

STUDIO B&M

ochrana krajiny, projektování

2013

Hodnocení krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy

Část I.

CHARACTERISTIKA ÚZEMÍ, OBLASTÍ A MÍST

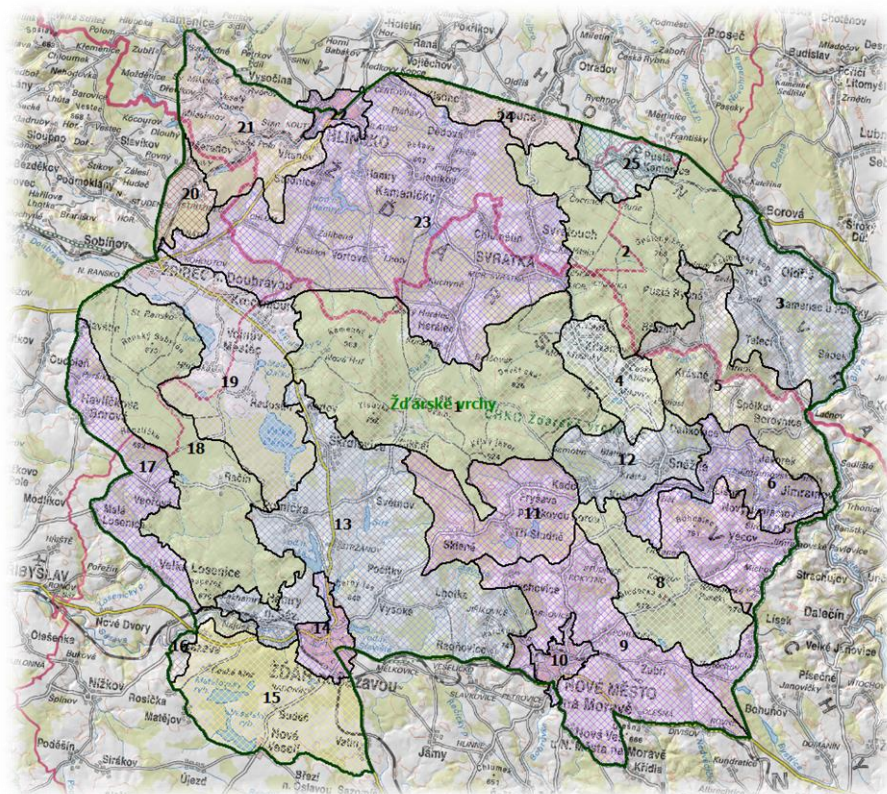
Kategorizace sídel

Územně analytický podklad

Roman Bukáček, Jiří Chroust, Martin Culek

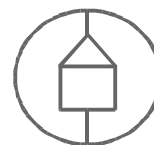
STUDIO B&M

30.11.2013

Místa krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy

Akce:	Hodnocení ochrany krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy - aktualizace
<p>Popis akce: Hodnocení ochrany krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy, aktualizace</p> <p>Ve smyslu zákona č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny a zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu a prováděcí vyhlášky č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti. Zde je stanoveno jako součást Územně analytických podkladů zpracování dvou jevů krajinného rázu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • JEV 17: Oblast krajinného rázu a její charakteristika • JEV 18: Místo krajinného rázu a jeho charakteristika 	
Metodika:	
<p>Hodnocení je zpracováno v souladu s metodikou preventivního hodnocení Bukáček, R. Matějka, P. 1997: Metodika hodnocení krajinného rázu. Správa Chráněných krajinných oblastí ČR, Praha. [http://www.schkocr.cz] a metodiky případového hodnocení autorů Vorel I., Bukáček R., Matějka P., Culek M., Sklenička P. 2004: Metodika posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz.</p>	
Zadavatel:	<p>Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Kaplanova 1/1931, 148 00 Praha 11 - Chodov</p> <p>Zástupce pro věcná a odborná jednání: Ing. Vladimír Mikeš</p>
Zpracovatel:	<p>Studio B&M, sdružení fyzických osob, Žďár nad Sázavou – Praha Řešitelský tým: Ing. Roman Bukáček, RNDr. Martin Culek, PhD., Mgr. Jiří Chroust</p> <p>Konzultace: Petr Matějka, Správa CHKO Žďárské vrchy</p>
Citace:	Bukáček R., Culek M., Chroust J. 2013: Hodnocení krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha.
Datum:	30.11.2013

1 Úvod

Krajina je výslednicí působení složitých procesů, vzájemně se ovlivňujících a odehrávajících se v čase, které jsou příčinou její heterogenity, struktury a celkového výrazu. Člověk je dnes jedním z hlavních činitelů působících na strukturu a heterogenitu krajiny a spoluvytváří tak její ráz. Zatímco v minulosti byly prostředky lidské společnosti způsobující přeměnu obývané a využívané krajiny a tím i jejího charakteru především podřízeny přírodním podmínkám a změna charakteru krajiny byla postupná a odehrávala se na relativně malém prostoru určitého regionu, zaznamenává současná epocha díky moderním technologiím změny velkého rozsahu mnohonásobně přesahující regionální úroveň. Do krajiny jsou tak implantovány měřítkem odlišné prvky, které jsou příčinou „globalizační koroze“, krajina ztrácí svou přirozenou pestrost a především regionální odlišnost – originalitu (Bukáček, Bukáčková 2008).

Charakter krajiny je fenoménem, který se vyznačuje dvěma důležitými vlastnostmi. Je to proměnlivost a neopakovatelnost (Norberg-Schulz, 1994; Vorel, 1997; Löw a Míchal, 2003). Důvody proměnlivosti charakteru krajiny tkví v přítomnosti a nepřítomnosti určitých znaků, v jejich vizuálním projevu, výraznosti a jedinečnosti, v jejich kombinaci a prostorových vztazích (Bukáček a Matějka, 1997). Jsou to tzv. „znaky krajinného rázu“, které odlišují od sebe různé oblasti a místa v krajině a které zároveň mohou být různým segmentům krajiny společné. Tyto znaky jsou převážně vizuálně vnímatelné v krajinné scéně. Jsou to rysy georeliéfu, přítomnost určitých specifických vodních prvků, charakter porostů, způsoby hospodářského využívání krajiny, formy osídlení, struktura sídel a architektonický výraz jednotlivých staveb. Těmito vlastnostmi jsou spoluurčovány také další důležité vizuální aspekty krajinné scény – prostorové členění krajiny, morfologie jednotlivých prostorů a uspořádání (konfigurace) jednotlivých prvků (Bukáček, Matějka, 1998; Wöbse, 2002; Vorel et al, 2004). Kombinací určitých znaků vznikají důležité rysy krajinného rázu, jakými je uzavřenost či otevřenost scény, způsob vymezení prostoru, návaznost jednotlivých prostorů, uspořádání a tvar horizontů, uspořádání dominant apod. (Bukáček, Matějka, 1998; Vorel, 2000).

Rozsah a rychlost změn v současné krajině nutí k zamyšlení o zachování typické krajinné heterogenity a struktury a celkového charakteru, aby nedošlo k úplnému „setření“ přirozené regionální odlišnosti ať již vyjádřitelné v hmotném uplatnění typických znaků charakteru krajiny nebo v jejich nehmotném projevu (pověsti, události, typické výrobky, oblékání apod.). Lidská společnost je logicky postavena před problémem zachování určitých hodnot krajinného rázu, typických znaků vytvářejících charakter krajiny, měřítko a vztahů v krajině. Ochrana spočívá v identifikaci takových znaků, které jsou obecně přijímány pozitivně a v eliminaci znaků, které naopak působí ve vztahu k dané krajině disharmonicky – nepřijatelně. Takový princip vyžaduje vymezení území (územní jednotky), kde se identifikace bude odehrávat, které bude zároveň reprezentovat určitý krajinný prostor typického rázu a specifických vztahů i měřítko. Vymezování územních jednotek respektuje krajinnou matici, uspořádání složek a prvků krajiny, existenci typických znaků, strukturu sídel, přítomnost pozitivních hodnot a dochovanost uspořádání a přítomnosti přírodních i kulturních prvků ve vztahu k historickému kontextu. Každá vymezená územní jednotka je srozumitelně charakterizována a jsou pro ni stanoveny ochranné podmínky k zachování estetické a přírodní hodnoty vymezeného území (Bukáček, Bukáčková 2008). Územní jednotka je nositelem nejen znaků a jejich vztahů uvnitř sebe sama, ale zároveň je přítomna v širším krajinném prostoru, s nímž sdílí identifikovatelné vztahy.

V moderní společnosti je ochrana krajinného rázu součástí právního systému a slouží především k ochraně přírodního a kulturního dědictví národa. Krajinný ráz vytváří hodnotu danou charakterem krajiny s jeho specifiky a jako takový tvoří nedílnou součást národní svébytnosti. Pak jakýkoliv zásah do této hodnoty je zákonitě věcí veřejnou. Legislativně je v České republice problematika ochrany krajinného rázu zakotvena v zákoně o ochraně přírody a krajiny č.114/92 Sb. Ustanovení §12 tohoto zákona definuje jednak hodnoty krajinného rázu (estetickou a přírodní), a jednak prostorovou dimenzi uplatnění ochrany těchto hodnot ve dvou rovinách: místo a oblast.

Hodnocení ochrany krajinného rázu na území CHKO je jedním z pilířů uplatňování principů ochrany estetické hodnoty a přírodní hodnoty krajinného rázu ve smyslu §12 uvedeného zákona. Ochrana krajinného rázu je žádoucí především pro vysokou kulturní a společenskou potřebu zachování krajinného prostoru jako místa pro obývání a odpočinek. Estetická hodnota je navíc pozadím vnímání společensky důležitých hodnot. Dokument je určen k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu na území CHKO a jedním z jeho výstupů by měl být územně analytický podklad pro potřeby územního plánování.

Krajina Žďárských vrchů se řadí pro svou pestrost krajiny a typický až nezaměnitelný ráz mezi nejmalebnější kouty České republiky. Její krajinný ráz formovaný od středověké kolonizace někdejšího pomezí hvozdu, je utvářen zalesněnými hřbety Žďárských vrchů a pestrou mozaikou polí a luk s osnovou mimolesní dřevinné vegetace, četnými rybníky a venkovským osídlením s prvky horácké lidové architektury. Významným fenoménem krajiny je voda. Žďárské vrchy jsou důležitou pramennou oblastí na hlavní evropské rozvodnici mezi Severním a Černým mořem. Na zdejší husté síti drobných toků byla od středověku vytvářena rozsáhlá rybníční soustava. K nejcennějším segmentům náleží zejména rašeliniště a další mokřadní společenstva. Typickým krajinným prvkem jsou rovněž rulové skalní útvary vytvořené na zalesněných hřbetech a mozaika rozptýlené dřevinné vegetace s remízky a kamenicemi v zemědělsky využívané krajině. Pro svou krajinářskou i přírodní hodnotu byla krajina Žďárských vrchů vyhlášena 25.5.1970 výnosem MK č.j. 8 908/70 - II/2 za chráněnou krajinnou oblast a byla ustavena specializovaná odborná správa území, která dostala do vínku nelehký úkol zajistit zachování všech krajinářských a přírodních hodnot této harmonické kulturní krajiny. Aby to bylo možné, je nutné volit takový přístup využívání území, který i při dynamickém vývoji současné krajiny zajistí zachování nejen přírodních hodnot této krajiny, ale zároveň i její typický a nezaměnitelný krajinný ráz s typickými znaky, charakteristickými dominantami, přírodními segmenty a kulturními prvky se všemi jejich specifiky a vší bohatostí.

Hodnocení krajinného rázu patří v současné době v rozhodovací praxi ke stále více vyžadovaným podkladům. Tzv. „preventivní hodnocení“ krajinného rázu si klade za úkol vyhodnotit a popsat stávající estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu sledovaného území. Tyto hodnoty jsou dány přítomností (uplatněním, potlačením) a konfigurací (vzájemným uspořádáním) pozitivních znaků jednotlivých charakteristik (přírodní, kulturní, historické), jejich vzájemnou harmonií a pozitivními vztahy. Znaky tvoří elementy (krajinné složky a prvky), které společně vytváří senzuálně vnímatelný prostor krajinné scény. Velikost, dominance a střídání těchto elementů utváří rytmus a měřítko krajiny. Cílem preventivního hodnocení krajinného rázu je návrh ochrany pozitivních hodnot krajinného rázu sledovaného území a případná eliminace nežádoucích kontrastů snižujících tyto hodnoty.

Preventivní hodnocení vychází z obecných principů ochrany krajinného rázu ve smyslu zákona č. 114/92 Sb., o ochraně přírody a krajiny, a je prováděno dle metodického postupu Správy CHKO ČR (Bukáček et Matějka 1998) v několika níže popsaných krocích (viz metodika). Cílem uvedené metodiky je vytvoření materiálu preventivního hodnocení krajinného rázu sledovaného území, který se stane odborným podkladem v běžné správní praxi a územně analytickým podkladem pro účely územního plánování. Jako takový zpřístupní transparentní cestou problematiku krajinného rázu a umožní tak zrychlení a erudici rozhodovacího procesu v této oblasti.

Preventivní hodnocení je tedy vhodné zpracovat především pro území s tušenou vyšší estetickou a přírodní hodnotou krajinného rázu, kde lze předpokládat četný „střet“ záměru se stávajícími pozitivními hodnotami krajinného rázu určitého místa či oblasti. Uvedená metodika navíc dovoluje hodnocení určitých jevů nebo specifických částí krajiny z detailního pohledu: hodnocení dominant, kategorizace sídel, vyhodnocení průhledů, eliminace negativních projevů velkých staveb, zachování typických os apod.).

Správa CHKO Žďárské vrchy patřila mezi „průkopníky“ ochrany krajinného rázu vůči negativním vlivům, zejména nevhodným stavebním zásahům do krajiny. Z tohoto důvodu byl na základě požadavku Správy CHKO Žďárské vrchy a vydatné podpory Ministerstva životního prostředí zadán první pokus o vyhodnocení krajinného rázu celé CHKO (Vorel et al. 1995). Materiál měl sloužit především k tzv. preventivní ochraně krajinného rázu CHKO, tj. stanovit zásady ochrany krajinného rázu. Cílem byla možnost srovnání nového stavebního záměru se stávajícími hodnotami krajinného rázu a rychlé stanovení míry ovlivnění těchto hodnot. Tato významná práce byla na základě praktického použití rozšířena a upravena v následném materiálu (Bukáček et Matějka 1997), který především zpřesnil vymezení specifických krajinných celků oblasti a standardizoval jejich charakterizaci. Potřeba vyjádřit a definovat prvky, které krajinný ráz utváří, vyhledat jejich vzájemné vztahy a hodnoty a porovnat tyto hodnoty s jakýmkoliv záměrem, vedly k vytvoření univerzálního obecně využitelného metodického postupu. Není náhodou, že se zde zrodila první a dodnes používaná metoda (Bukáček et Matějka 1997), ze které vznikly dvě metodiky hodnocení krajinného rázu (Bukáček et Matějka 1998, Vorel et al. 2004).

Uvedené materiály byly však díky velkému rozvoji a šíři poznání v oboru ochrany krajinného rázu a zkušenostem již v současné době překonány. Z toho důvodu byla Agenturou ochrany přírody a krajiny iniciována aktualizace předchozích hodnocení ve smyslu nových pohledů na danou problematiku. Úkolem byla aktualizace preventivního hodnocení krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy dle stávající metodiky Bukáčka, Matějky vycházející z metodiky vydané v roce 1998 Správou CHKO ČR (dnes AOPK ČR) a metodiky určené k případovému hodnocení vlivu záměru na krajinný ráz autorského týmu Vorel et al. 2004). Materiál dále navazuje na předchozí práce zabývající se hodnocením krajinného rázu daného CHKO:

Lacina J., 1990: *Pokus o hodnocení estetických kvalit krajiny CHKO Žďárské vrchy*. In: Kol autorů [ed.]: Sborník mezinárodního symposia "Ekologie a kultura, Ochrana a ekologický rozvoj kulturních krajín" konaného k 20. výročí vyhlášení CHKO Žďárské vrchy, Žďár nad Sázavou 65 – 71 p.

Vorel I., Leštinová E., Vorlová J., Kibic K., 1995: *CHKO Žďárské vrchy – hodnocení území z hlediska ochrany krajinného rázu*. Depon. Správa CHKO Žďárské vrchy, Žďár nad Sázavou.

Bukáček R. et Matějka P., 1997: *Hodnocení krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy – krajinné celky a specifické krajinné prostory*. Depon. Správa CHKO Žďárské vrchy, Žďár nad Sázavou.

Baše M. 1998: *Kategorizace sídel na území CHKO Žďárské vrchy*. Depon. Správa CHKO Žďárské vrchy, Žďár nad Sázavou p. 47.

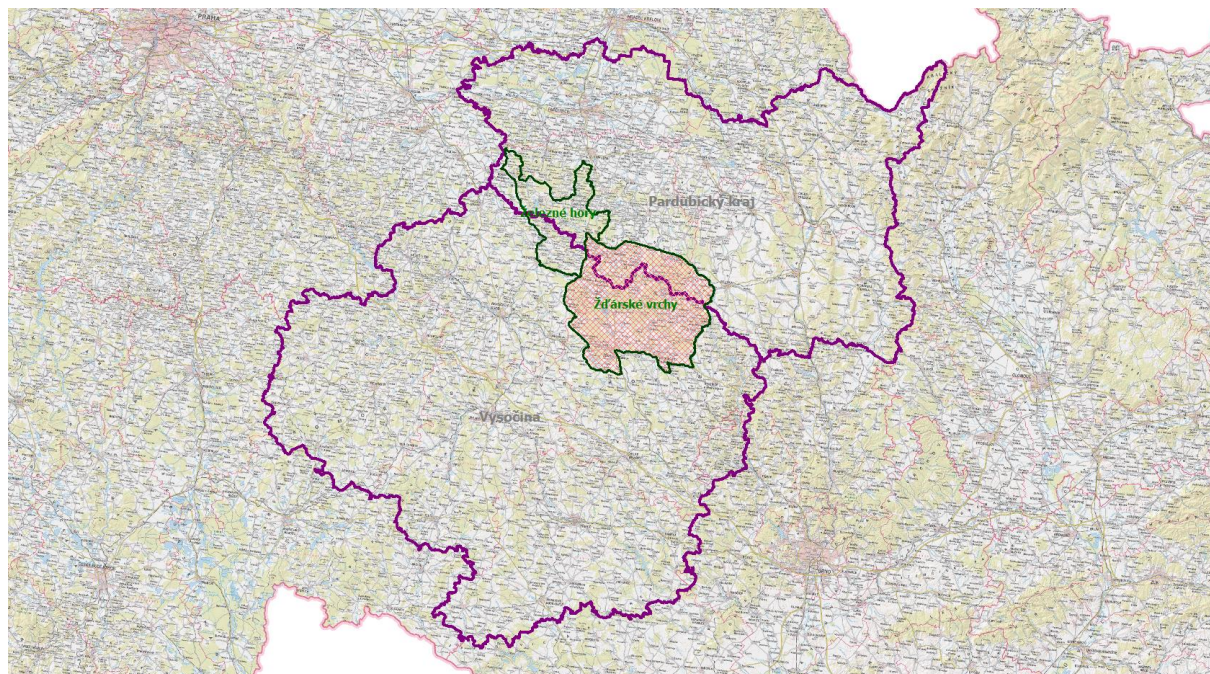
Bukáček, R. 2006: *Ochrana krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy – preventivní hodnocení*. Praha: depon. Agentura ochrany přírody, 2006. 140 s.

Výstup byl průběžně konzultován s pracovníky Správy CHKO Žďárské vrchy a upřesněn dle požadavků ústředního pracoviště Agentury ochrany přírody a krajiny v Praze.

1.1 Vymezení řešeného území

Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy byla vyhlášena výnosem Ministerstva kultury ČR č.j. 8908/70-II/2, ze dne 25.5.1970, na území okresů Žďár nad Sázavou, Havlíčkův Brod, Chrudim a Svitavy. Její rozloha činí 70 940 ha, z toho 46% zauímají lesy, zastoupené zejména ve vyšší centrální části území, 44% tvoří zemědělský půdní fond, 1,9% vodní plochy, 0,9% zastavěné plochy a 5% ostatní plochy. CHKO se rozkládá v nadmořských výškách od 490 do 836,3m (nejvyšší vrchol Devět skal – druhý nejvyšší vrchol Českomoravské vrchoviny).

Nejsevernější bod oblasti (49°47'17" s.š.; 15°49'21" v.d.) leží u řížovatky ulic na severovýchodním okraji obce Trhová Kamenice. Nejjižnější bod (49°30'50" s.š.; 15°58'04" v.d.) nalezneme v zákrutu říčky Oslavy, 1 km severozápadně od obce Sazomín. Nejzápadnější bod (49°38'50" s.š.; 15°46'17" v.d.) se nachází v zákrutu silnice, 1 km severozápadně od obce Havlíčkova Borová. Nejvýchodnější bod (49°42'19" s.š.; 16°13'42" v.d.) leží na východním okraji obce Jimramov.

Mapka 1: vymezení řešeného území

Posláním chráněné krajinné oblasti je zachování harmonicky vyvážené kulturní krajiny s významným zastoupením přirozených ekosystémů. V jejím krajinném rázu, formovaném od středověké kolonizace někdejšího pomezího hvozdu, se pod zalesněnými hřbety Žďárských vrchů prolínají pole a louky s

osnovou dřevinné vegetace, malebně začleněnými rybníky i venkovským osídlením s prvky horácké lidové architektury.

1.2 Cíle

Cílem zadané práce je vypracování studie hodnocení krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy na území katastrů obcí:

Studie si klade za cíl:

- i. vyhodnocení území z hlediska ochrany krajinného rázu
- ii. a získání údajů pro územně analytické podklady (ÚAP) v části správního území ORP dle vyhlášky č. 500/2006 Sb. a výchozího právního předpisu zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

1.2.1 Vyhodnocení území z hlediska ochrany krajinného rázu

Vyhodnocení území z hlediska ochrany krajinného rázu představuje formu preventivního hodnocení, jež je zpracováno jako krajinářsko-analytický dokument s rozborovou a návrhovou částí, která je věnována stanovení ochranných podmínek a odstupňované ochraně krajinného rázu k zajištění ochrany pozitivních hodnot krajinného rázu předmětného území. Výsledky hodnocení jsou především určeny pro činnost orgánu ochrany přírody a krajiny při ochraně krajinného rázu ve smyslu §12 zák. č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

Výsledný materiál obsahuje však zároveň poznatky a zájmy ochrany přírody a krajiny, které je možné přenést do nástrojů územního plánování. Materiál za tímto účelem vymezuje oblasti a především místa krajinného rázu, identifikuje typické znaky krajinného rázu a charakteristické rysy krajiny a uvádí jejich hodnoty.

Hodnocení krajinného rázu se pohybuje na pomezí exaktně vyjádřitelných a neměřitelných hodnot, neboť pracuje s pojmy, jako jsou: estetická či přírodní hodnota krajinného rázu, harmonické měřítko krajiny, vztahy v krajině, kulturní dominanty aj. Z tohoto důvodu je uvedena snaha zpracovatele studie uvést maximální možnou objektivizaci zjištěných výsledků jednotnou formou ve smyslu dnes obecně používané metodiky preventivního hodnocení krajinného rázu Bukáček et Matějka 1998 a metodiky případového hodnocení autorského kolektivu: Vorel, Bukáček, Matějka, Culek, Sklenička 2004.

Hodnocení je věnováno hlavním aspektům charakteru a rázu krajiny vymezeného území - přírodním podmínkám – přírodní charakteristika, stopám kulturně-historického vývoje – kulturní a historická charakteristika, vizuálním (percepčním) hlediskům – krajinná scéna, obraz sídla v krajině, vyhodnocení vztahů v krajině – prostorové, funkční vztahy v krajině, vyhodnocení sídelní struktury území z hlediska urbanistické struktury, cenné architektury, obrazu sídel v krajině a jeho rozvojových možností.

Uvedená metodika vede v závislosti na odlišnosti krajinného rázu částí krajiny, která je dána přítomností specifických znaků krajinného rázu, jejich hodnot a vlastností vytvářejících typické rysy krajiny, krajinného obrazu či celých scénérií a jedinečností a neopakovatelností uspořádání těchto znaků vytvářejících určitou identitu krajiny (krajinnou scénu, krajinný obraz), k rozčlenění území na oblasti krajinného rázu a místa krajinného rázu.

Každý vyhodnocený znak krajinného rázu je určité povahy (přírodní, kulturní, historické) a je vyjádřením některé z hlavních charakteristik území abstrahujících přírodní podmínky území, nebo jeho historický vývoj, kultivaci a formy současného využití.

Preventivní hodnocení se zabývá pohledem na osídlení podle jeho významu v obraze krajiny a podle přítomnosti hodnot urbanistické struktury a lidové architektury. Jedním z hlavních výstupů materiálu je návrh ochrany krajinného rázu včetně stanovení ochranných podmínek. Navržená ochranná opatření rámcovým způsobem usměrní v základních rysech charakter a rozsah rozvoje sídel v řešeném území.

Výsledný soubor údajů je důležitou pomůckou orgánu ochrany přírody při posuzování očekávaného vlivu navrhovaných záměrů využití území na krajinný ráz. Hodnocení území z hlediska krajinného rázu (preventivní hodnocení) se bude využívat při tvorbě územně analytických podkladů, eventuálně při tvorbě územní studie.

1.2.2 Územně analytické podklady

Dalším cílem je identifikace jevů nezbytných pro koordinaci územně analytických podkladů (ÚAP). Jedná se především o identifikaci a delimitaci „oblastí krajinného rázu“ (dále ObKR) a „míst krajinného rázu“ (dále MKR) a o definici jejich přírodní, kulturní a historické charakteristiky a stanovením ochranných podmínek.

Aby bylo možno definovat jednotlivé charakteristiky hodnoceného území a jednotlivých ObKR a MKR a dojít tak ke znakům, které vytváří ráz krajiny, je soustředěna pozornost na přírodní rámeček území, jeho historický vývoj a kulturní kvalitu s důrazem na přítomnosti lokalit s cennou architekturou, přítomnosti dochované původní architektury, rozbor krajiny z hlediska její stávající struktury a typu a z hlediska přítomnosti území s krajinářsko-estetickými hodnotami a harmonickým měřítkem. Součástí rozboru jednotlivých ObKR a MKR je i návrh ochranných opatření sloužících k zachování pozitivních hodnot využitelných v činnosti orgánů ochrany přírody.

Uvedené hodnocení je využitelné v pořizování ÚPP a ÚPD. Aspekty krajinného rázu pak mohou být uplatňovány v územně analytických podkladech obcí – podkladech pro rozbor udržitelného rozvoje území, kde v příloze č. 1 k vyhlášce č. 500/2006 Sb. jsou jako sledované jevy uvedeny „oblast krajinného rázu a její charakteristika, místo krajinného rázu a jeho charakteristika“ a další položky, které s charakterem krajiny souvisejí. Tyto podklady budou využity při tvorbě územních a regulačních plánů. Dle přílohy č. 5 k vyhlášce č. 500/2006 Sb., odst. (1) f) obsahuje územní plán „koncepti uspořádání krajiny, včetně vymezení ploch a stanovení podmínek pro změny v jejich využití. Dle přílohy č. 11 k této vyhlášce obsahuje regulační plán „podmínky pro ochranu hodnot charakteru území“.

Zákon č. 186/2006 Sb. - změnový zákon – řeší posuzování krajinného rázu tak, že otázky ochrany krajinného rázu spolu s dalšími požadavky na ochranu krajiny budou vyřešeny v průběhu zpracování a projednání územního nebo regulačního plánu, v jehož funkčních a prostorových regulativech se objeví i požadavky ochrany krajinného rázu (typy, výšky objektů, koeficienty využití území atd.).

1.2.3 Evropská úmluva o krajině

Vymezení charakterově specifických oblastí a míst krajinného rázu koresponduje s požadavky Evropské úmluvy o krajině z roku 2000, která byla Českou republikou ratifikována v roce 2004. Tato

úmluva počítá s ochranou krajiny uplatňovanou na veškerém území. Uvádí se v ní, že: „ochrana krajiny znamená činnosti směřující k zachování a udržení význačných nebo charakteristických rysů krajiny, odůvodněné její dědičnou hodnotou, vyplývající z její přírodní konfigurace a/nebo z lidské činnosti“ a dále „týká se jak krajin, které mohou být považovány za pozoruhodné, tak krajin běžných a narušených“.

Závazky vyplývající z Evropské úmluvy o krajině se promítají jak do zájmů památkové péče, tak i ochrany přírody a krajiny a musí být koordinovány nástroji územního plánování. Poznatky preventivního hodnocení krajinného rázu území a vymezení oblastí a míst krajinného rázu (krajinných celků s podobnou přírodní, kulturní a historickou charakteristikou, odrážející se v souboru jejich typických znaků...) korespondují zejména s Článkem 6 – Zvláštní opatření, bodem C, který je dále uveden:

C) Vymezení a hodnocení

1. Za aktivní účasti zainteresovaných stran, v souladu s článkem 5 c, a za účelem zlepšení úrovně znalosti svých krajin se každá Strana zavazuje:

a)

- i. vymezit své vlastní typy krajiny na celém svém území;
- ii. analyzovat jejich charakteristiky, síly a tlaky, které je mění,
- iii. zaznamenávat jejich změny;

b) vyhodnotit takto vymezené krajiny s ohledem na zvláštní hodnoty, které jsou jim připisovány zainteresovanými stranami a dotčeným obyvatelstvem.

2. Tyto vymežující a hodnotící postupy budou provázeny výměnou zkušeností a metodologie, organizovanou mezi Stranami na evropské úrovni podle článku 8.

Regionální identita a problematika sociálního a ekonomického rozvoje území. Vymezení oblastí krajinného rázu (ObKR) a míst krajinného rázu může sloužit jako jeden z impulsů pro vnímání regionální identity, pro postupné vytváření regionálního povědomí a vnímání regionu obyvateli jako specifického, něčím zvláštního a neopakovatelného území. Poznání minulosti a uvědomění si specifických rysů a hodnot krajinného rázu může sloužit k tzv. „regionální identifikaci“ obyvatel. Identifikace (ztotožnění se) obyvatel se svým regionem může přispět k rozvoji specificky orientované turistiky (přivedení zájemců o určité - marketingově zpracované – hodnoty a specifika území) či k podpoře určitých (regionálně specifických) odvětví zemědělství (např. plodin nebo hospodářských zvířat). K tomu bude nutná pochopitelná a kreativní komunikace s obyvatelstvem, osvěta a výchova, jak požaduje i Evropská úmluva o krajině.

Článek 5: Všeobecná opatření

Každá Strana se zavazuje:

a) právně uznat krajinu jako základní složku prostředí, v němž obyvatelé žijí, jako výraz rozmanitosti jejich společného kulturního a přírodního dědictví a základ jejich identity;

b) zavést a provádět krajinné politiky, zaměřené na ochranu, správu a plánování krajiny, prostřednictvím přijetí specifických opatření uvedených v článku 6;

c) zavést postupy pro účast veřejnosti, místních a regionálních orgánů a jiných stran, které jsou zainteresovány na definování a provádění krajinných politik zmiňovaných v písmenu b) výše.

1.2.4 Zákonná deklarace ochrany krajinného rázu

Ochrana krajinného rázu (dále jen „KR“) je zakotvena v §12 zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (dále jen „zákon“):

(1) Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umísťování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, estetických hodnot, kulturních dominant krajiny, harmonického měřítko a harmonických vztahů v krajině.

(2) K umísťování a povolování staveb, jakož i jiným činnostem, které by mohly snížit nebo změnit krajinný ráz, je nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody. Podrobnosti ochrany krajinného rázu může stanovit ministerstvo životního prostředí obecně závazným právním předpisem.

(3) K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.

(4) Krajinný ráz se neposuzuje v zastavěném území a v zastavitelných plochách, pro které je územním plánem nebo regulačním plánem stanoveno plošné a prostorové uspořádání a podmínky ochrany krajinného rázu dohodnuté s orgánem ochrany přírody 9a)

2 Metodika

2.1 Teoretická a metodická východiska zpracování studie

Teoretická a metodická východiska strategie se opírají o pojetí ochrany krajinného rázu v ČR ve smyslu §12 zák. č. 114/1992 Sb. a o zkušenosti s využitím metodických postupů pro případové posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz (Vorel et al., 2004) a preventivního hodnocení estetické a přírodní hodnoty krajinného rázu, s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, měřítka krajiny, kulturních dominant a vztahů v krajině (Bukáček, Matějka, 1998 – 2007) s důrazem na zachování pozitivních znaků a hodnot jednotlivých charakteristik krajinného rázu. Identifikace pozitivních znaků a hodnot, jejich konfigurace a uplatnění v krajinné scéně vytváří ráz krajiny místa či celé oblasti.

Odlíšnost rázu krajiny v různých územích kraje Vysočina, výraznost a jedinečnost znaků krajinné scény je velmi důležitá pro stanovení předmětu ochrany z pohledu citovaného §12 zákona č. 114/92 Sb. – srozumitelnou identifikací limitujících jevů a vlastností krajiny, vymezení oblastí a míst krajinného rázu, vymezení krajinářsky exponovaných prostorů vyznačujících se vysokou estetickou a přírodní hodnotou krajinného rázu lze získat posouzení únosnosti vlivu stavby, změny využití území a činnosti na krajinný ráz, resp. jeho pozitivní znaky a hodnoty. Strategie bude pracovat s pojmy typických a rozlišujících znaků. Identifikace vlastností krajiny vytvářejících krajinný ráz oblasti či místa, jak stanovuje výše zmíněný zákon, je důležitým a nezbytným krokem k jakémukoliv vyhodnocení dopadu stavby, změny využití území nebo konkrétní činnosti na krajinný ráz.

V krajinných scénách různých segmentů krajiny často nalézáme společné znaky. Hovoříme o krajinách podobného charakteru a máme na mysli především vizuální projev různých prvků, jevů a rysů krajiny - vizuální scénu (Christopher, 2004). V přítomnosti společných základních znaků přírodní, kulturní nebo historické charakteristiky tkví podstata určitých typů krajinného rázu. Krajinný ráz či charakter krajiny souvisí i s další vlastností, kterou je identita krajiny. Oproti pojmu krajinného rázu, ve kterém převládá vizuální aspekt a estetické hodnoty, nabývá v pojmu identita na důležitosti kulturní význam a odlíšnost určitého místa nebo oblasti, výrazná rozlišitelnost obrazu krajiny a přítomnost výrazných a rázovitých stop kulturního a historického vývoje krajiny. Regionální typy rázu krajiny jsou závislé na charakteru a identitě krajiny.

Ochrana krajinného rázu spočívá v ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu definovaných z pohledu přítomnosti znaků přírodní, kulturní a historické charakteristiky, VKP, ZCHÚ, harmonického měřítka a vztahů v krajině a přítomnosti pozitivních kulturních dominant (Bukáček, Matějka 1998). V případě konkrétního záměru je nutné nejprve identifikovat znaky krajinného rázu záměrem dotčeného prostoru, jejich hodnotu a míru uplatnění a vyhodnotit potenciální ovlivnění těchto hodnot daným záměrem. Jinak tomu je u preventivního hodnocení krajinného rázu, kdy je nutné identifikovat znaky a hodnoty krajinného rázu vymezeného území, stanovit jejich hodnotu a na základě toho vypracovat ochranné podmínky, které zajistí zachování identifikovaných hodnot a tedy zachování krajinného rázu ve smyslu ustanovení §12, zákona č.114/92 Sb.

Krajinný ráz je dán přírodní, kulturní a historickou charakteristikou. To znamená, že existují v určitém místě nebo oblasti znaky těchto charakteristik, které společně vytvářejí zvláštnost – rázovitost krajiny (Salašová, 2006). Některé z těchto znaků jsou pro ráz krajiny zcela zásadní, jiné ráz pouze dotvářejí (Bukáček, Matějka, 1998). Změna či likvidace zásadních znaků bude způsobovat největší změny

krajinného rázu v určitém místě či oblasti. Některé znaky mohou být pro harmonii krajiny sice příznivé, ale jsou poměrně běžné a v krajině časté (rozptýlená zeleň, doprovody vodotečí atd.). Jiné znaky jsou zcela ojedinělé a v krajině se nevyskytují běžně. Jsou to znaky jedinečné v rámci regionu nebo celého státu. Změna či likvidace jedinečných znaků může výrazně snížit přírodní či estetickou hodnotu krajinného rázu.

Únosnost zásahů do pozitivních hodnot krajinného rázu je poměrně složitá a odvíjí se od stanovení předem dohodnutých hranic a limitů daného území sloužících k zachování cenných a typických znaků krajinného rázu vytvářejících charakter i osobitost krajiny. Vorel uvádí tři kritéria únosnosti vycházející z posouzení vlivu staveb či jiných záměrů na krajinný ráz:

- výraznost a čitelnost krajinného rázu
- kontext s významnými znaky a hodnotami přírodní, kulturní a historické charakteristiky
- vizuální exponovanost lokalit (Vorel, Sklenička eds., 2006).

Definice ochranných podmínek území z pohledu ochrany krajinného rázu v podstatě vychází z těchto kritérií. Ochranné podmínky představují soubor vlastností omezujících s ohledem na krajinný ráz umísťování staveb či záměrů využití území do krajiny. Vlastnosti prostředí jsou obtížně poznatelné, obtížně měřitelné nebo často vůbec neměřitelné. To se týká zejména tak obecných pojmů, jako je charakter či identita krajiny. Pokud pro vyjádření těchto vlastností máme jednotný rámec – tím je díkce § 12 zákona, můžeme dojít k určitým hranicím – limitům, přes které nelze při změnách v krajině přejít. Pohyblivost ochranných podmínek a hranic zásahů do charakteru krajiny závisí na okolnostech, které se proměňují velmi pomalu a mají velkou setrvačnost. Jsou to obecné kulturní aspekty morálky, úcty k hodnotám, úcty k přírodě, ke kultuře a tradicím, potřeby krásy a harmonie v krajině i v životě.

2.2 Zvolený postup zpracování

Postup vychází především z požadavku zadavatele deklarovaného ve znění uzavřené smlouvy. Cílem zpracovatele je nalezení optimálního postupu vedoucího k dosažení vytčených cílů vedoucích k zajištění strategie ochrany krajinného rázu na území kraje Vysočina. Základním požadavkem zadavatele je sjednocení ochrany krajinného rázu na území kraje pomocí dílčích institutů a nástrojů ochrany krajinného rázu:

1. diferenciací území kraje na vymezené územní jednotky vycházející z terminologie citovaného zákona – oblasti a místa krajinného rázu
2. identifikace znaků a hodnot těchto území, měřítka a vztahů v krajině, nalezení pozitivních hodnot území
3. nalezení vztahů mezi vymezenými územními jednotkami
4. návrh ochrany pozitivních hodnot krajinného rázu jednotlivých území a též z pohledu obecné ochrany na území kraje – identifikace nástrojů ochrany a návrh ochranných podmínek
5. metodického doporučení zajišťujícího sjednocenou aplikaci strategie na území kraje

Základním krokem, jak uvádí metodika hodnocení (Bukáček., Matějka 1997) je diferenciací území na specifické územní jednotky ve smyslu vymezení oblastí krajinného rázu, identifikace znaků krajinného rázu a klasifikace hodnot přítomnosti těchto znaků, nalezení jejich vzájemných vztahů a měřítka krajiny, kterou vytváří.

Charakterizace vymezených území je provedena vždy ve struktuře:

- Charakteristika přírodních podmínek
- Charakteristika kulturní a historické hodnoty území
- Charakteristika vztahů v krajině a jejího měřítka
- Identifikace znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu
- Návrh ochranných podmínek k zabezpečení ochrany pozitivních hodnot krajinného rázu vymezeného území

2.3 Používané pojmy

2.3.1 Základní pojmy vycházející ze zákona č.114/92 Sb.

činnost snižující estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu oblasti či místa je taková činnost, která natolik naruší specifické znaky a hodnoty oblasti či místa, že změní význam a obsah jednotlivých charakteristik

estetická hodnota krajiny je projevem přírodních a kulturních hodnot, harmonického měřítka a vztahů v krajině a je výsledkem trvale udržitelného vývoje krajiny; předpokladem vzniku estetické hodnoty jsou subjektivní vlastnosti pozorovatele, objektivní okolnosti pozorování a objektivní vlastnosti krajiny (skladba a formy prostorů, konfigurace prvků, struktura složek)

harmonické měřítko krajiny vyjadřuje takové členění krajiny, které odpovídá harmonickému vztahu činností člověka a přírodního prostředí a způsobům trvale udržitelného využívání dané krajiny; z hlediska fyzických vlastností krajiny se jedná o soulad měřítka celku a měřítka jednotlivých prvků

harmonické vztahy v krajině vyjadřují soulad činností člověka a přírodního prostředí (absence rušivých jevů), trvalou udržitelnost užívání krajiny, chápaný jako harmonický soulad znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

historická charakteristika krajinného rázu je specifickou součástí kulturní charakteristiky a spočívá v souvislostech kulturních a přírodních charakteristik oblasti či místa. Historická charakteristika je klíčová pro pochopení logiky vztahů mezi přírodními vlastnostmi krajiny, jejím využíváním a vzhledem a jejich trvalé (dlouhodobé) udržitelnosti. Patří sem i místa bitev.

charakteristika krajinného rázu je dána druhem a uspořádáním krajinných složek, prvků a jevů nebo jejich souborů, které se podílejí na vzniku rázu krajiny. Jedná se o charakteristiky přírodní, kulturní a historické. Vnímáme ji jako soubor typických znaků

krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky (§3 zákona)

krajinný ráz je dán přírodní, kulturní a historickou charakteristikou určitého místa nebo oblasti (§12 zákona), resp. vnímatelnými znaky a hodnotami těchto charakteristik

kulturní charakteristika krajinného rázu je dána způsobem využívání přírodních zdrojů člověkem a stopami, které v krajině zanechal

kulturní dominanta krajiny je krajinný prvek či složka v krajině nebo dochované stopy kultivace krajiny, jejichž význam je nesporný z historického hlediska, architektury či jiného oboru lidské činnosti a které ve svém projevu převládajícím způsobem ovlivňují charakter daného místa či oblasti

místo krajinného rázu je menší část krajiny, která je pohledově spojitá z většiny pozorovacích stanovišť nebo území typické díky své výrazné charakterové odlišnosti; místo lze většinou jednoznačně vymezit

oblast krajinného rázu je „území“ s podobnou přírodní, kulturní a historickou charakteristikou odrážející se v souboru jejích typických znaků, který se výrazně liší od sousedícího území ve všech charakteristikách nebo v některé z nich a který zahrnuje více míst krajinného rázu; je vymezena hranicí, kterou mohou být přírodní nebo umělé prvky nebo jiné rozhraní měnících se charakteristik

přírodní hodnota je dána mírou přítomnosti ekosystémů chápaných jako ekosystémy přírodní a přírodě blízké, přirozenou morfologií krajiny, vnímatelných interakcí mezi ekosystémy a výraznými přírodními dominantami krajiny

přírodní charakteristika krajinného rázu zahrnuje vlastnosti krajiny určené jak trvalými přírodními podmínkami, kterými jsou především geologické, geomorfologické, klimatické a biogeografické poměry, tak aktuálním stavem ekosystémů

významný krajinný prvek dle ustanovení §3, odst. 1, písm. b) zákona

zvláště chráněné území dle ustanovení §3, odst. 1, písm. f) zákona

2.3.2 Další použité pojmy v následném hodnocení

dotčený krajinný prostor je část krajiny dotčená předpokládanými vlivy hodnoceného záměru (zpravidla vizuálními, ale též např. akustickými apod.); zahrnuje jedno nebo více míst krajinného rázu

budova je vyhrazen pro nadzemní stavbu prostorově soustředěnou a navenek převážně uzavřenou obvodovými stěnami a střešní konstrukcí (Vyhl.137/98Sb.)

dominanta je převládající, vládnoucí prvek v konfiguraci hmotných prvků krajinné scény

dominantní rys je převládající jev nebo vlastnost krajinné scény

estetická hodnota krajinného rázu je vyjádřením míry celkového pozitivního či opačného chápání výrazu dané krajiny

kompaktní zástavba je souvislá zástavba, ve které stavby na sebe bezprostředně navazují ve formě řad, uzavřených nebo otevřených bloků, která tvoří uliční fronty nebo má výrazně ucelenou hranici vůči okolní krajině

krajinná scéna - při pozorování z různých míst krajiny vnímáme tzv. krajinnou scénu - vnímáme ji staticky (např. jako pohled z významného bodu krajiny) nebo dynamicky (jako sled pohledů z různých míst trasy průchodu krajinou); krajinná scéna je nositelem estetických hodnot, tkvících v prostorovém uspořádání, v neopakovatelnosti a jedinečnosti panoramat, v harmonickém měřítku a v harmonických vztazích krajiny

prostorové vztahy krajinné scény jsou vztahy mezi jednotlivými hmotnými prvky krajinné scény, jejich vzájemné vzdálenosti, proporce šířkových a výškových dimenzí, význam důležitých bodů, linií a prostorů, vzájemné osově vazby, rysy symetrie, gradace, atd.

zásah do znaků krajinného rázu posouzení míry vlivu záměru na identifikované znaky krajinného rázu. Zásah může mít pozitivní dopad, nemusí mít žádný dopad. V případě negativního dopadu jeho

míra může nabývat různé intenzity na škále od slabého zásahu, přes středně silný, silný až po zásah stírající přítomné znaky krajinného rázu.

znak běžný jev určité charakteristiky krajinného rázu, který není významný ani ojedinělý v rámci oblasti krajinného rázu, v rámci regionu nebo v rámci státu

znak doplňující jev určité charakteristiky krajinného rázu, který v určité oblasti nebo místě krajinného rázu doplňuje charakter krajiny

znak jedinečný jev určité charakteristiky krajinného rázu, který je ojedinělý v rámci oblasti krajinného rázu, v rámci regionu nebo v rámci státu

znak spoluurčující jev určité charakteristiky krajinného rázu, který v určité oblasti nebo místě krajinného rázu významně spoluurčuje charakter krajiny

znak významný jev určité charakteristiky krajinného rázu, který je význačný v rámci oblasti krajinného rázu, v rámci regionu nebo v rámci státu

znak zásadní jev určité charakteristiky krajinného rázu, který v určité oblasti nebo místě krajinného rázu rozhodujícím způsobem determinuje charakter krajiny

3 Charakteristika vymezeného území

3.1 Přírodní charakteristika území

3.1.1 Geologie

CHKO Žďárské vrchy se nachází na styku několika geologických jednotek severovýchodního okraje centrální části Českého masivu, konsolidovaných koncem paleozoika variským vrásněním. Jihozápad oblasti náleží ke stráženeckému moldanubiku, budovanému silimaniticko-biotitickými migmatitizovanými a granitizovanými pararulami. V nich jsou obsaženy vložky muskovitických a dvojslídých ortorul s pruhy amfibolitů, řídkěji čočkovitá tělesa krystalických vápenců (v okolí Žďáru nad Sázavou a Studnic), výskyty serpentinitů (Tři Studně a Sklené) a vzácně i kvarcitů a skartů (Budeč).

Nejrozsáhlejší centrální a severovýchodní část CHKO zaujímá svratecké krystalinikum. Je budováno převážně migmatity a dvojslídými ortorulami, jež se střídají s různě mocnými konformně uloženými polohami svorů a svorových rul. Středem krystalinika probíhají pruhy výrazně hrubozrnných, tzv. „okatých“ dvojslídých ortorul, vystupující ve sklaních výchozech např. na Zkameněném zámku a Štarkově. Úzké pruhy v rulových horninách tvoří amfibolity a skarny, často s ložisky železných rud dobývaných od středověku např. v okolí Kadova, Odrance i jinde.

Na severovýchodní okraj oblasti zasahuje poličské krystalinikum, v jehož horninové skladbě převládají vesměs jemnozrnné biotitické ruly. Severozápadní cíp oblasti tvoří železnohorský pluton, budovaný všeradovským subvulkanicko-granitovým komplexem červenavých žul a amfibolicko-biotitických granodioritů s albitickými granity a porfyry. Od svrateckého krystalinika je oddělen hlineckou zónou, tvořící geomorfologicky nápadnou sníženinu mezi Žďárskými vrchy a Železnými horami.

Převládajícími horninami jsou zde fylity, k nimž místy přistupují biotitické rohovce, křemence a amfibolitické břidlice. Podél železnohorského zlomu zasahuje z Polabí až k Velkému Dářku od severozápadu výběžek tzv. Dlouhé meze tvořený sedimenty České křídové tabule. Starší cenomanské písčité sedimenty jsou zde překryty souvrstvím vápňitých pískovců, jílovců a slínovců spodního turonu. Druhohorní usazeniny nasedají na starší útvary vlastních Žďárských vrchů a jsou zastoupeny převážně opukami, opukovými slínami a pískovci v prostoru Vojnova Městce, Krucemburku a Ždírci nad Doubravou.

Na západním okraji oblasti vznikl v místech křížení zlomů ranský masiv s hlubinnými vyvřelinami peridotitů, troktolitů, olivinických a pyroxenických gaber, amfibolických dioritů a granodioritů. Vzhledem k jeho významnému sulfidickému zrudnění zde byly až do roku 1990 těženy sfalerit-chalkopyritové rudy.

V dalším geologickém vývoji byl ráz oblasti formován ve starším kvartéru (pleistocénu) mrazovým zvětráváním skalních masivů, při němž byly rozpadlé bloky hornin pomalu unášeny kongeliflukcí po svazích a hromaděny v podobě hlinitokamenitých sedimentů nebo kamenných moří. V období mladšího kvartéru (holocénu) byly vytvořeny nivy v údolích řek a vznikla rašeliniště (oblast Velkého Dářka, okolí Košinova, Krejcaru, Veselská nížina a.j.).

I přes poměrně malou pestrost geologické stavby Žďárských vrchů lze zde nalézt význačnější ložiska minerálů. Jde především o:

minerály reziduí některých hornin pestré skupiny moldanubika a moravika - U Žďáru n/S - lokalita Stará vápenice nebo U Vápenice – byly zjištěny různě zbarvené typy opálů od mléčně bílé až po žlutohnědé až hnědé, někdy bíle skvrnitě. Opály jsou neprůhledné, jen žlutohnědý je průsvitný. Tyto opály tvoří nepravidelné konkrce o průměrné velikosti 8 cm, s povrchem hrbolatým až voštinatým. Vzácně byly nalezeny opály s hnědavou a zelenavou poloprůhlednou centrální částí. Uvedené opály jsou zřejmě vázány na rezidua erlánů, které tvoří reakční lem kolem tělesa krystalického vápence.

Dále minerály hydrotermálních křemenných žil s ametystem - jde většinou o drobné žíly až žilníky prorážející horniny moravika a moldanubika. Z řady nalezišť známe výskyty křemenů jen z eluvií, u některých lokalit nemůžeme vyloučit ani možnost kratšího transportu křemenů. K nejznámějším výskytům ametystů řazených k tomuto genetickému typu patří prostor severovýchodně od obce Česká Mez u Žďáru nad Sázavou. Ametysty zde tvoří volné, často oboustranně ukončené krystaly o průměrné velikosti 2 – 3 cm. Vzácně se vyskytují paralelní srůsty krystalů nebo nádherné žezlové ametysty (ametyst na křišťálu). Krystalové plochy ametystů jsou lesklé, slabě rýhované. Ametysty jsou průhledné, mají fialové jádro, které bez ostré hranice přechází v okrajovou zónu tvořenou čirým křišťálem.

Dále minerály pegmatitů obsahujících neobvykle krásné a velké krystaly různých minerálů. Největší frekvence pegmatitových těles je vázána na biotitické, slabě migmatitizované ruly. Pegmatity vyplňují především příčné puklinové směry.

Dále minerály magmatických hornin - temně zelené peridotity vytvářejí několik těles uzavřených v olivínických gabrech obnažených ve stěnových lůmcích nebo na přirozených výchozech. Troktolity skvrnitěho vzhledu – pstruhovce – se dají nalézt na přirozených výchozech v údolí Doubravy. Na haldách U obrázku lze nalézt vytěžená olivínická gabra světlešedé barvy s namodralým tónem a zrný sulfidických minerálů.

3.1.2 Geomorfologie

CHKO Žďárské vrchy se rozkládá v severovýchodní části Českomoravské vrchoviny na území čtyř geomorfologických podcelků. Ve Žďárských vrších, tvořících asi polovinu rozlohy chráněného území, převažuje erozně denudační reliéf ploché vrchoviny, kulminující v centrální části geomorfologickým okrskem Devítiskalské vrchoviny s nejvyšším bodem Devět skal (836,3 m.n.m.).

Vrásová tektonika odolnějších granitizovaných rul a migmatitů podmiňuje průběh hlavních rozvodních hřbetů, jež jsou odděleny široce rozevřenými postupně se zahlubujícími údolními s plochými úvalovitými uzávěry (např. Svratka, Fryšávka, Věcovský potok). Toto utváření je označováno jako tzv. žďárský typ reliéfu.

Na hřbetech jsou typickými krajinnými prvky skalní útvary. K nejznámějším patří Devět skal, Čtyři palice, Malinská skála a Dráteničky. Svislé skalní stěny o výšce až 35 metrů jsou přemodelované kryogenními procesy v chladných obdobích pleistocénu a označujeme je jako mrazové sruby. Od jejich úpatí vybíhají kryoplanační terasy se suťovými haldami a balvanovými proudy, které se někdy skládají v rozsáhlá kamenná moře. Povrch skalních stěn bývá často pokryt drobnými vroubenými tvary, mezi které řadíme voštiny (např. Devět skal, Tisůvka), skalní výklenky (Lisovská skála) a pseudoškrapy (Milovské Perničky). Ojediněle jsou zastoupeny i puklinové jeskyně (Štarkov, Malinská skála, Zkamenělý zámek) a skalní tunely (Pasecká skála, Dráteničky). Procesy zvětrávání vznikly na temenech skal vzácné skalní mísy, místně nazývané perničky. Jsou vytvořeny např. na Čtyřech

palicích, Milovských a Rybenských Perničkách. Milovskou kotlinou, zahloubenou v měkčích svorových horninách tokem řeky Svatky, je oddělen geomorfologický okrsek Borovského lesa rozkládající se na plochých rozvodních hřbetech ve výškách 650-760 m n. m. až k severní hranici chráněné krajinné oblasti.

V její východní části pokračují Žďárské vrchy okrskem Pohledeckoskalské vrchoviny s výrazně členitějším georeliéfem a hluboce zaříznutými údolími s největším relativním převýšením 250 m. Na hřbetech jsou zde opět vypreparována skaliska dominující okolní krajině jako Pasecká skála, Prosička, aj. Severozápadní část chráněného území je tvořena geomorfologickým podcelkem Sečská vrchovina, s okrsky Kamenářská vrchovina a Stružinecká pahorkatina. Nadmořské výšky zde nepřesahují 700 m a poměrně členitý georeliéf postupně přechází v plochou kotlinovou sníženinu s meandrujícím tokem Chrudimky.

Jihozápadní část chráněné krajinné oblasti náleží ke geomorfologickému podcelku Bítešská vrchovina. Nadmořské výšky chráněného území v ní kolísají od 650-740 m na hřbetech Henzličky a Novoměstské pahorkatiny, po 550-600 m ve Veselské a Světnovské sníženině. Významný krajinný prvek zde tvoří zařezávající se bystřinný tok Sázavy, doprovázený příkrými svahy se skalním útvarem Rozštípené skály. Skalní výchozy s mrazovými sruby, pseudokary a balvanovými proudy se pak v závislosti na geologické skladbě dále nacházejí na Peperku, Světce, Kamenném vrchu a Ranském Babylonu. Na západní okraj oblasti zasahuje geomorfologický podcelek Havlíčkobrodské pahorkatiny s okrsky Chotěbořská a Přibyslavská pahorkatina. Georeliéf je zde pouze mírně zvlněný a jeho nadmořská výška se pohybuje okolo 600 m. Geomorfologicky výrazná je zlomovými svahy omezená sníženina Dářské brázdy s rybníky a rašeliništi, na níž navazuje údolí řeky Doubravy.

Území CHKO netvoří z geologického hlediska jednotný celek. Oblast se nachází na styku několika geologických jednotek Českého masívu a každá jednotka zasahuje do oblasti svým okrajem. Výjimku zde pak tvoří ranský masiv, který je v oblasti vymezen celou svou plochou, a svratecká antiklinála, která zde leží podstatnou částí. Na svrateckou antiklinálu pak na severovýchodě navazuje poličské krystalinikum, jihozápadní část oblasti je pak tvořena západomoravským moldanubikem. Na ranský ultrabazický komplex navazuje komplikovaná hlinecká zóna. V úzkém pruhu na severozápadě mezi ranským masivem a Železnými horami zasahuje do oblasti křídový záliv Dlouhé meze. Geologická nejednotnost území dává základ vzniku různých typů reliéfu a předurčuje tak základní design krajiny. To přináší pestrost a členitost jednotlivých částí CHKO a vyvolává nutnost vymezení detailněji hodnotitelných menších relativně stejnorodých územních prostorů – oblasti členěné na krajinné celky a místa.

Krajina CHKO se podle Demka et al. (1987) nachází na styku čtyř rozsáhlých geomorfologických celků (a jejich podcelků) z nichž každý tvoří krajinářsky specifický fenomén:

- Hornosázavská pahorkatina IIC-2
- Železné hory IIC-3
- Hornosvratecká vrchovina IIC-4
- Křižanovská vrchovina IIC-5

Jádro území je tvořeno mírně zvednutým centrálním hřbenem s průměrnou nadmořskou výškou 785 m.n.m., s nejvyšším vrcholem Devět skal (836 m.n.m.), který vytváří nepřiliš nápadnou dominantu tohoto hřebene. Charakterem tohoto hřebene jsou především dlouhé a úzké hřbety s

četnými skalními vyvýšeninami tzv. kazatelkami oddělenými široce rozevřenými údolími. Mezi nejznámější patří Devět skal (836 m.n.m.), Dráteničky (775 m.n.m.), Čtyři palice (730 m.n.m.) a další. Na svazích jsou pak četné mrazové sruby, kamenná moře a sutě a proudy vytvářející jedinečný lesní interiér. Převážná část tohoto území patří k podcelku Žďárské vrchy, který zaujímá podstatnou část oblasti od středu východním směrem. V severní části pak zasahuje do oblasti okrsek Kameničské vrchoviny z celku Železných hor tvořený především kotlinovitou sníženinou u Herálce a plochý zarovnaný povrch stružinecké pahorkatiny. Jihozápadní hranici s těmito okrsky a zároveň i s podcelkem Žďárské vrchy tvoří protáhlá sníženina tvořená křídovými usazeninami (opuky) Dářská brázda patřící do Havlíčkobrodské pahorkatiny, která zasahuje v západním okraji do oblasti Přibyslavskou pahorkatinou. Jihozápadní část oblasti pak tvoří plochá Křižanovská vrchovina s četnými rybníky zasahující krajinu v okolí města Žďár nad Sázavou.

3.1.3 Charakteristika jednotlivých geomorfologických jednotek vytvářejících území CHKO Žďárské vrchy dle Demka a kol. (1987) upravená ve vztahu ke krajinnému rázu

3.1.3.1 Hornosázavská pahorkatina (IIC-2)

SZ část Českomoravské vrchoviny; členitá pahorkatina na krystaliniku se zbytky křídových a neogenních usazenin, 1869 km², stř. výška 463 m, stř. sklon 3°06', křídové usazeniny vystupují zejména v prolomu Dlouhé meze, v prolomu Jihlavsko - sázavské brázdy jsou zbytky neogenních usazenin; plochý reliéf pahorkatiny se sklání k S, na sucích jsou kryogenní jevy; nejv. bod Roudnice 661 m v Havlíčkobrodské pahorkatině, převážně pole a louky utvářející s drobnými lesy relativně fádni otevřenou zemědělskou krajinu.

V CHKO Žďárské vrchy je celek Hornosázavské pahorkatiny zastoupen jedním podcelkem se dvěma okrsky:

- Havlíčkobrodská pahorkatina (IIC-2C) s okrsky
 - Přibyslavská pahorkatina (IIC-2C-b)
 - Dářská brázda (IIC-2C-c)
 - Havlíčkobrodská pahorkatina (IIC-2C)

Část Hornosázavské pahorkatiny představující členitou pahorkatinu tvořenou horninami moldanubika s ostrůvky hlubinných vyvřelin centrálního moldanubického plutonu, 584 km², stř. výška 520.8 m, stř. sklon 3°14'; v Dářské brázdě jsou zaklesnuté křídové usazeniny, plochý povrch je proříznutý údolím řeky Sázavy a přítoků, suky jsou tvořeny amfibolity, ve sníženině Dářské brázdy jsou bifurkace na hlavním evropském rozvodí; nejv. bod Roudnice 661 m v Přibyslavské pahorkatině; mozaika polí, luk a lesů.

Přibyslavská pahorkatina (IIC-2C-b)

Část Havlíčkobrodské pahorkatiny představující členitou pahorkatinu, tvořenou rulami s pruhy amfibolitů, na rozvodích se vyskytují místy hluboké zvětraliny; plochý povrch je proříznut údolím Sázavy a jejími přítoky; nejv. bod Roudnice 661 m; 4.-5. v.s., převládají především pole rozsáhlých zorněných bloků, drobné převážně monokulturní lesíky tvořené zejména smrkovými porosty s příměsí borovice, v sv. části smrkové porosty s bukem a zbytky bučin.

Dářská brázda (IIC-2C-c)

Část Havlíčkobrodské pahorkatiny; protáhlá sníženina směru SZ- JV, tektonicky zaklesnuté křídové usazeniny; napříč sníženinou probíhá hlavní evropské rozvodí, bifurkace u rybníku Dářko; 4.- 5. v.s., v s. části převládají pole a louky, j. část převážně značně zalesněná, borové porosty se smrkem a smrkové porosty na rašelinných půdách s břízou pýřitou, zbytky luk s rašelinnými a vlhkomilnými druhy; NPR Dářko - vrchoviště s výskytem borovice blatky a rašeliništních vegetací.

3.1.3.2 Železné hory (IIC-3)

S část Českomoravské vrchoviny představující plochou vrchovinu s trojúhelníkovým půdorysem, protaženou od JV k SZ, pestrého geologického složení, 748 km², stř. výška 480.4 m, stř. sklon 3°45', jádro tvoří vyvěřeliny nasavrckého a chvaletického žulového masívu, sz. část pak proterozoické a paleozoické zvrásněné horniny, ostrůvky křídových usazenin; vrchovina představuje klínovou kru ukloněnou k SV a omezenou na JZ výrazným zlomovým svahem Dlouhé meze, dlouhá údolí k SV, zejména složité údolí řeky Chrudimky; krasové jevy ve vápencích u obcí Prachovice a Vápenný Podol, nejv. bod Pešava 697 m v Sečské vrchovině; pestrá mozaika polí, luk a lesíků; název pochází od dolování železné rudy.

V CHKO Žďárské vrchy je celek Železných hor zastoupen jedním podcelkem se dvěma okrsky:

- Sečská vrchovina (IIC-3B) s okrsky
 - Kameničská vrchovina (IIC-3B-a)
 - Stružinecká pahorkatina (IIC-3B-c)

Sečská vrchovina (IIC-3B)

JV část Železných hor zasahující SZ část CHKO představující členitou vrchovinu s povrchem skloněným k SV pestrého geologického složení, 611 km², stř. výška 520.8 m, stř. sklon 3°56', jádro tvoří vyvěřeliny nasavrckého masívu (žuly, granodiority, gabra až diority) obklopené zvrásněnými proterozoickými a paleozoickými horninami kutnohorského krystalinika (rulami), ostrůvky křídových usazenin; jz. hranici tvoří složený zlomový svah Dlouhé meze, hlavní odvodňovací osu tvoří údolí Chrudimky, které je i základní přirozenou osou krajiny této části CHKO; v silurských vápencích u obcí Prachovice a Vápenný Podol (mimo území CHKO) tvary tropického krasu; nejv. bod Pešava 697 m v Kameničské vrchovině; mozaika polí, luk a smrkových lesíků.

Kameničská vrchovina (IIC-3B-a)

Část Sečské vrchoviny; členitá vrchovina s povrchem skloněným od JZ k SV, jádro tvoří vyvěřeliny nasavrckého masívu obklopené na S usazeninami staršího paleozoika, na J horninami paleozoika až proterozoika, za nimi kutnohorské krystalinikum, ostrůvky křídových usazenin; plochý povrch je rozřezán hlubokým údolím řeky Chrudimky s ohybem u Seče (v CHKO je údolí poměrně mělké a tvoří širokou nivou, výrazněji se zařezává teprve před Hlinskem); kotlinovitá sníženina u Herálce a Svratky se zbytky křídových usazenin, v silurských vápencích u obcí Prachovice a Vápenný Podol tvary tropického krasu (mimo území CHKO); nejv. bod Pešava 697 m, význ. body: Přední Hradiště 693 m, Zadní Hradiště 682 m, Rabštejnec 401 m, Hůra 391 m; 3.-5. v.s. Území tvoří malebnou mozaiku polí luk a převážně smrkových porostů v otevřené rozlehlé krajině.

Stružinecká pahorkatina (IIC-3B-c)

Část Sečské vrchoviny; pahorkatina, tvořená hlavně vyvěřelinami nasavrckého a ranského plutonu (žuly, amfibolické diority); poměrně plochý zarovnaný povrch; 4.-5. v.s., je zalesněná převážně smrkovými porosty, na SV s příměsí jedle a buku, rybníky.

3.1.3.3 Hornosvratecká vrchovina (IIC-4)

SV část Českomoravské vrchoviny; členitá vrchovina až hornatina, tvořená krystalickými horninami s ostrůvky permo karbonských a křídových usazenin, 1135 km², stř. výška 580.2 m, stř. sklon 6°12', tvoří rozsáhlé území s vyklenutým povrchem, rozřezané hlubokým údolím řeky Svatky a jejích přítoků, údolí Svatky u obce Štěpánov je prolomem; SZ část, zvaná Žďárské vrchy, má úzké hřbety se skalními útvary a hluboká, ale rozevřená údolí; jv. část, zvaná Nedvědicke vrchovina, je masivní klenba s hlubokými zaříznutými údolními, v údolí Křetinky jsou zaklesnuté kry křídových hornin jako stolové hory, v okolí obce Jedlová plošina obnaženého předkřídového zarovnaného povrchu; nejv. bod Devět skal 836 m v Devítiskalské vrchovině; značné části jsou zalesněny rozsáhlými komplexy smrkových porostů s příměsí buku a borovice.

V CHKO Žďárské vrchy je celek Hornosvratecké vrchoviny zastoupen jedním podcelkem se čtyřmi okrsky:

- Žďárské vrchy (IIC-4A) s okrsky
 - Borovský les (IIC-4A-a)
 - Pohledeckoskalská vrchovina (IIC-4A-b)
 - Devítiskalská vrchovina (IIC-4A-c)
 - Milovská kotlina (IIC-4A-d)

Žďárské vrchy (IIC-4A)

SZ část Hornosvratecké vrchoviny, utvářející jádro CHKO; plochá vrchovina, tvořená krystalinickými horninami, 465 km², stř. výška 658.9 m, stř. sklon 5°13', vrchovina s vyklenutým povrchem, na JZ omezená složeným zlomovým svahem v pokračování Dlouhé meze, příznačné jsou protáhlé úzké hřbety se skalními tvary oddělené hlubokými, ale rozevřenými údolními; na hřbetech jsou četné skalní tvary - izolované skály, skaliska, mrazové sruby, kryoplanační terasy, místy jsou ostrůvky křídových hornin; v údolích jsou rybníky; nejv. bod Devět skal 836 m v Devítiskalské vrchovině; většinou zalesněné smrkovými porosty s příměsí buku, jedle, modřínu a borovice.

Borovský les (IIC-4A-a)

Část Žďárských vrchů; vrchovina tvořená krystalickými a v sv. cípu také vyvěřelými horninami, na hřbetech jsou skalní tvary, vzniklé kryogenními pochody - izolované skály, kryoplanační terasy, balvanová moře; nejvyšší bod: Spálený kopec 765 m, význačné body: Zkamenělý zámek 765 m, Bubnovaný kopeček 757 m, Rybenské Perníčky 748 m, Čtyři palice 732 m, Skalka 699 m, Stanov 670 m, Milovské Perníčky; 5. v. s., převážně zalesněná rozsáhlými smrkovými porosty s významnou příměsí buku, jedle, modřínu a borovice, v s. části borové porosty, při okrajích jsou typické pastviny a louky s vlhkomilnými a rašelinistními druhy (rosnatka okrouhlostá aj.); výskyt jelení zvěře.

Pohledeckoskalská vrchovina (IIC-4A-b)

Část Žďárských vrchů; vrchovina s protáhlými hřbety oddělenými většinou širokými údolními, složená z krystalických břidlic, rul, svorů a migmatitů, tektonická kotlina je u obce Sněžné, v pruhu nižšího území mezi Bystřicí nad Pernštejnem a Vojtěchovem (část obce Lísek) jsou pedimenty, na hřbetech

kryogenní tvary (izolované skály, mrazové sruby, kryoplanační terasy, balvanová moře) v okolí Studnice (část obce Rokytno); v krystalických vápencích jsou krasové jevy; nejv. bod: Pasecká skála 819 m, významné body: Pohledecká skála 812 m, Buchtův kopec 813 m, Bohdalec 791 m, Prosíčka 740 m, Lucký vrch 739 m, Štarkov 679 m, Padělek 625 m; 5. v. s., mozaika polí, luk a smrkových lesů, louky s vlhkomilnými a rašeliništními druhy, typické jsou suché pastviny s rozptýlenými dřevinami.

Devítiskalská vrchovina (IIC-4A-c)

Centrální část CHKO Žďárské vrchy představující členitou vrchovinu klenbovitého tvaru, tvořenou hlavně rulami, migmatity a pruhy amfibolitů, nejvyšší část Žďárských vrchů, useknutá na JZ zlomem Dlouhé meze; na úzkých hřbetech jsou četné skalní tvary, vzniklé v chladných obdobích čtvrtohor (izolované skály, skalní hradby, kryoplanační terasy); nejv. bod: Devět skal 836 m, významné body: Křivý javor 823 m, Malínská skála 811 m, Žákova hora 810 m, Šindelný vrch 806 m, Lisovská skála 802 m, Kamenný vrch 802 m, Tisůvka 792 m, Hudecká skalka 778 m, Dráteničky 776 m, Brožova skalka 765 m, Bílá skalka 742 m; 5. v. s.; zalesněné jádro CHKO Žďárské vrchy se známým pralesem na Žákově hoře - přirozený bukový porost s příměsí klenu, smrku a se soušemi jedle, jinak převládají monokultury smrku a borovosmrkové porosty s příměsí modřínu, jedle, buku, olše a břízy, hojný výskyt luk s vlhkomilnými a rašeliništními druhy, hojný výskyt jelení zvěře (významná jelení oblast).

Milovská kotlina (IIC-4A-d)

Část Žďárských vrchů představovaná oválnou kotlinou protaženou ve směru SZ-JV podél horní Svatky, založenou v dvojslídých svorech a svorové rule; 5. v. s., na dně kotliny louky s vlhkomilnými a mokřadními druhy; přirozenou osou území je silně meandrující řeka Svatka tvořící širokou nivu s typickými doprovodnými porosty (Rychtářky) a loukami s mokřadními a vlhkomilnými druhy, přirozené břehové porosty s převahou vrby křehké. Velmi specifický krajinařsky jednoznačně vymezený prostor s četnými dominantami okolních hřbetů.

3.1.3.4 Křižanovská vrchovina (IIC-5)

Střední část Českomoravské vrchoviny představovaná plochou vrchovinou tvořenou krystalickými břidlicemi a vyvělinami, 2722 km², stř. výška 541.2 m, stř. sklon 3°38'; plochý povrch je rozřezaný hlubokými údolími vodních toků; nejv. bod Harusův kopec 741 m nad Novým Městem n. Mor. (výrazná dominanta) v Bítešské vrchovině. Prostor vrchoviny tvoří mozaika velkých zorněných bloků, luk a drobných lesíků, místy s rozsáhlými rybníčními soustavami.

V CHKO Žďárské vrchy je celek Křižanovské vrchoviny zastoupen jedním podcelkem se čtyřmi okrsky:

- Bítešská vrchovina (IIC-5A) s okrsky
 - Veselská sníženina (IIC-5A-c)
 - Henzlička (IIC-5A-d)
 - Světnovská sníženina (IIC-5A-e)
 - Novoměstská pahorkatina (IIC-5A-f)

Bítešská vrchovina (IIC-5A)

SV část Křižanovské vrchoviny; plochá vrchovina, složená z krystalických břidlic (hlavně z rul) a vyvělin, místy ostrůvky mořských neogenních usazenin, 1433 km², stř. výška 517.2 m, stř. sklon 3°37', plochý povrch vrchoviny je dobře přizpůsoben odolnosti hornin, na některých místech jsou uchovány hluboké tropické zvětraliny (např. v okolí Žďáru n. S., obce Lažánky), ve Veselské sníženině

bylo v neogénu průtokové jezero, neogenní usazeniny jsou místy v údolích (např. Loučky), nejvyšší bod: Harušův kopec 741 m; mozaika polí představovaných často velkými bloky orné, převážně kulturních luk a drobných lesů v okolí Žďár n. S. s četnými soustavami rybníků.

Veselská sníženina (IIC-5A-c)

Část Bítešské vrchoviny; plochá sníženina v rulách; u obce Nové Veselí jsou jezerní a říční neogenní usazeniny, zbytky třetihorních tropických zvětralin; pramenná oblast řeky Oslavy s plochými rozevřenými údolními vodními toků, nejv. bod: Štěnice 616 m; 4. v. s., pole, louky a smrkové porosty s borovicí a borové porosty, rybníční zemědělská krajina (Bohdalovská soustava, okolí Žďáru nad Sázavou).

Henzička (IIC-5A-d)

Část Bítešské vrchoviny; členitá pahorkatina, tvořená v s. části gabry ranského masívu a v j. části migmatickými rulami a ortorulami; vyšší kra lemující Dářskou brázdu na Z, zbytky hlubokých tropických zvětralin; nejv. bod: Henzička 692 m, význ. bod: Ranský Babylón 673 m; 5. v. s., převážně zalesněná souvislým komplexem smrkových porostů s příměsí borovice, jedle, modřínu, buku a olše, zbytky bukových porostů zejm. v oblasti Ranska a Peperku s příměsí javoru a jedle, typické jsou louky s rašelinnými a vlhkomilnými druhy; významné smrkové a olšové porosty s hojným výskytem bledule jarní u Ranska.

Světnovská sníženina (IIC-5A-e)

Část Bítešské vrchoviny; sníženina, tvořící pokračování Dářské brázdy v rulách, prolom vázaný na pokračování Dlouhé meze, ale bez křídových usazenin, protékáný Sázavou; 5. v. s., zalesněná smrkovými porosty, vzácněji s příměsí jedle, borovice, louky s vlhkomilnými druhy, pole bledule jarní (Světnovské údolí); pestrá mozaika krajiny.

Novoměstská pahorkatina (IIC-5A-f)

Část Bítešské vrchoviny; pahorkatina, tvořená rulami s pruhy amfibolitů, místy neogenní usazeniny; nejv. bod: Harušův kopec 741 m, význ. body: Na skále 749 m, izolovaná skála Vávrovka; 4.-5. v. s., mozaika polí, převážně kulturních luk a smrkových porostů s borovicí a bukem; ojedinělá lokalita nadregionálního významu U Bezděkova (louka s výskytem šafránu bělokvětého).

3.1.4 Půdní poměry

Území CHKO pokrývají především kambizemě (více než polovinu území). Vzhledem k půdotvornému substrátu jsou zpravidla kyselé, s přibývajícím nadmořskou výškou se zvyšuje obsah kyselého humusu a klesá hodnota stupně sorpční nasycenosti půd. Ve vrcholových polohách s chladným humidním klimatem jsou vytvořeny podzoly, zastoupené asi na 10% rozlohy oblasti. V této skupině půd převažuje podzol kambizemní nad podzolem typickým. Ostrůvkovitě je zastoupena skupina ochrických půd. Jedná se o mladé půdy vytvořené na úpatních haldách skal, balvanových proudech a suťových svahových pokryvech, zejména ve vrcholové části Žďárských vrchů. Patří k nim litozem a regozem, která má již vytvořen humusový horizont. Nejčastěji se vyskytují regozemě psefitické, místy i balvanité.

Na svrchnokřídových opukách (v prostoru Radostín-Hluboká) a serpentinitech (v prostoru Sklené-Tři Studně) se v malé míře vyskytují mělké pararendziny s neutrální až mírně alkalickou půdní reakcí.

Nepatrně jsou zastoupeny kultizemě, např. kultizem haldová, v místech těžby železné rudy kolem Ranských jezírek, aj. Významně, asi na 30% rozlohy oblasti, je zastoupena skupina půd hydromorfních. Sníženiny se stálou vysokou hladinou podzemní vody pokrývají gleje, přecházející ve vyšších okrajích v periodicky podmáčené pseudogleje a semigleje. Místy vykazují povrchové zrašelinění, které je řadí k organozemním glejům a pseudoglejům.

Pro oblast je specifické zastoupení organozemí, vyskytujících se v několika ložiscích kolem Velkého Dářka, Zalíbeného, Krejcaru a Babína. Hloubka rašelinných vrstev dosahuje na nejrozsáhlejších rašeliništích Českomoravské vrchoviny, v lokalitě Padrtiny u Velkého Dářka, mocnosti až 8,6 m. Na sedimentech v údolních nivách řek jsou v malém rozsahu vytvořeny fluvizemě.

3.1.5 Klimatické poměry

Quit E. (1971) ve své charakteristice uvádí Českomoravskou vrchovinu do klimaticky nejpříjemnějších oblastí naší republiky. Roční chod počasí je zde vcelku rovnoměrný, bez větších zimních nebo letních extrémů. Zimy jsou zde v převážné většině mírné a léta nepříliš horká s dostačujícími srážkami. Jedním z nejdůležitějších činitelů utvářejících počasí na Českomoravské vrchovině je intenzivní cyklonální činnost. Neustálý "boj mezi teplým a studeným vzduchem" způsobuje, že se zde velmi zřídka udrží stálější počasí. Tento ráz počasí je pro život a zdraví člověka velmi výhodný, i když s hlediska hospodářského způsobuje nepříjemnosti.

Dlouhodobý průměr lednových teplot (v nejvyšší části území je $-5\text{ }^{\circ}\text{C}$) ukazuje, že leden je nejchladnějším měsícem. Průměrné lednové teploty jsou zde o $1,2 - 1,4\text{ }^{\circ}\text{C}$ nižší než ve stejných polohách jiných míst naší republiky. Nejteplejším měsícem je červenec (průměrné teploty se pohybují $15,5 - 16,6\text{ }^{\circ}\text{C}$). Období, kdy průměrná teplota dosahuje hodnot nad $10\text{ }^{\circ}\text{C}$ trvá průměrně 136 - 147 dní.

CHKO Žďárské vrchy patří do vlhkých míst naší republiky a počet srážek převyšuje tzv. srážkové normály (např. Milovy o 102 mm). Množství srážek je v jednotlivých letech značně proměnlivé. V suchých letech činí 50% a ve vlhkých naopak 150% dlouhodobého ročního průměru. Počet dní se sněžením je větší v západní části oblasti a sněhová pokrývka dosahuje průměrně výšky 25 - 30 cm a maximální hodnoty obvykle nepřesahují 90 cm.

Větrné poměry v oblasti jsou podobně jako srážkové značně proměnlivé. Převládají zde však větry severozápadní a jihovýchodní. Průměrná rychlost větru se zvyšuje markantně zejména na podzim a maxima dosahuje v listopadu.

Klimatické poměry předurčují ráz osídlení a způsob využití krajiny, který z počátečního „těžebního boomu“ výstavby železáren a skláren postupně přecházel k extenzivním formám zemědělství. Díky tomu je krajina CHKO utvářena rozsáhlými lesními komplexy ohraničujícími prostory s pestrou mozaikou zemědělské krajiny. Klimatické podmínky podmiňují též charakter zástavby. Zatímco v okolí Nového města, Hlinska a Žďáru nad Sázavou, kde jsou klimatické podmínky příznivější k zemědělskému hospodaření, je centrální část obsazována různými typy rozptýlené zástavby a drobnými kompaktními sídly; zástavba se vyznačuje horským charakterem (dochované četné dřevěnice, uzavřené dvory s velkými pozemky).

3.1.6 Hydrologické poměry oblasti a jejich uplatnění v krajinném rázu

CHKO Žďárské vrchy probíhá hlavní evropská rozvodnice, která dělí úmoří Černého moře a Severního moře. Ta rozděluje území jako hřeben střechy na dvě převažující ukloněné roviny. Nejdelší řekou oblasti je řeka Svratka, která pramení na úbočí Žákovy hory. Mezi nejvýznamnější toky patří dále řeka Sázava, Chrudimka, Doubrava a Fryšávka. CHKO Žďárské vrchy je významnou pramennou oblastí (shodné hranice s CHKO Žďárské vrchy má tzv. chráněná oblast přirozené akumulace vod CHOPAV). Roční specifické odtoky jsou dosti vysoké (Svratka v profilu u Borovnice dosahuje 11,86 l.s-1.km-2) a jsou podmíněny jednak vysokým množstvím spadlých srážek a jednak výškovou členitostí a sklonitostí reliéfu, malou propustností podloží a charakteru vegetace. Odtokové poměry jsou jen málo rozkolísané, což je podmíněno vysokou retenční schopností krajiny.

Pro oblast jsou typická četná prameniště a mokřady s rašelinnou vegetací. Sídla z počátků kolonizace území jsou položena v blízkosti řek a stále tvoří základní osnovu osídlení krajiny (např. Jimramov – Borovnice – Svratka – Herálec; Přibyslav – Žďár nad Sázavou – Polnička; Hlinsko – Trhová Kamenice - Seč). Hydrologické poměry spolu s plošší terénní modelací daly možnost vzniku rozsáhlých rybníčních soustav v okolí Žďáru nad Sázavou.

3.1.7 Vegetační kryt území

Až do středověké kolonizace ve 13. století pokrývaly převážnou většinu území chráněné krajinné oblasti s výjimkou plošně málo významných skal a rašeliníšť smíšené lesy, jen velmi málo dotčené lidskou činností. Fragmenty blízké těmto přirozeným lesním společenstvům se na některých stanovištích zachovaly až do současnosti a jsou předmětem ochrany v síti zvláště chráněných území.

Charakteristickým typem lesní vegetace vyšších poloh oblasti byly acidofilní smrkové bučiny svazu *Luzulo-Fagion sylvaticae*, řazené k asociaci *Calamagrostio villosae-Fagetum sylvaticae*, jejichž dřevinnou skladbu tvořily buk lesní (*Fagus sylvatica*), smrk ztepilý (*Picea abies*) a jedle bělokorá (*Abies alba*). Fragmenty těchto společenstev se v malé míře zachovaly na špatně hospodářsky přístupných skalnatých stanovištích hřbetů Žďárských vrchů.

Charakteristické, oproti okolním lesům Českomoravské vrchoviny, bylo i značné zastoupení podmáčených smrčin svazu *Piceion abietis*, asociací *Bazzanio trilobatae-Piceetum abietis* a *Sphagno-Piceetum abietis*. V jejich dřevinné skladbě dominovaly smrk a jedle s příměsí buku nebo olše lepkavé (*Alnus glutinosa*). Vzhledem k hospodářským změnám a všeobecnému ústupu jedle z lesních porostů se z těchto přírodních společenstev vyšších poloh Žďárských vrchů zachovaly vesměs jen ochuzené segmenty, indikované místy výskytem montánních druhů, jako jsou čípek objímavý (*Streptopus amplexifolius*), pérnatec horský (*Thelypteris limbosperma*), ptačinec dlouholistý (*Stellaria longifolia*), žebrovice různolistá (*Blechnum spicant*), vranec jedlový (*Huperzia selago*), plavuň pučivá (*Lycopodium annotinum*), sedmikvítek evropský (*Trientalis europaea*) aj.

V nižších polohách chráněné krajinné oblasti byly značně rozšířeny bikové bučiny (*Luzulo luzuloidis-Fagetum sylvaticae*) a ostrůvkovitě na bohatších stanovištích květnaté bučiny svazu *Fagion sylvaticae*, řazené k asociacím *Dentario enneaphylli-Fagetum sylvaticae* a *Festuco altissimae-Fagetum sylvaticae*. Zbytky těchto společenstev, v jejichž dřevinné skladbě dominovaly buk a jedle s příměsí smrku a na živnějších stanovištích i javoru klenu (*Acer pseudoplatanus*), jsou zachovány na Žákově hoře a Ransku. Vesměs však byly také přeměněny na převážně smrkové hospodářské porosty.

Vzácně se vyskytovaly květnaté jedliny asociace *Galio rotundifolii-Abietetum albae* se svízelem okrouhlostým (*Galium rotundifolium*), jejichž prvky se fragmentárně dochovaly na Ransku a Štířím dole. Ojediněle zde rostly suťové a roklinové lesy svazu *Tilio-Acerion*, asociace *Lunario redivivae-Aceretum*, s javorem klenem (*Acer pseudoplatanus*), jasanem ztepilým (*Fraxinus excelsior*), případně jilmem horským (*Ulmus glabra*), doprovázené v podrostu měsíčnicí vytrvalou (*Lunaria rediviva*). Jejich ukázka je zachována např. na Peperku. Vegetace luhů a olšin svazu *Alnionincanae* byla ve vyšších zamokřených polohách reprezentována zejména smrkovými olšinami asociace *Piceo abietis-Alnetum glutinosae*, zachovanými například v PR Olšina u Skleného. V jejich dřevinné skladbě převládá olše lepkavá s různou příměsí olše šedé (*Alnus incana*) nad smrkem ztepilým a v podrostu s pokryvy vlhkomilných mechů jsou vtroušeny některé horské druhy, mj. čarovník alpský (*Circaea alpina*) a mléčivec alpský (*Cicerbita alpina*). V nižších polohách se na bohatších stanovištích zachovaly prameništní a potoční jasanové olšiny asociace *Carici remotae-Fraxinetum excelsioris*, v jejichž porostní skladbě dominují olše s jasanem ztepilým (*Fraxinus excelsior*) a v bylinném podrostu je hojná bledule jarní (*Leucojum vernum*), místy i oměj pestrý (*Aconitum variegatum*) aj. Ukázky těchto společenstev jsou chráněny na Ransku.

Jen velmi malou část rozlohy chráněné krajinné oblasti pokrývaly reliktní acidofilní bory svazu *Dicrano-Pinion sylvestris*. Fragmenty těchto společenstev se ostrůvkovitě zachovaly na některých rulových skalních útvarech (např. Milovské Perničky) a ojedinělých výchozech hadcových hornin (na Ranském Babyloně, u Skleného a Tří Studní). Borovice lesní (*Pinus sylvestris*) i smrk ztepilý (*Picea abies*) bývají na těchto stanovištích zakrnělého vzrůstu a obvykle je zde provází bříza bělokora (*Betula pendula*) a jeřáb ptačí (*Sorbus aucuparia*). Na Ranský Babylon je vázán výskyt sleziníku hadcového (*Asplenium cuneifolium*) a endemitu hadců Českého masivu chrastavce rolního hadcového (*Knautia arvensis* subsp. *serpentinicola*).

Acidofilní reliktní bory se dále vyskytují na rašeliništích, která tvoří charakteristický krajinný prvek chráněného území. Společenstva rašelinných brusnicových borů asociace *Vaccinio uliginosi-Pinetum sylvestris* s borovicí lesní, smrkem ztepilým a břízou pýřitou (*Betula pubescens*) se zachovala u Velkého Dářka, v Krejcarském lese a u Zalíbeného. V podrostu jsou zde rozšířeny keříčky brusnic, mj. vlochyně bahenní (*Vaccinium uliginosum*) a klikvy bahenní (*Vaccinium oxycoccos*), spolu s nápadnými trsy suchopýru pochvatého (*Eriophorum vaginatum*). V Dářském rašeliništi se zachovala i vrchovištní společenstva svazu *Sphagnion magellanici*, v nichž se v rašelinném blatkovém boru asociace *Ledo palustris-Pinetum uncinatae* vyskytuje na jediném místě Českomoravské vrchoviny populace borovice blatky (*Pinus uncinata* subsp. *uliginosa*), vytvářející zde hybridní roje (*Pinus x* *hrhaetica* nothsubsp. *digenea*) s borovicí lesní. Vrchovištní vegetaci primárního bezlesí rašelinišť dále tvoří asociace *Andromedo polifoliae-Sphagnetum magellanici* s pokryvy rašeliníků *Sphagnum rubellum*, *S. magellanicum*. Z vyšších rostlin zde roste např. kyhanka sivolistá (*Andromeda polifolia*).

Na odlesněných plochách byly antropické vlivy na vegetaci mnohdy limitovány danými stanovištními podmínkami. Vznikla tak přírodně blízká až přirozená nelesní společenstva, např. ekosystémy klidných a tekoucích vod, pobřežních rákosin a vysokých ostřic, rašelinných luk, pastvin a vřesovišť. Pro Žďárské vrchy jsou charakteristická především společenstva vlhkých až trvale zamokřených a rašelinných luk. Nejčastěji jsou zastoupena společenstva krátkostébelných ostřicových luk svazu *Caricion canescenti-nigrae*. Vzácněji se na fragmentech údolních slatinných luk a na svahových prameništích zachovala ostřicovo-mechová a ostřicovo-rašeliníková společenstva svazů *Caricion*

davallianae, Sphagno warnstorffii-Tomentypnion nitentis a Sphagno-Caricion canescentis. Tyto louky jsou významné výskytem kriticky a silně ohrožených druhů jako je ostřice dvoudomá (*Carex dioica*), o. šlahounovitá (*C. chordorrhiza*), o. plstnatoplodá (*C. lasiocarpa*), bahnička chudokvětá (*Eleocharis quinqueflora*), suchopýrek alpský (*Trichophorum alpinum*), rosnatka okrouhlolistá (*Drosera rotundifolia*) aj. Velmi rozšířené jsou vlhkomilná společenstva svazu *Calthion palustris*, s porosty růžově kvetoucího hadího kořene většího (*Bistorta officinalis*), fialově kvetoucího pcháče různolistého (*Cirsium heterophyllum*) a žlutavobíle kvetoucího tužebníku jilmového pravého (*Filipendula ulmaria* subsp. *ulmaria*), udávajícími barevný ráz podhorských luk v letním období.

Méně často, zpravidla na okrajích rašelinišť, jsou zastoupena společenstva svazu *Molinion caeruleae*. K přírodě blízkým travino-bylinným společenstvům patří i oligotrofní krátkostébelné porosty smilkových luk svazu *Violion caninae*, přecházející ve vřesovištní lada s brusnicemi a rozptýlenou dřevinnou vegetací inklinující ke svazu *Genisto pilosae-Vaccinion*, v nichž dosud rostou ubývající populace kociánku dvoudomého (*Antennaria dioica*). Kolem rybníků jsou obvykle vytvořena společenstva vysokých ostřic svazu *Magno-Caricion elatae* a *Magno-Caricion gracilis*, dále rozšířeného v mokřadech a na terénních depresích, v nichž často rostou zábělník bahenní (*Comarum palustre*) a vachta trojlistá (*Menyanthes trifoliata*). Méně často jsou zastoupeny rákosiny svazu *Phragmition communis*. V dystrofních a oligotrofních klidných vodách s vegetací blízkou svazu *Sphagno-Utricularion* se velmi vzácně vyskytuje bublinatka menší (*Utricularia minor*) a hvězdoš podzimní (*Callitriche hermaphrodita*).

Na rybnících se společenstva svazu *Nymphaeion albae* ojedinele rostou leknín bělostný (*Nymphaea candida*) a stulík žlutý (*Nuphar lutea*), ve svazu *Potamion* vzácně rdest alpský (*Potamogeton alpinus*) a na obnažených rybníčních dnech v porostech svazu *Eleocharition ovatae* mj. puchýřka útlá (*Coleanthus subtilis*). Jen zcela ojedinele se v oblasti zachovaly fragmenty suchomilných společenstev vázaných na vložky vápenatých hornin. Zde se nacházejí poslední zbytkové populace hořečku nahořklého pravého (*Gentianella amarella* subsp. *amarella*), h. mnohotvárného českého (*G. praecox* subsp. *bohemica*) nebo hoře brvitého (*Gentianopsis ciliata*). Ojedinelá refugia této vegetace, byť co do rozsahu nepatrná, zpestřují a ozvláštňují přírodu oblasti.

Z nižších rostlin jsou v oblasti významně rozšířeny mechorosty. Na rašeliništích a rašelinných loukách rostou tyrfofilní mechy boreálního charakteru, jako jsou štírovec dutolistý (*Scorpidium scorpioides*), plstnatec rašelinný (*Helodium blandowii*), poparka třířadá (*Meesia triquetra*), ploník tuhý (*Polytrichum strictum*), bažinník kostrbatý (*Paludella squarrosa*), srpnatka fermežová (*Hamatocaulis vernicosus*), štírovec závitkolistý (*Scorpidium revolvens*), bařinatka obrovská (*Calliergon giganteum*), nbařinatec nažloutlý (*Straminergon stramineum*), rašeliník třásnitý (*Sphagnum fimbriatum*), r. červený (*Sphagnum rubellum*), r. prostřední (*S. magellanicum*) aj. Rozšíření severských horských druhů mechů v oblasti dokládají pažitník stinný (*Hylocomiastrum umbratum*), zoubkočepka maloplodá (*Racomitrium microcarpon*), břehovec hlínožlutý (*Hygrohypnea ochracea*), baňatka Starkeova (*Brachythecium starkii*), křídlečka kadeřavá (*Dicranoweisia crispula*) aj.

Na skalnatých stanovištích často rostou štěrbovka skalní (*Andreaea rupestris*), pohárovec Mougeotův (*Amphidium mougeotii*), těhovce bezžebrý (*Hedwigia ciliata*), děrkavka vejčitá (*Grimmia ovalis*), psízubec mnohoplodý (*Cynodontium polycarpon*), zoubkočepka různoradá (*Racomitrium heterostichum*), širožebec dlouholistý (*Paraleucobryum longifolium*), ploník chluponosný (*Polytrichum piliferum*) a další. Ke vzácně se vyskytujícím mechům patří měřík sítozoubkovitý

(*Pseudobryum cinclidioides*), kápěnka maličká (*Seligeria pusilla*), prchavka pilovitá (*Ephemerum serratum*) a štěrbovka jednostranná (*Andreaea rothii*).

CHKO Žďárské vrchy leží v centrální části hercynské biogeografické podprovincie. V regionálně fyto geografickém členění patří do fyto geografického obvodu České oreofytikum, fyto geografického okresu 91. Žďárské vrchy, s okrajovým zastoupením fyto geografických okresů Českomoravského mezofytika, z nichž od severozápadu zasahují Železné hory podokresem 69b. Sečská vrchovina, od jihovýchodu 67. Českomoravská vrchovina a od západu 66. Hornosázavská pahorkatina. Díky převládajícímu minerálně chudému geologickému podloží a drsnějšímu klimatu lze chráněnou krajinnou oblast charakterizovat jako nepříliš vegetačně pestrou a floristicky poměrně chudou. Oproti okolním fytochorionům se zde významně uplatňují některé druhy montánní, submontánní a tyrfofilní. Těmito choroindikačními druhy jsou např. čípek objímavý (*Streptopus amplexifolius*), pérnatec horský (*Thelypteris limbosperma*), ptačinec dlouholistý (*Stellaria longifolia*), pcháč různolistý (*Cirsium heterophyllum*), mléčivec alpský (*Cicerbita alpina*), na rašelinných půdách suchopýr pochvatý (*Eriophorum vaginatum*), suchopýrek alpský (*Trichophorum alpinum*), kyhanka sivolistá (*Andromeda polifolia*), klikva bahenní (*Vaccinium oxycoccos*), vlochyně bahenní (*Vaccinium uliginosum*), ostřice šlahounovitá (*Carex chordorrhiza*) aj. Početná je zde skupina druhů, které z oreofytika přesahují do chladnějších částí mezofytika např. sedmikvítek evropský (*Trientalis europaea*), žebrovice různolistá (*Blechnum spicant*), třtina chloupkatá (*Calamagrostis villosa*), čarovník alpský (*Circaea alpina*), vranec jedlový (*Huperzia selago*), plavuň pučivá (*Lycopodium annotinum*), rosnatka okrouhlolistá (*Drosera rotundifolia*) aj.

Ojediněle rostou v chráněné krajinné oblasti druhy alpského migrantu, jako jsou pleška stopkatá pravá (*Willemetia stipitata* subsp. *stipitata*), řeřišnice trojlístá (*Cardamine trifolia*) a dřípátka horská (*Soldanella montana*) nebo karpatského migrantu např. vrba slezská (*Salix silesiaca*). Antropickým ovlivněním vegetace vystupňovaným v druhé polovině 20. století došlo v důsledku přímých či nepřímých změn životního prostředí rostlin k závažnému kvalitativnímu i kvantitativnímu ochuzení a ohrožení flóry chráněného území.

3.1.8 Fauna

Ze zoogeografického hlediska leží CHKO Žďárské vrchy ve faunistickém obvodu a okrsku Českomoravská vrchovina, v provincii listnatých lesů, s malým podílem horských území Českého masivu. Elementy horské lesní fauny se významněji uplatňují ve vyšší a klimaticky drsnější centrální části oblasti. Ve srovnání s okolním územím je pro chráněnou krajinnou oblast charakteristické zastoupení tyrfofilních a tyrfobiontních druhů na rašeliništích. Převažuje podhorská lesní fauna hercynského původu, relativně nejlépe zachovaná ve zbytcích původních bučin. Donedávna vyhraněná fauna rašelinišť a rašelinných luk (žluťásek borůvkový, modrásek stříbroskvrnný) silně ustoupila v důsledku odvodňování. Tekoucí vody patří převážně do pstruhového pásma, typicky vyvinuté lipanové pásmo je na řece Svratce pod Jimramovem.

Čisté potoky a říčky obývá mihule potoční (*Lampetra planeri*). Významné druhy živočichů: ježek západní (*Erinaceus europaeus*), hraboš mokřadní (*Microtus agrestis*), rejsek horský (*Sorex alpinus*), netopýr severní (*Eptesicus nilssonii*). Ptáci: kulíšek nejmenší (*Glaucidium passerinum*), sýc rousný (*Aegolius funereus*), lejsek malý (*Ficedula parva*), datel černý (*Dryocopus martius*), ořešník kropenatý (*Nucifraga caryocacates*), hýl rudý (*Carpodacus erythrinus*), čečetka zimní (*Carduelis flammea*), skorec vodní (*Cinclus cinclus*), čáp černý (*Ciconia nigra*). Obojživelníci: mlok skvrnitý (*Salamandra*

salamandra), ještěrka živorodá (*Zootoca vivipara*), slepýš křehký (*Anguis fragilis*), zmije obecná (*Vipera berus*). Hmyz: okáč černohnědý *Erebia ligea*, okáč stříbroskvrnný *Coenonympha tullia*, modrásek bahenní (*Maculinea nausithous*), modrásek očkovaný (*Maculinea teleius*), modrásek stříbroskvrnný (*Vacciniina optilete*), batolec duhový (*Apatura iris*), bělopásek topolový (*Limenitis populi*).

Cennými biotopy z hlediska výskytu živočišstva jsou i vlhké rašelinné louky, lada s rozptýlenou dřevinnou vegetací a vřesovištními formacemi, dále pak vodní biotopy s břehovými porosty a na ně navazující mokřady. V těchto zachovalých fragmentech přirozených a přírodě blízkých společenstev žije řada ohrožených druhů živočichů. Velkou vypovídací schopnost o stavu biotopů má zejména výskyt některých skupin bezobratlých (Avertebrata), například pavoukoců, brouků, motýlů, mravenců nebo vážek. Z hlediska myslivosti je vedle běžných druhů zvěře významný výskyt původní populace jelena evropského (*Cervus elaphus*) v chovné jelení oblasti Žďárské vrchy.

3.2 Historický vývoj krajiny

Kreps M. (1973) poukazuje na to, že historie utváření přírodního prostředí v dnešním areálu CHKO Žďárské vrchy je dána dvěma určujícími činiteli. Jedním z nich jsou přírodní poměry, které existují v naší oblasti jako souhrn faktorů utvářejících celkový tvar a charakter přírody a jež jsou součtem geomorfologických, hydrologických i biologických vlivů, které zde působily a působí. Druhým z těchto vytvářejících činitelů je působení člověka na přírodu, jenž přineslo v průběhu historie osídlení vymezené oblasti řadu změn, které její povrch měnily. Výslednicí obou těchto faktorů, jež však není pouhým jejich součtem, ale nejčastěji složitou kombinací činností, jež podněty a příčiny nám někdy zůstávají skryty, je dnešní stav zemského povrchu, podléhajícího i nadále nejrozličnějším změnám, jimiž člověk přizpůsobuje tvar zemského povrchu svým potřebám.

Bukáček et Matějka (2002) rozdělují utváření krajiny CHKO do sedmi významných vývojových období, kdy přírodní a společenské jevy byly příčinou změny charakteru krajiny, jejího využívání, vzniku nových kulturních a přírodních hodnot jak uvádí následující tabulka:

OBDOBÍ	ZMĚNY V DANÉM OBDOBÍ
do 12. – 13. stol.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nebylo prokázáno trvalé osídlení ▪ krajinou procházela zemská stezka tzv. libická ▪ charakter krajiny je přírodní, utvářený lesními porosty pralesovitého charakteru
do roku 1420	<ul style="list-style-type: none"> ▪ spolehlivé písemné doklady o trvalém osídlení a kolonizaci tzv. Libického lesa ▪ odstraňování části lesních porostů žďářením ▪ nástup extenzivních forem zemědělství s charakteristickým rozdělením lánu na tři díly ▪ přechod k peněžní formě feudální renty – osidlování pohraničních lesů Čech a Moravy, emfyteutické (zákupní) právo - právní uspořádání osadníků vůči majiteli panství, vznikají základní správní organizace feudální společnosti tzv. panství, kolonizace jak církevní (Žďárské panství) tak světská (Novoměstské panství)
1420 – 1620	<ul style="list-style-type: none"> ▪ charakter krajiny je stále z velké části přírodní, z části již zemědělský – patrná přeměna ▪ rozvoj železářství, šachtové redukční pece, počátek sklářství a částečně i hrnčířství (Svratecko, Hlinecko) ▪ trojhonné hospodaření a společná pastva dobytka na scelených úhorech ▪ pěstování ozimního a jarního žita, ovsa, menší množství ječmene a lnu ▪ kolonizace zejména ve střední části CHKO ▪ charakter krajiny zemědělsko – lesní
1620 - 1800	<ul style="list-style-type: none"> ▪ změna technologie – dřevouhelné vysoké pece, kujní výhně a drátovny, rozrůstá se sklářská výroba

1800 - 1900	<ul style="list-style-type: none"> ▪ vysoká devastace lesů ▪ úpadek zemědělství vlivem třicetileté války ▪ kultivované pozemky byly především vypásány ▪ celostátní rozdělení polí do osmi bonitních tříd podle výsevku a sklizně ▪ přeměna extenzivního trojhonného systému ve střídavý ▪ zavedení pěstování brambor ▪ vznik sídel souvisejících se sklářskou výrobou a zakládáním nových sklářských hutí ▪ kapitalistický způsob výroby, koncentrace do větších podniků (Novoměstsko, západ CHKO), zavedení výroby litiny, sklářská výroba (tabulové a zrcadlové sklo, nové technologie při zdobení), textilní průmysl – domácí výroba (faktorský způsob podnikání) ▪ podstatné změny v charakteru zemědělské výroby v důsledku přechodu feudálních forem na kapitalistické výrobní formy, zavedení střídavého hospodaření, rozvoj produkce zemědělských plodin, rozšíření pěstování dobytka, zavedení zemědělských strojů a nástrojů ▪ intenzivní pěstování píce a okopanin (hlavním produktem byl len, později vytlačován bramborami), rozšiřovalo se pěstování ovsa ▪ druhá pol. 19. stol začátek používání umělých hnojiv (vápno, superfosfáty, kostní a Thomasova moučka) ▪ lesy stále zabírají značnou část rozlohy území a jsou využívány především v průmyslu a stavebnictví, těžba je regulována – stanovení obmyštní doby, zakládání lesních školek, převažují již jehličnany
1900 – 1/2 20. stol.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ vznik nových sídel ukončen, značný pohyb počtu obyvatel v návaznosti na průmyslovou výrobu ▪ elektrifikace, průmysl: drobná a faktorská výroba ▪ další rozvoj zemědělství, vytrácí se len, pěstují se především obiloviny (oves a žito), brambory, krmná řepa, tuřín, zelená krmiva a zelí, chov koní a ovcí je utlumen a převládá chov hovězího a vepřového dobytka ▪ lesy pokrývají zhruba jednu třetinu oblasti, převládají mladé lesy do 60. let věku, vysoký les okolo 100 let zaujímá cca 3% celkové plochy, převládá smrk, vyskytuje se borovice i jedle (z celkové lesní výměry se vymyká prales na Žákově hoře, kde byla vyhlášena v roce 1933 rezervace). ▪ úbytek zemědělského obyvatelstva v obcích, proletarizace části venkovských obyvatel a přesun do průmyslových center
do počátku 90. let 20. stol.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nástup velkých průmyslových podniků (Žďas, Tokoz, Mars), těžba nerostného bohatství (Ransko, Bystřicko) ▪ intenzifikace zemědělské výroby, velkoplošné zcelování zemědělské půdy, převládající chemické hnojení, zúrodnování lad a mokřadů, napřimování vodních toků, smrkové lesní hospodářství, úpadek pastevního způsobu chovu dobytka, zavedení velkovýkrmů a výstavba rozsáhlých zemědělských areálů, zpřístupnění lesní krajiny hustou sítí asfaltových cest ▪ lesy zaujímají necelou polovinu rozlohy území (okolo 43 %) ▪ vznik průmyslových center na území CHKO (Žďár n.S. Svratka, Nové Město n.M.), masivní přesun vesnických obyvatel do měst, „přiblížování“ vesnice městu ▪ charakter krajiny zemědělsko - lesní až lesně – zemědělský

Do 12. a 13. stol. byla krajina CHKO utvářena těžko prostupným hraničním pralesem. Na území CHKO jej protínala tzv. libická stezka, která spojovala dvě župní sídla Čáslav a Brno. V souvislosti s touto stezkou lze předpokládat drobné osídlení, které tvořila tzv. stráž. Jejím úkolem bylo zajištění ochrany a průstupu hraniční cesty. První zmínka o této stezce pochází z roku 1144. Vzhledem k tomu, že chybí písemné doklady, předpokládá se, že do 13. stol. byla krajina CHKO neosídlena. Přírodní charakter lesní krajiny byl nedotčen. Prakticky celé území CHKO patří do jedlobukového 5. vegetačního stupně podle Zlatníka a lesní porosty byly tvořeny převážně bukem (*Fagus sylvatica*), jedlí (*Abies alba*) a vtroušeným smrkem (*Picea abies*), na silně zvodněných stanovištích pak s borovicemi (*Pinus silvestris*, *Pinus rotundata*) a olší (*Alnus glutinosa*).

V souvislosti s rozvojem peněžního hospodářství a s přechodem k peněžní formě feudální renty dochází k rozsáhlé kolonizaci pohraničních lesů Čech a Moravy. Správní organizace je tvořena

systémem feudálních sídel a poddanských obcí. Kolonizační systém 13. a 14. stol. je založen na tzv. emfyteutickém (zákupním) právu, jenž oproti dřívějším zvykostem lépe právně upravoval vztah mezi pánem a osadníkem. Kolonizace území byla jak církevní, tak světská. Větší část území pokrýval majetek panství Žďárského, Novoměstského, Rychmburského. Žďárské panství patřilo cisterciáckému řádu, který založil původně dřevěný klášter a kostel v místě dnešního Žďáru nad Sázavou II v roce 1252 a kolonizovalo J a JZ část území. Světskou kolonizaci představovali z moravské strany především páni z Medlova, kterým patřilo novoměstské panství a z české strany majitelé rychmburského panství. Kromě majetků uvedených panství existovalo na území CHKO i několik menších držav rozličných majitelů (např. řád německých rytířů). V té době bylo založeno nebo už existovalo na území dnešního CHKO okolo 50 obcí. Charakter této kolonizace byl téměř výhradně zemědělský, až na několik výjimek na území žďárského klášterního panství, kde důvodem založení bylo železářské podnikání v režii kláštera (např. Heršův hamr – dnes Horní Hamry, Fiklov, Dolní Hamry, Velká Losenice a Polnička).

Jak dále Bukáček et Matějka (2002) uvádí, ucelený doklad o stavu tehdejší krajiny CHKO neexistuje a o podobě a intenzitě přeměn původní lesní krajiny se můžeme jen dohadovat na základě dílčích a kusých informací. Na počátku osidlování krajiny převládalo tzv. žďáření lesů a zakládání zemědělské půdy s převahou pastvin. Žďáření probíhalo jako cyklický proces: vykácením lesa určitého prostoru, vyvrácením a spálením pařezů, zoráním půdy a jejím osetím, ponechání ladem a při tom kácením dalšího prostoru, kde se celý proces znovu opakoval. Nově vzniklá zemědělská půda byla ponechána ladem a vznikaly tak pastviny. Vzhledem k intenzitě a výkonnosti tohoto systému, který probíhal v relativně krátkém časovém období, lze předpokládat, že změna vzhledu lesní člověkem nedotčené krajiny v zemědělskou byla velice intenzivní až brutální. Z nutnosti zavlažování a využití hydraulické síly se objevují jako nové prvky krajiny vodní nádrže a náhony. Vzhled zemědělských ploch byl ovlivněn extenzivním způsobem hospodaření formou rozdělení celého lánu na tři díly (trojhonné hospodaření). Vzhledem ke klimatickým a přírodním podmínkám se lze domnívat, že jako úhor ležela více jak jedna třetina lánu a obdělávané pozemky byly poměrně malé.

V uvedeném období nebylo v daném území založeno žádné město, sídlištní struktura byla tvořena zemědělskými osadami a tržními obcemi. Tržní obce (např. Žďár n.S., Vojnův Městec) byly obchodními i obrannými středisky pro menší území. Obranný systém byl doplněn stavbou tvrzí (novoměstská, jimramovská, hlinecká, žďárská). Tržní obce měly z obranných důvodů sevřený charakter zástavby s centrálním okrouhlým náměstím. Zemědělské osady byly půdorysně velmi sevřené a soustředěné, zejména ve formaci okrouhlíce přizpůsobené terénním podmínkám (dodnes patrná v obci Zubří). Půdorysná soustředěnost byla dána snahou o zachování prostoru pro zemědělskou půdu. Sídlištní charakter území doplňovaly stavby technické, zejména mlýny a hamry, které bývaly doplněny stavbami vodními (náhony, rybníky). V důsledku výměnného obchodu vznikla v krajině hustá síť drobných komunikací. Železářská výroba ovlivnila pouze západní okraj území CHKO.

Období mezi roky 1420 a 1620 zaznamenalo řadu dalších změn, které přinesly nové charakteristiky krajiny současné CHKO a ovlivnily tak její celkový ráz. Hospodářský i politický život se v důsledku husitské revoluce demokratizoval. Šlechta začala ve vlastní režii podnikat v zemědělství a průmyslové výrobě (zejména v železářství). Kolonizace území postupovala především do střední a SZ části území, vrcholová část zůstává prozatím nedotčena. Největší počet obcí vznikl na novoměstském panství.

Během tohoto období vzniklo okolo 15 nových obcí (např. Vlachovice, Fryšava, Vříšť, Rváčov); oproti tomu však z různých, dnes již neznámých, důvodů docházelo i k zániku obcí (Babín, Vetla, Medlánky).

Na ráz krajiny neměla v tomto období největší vliv jen postupující kolonizace, ale zároveň změny ve využívání krajiny, zejména v důsledku nového rozvoje železářství a sklářství. Na charakteru krajiny se též projevilo masové zakládání rybníků (největší rybník Velké Dářko), jež dosáhl v tomto období největšího rozkvětu. Důvodem byl především nedostatek vody v kopcovité krajině. Forma zemědělství se v tomto období nezměnila, vliv na krajinu se tak příliš neprojevil. Podstatně se zvýšil počet objektů na zpracování železa, zejména hamrů. Dochází i k postupné přeměně výrobní technologie, jako palivo se používá dřevěné uhlí a ke konci tohoto období se začínají používat výkonnější tavící pece, tzv. dýmačky. Hamry a tavící pece se díky značné spotřebě dřeva podílely na postupné likvidaci původních lesů. Těžba rudy probíhala povrchovou formou a také ve svislých šachticích s odvodňovacími štolami. Od počátku 2. pol. 16. stol. dochází k rozvoji sklářské výroby, která také začala výrazně ovlivňovat tvářnost krajiny díky výrobním technologiím, které spotřebovávaly velké množství dřeva. Značná spotřeba dřeva způsobovala i několikeré přemístění celé sklárny, které bylo rentabilnější než doprava dřeva z větších vzdáleností. Dřevěné uhlí se vytvářelo v milířích, které se stále stěhovaly za dřevem. Reprodukce lesa nestačila pokrýt potřebu dřeva a les tak velmi rychle ustupoval. V důsledku toho se výrazně měnil ráz krajiny. V malé míře se na charakteru krajiny podílela řemeslná výroba, zejména hrnčířská (hliníky v oblastech Hlinska a Svratky). Zvýšený výrobní ruch přinesl potřebu vybudování nové sítě komunikací pro přepravu nákladů.

Se zahušťováním sídelní struktury docházelo ke změnám urbanistických formací nově zakládaných sídel. Dřívější bývaly nahrazovány shlukovými či uličními formacemi (např. Fryšava, Kuklík). Tyto změny byly dány stávající hustotou sídel, jejich propojení strukturou komunikací, nemožností zemědělsky osidlovat některá neúrodná území a přímou vazbou některých nově vzniklých osad na průmyslovou výrobu. Po husitské revoluci došlo ke značnému rozvoji městeček, která se stále více hospodářsky i politicky osamostatňovala.

Bělohorská bitva a konfiskace statků české šlechty, které ji následovaly, třicetiletá válka a doba největšího národnostního a sociálního útlatku, to vše se dotklo významně utváření krajiny dnešní CHKO. Do roku 1800 došlo ke vzniku dalších obcí a bylo tak v podstatě dokončeno osídlení střední části území CHKO a některých dalších menších enkláv; protože od roku 1800 nevznikly s jedinou výjimkou v naší oblasti žádné obce, znamenalo to prakticky dosažení dnešního stavu, co se týče počtu lidských sídlišť (Kreps 1973). Vznik nových obcí souvisel se zakládáním sklářských hutí a se změnami v technice železářské výroby, na konci 18. stol. pak bylo důvodem rušení panských dvorů a dělení dříve dominikálních pozemků mezi drobné zemědělce. V tomto období došlo k významným změnám v zemědělské výrobě, v technice železářské výroby a zvětšil se počet sklářských hutí.

V období třicetileté války byl na území CHKO lesů ještě dostatek, avšak v důsledku průmyslového podnikání (sklářství, železářství) se tyto poměry značně změnily. Se zavedením dřevouhelných pecí v železářství a nebyvalým rozvojem sklářství byly lesy velkoplošně devastovány. Podmětem k zřizování nových hutí nebo k obnově starých, už dříve zaniklých byla též obrovská vichřice, která v noci z 20. na 21. prosinec 1740 (byla označována jako svatoondřejská bouře) způsobila velké polomy v lesích celé západní Moravy a východních Čech. Škod způsobených polomy bylo v lesích tolik, že zpracování dřeva se protáhlo na několik desítek roků a že nutnost jeho zužitkování dala kromě skláren také podnět k

zřízení některých železáren. Třicetiletá válka ovlivnila i zemědělskou výrobu, která naznačila v tomto období velký úpadek – přechod k trojhonnému schématu hospodaření. Osívaná část pozemků nepřesahovala více než dvě třetiny obdělávané půdy, většina kultivovaných pozemků sloužila jako pastva. Stálé louky a trvalé pastviny se udržovaly pouze na pozemcích, které se k ničemu jinému nehodily. V krajině byly zakládány technické stavby sklářských hutí, budovány a udržovány komunikace, které zajišťovaly spojení mezi jednotlivými obcemi.

V půdorysném tvaru nově zakládaných vesnic lze odlišit dva typy, které se od sebe odlišují jak způsobem založení, tak svou urbanistickou strukturou. Větší část obcí byla založena tzv. pasekářskou kolonizací, kdy byla dělníkům pracujícím ve skelných a železářských hutích přidělována stavební místa na pasekách vzniklých odtěžením dřeva pro potřeby výroby. Tato sídla jsou charakteristická především rozvolněnou zástavbou seskupenou ve velmi nepravidelném urbanistickém tvaru (Březiny, Blatiny, Samotín). Druhou skupinu tvoří obce rozparcelované z bývalých panských dvorů. Půdorysný tvar těchto sídel je sevřený ve snaze ušetřit co nejvíce místa pro zemědělské pozemky. Ze stavebně architektonického hlediska se začínají objevovat významné barokní, zejména sakrální, ale i hospodářské stavby.

19. stol. přineslo řadu změn v hospodářském využívání krajiny dnešní CHKO, zejména v důsledku přechodu feudálních výrobních forem ke kapitalistickým, které započaly zrušením poddanských závislostí v roce 1848. Od počátku 19. stol. bylo zaváděno místo trojhonného systému střídavé hospodaření, které umožňovalo každoroční využívání půdy. Rozšířilo se pěstování okopanin a píce, hlavní plodinou byl len, který byl později nahrazen bramborami. Od druhé poloviny 19. stol. bylo zaváděno chemické hnojení (vápno, superfosfáty, Thomasova moučka, kostní moučka). Byly zaváděny zemědělské stroje a nástroje (např. parní mlátička, stroj na tření lnu aj.). Započala též výsadba ovocných sadů. Do druhé poloviny 19. stol. dochází k centralizaci železářské výroby v západní části CHKO (Ransko, Polnička) a Novoměstsku (Kadov), menší hutě a výroby zanikly. Sklářská výroba, zejména z důvodu nedostatku tvrdého dřeva postupně zaniká. V souvislosti s přechodem k uhlí minerálnímu, užívanému k vyhřívání vysokých pecí, zaniká do konce 19. stol. železářská výroba v regionu vůbec. V tomto období již nevznikla (s výjimkou jednoho) nová sídla, avšak v souvislosti se vznikem a zánikem průmyslových aktivit dochází k velkým změnám v počtu obyvatel a struktuře sídel. Změny naznačily i rybníkářství. V prvních třech čtvrtinách 19. stol. došlo ke značnému rušení rybníků v důsledku malého odbytu a mnoho rybníků bylo přeměněno na obdělávané pole. Síť komunikací byla zlepšována výstavbou státních silnic. Nově zakládané železniční tratě se dotkly jen okraje dnešní CHKO.

Po roku 1800 dochází ke změně v urbanistické struktuře vesnic a zejména městeček, stávající urbanistický půdorys je zahušťován využíváním dosud nezastavěných ploch. Dochází i ke změnám v typologii selských obydlí, které souvisí s rozvojem zemědělské výroby a změnou prvních předpisů. Nové stavby začínají být budovány z kamene ve formě uzavřených usedlostí. Většina staveb nese dnes již typické znaky lidového stavitelství regionu (žundr, lomenice, kabřinec). Objevují se ve velkém měřítku i drobné sakrální a technické stavby jak v sídlech, tak i v krajině (boží muka, kapličky, haltýře, bělidla).

První polovina 20. stol. se nevyznačuje přílišnými změnami v hospodářském ani sídelním charakteru území současné CHKO. Počet obyvatel narůstal ve městech jen velmi pozvolně a v obcích naopak docházelo k jeho úbytku v důsledku koncentrace zemědělské výroby a částečné proletarizace

venkovského obyvatelstva. Změny přinesla i elektrifikace ve 30. letech, v jejímž důsledku se v krajině objevil nový prvek nadzemního vedení. V období let 1900 až 1945 došlo k dalšímu rozvoji zemědělství a zemědělského průmyslu. Podíl orné půdy činil okolo 75%, trvalých luk okolo 20%, pastvin a zahrad okolo 5 %. Značně vzrostlo pěstování ovocných stromů. V tomto období byla vybudována řada nových silničních spojů, železniční trať byla prodloužena do Nového Města n. M. a Tišnova. Lesy již v této době tvořily převážně smrkové monokultury, vysazované v minulém století namísto zdevastovaných lesů; původní les byl zachován pouze na Žákově hoře a na dářských rašeliništích. Díky obrodě rybničního hospodářství v majetku žďárského velkostatku docházelo k obnově rybníků. Rybníky byly také jedním ze stimulů turistického ruchu, jehož počátky spadají v dnešní CHKO do závěru 19. stol. Vznikají tak rekreační a hotelová zařízení, ale i soukromé rekreační chaty (např. hotel Mánes ve Svatce, tábořiště Medlov, hotel na Milovech).

Ve srovnání s minulým stoletím se sídelní charakter obcí na území dnešní CHKO nezměnil. V souvislosti s úbytkem obyvatelstva zůstává stejný i půdorys obcí, které nebylo třeba rozšiřovat. Částečně se mění stavební typologie selských obydlí, ve větší míře se začínají používat tvrdé materiály, zejména cihly, a rovněž se zvětšuje objem hospodářských stavení, zejména k ukládání většího množství techniky (mlátiček, samovazů apod.). S přílivem obyvatelstva do měst a jejich výraznou sociální strukturalizací se mění i celkový výraz měst (vilové čtvrti, dělnické kolonie, průmyslové podniky atd.).

Poválečné socialistické období se vyznačovalo snahou o industrializaci území přestěhováním podniků z míst, kde byl nedostatek pracovních sil, nebo výstavbou nových. Bylo tak rozhodnuto o výstavbě velkých podniků jako ŽĎAS, Chirana, Elektro – Praga aj. V důsledku toho byly budovány nové komunikace a opravovány stávající a velká pozornost byla věnována železnici (výstavba dvojkolejné trati Havlíčkův Brod – Brno), která zasahuje jen okraj CHKO. Značné změny vnějšího charakteru krajiny přinesla kolektivizace zemědělství. Zejména jde o změnu vlastnických vztahů k půdě, které se projeví scelováním polních honů do velkých družstevních lánů, odstraňováním mezí a remízků, rozoráním pastvin, postupným zúrodňováním podmáčených luk a technickou úpravou vodních toků.

Intenzifikace zemědělství si vyžádala výstavbu nových velkokapacitních staveb (kravíny, vepřiny, ocelové kolny). Vnější tvář vesnice byla zásadně měněna výstavbou nových bytových domů, které zpravidla expandovaly do krajiny a byly stavěny podle městských vzorů. Stávající usedlosti byly mnohdy bourány, popř. chátraly. K vnější regeneraci těchto tradičních staveb došlo s rozvojem chalupářství v 60. a 70. letech. Již v 50. letech začíná proměna stávajících hotelů na velké zotavovny, dochází k výstavbě nových velkokapacitních rekreačních zařízení a k masovému rozvoji výstavby rekreačních chat nezvykle silnému tlaku na přeměnu tradičních usedlostí na víkendové chalupy. Jsme tak mnohdy svědky rekreací pokřivené tváře mnoha vsí, kdy v duchu časopisu Chatař a chalupář můžeme vidět zavěšená loukoťová kola na stěnách tradičních usedlostí a městské zahrady v jejich okolí. Trend výstavby rekreačních objektů se nezastavil dodnes a je jedním z faktorů postupného „vykleštění“ tradiční horácké vesnice.

Pak nelze než souhlasit s Krepsem M. (1973), který poukazuje na velký nedostatek, že tento nepříliš pozitivní rozvoj nebyl od samého počátku regulován, a to jak z hlediska omezení výstavby na prostory vyhrazené rekreaci, tak i z typologického hlediska. Jen tak se mohlo stát, že stavby četných veřejných a soukromých zařízení, ale často i výstavba některých průmyslových a zemědělských objektů začala ohrožovat původní charakter Žďárska, kraje lesů, rybníků, luk a horských potůčků.

Je nesporné, že současná tvář krajiny CHKO je výslednicí jejího využívání a obývání člověkem zasazenou do historického kontextu. Způsob využívání vtiskává krajině znaky, na které nahlížíme z několika úhlů: přes přírodní rámeček území, skrz historický kontext, prostřednictvím společenského vnímání krajiny současnosti a z nadčasové roviny. Každá krajina je vyjádřením nejen dané aktuální epochy, ale nese čitelné atributy jejích minulých struktur a také smutná mementa historických zmatků a zvrátů vedoucích k úpadku. V případě Žďárských vrchů jde především o osnovu základní krajinné struktury dané střídáním lesů, polí a luk, které předcházel poměrně bouřlivý vývoj a jež byla postupně stabilizována na konci 18. stol. Lze bez nadsázky říci, že člověk je zde nejvýznamnějším disturbančním činitelem a jako takový vtiskává krajině charakter i její ráz. Expanzí člověka do oblasti současné CHKO na počátku 13. stol. dochází k postupné proměně přírodní krajiny v krajinu kulturní. To je fakt, který je nutné při hodnocení krajinného rázu mít stále na zřeteli.

Vývoj krajiny od počátků kolonizace do první pol. 19. stol. probíhal s ohledem na poměrně krátké časové období velmi dynamicky. Původní lesní porost pokrývající celé území současné CHKO Žďárské vrchy byl z velké části vykácen nebo přeměněn. Devastací lesních porostů došlo ke změnám v hydrologii krajiny, půdním režimu a mikroklimatu a jejím celkovém rázu. Původní rostlinný kryt – lesní porost - současného území CHKO byl kolonizační činností člověka z převážné části zmenšen a narušen a na využívaných plochách se vytvářela náhradní společenstva. Způsob obhospodařování krajiny (kosení, pastva, orba), nároky průmyslové výroby, výstavba a postupná urbanizace krajiny vnesly do krajiny nové charakteristiky. Uzavřená krajinná scéna, reprezentovaná rozsáhlým lesním masivem, se v důsledku přeměn pohledově otevřela. Změny charakteru krajiny, vznik nových prvků ve vztahu k proměně stávajícího přírodního prostředí, byly veskrze negativní (narušení přírodního prostředí, kořistnický přístup k bohatství krajiny); patrně v daném čase byly vnímány jejich nositeli ve smyslu tehdejších konvencí jako pozitivní. Konvence byly deklarovány především jako neustálý boj člověka s přírodou konfrontovaný s jeho možnostmi a potřebami (získávání životního prostoru, surovin). Kultivací a postupnou přeměnou krajina získává duchovní rozměr, který dnes vnímáme.

V období od poloviny 19. stol. do poloviny století dvacátého vznikala krajinná struktura, která se zachovala až do současnosti. V obhospodařování krajiny převládá extenzivní až intenzivní zemědělství. Druhá polovina 20. stol. je však opět charakterizována zásahy do krajiny v důsledku intenzifikace zemědělské výroby, zúrodnování nevyužívaných pozemků. Dochází k částečné proměně krajinné struktury a tím i změně krajinného rázu. Přírodní charakteristiky jsou nahrazovány kulturními. Velký vliv má též masové rekreační využití.

Bukáček et. Matějka (2002) naznačují, že úkolem současné epochy je ochrana krajiny, jejího rázu jako celku (tzn. všech pozitivně vnímaných částí). Podle autorů musí ochrana krajinného rázu vycházet z dílčí aktivní ochrany přírodních, kulturně-historických charakteristik (utvářených krajinnými složkami a prvky) nesoucích pozitivní hodnoty v obrazu krajiny. Aktivní ochrana spočívá ve vyhodnocení charakteristik utvářejících krajinný ráz v rámci celého území CHKO a ve stanovení limitů jejich ochrany a vývoje a návrhů eliminací negativních prvků. Ochrana krajiny musí být proces dynamický a měl by probíhat ve vztahu k historickému utváření krajiny ve dvou rovinách:

1. Zachování stávajících hodnot nebo návrat k původním hodnotám krajiny v historickém kontextu (např. obnova původní porostní skladby stávajících lesních komplexů, obnova květnatých luk, podpora vysazování dřevin do „volné“ krajiny, zachování hodnotných urbanistických formací apod.).

2. Podpořit dynamický vývoj krajiny vnášením nových pozitivních prvků, které však nejsou v rozporu se zachovalými hájenými hodnotami (např. novostavby zachovávající kontinuitu historického vývoje nebo nesoucí přijatelný a pozitivní výtvarný akcent).

Předpokladem aktivní ochrany je pochopení historických souvislostí a podřízení se přírodním podmínkám území CHKO.

3.3 Kulturní charakteristika

Kulturní charakteristiku území utváří především znaky spojené s využitím krajiny a jejím osídlením. Mnoho z nich vypovídá o historických souvislostech a je možné v nich nalézt historický kontext vývoje celého regionu nebo jen drobného místa. Historické události v regionu byly základní příčinou současného stavu krajiny Vysočiny a nelze je tedy striktně oddělit.

Kulturní charakteristiku lze vnímat ve struktuře krajiny, základním uspořádání velkých ploch utvářených lesy, mozaikou rytmicky se střídajících různě velkých ploch zemědělské krajiny, v uspořádání různých typů sídel a jejich převažujícím vnitřním prostorovým uspořádání, v síti komunikací a v neposlední řadě v přítomnosti drobných doplňujících prvků, jenž často dotváří krajinný obraz míst.

3.3.1 Současné využití krajiny

Z pohledu krajinného rázu hraje využití krajiny poměrně zásadní roli, neboť předurčuje tvář krajiny a tím podobu krajinné scény a jednotlivých dílčích obrazů. V řešeném území CHKO Žďárské vrchy převládá především: lesnictví (cca 46%), zemědělství (plocha okolo 44%), zbývající 8 – 10% představuje jiné formy využití krajiny (obývání, průmyslová výroba, komunikace apod.).

Využití zemědělské půdy lze zhruba rozdělit podle převažujícího způsobu hospodaření na:

- scelené půdní bloky orné (uváděné v katastrální evidenci jako orná půda) cca 55%
- pastevní areály a drobné pastviny s převahou kulturních obnovovaných porostů cca 38% (v současné době jich přibývá)
- ostatních trvale zatravněných porostů, ovocných sadů a venkovských zahrad okolo 6%

z celkové plochy zemědělské půdy (zdroj: ČÚZK, ČSÚ, CENIA).

Lesní půda je využívána především k lesnímu hospodaření, výjimku tvoří lesy zvláštního určení a lesy ochranné, které jsou podřízeny odlišným přístupům. Z pohledu lesa je důležitější skladba porostů, kdy převládají monokulturní smrčiny (cca 86%) nad listnatými a smíšenými lesy (okolo 5 - 6%) z celkové plochy lesní půdy (zdroj AOPK ČR, CENIA). V současné době se však díky dlouhodobému trendu výsadby buků začíná poměr smrčín a buku postupně měnit.

Bukáček et al. (2008) uvádí vliv různých forem využití krajiny kraje Vysočina na krajinný ráz v obecné rovině. V CHKO Žďárské vrchy je těžiště využití krajiny v lesním hospodaření a v různých formách pěstování plodin. Tím je dán charakter základních dvou složek krajiny: ornou a lesy. Charakter orné i lesních porostů je ke škodě krajiny především podřízen intenzivním formám hospodaření s potlačením mimoprodukčních funkcí. V posledním desetiletí se však prosazují extenzivní formy zemědělského využití krajiny a krajinu obsazují kulturní louky a pastviny. Využití řešeného území z pohledu jeho vlivu na krajinný ráz:

- Intenzivní formy zemědělství vedou ke sceleným blokům orné vyznačujícím se odlišnou geometrizací, měřítkem a rozsahem, potřebují zemědělské areály, přímé zpevněné komunikace (-)
 - místy však s fragmenty mezí a drobnými loukami (+),
 - typické jsou „ostré“ hranice mezi lesem a ornou bez přechodových prostorů (-) – zejména Hlinecko, Žďársko, Novoměstsko.
- Zemědělství extenzivních forem (pastva, hospodaření na drobných plochách) vede k pozitivně se uplatňujícímu střídání plodin a trvalému zatravnění a pasoucím se zvířatům v krajině, typická je mozaika drobných ploch často oddělených mezemi (+),
 - respektuje historickou stopu při vedení komunikací (+) – zejména východní část CHKO podél řek Svratky a Fryšávky.
- Pěstování ovoce, sadaření vede ke vzniku významného znaku krajiny v podobě sadů (+) – dochované staré sady v okolí Jimramova, v okolí Trhové Kamenice.
- Chov ryb - vede ke vzniku nádrží různé velikosti dodávajících krajině specifický významný aspekt (+) – zejména Žďársko.
- Lesnictví - vede k existenci lesní krajiny nebo ke vzniku mozaiky lesů, polí a luk (+), převažuje však hospodářský charakter porostů (-), vytváří pro svou potřebu komunikace (-)
 - specifické jsou lesy v dochované nebo přírodě blízké porostní skladbě (+) – zejména centrální část CHKO, západní část v okolí Henzličky, okolí Jimramova
- Obývání městského typu (města a jejich okraje, hlavní komunikace) vede k urbanizované krajině s četnými tlaky na rozvoj průmyslových a logistických center v okrajích sídel s potřebnými komunikacemi (-),
 - správní centra vyžadující dálková spojení (železniční koridor, dálnice) (-),
 - projevy suburbanizace (-) – pouze město Žďár nad Sázavou, mírně Nové Město n. M. a Hlinsko.
- Obývání venkovského typu (vesnice a městečka, drobné komunikace) vede k zachování původní struktury sídel v krajině (+), místy
 - však nevhodnému ke krajině necitlivému rozvoji díky nové výstavbě (-),
 - zachovává si stále (i když pozměněné) vazby na okolní krajinu a využívá svůj užitný prostor (extravilán) – celá krajina CHKO.
- Recreace - vede ke vzniku tlaku na rekreační využití krajiny s pozitivními hodnotami krajinného rázu určitého místa převyšujícími okolí (-)
 - výstavba rekreačních areálů, chat, chalupaření a další vybavenosti (-),
 - zachovává četné objekty lidové architektury v intaktní podobě (+) – zejména Milovská kotlina, Svratecko, Jimramovsko, Sněžensko.
- Těžba nerostných surovin - vede ke vzniku cizorodého prvku v krajině a mnohdy k zásahu do typického reliéfu (-),
 - v důsledku toho po ukončení činnosti často vzniká efektní krajinářsky cenný element (+) – výjimečně v okolí Hlinska, Nového Města na Moravě, Studnic, Hamrů nad Sázavou
- Novodobá moderní využití představující instalaci v krajině se uplatňujících technických staveb stožárů, větrných elektráren apod. vede ke změně vzhledu krajiny pro svůj

technicistní charakter (-), zejména v okolí měst, měřicí stožáry u Studnic, vojenský vysílač na Pohledecké skále, GSM stožáry (patrný vliv z okolního území).

3.3.2 Struktura osídlení a cestní síť

Kostrou sídlení struktury CHKO je síť čtyř měst (Žďár nad Sázavou, Hlinsko, Nové Město na Moravě, Polička), kde žije nadpoloviční počet obyvatel CHKO. Tuto síť doplňuje několik menších střediskových obcí (Svratka, Jimramov, Ždírec nad Doubravou, Havíčková Borová) s počtem obyvatel pod 2 tisíce. Správním centrem převážné části území je Žďár nad Sázavou. Města jsou umístěna na okraji CHKO (Polička v těsné blízkosti) a soustřeďují většinu pracovních příležitostí a služeb (školství, zdravotnictví, služby pro podniky, specializované obchodní provozovny apod.). Další úroveň sídelní struktury tvoří venkovská sídla drobných vsí se soustředěnou a v centrální a východní části CHKO rozvolněnou zástavbou.

Stávající struktura osídlení a uspořádání cestní sítě svědčí o vývoji postupného osidlování a hospodářského využití krajiny a spoluvytvářející obraz kulturní krajiny. Osídlení je podřízeno v základní struktuře přírodnímu rámci krajiny (správní centra jsou položena podél řek, navazující sídla v závěrech drobných údolí nebo v kotlinách). Významnou a stále patrnou osu tvoří bývalá Libická obchodní stezka, v jejímž směru je orientována nejvýznamnější komunikace Žďár n. S. – Ždírec n. D. Patrná je i vazba sídel na kolonizační centrum kláštera ve Žďáru nad Sázavou. Sídla v období socialismu byla místy významně zasažena necitlivou dostavbou bytovek a nevhodných dvougeneračních domů, přestavbami původních usedlostí potlačujícími charakter a ráz sídla. Mnoho sídel je díky tomu poničeno značnou přestavěností paradoxně stále v urbanisticky dochovaném původním uspořádání. Bytovky a zemědělské areály venkovská sídla díky objemově a proporcemi odlišnému pojetí snižují estetickou hodnotu mnoha vsí a zároveň nevratně poškozují jejich typický výraz. V současné době je mnoho venkovských sídel v blízkosti měst zasaženo nevhodně řešenými dostavbami katalogových domů bez historického kontextu. Nejvýznamnější změny v tomto ohledu naznal městský prostor Žďáru nad Sázavou, jehož historické centrum bylo z části brutálně nahrazeno socialistickými „krabicemi“.

Struktura osídlení je výrazně střediskově orientována a tomu odpovídá i poměrně hustá síť drobných komunikací. Územím prochází významná dálková trasa staré cesty Brno - Praha (silnice I. třídy 37).

3.3.3 Lidová architektura, typologie lidového domu

CHKO Žďárské vrchy zabírá S část Českomoravské vrchoviny, kde převažují dva, pro tuto část kraje Vysočina typické, regiony lidové architektury: horácký dům a dům Českomoravské vrchoviny. Ty se vzájemně v celém území CHKO prolínají. Jen okrajově do CHKO zasahuje místní dobová forma východočeského domu.

3.3.3.1 Dům Českomoravské vrchoviny,

Je to základní a nejrozšířenější typ lidového domu na území celého kraje Vysočina. Tento typ není ve své typologii jednotný zejména ve formě dvora. Tato forma je částečně ovlivněna pronikajícími vlivy jiných typových oblastí nebo existencí místních dobových forem. Proto se v daném území můžeme setkat s různými typy dvora od dvoustranných a třístranných po tříboké. Míra ovlivnění uspořádání dvora, ale i architektonické podoby staveb je dána složitou soustavou podmínek – zejména přírodních, politických, sociálních atd.

Velké pomístní rozdíly jsou také v půdorysném uspořádání od komorového přes chlěvní a komoro-chlěvní. Převažuje okapová orientace půdorysu.

Stejně jako na území Českomoravské vrchoviny lze vysledovat rozdíly v konstrukci, která odpovídá době vzniku a místním podmínkám. V částech území, která nezaznamenala žádný bouřlivý rozvoj z důvodu ztížených klimatických podmínek a malé dostupnosti jsou dochovány roubené stavby nebo jejich části s pozdějšími zděnými přístavbami a přestavbami. Jedná se především o centrální část Žďárských vrchů, kde se také častěji vyskytují jednoduché domy, sloužící menším zemědělcům a domkářům, které jsou pouze jednotraktové bez dvorní části.

V rámci typologie domu Českomoravské vrchoviny se na území CHKO uplatňuje místní dobová forma lidového domu. Na území CHKO jde především o formu horáckého domu.

3.3.3.2 Horácký dům

V severní části kraje, zejména na Žďársku, Novoměstsku a Bystřicku i v územích, která na ně přímo navazují, lze vysledovat působení místní dobové formy horáckého domu, zejména ve způsobu skládání lomenice a tvarování větracích půdních otvorů. Typickým prvkem jádrového území horáckého domu je podlomenice, což je stříška chránící okenní průčelí domu před zatékáním u staveb, u nichž štít lícuje nebo je mírně odsazen od štítové stěny. Spojuje se sedlovou střechou a je relativně úzká.

Podle Frolce a Vařeky (2007) tvoří horní tok Sázavy ke stejnojmenné obci hranici mezi domem s podlomenicí (na sever od linie) a bez ní. Přesto způsob výzdoby lomenice proniká za tuto relativně jasně vymezenou hranici. Stejně tak prvek podlomenice přesahuje tuto vymezenou linii a objevuje se v různých podobách na většině území kraje. Především jako součást zděné architektury (od 1. třetiny 18. století) v podobě široké profilované římsy, výrazně předstupující před průčelí a kryté pultovou stříškou. Hlavními typickými znaky horáckého domu je jeho hmotové a prostorové uspořádání. Dům je přízemní, převážně roubený, někdy dodatečně opatřený svislým obkladem ze širokých prken s lištami kryjícími spáry. Vymazávky mezi trámy jsou někdy obíleny, často je obílena celá srubová konstrukce. Stavby jsou kryté sedlovými střechami, které jsou hřebenem osově jednostraně posunuty oproti ose spodní části a tvoří zápraží, které kryje boční vstup do domu. Ten byl vzhledem ke klimatickým podmínkám po celé délce či větší části zápraží obedněn. Místně se nazývá barák nebo žondr. Na výzdobě štítu se rovněž podílí tzv. kabřinec – půlkuželovitá stříška v jeho vrcholu, na své spodní straně často opatřena záklopovým prknem s vročením, děkovným nápisem, popřípadě jinou výzdobou, převážně s rostlinnými motivy. Tento prvek se vyskytuje především v severní a severozápadní části Žďárska a v severní a severovýchodní části Novoměstska, protože přichází z oblasti vlivu Východočeského domu.

3.3.3.3 Východočeský dům

Na uvedeném území kraje se objevuje ve formě přízemního roubeného domu se sedlovou střechou. Vnitřní uspořádání je komorového typu. Tam, kde proniká vliv poličského regionu, se objevuje spíše typ chlěvový. Skládaná, zpravidla odskočená lomenice je zakončena kabřincem. Spodní část štítové stěny je kryta podlomenicí – patrně vlivem horáckého domu. Štít je rovněž zdoben výmalbou záklopového prkna kabřince a okřídlí. Ve výzdobě se uplatňují rostlinné motivy. Orientace staveb je štítová.

3.3.4 Kulturní dominanty

Kulturní dominanty, které jsou často markantními body krajiny, doplňují kulturní charakter krajiny CHKO Žďárské vrchy. Typickými kulturními dominantami jsou především výškové dominanty kostelních věží převážně barokních nebo gotických kostelů (poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, Havlíčkova Borová, Krucemburk, Svatka, Sněžné), areály významných zámků a loveckých zámečků (Žďár nad Sázavou, Jimramov, Svatka), významné stavební historické soubory (Jimramov, Nové Město na Moravě).

3.3.5 Moderní vrstva

Podobně jako v ostatních regionech České republiky se i v kraji Vysočina uplatňují typické znaky spojené s tzv. moderní (globalizační) vrstvou. Moderní vrstva se vyznačuje typickými znaky přinášejícími unifikaci prvků v krajinném prostředí, které se pro svůj globální charakter opakují v rozsáhlém prostoru prakticky na celém území EU. Jde především o komunikace dálničního typu s doprovodnými prvky čerpacích stanic, odpočívadel a reklamních billboardů či mytných bran, stožáry mobilních operátorů a TV vysílače, větrné elektrárny, areály logistických a obchodních center, průmyslové zóny vyznačující se téměř shodnou formou pojetí.

Znaky moderní vrstvy jsou v CHKO Žďárské vrchy stále ojedinělé a vyskytují se především v okrajích měst: Žďár nad Sázavou, Hlinsko v podobě drobných billboardů a jiných reklamních ploch (např. okraj města Žďár nad Sázavou u příjezdu od Stržanova, Ždírec nad Doubravou u hlavní silnice apod.).

3.3.6 Indikátory přítomnosti zvýšené hodnoty kulturní a historické charakteristiky

Představují přítomnost jinými zákony chráněných prvků nebo souborů vysoké kulturní hodnoty vyjadřující především přítomnost výrazných elementů historického dědictví:

- Přítomnost národní kulturní památky (NKP) vč. pam. ochranného pásma (POP)
- Přítomnost archeologické památkové rezervace
- Přítomnost městské památkové rezervace (MPR)
- Přítomnost vesnické památkové rezervace (VPR)
- Přítomnost městské památkové zóny (MPZ)
- Přítomnost vesnické památkové zóny (VPZ)
- Přítomnost krajinné památkové zóny (KPZ)
- Přítomnost kulturní nemovité památky
- Přítomnost regionu lidové architektury
- Přítomnost archeologických lokalit

Seznam památek zařazených na seznam kulturního dědictví UNESCO

- Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou

Seznam národních kulturních památek

- Havlíčkova Borová - Rodný dům Karla Havlíčka Borovského
- Žďár nad Sázavou - Kostel Sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

Seznam městských památkových rezervací a zón

- Městská památková zóna Havlíčkova Borová
- Městská památková zóna Jimramov
- Městská památková zóna Nové Město na Moravě

Seznam vesnických památkových rezervací a zón

- Vesnická památková rezervace Krátká (Sněžné)
- Vesnická památková rezervace Křižánky

3.4 Typy krajiny CHKO Žďárské vrchy

Typologie krajiny představuje důležitý úkol všech vědeckých disciplín, které se krajinou zabývají. Význam typologie krajiny se zvýšil v souvislosti s potřebou hodnocení a ochrany krajinného rázu. Také Evropská úmluva o krajině, zformulovaná a přijatá Radou Evropy v roce 2000, vyslovuje jednoznačný požadavek na vymezení typů krajin a jejich ochranu (Lipský Z. et. Romportl D. 2007)

Typologie krajiny pomáhá vymezit určité krajinné prostory, jejichž vnitřní prostor spojuje specifický atribut vyjadřující převažující charakter ve smyslu určitého zvoleného úhlu pohledu. Krajinný typ je jedním z důležitých podkladů pro vymezení oblastí krajinného rázu, případně i krajinných celků.

Lacina J. (1990) ve své studii člení krajinu CHKO Žďárské vrchy na čtyři základní krajinné typy: zemědělská krajina, zemědělsko-lesní, lesní, urbanizovaná) k nimž přiřazuje několik subtypů. Vychází ze základní matrice území doplněné významnými dominantními prvky.

Pro určení matrice krajiny jsou výchozí především krajinné složky vytvářející přírodní rámec území: reliéf a lesy. K nim jsou přiřazovány prvky kulturní povahy: převažující prvky zemědělské krajiny, významné kulturní prvky krajiny (rybníky, komunikace, sídla).

Z pohledu Lacinovy typologie je krajina CHKO Žďárské vrchy utvářena čtyřmi základními typy krajiny:

- Zemědělská krajina se subtypy:
 - polní s velmi nízkým podílem trvalé vegetace ve sníženinách a plochých vrchovinách,
 - polně - luční s vysokým podílem rozptýlené dřevinné vegetace,
 - lučně - polní s nízkým podílem dřevinné, rozptýlené vegetace.
- Zemědělsko - lesní krajina, lesně-zemědělská se subtypy:
 - polně - lesní s loukami a smrkovými monokulturami,
 - polně - lesní s loukami a smíšenými lesy,
 - lučně - lesní s poli, smrkovými a olšovými lesy a s břehovými porosty ve sníženinách,
 - lučně - lesní s poli, smíšenými lesy a vysokým podílem,
 - lučně - lesní s poli, smíšenými lesy a vysokým podílem rozptýlené dřevinné vegetace v hlubokých říčních údolích.
- Lesní krajina se subtypy:
 - smrkové monokultury v plochých vrchovinách,
 - smrkové monokultury v členitých vrchovinách,
 - smrkové monokultury s ojedinělou příměsí buku se skalními útvary,
 - smrkové a olšové porosty v podmáčených sníženinách,
 - smrkové, borové a blatkové porosty na rašeliništních půdách,

- porosty s převahou buku.
- Urbanizovaná krajina se subtypy:
 - obytná s nízkým podílem vegetace ve sníženinách a plochých pahorkatinách,
 - průmyslová s velmi nízkým podílem vegetace ve sníženinách,
 - obytně - rekreační se středním podílem vegetace ve sníženinách a plochých vrchovinách.

Každý zmíněný typ představuje základní krajinnou matici a nese dále celou řadu znaků krajinného rázu dané oblasti. Díky tomu můžeme v CHKO Žďárské vrchy popsat čtyři krajiny podle dominantního obsazení zásadních znaků, resp. složek, které tyto znaky tvoří:

3.4.1 Lesní krajiny

Pro CHKO Žďárské vrchy jsou charakteristické rozsáhlé lesní komplexy, které zauímají téměř 44%. V minulosti (do 13. stol.) byla celá CHKO tvořena rozsáhlými převážně jedlo-bukovými porosty, které byly postupně celoplošnou těžbou nahrazeny v současné době zcela převládající smrkovou monokulturou. Původní porosty se zachovaly jen v malých enklávách, které jsou v současné době většinou chráněny zákonem (NPR Žákova hora, NPR Radostínské rašeliniště, NPR Dářko aj.).

Lesní krajina CHKO Žďárské vrchy je charakterizována v centrální části lesními komplexy Žákovy hory a Devíti skal, v severovýchodní části komplexem Borovského lesa, v jihozápadní části komplexem Ranska, Dářka a Račina zasahujícího až ke Žďáru n. S. a v části východní až jihovýchodní komplexem v okolí Pohledecké skály.

Lesní komplex podtrhuje tvar reliéfu, je vyjádřen zdánlivou homogenitou a vysokou estetickou a psychologickou působivostí na člověka (rekreační funkce). Jeho estetická kvalita je pak podtržena zejména vtroušenými prvky přírodě blízkých ekotopů. Patří sem pro centrální část typické skalní sruby, tvořené převážně ortorulami, s přírodě blízkými porosty v jejich těsném okolí (Devět skal, Lisovská skála, Malínská skála, Čtyři palice aj.). Dále pak porosty podmáčených stanovišť, rašelinišť a pramenišť. V neposlední řadě pak vtroušené listnaté dřeviny zastoupené především břízou pýřitou, javorem klenem, bukem lesním, které zvyšují barevnost lesního komplexu v několika aspektech (významný podzimní aspekt) a porostní pláště tvořené z velké části autochtonními dřevinami.

Zemědělsko-lesní krajina

Právě tento typ krajiny je pro území CHKO Žďárské vrchy typický a patří do něho podstatná část oblasti (více než 60%). Svým charakterem se nejvíce blíží rázu "arkádské" či "lesostepní parkové" krajiny, která u Středoevropana vzbuzuje tradiční libé emoce. Zemědělsko-lesní krajina se vyznačuje maloplošným střídáním lesů s členitými porostními okraji (kromě smrkových monokultur jsou časté i smrkové porosty s borovicí, břízou, modřínem, méně často s jedlím), polí (kromě převažujících obilnin jsou hojně rozšířeny též brambory, len a jetelotravní směsi) a různých typů trvalých travních porostů (od mokřadních až po suchomilné, od přírodě blízkých až po kulturní). Tuto mozaiku nikoliv rozděluje, ale spojuje ve vzhledově souladný celek množství rozptýlené dřevinné vegetace ve skupinách i liniích, přičemž převažují autochtonní listnaté druhy (javor klen, javor mléč, jeřáb ptačí, bříza, lípa, jilm, jasan). Starými vzrostlými stromy jsou harmonicky začleněna do krajiny mnohá sídla vesnického typu, ještě důsledněji sídla s rozptýlenou zástavbou (Lacina J., 1990).

Mezi typické antropogenní prvky patří meze a tzv. kamenice porostlé typickými keři a stromy (jeřáb ptačí, bříza, líska, jáva, bez černý, výjimečně buk i smrk) a neobyčejně dekorativními bylinnými druhy.

3.4.2 Zemědělská krajina

Zemědělská krajina CHKO Žďárské vrchy zaujímá především prostory v plochých částech reliéfu, kde došlo k úplnému odlesnění. Vyznačuje se celkovým snížením druhové diverzity, nízkou ekologickou stabilitou a nevhledným estetickým projevem. Mikrorelief je narušen, v některých částech úplně změněn v důsledku intenzivního rozvoje zemědělské velkovýroby v 70. letech tohoto století. Vodní toky jsou většinou upraveny a jejich doprovodná zeleň je v krajině obsažena ve zbytkových enklávách. Krajina se vyznačuje rozsáhlou sítí uměle vytvořených koridorů, ruderálními plochami a velkými obdělávanými plochami. Roztroušené zbytky přírodních a přírodě blízkých ekosystémů jsou vlivem okolní krajiny, v důsledku jejich trvalé izolace povšechně degradovány.

Téměř úplná likvidace trvalých vegetačních formací (luk, pastvin a rozptýlené dřevinné vegetace) v tomto subtypu současné krajiny je příkladem zcela nevhodného způsobu hospodaření v chráněné krajinné oblasti, jehož důsledkem je mimo jiné i výrazný pokles estetických kvalit krajiny (Lacina J., 1990).

Nejvýraznější charakteristikou obdělávané krajiny je její geometrizace, tj. narovnání linií (Hoskins, 1995; Meyer, 1970; Auclair, 1976; Meining, 1978a). Linie v krajině většinou přirozeně sledují vrstevnice, spádnice či určitý přírodní objekt, jakým je například potok či řeka. Narovnání takových linií předchází většinou úprava přirozených objektů krajiny nebo alespoň nevhodný zásah do nich.

3.4.3 Urbanizovaná krajina

Urbanizovaná krajina zaujímá v CHKO Žďárské vrchy okolo 5% území. Jedná se o městský typ zástavby, kde se povětšinou vytrácí její původní venkovský charakter. Největší urbanizované území představuje zastavěné území Žďáru nad Sázavou v jižní části CHKO vyznačující se průmyslovou zástavbou. Menší urbanizované prostory vytváří zástavba Nového Města n. M. a Hlinska v Čechách. Převažující krajinnou složkou jsou zde bloky domů a ulice, mezi něž jsou vtroušeny zahrady a parky. Nesourodá architektura a celkový neuspořádaný výraz zástavby jmenovaných měst velmi výrazně snižuje kvalitu této krajiny.

Pro jmenovaná města je charakteristická více či méně historicky zchovalá urbanistická struktura jádra sídla, které je obklopeno urbanisticky i architektonicky nesourodou zástavbou, zejména v okrajových a pohledově exponovaných částech (panelová sídliště, průmyslové a dopravní stavby). Parky, zahrady a zeleň vůbec tvoří v každém z měst v různém rozsahu hlavní přírodní složku. Její kvalita a rozvrstvení se v jednotlivých sídlech značně liší. V převážné většině je u těchto sídel citelná absence zeleně zejména v přechodových pásmech do volné krajiny.

3.5 Vizuální charakteristika území, vztahy v krajině a měřítko krajiny

3.5.1 Prostorové a vizuální vztahy a měřítko

V CHKO Žďárské vrchy lze prostorové vztahy hledat v existenci:

- vymežujících horizontů,
- krajinných pohledových předělů,
- obcí s převahou pozitivních hodnot z pohledu historického kontextu,

- krajinných os,
- významných průhledů na cenné krajinné scenérie.

a přítomnosti:

- dochovaných typických obrazů sídel v krajině,
- nerušených přírodních dominant a vyvýšených rozhledových míst (tzv. elevační body),
- pozitivně přijímaných kulturních dominant (výškové – kostelní věže; monumenty – zámky, komponované prostory; dochované soubory vysoké historické hodnoty).

3.5.1.1 Charakter vymežujících horizontů

Vymežující horizonty uzavírají krajinnou scénu, resp. vizuálně vnímatelný prostor. Jsou ukončením a ohraničením uplatnění jednotlivých skladebných prvků krajinné scény. V CHKO Žďárské vrchy převažují zalesněné vymežující horizonty táhlých nevýrazných hřbetů, východní část naopak tvoří složené horizonty zalesněných kopců s četnými efektními průhledy do okolních scenérií. V zemědělských krajinách v okolí měst, zejména Žďáru n. S. jsou vymežující horizonty tvořeny elevací, kulturními prvky a odlesněnými svahy.

3.5.1.2 Krajinné pohledové předěly a jejich ochrana

Krajinný pohledový předěl je horizont uzavírající rozsáhlou část krajiny, tvořící výraznou vizuální bariéru. Pohledový předěl utváří převážně přírodní dominanty a dominantní celky rozsáhlých vyzvednutých míst centrální části CHKO. Centrální hřbety CHKO zakončují vrstvené vymežující horizonty, vytváří výrazně se uplatňující pohledově exponovanou dominantu krajiny umocněnou lesními komplexy. Z mnoha míst poskytuje centrální část CHKO monumentální pohledy, což ovlivňuje vnímání měřítka krajiny.

Nevhodně umístěná vertikální výšková stavba do prostoru předělu se může snadno stát výrazně pohledově exponovanou dominantou krajiny všech prostorů, které tento horizont odděluje. Pohledově exponované (především vrcholové) partie předělu by měly být ochráněny před instalací nevhodných kulturních dominant.

Krajinné předěly v CHKO tvoří mohutné, ne však vysoké hřbety nebo soubory hřbetů:

- Centrální část Žďárských vrchů - výrazně se uplatňující zalesněný prostor tvořený více hřbety, které se ze vzdálených prostorů uplatňují společně, tvoří nízký, velmi výrazný horizont.
- Pohledecký les - zalesněný horizont navazující na centrální část Žďárských vrchů, protahující nízký horizont patrný především z Arnoleckých hor a z rozhledových míst Novoměstska a též z rozhledu na Křemešniku a Rosičce.

3.5.1.3 Obraz sídla v krajině

I přes značnou přestavěnost mnoha sídel si převážná část zachovává svůj původní charakter. Baše (1998) ve vyhodnocení sídel CHKO Žďárské vrchy rozděluje sídla na tři kategorie:

- A – sídla s dochovanou tradiční urbanistickou strukturou a převahou dochovaných původních objektů lidové architektury a architektonicky cenných objektů;
- B – sídla s částečně narušenou tradiční urbanistickou strukturou s mírně narušenými objekty lidové architektury, částečně trpící nevhodnými dostavbami;

- C – sídla s narušenou, až setřenou tradiční urbanistickou strukturou, trpící nevhodně umístěnými a architektonicky necitlivě řešenými novostavbami a četnou přestavěností původních objektů lidové architektury.

Baše vyhodnotil celé území CHKO a získal tak mimo jiné základní obraz určité zachovalosti sídel v tradičním prostorovém uspořádání a výskytem dochovaných původních stavebních objektů. Toto hodnocení bylo základem pro aktualizaci hodnocení krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy v části hodnotící sídelní útvary na území CHKO.

Podle jeho studie je největší výskyt sídel v kategorii C v okolí města Žďáru nad Sázavou a městyse Žďírce nad Doubravou, trpících „drastickou“ přestavbou vnitřního historického jádra. Zatímco sídla spadající do kategorie A jsou soustředěna především do východní části CHKO, kde se dochovaly rozvolněné zástavby a kde krajina díky reliéfu umožňovala extenzivní formy hospodaření, a to i v dobách intenzifikace zemědělské velkovýroby. Největší přestavěnost je patrná u sídel svázaných s obdobím zemědělské industrializace krajiny.

Typický obraz sídla v krajině se též v různých místech CHKO liší. Zatímco ve východní části převažují formace utvářené rozvolněnou zástavbou a kompaktní sídla jsou soustředěna v údolí Svatky nebo v závěrech drobných údolí (Borovnice, Jimramov, Krásné, Míchov, Sněžné, Zubří), je tomu v západní části CHKO opačně. Rozvolněná zástavba je zde výjimkou, převažují kompaktní sídla s uliční zástavbou často s rozšířenou návší (Počítky, Stržanov, Vepřová, Havlíčkova Borová aj.), typické jsou zde ojedinelé samoty (Bambouch, V Kopaninách, U Peršíkova apod.).

Sídla navazující na zalesněný centrální hřbet jsou umístěna do odlesněných enkláv a vyznačují se horským charakterem původní zástavby (Cikháj, Herálec, Fryšava, Křižánky, Sklené, Nová Huť).

Převažujícími stavebními objekty jsou především chalupy se sedlovou střechou, místy uzavřené dvory a zejména na Poličsku jsou typické franské dvory se zastavěným nárožím. Typologie domů odpovídá převážně domu Českomoravské vrchoviny a zejména horáckému domu. Pro Žďárské vrchy je typické prolínání typů lidového domu.

Obraz sídla v krajině je v západní části převážně tvořen okrajovými humny a převážně červenými střechami zemědělských usedlostí u větších s gradací k dominantě kostelní věže, s farou či rychtou. Ve východní části je méně dominant kostelních věží, ale časté jsou zvonice, typická je jednopodlažní zástavba tvořená zemědělskými usedlostmi bez výrazných dominant.

3.5.1.4 Pohledově skladebné osy krajiny

Krajinné osy jsou definovány jako vektory směru uspořádání určitých skladebných prvků krajinného prostoru nebo spojující vizuálně dva body nebo více bodů krajinné scény v patrné linii. V komponované krajině je osa jedním z typických znaků, který je záměrně vytvořen, a poskytuje průhled na cílový objekt nebo scénérii z referenčního místa pozorovatele. Osa krajiny může být pomyslná, kdy určuje směr uspořádání prvků či složek krajiny, nebo je vyjádřena určitými skladebnými prvky (vodní tok na dně údolí, páteřní komunikace, dominanty uspořádané v určitém směru a pod.).

V CHKO jsou pohledově skladebné osy zastoupeny:

- přírodními osami řek Svatky a Fryšávky,

- na úrovni rozsáhlého území pohledově souvisejícími body v krajině - Špičák, Čeřínek, Vysoký Kámen, Melechov, Devět skal aj. vysoké kopce krajiny, projev rozvodnice jako „hřebenu střechy celého území“
- na úrovni menších území – pohledovými osami komponované krajiny spojené areálem kláštera a kostela na Zelené hoře, výraznou osou komunikace I. třídy č. 37 Žďár n. S. – Ždírec n. D., významnými alejemi Herálec – Brušovec, Ransko.

Řešeným prostorem vede hlavní evropská rozvodnice povodí Labe – Dunaj, jenž způsobuje v krajině poměrně patrný jev klesající nadmořské výšky po obou stranách rozvodnice od jejího průběhu. Rozvodnice tak vytváří v terénu místy patrnou přírodní osu území.

V krajině je doposud dobře patrná historická osa daná pro území významnou Libickou obchodní stezkou.

Územím probíhá stále patrná stará zemská hranice mezi Moravou a Čechami tvořící dobře známé a dodnes patrné územní rozhraní.

Krajinné osy by měly být chráněny zejména před narušením směru osy nebo prvků osu vytvářejících. Citlivé jsou zejména osy vytvářející průhledy v krajině.

3.5.1.5 Významné průhledy na cenné krajinné scenérie

V CHKO jsou místa poskytující velmi malebné průhledy do okolní krajiny. Tato místa by měla být chráněna před kontaminací nevhodnou zástavbou či změnou užívání a zároveň si zaslouží pozornost ochrana prostoru průhledu před kontaminací nevhodnými dominantami, či implantací nepřijatelných kontrastních prvků.

Jde především o:

- Pohled od Studnic JV směrem na scenérii údolí Chrudimky s údolní nádrží Hamry uzavřenou mohutnými zalesněnými hřbety centrálního masivu CHKO s vrcholy Kamenný vrch, Žákova hora, Devět Skal.
- Pohled od Studnic SZ směrem do krajiny Trhovokamenicka s širokým údolím Chrudimky uzavřený plochými zalesněnými hřbety Železných hor.
- Pohled z Karlštejna nad Svratkou na centrální hřbety Devítiskalské vrchoviny.
- Pohled z Luckého vrchu do prostoru údolí Svratky v okolí Telecího a Borovnice uzavřený kopci Svratecké hornatiny.
- Pohled z Damašku nad Pustou Rybnou do mísovitého prostoru údolí potoka Hlučál uzavřený Blatínským kopcem.
- Pohledy z Podlesí a Blatin do prostoru Milovské kotliny uzavřený masivem Čtyř Palic, Malínské skály a Dráteníčků.
- Pohled od Spělkova do údolí Svratky uzavřený Žákovinou a kopci Svratecké hornatiny.
- Pohled od Krásného (z vyšších poloh) do údolí Svratky k Březinám.
- Pohled od Daňkovic do údolí Fryšávky uzavřený kopci Svratecké hornatiny.
- Pohled z Metodky k Jimramovu uzavřený vzdálenými kopci Orlických hor.
- Pohled z Kamenice na Svrateckou hornatinu s průhledem k vrcholům Jeseníků.
- Pohled z Prosičky do Svratecké hornatiny uzavřený kopci Sýkořské vrchoviny.
- Pohled z Pohledeckého kopce k Novému Městu n. M. uzavřený scénérií Harusova kopce s dominantou vysílače.

- Pohled z Českého kopce nad Fryšavou uzavřený zalesněným hřbetem centrálního masivu.
- Pohled od Skleného uzavřený dominantou zalesněného kopce Tisůvka.
- Pohled z Mělkovic na poutní kostel sv. Jana Nepomuckého vynikající přírodním rámcem bez rušivých prvků uzavřený dominantou kostela na pozadí Kamenného vrchu a Adamova kopce.
- Pohled ze Starého dvora na areál kláštera a dominantu poutního kostela sv. Jana Nepomuckého v kulisách Černého lesa s jedlovými výstavkami.
- Pohled ze Šlakhamrů k Rosičce s dominantou rozhledy a vysílače.
- Pohled z Vysokého k Peperku s dominantou kostela sv. Prokopa ve Žďáru nad Sázavou.
- Pohled z Bednářova kopce k Jámám uzavřený vzdálenými kopci Křižanovské pahorkatiny.
- Pohled z Vysokého k Arnoleckým horám uzavřený zalesněnými hřbety.
- Pohled nad Škrdlovicemi k Dářku uzavřený lesní krajinou Henzličky.
- Pohled na Hlubokou a Ransko z prostoru Na Kopci uzavřený ranským masivem s rozsáhlými bučinami.
- Pohled z Radostínské stráně na Dářko a ke Škrdlovicím uzavřený dominantou Tisůvka a zalesněným hřbetem Tisůvka Kamenný vrch.
- Pohled z Rosičky (rozhledna, sedlo) na prostor Peperku s průhledy do krajiny s dominantou poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na pozadí zalesněného centrálního hřbetu Devítiskalské vrchoviny.

3.5.1.6 Vizuální charakter území

CHKO Žďárské vrchy překvapují proměnlivostí krajiny a pestrostí krajinné mozaiky střídajících se luk, polí, pastvin a lesů, místy s rybníky, zasazené do mnoha typů reliéfu krajiny. V centrální části převažuje lesní charakter horské krajiny s různě velkými odlesněnými enklávami s drobnými sídly venkovského charakteru. Lesní charakter si ponechává masiv Peperek - Henzlička – Ransko na Z oblasti.

V okolí Žďáru nad Sázavou je krajina utvářena rozsáhlou sníženinou, místy je značně zorněna a trpí scelením původní záhumenicové plužiny do velkých bloků orné a kulturních pastvin. Díky reliéfu poskytuje z vyvýšených míst daleké výhledy až k Arnoleckým horám a na centrální hřbety Devítiskalské vrchoviny. Významným prvkem této sníženiny jsou četné rybníky a soustavy rybníků s břehovými porosty. Ty spolu se stromořadími a drobnými chlupy na návrších vtiskávají krajině její charakter. Krajinu Žďársko vymezují okolní zalesněné hřbety, jejichž nevýrazné dominanty se uplatňují v celém prostoru sníženiny. Přírodní osu území tvoří řeka Sázava, se kterou soupeří výrazná komunikace I tř. č. 37 Žďár n. S. – Ždírec vytvářející výraznou kulturní osu a zároveň bariéru dělící území pomyslně na dvě části.

Žďársku se charakterem blíží krajina v okolí Ždírci n. D., kde převládá především orná ve scelených rozsáhlých blocích. Ty mění původní drobné měřítko krajiny. Chybí zde však bohatě zastoupené rybníky (část je přimknuta k ranskému masívu). Výraznou osu krajiny tvoří komunikace I tř. č. 37 Žďár n. S. - Ždírec. Podobně jako na Žďársku je i tento prostor vymezen zalesněnými horizonty okolních vyvýšených hřbetů.

V okolí Trhové Kamenice se díky dochovanému přírodnímu toku meandrující řeky Chrudimky s břehovými porosty, která zde vytváří krajinnou osu, se vytvořila pestrá mozaika luk, polí a drobných lesíků, doplněná venkovskými sídly vyznačujícími se převahou dochovaných objektů lidové

architektury s významnou dominantou trhovokamenického kostela a kulturním prostorem skanzenu na Veselém Kopci. Prostor přechází do CHKO Železné hory k Hornímu Bradlu a je vymezen na V nevýrazným hřbetem Předního a Zadního hradiště u Hlinska.

V okolí Hlinska je tvořeno zemědělskou krajinou s četnými mokřady a drobnými lesy, loukami a zorněnými bloky, které potlačily původní strukturu záhumenice a starší úsekové plužiny.

Zatímco západní část CHKO je utvářena plošším reliéfem s nevýraznými hřbety, je východní překvapivě členitá díky výběžku Svratecké hornatiny a vyznačuje pestrou mozaikou luk, pastvin, polí s lesy. Zemědělská krajina si stále zachovává původní charakter a vyznačuje se dochovanými osnovami historického uspořádání s kamenicemi. Sídla vynikají dochovanými objekty lidové architektury a stále si zachovávají svůj typický obraz. Krajina je rozdělena do dvou údolí řek Fryšávky a Svatky. Obě řeky kolem sebe vytvořily prostor velmi členité krajiny s místy horským charakterem. Fryšávka navíc připomíná horskou bystřinu. Řeky tvoří přírodní osu krajiny s četnými průhledy do vzdálených partií údolí.

Na rozdíl od toho připomíná navazující Novoměstsko typickou zemědělskou krajinu Českomoravské vrchoviny. Scelené bloky orné potlačují původní měřítko krajiny. Na území CHKO je však malebnější část Novoměstska s četnými pastvinami v okolí Rokytna a malebným kotlinovitým prostorem u Nového Města n. M.

3.5.1.6.1 Reliéf

Členitý reliéf vytváří prostor převážné části území CHKO, Z část se vyznačuje nevýraznými vrchy a táhlými hřbety, V část je naopak výrazně členitější s četnými kopci a má až hornatý charakter.

Mozaika a struktura krajiny a její prvky a složky

Základní krajinné schéma tvoří mozaika zemědělské krajiny střídajících se polí, luk a pastvin s lesíky, vymezené lesními komplexy. Západní část území tvoří hrubá mozaika krajiny střídajících se velkých bloků orné a kulturních luk v monotónním rytmu. Naproti tomu je V část CHKO mnohem pestřejší a vyznačuje se střídáním větších ploch náhorních prostorů s drobnými úseky luk a pastvin s lesíky na svazích údolí. V různých částech CHKO se v závislosti na reliéfu mění i pomyslný rytmus střídání jednotlivých ploch, což je dáno jejich velikostí a „druhovou“ pestrostí. Zejména V část vyniká pestrostí členité struktury krajiny vynikající dochovanými osnovami historické struktury krajiny.

Vedení komunikací se uplatňuje mírně vzhledem k jejich převáženému trasování v původní historické stopě, vyjma silnice I. třídy Žďár n.S. - Žďárec n.D. Místy se nevhodně uplatňují ve struktuře krajiny hmotné prvky v okrajích sídel (zemědělské areály, nevhodně členěná nová výstavba), které mění původní drobné měřítko místa.

3.5.1.6.2 Horizont

Vymezuje krajiny a dává hloubku prostoru. U vyvýšených míst je uzavíraný vrstvením zalesněných hřbetů, naopak v údolí je jednoduchý, ostře vymezený. Typ horizontu předurčuje především reliéf krajiny a jeho vzdálenost a výška naznačuje chápání celkového měřítka krajiny a hloubku krajinné scény. Krajina CHKO Žďárské vrchy vyniká převážně nerušenými horizonty a je díky svému uspořádání velmi citlivá na prvky přesahující horizonty (příkladem jsou nevzhledné příhradové stožáry k výzkumu námrazy u Studnic).

3.5.1.6.3 Krajinná scéna

Krajinná scéna je díky poloze a reliéfu Žďárských vrchů převážně polootevřená, z vyšších míst až otevřená a poskytuje daleké rozhledy, pouze ve V části v údolích a kotlinách má charakter uzavřené scény s dílčími průhledy. Její hloubku určuje reliéf spolu se vzdálenými horizonty (vrstvení). Z některých vyhlídkových míst je možné dohlédnout na Krkonoše, Orlické hory a Jeseníky (Pasecká skála, Devět skal, Metodka, Kamenice). Krajina CHKO Žďárské vrchy je náchylná na nevhodná uplatnění dílčích cizorodě působících prvků instalovaných do různých průhledů a exponovaných, dobře viditelných prostorů.

3.5.1.6.4 Mimolesní dřevinná vegetace

Mimolesní vegetace zdatelně harmonizuje měřítko krajiny a funkční i prostorové vztahy v krajině potlačováním hmotných a objemově i proporčně se uplatňujících objektů nebo monotónních prostorů s výraznými bloky orné. Zdůrazňuje a zároveň zjemňuje horizontální uspořádání hmot v sestupném členění. Eliminuje uplatnění některých negativně chápaných objektů. Vytváří drobná intimní místa členité krajiny a místy bohatý patern. Zeleň navazující na lesní porosty v okrajích zjemňuje přechod urbanizované krajiny do tzv. volné krajiny a dodává místům výraz přírodního charakteru. Uplatňuje se především v sídlech, podél komunikací, doprovází meze a kamenice.

3.5.1.6.5 Lesní porosty

Lesní porosty uzavírají horizonty a drobné prostory (místa krajinného rázu), zvýrazňují celkovou členitost krajiny. V centrální části CHKO místy díky převažujícím smrččinám mohou skýtat až dojem monotónnosti. Takový dojem umocňují pravidelné geometricky uspořádané průseky zdůrazňující hospodářský charakter lesa. Okraje lesních porostů bývají často ostře vymezeny bez přechodu do krajiny (zejména v okolí Hlinska a Nového Města). Velká část lesních okrajů je utvářena listnatými dřevinami, jen místy je však patrný přechod do odlesněné krajiny. Lesy obecně pomáhají harmonizovat krajinnou scénu a zesilují projevy modelace terénu.

3.5.1.7 Kulturní dominanty krajiny

Bukáček et al. (2008) uvádí, že je-li přírodní dominantou považována za součást přírodní hodnoty krajinného rázu, pak kulturní je součástí estetické hodnoty krajinného rázu a vyjádřením znaku kulturní charakteristiky, který je nositelem:

- prostorového vztahu díky svému uplatnění vůči ostatním prvkům krajinné scény,
- kulturní hodnoty díky své architektonické kvalitě a případné historické vazbě (důvod vzniku).

Za kulturní dominantu pro účely hodnocení budou považovány výškové dominanty, tj. ty, které se uplatňují v krajinné scéně díky svému umístění na vyvýšeném místě a celkové výšce a stavby či jejich soubory vyznačující se výraznou převahou kulturní a historické hodnoty. Výšková dominantu ovlivňuje vždy prostor, ve kterém se uplatní:

- jako orientační bod
- nesoucí kulturní hodnotu
- způsobující gradaci krajinné scény, obrazu sídla apod.

Narušením může dojít: ke snížení estetické hodnoty díky změně uplatnění pozitivní kulturní dominanty krajiny a tím zároveň změně vztahů v krajině tvořených dominantou a měřítko krajiny, je-li dominantu zasažena vyšší nebo objemově mnohem větší stavbou.

Typickými kulturními dominantami území jsou četné kostelní věže (např. barokní kostely na Žďársku, Trhová Kamenice, Telecí, Svatka, Jimramov, Nové Město n. M., Sněžné, Nové Veselí, Havlíčkova Borová aj.). Cenné stavební soubory tvoří zástavba historického Jimramova a historické části Nového Města n. Mor. Stožáry GSM se uplatňují v krajině jen zřídka a především v okrajích. Za nepřijatelnou dominantu lze považovat stožáry nad Mariánskou hutí a na Pohledecké skále, neboť působí v krajině vůči ostatním pozitivním znakům krajinného rázu necitlivě a kontrastně.

Nejvýznamnější kulturní dominantou CHKO je poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou s komponovanou krajinou v okolí přilehlého kláštera s dominantou baziliky Nanebevzetí Panny Marie a sv. Mikuláše.

3.5.1.8 Estetická atraktivnost území

Estetická hodnota krajinného rázu je tvořena přírodními prvky, které samy o sobě vytvářejí přírodní hodnotu krajinného rázu a kulturními prvky, které jsou s těmi přírodními v určitém souladu. Obě hodnoty snižují prvky, které jsou především disharmonické a ve výrazném kontrastu vůči ostatním. Otázkou zůstává jejich akceptovatelnost a tedy i snesitelnost jejich uplatnění v krajině scéně nebo obrazu.

Estetická atraktivnost kulturní krajiny kraje spočívá především ve struktuře osídlení a v dochované urbanistické struktuře jednotlivých sídel, v přítomnosti cenné architektury, staveb a souborů lidové architektury, v přítomnosti kulturních dominant mnohých kostelních věží, v dochovaných prvcích historické struktury krajiny, v přítomnosti záměrných (komponovaných) krajinných úprav zemědělské krajiny s geometrickým propojením významných staveb v krajině. Přítomnost stop kulturního a historického vývoje v uceleném přírodním rámci s převahou vrchoviny a pahorkatiny spoluvytváří estetickou atraktivnost krajiny – identitu krajiny.

Těžištěm prostoru území CHKO Žďárské vrchy je mohutný avšak nevysoký zalesněný prostor Devítiskalské vrchoviny patrný ze všech míst CHKO, ale i u z navazujícího území. Jedinečným fenoménem jsou zaříznutá údolí Svatky a měřítkem drobnější údolí Fryšávky. V území jsou četné lokality s rašeliništi a mokřady (Dářko, Ransko, Volákův kopec, Košínov), i lokality s cennými přírodními fenomény, zejména skaliska a kamenná moře, louky s orchiděmi, bučiny aj. Jednoznačně cenným artefaktem krajiny jsou pozůstatky původní lidové architektury mnoha sídel.

Je možno shrnout, že vizuální charakteristika hodnoceného území části se vyznačuje překvapivě pestrým střídáním krajiny a harmonickými vztahy přírodního rámce a využití krajiny. Místy je dochována typická historická struktura krajiny. Přírodní hodnota netkví jen v lesích a loukách, ale též v četných mokřadech, skalních útvech, přírodních partiích vodních toků. CHKO Žďárské vrchy jako celek vytváří malebnou harmonickou kulturní krajinu místy posílenou výrazně zvýšenou přírodní hodnotou a tím i estetickou hodnotou krajinného rázu území.

Specifický prostor, dodnes stále nedocenený svým významem, je komponovaná krajina v okolí kláštera ve Žďáru nad Sázavou.

Krajina je typická velmi proměnlivými obrazy a mnoha průhledy, které uzavírají vzdálené scenérie. Tím je krajina CHKO náchylná na kontaminaci nevhodných staveb mnohdy z dalekého okolí.

3.5.1.9 Měřítko krajiny

Bukáček et al. (2008) uvádí, že měřítko krajiny tvoří zejména velikost ploch, výšková členitost reliéfu a otevřenost krajinné scény. Měřítko z obecného pohledu dělí na tři základní typy:

- Drobné – měřítko uzavřených prostorů poskytujících drobné průhledy do okolní krajiny s čitelnými horizonty, utvářených drobným členěním ploch nebo střídáním malých ploch nebo jen drobnými lesy. Drobné měřítko tvoří krajina s dochovanými prvky původního členění plužiny (meze, remízky, úvozové cesty), krajina v členitém reliéfu s pestrou mozaikou ploch.
- Střední – převažující měřítko krajiny kraje Vysočina utvářené především hrubou mozaikou střídajících se scelených ploch orné, pastvin a drobných ploch luk s lesy v členitém reliéfu vrchovin a pahorkatin.
- Velké – lesní krajina rozsáhlých lesních komplexů nebo krajina velkých agrárních ploch v plochem reliéfu, krajina otevřených širokých průhledů do okolí ohraničená vzdálenými předěly a méně čitelnými vymežujícími horizonty
- Kombinace – krajina prolínání měřítek

Drobné měřítko je zastoupeno především uzavřených nebo jen částečně otevřených prostorech vyznačujících se pestrou mozaikou s prvky dochovaného historického členění krajiny: Jimramovsko, Svratecká hornatina, Blatiny, Samotín, Březiny, Koníkov, Jimramovské Pavlovice místy na Trhovokamenicku, Svratecku, Hluboké a SV od Žďáru nad Sázavou.

Střední měřítko utváří většinu území CHKO a je dáno mozaikou polí luk a pastvin a lesů. Reprezentativní prostory tohoto měřítka lze nalézt na Žďársku a Bohdalovsku, v okolí Hlinska, Kameníček, Vojnova Městce, Nového Města n. Mor.

Velké měřítko tvoří především agrární prostory v okrajích CHKO okolí Velké Losenice a místy vzniká takový dojem na Žďársku a u Nového Veselí.

Kombinaci často tvoří kontrast drobného měřítka s měřítkem středním především v prostorech Svratecké hornatiny díky zorněným plochám v horních partiích (převažují velké bloky orné) oproti mozaice drobných ploch v údolích.

4.2.5.6 Funkční vztahy v území podílející se na krajinném rázu

Bukáček et al (2008, upraveno) uvádí funkční vztahy vytvářející pozitivní znaky krajinného rázu:

- ✓ Existence správních center a střediskových obcí s vazbou na stále využívanou strukturu komunikací (na celém území CHKO).
- ✓ Trvalé obývání venkovských sídel s vazbou na hospodářské využití prostorů plužiny (zejména Věcovsko, Březiny, Jimramovsko).
- ✓ Zmenšování rozsáhlých ploch orné zatravňováním, zakládání pastvin (s pasoucími se zvířaty) a zalesňováním.
- ✓ Vliv rekreace na zachování původních objektů lidové architektury.
- ✓ Tradiční obnova venkovské zeleně a doprovodné zeleně podél komunikací (na celém území CHKO).

- ✓ Obnova rybníků a zachování rybníčních soustav využívaných k chovu ryb (zejména Žďársko).
- ✓ Zachování a péče o historické budovy v sídlech a jejich oprava z dotačních titulů (na celém území CHKO)
- ✓ Aktivní ochrana typických kulturních dominant výkonem státní správy (na celém území CHKO)
- ✓ Pozitivní vztah rekreace na hospodářsky zaostalá místa, které se díky rekreačnímu využití oživují (agroturistika, letní byty a apod. - zejména ve Svratecké hornatině, na Svratecku).
- ✓ Aktivní obnova lesních porostů v přirozené nebo přírodě bližší druhové skladbě (zejména centrální zalesněná část CHKO)
- ✓ Obnova alejí a stromořadí (na celém území CHKO)

V krajině jsou z pohledu krajinného rázu na úrovni řešeného území patrné některé vztahy, jež vytvářejí negativní dojem:

- × Patrná je převažující funkční závislost obhospodařování krajiny zemědělskými podniky (družstvo, státní statek, farma apod.) jejímž důsledkem je zachování prvků intenzivně využívané zemědělské krajiny: zemědělské areály, otevřené rozsáhlé půdní bloky orné představující scelené polní hony velkých měřítek, projevy provedených meliorací, monokulturní pastviny a louky, technicky upravené vodní toky, betonová hnojiště, zemědělské výrobní areály velkých objemových a proporčních měřítek, nepřirozená geometrizace krajinné struktury (zejména v okolí měst a u Žďírce n. D.).
- × Funkční závislost lesního hospodaření s převažující snahou výroby dřevní hmoty nesoucí typické znaky: monokulturní lesní porosty, rozsáhlé sítě lesních cest, průseky, holiny, nepřirozená různověkost závislá na hospodaření, skladové prostory dřeva, výrobní areály (na celém území CHKO).
- × Stále více se uplatňující vztah města a vsi v jeho bezprostřední vzdálenosti vytvářející znaky „suburbanizace“ vesnických prostorů, nepřirozený rozvoj venkovských sídel bez kontextu developerskými projekty, atak venkovského prostoru a příměstské krajiny průmyslovou zástavbou, živelný přístup k zastavování venkovského a příměstského prostoru, narušování původního prostorového uspořádání sídla, potlačení původní architektonické kvality sídla, unifikace stavebních objektů a krajinných prvků vedoucí ke ztrátě pestrosti území, neúměrné zatížení komunikací (především v okolí Žďáru n. S.).
- × Stále více se uplatňující vztah města a vsi umístěné v esteticky atraktivním krajinném prostoru zatěžované rekreací s typickými znaky: tlak na novou výstavbu rekreačních objektů, destruktivní přestavby původních objektů lidové architektury, tlak na developerské rekreační projekty, zvýšená doprava v místě v sezónním období a ve dnech volna, zvýšení cen nemovitostí vedoucí k útlumu rozvoje sídla z pohledu obsazení trvale žijícími obyvateli (zejména střed a východ CHKO).
- × Rekreační zatížení dochovaných prostorů s vysokou estetickou atraktivností s převahou pozitivních znaků krajinného rázu nesoucí typické znaky v území: rekreační areály, chatové kolonie, díky nimž se snižuje kvalita krajinného rázu daného místa, chalupaření ve venkovských sídlech, díky čemuž mnohdy dochází k úpadku původního vztahu sídla a krajiny (obhospodařování půdy provádí zemědělský podnik ze vzdáleného místa nikoliv místní sedlák - na celém území CHKO)

- × Intenzivní formy chovu ryb nesoucí hospodářský znak potlačující mimoprodukční rekreační funkce (voda se v letních měsících díky krmení ryb a neúměrné osádce kalí sinicemi – zejména Žďársko).

4 Diferenciace krajiny CHKO Žďárské vrchy z pohledu hodnocení krajinného rázu území

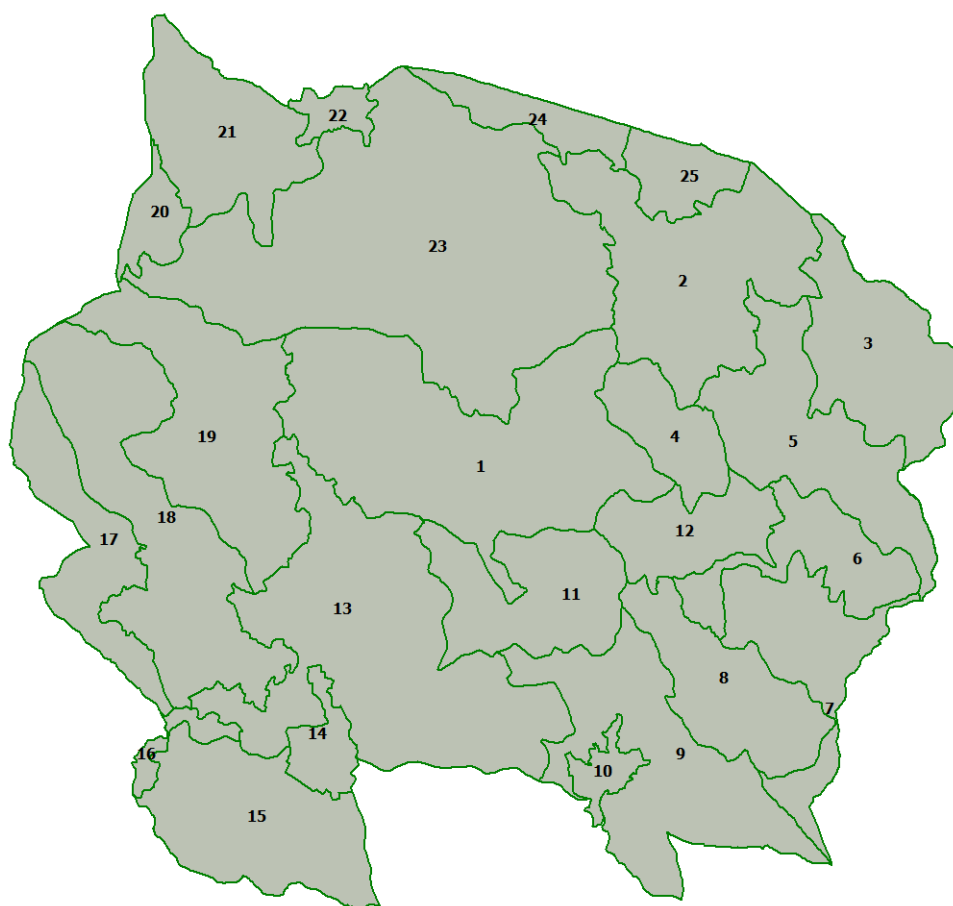
4.1 Aktualizace vymezení územních jednotek CHKO Žďárské vrchy z hlediska krajinného rázu

Pro CHKO Žďárské vrchy bylo od roku 1995 (Vorel et al.) již zpracováno několik materiálů hodnocení krajinného rázu (viz citace výše), které byly postupně aktualizovány. Poslední komplexní aktualizace hodnocení krajinného rázu byla provedena v roce 2006. Tato aktualizace se však soustředila především na podrobnou charakteristiku území a jeho rozdělení na tzv. krajinné celky a specifické krajinné prostory.

Avšak ani poslední aktualizace hodnocení krajinného rázu CHKO nestihla zohlednit novou potřebu vyplývající ze zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu a jeho prováděcí vyhlášky č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti, kde je stanoveno jako součást Územně analytických podkladů zpracování dvou jevů krajinného rázu:

- JEV 17: Oblast krajinného rázu a její charakteristika,
- JEV 18: Místo krajinného rázu a jeho charakteristika.

Aktualizovaný materiál členil území CHKO na tzv. krajinné celky a specifické krajinné prostory. Krajinné celky rovnoměrně pokrývaly celé území CHKO Žďárské vrchy, zatímco krajinné prostory představovaly jen vybrané specifické části krajiny s charakteristickými znaky.

Mapka 2: Vymezení krajinných celků CHKO Žďárské vrchy (Bukáček, 2006)

Tabulka 1: Seznam krajinných celků

1	Centrální hřbet	14	Žďár nad Sázavou
2	Borovský les	15	Veselská sníženina
3	Poličsko - Teleceko	16	Údolí Sázavy
4	Milovská kotlina	17	Přibyslavsko
5	Údolí Svratky	18	Peperek - Henzlička - Ransko
6	Údolí Fryšávky	19	Dářská brázda
7	Věcov - Písečné	20	Stružinecká pahorkatina
8	Pohledký les	21	Trhovokamenicko
9	Novoměstsko	22	Hlinsko
10	Nové Město na Moravě	23	Hlinecko
11	Fryšava - Sklené	24	Skutečsko
12	Sněžensko	25	Pustá Kamenice
13	Žďársko		

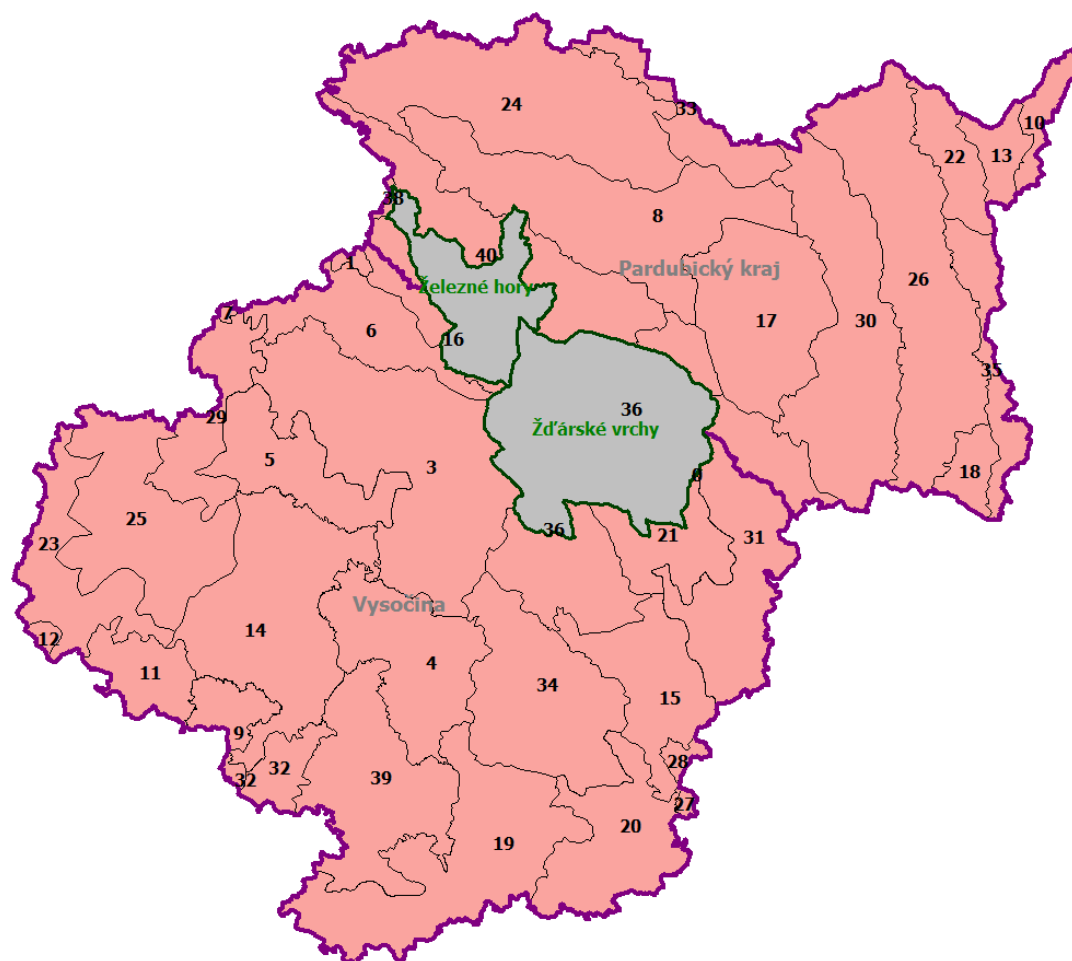
4.1.1 Vymezení oblastí krajinného rázu s ohledem na území navazujících krajů

Územím CHKO Žďárské vrchy prochází hranice oddělující území Pardubického kraje a kraje Vysočina. V roce 2007 byla pořízena Krajským úřadem Pardubického kraje „Studie potenciálního vlivu výškových staveb a větrných elektráren na krajinný ráz území Pardubického kraje“ (Bukáček at al. 2007) jejíž součástí je vymezení oblastí krajinného rázu. Na toto vymezení navazuje o rok později

pořízený materiál kraje Vysočina, kde byla v rámci pořizování podkladů pro ochranu krajinného rázu a ÚAP pro území kraje Vysočina zpracována „Strategie ochrany krajinného rázu kraje Vysočina“ (Bukáček R. at al. 2008), dále jen Strategie KRR, ve které byly vymezeny na celém území kraje oblasti krajinného rázu a v některých částech území i specifická místa krajinného rázu. Obě uvedené studie však míjejí území CHKO Žďárské vrchy a Železné hory a oblasti zde nevymezují ani necharakterizují.

Jedním z cílů tohoto materiálu bylo vymezit oblasti krajinného rázu na území CHKO Žďárské vrchy a tyto oblasti provázat s vymezenými oblastmi obou krajů a vypracovat tak konzistentní územně analytický podklad uvedenou vyhláškou stanoveného jevu č. 17 oblast krajinného rázu.

Na území obou krajů je uvedeno oběma citovanými studiemi celkem 40 oblastí krajinného rázu. Z nichž jedna zahrnuje celé CHKO Žďárské vrchy (č. 36 viz následující mapka a tabulka).

Mapka 3: Hranice vymezených oblastí krajinného rázu na území krajů Pardubického a Vysočina (Bukáček at al. 207, 2008)

Tabulka 2: Seznam vymezených oblastí krajinného rázu na území krajů Pardubického a Vysočina

1	Čáslavsko	21	Novoměstsko - Bystřicko
2	Dářská brázda	22	Orlické hory
3	Havlíčkobrodsko	23	Pacovsko
4	Horní Pojhlaví	24	Pardubicko

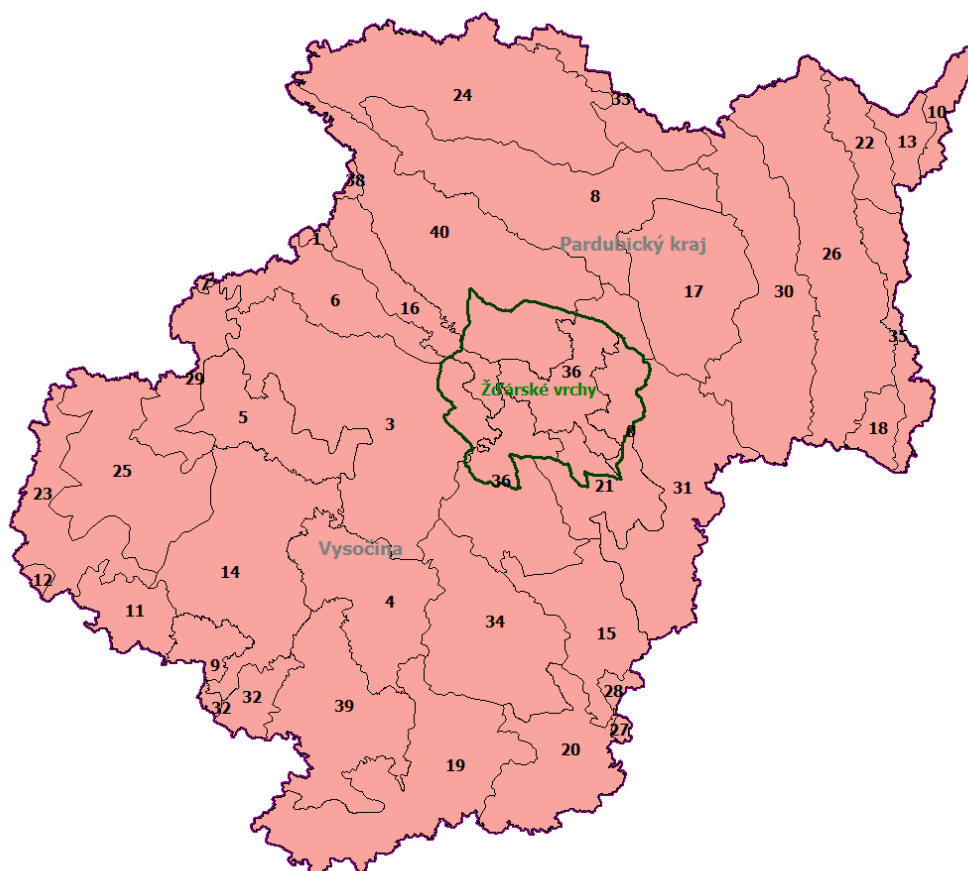
5	Humpolecko	25	Pelhřimovsko
6	Chotěbořsko - Golčovojevíkovsko	26	Podorlíčí
7	Chotěbořsko - Golčovojevíkovsko	27	Rosicko
8	Chrudimsko - Vysokomýtsko	28	Rosicko
9	Javořická vrchovina	29	Střední Posázaví
10	Jesenicko	30	Svitavsko - Orlickoústecko
11	Jindřichohradecko	31	Svratecká hornatina
12	Jindřichohradecko	32	Telčsko - Dačicko
13	Kralická brázda	33	Třebechovická tabule
14	Křemešnicko	34	Třebíčsko - Velkomeziříčsko
15	Křižanovsko - Bítešsko	35	Zábřežsko
16	Libicko - Ronovsko	36	Žďárské vrchy
17	Litomyšlsko - Poličsko	37	Žďársko - Bohdalovsko
18	Malá Haná	38	Žehušicko
19	Moravskobudějovicko	39	Želetavsko
20	Moravskokrumlovsko	40	Železné hory

Z uvedeného seznamu citovaných materiálů vyplývá, že do území CHKO zasahuje celkem sedm oblastí krajinného rázu:

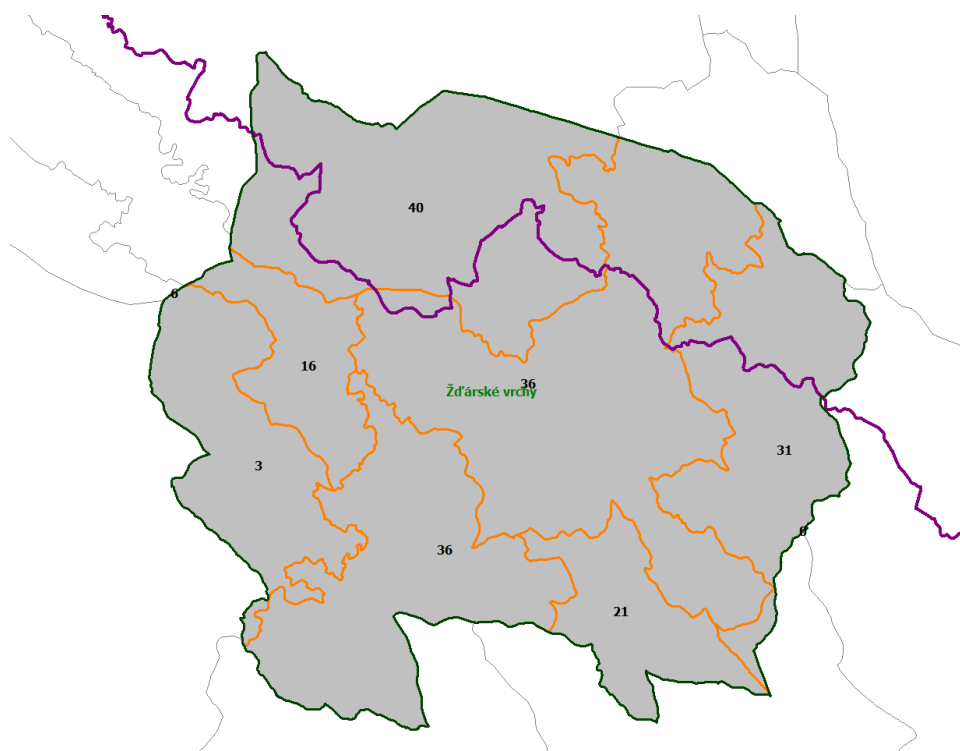
16	Dářská brázda	Území zahrnující prostory Libicka, Ronovska, Ždírecka, Krucemburska a Dářka, ležící podél křídové sníženiny omezené z jedné strany vysokými stráněmi (hřbet utvářený zlomem Železných hor), vysoké stráně nad Krucemburkem a Vojnovým Městcem
3	Havlíčkobrodsko	Rozsáhlý prostor zahrnující Horní Posázaví s těžištěm ve městě Havlíčkův Brod, zasahující do území okrajem v okolí Velké a Malé Losenice a navazujícím zalesněným masivem Henzličky, který tvoří krajinný předěl mezi členitou, chladnou krajinou Žďárských vrchů s horskými prvky a teplejší pahorkatinnou krajinou Posázaví.
21	Novoměstsko - Bystřicko	Oblast zahrnující drobnými toky rozřezanou holorovinu Novoměstské pahorkatiny se dvěma póly ve městech Nové Město na Moravě (na hranici CHKO) a Bystřice. Do území CHKO zasahuje severní část oblasti s typickými širokými závěry údolí. Území je vymezeno stráněmi hřbetů Žďárských vrchů.
31	Svratecká hornatina	Rozsáhlá oblast zahrnující členitou krajinu s charakterem hornatiny položenou podél osy řeky Svratky, která zde vytvořila hluboký zářez a charakteristickou krajinu.
36	Žďárské vrchy	Centrální část CHKO Žďárské vrchy zahrnující zalesněné partie táhlých hřbetů oddělených širokými a hlubokými údolními a drobnými sídly v lesních enklávách, nebo v okrajích lesních komplexů. Území náleží k Devítiskalské vrchovině a je v něm nejvyšší bod Žďárských vrchů Devět skal 836 m n. m.
37	Žďársko - Bohdalovsko	Poměrně velká sníženina sahající až ke Žďáru nad Sázavou s četnými rybníky v depresích a údolích drobných potoků, kterou omezují hřbety Žďárských vrchů ze severní strany, Henzličky ze strany západní a Arnoleckých hor ze stržany Jižní.

		Do území CHKO zasahuje severním výběžkem v okolí města Žďár nad Sázavou.
40	Železné hory	Rozsáhlá oblast zahrnující severozápadní výběžek Českomoravské vrchoviny nazývaný Železné hory. Celý výběžek pak zahrnuje severozápadní pahorkatinnou část území CHKO sahající až ke Svratce a Herálci a jeho těžištěm je město Hlinsko.

Hranice oblastí jsou vymezeny ke hranicím řešeného území CHKO Žďárské vrchy, proto byla provedena jejich korekce a vymezena oblast Žďárské vrchy v centrální části území CHKO. Řešení hranic oblastí krajinného rázu je uvedeno na následujícím kartogramu:

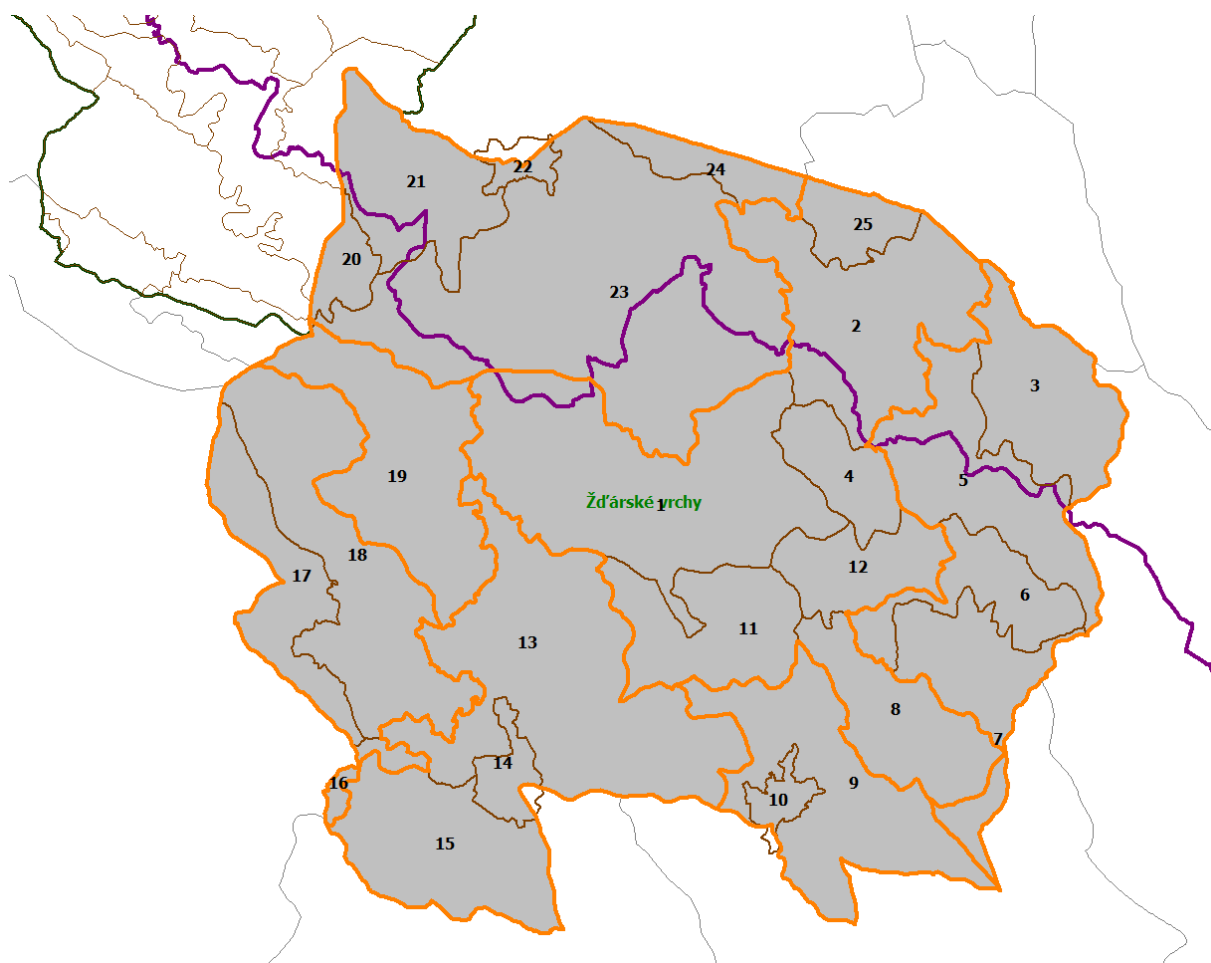
Mapka 4: Korekce hranic oblastí krajinného rázu na území CHKO Žďárské vrchy

Mapka 5: Vymezení oblastí krajinného rázu v CHKO Žďárské vrchy

4.1.2 Vymezení míst krajinného rázu s ohledem na území navazujícího CHKO Železné hory

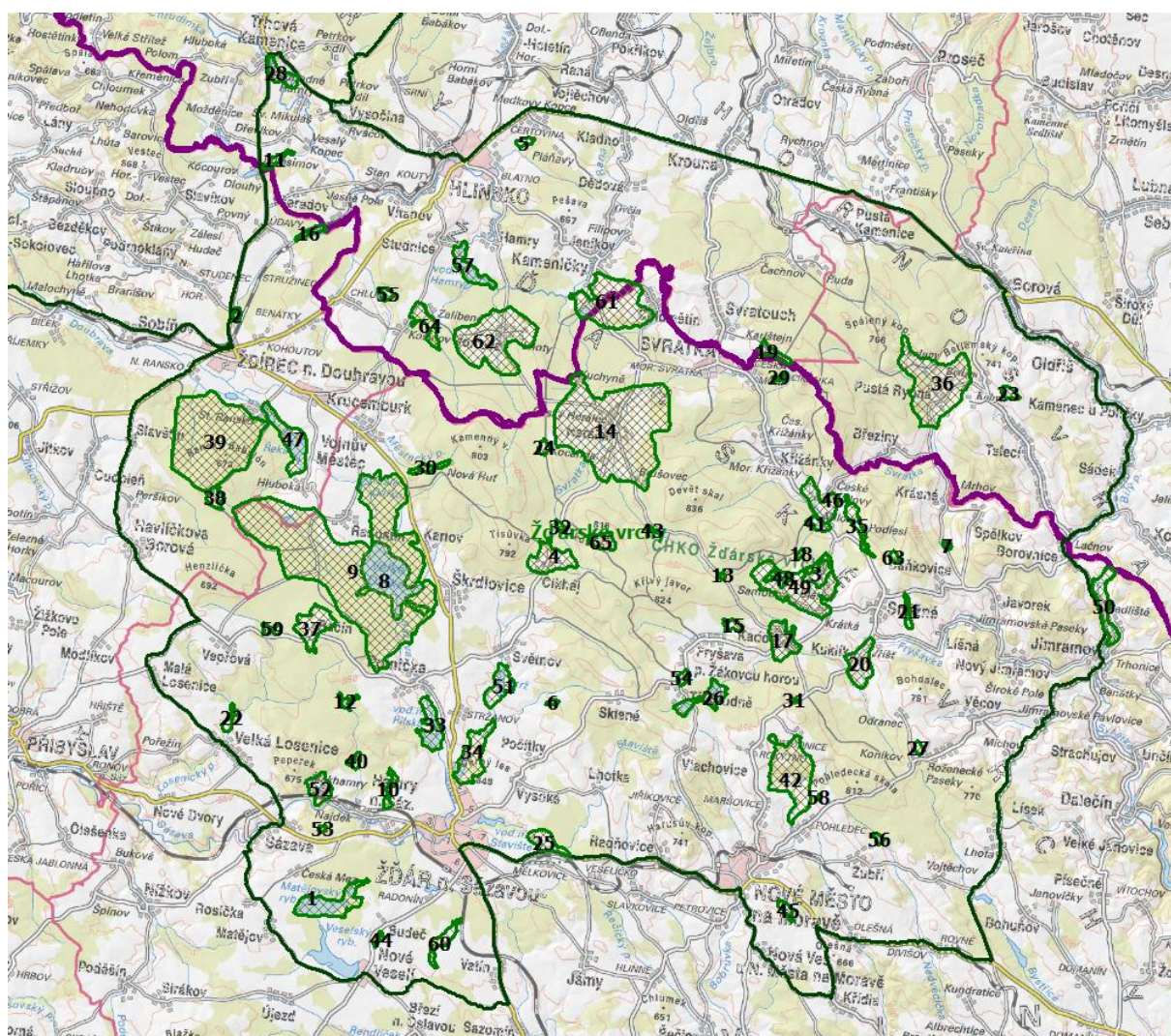
Vymezení míst krajinného rázu vychází z předchozích materiálů, které území členily na tzv. krajinné celky, jejichž pojetí i velikost odpovídá termínu místo krajinného rázu. Vymezené hranice krajinných celků byly upraveny s hranicemi nových oblastí krajinného rázu, které tvoří základní kostru hodnocení celého území CHKO.

Mapka 6: Vymezení míst krajinného rázu na území CHKO Žďárské vrchy

1	Centrální hřbet	14	Žďár nad Sázavou
2	Borovský les	15	Veselská sníženina
3	Poličsko - Teleceko	16	Údolí Sázavy
4	Milovská kotlina	17	Přibyslavsko
5	Údolí Svatky	18	Peperek - Henzlička - Ransko
6	Údolí Fryšavky	19	Dářská brázda
7	Věcov - Písečné	20	Stružinecká pahorkatina
8	Pohledký les	21	Trhovokamenicko
9	Novoměstsko	22	Hlinsko
10	Nové Město na Moravě	23	Hlinecko
11	Fryšava - Sklené	24	Skutečsko
12	Sněžensko	25	Pustá Kamenice
13	Žďársko		

V předchozích materiálech hodnocení byly navíc vymezeny tzv. specifické krajinné prostory vyznačující se soustředěním určitých hodnot krajinného rázu, přírodních (jako je například prostor s rašeliništi v okolí rybníka Velké Dářko), nebo estetických (prostory harmonické kulturní krajiny v okolí Samotína s dochovanými kamenicemi a nerušenými rozhledy, malebnými sídly).

Mapka 7: Specifická místa krajinného rázu v CHKO Žďárské vrchy

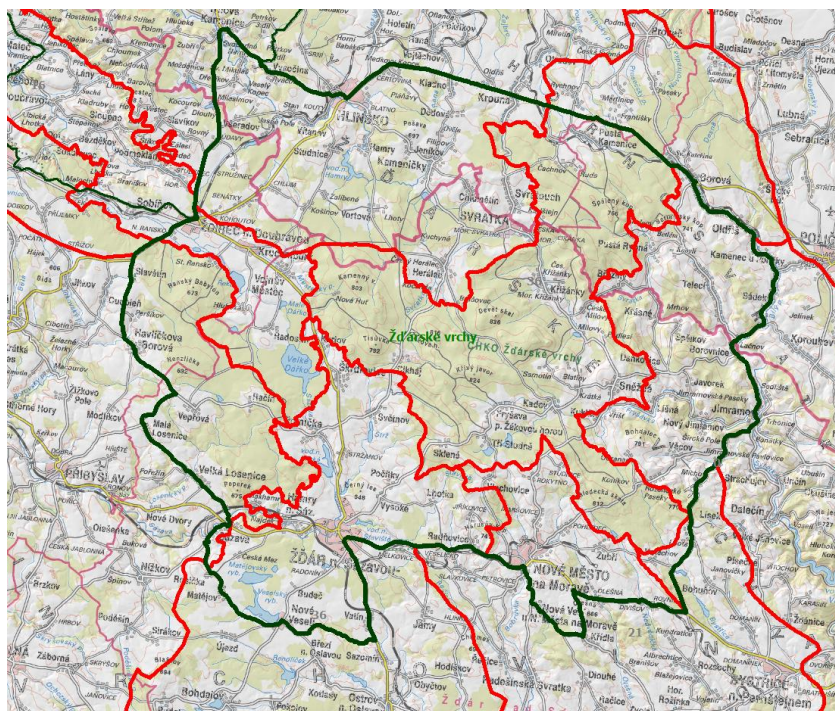
1	Babín	34	Pod Černým lesem
2	Barchanecké rybníky	35	Podlesí
3	Blatiny	36	Pustá Rybná
4	Cikháj	37	Račín
5	Čertovina	38	Ranská jezírka
6	Čtvrtě	39	Ransko
7	Daňkovice	40	Rejznarka
8	Dářko	41	Rekreační areál Mílovy
9	Dářské rašeliny a lesy	42	Rokytno, pastviny
10	Dívka - Mikšovec	43	Rumpoltův mlýn
11	Dlouhý potok	44	Rybníky pod Budčí
12	Gruntovní rybník	45	Rybníky u Nového Města
13	Hájanky nad Fryšavou	46	Rychtářky
14	Herálecko	47	Řeka
15	Horní tok Fryšávky	48	Samotín
16	Januš	49	Samotín-Krátká-Blatiny
17	Kadovsko	50	Sedliště
18	Kamenné moře pod Dráteničky	51	Strž

19	Karlštejn	52	Šlakhamry
20	Kuklík	53	Štěnice
21	Líšeňský Dvůr	54	Tři Studně - rozvolněná výstavba
22	Losenický rybník – líhně	55	U Chlumu
23	Lucký vrch	56	Údolí Zuberského potoka
24	Mariánská huť	57	údolní nádrž Hamry
25	Meandry potoka Staviště	58	Vávrova skalka
26	Medlov - Sykovec	59	Vepřovské rybníky
27	Metodka	60	Vetelská soustava
28	Mlýnský rybník - Rohlík	61	Vojtěchův kopec
29	Na novinách	62	Vortovsko
30	Nová Huť	63	Zálesí
31	Paseky	64	Zalíbené
32	Pihoviny	65	Žákova hora
33	Pilská nádrž		

Tyto prostory byly převzaty jako specifická místa krajinného rázu se zvláštním režimem přísné ochrany krajinného rázu a jako taková tvoří kostru odstupňované ochrany krajinného rázu na území CHKO.

5 Charakteristika oblastí a míst krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy

Území CHKO Žďárské vrchy utváří sedm oblastí krajinného rázu, jihovýchodní část území spadá do severního okraje Novoměstska – Bystřicka, centrální prostor s lesními komplexy a sídly v jejich okrajích či drobných odlesněných enklávách do oblasti Žďárské vrchy, východní členitá část s údolím řeky Svratky a Fryšávky do oblasti Svratecká hornatina, sníženina s křídovými usazeninami a rašeliníšti v okolí Dářka uzavírá protáhlé území Dářské brázdy a navazujícího Libicka – Ronovska, sníženina v okolí Žďáru nad Sázavou s přílehlými protáhlými svahy zahrnuje severní část oblasti vyznačující se soustavami rybníků Žďársko - Bohdalovsko, severozápadní část území až po Kameničky a Svratku s pahorkatinným reliéfem zahrnuje oblast Železné hory, a západní okraj řešeného území zahrnuje okraj rozsáhlé oblasti Havlíčkobrodsko.

Mapka 8: Vymezení oblastí krajinného rázu v CHKO Žďárské vrchy

5.1 Seznam oblastí krajinného rázu zasahujících do CHKO Žďárské vrchy

5.1.1 Oblast krajinného rázu Žďárské vrchy

Centrální část CHKO tvoří oblast krajinného rázu Žďárské vrchy, pro kterou je specifická lesní krajina s odlesněnými enklávami v okolí drobných sídel. Tuto oblast lze rozdělit na několik krajinných celků:

- Centrální hřbet – lesní krajina centrální části s charakteristickými dominantami vrchů.
- Borovský les – lesní krajina v plošším reliéfu.
- Pohledecký les - lesní krajina táhlého hřbetu navazujícího na centrální část CHKO
- Milovská kotlina – výrazně ohraničené odlesněné území protáhlé kotliny mezi lesy.
- Sněžensko – odlesněné pokračování centrálního hřbetu.
- Fryšava – Sklené – odlesněná enkláva s obcemi.

5.1.2 Oblast krajinného rázu Žďársko – Bohdalovsko

Z jižní strany prostupují do CHKO dvě výrazné oblasti krajinného rázu: Žďársko – Bohdalovsko a Novoměstsko – Bystřicko.

Žďársko – Bohdalovsko představuje oblast umístěnou v severovýchodní části Vysočiny zasahující do CHKO Žďárské vrchy utvářená rozsáhlou Veselskou sníženinou s četnými rybníky a rybníčními soustavami, mokřady v zemědělské krajině s typickými dominantami barokních kostelů a drobnými, avšak významně se uplatňujícími hřbety Arnoleckých hor.

- Veselská sníženina – rozsáhlá sníženina zemědělské krajiny s rybníky a drobnými lesy
- Žďársko – zemědělská krajina plochého reliéfu v okolí města Žďár nad Sázavou
- Žďár nad Sázavou – urbanizovaný prostor města

5.1.3 Oblast krajinného rázu Novoměstsko – Bystřicko

Oblast v severovýchodní části kraje Vysočina reprezentující centrální typickou část Horácka vyznačující se především zemědělskou krajinou se zalesněnými návršími se středem ve výrazné sníženině v okolí Nového Města n. Mor. Oblast zahrnuje krajinné celky:

- Novoměstsko – krajina se středem ve sníženině v okolí Nového města s četnými drobnými prostory v zemědělské krajině.
- Nové Město na Moravě – městský urbanizovaný prostor.

5.1.4 Oblast krajinného rázu Havlíčkobrodsko

Zemědělská intenzivně obdělávaná krajina zarovnaných povrchů podřízená výrazné přírodní ose řeky Sázavy s drobnými údolími, překvapivě malebnými prostory a s mnoha sídly venkovského typu dochovanými v původní urbanistické struktuře. Oblast zahrnuje krajinné celky:

- Přibyslavsko – poměrně jednotvárná zemědělská krajina v okolí Přibyslavi zasahující v okrajem do CHKO, kde navazuje na zalesněný hřbet Peperku – Henzličky.
- Peperek – Henzlička – lesní krajina táhlého hřbetu vytvářejícího přechod mezi Havlíčkobrodskem a Žďárskými vrchy.
- Údolí Sázavy – zaříznuté údolí řeky Sázavy se skalními srázy, skalisky a zalesněnými stráněmi s květnatými loukami.

5.1.5 Oblast krajinného rázu Svratecká hornatina

Pestrý a ojedinělý prostor utvářený hornatým reliéfem v osově orientaci podél hluboce zaříznutého toku řeky Svratky s mnoha dílčími prostory, přírodními lesy a pestrou mozaikou zemědělské krajiny.

- Údolí Fryšávky – malebná krajina vymodelovaná řekou Fryšávkou lemovaná bohatými břehovými porosty, s drobnou mozaikou květnatých luk, pastvin a polí, lesíků s četnými mezemi a kamenicemi.
- Věcov – Písečné – horská zemědělská krajina kamenic, remízků s pastvinami.
- Údolí Svratky – mohutná krajina vymodelovaná řekou Svratkou a jejími přítoky, hornatý reliéf, zalesněné kopce, mozaika drobných luk, pastvin a lesů.

- Poličsko – Telečsko – krajinka vazující na modelovanou krajinu Z od Poličky přecházející mimo území CHKO, s mozaikou polí luk a lesů v méně členitém reliéfu se specifickou strukturou osídlení položených podél vodních toků.

5.1.6 Oblast krajinného rázu Železné hory

Rozsáhlá oblast tvořící SZ výběžek Českomoravské vrchoviny protáhlého tvaru ve směru JV - SZ Je tvořena především vrchovinou s pestrá geologickou stavbou. V západní části oblast vymezuje nápadný zalesněný hřbet (zlom). Tato část vytváří tektonickou kru, která se pozvolna svažuje na S do Polabí. Celá oblast je velice lesnatá. V těchto lesích se pak otvírají více méně rozlehlá „prostranství“ s mozaikou polí, luk, sadů a sídel. Převládají toky se S až SV orientací toku.

- Skutečsko - přechodový, velmi specifický prostor mezi Českomoravskou vrchovinou, resp. její S částí vybíhající geologicky i geomorfologicky složitým územím Železných hor.
- Trhovokamenicko – krajina široce rozevřeného údolí Chrudimky v okolí Trhové Kamenice, které má charakter harmonické malebné krajiny s drobnými prostory přírodního charakteru v okolí řeky s významným podílem objektů lidové architektury.
- Hlinecko – představuje rozsáhlý a různorodý prostor utvářený několika samostatně vnímatelnými částmi.
- Pustokamenicko - prostor na okraji zalesněného masívu Borovského lesa sklánějící se mírně k SZ, pokračující za hranice CHKO. Prostor je charakterizován v CHKO rozptýlenou zástavbou a členitou mozaikou polí, luk a drobných lesů v rozsáhlých kulisách Borovského lesa.
- Stružinecko- okrajový celek Železných hor zasahující do Z části CHKO. Krajinný celek je umístěn do ploché, místy až členité pahorkatiny. Je tvořen zemědělsko-lesní krajinou s velkými plochami intenzivně obdělávané krajiny.

5.2 Oblast krajinného rázu Žďársko - Bohdalovsko

5.2.1 Vymezení oblasti a základní charakteristika oblasti

Oblast umístěná v severovýchodní části Vysočiny zasahující do CHKO Žďárské vrchy, utvářená rozsáhlou Veselskou sníženinou s četnými rybníky a rybníčními soustavami, mokřady v zemědělské krajině s typickými dominantami barokních kostelů a drobnými, avšak významně se uplatňujícími hřbety Arnoleckých hor.

5.2.2 Charakteristika přírodního prostředí, přírodní rámeček oblasti

5.2.2.1 Geologická stavba a geomorfologie území

Horninná stavba území je středně pestrá, ale z hlediska krajinného rázu se mnohé horniny od sebe příliš neliší. Je převážně tvořena kyselými přeměněnými horninami - pararulami přecházejícími v migmatity. Při jižním okraji oblasti mezi Sklenným n./Oslavou a Netínem se táhne těleso kompaktnějších granulitů. Mezi Ostrovem n./Oslavou a N. Veselím probíhá téměř kilometr široký pruh amfibolitů (bazických přeměněných hornin) a drobné proužky amfibolitů jsou i při jižním okraji oblasti či na severovýchodním okraji u Škrdlovic. Vzácněji se v těchto lokalitách a u Nového Veselí vyskytují i do 50 m široké pásy krystalických vápenců a erlánů. Všechny uvedené horniny se nacházejí ve výrazných pružích, na západě směru SZ – JV, ve střední části se směr stáčí na Z – V a při východní hranici až na směr JZ – SV. Severovýchodně od Žďáru n./Sázavou jsou pruhy hornin stočeny již do směru SZ – JV. Uvedené směry pak respektují i hřbet Arnoleckých hor a mělká údolí Bohdalovské sníženiny, také hřbety mezi nádrží Mostiště a obcí Pikarec nebo mělká údolí a ploché kopce u Žďáru n./S. Uvedené horniny mají patrnou foliaci, její směr je víceméně totožný se směrem pruhů hornin, sklon foliace se ale mění od místa k místu. Významné je velké okrouhlé těleso hadců u Horních Borů. Do výše uvedených hornin pronikly při mladoprvohorním (varijském) vrásnění drobné pně a žíly neutrálních i kyselých hlubinných vyvřelin – dioritů i granitů. Při jihozápadním okraji do oblasti

zasahuje třebíčský syenitový masív. Mladší horniny jsou zastoupeny pouze čtvrtohorními svahovinami, sprašovými hlínami, slatinnými rašelinami a nivními sedimenty.

Monotónní komplexy pararul přecházející až do migmatitů tvoří přibližně 80 % plochy oblasti. Jde o poměrně kompaktní horniny, zvláště některé typy rul jsou masívnější. Žádné z nich však nejsou extrémně odolné nebo naopak rozpadavé, takže se v krajině projevují odlišně jen málo. Jako mírně odolnější se jeví granulity v jižní části území - častěji tvoří hřbítky a kopce, jako např. hřbet Holého Vrchu (662 m n. m.) u Sklenného n./Osl. nebo poměrně sevřené údolí Oslavy v místě nádrže Mostišť. Všechny uvedené horniny se rozpadají na převážně ploché hranaté polyedrické balvany s mezerní hmotou tvořenou drobnými kameny. V komplexech granulitů se u Dolních Borů a Cyrilova nacházejí relativně bohatá ložiska turmalínů a pegmatitů včetně vzácnějších odrůd křemene – růženinu a záhnědy. Ty se na povrchu projevují jenom odvaly z těžby, ale dotvářejí genia loci pro informované.

Amfibolity jsou přeměněné bazické horniny šedozelené barvy. Vlivem přeměny ale živiny do půdy uvolňují zpomalně, takže se od kyselejších a chudších hornin liší málo. Projevují se však jako geomorfologicky méně odolné a tak zpravidla se na nich nevyskytují výraznější kopce a hřbety, spíše jen plochá návrší a sníženiny.

Krystalické vápence a erlány se nachází jen v úzkých pruzích. Vlivem malé odolnosti tvoří jen ploché svahy a nemohou se tak příliš projevovat ve zvláštní biotě. Zajímavý je masív bazických, ale zároveň toxických hadců. Tvoří těleso o rozměrech asi o rozměrech 2 x 2,5 km. Vlivem svého chemismu omezují možnost výskytu některých rostlin, ze stromů jej snáší dobře jen borovice. Na hadcích lze tedy očekávat její přirozený výskyt i výskyt hadcových borů (viz též název okolních obcí – Horní a Dolní Bory).

Žuly a diority tvoří tělesa o rozloze několika desítek ha v jádru Bohdalovské sníženiny. Žuly jsou mírně odolnější, pro malou rozlohu ale netvoří nápadné kopce. Křemenné syenity (tzv. durbachity) třebíčského masívu jsou chemicky neutrální. Uvedené horniny se na rozdíl od hornin přeměněných rozpadají podle navzájem kolmých systémů puklin, takže vznikají kvádrovitě balvany, a podobně vypadající skalky. Ovětráváním hran získávají balvany zaoblený, žokovitý vzhled. Zvětraliny jsou drobně kamenité až hrubě písčité. V dané oblasti krajinného rázu se však syenity i diority projevují jen málo.

Na úpatích svahů jsou běžné až několik metrů mocné hlinito-kamenité svahoviny. Zahlazují reliéf a zvláště dolní partie svahů, místy se do nich ovšem snadno zařizly vodní toky, úvozy a strže. V nich pak vystupuje převážně kamenitý materiál. V této poměrně vysoké nadmořské výšce jsou pozoruhodné výskyty sprašových hlín – ojedinele se usadily na závětrných svazích a ve sníženinách, např. u Bohdalova, Netína či pod kopcem Chlumeck (650 m n. m.). Jsou měkké, snadno obdělávatelné, a tak mají měkký reliéf a zpravidla jsou zorněny.

Nivní sedimenty tvoří pouze úzké pruhy na dnech údolí. Jsou živné a bohatě dotované vodou, takže umožňují rozvoj bujné nitrofilní vegetace. Rašeliny v oblasti Žďársko vznikly především v okolí Matějovského rybníka a rybníka Babín u Žďáru n./S. Drobné výskyty jsou evidovány u rybníka Vrkoč u Netína a u Bohdalovského rybníka. Vyznačují se specifickou vegetací.

Georeliéf je poměrně monotónní a má charakter tektonicky zdviženého zarovnaného plochého povrchu, mírně ukloněného k JV. Na něm nad plošiny a plochá návrší místy vystupují středně výrazné, spíše ploché kopce. Velmi odlišným celkem je hřbet Arnoleckých hor, táhnoucích se při jihozápadním

okraji oblasti. Jejich protipólem východně od údolí Oslavy je Hřbet holého vrchu u Cyrilova. Na severovýchodě se nad Žďársko zvedají vyšší zaoblené kopce a hřbety Žďárských vrchů. Směrem k východu a jihu jsou plošiny Žďárska nevýrazně ohraničeny povodím Oslavy a rozsahem rybníčních pánví. Na západě se Žďársko zvedá nad Havlíčkobrodsko. Nejvyšším bodem oblasti je vrch Havlina (706 m n. m.) ve středu Arnoleckých hor, výrazně jí konkuruje ostrý vrch Kyjova (702 m n. m.) několik km východněji. Ploché vrchy v severní části oblasti mají výšky kolem 650 m. Nejnižší bod oblasti leží na dně údolí Oslavy u nádrže Mostiště, s výškou asi 450 m. Převýšení v rámci Žďárska tedy dosahuje cca 255 m, což odpovídá průměru v rámci oblastí kraje Vysočina. Dle výškové členitosti má centrální část charakter členité pahorkatiny (s převýšením 75 – 150 m na vzdálenost 4 km). Typické pahorky se však vyskytují podružně, spíše se jedná o táhlé svahy plochých návrší, v dolní části přecházející do naznačených vznikajících mělkých údolíček v osách úvalovitých plochých sníženin. K nápadnějším vrchům zvedajícím se nad plochá návrší náleží na severu Černý vrch se Zelenou horou u Žďáru n./S. (649 m), plochý kopec Vrchy u Veselíčka (663 m n. m.), Vejdoch (663 m n. m.) u obce Jámy, Chlumeck (651 m n. m.) nad obcí Řečice, v jižní části pak zmíněný vysoký a nápadný Holý vrch (662 m). V jeho okolí východně od údolí Oslavy je krajina skutečně tvořena množstvím pahorků a název pahorkatina si tak plně zaslouží. Jejich převýšení nad okolí je zpravidla 40 – 70 m, u Holého vrchu až přes 110 m. Severní svahy Arnoleckých hor jsou nižší a mírné, s převýšením 100 – 160 m a reliéf tak má charakter až ploché vrchoviny. Jižní svahy Arnoleckých hor spadají strměji do Měřínské kotliny a převýšení zde dosahuje 150 – 210 m, pod Dědkovskou horou tedy má reliéf ráz dokonce členité vrchoviny.

Výraznější údolí se v rámci této oblasti až na jednu výjimku nevyskytují, teprve při okrajích se začínají zařezávat. Údolí v rámci oblasti jsou tedy plochá, většinou úvalovitá, hluboká do 50 m. Zajímavé je údolí Oslavy od Ostrova n./Oslavou po nádrž Mostiště, vinoucí se v neustálých přibližně stejně velkých zákrutech o poloměru cca 0,3 km. Nejvýraznějším údolím je výškově asymetrické údolí Oslavy v místech nádrže Mostiště, kde dosahuje hloubky 70 – 120 m.

Skal je v oblasti Žďárska málo a nejsou výrazné. Nacházejí se hlavně po obvodu vrcholů výraznějších kopců, především v Arnoleckých horách. Vyšší skály jsou na jižním srázu Dědkovské hory, zajímavé je asi 10 m vysoké vrcholové skalisko na Kyjově (702 m). Běžnější jsou však pouhé kamenité vršky prakticky bez skal. Skály až přes 10 m vysoké jsou v okolí nádrže Mostiště. Skalní útvary a rozptýlené kameny se na krajinném rázu podílejí jen v detailu.

Antropogenních tvarů je průměrné množství. K nejvýznamnějším náležejí skalnaté zářezy a vysoké násypy rychlíkové trati Brno – Havlíčkův Brod, přes 30 m vysoká hráz nádrže Mostiště, hráze četných rybníků, malých nádrží a středně velké aktivní lomy (u Polničky, v granulitech u Krásněvsi a u Horních Borů). U Bohdalova byl ve sprašových hlínách otevřen hliník cihelny. K nepominutelným tvarům patří rozsáhlý podzemní systém chodeb a vysokých síní po hlubinné těžbě pegmatitů (hlavně živců) u Dolních Borů. Dnes je přístup do podzemí zazděn, avšak opakovaně hledači polodrahokamů prolamován. Na povrchu zůstaly zarostlé haldy. Výčet antropogenních tvarů doplňují lokálně četné agrární meze.

5.2.2.2 Klimatické podmínky

Klima Žďárska je mírně teplé a mírně vlhké, vzhledem k nadmořské výšce průměrně vlhké. Průměrné roční srážky se v celkově vyšší severní části za období let 1901-1950 blížily 800 mm a průměrné roční teploty byly pod 6 °C. Na jižním a východním okraji oblasti srážky klesaly k 650 mm a teploty se blížily k 7 °C. Arnolecké hory měly průměrné roční teploty pod 6 °C a srážky kolem 700 mm. Dle

Quittovy klasifikace severní část oblasti leží v mírně chladné klimatické oblasti CH7, střední část v mírně teplé klimatické oblasti MT3, jižní a východní okraje v slabě teplejší MT5. Pro náhorní plošinu a zvláště její ploché sníženiny je typické tzv. plošinové klima, vyznačující se silnějšími přízemními teplotními inversemi, přízemními mlhami a častými přízemními mrazíky. O něco výraznější teplotní inverze jsou při dnech údolí. Naopak vystupující vrchy a především Arnolecké hory jsou typické větší větrností, tvorbou námrazy v zimě, někdy doprovázené vrcholovými zlomy smrků a lámáním větví buku. Expoziční klima (různě orientovaných svahů) se vlivem většinou plochých svahů projevuje málo. V Arnoleckých horách je vliv orientace svahů částečně eliminován větší větrností, v údolí Oslavy v místě nádrže Mostišť se expoziční klima projevuje více, jeho vliv je ale zeslaben vodní plochou.

5.2.2.3 Hydrologické podmínky

Oblast Žďársko je převážně pramennou oblastí, jediné říčka Sázava přitéká z vyšších poloh na severu. Větší vodní toky zde tedy chybějí. Vodní prvky jsou zastoupeny malými a velkými potoky, říčkami, prameny, četnými i velkými rybníky a vodními nádržemi.

Oblast leží na hlavním evropském rozvodí Dunaje a Labe. K povodí Labe patří na severu říčka Sázava, která od Velkého Dářka teče k J JV a ve Žďáře se prudce stáčí k Z a začíná se zařezávat. V Bohdalovské sníženině pramení zdrojnice řeky Oslavy náležející povodí Dyje a tedy i Moravy a Dunaje. Nejprve tekou k V, nad Obyčtovem se hlavní zdrojnice Oslavy prudce stáčí k J a generelně tímto směrem pokračuje až po jižní hranici oblasti a postupně se též začíná zařezávat. Sázava i Oslava mají před opuštěním oblasti koryta široká 6 - 8 m a spíše s proudící než peřejnatou vodou. Okraje oblasti na východě náleží k povodí Loučky a tedy i Svatky a Dunaje; pramení zde jen drobné přítoky. Říčky a větší potoky mají pomístně upravená koryta, zvláště v obcích. V lesních úsecích nebo loukách mezi lesy jsou koryta zpravidla neupravená a tvoří drobné volné zákruty a místy až meandry. Zvláště u obcí jsou však místy jezy a náhony na bývalé mlýny a pily.

Rybníků je zde hodně, a to i velkých. Největší je protáhlý Veselský rybník, dlouhý 2,2 km s plochou cca 75 ha, jen o málo menší je nad ním ležící Matějovský rybník. K dalším velkým rybníkům (s plochou přes 20 ha) náležejí Vázební, Záhumenní a Bohdalovský rybník u Bohdalova, Rendlíček, Znětínský a Netínský rybník, na východě pak Sklenský rybník. Naprostá většina rybníků tvoří celé soustavy a kaskády, nejvýraznější je v okolí Bohdalova. Četné menší rybníky jsou i po obvodu města Žďáru n./Sázavou. Jen Bohdalovský rybník, Rendlíček, Netínský a Sklenský rybník slouží rekreaci u vody. Naprostá většina rybníků leží v lese nebo se lesa dotýkají. V těchto místech (pokud nejsou určena k rekreaci) a ve výústních tratích přítoků mají rybníky víceméně přirozené břehy a je zde umožněn rozvoj litorální vegetace. Nejtypičtější je tento vývoj u Matějovského rybníka, kde se kromě litorální vegetace rozvíjí i vegetace rašeliništní. Rybníky oblasti se vyznačují poměrně čistou vodou.

Největší nádrž je vodárenská nádrž Mostišť v zaříznutém údolí Oslavy, je dlouhá cca 4 km s plochou asi 94 ha. Je skryta v lesnatém údolí se skalkami a kvůli ochraně vodního zdroje nepřístupná. Nádrž Pilská nad Žďárem má částečně charakter rekreačního rybníka s délkou zátopy cca 1,7 km a plochou cca 65 ha. Nad Žďárem jsou ještě vybudovány dvě menší nádrže na pitnou vodu – Strž (24 ha) a Staviště (15 ha).

Pramenišť je v oblasti hodně, rozsáhlejší a vydatnější jsou v Arnoleckých horách. Spíše ale byla typická prameniště v plošinách na dně sníženin se soustavou drobných vývěrů. Tato prameniště jsou v nelesní krajině zpravidla odvodněna meliorací a vznikající toky zatrubněny. V lesích se prameniště

většinou zachovala, často se na nich nacházely rašelinící lesní louky, dnes zarůstající. Některá prameniště, zvláště v Arnoleckých horách však slouží k jímání vody pro vodovodní sítě, jsou tedy na povrchu bezvodá. Upravené prameny jsou vzácné a málo nápadné, např. pramen u Mazlova rybníka východně od Sklenného.

5.2.2.4 Vegetace

Potenciální vegetace dle geobiocenologické klasifikace leží na pomezí 4. (bukového) a 5. (jedlovo-bukového) vegetačního stupně. Náznaky 5. vegetačního stupně (první horský stupeň) se nacházejí při severním okraji oblasti, ve vazbě na Žďárské vrchy, a severních svazích Arnoleckých hor. Dle geobotanického členění se zde předpokládají acidofilní bučiny, nejspíše bikové, na prameništích olšiny a v nivách potoční jasanové olšiny. V jedlových bučinách se přirozeně v příměsí vyskytoval smrk a na prameništích v olšinách též.

Současná krajina je převážně odlesněná, lesů se zachovalo asi 35% a tvoří středně velké i velké celky. Malé lesíky jsou vzácné. Lesy se obecně nacházejí spíše na hřebících a výraznějších pahorcích, ale nacházejí se i v pruzích na svazích údolí říček či v podmáčených sníženinách. Nejvyšší vrch oblasti (Havlina 706 m) je na severní straně odlesněn a s výhledem.

V lesích zcela převažují smrkové kultury, v nižších polohách s příměsí borovice a modřínu. Přirozené lesy se zachovaly na poměry Vysočiny relativně často. Především se jedná o zbytky bučin, a to v Arnoleckých horách (rezervace V bukách, ale i jinde), na jižním svahu Dědkovské hory, v rezervaci Rasůveň východně od údolí Oslavy. Fragmenty přírodě blízkých borů s dubem jsou na skalkách nad nádrží Mostiště. K víceméně přirozeným lesům je třeba počítat i hadcové bory a podmáčené borové smrčiny v komplexu lesů u Horních Borů. Přírodě blízké podmáčené smrčiny jsou v okolí Matějovského rybníka, jižně od Žďáru, a lokálně i jinde. Při výústních tratích rybníků a malých nádrží jsou podmáčené olšiny. Vzácněji se nacházejí fragmenty prameništních olšin nebo regenerované potoční nivní lesy s převahou olší. Duby se v oblasti vyskytují málo, a to i při okrajích lesů, zde spíše dominují břízy. Louky se nacházejí především v podmáčených depresích. Většinou se jedná o louky uměle založené v posledních 15 letech, často na místech meliorovaných pozemků bývalých polí, a tedy bez větší botanické hodnoty. Biologicky hodnotných luk se přesto zachovalo více, a to i díky péči ochrany přírody. Většinou se jedná o nivní louky (např. PP Louky u Černého lesa), vzácněji rašelinné (PP Mrázkova louka). Mnohé však zarostly náletem dřevin. Rozptýlené dřevinné zeleně je v krajině průměrné množství, zpravidla tvoří doprovod odvodňovacích příkopů, vodních toků a silnic. V členitějším reliéfu bývají soustavy mezí s porosty listnatých křovin.

5.2.3 Přírodní dominanty

Přírodními dominantami regionálního významu jsou rozsáhlá Bohdalecká sníženina a hřbet Arnoleckých hor. Arnolecké hory vzhledem k jejich vystupujícímu reliéfu jsou přes menší rozlohu nápadnější a v kraji výjimečnější. Z Arnoleckých hor jsou pozoruhodnější ostré vrcholy Dědkovské hory a Kyjova než plochý hřbet nejvyšší Havliny. Zvláště Dědkovská hora od jihu a západu působí v širším okolí nápadně. K dominantám nadmístního významu náleží též Holý vrch (662 m) u Cyrilova, Měřínská kotlina na jižním okraji oblasti a údolí Oslavy pod Ostrovem n./Oslavou. Na rozdíl od některých dalších oblastí jsou zde dominantami nadmístního významu i rybníční soustavy – Matějovský a Veselský rybník, soustava rybníků u Bohdalova, Znětínský rybník s menšími rybníky v okolí, rybník Netínský s okolními rybníky a rybník Rendlíček. Z nádrží do této kategorie dominant lze

počítat Mostiště a Pilskou. Vegetačními dominantami nadmístního významu jsou lesy v okolí Matějovského rybníka, lesy jihovýchodně od Žďáru n./Sázavou, Veselský les v Bohdalovské sníženině a stěna lesů Arnoleckých hor pozorovaná od jihu. Poměrně výjimečnou dominantou nadmístního významu je systém mezí s vysokými porosty dřevin na svazích zmíněného Holého vrchu. K významnějším dominantám místního významu patří vrch Černého lesa se Zelenou horou u Žďáru, vrch Vejdoch (663 m), kopec Bukovec (580 m) s porostem bučiny u Krásněvsi, vrch Buček (626 m) nad Sklenným n./Oslavou, soustavy menších rybníků a Sklenský rybník. K dominantám spíše místního významu patří větší celky lesů u Pikarce, Borský les u Horních Borů, příp. i některé další z některých pohledů. Celkově je přírodních dominant nadprůměrné množství, ale výjimečnější jsou pouze soustavy velkých rybníků a porosty mezí na Holém vrchu. Skály a balvany jsou nečetnými dominantami v krajinném detailu.

5.2.4 Identifikované znaky přírodní povahy a jejich přítomnost (Přírodní charakteristika území)

Znaky přírodní charakteristiky území		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Mírně ukloněný, mírně zvlněný zdvižený zarovnaný povrch	XXX	0	X
2.	Hřbety v jižní části – Arnolecké hory a Holý vrch	XX	+	XX
3.	Údolí Oslavy se zákruty	X	+	XX
4.	Skalnaté údolí Oslavy u nádrže Mostiště	X	+	XX
5.	Pahorky vystupující nad plochý povrch	X	+	X
6.	Hadcové těleso u Horních Borů	XX	+	XX
7.	Mineralogické lokality v jihovýchodním cípu území	XX	+	XX
8.	Krajina odlesněná ze 2/3	XXX	0	X
9.	Rozsáhlá pole v polní krajině s nedostatkem dřevinné zeleně	XX	-	X
10.	Velké a středně velké celky lesů	XX	+	X
11.	Naprostá dominance monotónních smrkových kultur v lesích	XXX	-	X
12.	Fragmenty přírodě blízkých lesů	X	+	XX
13.	Obnovené louky v depresích a nivách	XX	+	X
14.	Cenné mokřadní louky	XX	+	XX
15.	Rašeliniště s rašeliništní biotou	XX	+	XX
16.	V členitějším reliéfu soustavy mezí s porosty dřevin	X	+	XX
17.	Odvodněná prameniště v polní krajině	XX	-	X
18.	Soustavy velkých rybníků + nádrže s výjimkou Mostiště	XXX	+	XX
19.	Vodní toky s převážně přírodě blízkým korytem	X	+	XX
20.	Vodní nádrž Mostiště	X	0	X

5.2.5 Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty KR

Přítomnost indikátoru je vyjádřena v následující tabulce:

P	Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
P.1	Přítomnost národního parku (NP) vč. ochranného pásma		X
P.2	Přítomnost chráněné krajinné oblasti (CHKO)	X	
P.3	Přítomnost národní přírodní rezervace (NPR) vč. ochranného pásma		X
P.4	Přítomnost národní přírodní památky (NPP) vč. ochranného pásma		X
P.5	Přítomnost přírodní rezervace (PR) vč. ochranného pásma	X	
P.6	Přítomnost přírodní památky (PP) vč. ochranného pásma	X	
P.7	Přítomnost evropsky významné lokality (EVL) sítě Natura 2000	X	
P.8	Přítomnost ptačí oblasti (PO) sítě Natura 2000		X
P.9	Přítomnost přírodního parku (dle §12 zák. 114/1992 Sb.)	X	
P.10	Přítomnost skladebných prvků vyšších ÚSES (regionálních, nadregionálních)	X	
P.11	Přítomnost významných krajinných prvků (VKP)	X	

5.2.6 Přítomnost území zvýšené přírodní hodnoty

Velkoplošná zvláště chráněná území

- CHKO Žďárské vrchy

Maloplošná zvláště chráněná území

- PR Baba - V bukách, PP Ouperek, PP Mrázkova louka, PP Rasuvehň, PP Šebeň, PP Dobrá Voda

Přírodní parky

- PrP Bohdalovsko - vyhlášen v roce 2001 výhradně na území kraje Vysočina o rozloze 6080 ha. Zaujímá část Českomoravské vrchoviny v západní polovině okresu Žďár nad Sázavou. Vyhlášen byl za účelem ochrany krajinného rázu, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika vymezeného území s vysokými biologickými a estetickými hodnotami. Účelem vyhlášení je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci

Územní systém ekologické stability

Nadregionální biocentra

- Rasuvehň

Regionální biocentra

- Na horách, V bukách, Tiský dvůr, Mostišťe

Nadregionální biokoridory

- tento prvek ÚSES prochází v západní a jižní části oblasti

5.2.7 Kulturní a historická charakteristika oblasti

5.2.7.1 Historický vývoj území v širších souvislostech

Středověká vnitřní kolonizace dorazila do regionu pozdě, ještě ve 12. století byl osídlen jen velmi řídko. Osou kolonizace, která se začala rozbíhat až ve 13. století, byla jednak libická stezka, nejdůležitější cesta spojující Čechy a Moravu, o níž se dochovala nejstarší zmínka z roku 1144, jednak řeka Oslava. Významným počinem bylo založení žďárského cisterciáckého kláštera. První pokus o zřízení kláštera v regionu, který inicioval Jan z Polné, ztroskotal - mniši přišli do Nížkova v roce 1234 a vystavěli tu dřevěný kostel, ale jejich mise byla po pěti letech kvůli velmi tvrdým životním podmínkám ukončena. Jako zakladatel uspěl až Boček z Obřan v roce 1252. V sousedství kláštera brzy vznikla osada (Žďár), která je už roku 1293 zmiňována jako městečko. Klášter se stal střediskem pro další kolonizaci regionu, probíhající ve 13. a 14. století. Kromě něj se na ní podíleli také páni z Lichtenburka, působící především na české straně (je s nimi spojena např. Bobruvka, kterou v roce 1262 darovali žďárskému klášteru) a páni z Lomnice a Meziříčí na straně moravské. Lomničtí založili například Ostrov nad Oslavou (po roce 1250), Radostín (nad Oslavou), Nové Veselí, Tassendorf (pozdější Matějov). V jižní části regionu byl významný kolonizační vliv třebíčského benediktinského kláštera (založen 1101), s nímž jsou spojené počátky Netína, Rudolce a Chroustova.

Rozvoj sídel a jejich zázemí přibrzdily husitské války. V roce 1423 byl husity vypleněn žďárský klášter a mnišská komunita byla rozprášena. O jeho znovuoobnovení se postaral Jiří z Poděbrad, jehož synové se stali jeho ochránci. V průběhu 15. století se postupně vytvářela rozsáhlejší panství, která se z větší části stala majetkem buď žďárského kláštera nebo rodu Lomnických z Meziříčí. Byly zaznamenány neshody, mezi nimi o Veselsko (Nové Veselí), které roku 1494 skončily jeho začleněním do klášterního majetku. V závěru 15. století se v regionu začal angažovat také rod pánů z Pernštejna.

16. století bylo dobou hospodářského rozvoje. Již od konce 14. století zde byly zakládány rybníky, v 16. století dosáhlo rybníkářství svého vrcholu. Mnoho rybníků vzniklo v okolí Netína, Jan z Pernštejna založil Veselský rybník. Pernštejnové podporovali i další druhy podnikání. V Bohdalově kupříkladu postavili pivovar a vinopalnu a měšťanům bylo uděleno právo várečné. Pivovar vyrostl také v Ostrově nad Oslavou (zmíněn v roce 1572), kde bylo průběhu v 16. století vybudováno rytířské sídlo a postaven kamenný most přes Oslavu s mýtem. Obec navíc získala některá městská práva, zvláště pak právo tržní. V Radostíně, osazeném od 16. století vladyským rodem, fungoval mlýn, dvůr a palírna. Městečko mělo tržní a soudní právo. V roce 1552 byl vytvořen novoveselský statek a 1564 dokončena výstavba zámku. V Rudolci byla v 15. století vybudována tvrz, kterou nechal pozdější majitelé ve druhé polovině 16. století přestavět na renesanční zámek.

Ještě v průběhu 16. století se Pernštejnové dočkali ústupu ze slávy a byli nuceni prodávat svá panství. Doplatil na to kupříkladu Bohdalov; jeho noví majitelé přesunuli své sídlo jinam a městečko rychle ztrácelo na významu. V závěru 16. století (1588) se žďárský klášter dostal pod pravomoc olomouckého biskupství, což bylo příčinou dlouhotrvajícího sporu, který byl ukončen kardinálem Františkem z Dietrichštejna až v roce 1606. Tehdy zrušil klášter a diplomaticky se vyrovnal s městečkem Žďár, které klášter podporovalo. Povýšil jej na město a udělil mu nová privilegia a znak. Bývalé klášterní panství se později stalo soukromým majetkem kardinála. Po jeho smrti cisterciácký řád vykoupil žďárské panství z pozůstalosti a do kláštera se navrátili cisterciáci (1638).

Území bylo značně postiženo za třicetileté války. Především jižní části regionu (rudolecké panství) se dotkly pobělohorské konfiskace majetku, Rudolec získali v roce 1623 Collaltové, kteří se v 18. století stali největšími majetkovými vlastníky na Moravě a kteří zůstali jeho majiteli až do roku 1945. Postarali se mimo jiné o přestavbu zdejšího zámku (hranolová věž). Sídlo sloučeného panství však přesunuli do Brtnice a tak význam Rudolce zvolna upadal. V roce 1621 vyhořel Ostrov nad Oslavou a jeho obnova probíhala v průběhu třicetileté války i po jejím skončení. Těžce zasáhl závěr války Žďár. V roce 1642 byl tamní klášter napaden Švédy, ale ozbrojení měšťané jej ubránili. Obrana samotného města v roce 1647 už úspěšná nebyla a Švédové je vydrancovali. Po třicetileté válce začala obnova zpusťšeného a vylidněného regionu, která však probíhala jen velmi zvolna. Byla navíc brzděna živelnými pohromami a epidemiemi; v roce 1657 například vyhořelo 14 domů v Novém Veselí, v roce 1714 řádil mor v okolí Velkého Meziříčí. Obyvatelé města slíbili každoroční pouť do Netína, když bude pohroma odvrácena (po prvním procesí epidemie skutečně ustala), a založili tak tradici slavných netínských poutí.

Rozkvět zažil na začátku 18. století žďárský klášter za opata Václava Vejmluvy. V roce 1709 odkoupil novoveselské panství a pečlivě se staral o zvelebení klášterního majetku. Významným počinem bylo povolání architekta Santiniho, který se postaral o barokní přestavbu celého klášterního areálu a výstavbu poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře (slavnostně vysvěcen v roce 1722), který byl roku 1994 zapsán na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Santiniho stavby lze nalézt i v jiných místech regionu; je autorem kostela Navštívení Panny Marie v Obyčtově (dostavěn v roce 1735 na místě zbořeného staršího kostela), podle jeho návrhu byl v místě vyhořelé rychty v Ostrově nad Oslavou postaven panský hostinec. Brzy po Vejmluvově smrti se klášter dostal do existenčních problémů a musel rozprodávat majetek. Úpadek ukončil rok 1784, kdy klášter postihl požár (barokní kazatelna, postranní oltář a kamenné dlaždice z ohněm poškozeného kostela na Zelené Hoře byly přeneseny do kostela v Obyčtově) a zanedlouho byl dekretem Josefa II. zrušen. 18. století bylo však v regionu spíše obdobím rozvoje; v převážně zemědělském kraji s převahou menších sídel docházelo teprve v této době k vytváření řemeslnických cechů; například v Novém Veselí byl v roce 1753 zřízen cech hrnčířský, ševcovský, tkalcovský, krejčovský, řeznický a punčochářský, v roce 1775 vznikl mlynářský cech v Horní Bobrové. I v 19. století zůstalo pro zdejší obyvatele nejdůležitějším zdrojem obživy zemědělství. Začaly se hojně pěstovat průmyslové plodiny, důležitým vývozním artiklem se stal len. Ještě větší význam mělo pěstování brambor, které v regionu objevily ve druhé polovině 18. století. Dokumenty z 19. století referují o poměrně častých požárech, které v tomto období zasáhly téměř každé větší sídlo. Při nové politické organizaci po roce 1848 se Žďár coby jediné větší sídlo regionu, stal roku 1850 sídlem soudního okresu (politický okres měl sídlo v Novém Městě na Moravě). Ve druhé polovině 19. století se začal rozvíjet také spolkový a kulturní život.

Na přelomu 19. a 20. století vznikly ve Žďáru první větší podniky, hlavně obuvnické. Město získalo ve dvou etapách (1898 -1905) železniční spojení (Havlíčkův Brod - Žďár - Nové Město - Tišnov). Druhá světová válka postihla region nejvíce ve svých posledních dnech; ve Žďáru byla v květnu 1945 zničena nebo poškozena řada domů. V roce 1949 se stal Žďár sídlem politického okresu a došlo k jeho sloučení s obcí Zámek Žďár. Pro sloučené město byl zvolen nový název - Žďár nad Sázavou. Po válce došlo v souvislosti s výstavbou strojíren a sléváren Žďas k několikanásobnému vzrůstu počtu obyvatel. Vznikly nové části města a v sedmdesátých letech bylo necitlivě přestavěno celé historické jádro. S výjimkou Žďáru zůstal zbytek regionu převážně zemědělský a na jeho vzhledu se výrazně podepsaly změny související s intenzifikací zemědělské výroby a velkoplošným odvodňováním.

Krajina v okolí Bohdalova se spoustou rybníků, zachovalými rašeliništi a bohatou faunou však zůstala poměrně dobrém stavu, a proto zde byl v roce 2001 vyhlášen přírodní park Bohdalovsko.

5.2.7.2 Identifikace dochovaných znaků historické povahy (Historická charakteristika území)

Znaky historické charakteristiky území		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Dochované obrazy sídel s typickými dominantami	X	+	X
2.	Dochované původní prostorové uspořádání sídel	X	+	X
3.	Dochovaná historická jádra měst s četnými historickými objekty měšťanských domů, veřejných budov, veřejnými prostory, parky	X	+	X
4.	Cestní síť vedená v původní historické stopě s doprovodnou zelení a travnatými příkopy, železniční tratě respektující reliéf	XX	+	X
5.	Dochované objekty sakrální architektury, typické dominanty kostelních věží umocňující obraz sídla	XX	+	X
6.	Přítomnost dochovaných bývalých panských sídel zámků, hradů, tvrzí, zříceniny hradů, klášterů	X	+	X
7.	Dochované objekty lidové architektury	X	+	X
8.	Dochované znaky původního historického členění krajiny (meze oddělující pozemky, remízky, úvozy a polní cesty)	X	+	X
9.	Dochovaná struktura rybníční krajiny	XX	+	XX
10.	Dochované historické objekty samostatných usedlostí, mlýnů, hamrů a objektů sakrální architektury ve volné krajině	X	+	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouštěcí	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.2.7.3 Typologie lidové architektury

Převládá typ domu Českomoravské vrchoviny. Různé místní, urbanistické, slohové (zvláště u zděné architektury), ale i technické, konstrukční a materiálové odlišnosti jsou dány místními podmínkami a vzájemným propojením nebo naopak nedostupností různých regionů. Například okapová ulicová orientace obcí nebo jejich částí na Bohdalovsku (Bohdalov, Nové Veselí) a Novoměstsku (Bobrová). Bohužel tyto odlišnosti nejsou komplexně zmapovány a proto je možno použít pro tyto oblasti pouze obecnou typologii.

Z oblasti obecného typu se vyčleňuje severovýchodní výběžek Novoměstska, ovlivněný domem Horácka.

V přibližné linii mezi Sázavou, Žďárem nad Sázavou, Novým Městem na Moravě a Bystřicí nad Pernštejnem probíhá relativně ostrá hranice působení místní dobové formy horáckého domu. Jeho jádrové území leží severně od Žďáru nad Sázavou a Nového Města na Moravě v CHKO Žďárské vrchy. Vliv působení horáckého domu pokračuje od Bystřice nad Pernštejnem jihovýchodně, v širším území okolí řeky Svatky, kde slábne a setkává se s moravskými typy lidové architektury. Severní hranice jeho rozšíření odpovídá přibližně severní hranici kraje, kde se opět v jasně zřetelném vymezení střetává s typem východočeského domu, který se zde objevuje ve specifické místní dobové formě domu poličského typu.

Jasná hranice mezi oblastí horáckého domu (Žďárské vrchy, část Svratecké hornatiny) a navazujících oblastí (Novoměstsko – Bystřicko, Žďársko – Bohdalovsko, a dalšími směrem na jih a jihozápad) je jasně čitelná díky rozdílnému podílu roubených staveb. Z pochopitelných důvodů se více dřevěných objektů zachovalo v méně úrodných a hůře dostupných prostorech Žďárských vrchů a Svratecké hornatiny, kde místní podmínky nedovolovaly takový rozvoj nových zemědělských technologií jako v níže položených oblastech. S tím souvisí i rozvoj stavebnictví, které je zde ve své většině tvořeno mladší a progresivnější zděnou lidovou architekturou.

5.2.7.4 Komponované prostory a panská sídla, významné kulturní lokality a objekty v krajině

Kulturně a historicky významné lokality kulturní krajiny	
Městské památkové rezervace (MPR)	Městské památkové zóny (MPZ)
0	0
Vesnické památkové rezervace (VPR)	Vesnické památkové zóny (VPZ)
0	0
Lokality s cennou architekturou	Lokality s cennou lidovou architekturou a dochovanou urbanistickou strukturou
Žďár nad Sázavou – komplex bývalého kláštera, zámek v Rudolci	Dědkov, Bohdalov
Krajinné památkové zóny (KPZ), komponované krajinné prostory	Významné stavby v krajině
Parkové úpravy v Rudolci, krajinářský komponovaný komplex kláštera ve Žďáru nad Sázavou	Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého, historické soustavy rybníků
Národní kulturní památky	Archeologické lokality
Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého (UNESCO)	Žďár nad Sázavou, Bohdalov

5.2.7.5 Současný stav krajiny

Současná krajina se vyznačuje kontrasty lesních komplexů a rozsáhlých malebných partií s rybníky s monotónními plochami bloků orné vyznačujícími se typickými znaky intenzifikace zemědělství ze 70. let min. stol., zejména silně se uplatňujícím odvodněním krajiny, která dříve oplývala především podmáčenými loukami s četnými mokřady. Část tohoto fenoménu je dochována v tzv. bohdalovské rybníční soustavě.

Původní struktura záhumenicové a nepravé traťové plužiny s dělenými úseky je téměř v celém území oblasti potlačena scelením původních plužin do velkých bloků orné, měnicích i měřítko této mírně zvlněné krajiny. Meze a remízky naznačující původní charakter a uspořádání krajiny jsou dochovány ve drobných fragmentech v údolních partiích a především v prostoru Arnoleckých hor, kde se nachází velmi malebné a krajinářsky značně exponované území v okolí Dědkova. Krajinu utváří lesní prostory ohraničující poměrně velké polootevřené enklávy tvořené několika katastry obcí s gradací v prostoru Arnoleckých hor, kde jsou enklávy uzavřeny lesními horizonty. Dokonce i město Žďár obklopují lesy, které ohraničují jeho malebný krajinný rámec.

Lesní porosty se vyznačují hospodářským charakterem a pouze v oblasti Arnoleckých hor jsou dochovány stanovištně původní bučiny s javorem klenem. Rybníky doprovází podmáčené partie olšin a vrb, drobné lesy a doprovodná vzrostlá zeleň dotváří charakter drobných údolí.

Odlesněné prostory se vyznačují především scelenými bloky orné až na výjimky se vyznačující absencí vzrostlé zeleně, jež jsou v dobře vnímatelném kontrastu s malebnými prostory s rybníky ověšenými mokřady, loukami a doprovodnou vzrostlou zelení a prostory údolních zářezů často doprovázených drobnými lesy, převážně kulturními loukami a vzrostlou zelení lemující vodní tok. Přirozené drobné vodní toky jsou místy technicky upraveny. K fenoménům oblasti patří bezesporu rybníční soustava v okolí Bohdalova s četnými mokřady a podmáčenými loukami, olšinami a prameništi, Vetelská soustava rybníků a rybníky v okolí Žďáru nad Sázavou a též řeka Sázava vytvářející široké údolí v s. části oblasti na území CHKO Žďárské vrchy, která si zachovává svůj přírodní charakter dokonce i v urbanizovaném prostoru města.

Území oblasti se vymyká vyvýšený krajinný celek Arnoleckých hor charakterově připomínající okraje Žďárských vrchů, avšak ve zcela jiném měřítku se zalesněnými hřbety. Arnolecké hory vytváří dojem táhlého zalesněného hřebenu s nevýraznými dominantami Havliny, Dědkovské hory a Strážnice nad Netínem. Interiér Arnoleckých hor vytváří zalesněná krajina protaženého hřebetu Havliny, jenž se ve v. části člení do mnoha za sebou řazených kopců oddělených sedly (Dědkovská hora, Křib, Kyjov). Interiér lesa je často doplněn skalními útvary (Hudcova skála, Dědkovská hora, Baba v Bukách aj.). Převažují smrkové porosty, pouze místy jsou dochovány přirozené porosty olšin a bučin (Baba v Bukách). Odlesněné části tvoří pestrá mozaika polí a luk, místy v okrajích vyplněná drobnými rybníky a je zde stále patrná základní osnova původní plužiny. Prostory v okolí Milíkova, Dědkova, Zhořce, Kyjova a Netína se vyznačují malebnou krajinou scénérií s dochovanými prvky původního členění krajiny - bohatě zelení lemovanými mezemi a kamenicemi, remízky a úvozovými cestami. Arnolecké hory tvoří výjimečný prostor, který se vyznačuje horským charakterem a poskytuje z vyvýšených poloh daleké rozhledy do kraje. Jsou zde prostory s prvky původní struktury krajiny.

Obrázek 1: Krajina Arnoleckých hor připomíná některé partie Žďárských vrchů a díky své poloze poskytuje daleké rozhledy do všech stran.

V krajině lze spatřit poměrně často boží muka na kamenném či litinovém kříži často doprovázená vzrostlými věkovitými stromy, výjimečně v podobě drobných kapliček.

Sídelní struktura je statická, středisková. Dobře patrná je hierarchizace vztahů sídel na drobná centra (např. Ostrov n. O., Bohdalov), která jsou pak spojena s většími sídly (Žďár nad Sázavou, v JV okrajích na Křižanov). Převažují zde sídla venkovského typu umístěná především na okrajích sníženin a údolí ve vyvýšených polohách v údolních závěrech. Sídelní struktura pochází především z období vrcholně středověké kolonizace území a je spjata se vznikem kláštera ve Žďáru nad Sázavou a kolonizací z více směrů. U většiny venkovských sídel převažuje návěsní silnicová forma s často dostavěnou návší. Obce jsou často narušeny nevhodně situovanými objekty zemědělských areálů, ale též nevhodně kontrastně situovanou novou zástavbou ze 70. let min. stol. a též místy ze současnosti. Výrazně nevhodně se též uplatňuje urbanizovaný prostor města Žďár nad Sázavou díky panelové zástavbě a rozsáhlé průmyslové zóně.

Uspořádání ploch odpovídá především typické struktuře záhumenicové plužiny navazující na lánové obce. Ta je však značně potlačena scelením do velkých bloků. Fragmentsy dochovaného členění plužiny lze nalézt v méně zemědělsky atraktivních místech Arnoleckých hor (Dědkov). Převážná část venkovských sídel si navzdory narušení výstavbou ze 70. a 80. let min. stol. zachovává svůj typický obraz zemědělských vsí. Vysokou kulturní hodnotu nesou především prostory záměrně komponované krajiny v okolí Radešína a žďárského kláštera. Bohdalov vytváří typický obraz sídla s rybníkem.

Fig. 1 Komponovaný prostor parku s osmi cest se stromořadím směřujícími do krajiny v okolí zámku v Radešíně na V okrají oblasti.

Fig. 2 Komponovaný prostor vyjadřující krajinářsky specifickou kompozici v okolí žďárského kláštera s dominantou poutního kostela na Zelené hoře.

Estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu snižují především zorněné bloky potlačující původní pestrou strukturu krajiny, značně se uplatňující nadzemní el. vedení 400 kV, měřítkem objemy a proporcemi nadměrný zemědělský areál v Bohdalově se silázní věží a tubusem vodárny nesoucí hydroglobus, narušující především obraz sídla Bohdalov. Průmyslové zóny města Žďáru nad Sázavou výrazně a neesteticky ovlivňují malebný krajinný rámeček města a též se výrazně uplatňuje dominanta továrních komínů Žďas a.s. Nad Bohdalovem z partie Baby v Bukách se uplatňuje v horizontu díky nátěru stožár GSM.

5.2.7.6 Kulturní dominanty (pozitivní projev)

Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou

Poutní kostel na Zelené Hoře obklopený ambity ve tvaru deseticípé hvězdy je unikátním uměleckým dílem a nejosobitějším počinem Jana Blažeje Santiniho-Aichla ve stylu barokní gotiky. Založení kostela souviselo s připravovaným blahořečením a svatořečením Jana Nepomuckého, poté, co byl v jeho hrobě v pražské katedrále sv. Víta nalezen jeho domnělý zázračně neporušený jazyk. Stavba byla zahájena v roce 1719 rozhodnutím opata blízkého cisterciáckého kláštera Václava Vejmluvy a vysvěcena pouhé dva roky poté. Památka zařazená pro svou výjimečnou hodnotu na seznam kulturního dědictví UNESCO.

Zámek ve Žďáru nad Sázavou

Původně cisterciácký klášter, vyznačující se silnou, krajinářsky velmi hodnotnou kompozicí. Klášter je dnes v podstatě dochován v barokní podobě, kterou získal

Bazilika Nanebevzetí Panny Marie

za opata Václava Vejmluvy (opatem 1705 - 1738). Za jeho správy byly provedeny rozsáhlé přestavby i novostavby jak v areálu kláštera, tak i na klášterním panství. Přestavby byly prováděny v duchu "barokní gotiky" předním architektem českého baroka J. B. Santinim. V klášteře byl v letech 1706 - 1722 přestavěn konventní kostel (dnes bazilika) Nanebevzetí P. Marie. Nově byly zbudovány kolem roku 1720 konírny šlechtické akademie a tehdy též začala stavba prelatury. Nedaleko kláštera byl postaven před rokem 1734 hospodářský dvůr, tzv. Lyra (též Nový dvůr).

Zvonice bývalého cisterciáckého kláštera je renesanční stavba barokně upravená. Byla postavená v menší vzdálenosti od konventního kostela, prelatury a konventu. Tím splňovala prvotní podmínku o omezení používání zvonů v cisterciáckém řádu.

Studniční kaple byla symbolem cisterciáckého kláštera, jehož názvem byl Fons Beatae Mariae Virginis (Studnice blažené P. Marie). V desetistěnné prostoro zaklenuté valenou klenbou je vlastní studna.

Věž farního kostela sv. Prokopa ve Žďáru nad Sázavou

Věž novogotického kostela v historické části města. Prvá zmínka o kostele ve městě je z roku 1391. V letech 1521 - 1560 byl téměř úplně přestavěn v pozdně gotickém slohu. Kaple sv. Barbory stojí jen několik metrů východně od farního kostela. Jednoduchá barokní kaple byla postavena roku 1729 zásluhou žďárského faráře cisterciáka Ferdinanda Kristla.

Věž barokního kostela sv. Václava v Novém Veselí

Původní starý kostel stával poblíž panského sídla na starém hřbitově (u fary). Podle odhadů a znalců dávné a dosud zachovalé křtitelnice (leží v koutě u farského dvora) byl původní kostel založen někdy koncem 13. století. Jelikož byl poměrně malý (včetně hřbitova), opat žďárského kláštera Bernard z Hennetu rozhodl postavit v roce 1752 kostel nový a starý byl roku 1760 zbořen.

Kostel je 25 m dlouhý, 11.4 m široký a 15 m vysoký. Na západní straně je přistavěna věž, která byla původně 68 m vysoká. Na ní byly čtyři zvony ze starého kostela sem přenesené. Při požáru roku 1831 byla věž o více jak jednu třetinu snížena.

Věž farního barokního kostela sv. Vavřince v Bohdalově

Výrazně se uplatňující dominanta Bohdalovska. Nový kostel sv. Vavřince byl vybudován v letech 1736-1758 na místě raně gotické stavby ze 13. století, z níž bylo ponecháno kněžiště s vítězným obloukem. Později byla do kostela ještě vestavěna hudební kruchta. V roce 2001 byla provedena rekonstrukce střechy a kostel dostal novou fasádu. V letech 2004 a 2005 práce na obnově interiéru pokračovaly.

Zámek v Rudolci

Tvrz Šabartů z Rudolec doložena rokem 1480. V roce 1552 ji získali Chroustenští z Malova a v 2. polovině 16. století ji přestavěli v renesanční zámek. Po bělohorských konfiskacích jej roku 1623 získali Collaltové (do roku 1945). Za nich se zámek změnil v pouhé obydlí hospodářských úředníků a zčásti v hospodářskou budovu. V roce 1725 opravován, v letech 1734 - 1735 barokně upraven.

Patrová čtyřkřídlá budova. Na nádvoří straně arkády, vstupní východní průčelí zdobeno hranolovou věží s cibulovitou střechou.

Zámek v Radešíně se záměrně komponovanou krajinou

Zámek v roce 1597 nechal postavit Samuel Radešínský z Radešína. Dalším majitelem se v roce 1607 stal olomoucký biskup František z Ditrichštejna. Roku 1684 byla vyhloubena studna, zřízena domácí kaple a byly provedeny ještě další úpravy.

5.2.7.7 Identifikované znaky kulturní povahy a jejich přítomnost v současné krajině území oblasti (Kulturní charakteristika území)

Znaky kulturní charakteristiky území	klasifikace znaků		
	dle významu	dle projevu	dle cennosti

1.	Rozsáhlé půdní bloky převážně zorněné vyznačující se geometrizovanými okraji nesoucí důsledky intenzifikace zemědělské výroby – meliorace, technické úpravy vodních toků	XXX	-	X
2.	Hospodářský charakter lesních porostů vyznačující se četnými průřezky, pravidelnými okraji a převahou lignikultur	XX	-	X
3.	Sídla venkovského typu místy v původním prostorovém uspořádání zachovávající svůj typický charakter s dochovanými objekty lidové architektury	XX	+	X
4.	Necitlivě prostorově a architektonicky řešené dostavby sídel s novostavbami z daného období, technické úpravy toků a návesních rybníků (betonové požární nádrže)	XX	-	X
5.	Průmyslové zóny, agroindustriální areály na okraji měst a ve volné krajině vyznačující se kontrastním měřítkem, objemem hmot a proporcemi	X	-	X
6.	Stromořadí doprovázející komunikace	XX	+	X
7.	Liniové objekty dálkového vedení (VVN, VN) s příhradovými stožáry, stožáry GSM a necitlivě ztvárněné a umístěné vysílače	XX	-	X
8.	Soustavy rybníků s doprovodnou zelení a břehovou vegetací	XXX	+	XX
9.	Ovocné sady, ovocné dřeviny doprovázející komunikace	X	+	X
10.	Přítomnost drobné sakrální arch. (kříže, sochy, boží muka, kaple) a pomníků	X	+	X
11.	Nadměrně frekventované komunikace a dálkové komunikace I. třídy a dálnice, železniční koridory	X	-	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouštějící	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.2.7.8 Indikátory zvýšené kulturní hodnoty krajiny zvyšující estetickou hodnotu krajinného rázu

K	Indikátory přítomnosti hodnot kulturní a historické charakteristiky	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
K.1	Přítomnost národní kulturní památky (NKP) vč. pam. ochranného pásma (POP)	X	
K.2	Přítomnost archeologické památkové rezervace (vč. navrhované a POP)		X
K.3	Přítomnost městské památkové rezervace (MPR)(vč. navrhované a POP)		X

K.4	Přítomnost vesnické památkové rezervace (VPR)(vč. navrhované a POP)		X
K.5	Přítomnost městské památkové zóny (MPZ)(vč. navrhované a POP)		X
K.6	Přítomnost vesnické památkové zóny (VPZ)(vč. navrhované a POP)		X
K.7	Přítomnost krajinné památkové zóny (KPZ)(vč. navrhované)		X
K.8	Přítomnost kulturní nemovité památky (vč. navrhované a POP)	X	
K.9	Přítomnost regionu lidové architektury	X	
K.10	Přítomnost archeologických lokalit	X	

5.2.8 Prostorové vztahy, měřítko krajiny a vztahy v krajině

Oblast se vyznačuje velmi specifickými kontrasty rybníčních soustav se zemědělskou krajinou vyznačující se typickými znaky intenzifikace zemědělské výroby, odvodněnými kulturními loukami vyplňujícími údolí a technicky upravenými toky s přírodními partiemi v údolích s rybníky.

Prostor tvoří rozsáhlá sníženina, jejíž území je vymezeno dokola se zvedajícími převážně zalesněnými kopci Žďárských vrchů, Arnoleckých hor a vyzdviženou krajinou Novoměstska. Velké zorněné bloky určují v otevřených partiích měřítko krajiny (zejména okolí Nového Veselí a Žďáru nad Sázavou). Arnolecké hory tvoří specifický územní prostor připomínající horské chladné partie Žďárských vrchů, avšak zcela jiného měřítka. Území vyniká polootevřenou krajinnou scénou a neposkytuje průhledy do okolní krajiny vyjma prostoru Arnoleckých hor, odkud je možné přehlédnout nejen interiér oblasti, ale i vzdálené partie celé Vysočiny (zejm. v jižním směru).

Přístupné rozhledny:

	<p>Věž kostela sv. Prokopa</p> <p><u>ROZHLED:</u></p> <p>kruhový rozhled – město Žďár a jeho krajinný rámec, hřbety Arnoleckých hor, Žďárské vrchy, návrší Zelené hory s kostelem sv. Jana Nepomuckého, Peperek</p>	<p><u>POLOHA:</u></p> <p>Historické jádro města v prostoru stavebního komplexu Na Tvrzi.</p> <p><u>PŘÍSTUP:</u></p> <p>Přístupná příležitostně.</p>
---	---	---

5.2.8.1 Identifikace znaků prostorové povahy, měřítka a vztahů v krajině

Znaky prostorové povahy		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Patrná sníženina ohraničená okolními vrchy	XXX	+	X
2.	Převážně zalesněné vymežující horizonty bez výrazných narušení kontrastními prvky	XX	+	X
3.	Specifické otevřené průhledy s rybníky a břehovými porosty	XX	+	XX
4.	Přítomnost významných pozitivních kulturních dominant věží	X	+	XX

	barokních kostelů utvářejících výraz krajinného rámce sídel			
5.	Kontrast rybniční krajiny s plochami otevřené zemědělské krajiny	XX	-	X
6.	Velké měřítko tvořené potlačením původního měřítka členité krajiny	XXX	-	X
7.	Místy narušené vztahy sídel a jejich krajinného rámce	X	-	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouštějící	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.2.8.2 Významné narušení krajinného rázu

- × Výrazné projevy intenzifikace zemědělské velkovýroby
- × Objemově a proporčně odlišující se stavby zemědělských areálů a průmyslových halových objektů na okraji sídel
- × Nevhodně se uplatňující dominanty komínů továren Žďas a Tokoz, hydroglobus v Bohdalově
- × Stožáry vysílačů a nadzemního el. vedení VVN
- × Živelná výstavba domů pro individuální bydlení na okrajích sídel bez kontextu
- × Technické úpravy vodních toků

5.2.8.3 Citlivost území

Z pohledu výstavby

- × Výstavba halových objektů ve volné krajině
- × Výstavba nových komunikací ve volné krajině
- × Výstavba budov v okolí rybníků potlačující přírodní scénérie
- × Výstavba objektů přesahujících výšku lesa ve vyvýšených prostorech Arnoleckých hor nebo objektů uplatňujících v důležitých průhledech
- × Výstavba větrných elektráren a stožárů uplatňujících se ve scénériích přírodního parku Bohdalovsko a CHKO Žďárské vrchy nebo v celém prostoru Arnoleckých hor
- × Živelné formy výstavby na okraji i uvnitř sídel a bez návaznosti na původní prostorové uspořádání a bez kontextu.

Z pohledu změny využití území

- × Rozsáhlé odlesnění může způsobit změnu charakteru daného prostoru jako místa krajinného rázu
- × Urbanizace volné krajiny
- × Zazemnění nebo jinou formou odstranění rybníků,
- × Poničení nebo odstranění břehových partií rybníků dodávajících danému prostoru přírodní charakter
- × Odvodnění podmáčených luk a rybníků
- × Vedení nových komunikací většinou rozsahu (obchvaty) exponovanými prostory s přírodními prvky

5.2.9 Opatření k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu, ochranné podmínky OKR

V oblasti krajinného rázu je třeba dbát na minimalizaci zásahů a zachování významu znaků krajinného rázu, které jsou zásadní nebo spoluurčující pro ráz krajiny a které jsou dle cennosti v rámci státu či regionu jedinečné nebo význačné. Jedná se o následující zásady ochrany krajinného rázu, z nichž některé jsou obecně použitelné pro ochranu přírody a krajiny a některé pro územně plánovací činnost:

- Zamezit výstavbě průmyslových center a hal, rodinné výstavbě ve volné krajině
- Zamezit výstavbě výškových staveb a větrných elektráren v prostorech, ze kterých se budou vizuálně uplatňovat ve vymezených územích přírodního parku Bohdalovsko a CHKO Žďárské vrchy a ve vyvýšených prostorech Arnoleckých hor, nebo budou v kontrastu se stávajícími dominantami kostelních věží
- Zajistit ochranu horizontů před výstavbou objektů přesahujících výšku lesa
- Zajistit ochranu širšího krajinného rámce významné památky poutního kostela na Zelené hoře
- Zamezit nevhodně výstavbě necitlivě vedeným komunikacím potlačujícím přírodní charakter typických prostorů s rybníky a mokřady
- Zamezit zcelování polí a zajistit v rámci přírodního parku
- Zamezit vzniku nevhodně urbanizovaných prostorů na okrajích sídel venkovského charakteru a nevhodným dostavbám uvnitř sídel bez vazby na základní dochovanou urbanistickou strukturu sídla
- Zamezit výstavbě nevhodně řešených objektů v prostorech s rybníky a převahou znaků přírodní povahy

5.2.10 Seznam vymezených specifických míst krajinného rázu

V oblasti jsou vymezena následující specifická místa krajinného rázu:

- Arnolecké hory – specifické místo utvářené drobnou vrchovinou Arnoleckých hor připomínající prostory Žďárských vrchů s dochovanými prostory záhumenicové paprscité plužiny (Dědkov).
- Bohladlovská rybníční soustava – velmi pestrá plošinatá krajina s rybníky a mokřady s bohatými břehovými porosty v okolí Bohdalova.
- Komponovaný prostor zámku ve Žďáru nad Sázavou – významný historicky a kulturně vysoce hodnotný prostor krajinářské koncepce býv. kláštera a navazujících budov na půdorysech ve tvaru symbolického vyjádření s dominantou poutního kostela na Zelené hoře (památko UNESCO).

Vymezení míst a stanovení jejich ochrany je nutné zabezpečit na úrovni ÚP

5.2.11 Přítomnost odlišujících se typických prostorů na úrovni míst krajinného rázu

Jako místa krajinného rázu lze vymezovat jednotlivé části údolí řeky Sázavy u Hamrů, prostory s rybníky, dochované prostory s prvky původního historického členění krajiny.

5.3 Oblast krajinného rázu Novoměstsko – Bystřicko

5.3.1 Vymezení oblasti a základní charakteristika oblasti

Oblast v severovýchodní části kraje Vysočina reprezentující centrální typickou část Horácka, vyznačující se především zemědělskou krajinou se zalesněnými návršími se středem ve výrazné sníženině v okolí Nového Města na Moravě.

5.3.2 Charakteristika přírodního prostředí, přírodní rámeček oblasti

5.3.2.1 Geologická stavba a geomorfologie území

Horninná stavba území je pestrá, ale z hlediska krajinného rázu se mnohé horniny od sebe příliš neliší. Je převážně tvořena kyselými přeměněnými horninami - hlavně pararulami přecházejícími místy v migmatity. Směrem k východu přibývá svorů, na severu se vyskytují i žuloruly. V těchto horninách jsou několik set metrů široké pruhy bazických amfibolitů, vzácněji do 100 m široké pásy krystalických vápenců a erlánů. Místy vystupují drobná tělesa a pruhy bazických hadců. Všechny uvedené horniny se nacházejí ve výrazných, poměrně úzkých pruzích SSZ – J JV směru. Uvedený směr pak respektují i ploché hřbety a mělká údolí. Uvedené horniny mají víceméně patrnou foliaci, která je převážně ukloněna k ZJZ se sklonem nejčastěji 30-80°. Do těchto komplexů pronikly při mladoprvohorním (varijském) vrásnění drobné pně a žíly neutrálních hlubinných vyvřelin – křemenných syenitů (durbachitů) i dioritů. Mladší horniny jsou zastoupeny pouze čtvrtohorními svahovinami a nivními sedimenty.

Monotónní komplexy pararul přecházející až do migmatitů, svorů a žulorul tvoří přibližně 80 % plochy oblasti. Jde o poměrně kompaktní horniny, zvláště některé typy rul a žuloruly jsou masívnější. Žádné z nich však nejsou extrémně odolné nebo naopak rozpadavé, takže se v krajině projevují odlišně jen málo. Jako mírně odolnější se jeví žuloruly a ortoruly v severní části území - častěji tvoří hřbítky a kopce, jako např. plochý hřbet Pičulínu (687 m) u Skalského dvora nebo Kříb (704 m) u Písečného.

Podobně se projevuje varijský (mladoprvohorní) žilný granit u Bobrové – je odolnější a vznikl na něm nápadný vrch Kalvárie (594 m) u Bobrové. Všechny uvedené horniny se rozpadají na hranaté polyedrické balvany s mezerní hmotou tvořenou drobnými kameny. Svory se vyznačují tence deskovitým rozpadem. V komplexech migmatitizovaných rul až migmatitů se u Dolní Rožínky nacházejí relativně bohatá ložiska uranových rud. Ty se však na povrchu projevují jenom odvaly z těžby.

Amfibolity jsou přeměněné bazické horniny šedozelené barvy. Vlivem přeměny ale živiny do půdy uvolňují zpomalně, takže se od kyselejších a chudších hornin liší málo. Projevují se však jako geomorfologicky méně odolné, a tak zpravidla se na nich nevyskytují výraznější kopce a hřbety, spíše jen plochá návrší a sníženiny.

Krystalické vápence a erlány jsou významnějšími bazickými horninami v oblasti. Nacházejí se v zaznamenaných výskytech u Dolní Rožínky a Písečného. Tvoří zde ploché svahy a nemohou se tak příliš projevit ve zvláštní biotě. Zajímavé jsou výskyty bazických, ale zároveň toxických hadců. Tvoří těleso o rozměrech asi 0,7 x 0,6 km u Bratrušína u Bystřice n./Pernštejnem a drobnější pruhy jižně odtud. Vlivem svého chemismu omezují možnost výskytu některých rostlin, ze stromů jej snáší dobře jen borovice. Na hadcích lze tedy očekávat její přirozený výskyt, i když čisté hadcové bory zde zřejmě nebyly, neboť největší těleso hadce je překryto vrstvou zvětralín.

Křemenné syenity a diority tvoří tělesa o rozloze několika km² u Bobrové a především jz. a jv. od Nového Města na Moravě. Zde tvoří dokonce návrší Kalvárie (675 m). Uvedené horniny se na rozdíl od hornin přeměněných rozpadají podle navzájem kolmých systémů puklin, takže vznikají kvádrovité balvany, a podobně vypadající skalky. Ovětráváním hran získávají balvany zaoblený, žokovitý vzhled. Zvětraliny jsou drobně kamenité až hrubě písčité. V dané oblasti krajinného rázu se však kvůli malé rozloze syenity i diority příliš neprojevují.

Na úpatích svahů jsou běžné až několik metrů mocné hlinito-kamenité svahoviny. Zahlazují reliéf a zvláště dolní partie svahů, místy se do nich ovšem snadno zařízly vodní toky, úvozy a strže. V nich pak vystupuje převážně kamenitý materiál.

Nivní sedimenty tvoří pouze úzké pruhy na dnech potočních údolí. Jsou živné a bohatě dotované vodou, takže umožňují rozvoj bujné nitrofilní vegetace. Rašeliny zde nejsou evidovány.

Georeliéf je poměrně monotónní a má charakter tektonicky zdviženého zarovnaného plochého povrchu, mírně ukloněného k JJV. Na něm nad plošiny a plochá návrší místy vystupují středně výrazné, spíše ploché kopce. Na severu se nad Novoměstsko zvedají vyšší zaoblené kopce a hřbety Žďárských vrchů. Směrem k východu a jihu jsou plošiny Novoměstska ohraničeny systémem výrazných údolí přítoků Svratky, ta již patří do další oblasti krajinného rázu. Západní hranice oblasti je nevýrazná na plochem hřbetu, daná víceméně rozsahem povodí Svratky. Nejvyšší bod oblasti – vrch Pletenice (734 m n. m.) leží v severovýchodním výběžku oblasti a jeho výška je pro oblast netypická. Typická výška vrchů v severní části oblasti je cca 650 - 690 m n. m., v jižní polovině pak kolem 550 m. Nejnížší body oblasti leží na dnech mělkých údolí při jejím jižním okraji a dosahují výšky asi 470 m. Převýšení v rámci Novoměstska tedy dosahuje cca 265 m, což odpovídá průměru v rámci oblastí kraje Vysočina. Dle výškové členitosti má centrální část charakter členité pahorkatiny (s převýšením 75 – 150 m na vzdálenost 4 km). Typické pahorky se však vyskytují ojediněle, spíše se jedná o dlouhé táhlé svahy plochých návrší, v dolní části přecházející do naznačených vznikajících mělkých údolíček v osách

úvalovitých plochých sníženin. K nápadnějším vrchům zvedajícím se nad plochá návrší náleží vrch Olešná (666 m n. m.) u obce Olešná, Kopec (655 m n. m.) u Radešinské Svatky, Chlumeck (650 m n. m.) nad obcí Řečice, v jižní části pak zmíněná Kalvárie (594 m n. m.) u Bobrové. Jejich převýšení nad okolí je zpravidla 40 – 70 m, u Kalvárie nad údolím Loučky až 100 m. Východní okraj náhorní plošiny se postupně sklání k údolí Svatky a převýšení zde tak roste přes 150 m, jeho většina však již leží v sousední oblasti. Reliéf zde má charakter ploché vrchoviny.

Výraznější údolí se v rámci této oblasti nevyskytují. V místech, kde se začínají zařezávat, začíná již oblast krajinného rázu Svratecko. Údolí v rámci oblasti jsou tedy plochá, úvalovitá, hluboká do 50 m. Pozoruhodný je jejich víceméně příčný a paralelní směr SSZ – JJV, tento směr mají tedy i ploché hřbety a návrší mezi nimi.

Skal je v oblasti Novoměstska málo a nejsou výrazné. Nacházejí se hlavně po obvodu vrcholů výraznějších kopců, výjimečně na strmějším svahu údolí. Běžnější jsou však pouhé kamenité vršky prakticky bez skal. Skalní útvary a rozptýlené kameny se na krajinném rázu podílejí jen málo a v detailu.

Antropogenních tvarů je relativně málo, ovšem haldy a odkaliště z těžby uranových rud u Dolní Rožinky patří k největším na Vysočině. Stupňovité svahy odkaliště přesahují výšku 60 m a jeho celková plocha je asi 0,5 km². Další antropogenní tvary tvoří především drobné násypy a zářezy silnic a železnice. Povrchových lomů je málo a zpravidla jsou opuštěné a zarostlé. Ke středně velkým patří kamenolom na levém břehu Bobruvky (Loučky) jižně od Nového Města. Výčet antropogenních tvarů doplňují hráze ojedinelých rybníků a nečetné agrární meze.

5.3.2.2 Klimatické podmínky

Klima Novoměstska je mírně teplé a vlivem polohy ve srážkovém stínu vyšší Vysočiny mírně suché (vzhledem k nadmořské výšce). Průměrné roční srážky ve vyšší severní části dosahovaly 700 - 680 mm (za období let 1901-1950), a průměrné roční teploty se pohybovaly kolem 6 – 6,5 °C. Na jižním a východním okraji oblasti srážky klesaly k 630 mm a teploty se blížily 7,0 °C. Dle Quittovy klasifikace severní část oblasti leží v mírně teplé klimatické oblasti MT3, jižní a východní okraje v slabě teplejší MT5. Důsledkem srážkového stínu v oblasti je ovšem i menší oblačnost a mírně delší sluneční svit než dále na západě.

Pro náhorní plošinu a zvláště její ploché sníženiny je typické tzv. plošinové klima, vyznačující se silnějšími přízemními teplotními inversemi, přízemními mlhami a častými přízemními mrazíky. O něco výraznější teplotní inverze jsou při dnech drobných údolí. Vzhledem k celkově vyvýšené poloze oblasti však teplotní inverze nejsou silné. Naopak drobné vystupující vršky jsou typické větší větrností, tvorbou námrazy v zimě, někdy doprovázené vrcholovými zlomy smrků a lámáním větví buku. Expoziční klima (různě orientovaných svahů) se vlivem převážně malého sklonu svahů projevuje nepatrně.

5.3.2.3 Hydrologické podmínky

Oblast Novoměstska není typickou pramennou oblastí, neboť vodnější potoky, které zde protékají, pramení výše ve Žďárských vrších, ale větší vodní toky zde také chybějí. Vodní prvky jsou zastoupeny malými a velkými potoky, prameny a spíše vzácnými malými a středně velkými rybníky. Specifické je odkaliště u D. Rožinky.

Oblastí na západě a jihu protéká velký potok až říčka Bobrůvka, níže po toku zvaná Loučka. Středem oblasti protéká směrem k Dolní Rožince Nedvědička a při východní hranici k Bystřici nad Pernštejnem Bystřička. Pozoruhodné je i cca 12 km dlouhé přímé údolí Olešné, tvořící velmi úzké povodí. Většinou tyto toky mají pomístně upravená koryta, zvláště v obcích. V lesních úsecích nebo loukách mezi lesy jsou koryta zpravidla neupravená a tvoří drobné volné zákruty a místy až meandry. Zvláště u obcí jsou však místy jezy a náhony na bývalé mlýny a pily. Nedvědička pod Dolní Rožinkou je radioaktivně znečištěna, což vede k negativnějšímu vnímání tohoto toku.

Rybníků je zde překvapivě málo, přírodní prostředí je zde pro ně vhodné. Největším rybníkem je protáhlý Domanínský rybník na Bystřici, dlouhý cca 1,1 km s celkovou plochou asi 17 ha. Známější je menší Skalský rybník u Skalského dvora nad Domanínským rybníkem. Oba dva rybníky slouží též k rekreaci u vody. Soustava čtyř menších rybníků je přímo v Novém Městě, kaskáda tří rybníků v polní krajině je jihovýchodně od města. Tyto rybníky mají plochu zpravidla pod 4 ha a okrouhlý tvar. Několik menších protáhlých rybníků je v údolíčkách v okolí Bobrové. Jinak se v území vyskytuje asi do 20 malých rybníků s plochou kolem 1 ha, některé z nich tvoří i tříčlenné kaskády. Nacházejí se častěji v polní krajině.

Největší vodní plochou je odkaliště úpravní uranových rud u Dolní Rožinky s plochou téměř 50 ha. Tato vodní plocha nepůsobí příznivě a je veřejnosti nepřístupná.

Silné nebo výrazné prameny zde chybějí, spíše byla typická prameniště na dně sníženin se soustavou drobných vývěrů. Tato prameniště jsou v nelesní krajině zpravidla odvodněna meliorací a vznikající toky zatrubněny. V lesích se prameniště většinou zachovala, často se na nich nacházely lesní louky, dnes zarůstající. Některá prameniště však slouží k jímání vody pro vodovodní sítě, jsou tedy na povrchu bezvodá. Upravené prameny jsou vzácné a málo nápadné, např. pramen v lesích jz. od Radešína.

5.3.2.4 Vegetace

Potenciální vegetace dle geobiocenologické klasifikace leží na pomezí 4. (bukového) a 5. (jedlovo-bukového) vegetačního stupně. Náznaky 5. vegetačního stupně (první horský stupeň) se nacházejí při severním okraji oblasti, ve vazbě na Žďárské vrchy. Dle geobotanického členění se zde předpokládají acidofilní bučiny, nejspíše bikové, na prameništích olšiny a v nivách potoční jasanové olšiny. V lesích v severní části se přirozeně v jedlových bučinách v příměsí vyskytoval smrk a na prameništích v olšinách též.

Současná krajina je převážně odlesněná, lesů se zachovalo asi 25% a tvoří jen středně velké celky. Místy, zvláště v relativně členitějším reliéfu se vyskytují malé obdélníkové lesy. Lesy se obecně nacházejí spíše na hřbítcích a výraznějších pahorcích, ale nacházejí se i v pruzích na svazích údolíček větších potoků, či v podmáčených sníženinách. Nejvyšší vrch oblasti (Pletenice 734 m) je však odlesněn a s výhledem.

V lesích zcela převažují smrkové kultury, v nižších polohách s příměsí borovice a modřínu. Přirozené lesy se zachovaly vzácně a jedná se především o fragmenty prameništích olšin nebo regenerované potoční nivní lesy s převahou olší. Duby se v oblasti vyskytují málo, a to i při okrajích lesů, zde spíše dominují břízy. Louky se nacházejí především v podmáčených depresích. Většinou se jedná o louky uměle založené v posledních 15 letech, často na místech meliorovaných pozemků bývalých polí, a tedy bez větší botanické hodnoty. Biologicky hodnotných luk se zachovalo minimálně, zpravidla

zarostly náletem dřevin. Na hadcích u Bratrušína vznikl malý suchý trávník částečně stepního charakteru. Rozptýlené dřevinné zeleně je v krajině podprůměrné množství, zpravidla tvoří doprovod odvodňovacích příkopů.

5.3.3 Přírodní dominanty

Přírodní dominantou regionálního významu je rozsáhlá náhorní plošina, pro tuto oblast typická. Výrazných vrcholů je zde naopak málo. K dominantám nadmístního významu patří vrcholky zmíněné v kapitole geomorfologie a větší celky lesů. Při pohledu ve směru údolí se jako dominanty nadmístního významu projevují i přímá údolí, zvláště údolí Olešné a Nedvědičky. Z vodních prvků mají význam nadmístních dominant jen rybníky Domanínský a Skalský, další soustavy rybníků zmíněné v kapitole hydrologie mají místní význam. Dominantou nadmístního významu je i odkaliště u Dolní Rožínky, vlivem skryté polohy v bočním údolí se projevuje ale jen z některých pohledů. Důležité je povědomí místních obyvatel i mnohých návštěvníků o něm, takže se podílí na výrazném „geniu loci“ ovšem spíše negativního a zároveň tajemného rázu. K dominantám spíše místního typu náležejí další vršky v oblasti a středně velké lesy. Celkově je přírodních dominant podprůměrné množství a s výjimkou celé plošiny oblasti a odkaliště u Dolní Rožínky nejsou výjimečné.

5.3.4 Identifikované znaky přírodní povahy a jejich přítomnost (Přírodní charakteristika území)

Znaky přírodní charakteristiky území		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Mírně ukloněný, mírně zvlněný zdvižený zarovnaný povrch	XXX	0	XX
2.	Kontrast k členitému údolí Svatky a členitějšímu reliéfu Žďár. vrchů	XX	+	X
3.	Dlouhá poměrně přímá údolí SSZ - JJV směru	XX	0	XX
4.	Pahorky vystupující nad plochý povrch	X	+	X
5.	Výskyty hadců	X	+	XX
6.	Výskyt uranové rudy	XX	0	XX
7.	Krajina odlesněná ze 3/4	XXX	-	X
8.	Rozsáhlá pole v polní krajině s nedostatkem dřevinné zeleně	XX	-	X
9.	Převážně středně velké celky lesů	XX	+	X
10.	Obnovené louky v depresích a nivách	XX	+	X
11.	Odvodněná prameniště v polní krajině	XX	-	X
12.	Ojedinelé rybníky či jejich malé soustavy	X	+	X
13.	Vodní toky s převážně přírodě blízkým korytem	X	+	XX
14.	Vodní plocha odkaliště u Dol. Rožínky	X	-	XX

5.3.5 Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty KR

Přítomnost indikátoru je vyjádřena v následující tabulce:

P	Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
P.1	Přítomnost národního parku (NP) vč. ochranného pásma		X
P.2	Přítomnost chráněné krajinné oblasti (CHKO)	X	
P.3	Přítomnost národní přírodní rezervace (NPR) vč. ochranného pásma		X
P.4	Přítomnost národní přírodní památky (NPP) vč. ochranného pásma		X
P.5	Přítomnost přírodní rezervace (PR) vč. ochranného pásma		X
P.6	Přítomnost přírodní památky (PP) vč. ochranného pásma		X
P.7	Přítomnost evropsky významné lokality (EVL) sítě Natura 2000		X
P.8	Přítomnost ptačí oblasti (PO) sítě Natura 2000		X
P.9	Přítomnost přírodního parku (dle §12 zák. 114/1992 Sb.)	X	
P.10	Přítomnost skladebných prvků vyšších ÚSES (regionálních, nadregionálních)	X	
P.11	Přítomnost významných krajinných prvků (VKP)		X

5.3.6 Přítomnost území zvýšené přírodní hodnoty

Velkoplošná zvláště chráněná území

- CHKO Žďárské vrchy

Maloplošná zvláště chráněná území

- Jsou vyhlášena na území CHKO Žďárské vrchy

Přírodní parky

- PrP Svratecká hornatina - viz oblast Svratecká hornatina

Územní systém ekologické stability

Nadregionální biocentra

- Nejsou vymezena

Regionální biocentra

- Petrovice, Kalvárie, Bařovec

Nadregionální biokoridory

- Nejsou vymezeny

5.3.7 Kulturní a historická charakteristika oblasti

5.3.7.1 Historický vývoj území v širších souvislostech

Středověká vnitřní kolonizace dorazila do regionu pozdě, ještě ve 12. století byl osídlen jen velmi řídko. Zprávy, potvrzující existenci větších sídel v regionu, pocházejí až z 13. století. Jedním z nejstarších sídel je Bobrová, kterou pravděpodobně založil jeden z prvních kolonizátorů zdejší oblasti Přibyslav z Křižanova. Nejpozději od 14. století byly rozlišovány dvě části osady Dolní a Horní Bobrová, které se dlouho vyvíjely samostatně a mívaly různé majitele. Přibyslavův zeť Boček z Obřan založil roku 1252 žďárský cisterciácký klášter a zhruba ve stejné době také Nové Město na Moravě, které bylo poprvé písemně zmíněno roku 1267 jako Bočkonov (v roce 1293 už bylo nazýváno Nova Civitas – Nové Město). Do kolonizace regionu zasáhli také pánové z Medlova, pozdější Pernštejnové, jejichž prvním sídlem v oblasti byl hrad Kámen, zvaný později Zubštejn. Do jejich sféry vlivu spadala Bystřice (nad Pernštejnem), která vznikla v první třetině 13. století (první doložená zmínka z roku 1298, původ kostela je však jednoznačně starší). Zakladatelskou činnost vyvíjeli zejména v okolí Nového Města (Maršovice, Studnice, Rokytno, Zubří, Olešná). Angažovali se zde také pánové z Lichtenburka, kteří jinak působili spíše na české straně. V souvislosti s nimi jsou zmiňovány kupříkladu osady Radňovice, Jiřikovice a Slavkovice, které se brzy staly majetkem žďárského kláštera.

V průběhu 14. století pokračovala v regionu kolonizace, rozvíjela se stávající sídla a docházelo ke konsolidaci majetkových vztahů. Mezi majiteli se objevují vedle žďárského kláštera třeba páni z Lipé, páni z Boskovic (ovládali značnou část oblasti od roku 1348) či moravská markrabata. Ve významnější centra se vedle Nového Města (městečko 1293) vyvinula Bystřice (statut městečka v roce 1348), Horní (povýšena na městečko před rokem 1368) a Dolní Bobrová (jako městečko uvedena v roce 1462). Významný byl také Radešín, kde stála koncem 14. století tvrz. Zdejší statek byl dlouhou dobu spjat se žďárským klášteřem. Nejstarší písemná zmínka o Dolní Rožínce pochází z roku 1349.

Husitské boje region přímo nezasáhly, majetkových vztahů se však dotklo vyplenění žďárského kláštera husity, při němž byla rozprášena mnišská komunita. Klášter však byl za Jiřího z Poděbrad obnoven a vrátila se mu i většina jeho statků. V první polovině 15. století sjednotila jedna z větví Pernštejnů ve svých rukou celý prakticky celý region. To pro něj znamenalo rozkvět, protože Pernštejnové podporovali rozvoj městeček i různých druhů podnikání (rybníkářství, železářství). Bystřice od nich obdržela celou řadu privilegií, rozvíjela se zde řemesla, zejména soukenictví (cech byl ustaven roku 1555). Díky tomu bohatla a mohla půjčovat i svému majiteli Vratislavovi z Pernštejna. Ten jim jako splátku dluhu vymohl povýšení na město (1580). Podobný rozvoj zaznamenalo také Nové Město, kterému Pernštejnové udělili právo várečné a postavili zde radnici a pravděpodobně i nevelký renesanční zámek, který byl pozdějším majitelem (po roce 1588) upraven jako jeho trvalé sídlo. V Dolní Rožínce byl na místě tvrze vybudován renesanční zámek. Z druhé poloviny 15. století pocházejí písemné zprávy o železném hamru v Novém Městě. Žďárský klášter v roce 1513 založil velký rybník nedaleko Hlinného, který byl na začátku 20. století vypuštěn a přeměněn v pole (Dvořákovy louky). V 16. století se v regionu objevila reformovaná náboženství; v Bystřici stávala od čtyřicátých let modlitebna českých bratří a v roce 1615 byl zde postaven pozdně gotický kostel pro místní evangelíky. Už v závěru 16. století začala moc Pernštejnů uvadat a byli nuceni prodávat svůj majetek. Úpadek poznamenal i perňštejnská městečka, nejvíc zřejmě Bystřici, kterou v roce 1585 postihl velký požár. Velká část území se na přelomu 16. a 17. století dostala do vlastnictví kardinála z

Dietrichštejna, především majetek dočasně zrušeného žďárského kláštera (klášter jej vykoupil zpět v roce 1638 po kardinálově smrti). Kardinál zajistil povýšení Nového Města na město v roce 1635.

Území bylo značně postiženo za třicetileté války. Nové Město bylo značně poškozeno při několika švédských nájezdech, utrpěla prakticky všechna větší sídla. Zcela zničena byla Bystřice, kterou navíc v roce 1666 postihl velký požár, při němž shořelo celé náměstí včetně kostela a fary. Ještě v roce 1679 bylo zmiňováno 34 pustých vyhořelých domů. S poválečnou dobou bylo spojeno časté střídání majitelů a majetkové změny. Samostatným panstvím se v druhé polovině 17. století dočasně stala Olešná, kde byl v té době na místě bývalé rychty (tvrze) postaven zámek a zřízen pivovar. Rozkvět zažil na začátku 18. století žďárský klášter za opata Václava Vejmluvy, který se pečlivě staral o zvelebení klášterního majetku. S jeho jménem a jménem architekta Santiniho je spojena kupříkladu výstavba církevního komplexu kostel – hřbitov - fara ve Zvoli (1713 – 1717) nebo přístavba barokního křídla radešínské tvrze (okolo 1720). Nové Město utrpělo při velkém požáru v roce 1723, kdy vyhořel kostel (v roce 1725 byla nově zaklenuta loď) i zámek, který značně zpustnul. K jeho opravě spojené s barokní přestavbou a rozšířením došlo v roce 1745.

Podstatné změny přinesly reformy za vlády Marie Terezie a Josefa II. Jednou z nich bylo zrušení žďárského kláštera za vlády císaře Josefa II. v roce 1784. Jeho majetek převzal náboženský fond a rozdělil na 5 částí, které postupně rozprodával. Po vydání tolerančního patentu v roce 1781 byla v Novém Městě vystavěna v roce evangelická modlitebna (1784) a v jejím sousedství zhruba o 100 let později evangelický kostel. Na konci 18. století na Novoměstsku propukly chudinská rebelie (1791) a protikatolicky zaměřená tzv. helvetská rebelie, k jejímuž uklidnění bylo pozváno vojsko (1796 -1797). Pro region však 18. století znamenalo pozvolný rozvoj a vzpamatování se z válečných škod. Bystřice se stala jednou ze tří nejdůležitějších oblastí výroby sukna na Moravě; ovšem byla založena na ruční výrobě - v roce 1834 tu působilo 230 soukenických mistrů. Rozvíjela se i další odvětví. Už od 17. století se u Studnic těžila železná ruda, která se zpracovávala ve vysokých pecích na novoměstském panství. Kvalitní železná ruda se těžila také v lomu Železinka u Věchnova ve východní části regionu. Tu využívaly nedaleké štěpánovské železářny. Později se zde těžil také kvalitní štěrk. Od 17. století se v okolí Nového Města těžil také vápenec, z nějž se ve studnických vápenkách vyrábělo na pálené vápno (vápenky byly v provozu až do třicátých let 20. století) a který byl používán jako přísada při výrobě železa ve vysokých pecích. Kraj však zůstával převážně zemědělský, což dosvědčuje například čtyřpatrový obilní špejchar, postavený koncem 18. století na Rokytně, který fungoval jako kontribuční sýpka pro celé panství. Dolní Rožínka rozkvetla za vlády rodu Mitrovských, kterým připadla v roce 1731. V letech 1781 – 1799 klasicistně přestavěli zdejší zámek a založili u něj anglický park. Dále nechali postavit několik staveb, ke kterým se od parku hvězdovitě rozbíhaly cesty se stromořadím. Za vlády Marie Terezie se v Novém Městě usadil Nadační ústav šlechtičen "Mariánská škola". Jedna z představených tohoto ústavu (hraběnka Valburga ze Sinzendorfu) nechala postavit v roce 1826 nedaleko Nového Města hospodářský dvůr s ovčírnou, nazývaný podle ní Cinzendorf. Přístupové cesty ke dvoru zdobí chráněné aleje stromů. Bystřici postihl v roce 1841 v pořadí už třetí velký požár, kdy shořelo 116 domů, 60 plných stodol, radnice a kostel. Přivodil úpadek města a postupný úbytek obyvatel. Obrat k lepšímu a hospodářský rozvoj přišel až po zavedení železnice v roce 1905. V půli 19. století naopak vzrostl význam Nového Města, kde bylo v roce 1850 vytvořeno okresní hejtmánství.

Teprve 20. století se hospodaření v regionu, založené především na zemědělství a řemeslech, obohatilo také o průmyslová odvětví. V Novém Městě se rozvinul dřevařský průmysl. Ze zdejších

průmyslových podniků jsou dnes nejdůležitější Medin (výroba chirurgických nástrojů) a Sporten, který navázal na zdejší tradici výroby lyží, pocházející už z konce 19. století. Významné bylo pro region nalezení velkých ložisek uranové rudy v okolí Dolní Rožínky (průzkum byl zahájen 1954), na který záhy navázala těžba. Ta nastartovala rozvoj obce a vtiskla jí současnou podobu. Uranový průmysl vyvolal také rozvoj nedaleké Bystřice (1949-1960 okresní město), kde výrazně vzrostl počet obyvatel, vyrostla dvě velká sídliště a poliklinika. V 70. letech dostalo novou tvář náměstí. S Bystřicí je spojeno také zemědělské školství, jehož tradice sahá na začátek 20. století. V souvislosti s ním stojí za připomínku památkově chráněná budova Vyšší odborné školy a Střední zemědělské školy, která pochází z roku 1962. Jako zajímavost lze připomenout, že teprve v roce 1950 došlo ke sloučení Dolní a Horní Bobrové, čímž vzniklo městečko Bobrová. Na vzhledu regionu se výrazně podepsaly změny související s intenzifikací zemědělské výroby. Stále významnější roli zde v posledních letech hraje turistika a zimní sporty, i když jejich tradice je poměrně dlouhá. V Novém Městě na Moravě byl už v roce 1896 založen odbor Klubu českých turistů a v roce 1910 se zde konaly první závody v běhu na lyžích, na něž později navázaly tradiční závody Zlatá lyže. V okolí města jsou výborné lyžařské terény, lyžařský vlek a 2 lyžařské skokanské můstky.

5.3.7.2 Identifikace dochovaných znaků historické povahy (Historická charakteristika území)

Znaky historické charakteristiky území		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
11.	Dochované obrazy sídel s typickými dominantami	X	+	X
12.	Dochované původní prostorové uspořádání sídel	XX	+	X
13.	Dochovaná historická jádra měst s četnými historickými objekty měšťanských domů, veřejných budov, veřejnými prostory, parky	X	+	XX
14.	Cestní síť vedená v původní historické stopě s doprovodnou zelení a travnatými příkopy, železniční tratě respektující reliéf	XX	+	X
15.	Dochované objekty sakrální architektury, typické dominanty kostelních věží umocňující obraz sídla	XX	+	X
16.	Přítomnost dochovaných bývalých panských sídel zámků, hradů, tvrzí, zříceniny hradů, klášterů	X	+	X
17.	Dochované objekty lidové architektury	X	+	X
18.	Dochované znaky původního historického členění krajiny (meze oddělující pozemky, remízky, úvozy a polní cesty)	X	+	X
19.	Dochované historické objekty samostatných usedlostí, mlýnů, hamrů a objektů sakrální architektury ve volné krajině	X	+	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spoluurčující	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.3.7.3 Typologie lidové architektury

Převládá typ domu Českomoravské vrchoviny. Různé místní, urbanistické, slohové (zvláště u zděné architektury), ale i technické, konstrukční a materiálové odlišnosti jsou dány místními podmínkami a vzájemným propojením nebo naopak nedostupností různých regionů. Například okapová ulicová orientace obcí nebo jejich částí na Bohdalovsku (Bohdalov, Nové Veselí) a Novoměstsku (Bobrová). Bohužel tyto odlišnosti nejsou komplexně zmapovány a proto je možno použít pro tyto oblasti pouze obecnou typologii.

Z oblasti obecného typu se vyčleňuje severovýchodní výběžek Novoměstska, ovlivněný domem Horácka.

V přibližné linii mezi Sázavou, Žďárem nad Sázavou, Novým Městem na Moravě a Bystřicí nad Pernštejnem probíhá relativně ostrá hranice působení místní dobové formy horáckého domu. Jeho jádrové území leží severně od Žďáru nad Sázavou a Nového Města na Moravě v CHKO Žďárské vrchy. Vliv působení horáckého domu pokračuje od Bystřice nad Pernštejnem jihovýchodně, v širším území okolí řeky Svatky, kde slábně a setkává se s moravskými typy lidové architektury. Severní hranice jeho rozšíření odpovídá přibližně severní hranici kraje, kde se opět v jasně zřetelném vymezení střetává s typem východočeského domu, který se zde objevuje ve specifické místní dobové formě domu poličského typu.

Jasná hranice mezi oblastí horáckého domu (Žďárské vrchy, část Svratecké hornatiny) a navazujících oblastí (Novoměstsko – Bystřicko, Žďársko – Bohdalovsko, a dalšími směrem na jih a jihozápad) je jasně čitelná díky rozdílnému podílu roubených staveb. Z pochopitelných důvodů se více dřevěných objektů zachovalo v méně úrodných a hůře dostupných prostorech Žďárských vrchů a Svratecké hornatiny, kde místní podmínky nedovolovaly takový rozvoj nových zemědělských technologií jako v níže položených oblastech. S tím souvisí i rozvoj stavebnictví, které je zde ve své většině tvořeno mladší a progresivnější zděnou lidovou architekturou.

5.3.7.4 Komponované prostory a panská sídla, významné kulturní lokality a objekty v krajině

Kulturně a historicky významné lokality kulturní krajiny	
Městské památkové rezervace (MPR)	Městské památkové zóny (MPZ)
0	MPZ Nové Město na Moravě
Vesnické památkové rezervace (VPR)	Vesnické památkové zóny (VPZ)
0	0
Lokality s cennou architekturou	Lokality s cennou lidovou architekturou a dochovanou urbanistickou strukturou
Nové Město na Moravě, Bobrová, Bystřice nad Pernštejnem, zámek v Dolní Rožínce	0
Krajinné památkové zóny (KPZ), komponované krajinné prostory	Významné stavby v krajině

0	Kalvárie u Bobrové
Národní kulturní památky	Archeologické lokality
0	0

5.3.7.5 Současný stav krajiny

Krajina Novoměstska patří k územím, jejichž interiér se může na první pohled zdát poměrně monotónní především pro skladbu základních složek krajiny vytvářející její strukturu a charakter. Krajinu tvoří především hrubá mozaika do bloků členěných zorněných zarovnaných povrchů s vyvýšeninami oblých kopců, krátkých hřbítků a návrších někdy zalesněných a údolí s místy zalesněnými prostory svažitéjších partií. Lesy jsou z pohledu regionálního měřítka převážně drobné až malé a jejich porosty tvoří především smrková monokultura, výjimkou jsou údolní partie a některá podmáčená místa s olší či jinými dřevinami. Některá údolí a sníženiny jsou doplněny drobnými rybníky.

Původní struktura krajiny byla nahrazena novým velkoplošným uspořádáním scelených ploch, svou strukturou odpovídajících intenzifikaci zemědělské velkovýroby s umocněním dobře patrného odvodnění krajiny, vyznačujícího se technickou úpravou toků a četnými odvodňovacími kanály a drobnými stavbami odvodnění (propustky a přejezdy, výusti, šachtice, jímky). Krajina je chudá na květnaté louky, převažuje orná střídající se s pastvinami, kulturními travními porosty a smrkovými lesy. Přesto však lze v krajině nalézt četné drobné prostory vyznačující se pestrou krajinnou scénou, vytvářející malebné obrazy (některé údolní partie, prostory s rybníky). Jde především o prostory navazující na sídla.

Významný prostor oblasti tvoří údolí drobné říčky Bobrůvky s četnými mlýny (Jelínkův, Tálský, Šabartův) lemovaný břehovou zelení s drobnými lesy. Prostor utváří především kulturní louky, místy partie podmáčených luk a především pobřežní vzrostlá vegetace. Malebný prostor tvoří městečko Bobrová s dominantou kostela sv. Petra a Pavla s románským jádrem a SV kopec Kalvárie (původně Strážný vrch), kde byl v 80. letech 19. století nalezen poklad stříbrných mincí z poloviny 17. století, se žulovým křížem ve vrcholové části kopce, na který vede cesta z Bobrové lemována 14 empírovými kapličkami s reliéfními deskami pašijových výjevů. Okolí Dolní Rožínky je typické poměrně kontrastními znaky upozorňující na těžbu uranu (kaliště, haldy), těžbu vápence (zatopený lom) a zajímavý komponovaný prostor okolo zámku, jenž byl degradován na turistickou atrakci a na sídlo navazující malebná údolí Nedvědičky a Rožínky. V okolí Zlatkova a Josefova se rozkládá jediný prostor vyznačující dochovanými prvky původního historického členění krajiny (meze, kamenice, remízky, lesíky, úvozové cesty). Ve Zvoli je významný soubor staveb s dominantou kostela projektovaný J. B. Santinim.

Fig. 3 Historické centrum Zvole tvoří komplex budov navržený architektem J. B. Santinim s dominantou kostela sv. Václava.

Obast pokračuje na území CHKO Žďárské vrchy, kde je utvářena malebnými scenériemi okolo Nového města na Moravě, přecházejícími do oblasti centrální vysočiny utvářené Žďárskými vrchy.

Sídlení struktura je ustálená, s centrální orientací k městům Novému Městu na Moravě a Bystřici nad Perštejnem, ale též k Borové v J části oblasti. Převládají silniční návesovky a ve vyšších polohách lesní lánové vsi s dochovanými partiemi humen se sady a ojediněle loukami navazujícími na sídlo. Část vsí byla poničena necitlivou výstavbou především v 70. letech min. stol. Sídlení struktura pochází především z období vrcholně středověké a pozdní kolonizace území. U většiny venkovských sídel převažuje návesní forma v různém uspořádání s často dostavěnou návší. Mnoho obcí je narušeno nevhodně situovanými objekty zemědělských areálů, ale též nevhodně kontrastně situovanou novou zástavbou ze 70. let min. stol. a též místy zástavbou katalogových domů ze současnosti. Okraje Nového Města na Moravě jsou narušeny halovými objekty. Typickou nepřilíží vzhlednou dominantou Novoměstska je vysílač na Harusově kopci.

Uspořádání ploch odpovídá především typické struktuře záhumenicové plužiny navazující na lánové obce. Ta je však značně potlačena scelením do velkých bloků. Fragments dochovaného členění plužiny lze nalézt v méně zemědělsky atraktivních místech Arnoleckých hor (Dědkov). Převážná část venkovských sídel si navzdory narušení výstavbou ze 70. a 80. let min. stol. zachovává svůj typický obraz zemědělských vsí. Vysokou kulturní hodnotu nesou především prostory záměrně komponované krajiny v okolí Radešína a žďárského kláštera. Bohdalov vytváří typický obraz sídla s rybníkem. V okolí dálnice D1 a na okrajích Velké Bíteše jsou poměrně živelně a bez vazby na krajinný prostor budovány halové objekty.

Krajina je narušena především důsledky intenzifikace zemědělské velkovýroby, díky nimž došlo k setření původní pestré mozaiky krajiny, u Dolní Rožínky lze spatřit haldy a odkaliště z těžby uranových rud u Dolní Rožínky (patří k největším na Vysočině). Stupňovité svahy odkaliště přesahují výšku 60 m a jeho celková plocha je asi 0,5 km². Další narušení krajiny tvoří drobné antropogenní tvary drobnými náspsy a zářezy silnic a železnice. Jižně od Nového Města je stále činný kamenolom u Petrovic. V některých partiích se uplatňují stožáry GSM, krajinou prochází napříč nadzemní elektrické vedení 110 kV směrem ke Žďáru nad Sázavou.

5.3.7.6 Kulturní dominanty (pozitivní projev)

Kostel sv. Kunhuty v Novém Městě n. Mor.	Katolický kostel sv. Kunhuty na Vratislavově náměstí ze 14. století uplatňující se v krajinném rámci v okolí Nového Města n. Mor.
Kostel sv. Petra a Pavla v Bobrové	V mnoha průhledech se výrazně se uplatňující dominanta kostela sv. Petra a Pavla na Horní Bobrové se specifickou barokní věží.
Kostel sv. Václava ve Zvoli	Komplex budov vystavěný dle návrhu architekta J. B. Santiniho v letech 1713 až 1717 s dominantou kostela sv. Václava, hřbitovem a farou. Dominanta kostela je patrná především v navazujícím krajinném rámci a též se uplatňuje v několika drobných průhledech, které uzavírá.
TV vysílač na Harusově kopci	Harusův kopec představuje nejvyšší vrchol Křížanovské vrchoviny a je začleněn do území CHKO Žďárské vrchy. Do roku 1942 tu stávala turistická chata, dnes tu je umístěn tubus TV vysílače.

5.3.7.7 Identifikované znaky kulturní povahy a jejich přítomnost v současné krajině území oblasti (Kulturní charakteristika území)

Znaky kulturní charakteristiky území	klasifikace znaků
--------------------------------------	-------------------

		dle významu	dle projevu	dle cennosti
12.	Rozsáhlé půdní bloky převážně zorněné vyznačující se geometrizovanými okraji nesoucí důsledky intenzifikace zemědělské výroby – meliorace, technické úpravy vodních toků	XXX	-	X
13.	Hospodářský charakter lesních porostů vyznačující se četnými průseky, pravidelnými okraji a převahou lignikultur	XXX	-	X
14.	Sídla venkovského typu převážně v původním prostorovém uspořádání zachovávající svůj typický charakter s dochovanými objekty lidové architektury	XX	+	X
15.	Necitlivě prostorově a architektonicky řešené dostavby sídel s novostavbami z daného období, technické úpravy toků a návesních rybníků (betonové požární nádrže)	XX	-	X
16.	Průmyslové zóny, agroindustriální areály na okraji Nového Města a ve volné krajině vyznačující se kontrastním měřítkem, objemem hmot a proporcemi	X	-	X
17.	Stromořadí doprovázející komunikace	XX	+	X
18.	Liniové objekty dálkového vedení (VVN, VN) s příhradovými stožáry, stožáry GSM a necitlivě ztvárněné a umístěné vysílače	X	-	X
19.	Ovocné sady, ovocné dřeviny doprovázející komunikace	X	+	X
20.	Přítomnost drobné sakrální arch. (kříže, sochy, boží muka, kaple) a pomníků	X	+	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spoluurčující	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.3.7.8 Indikátory zvýšené kulturní hodnoty krajiny zvyšující estetickou hodnotu krajinného rázu

K	Indikátory přítomnosti hodnot kulturní a historické chrakteristiky	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
K.1	Přítomnost národní kulturní památky (NKP) vč. pam. ochranného pásma (POP)	X	
K.2	Přítomnost archeologické památkové rezervace (vč. navrhované a POP)		X
K.3	Přítomnost městské památkové rezervace (MPR)(vč. navrhované a POP)		X
K.4	Přítomnost vesnické památkové rezervace (VPR)(vč. navrhované a POP)		X
K.5	Přítomnost městské památkové zóny (MPZ)(vč. navrhované a POP)	X	
K.6	Přítomnost vesnické památkové zóny (VPZ)(vč. navrhované a POP)		X

K.7	Přítomnost krajinné památkové zóny (KPZ)(vč. navrhované)		X
K.8	Přítomnost kulturní nemovité památky (vč. navrhované a POP)	X	
K.9	Přítomnost regionu lidové architektury	X	
K.10	Přítomnost archeologických lokalit	X	

5.3.8 Prostorové vztahy, měřítko krajiny a vztahy v krajině

Celý prostor je ukloněný JJV směrem a nabízí tak řadu průhledů do okolní krajiny Vysočiny. Z nichž k nejeфекtnejším nesporně patří pohledy k Dolním Loučkám a dalších míst ve Svratecké hornatině. Vnitřní prostory oblasti vymezují jednoduše řazené horizonty místy zalesněné, které se mnohdy střídají s odlesněnými. Prostor oblasti dotváří specificky téměř paralelně řazená plochá údolí přítoků Svratky, jejichž osa se viditelně uplatňuje jen místy řazením prvků vytvářejících údolní prostory. Celkový charakter krajinné scény lze definovat jako otevřený, utvářený téměř shodnými obrazy střídajících se velkých ploch orné s menšími lesy. Specifický obraz poskytují sníženiny a údolní partie s dochovanými úseky meandrujících toků (Nedvědička, Bobrůvka, Rožínka). Krajina je omezena navazujícími prostory. Severní hranici území tvoří zvedající se hřbety Žďárských vrchů, východní hranici území tvoří výrazná údolí přítoků Svratky, západní hranici oblasti pak rozsáhlá sníženina táhnoucí se ke Žďáru nad Sázavou (Žďársko – Bohdalovsko). Středem oblasti je Nové Město na Moravě, které je v území tradičním správním centrem.

Typickými dominantami území jsou kostelní věže v Bobrové, ve Zvoli, v Novém Městě na Moravě a Bystřici nad Pernštejnem (uplatňuje se méně), známá je též dominanta TV vysílače na Harusově kopci. Z vyvýšených míst je možné spatřit velkou část interiéru oblasti, zejména však z rozhledových míst v okolí Maršovic, z Harusova kopce, Vlachovic, Rokytna, Hlinného.

Základní vztah krajiny z pohledu využití je především zemědělství, obytnou funkci zajišťuje stabilizovaná struktura sídel, která jsou místy značně narušena novostavbami ze 70. let min. stol. Průmysl je soustředěn především do Nového Města na Moravě (Chirana, Sporten aj.)

Identifikace znaků prostorové povahy, měřítka a vztahů v krajině

Znaky prostorové povahy		Klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
8.	Jednotná orientace údolí a uklonění celého území v JJV směru	XXX	+	XX
9.	Nízké vymežující horizonty vrstvené v několika plánech často bez lesů s rozličnými průhledy do okolní krajiny	XX	+	X
10.	Dominanty kostelních věží a jiných významných kulturních dominant	X	+	X
11.	Dominanty technicistní povahy narušující typický charakter krajinné scény	X	-	X
12.	Otevřené průhledy do okolních krajin	XX	0/+	X

13.	Nepřirozený kontrast drobného měřítka údolních prostorů a otevřené zemědělské krajiny velkých ploch	XX	-	X
14.	Velké měřítko tvořené potlačením původního měřítka členité krajiny	XXX	-	X
15.	Narušené vztahy sídel a jejich krajinného rámce	X	-	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouštějící	- negativní	XX význačný
	0 neutrální		X běžný
	X doplňující		

5.3.8.1 Významné narušení krajinného rázu

- × Velké zorněné plochy místy vytvářející rozsáhlé bloky orné potlačující původní strukturu krajiny
- × Agroindustriální areály na okrajích sídel vymykající se svým uspořádáním a měřítkem budov obvyklé architektuře a prostorovému uspořádání sídel
- × Odkalovací nádrže u Dolní Rožinky a znaky těžby uranu v krajině
- × Významně narušená struktura sídel nevhodnými dostavbami a novostavbami
- × Stožáry mobilních operátorů

5.3.8.2 Citlivost území

Z pohledu výstavby

- × Díky své poloze je území velmi citlivé vůči nevhodnému umístění výškových staveb technicistní povahy, zejména umístěné do vyvýšených míst se mohou uplatňovat v krajině CHKO Žďárské vrchy nebo vzdálených prostorech Svratecké hornatiny a Křižanovska, navíc se mohou od určité výšky uplatňovat mnoho desítek kilometrů v rámci Vysočiny
- × Výstavba velkých silničních tahů se může díky exponovanosti území uplatňovat v rozsáhlých prostorech
- × Nekoncepční a živelná výstavba v sídlech s dochovanou původní strukturou prostorového uspořádání
- × Výstavba kulturních dominant jenž mohou být v kontrastu se stávajícími pozitivními dominantami
- × Necitlivé formy odlesnění vymezujících horizontů

Z pohledu změny využití území

- × Další odvodnění krajiny může způsobit krajinářsky nevhodnou reakci v území
- × Průmyslové využití venkovské krajiny může způsobit změnu charakteru mnoha míst
- × Necitlivé zalesňování fragmentů přírodních a přírodě blízkých luk
- × Odstranění nebo zanedbání kulturních prostorů ve volné krajině

5.3.9 Opatření k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu, ochranné podmínky OKR

- Zamezit výstavbě průmyslových center a hal, rodinné výstavbě ve volné krajině

- Zamezit výstavbě výškových staveb a větrných elektráren v prostorech, ze kterých se budou vizuálně uplatňovat v území CHKO Žďárské vrchy a ve vyvýšených prostorech, odkud se budou uplatňovat jako dominanta mnoha dalších oblastí, nebo budou v kontrastu se stávajícími dominantami kostelních věží
- Zajistit ochranu horizontů před výstavbou objektů přesahujících výšku lesa a výstavbou budov uplatňujících se ve vymezeném horizontu
- Zajistit ochranu širšího krajinného rámce kulturního prostoru v okolí Bobrové
- Zamezit nevhodně výstavbě necitlivě vedeným komunikacím potlačujícím přírodní charakter typických prostorů s rybníky a mokřady
- Zamezit zcelování polí a zajistit v rámci prostoru v okolí Bobrové a Zlatkova
- Zamezit technickým úpravám vodních toků a budování přehrad potlačujících typický charakter údolí
- Zamezit vzniku nevhodně urbanizovaných prostorů na okrajích sídel venkovského charakteru a nevhodným dostavbám uvnitř sídel bez vazny na základní dochovanou urbanistickou strukturu sídla

5.3.10 Seznam vymezených specifických míst krajinného rázu

V oblasti jsou vymezena následující specifická místa krajinného rázu:

- Zlatkov – prostor vyznačující se dochovanými prvky původní historické struktury krajiny v okolí Zlatkova a Josefova.
- Dolní a Horní Rozsíčka - prostor vyznačující se dochovanými prvky původní historické struktury krajiny v okolí Dolní a Horní Rozsíčky.
- Krajina v okolí Bobrové - prostor navazující na sídlo vyznačující se významnou dominantou kostelní věže zahrnující se zříceninu hradu Valy, kalvárii a údolí Bobrůvky s dochovanými budovami mlýnů.

Vymezená místa a stanovení jejich ochrany je nutné zabezpečit na úrovni ÚP

5.3.11 Přítomnost odlišujících se typických prostorů na úrovni míst krajinného rázu

Jako místa krajinného rázu lze vymezovat jednotlivé části údolí říčky Bobrůvka, drobné prostory s dochovanými prvky historického členění krajiny či drobné prostory s rybníky.

5.4 Oblast krajinného rázu Svratecká hornatina

5.4.1 Vymezení oblasti a základní charakteristika oblasti

Pestrý a ojedinělý prostor utvářený hornatým reliéfem v osově orientaci podél hluboce zařiznutého toku řeky Svatky s mnoha dílčími prostory, přírodními lesy a pestrou mozaikou zemědělské krajiny.

Obrázek 2 Typická krajina Svratecké hornatiny jeví se z okolních pprostorů

5.4.2 Charakteristika přírodního prostředí, přírodní rámeček oblasti

5.4.2.1 Geologická stavba a geomorfologie území

Skladba hornin této oblasti je v rámci kraje Vysočina nejvíce pestrá. S výjimkou žul, druhohorních opuk a písků a typických rašelin zahrnuje horniny celého kraje. I v této oblasti převažují kyselé přeměněné horniny - pararuly přecházející v podobné migmatity. Podél Svatky se táhnou i pruhy svorů s granáty a velmi úzké pruhy fylitů. Východně od Svatky, v jižní části i západně od ní, se rozprostírá mohutné těleso pevných bítešských ortorul. Oblast severozápadně od Rovečného je tvořena ještě pevnějšími granulity. V pararulách v údolí Svatky a západně od něj se táhnou do 200 m

široké pruhy bazických hornin – amfibolitů a krystalických vápenců (mramorů), vzácně i erlánů a větší útržky a tělesa hadců. Pruhy mramorů v údolí Svratky jsou často doprovázeny extrémně kyselými kvarcity (křemenci). Všechny dosud uvedené horniny se nacházejí v kilometry i desítky kilometrů dlouhých pruzích, na jihu směru S – J, v severní části (od Víru k S) se stáčíjí do směru SZ – JV. Přeměněné horniny mají více či méně patrnou foliaci, její směr je totožný s uvedenými směry pruhů hornin. Severně od Víru jsou ukloněny většinou k severovýchodu se sklonem 50 - 60°, jižně od Víru jsou ukloněny k západu, nejčastěji se sklonem 20 - 50°. Ve směrech pruhů hornin a kolmo na ně probíhají četné zlomy, po kterých docházelo k velkým horizontálním i vertikálním pohybům. Ze všech oblastí kraje je tato nejvíce postižena tektonikou, a to i velmi mladou. Směry údolí i hřbetů tak často respektují směry pruhů hornin i zlomů. Západně od dolní Loučky se během mladoprvohorního vrásnění do přeměněných hornin protlačily drobné pně křemenných syenitů (durbachitů) – výběžků třebíčského masívu. Na jihu oblasti teče Svratka v úzkém prolomu a v prolomech paralelních s jejím údolím jsou vkleslé kry mladotřetihorních vápničných mořských jíílů a písků. Při dně údolí Svratky se nacházejí zbytky šterkopískových teras v několika úrovních. Zde a v prolomech paralelních se Svratkou se nacházejí poměrně mohutné závěje sprašových hlín a dokonce pravých vápničných spraší. Typické jsou mohutné akumulace svahovin ve středních a dolních třetinách svahů, často mohutně balvanité. Dna údolí vyplňují nivní sedimenty. Rašeliny tvoří pouze malé lokality za hranicí kraje.

Pestré komplexy kyselých přeměněných hornin tvoří přibližně 80 % plochy oblasti. Pararuly i migmatity mají víceméně patrnou foliaci. Jde o poměrně kompaktní horniny, ne však příliš odolné, takže výskyt přirozených skal na nich není extrémně četný. Nejzřetelnější foliaci mají svory a fylity, což se projevuje i na charakteru skal a balvanů – jsou velmi ploché. Nejmasivnější a nejpevnější jsou ortoruly a granuly, které tvoří nejvyšší a nejčastější skály v území i nejvyšší vrchy oblasti. Při zvětrávání se rozpadají na hranaté polyedrické balvany s mezerní hmotou vytvořenou drobnými kameny.

Krystalické vápence jsou významnými bazickými horninami v oblasti. Nacházejí se v údolí Svratky mezi Loučkami a Vírem, drobné útržky se táhnou až k Borovnici. Zabírají i exponované svahy a hřbítky, takže se projevují kalcifilní biotou. Krasové jevy zde však známy nejsou.

Největší tělesa hadců jsou v údolí střední Haldy, střední Libochovky, dolní Loučky a dolní Nedvědičky. Vyznačují se extrémním chemismem s nadbytkem horčíku a pro většinu rostlin jsou toxické. Jelikož hadce zde jsou exponovány na srážech údolí, projevují se i specifickou hadcovou biotou (sleziník hadcový) a hadcovými bory. Mladotřetihorní mořské jíly a písky se v krajině projevují málo, neboť jsou zpravidla kryty sprašemi, sprašovými hlínami a svahovinami. Spolu s nimi však tvoří nejúrodnější půdy v oblasti a jsou kompletně odlesněny, většinou zorněny. Mohutné proudy svahovin se vyskytují hlavně východně od Svratky. Pro svou častou balvanitost jsou většinou zalesněny, ojediněle sloužily jako pastviny. Nivní sedimenty tvoří pruhy na dnech údolí. Jsou živné a bohaté dotované vodou, takže umožňují rozvoj bujně nitrofilní vegetace. Nejsouvislejší a až 300 m široké těleso nivních sedimentů je na dně údolí řeky Svratky. Jako jediná rovná relevantní plocha v oblasti je niva Svratky téměř souvisle zorněna. U jejích poboček šířka niv jen ojediněle přesahuje 60 m a jsou většinou zatravněny.

Oblast je velmi bohatá na naleziště různých rud i dalších surovin (uran, železo, baryt, živec, grafit, mramor, stavební kámen), které se zde povrchově i hlubinně těžily.

Georeliéf se vymyká poměrům kraje Vysočina. Celá oblast má charakter rozsáhlé, vertikálně i horizontálně velmi členité údolní krajiny. Prakticky se zde nenacházejí pro kraj typické zdvižené

zarovnané povrchy. Reliéf je tvořen soustavou hlubokých údolí a jejich strmých poboček, které rozrušily původní reliéf do strmých, vysokých skalnatých vrchů až hor. Výrazností vrcholů a převýšením svahů připomíná členité partie Beskyd (a odpovídá jim i převahou travních porostů). Je přitom nápadné, že nejvyšší vrchy v širším okolí se vyskytují poblíž údolí Svatky, takže celkové převýšení kopců ještě roste.

Nejvyšším bodem oblasti je vysoký hřbet Horního lesa (774 m n. m.) nad Vírem. Jen o málo nižší jsou vrchy severozápadně od Jimramova, které tvoří přechod ke Žďárským vrchům (Prosička 739 m n. m., Strom 771 m n. m.). Nejnižším bodem bylo místo, kde říčka Loučka nad Tišnovem opouštěla oblast i kraj (256 m n. m.). Po úpravě hranic kraje je nejnižší místo v údolí Svatky severně od Nedvědice – cca 325 m n. m. Původní převýšení v rámci oblasti tedy bylo 518 m, nyní v rámci kraje je cca 450 m. V obou případech je toto převýšení s velkým odstupem nejvyšší z oblastí v kraji. Převážná část oblasti má převýšení na vzdálenost 4 km přes 300 m, a tedy charakter ploché hornatiny. Nejvyšší převýšení v kraji (na vzdálenost 4 km) je mezi vrcholem Horního lesa a korytem Svatky u Víru - 390 m. V Jihomoravském kraji pak mezi vrcholem Sýkoře (705 m n. m.) a údolím Svatky u Prudké převýšení dosahuje dokonce 405 m. Pouze oblast západně od údolí Svatky a jižně od Švařce má převýšení na 4 km v rozsahu 200 – 300 m, a tudíž charakter členité vrchoviny. Zde se také objevují erodované zbytky zarovnaných povrchů, tvořící plošší kopce s výraznými vršky. Nejplošší je reliéf v místech, kde se pravostranné přítoky Svatky teprve zařezávají do plošin – u Šiklova mlýna na Loučce nebo pod Mezibořím na Libochůvce. Zde převýšení dosahuje jen cca 150 m, a reliéf tak má charakter ploché vrchoviny. Návrší nad údolím (náleží již do oblasti Křižanovska) zde tvoří často zbytky zarovnaných povrchů a jsou částečně odlesněna. V této části tedy chybějí pro Svratecko typické výrazné lesnaté kopce – ty začínají až dále po toku.

Jednoznačnou osou území je hluboké, široké a členité údolí Svatky, celkově zachovávající směr SSZ – JJV. Střídají se zde poměrně přímé a otevřenější úseky údolí (asi podmíněné tektonicky) s úseky, kde se řeka prolamuje přes vyšší reliéf v sevřeném skalnatém údolí s četnými zákruty až meandry. Relativně rovné a otevřené úseky má údolí Svatky u Borovnice, v okolí Jimramova, pak od Koroužného až po Doubravník (již mimo kraj) a od Borače po Tišnov. Zaříznuté meandrující úseky jsou mezi Dalečínem a Koroužným a mezi Doubravníkem a Boračem (již mimo kraj). V Borovnici má dno údolí výšku cca 510 m, u Štěpánovic (dnes již mimo kraj) cca 260 m. V délce oblasti 34 km tedy klesá o 250 m, přičemž většinu převýšení překonává v oněch zaříznutých meandrujících údolích, kde má podstatně větší spád. Všechny přítoky se směrem ke Svatce zařezávají, jejich údolí se prohlubují a spád toků roste, takže typické jsou na nich peřeje a v případě malých potoků i několikametrové vodopády.

Oblast je nejbohatší na skály v celém kraji. Skály se zde nacházejí prakticky všude, tvoří tory na vrcholech, skalní sruby na svazích i údolní skály v místech, kde je sráz údolí podkopáván vodním tokem – ty jsou pak nejvyšší. Skalní stěny vysoké až 80 m jsou v údolí Svatky pod Dalečínem, velmi působivé jsou u hráze nádrže Vír a pod ní, stejně vysoké jsou Sokolí skály nad Prudkou (dnes mimo kraj). Přes 30 m vysoké skály jsou v údolí dolní Hodonínky, dolní a střední Loučky, dolní Libochovky. Všechny uvedené skály vystupují nad les a jsou krajinnými dominantami. Skály na vrcholech mají výšku zpravidla do 10 m a z lesa nevystupují (viz Zubštejn). Výjimkou je vrch Prosička, kde pod vrcholem jsou skály vysoké cca 17 m a vystupují nad koruny stromů. I tím se ovšem Prosička blíží vrcholům Žďárských vrchů. V okolí skal, hlavně pod nimi, jsou četné akumulace balvanů a na

dlouhých svazích se vyvinuly celé balvanové proudy (Zubštejn, Čepičkův vrch, Prosička ...). Je to kraj (oblast) plný kamení.

Antropogenní tvary jsou středně hojné, jsou zastoupeny především vysokými kamennými náspy a zářezy rychlíkové železnice Tišnov – Křižanov – Žďár n./Sázavou, v údolí Loučky a Haldy jsou 4 tunely a vysoké viadukty. Menší jsou zásahy do reliéfu na trati Tišnov - Nové Město na Moravě, vedoucí údolím Svatky a Nedvědičky, u Prudké (již mimo kraj) procházející i tunelem. Nápadné jsou i stavby silnic, především silnice Prostějov – Štěpánov n./Svatkou – Bystřice n./Pernštejnem. Nepominutelné jsou přehradní hráze na Svatce – 71 m vysoká betonová impozantní hráz nádrže Vír I., nízká nenápadná vyrovnávací nádrže Vír II. Drobné i středně velké lomy byly hojné, dnes jsou až na výjimky opuštěné a převážně zarostlé, takže z krajiny „zmizely“. U Dolního Čepí v závěji sprašových hlín je historický hliník cihelny. U Drahonína, Bukova i jinde v západní části oblasti jsou haldy po hlubinné těžbě uranu. Hojné jsou pozůstatky po dávné těžbě železné rudy. Četné jsou soustavy agrárních mezí, často kamenité, avšak nevysoké.

5.4.2.2 Klimatické podmínky

Klima je mírně teplé, mírně vlhké, vzhledem k nadmořské výšce území podprůměrně vlhké, což je dáno polohou ve srážkovém stínu Žďárských vrchů. Klima se výrazně mění od vyššího severu k nižšímu jihu -teploty směrem k jihu v průměru rostou a srážky klesají. Za období 1901 – 1950 byly v severní části průměrné roční teploty pod 6 °C a srážky přes 700 mm – Polička 5,8 °C a 705 mm, Bystřice n. /Pernštejnem na úpatí vyšších poloh 6,5 °C, 651 mm, Nedvědice 7,4 °C, 630 mm, Tišnov 8,0 °C, 579 mm. Dle Quittovy klasifikace území sz. od Víru leží v mírně chladné oblasti CH7, vyšší polohy jižně od Víru v relativně chladnější mírně teplé oblasti MT3, údolí Svatky však v relativně teplejší MT9 a jižní okraj oblasti v nejteplejší mírně teplé oblasti MT11. Zřetelně se projevuje nadměrná větrnost vrcholů a vrcholové klima (nižší stromy, zlomy kmenů a větví). Výrazné jsou teplotní inverze při dnech údolí, projevující se nízkými teplotami v noci a v zimě, častějším výskytem mlh, rosy a delším trváním sněhové pokrývky, zvláště v užších zalesněných údolích. Velmi výrazně se projevuje expoziční klima různě orientovaných svahů údolí. Nejteplejší jsou jihozápadně orientované svahy v jejich horní polovině, nejchladnější severovýchodní svahy v jejich dolní polovině. Tyto rozdíly jsou patrné v délce trvání sněhové pokrývky, vegetaci i pocitu při pobytu na daných svazích. Zvláště v údolí Svatky se tak projevuje tzv. říční (fakticky ovšem údolní) fenomén s velmi pestrou mozaikou rozličných místních klimat a mikroklimat. Výše proti toku Svatky i jejích přítoků již tyto rozdíly nejsou tak patrné.

5.4.2.3 Hydrologické podmínky

Vodní prvky jsou velmi důležitou součástí krajinného rázu Svratecka, ostatně reliéf této oblasti byl jimi vytvořen. Celé území leží v povodí Svatky, tedy i Dyje, Moravy a Dunaje. Vyskytují se zde říčky a malá řeka, různě velké potoky, prameny a ojedinělé nádržky. Nejvýznamnější jsou 2 vodní nádrže na Svatce.

Řeky a říčky tvoří hlavní atraktivitu oblasti, její pomyslné i reálné osy. Jejich koryta s výjimkou sídel a jejich okolí nejsou nápadněji upraveny. Jezů je zde málo a netvoří souvislé kaskády. Relativně více jich je v jihomoravské části. Koryta toků nejsou příliš zahloubena do nivy, jsou širší a otevřená, s hojnými úseky mírných peřejí. Největší peřeje na Svatce byly bohužel zatopeny Vírskou přehradou a u Prudké (nyní mimo kraj Vysočinu) téměř zanikly odvedením vody náhonem papírny. Krásné peřejnaté úseky

jsou na dolní Libochůvce, na Loučce u Trenckovy rokli, na Hodonínce nad Štěpánovem, na Nevědičce nad Nedvědicí. Drobné přítoky do těchto hlavních toků mají tvořit dokonce malé vodopády, např. 3 vodopády vysoké 2,5 – 4 m v Trenckově rokli. Méně vodné a méně známé jsou i jinde, převážně však v jihomoravské části oblasti. Na Svatce v okolí Borovnice jsou v široké nivě vyvinuty i volné zákruty. Dvojnásobnými prvky jsou vodní nádrže. Vodní nádrž Vír I. patří k nejhlubším v ČR, je nesporně nápadným prvkem krajiny a díky své poměrně čisté vodě může působit v krajině atraktivně. Zátoka má šířku 100 – 500 m a jen dvě zátoky. Problémem je, že se jedná o nádrž na pitnou vodu se zákazem přístupu, takže rekreačně ji využít nelze a kompozičně v krajině jen omezeně. Pohledem na vodní hladinu se tak s výjimkou hráze a ojedinělých vyhlídkových míst na okolních kopcích těšit nelze. Nádrž naopak zaplavila a zničila pohledově a krajinářsky nejceněnější část údolí Svatky, hluboké, skalnaté, bez sídel, s peřejemi, velmi oblíbené rybáři i vodáky. Nádrž Vír II. je malá a údolí nápadněji nezatapila. Problémem je, že voda z ní odtéká tunelem na elektrárnu u Koroužného, a tak poslední silně peřejnatý úsek Svatky je většinou bez vody. Z nádrže se také odebírá značné množství vody a průměrný průtok Svatky pod Vírem tak znatelně poklesl. K Brnu je voda vedena štolami údolím Svatky do megalomansky působící úpravny vody ve Švařci a dále štolami k Borači.

Rybníků je v oblasti velmi málo a jsou výhradně malé. Vyskytují se téměř výhradně v loukách a polích na dnech širších údolí řek, z nichž jsou náhonem napájeny. Oblast není typická pramenná a výrazné prameny zde téměř chybějí. Drobné potoky pramení v erozních rýhách, v nichž postupně a neznatelně přibývá vody. Mnohé prameny v suchých obdobích vysychají a voda v údolí pramení až v jeho nižší části. Upravených pramenů je střední množství (Lesní studánka pod Prosičkou u Jimramova), relativně častější jsou drobné studánky u chatových osad.

5.4.2.4 Vegetace

Z hlediska geobiocenologické klasifikace leží převážná část oblasti ve 4. vegetačním stupni – bukovém. Údolní srázy teplého kvadrantu (typičtěji až v jihomoravské části) hostí společenstva 3. vegetačního stupně – dubovo-bukového. Na nejteplejších stráních pod Doubravíkem se vyskytují náznaky 2. v.s. – bukovodubového. Nejvyšší polohy oblasti na severu a hřbet Horního lesa náležejí již do 5. vegetačního stupně – jedlovo-bukového, kde byla do 10% přirozená příměs smrku. Z hlediska geobotanického jsou na převážné části oblasti předpokládány květnaté bučiny, lokálně v horních částech svahů přecházející v acidofilní bikové bučiny. V údolí Svatky od Víru k jihu geobotanická mapa již předpokládá převahu černýšových dubohabřin, ve skutečnosti zde převažovaly ještě bučiny a dubohabřiny začínaly až v jihomoravské části u Nedvědice. O něco kyselejší půdy byly v údolích Loučky, Libochůvky a Haldy, kde rekonstrukce předpokládá místní výskyt acidofilních doubrav (asi bikových a hlavně jedlových). To je sporné, rozhodně zde na hadcích byly hadcové bory nebo alespoň přirozená příměs borovice. Reliktní bory na skalách byly maloplošné, ale hojné v údolích zmíněných říček, ojedinělé byly v údolí Svatky. Zvláště v údolích pravostranných přítoků Svatky byla a dosud je místy hojná jedle bělokorá. Běžné byly a dosud jsou javorovo-jasanové suťové lesy. Nivy toků hostily lužní jasanovo – olšové lesy.

Současná krajina je odlesněná asi z 50 %. V zemědělské krajině jsou hojně zastoupeny louky i pastviny a místy dokonce převažují. Pole se nacházejí buď v širší nivě Svatky, nebo v prolomech podél ní nebo na mírnějších horních částech svahů. Tvoří jen drobné celky a víceméně horizontální pásy na svazích. Lesy se vyskytují ve středně velkých i velkých celcích především na svazích údolí, ale dalece přesahují na kopce nad údolím. Pouze v západní plošší části se nad údolím objevují na strmějších svazích louky

a dále od údolí pole. Lesy zde pokrývají téměř jen svahy údolí. Zpravidla zalesněné jsou i vystupující pahorky, dodávající krajině specifický malebný ráz.

V současné vegetaci převažují kulturní smrčiny, směrem k jihu na jižních svazích přecházející v kulturní bory. Zpravidla se ale v lesích udržela alespoň příměs listnatých dřevin – severněji buků a javorů klenů, jižněji dubů a habrů a javoru mléče. Smíšené lesy jsou poměrně časté a časté jsou i listnaté přírodě blízké lesy, zvláště na nejstrmějších svazích údolí Svatky a jejích levostranných přítoků. Celkem hojné jsou segmenty přírodě blízkých lesů v nivách - olšiny s jasanem a javory, nejčastěji však mají ráz jen širších břehových porostů. Lokálně sem z teplejších území pronikl trnovník akát a místy vytvořil okraje lesů.

Travní porosty jsou i na poměry kraje Vysočina hojné. Byly zde běžné relativně sušší pastviny, louky byly hlavně v nivách a stinných depresích. Pastviny i louky byly rozděleny systémy kamenic. Ty ovšem dnes zarostly lesem a náletem zarostly i četné menší pastviny a louky. Nověji jsou takové segmenty dokonce zalesňovány smrkem, a mizí tak jedna z hlavních atraktivit oblasti. Mnohé sušší i vlhčí travní porosty mají dodnes značnou floristickou i krajinářskou hodnotu. Extenzivní trávníky na mnoha místech doplňují jedinci či skupiny jalovců. Často jsou součástí maloplošných chráněných území.

5.4.3 Přírodní dominanty

Přírodní dominantou regionálního významu je celý systém údolí Svatky, zvláště při pohledu ve směru údolí. Přírodními dominantami regionálního až nadregionálního významu jsou nejvyšší vrchy v oblasti – Horní les (774 m) v kraji Vysočina a Sýkoř (705 m) v kraji Jihomoravském. Viditelnost těchto vrchů za dobrého počasí přesahuje 100 km. Dominantou regionálního významu je při pohledech od západu vrch Přední skála (712 m n. m.) u Karasína nad Vířem. Spíše mentální dominantou regionálního významu pro informované je nádrž Víř I, jako pohledová dominanta má význam nadmístní. Dominantami nadmístního významu jsou dále mnohé výraznější vrcholy, především Zubštejn (688 m n. m.) nad Pivonicemi (při pohledu od západu a jihu), Prosička (739 m), na západě Kraví hora (611 m) nad údolím Loučky u Olší, ve střední části pak Čepičkův vrch (654 m) nad Štěpánovem. Dominantami nadmístního významu jsou též údolí Loučky a střední a dolní Libochůvky, střední a dolní Nedvědičky, dolní Hodonínky. Ze skal do této kategorie patří zdaleka viditelné skály pod vrcholem Prosičky. Lokálními dominantami jsou především další ostré vrchy, údolí Haldy apod. Dominantami lokálními jsou i vysoké skály vystupující nad les v údolích, řeka Svatky a říčky Loučka, Libochovka, Nedvědička, Bystřička a Hodonínka. Lesy jsou v této oblasti dominantami zpravidla jen ve spojení s nápadným reliéfem, který svou výrazností ostatní kandidáty na dominanty přehlušuje. Dominantami lokálního významu (na podzim až nadmístního) jsou zbytky přirozených lesů barvících se na podzim do rezavoranžova či žluta. Skály skryté v lese, balvanové proudy, rokle a peřeje jsou dominantami v detailu.

5.4.4 Identifikované znaky přírodní povahy a jejich přítomnost (Přírodní charakteristika území)

Znaky přírodní charakteristiky území		Klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Mohutné údolí Svatky a hlavních poboček	XXX	+	XXX

2.	Poměrně výrazné vrchy vystupující nad horní hranu údolí	XXX	+	XX
3.	Přímé úseky údolí Svratky	XX	0	XX
4.	Průlomové úseky údolí Svratky	XX	+	XX
5.	Zaříznuté zákruty až meandry na Loučce, Libochovice, Bystřičce a Haldě	XX	+	XX
6.	Hojné skály vysoké kolem 10 m na vrcholech a svazích	XX	+	XX
7.	Skály vysoké 30 – 80 m při dnech údolí vystupující nad les	XXX	+	XX
8.	Četné nápadné balvanové proudy	XX	+	XX
9.	Strmé rokle spadající do hlavních údolí	XX	+	XX
10.	Výskyty mramorů (se specifickou vegetací)	XX	+	XX
11.	Výskyty hadců (se specifickou vegetací)	XX	+	XX
12.	Pestrost a pozoruhodnost ostatních hornin a minerálů (např. granátické svory, výskyt minerálů barytu, turmalínu, bývalá naleziště železa, uranu, zlata atd.)	XX	+	XX
13.	Zalesněnost cca 50 %, lesy tvořící velké komplexy nebo pásy na svazích údolí	XXX	+	X
14.	Převaha jehličnatých kultur (především smrku) v lesích	XX	-	X
15.	Vysoké zastoupení přírodě blízkých lesů	XX	+	XX
16.	Časté smíšené lesy jehličnanů a listnáčů	X	+	XX
17.	Větší počet botanicky hodnotných luk a bývalých pastvin	XX	+	XX
18.	Pole převážně malá a s dostatkem (lokálně až nadbytkem) dřevinné zeleně v okolí	XX	+	XXX
19.	Údolí Svratky zatopené nádrží Vír I. (ztráta významného jevu)	XX	-	XXX
20.	Vodní hladina nádrže Vír I.	XX	+	XX
21.	Snížení průtoků na Svratce odběrem vody	X	-	XX
22.	Koryta toků s převážně přirozeným průběhem	XX	+	XX
23.	Peřeje u Prudké	XX	+	XX
24.	Peřeje a drobné vodopády na menších tocích	XX	+	XX
25.	Bezvodé údolí Svratky pod nádrží Vír II.	X	-	XX
26.	Drobné přítoky charakteru malých bystřin v bočních údolích	X	+	X

5.4.5 Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty KR

Přítomnost indikátoru je vyjádřena v následující tabulce:

P	Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
P.1	Přítomnost národního parku (NP) vč. ochranného pásma		X

P.2	Přítomnost chráněné krajinné oblasti (CHKO)	X	
P.3	Přítomnost národní přírodní rezervace (NPR) vč. ochranného pásma		X
P.4	Přítomnost národní přírodní památky (NPP) vč. ochranného pásma	X	
P.5	Přítomnost přírodní rezervace (PR) vč. ochranného pásma	X	
P.6	Přítomnost přírodní památky (PP) vč. ochranného pásma	X	
P.7	Přítomnost evropsky významné lokality (EVL) sítě Natura 2000	X	
P.8	Přítomnost ptačí oblasti (PO) sítě Natura 2000		X
P.9	Přítomnost přírodního parku (dle §12 zák. 114/1992 Sb.)	X	
P.10	Přítomnost skladebných prvků vyšších ÚSES (regionálních, nadregionálních)	X	
P.11	Přítomnost významných krajinných prvků (VKP)	X	

5.4.6 Přítomnost území zvýšené přírodní hodnoty

Velkoplošná zvláště chráněná území

- CHKO Žďárské vrchy

Maloplošná zvláště chráněná území

- NPP Švařec, PP Louky u Polomu, PP Nyklovický potok, PP Ostražka, PP Javorův kopec, PR Vírská skalka, PP Kocoury, PP U Hamrů, PR Čepičkův vrch a údolí Hodonínky, PR Ochoza, PP Nad koupalištěm, PP Křižník, PR Hrádky, PR Údolí Chlébského potoka, PP Svratka, PR Nad horou, PR Sokolí skála, PP Veselský chlum, PP Pláně

Přírodní parky

- PrP Svratecká hornatina - Vyhlášen Okresním národním výborem ve Žďáře nad Sázavou v roce 1988 a ONV Blansko v roce 1990 jako oblast klidu. Nařízením Okresního úřadu ve Žďáře nad Sázavou a OkÚ v Blansku byl roku 1995 vyhlášen přírodním parkem. Roku 1995 byla nařízením OkÚ Brno-venkov k parku přičleněna menší část území tohoto okresu.

Park se rozkládá po obou stranách hlubokého údolí Svratky mezi Předklášteřím u Tišnova a Borovnicí severně od Jimramova, kde přímo navazuje na CHKO Žďárské vrchy. Celková rozloha činí 365 km², z toho 251 km² v okrese Žďár nad Sázavou.

Území parku je součástí Hornosvratecké vrchoviny, jižním cípem zasahuje do Tišnovské kotliny. Jeho reliéf patří k nejčlenitějším částem Českomoravské vrchoviny. Leží v rozmezí nadmořských výšek 255 m (niva Svratky mezi Štěpánovicemi a Předklášteřím) až 774,3 m (Horní les severovýchodně od vodní nádrže Vír I). Dalšími významnými vrcholy v okrese Žďár nad Sázavou jsou například Panský vrch (736 m n. m.), Na jedlí (726,8 m n. m.), Zadní skála (712 m. n. m.) a Čepičkův vrch (654,4 m n. m.). Ráz členité vrchoviny až hornatiny určují hluboce zaříznutá údolí Svratky a jejích přítoků, zejména Trhonického potoka, Nyklovického potoka, Hodonínky, Bystřice a Nedvědičky. Relativní výšková členitost je často vyšší než 300 m.

Svratecká hornatina je součástí Českého masivu a je tvořena strážeckým moldanubikem, svrateckým, poličským a letovickým krystalinikem. Převažují metamorfované horniny pararuly, dvojslídne ruly, ortoruly a migmatity. Vzácně, ale z hlediska podmínek vegetace velmi významně, jsou zastoupeny i amfibolity, krystalické vápence (nedvědičké mramory) a

hadce. Svratecká hornatina je mohutnou klenbou, proříznutou údolími Svratky a jejich přítoků. Místy (např. u Borače) jsou opuštěná údolí vyplněna miocenními sedimenty. Na údolních svazích i na hřbetech se často setkáme s pozoruhodnými tvary reliéfu, formovanými v periglaciálním klimatu s mrazovými sruby, nivačními depresiemi, kryoplanačními terasami, balvanovými moři a proudy. K pozoruhodnostem reliéfu patří poměrně četné říční ostrovy Svratky v různých fázích vývoje a osídlování vegetací.

Převládajícím půdním typem ve žďárské části parku jsou kambizemě typické kyselé, časté jsou kambizemě rankrové až rankery. V plošším reliéfu se vyvinuly pseudogleje, podél toků fluvizemě. Na krystalických vápencích nalezneme také malé plochy rendzin.

Členitý reliéf s rozmanitým podložím, půdami a klimatem podmiňuje existenci společenstev 2. bukodubového až 5. jedlobukového vegetačního stupně. Potenciální přírodní vegetací jsou v nejnižších částech dubohabrové háje (*Melampyro nemorosi-Carpinetum*), ostrůvkovitě acidofilní doubravy (*Genisto germanicae-Quercion*). Převládají květnaté bučiny, zejména asociace *Dentario enneaphylli-Fagetum* a *Festuco altissimae-Fagetum*, v severní části parku bikové bučiny (*Luzulo-Fagion*). Značný podíl tvoří suťové lesy ze svazu *Tilio-Acerion*, přičemž právě ve Svratecké hornatině se v rámci celé Českomoravské vrchoviny relativně nejčastěji vyskytují společenstva asociace *Lunario-Aceretum* s dominancí měsíčnice vytrvalé (*Lunaria rediviva*). Vodní toky provázejí společenstva submontánních potočních luhů, patřící zejména do asociace *Stellario-Alnetum glutinosae*, s velmi pestrá druhová skladbou. Rostou tu mj. pérovník pštrosí (*Matteuccia struthiopteris*) kolem Svratky od Bořanova po Borač a bledule jarní (*Leucojum vernum*), zvláště hojně kolem Chlébského potoka.

V údolí řeky Svratky a některých jejích přítoků (Hodonínky a Nedvědičky) je dobře patrný údolní říční fenomén. Chladným a stinným údolním dnem sestupují některé druhy vyšších poloh do relativně nízkých nadmořských výšek, např. žluťucha orlíčkolistá (*Thalictrum aquilegifolium*), čarovník alpský (*Circaea alpina*), hadí kořen větší (*Bistorta major*), zimolez černý (*Lonicera nigra*). Naopak po slunných skalnatých svazích vnikají do nitra Českomoravské vrchoviny některé méně náročné teplomilné druhy — například dub žlutavý (*Quercus dalechampii*), tolita lékařská (*Vincetoxicum hirundinaria*) a strdivka sedmihradská (*Melica transsilvanica*) až do okolí údolní nádrže Vír I. Lokálně se zde projevuje i vápencový fenomén, na vložkách krystalických vápenců rostou některé termofyty v relativně vysokých nadmořských výškách, např. lesostepní sasanka lesní (*Anemone sylvestris*) u Prosetína ve výšce přes 600 m n. m., což je téměř výškový rekord České republiky. Na ostrůvkovitě výchozy hadců (v údolí Svratky u Ujcova, na více místech v údolí Nedvědičky) je vázán sleziník hadcový (*Asplenium cuneifolium*). K botanickým jedinečnostem Svratecké hornatiny patří hranice areálů některých druhů např. bramboříku nachového (*Cyclamen purpurascens*) v okolí Štěpánovic a Borače, stejně jako izolovaná lokalita alpsko-karpatského migrantu řeřišnice trojlísté (*Cardamine trifolia*) v sýkořských lesích nad údolím Chlébského potoka či kriticky ohroženého švihlíku krutiklasu (*Spiranthes spiralis*) na ladech u Švarce.

Další zvláště chráněné a ohrožené druhy rostlin najdeme ve zbytcích přírodě blízkých luk a pastvin. V těch vlhkých, patřících do různých asociací svazu *Calthion*, dosud místy roste prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*), tolije bahenní (*Parnassia palustris*), starček potoční (*Tephrosia crispa*), všivec ladní (*Pedicularis sylvatica*) aj. Poměrně četné jsou dosud zbytky krátkostébelných trávníků ze svazu *Violion caninae*, v nichž místy rostou jalovec obecný (*Juniperus communis*), kociánek dvoudomý (*Antennaria dioica*), vstavač obecný (*Orchis morio*), vřes obecný (*Calluna vulgaris*) aj., donedávna (např. u Prosetína) i horeček mnohotvárný český (*Gentianella praecox* subsp. *bohemica*).

Obdobně jako flóra je pestrá také fauna Svratecké hornatiny, zejména ptactvo. Skalnatá údolí Svratky, Hodonínky a dalších toků poskytují optimální možnosti ke hnízdění vývoji velkého

(*Bubo bubo*) a krkavci velkém (Corvus corax). V rozlehlých lesních komplexech hnízdí vícero párů čápů černých (*Ciconia nigra*), potravně vázaných zejména na zdejší toky se pstruhy a lipany. Zbytky starých listnatých, zvláště bukových porostů s doupnými stromy obývají datel černý (*Dryocopus martius*), strakapoud prostřední (*Dendropos medius*), holub doupňák (*Columba oenas*), lejsek malý (*Ficedula parva*) aj., v posledních letech se sem šíří i sýc rousný (*Aegolius funereus*). Typickým ptákem smrkových porostů vyšších poloh je ořešník kropenatý (*Nucifraga caryocatactes*), kterého lze na podzim a v zimě pozorovat i v zahradách zdejších měst a vesnic. Téměř u všech toků přírodního parku na mnoha místech hnízdí skorec vodní (*Cinclus cinclus*), běžný je konipas horský (*Motacilla cinerea*), vzácný ledňáček říční (*Alcedo atthis*), hnízdící např. na Nedvědičce. Do nitra vrchoviny postupně proniká bramborníček černohlavý (*Saxicola torquata*), hnízdící ve více párech např. u Rožné. Mezi obojživelníky patří k nejvzácnějším mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*), jehož populace v posledních desetiletích zřetelně zeslábly, zatímco čolek horský (*Triturus alpestris*) je stále poměrně četný. Ke vzácných plazům řadíme užovku hladkou (*Coronella austriaca*) a zmiji obecnou (*Vipera berus*), k ohroženým drobným savcům rejsce černého (*Neomys anomalus*). V opuštěných štolách zimují netopýři.

Svratecká hornatina byla a je obdobně jako Žďárské vrchy krajinou silné inspirace. Nalezli ji zde mj. malíři Josef Jambor, Emanuel a Michal Ranný, básník Jan Skácel a spisovatel Josef Uher, který zvláště poutavě vylíčil krajinu a život v údolí Svatky u Borače na přelomu 19. a 20. století.

Svratecká hornatina patří k nejpozoruhodnějším územím rozlehlé Českomoravské vrchoviny. Dokládá to i skutečnost, že v tomto přírodním parku bylo zatím (k 1. 1. 2000) vyhlášeno 38 maloplošných chráněných území, z toho 15 v okrese Žďár nad Sázavou.

Územní systém ekologické stability

Nadregionální biocentra

- Údolí Hodonínky

Regionální biocentra

- Benátky, Holotín, Laškovec, Dubovice, Bařovec, Pernštejn, Sokolí skála, Žďárna, Havlov, Jahodná, Vrbka, Loučky

Nadregionální biokoridory

- tento prvek ÚSES prochází v severní části oblasti jejím středem v jižní části pak po východním okraji

5.4.7 Kulturní a historická charakteristika oblasti

5.4.7.1 Historický vývoj území v širších souvislostech

Intenzivní kolonizace regionu se rozběhla ve 13. století, kdy sem přišli pánové z Medlova, pozdější Pernštejnové. Štěpán z Medlova získal v roce 1208 výměnou s olomouckým biskupem osady Doubravník a Drahník. V Doubravníku záhy založil ženský augustiniánský klášter, který se stal církevním centrem nově osídlovaného kraje. Kolonizace postupovala především podél řeky Svatky, která tvoří přirozenou osu kraje. V první polovině 13. století byla založena budoucí centra kraje Štěpánov, Jimramov (první zmínka 1285) a Bystřice (první zmínka 1298, původ kostela je však jednoznačně starší). Prvním sídlem pánů z Medlova byl hrad Kámen, zvaný později Zubštejn. Ještě v průběhu 13. století vznikly v jeho sousedství další hrady (Pyšolec, Aueršperk, Dalečín, Skály). Hlavním

rodovým sídlem se však nakonec stal hrad Pernštejn, jehož existence je doložena v roce 1285. Z téhož roku pochází zpráva o Černvíru, Olší a Rozsochách. V jižní části regionu vyrostlo ve 13. a 14. století několik hradů jiného než perňštejnského založení: Mitrov a Bukov(á) nedaleko Strážku, Víckov, Košíkov, Rysov. Odděleně od perňštejnského panství se vyvíjelo také území kolem Louček, jehož střediskem se stal hrad Loučka, pocházející z druhé poloviny 13. století. Do jižní části regionu zasahoval také vliv ženského cisterciáckého kláštera v Tišnově, který založila v roce 1233 královna Konstancie. Jako zajímavost lze zmínit poutní kostel na Vítochově v severní části regionu (první zmínky v polovině 13. století); kamenná, raně gotická stavba s románskými prvky se bez zásadních změn (současná věž pochází z 2. poloviny 15. století) dochovala dodnes.

Ve 14. století pokračovala v regionu kolonizace a probíhal rozvoj stávajících sídel. Z té doby pocházejí nejstarší zprávy o Dalečíně (1349, hrad a kostel), Víru (1364), Koroužném (1377), Rožné (1349), Stříteži (vladycký rod ze Stříteže zmíněn 1356) či Nedvědicí. Rod pánů z Medlova se značně rozrostl a rozvětvil, což vedlo k jeho dočasnému úpadku. Jím ovládané území se rozdrolilo do menších statků, které byly postupně rozprodávány. Velkou část regionu získal ve druhé polovině 14. století moravský markrabě Jan Jindřich (Lucemburský), který kupříkladu obnovil v té době už opuštěný hrad Zubštejn. Ve regionu se angažovali také pánové z Kunštátu a pánové z Lomnice. Na přelomu 14. a 15. století zastával Vilém z Pernštejna významné postavení ve správě Moravy, což bylo předznamenáním nového vzestupu rodu. Vilém si pomáhal i ne úplně čistými způsoby; stejně jako mnoho pánů té doby měl loupežnou skupinu, která přepadávala okolní městečka a šlechtická sídla. Zřejmě už ve 14. století byla zahájena těžba rud v okolí Štěpánova.

Za husitských válek se Pernštejnové přiklonili ke kališníkům a Pernštejn se stal jedním z nejvýznamnějších husitských hradů na Moravě. V té době proběhla jeho přestavba a zpevnění obranného systému. Z roku 1427 pochází zpráva o tom, že Jan z Pernštejna přepadl a přivlastnil si hrad Košíkov. V roce 1428 vypálili husité klášter v Tišnově (jeptišky našly spásu za hradbami Pernštejna) i v Doubravníku. Zatímco tišnovský klášter se z této pohromy dokázal vzpamatovat, doubravnický zanikl. Dobyť a částečně pobořen byl za husitských válek také hrad Loučka. Hrad Skály se stal sídlem loupeživé tlupy, která zde působila i po skončení husitských válek a dlouho odolávala pokusům o rozprášení. Teprve na základě zemského sněmu moravských pánů (1440), byl hrad vykoupen a posléze dobyt a zbořen zemskou hotovostí. Krajem prošla vojska také v době česko-uherských válek za vlády Jiřího z Poděbrad. Během nich byly zničeny hrady Loučka (1497 se uvádí jako pustý) a Pyšolec.

Konec 15. a celé 16. století byly v regionu obdobím rozvoje. V regionu byl jeho představitelem především rod Pernštejnů, kterým po skončení husitských válek podařilo postupně získat zpět dřívější majetek. Významný podíl na tom měl Vilém (II.) z Pernštejna, který patřil k nejmocnějším šlechticům v zemi. Měl blízko ke králi Ladislavu Pohrobkovi i k Jiřímu z Poděbrad. Po jeho smrti byl přetažen na katolickou stranu přívrženců krále Matyáše. Po celou dobu úspěšně shromažďoval majetek a na svých panstvích zdárně hospodařil; byl kupříkladu vyhlášeným zakladatelem rybníků. Do perňštejnského vlastnictví se dostala také řada hradů (Zubštejn, Pyšolec, Bukov, Mitrov), o něž však nejevili velký zájem, takže neudržované stavby postupně pustly. Zajímavý byl osud hradu v Dalečíně, který se počátkem 16. století stal sídlem loupeživých rytířů, proto dobyt a pobořen zemským vojskem (1519). V blízkosti zbytků hradního paláce byl postaven lovecký zámeček (1588). Jediný hrad, kterému věnovali soustavnou péči, byl rodový Pernštejn, který prodělal goticko-renesanční přestavbu,

poslední významnější stavební zásah do jeho vzhledu. O prosperitě perňštejnského rodu svědčí velkolepý chrám, který nechali v pozdně gotickém a renesančním slohu zbudovat v místě zaniklého kláštera v Doubravníku (1532-1557); sloužil jako rodová hrobka. Ke stavbě bylo použito mramoru, který se těžil v okolí Nedvědice, kde se v souvislosti s těžbou zdárně rozvíjelo kamenictví. V 15. století došlo k rozkvětu Štěpánova; v provozu byly stříbrné doly v Cumberku u Švařce a u Horního Čepí, Štěpánov byl povýšen na městečko, v němž sídlil horní cech a horní soud. Stříbro postupně nahradila železná ruda, která se zde zpracovávala ve výhních a hamrech. Střediskem železářství byly obce Borovec a Olešnička, které později splynuly se Štěpánovem, a Vír, ve všech stál už v 16. století hamr. Pernštejnové podnikli také rozvoj dalších městeček; velké podpoře se těšila Nedvědice (městečkem se stala na konci 15. století), ve druhé polovině 16. století vzrostl význam Bystřice, která byla povýšena na město (1580). Koncem 16. století začalo postavení perňštejnského rodu upadat a jejich rozsáhlé panství bylo postupně rozprodáno. Část získali pánové z Kunštátu (Vír, Rovečné, Nyklovice, Prosetín, Sulkovec), jádro panství (hrad Pernštejn, Nedvědice, Doubravník, Štěpánov) bylo prodáno pánům z Katharu v roce 1596.

Pernštejnové vymřeli po meči (1631) v průběhu třicetileté války, která zcela zastavila předchozí rozvoj regionu. Konfiskace po bitvě na Bílé Hoře se dotkly dalečinského panství, které v té době patřilo luteránu Vilému Dubskému z Třebomyslic, který se aktivně účastnil stavovského povstání. Do dějin války vešla úspěšná obrana hradu Pernštejna při švédském obléhání v roce 1645. Čtrnáctidenního boje se účastnilo téměř 6000 vojáků, aktivně byla zapojena i dělostřelba. Hrad odolal, ale široké okolí bylo postiženo švédským pleněním. Velmi krutě dopadlo zejména městečko Nedvědice pod hradem či Sulkovec, který byl vypálen. Na konci války byl region zpustošený a vyhladněný a jeho obnova probíhala jen velmi zvolna. Ještě v roce 1675, tedy téměř 30 let po válce, byly v Nedvědice místo předválečných 11 gruntů pouze 3, v Rožné bylo jen 16 osídlených domů a celá řada pustých, ve Stříteži bylo obýváno pouhých 15 domů.

Poválečná obnova se opírala především o železářskou výrobu, která nebyla přerušena ani v průběhu války. Už v první polovině 17. století vzniklo na středním toku Svatky několik železářských hamrů a hutí, objevily se také první vysoké pece (Štěpánov, Nedvědice, Vír). Zdejší železo bylo kvalitní a v 17. století dodávaly místní podniky nejvíce zbraní a železa pro potřeby armády ze všech moravských železáren. Zatímco v Nedvědici železářská výroba zanikla ještě před koncem 17. století, ve Štěpánově a Víru pokračovala, protože v okolí stále probíhala těžba železné rudy. V okolí Koroužného se těžila také měděná, olověná a stříbrná ruda (těžba ukončena 1773). O změnách v zemědělství v 18. století svědčí rušení panských dvorů; Josefov (u Rožné) vznikl z části pozemků Janovického dvora, zrušeného před rokem 1757. V okolí Nedvědice pokračovala těžba mramoru a rozvoj kamenictví. S obnovou byla spojena výstavba v barokním stylu, hojně vznikaly především církevní stavby. Jako příklad lze uvést přestavbu kostela v Dalečíně (1744) nebo výstavbu kostela sv. Havla v Sulkovci (1735-1736), který dodnes tvoří hlavní dominantu obce. Stavební zajímavostí je zastřešený dřevěný trámový most přes řeku Svatku, který byl v roce 1718 vybudován v Černvíru. Jde o nejstarší zachovaný objekt svého druhu na Moravě a je chráněn jako technická památka.

Změny přinesly tereziánské a josefínské reformy druhé poloviny 18. století. Toleranční patent umožnil svobodu náboženského vyznání, řada lidí v kraji se přihlásilo k evangelickému náboženství; hned v roce 1782 byl vystavěn evangelický kostel v Rovečném. Zrušení nevolnictví a hospodářské

reformy podpořily rozvoj podnikání a vedly ke zlepšení situace na venkově. Změnil se způsob lesního hospodářství.

V 19. století došlo v regionu k oživení hospodářského, kulturního a spolkového života. Hlavním průmyslovým centrem zůstával Štěpánov. V roce 1814 zde byl zhotoven první provozuschopný parní stroj v celé habsburské monarchii. Poháněl valchu brněnského soukeníka Wünsche. Zdejší železárny byly postupně rozšiřovány a v činnosti pokračovaly i po ukončení těžby v okolí (1875). Na začátku 20. století zde přibyla smaltovna a galvanovna, před 1. světovou válkou v železárnách pracovalo více než 200 zaměstnanců. V Nedvědicích došlo k rozvoji tkalcovství a soukenictví. Na činnost valchy u Klečan navázala tovární textilní výroba. Už v roce 1806 byla v městečku založena továrna na hedvábné látky, v roce 1884 byla otevřena továrna na vlněné a bavlněné zboží (v roce 1890 zde bylo zaměstnáno 60 domácích a 150 přespolních tkalců). V 19. století probíhala v regionu také zajímavá výstavba. V Dalečíně byl postaven dřevěný krytý most přes řeku Svatku (1846). Podobné byly ve druhé polovině 19. století v kraji hojné, ale do současnosti se zachoval pouze o století starší most v Černvíru. Zhruba ve stejné době byl dalečínský zámek, který dnes slouží obci, přestavěn v alpském stylu. Posledními šlechtickými majiteli pernštejnského panství se stali Mitrovští z Nemyšle, kteří jej koupili začátkem 19. století. S tímto rodem je spojená výstavba kostela v Rozsochách (1763-1765), klasicistní přestavba zámku v Dolní Rožince (1781-1799), v jehož sousedství byl zřízen anglický park s alejemi a zajímavými stavbičkami. Vystavěli také pseudogotickou rodovou hrobku v sousedství kostela v Doubravníku (1867). Jako zajímavé stavby jiného druhu lze uvést dva staré mlýny ve Skryjích na řece Loučce: Buchalův (1820) a Mašíčkův mlýn (1843, postaven ve stylu zlidovělého baroka s ozdobami). Regionem prochází od začátku 20. století železnice; dvoukolejná trať z Tišnova do Žďáru nad Sázavou, která svými viadukty, náspy, výkopy a dlouhými tunely má parametry horských železnic, byla uvedena do provozu v roce 1905. Na přelomu 18. a 19. století se změnil život Pernštejna, začalo se zde objevovat stále víc návštěvníků a hrad byl této skutečnosti přizpůsobován. Od roku 1825 zde byly vedeny návštěvní knihy. Rostoucí cestovní ruch ovlivnil v podstatě celý region.

Po 2. světové válce, během níž se v regionu pohybovaly partyzánské skupiny a která regionu nepřinesla žádné zásadní škody, byl na základě Benešových dekretů konfiskován majetek rodiny Mitrovských z Nemyšle. Hrad Pernštejn přešel do majetku státu a stal se významným turistickým cílem. V letech 1947-58 byla zbudována přehrada Vír na Svatce, sloužící jako zdroj pitné vody. Přehradní nádrž zatopila Chudobín u Dalečína a část Korouhvice. Jižní část regionu protнула železnice spojující Tišnov s Havlíčkovým Brodem přes Křižanov. První návrh této trati sice existoval už v roce 1836, ale výstavba byla zahájena až v roce 1939 a dokončena až po válečném přerušení v roce 1953. U Dolních Louček byl postaven monumentální železniční viadukt nad řekou Libochůvkou, jehož oblouk o rozpětí 120 m je největším železobetonovým obloukem v České republice. Poválečný vývoj nezměnil nic na převážně venkovském charakteru regionu, jehož průmyslovými centry zůstaly Štěpánov s železárnami, které se po roce 1989 vrátily do soukromých rukou, a Nedvědice. Vzhled krajiny sice ovlivnila intenzifikace zemědělské výroby ve druhé polovině 20. století, ale zdejší krajina si zachovala civilizaci poměrně málo dotčený vzhled, což se odrazilo ve vyhlášení přírodního parku Svratecká hornatina (1988), který zahrnuje podstatnou část regionu. Soubor historických staveb Doubravníku, zahrnující kostel a hrobku Mitrovských byl roku 1995 prohlášen za městskou památkovou zónu. To jen dosvědčuje skutečnost, že se oblast stala centrem turistiky a rekreace a že tato role v posledních letech sílí.

5.4.7.2 Identifikace dochovaných znaků historické povahy (Historická charakteristika území)

Znaky historické charakteristiky území		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Dochované obrazy sídel s typickými dominantami	XX	+	XX
2.	Dochované původní prostorové uspořádání sídel	XX	+	X
3.	Dochovaná historická jádra měst s četnými historickými objekty měšťanských domů, veřejných budov, veřejnými prostory, parky	XX	+	XX
4.	Cestní síť vedená v původní historické stopě s doprovodnou zelení a travnatými příkopy, železniční tratě respektující reliéf	XX	+	X
5.	Dochované objekty sakrální architektury, typické dominanty kostelních věží umocňující obraz sídla	XX	+	X
6.	Přítomnost dochovaných bývalých panských sídel zámků, hradů, tvrzí, zříceniny hradů, klášterů	X	+	X
7.	Dochované objekty lidové architektury	XX	+	X
8.	Dochované znaky původního historického členění krajiny (meze oddělující pozemky, remízky, úvozy a polní cesty)	XX	+	XX
9.	Dochované historické objekty samostatných usedlostí, mlýnů, hamrů a objektů sakrální architektury ve volné krajině	X	+	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouštěcí	- negativní	XX významný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.4.7.3 Typologie lidové architektury

Převládá typ domu Českomoravské vrchoviny. Severní část je pod vlivem působení horáckého domu, který pokračuje od Bystřice nad Pernštejnem jihovýchodně, v širším území okolí řeky Svratky, kde směrem k Tišnovu slábne a setkává se s moravskými typy lidové architektury. Severní hranice jeho rozšíření odpovídá přibližně severní hranici kraje, kde se opět v jasně zřetelném vymezení střetává s typem východočeského domu, který se zde objevuje ve specifické, místní dobové formě domu poličského typu. V severovýchodním okraji oblasti se může okrajově a lokálně uplatnit vliv a prvky jiné místní dobové formy východočeského typu třebo-svitavského domu.

5.4.7.4 Komponované prostory a panská sídla, významné kulturní lokality a objekty v krajině

Kulturně a historicky významné lokality kulturní krajiny	
Městské památkové rezervace (MPR)	Městské památkové zóny (MPZ)
0	MPZ Jimramov

Vesnické památkové rezervace (VPR)	Vesnické památkové zóny (VPZ)
0	Ubušínek
Lokality s cennou архитектурou	Lokality s cennou lidovou архитектурou a dochovanou urbanistickou strukturou
Vítochov, Jimramov, Dalečín, Koroužné	Raková, Kaly/Zahrádky, Jilmoví, Horní Čepí, Meziboří, Moravské Janovice, Újezd, Ubušínek, Kozlov, Vrtěříž, Kovářová
Krajinné památkové zóny (KPZ), komponované krajinné prostory	Významné stavby v krajině
Pernštejnské zahrady (v JM kraji)	Vítochov
Národní kulturní památky	Archeologické lokality
0	0

5.4.7.5 Současný stav krajiny

Struktura krajiny je výrazně podřízena členitému hornatému reliéfu s hlavní přírodní osou řeky Svratky. Ten dává území tři různě uspořádané typy prostorů. V nejvyšších místech a v okrajích území, kde se reliéf rovná do vrchoviny je krajina více odlesněná a utváří ji pestrá mozaika polí, luk a pastvin a drobných lesů v rámování větších lesních komplexů. Místy se tyto náhorní polohy, jsou-li ploššího reliéfu, vyznačují scelenými bloky orné a pastvin, které potlačují původní strukturu krajiny. Jde především o prostory v okolí Rovečného, Prosetína, Brtovic. I zde však jsou četné meze a drobné lesíky. Naproti tomu je dno hlavního svrateckého údolí vyplněno v rozšířených částech zemědělskou krajinou v plošších částech narušenou scelenými bloky, reprezentovanou nepravidelnou záhumenicovou plužinou s dochovanými mezemi a sady. Loučka tvoří sevřenější údolí, které je v širších částech obsazeno drobnými sídly a samostatnými mlýny. Údolní dno Libochovky je velmi úzké a jsou zde jen drobné zástavby. Mezi těmito prostory jsou v různých výše položených místech enklávy drobných obcí vyznačující se dochovanou krajinnou strukturou, která však ke své škodě v mnoha místech neúměrně zarůstá. Enklávy tvoří velmi pestrá mozaika mnohdy květnatých luk a pastvin s drobnými poli (dnes již ojediněle). Převládají zde trvale zatravněné plochy.

Po celé délce údolí je řeka Svratka lemována pásem břehové zeleně, který tvoří typický znak i jejích přítoků. V S části území je řeka přerušena přehradou Vířské nádrže tvořící velmi dlouhou lagunu táhnoucí se téměř až k Dalečínu.

Sídlení struktura je ustálená, výrazně podřízená hornatému reliéfu. Dno hlavního údolí obsazují drobná rázovitá městečka a několi vsí – Jimramov, Dalečín, Vír, Štěpánov n. S., Nedvědice. Údolní prostor tvoří mozaika krajiny polí, luk a pastvin podél vodního toku. Drobné vsi ve vyšších polohách jsou téměř intaktně dochované jak v prostorovém uspořádání lesních lánových a hromadných vsí, tak i v architektonické kvalitě objektů lidové architektury. Dominanty kostelních věží jsou jen ve větších obcích, jako je Štěpánov, Dalečín, Veselí, Rovečné, Prosetín. Podél Loučky a Svratky (v horních částech) jsou četné zříceniny. Významnou kulturní dominantou tvoří gotický hrad Pernštejn (dnes je území v Jihomoravském kraji).

Krajina je místy narušena scelenými půdními bloky, některá sídla trpí nevhodně umístěnými novostavbami z konce minulého století a přestavbami tradičních usedlostí a objektů lidové architektury, S část území je narušena stavbou správní budovy dálkového vodovodu z Vírské nádrže u Švařce, údolí Svatky přetíná měřítkem odlišná silnice Žďár – Bystřice n. P.- Boskovice, některé prostory jsou naušeny rekreační výstavbou, místy jsou umístěny na okraje sídel agroindustriální areály nerespektující tradiční měřítko sídla, v okolí Lískovce územím prochází necitlivě vedené nadzemní el. vedení VVN.

5.4.7.6 Kulturní dominanty (pozitivní projev)

Doubravník – (JM Kraj)

obraz sídla v krajině s typickými dominantami:

- ✓ kostel Povýšení sv. Kříže
- ✓ kaple sv. Anny
- ✓ kaple sv. Máří Magdalény

Historické jádro Doubravníka je státem chráněnou památkovou zónou, tvoří ho vedle farního kostela zbytky opevnění, fara a některé obytné domy.

Kostel Povýšení sv. Kříže byl postaven na místě zaniklého kláštera augustiniánek v letech 1535-1557 v pozdně gotickém a renesančním slohu pány z Pernštejna jako jejich rodová hrobka. Hlavní materiál stavby je mramor z nedalekých Nedvědic. Věž na západní straně byla do současné podoby upravena až roku 1792, do té doby bylo zvonicevé patro věže dřevěné. Na severní straně kostela byla v roce 1867 přistavěna pseudogotická hrobka Mitrovských, ve které se nachází 19 sarkofágů odlitých ve štěpánovské hutí.

Dále kaplička sv. Anny a na kopci Bozinka nad obcí bíle omítnutá oválná kaple sv. Máří Magdaleny.

Pernštejnské Jestřabí – (JM kraj)

- kapličky

Kaly/ Zahrádky

- kaple sv. Maří Magdaleny

Malou podhorskou obec tvoří čtyři osady a to Pernštejnské Jestřabí, Maňová, Jilmoví a Husle. První písemná zmínka o obci je z roku 1364. V osadě Pernštejnské Jestřabí, Jilmoví a Maňová jsou pěkné kapličky.

Obec se skládá ze dvou místních částí, Kalů a Zahrady. První písemná zpráva o obci pochází z roku 1386. Uprostřed obce (místní částí Kaly) stojí kaple sv. Maří Magdaleny z roku 1883 (státem chráněná kulturní památka), přibližně na místě staré zvonice z roku 1834. V místní části Zahrádky je kaple sv. Maří Magdaleny.

Dolní Čepí - kostel

dominanta románského kostela

Dolní Loučky – (na západních hranicích Jihomoravského kraje)

obraz sídla v krajině s typickými dominantami:

- ✓ kostel sv. Martina
- ✓ železniční viadukt

Obec má pěknou polohu na soutoku Libochovky a Loučky, centrum obce s kostelem sv. Martina, který byl založený krátce po vzniku hradu. První zmínka pochází z roku 1236, není však známo, kdy a kým byl postaven. Zvon pochází z roku 1491, kostel byl přestavován, dnešní podoba vychází z přestaveb provedených v 17. a 18. století.

Nejvýraznější dominantou obce Dolních Louček je železniční viadukt nad údolím Libochůvky zvaný Most míru. Je dlouhý 300m a vysoký 30 m.

Ubušínek - vesnická památková zóna

Malá ves na Jimramovsku byla založena za pozdní horské kolonizace jako lánová vesnice. Jednotlivé stavení vynikají rozmanitostí použitého stavebního materiálu, najdeme tady stavby dřevěné, kamenné, z pálených i nepálených cihel. Velikostně se tady setkáváme s většími usedlostmi troj nebo čtyřbokého uzavřeného typu i s menšími chalupami s malým dvorkem.

V roce 1995 byla obec prohlášena vesnickou památkovou zónou jako doklad lidového stavitelství 19. století. *Způsob prohlášení: 249/1995 Sb., Vyhláška Ministerstva kultury ze dne 22. září 1995 o prohlášení území historických jader vybraných obcí a jejich částí za památkové zóny.*

Tišnov - obraz sídla v krajině

Kostel sv. Václava je hlavní dominantou města. Původní gotický kostel postupně ztratil četnými přestavbami a opravami po požárech města svůj starobylý ráz.

s typickými dominantami:

- ✓ Kostel sv. Václava
- ✓ Klášter Porta coeli
- ✓ Klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie a klášterní areál

Stavebně nejstarší části jeho dnešní podoby jsou z 15. století. Kostelní věž (bývalá hláska) vysoká 51 m stála původně samostatně a byla přestavěna v pozdně gotickém slohu roku 1543. V 1. patře věže se dochovala původní žebrovaná gotická klenba. Nejrozsáhlejší přestavba kostela byla provedena roku 1838 - 1839. Byl rozšířen chrámový prostor prodloužením lodi o 10 metrů a připojen k věži. Byla přistavěna Mariánská kaple, oratoře, vestavěna nová kruchta.

Klášter Porta coeli patří mezi nejkrásnější památky raně středověké architektury v České republice. Do dnešních dnů se dochoval rozsáhlý komplex klášterních budov s raně gotickým jádrem a s mnoha gotickými, renesančními a zejména barokními přístavbami.

Klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie je prostá mohutná románsko - gotická stavba z let 1233 - 1239. Bezvěžová trojlodní bazilika s příčnou lodí (transeptem) a trojdílným závěrem vytváří svým půdorysem tvar latinského kříže. Bazilika je zaklenuta křížovou žebrovanou klenbou, presbytář má křížovou klenbu šestidílnou. Unikátní uměleckou prací v celém středoevropském prostředí je bohatě zdobený gotický portál v západním průčelí - Porta coeli.

Klášterní areál, obehnaný z větší části dochovanou obvodovou zdí, doplňuje novogotická kaple z roku 1901 a barokní budova bývalého Probošství z 18. stol., ve kterém je dnes Podhorácké muzeum. Barokní jsou také budovy hospodářského příslušenství kláštera, z níž vyniká mohutná budova sýpky.

Mitrov-zámeček

Na okraji vesnice se nalézá zámek založený v roce 1779 za Toussainta, byl v letech 1890-1891 novogoticky přestavěn a rozšířen rodem Gudensů podle návrhů A. Prokopa. Budova má tři křídla s věžemi v nárožích a nad hlavním vchodem. Kolem zámku byl zřízen anglický park. Od roku 1894 byl zámek v držení rodina Skeneových. Dnes je majetkem státu a slouží jako domov důchodců.

Černvír - obraz sídla v krajině typickými dominantami:

- ✓ chrám Nanebevzetí P.Marie
- ✓ krytý trámový most

Při průjezdu obcí Černvír není možné přehlédnout její dvě dominanty. s Dvouapsidový chrám Nanebevzetí P.Marie na nevysoké, ale výrazné ostrožně; chrám stojí na místě pozdně románské svatyně, jejíž zdivo je v něm částečně obsaženo, na kterou navazovalo na jižní straně ostrožny opevněné sídlo. Z něj dnes zbyla pouze vyvýšenina, na které stojí soukromý dům se zahradou. Při výkopech se našla keramika datující život na něm ve druhé polovině 13.století a zánik před polovinou 14.století. Sídlo mělo oválný půdorys, s osami 25 a 40 m. Dnes se z opevnění nedochovaly žádné prokazatelné náznaky. Je tu však kamenný sklep, jehož stáří a souvislost se sídlem není prokázána. Volně se dnes dá dostat pouze po cestě k chrámu a k hřbitovu, který ho obtáčí.

Druhou dominantou obce je krytý trámový most přes řeku Svratku, který pochází z roku 1718. Je 32 m dlouhý a jeho šířka je 2.6 m. Je nejstarším objektem svého druhu na Moravě a je technickou památkou.

Nedvědice

- Kostel sv. Kunhuty

Kostel sv. Kunhuty je dominantou městečka. Byl vybudován v roce 1727 na místě původního dřevěného kostelíka.

Strážek

- kostel sv. Šimona a Judy

Dominantou obce je kostel sv. Šimona a Judy.

K turistickým vycházkám zde slouží vrch Strážnice 550 m n.m., zámek Mitrov, zřícenina hradu Mitrov a malebné údolí řeky Bobruvky.

Chlum

- kostel

Zakladatelem chlumského kostela byl asi kolem roku 1300 třebíčský opat. Kostel dostal svoji konečnou podobu přístavbou západní části s hlavním vchodem v roce 1912. V témže roce byly kostel a fara pobity zinkovým plechem.

Vítochov

+ ochranné pásmo kostela sv.

Nad obcí se vypíná nejcenější památka- původně románský kostel sv. Michala s opevněním, ve kterém se nachází kamenná křtitelnice z pol. 13. stol. a kamenný oltář. Fresky byly odhaleny v roce 1949 a restaurovány v roce 1967. Představují

Michala

Vjezd do Jeruzaléma, Poslední večeři Páně, Ježíšovo umučení a zmrtvýchstání a další výjevy z Kristových pašijí. Jsou zde i malby Panny Marie, patrona archanděla Michaela a postavy mučedníků.

Gotický hrad Pernštejn

Na západní hranici JM kraje.

Jeden z nejlépe dochovaných gotických hradů u nás, renesančně rozšířený, nevýrazně upravený barokně, klasicistně a romanticky.

5.4.7.7 Identifikované znaky kulturní povahy a jejich přítomnost v současné krajině území oblasti (Kulturní charakteristika území)

Znaky kulturní charakteristiky území		Klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Rozsáhlé půdní bloky, převážně zorněné, vyznačující se geometrizovanými okraji, nesoucí důsledky intenzifikace zemědělské výroby – meliorace, technické úpravy vodních toků	XXX	-	X
2.	Hospodářský charakter lesních porostů vyznačující se četnými průseky, pravidelnými okraji a převahou lignikultur	X	-	X
3.	Sídla venkovského typu převážně v původním prostorovém uspořádání zachovávající svůj typický charakter s dochovanými objekty lidové architektury	XX	+	XXX
4.	Necitlivě prostorově a architektonicky řešené dostavby sídel s novostavbami z daného období, technické úpravy toků a návesních rybníků (betonové požární nádrže)	X	-	X
5.	Agroindustriální areály na okraji sídel vyznačující se kontrastním měřítkem, objemem hmot a proporcemi	X	-	X
6.	Stromořadí doprovázející komunikace	XX	+	X
7.	Liniové objekty dálkového vedení (VVN, VN) s příhradovými stožáry, stožáry GSM a necitlivě ztvárněné a umístěné vysílače	X	-	X
8.	Chaty a rekreační střediska	X	-	X
9.	Ovocné sady v okrajích sídel a ve volné krajině	XX	+	X
10.	Vířská údolní nádrž	XX	+/-	X
11.	Nadměrně frekventované komunikace a dálkové komunikace I. třídy a dálnice, železniční koridory	X	-	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouštějící	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.4.7.8 Indikátory zvýšené kulturní hodnoty krajiny zvyšující estetickou hodnotu krajinného rázu

K	Indikátory přítomnosti hodnot kulturní a historické charakteristiky	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
K.1	Přítomnost národní kulturní památky (NKP) vč. pam. ochranného pásma (POP)		X
K.2	Přítomnost archeologické památkové rezervace (vč. navrhované a POP)		X
K.3	Přítomnost městské památkové rezervace (MPR)(vč. navrhované a POP)		X
K.4	Přítomnost vesnické památkové rezervace (VPR)(vč. navrhované a POP)		X
K.5	Přítomnost městské památkové zóny (MPZ)(vč. navrhované a POP)	X	
K.6	Přítomnost vesnické památkové zóny (VPZ)(vč. navrhované a POP)	X	
K.7	Přítomnost krajinné památkové zóny (KPZ)(vč. navrhované)		X
K.8	Přítomnost kulturní nemovité památky (vč. navrhované a POP)	X	
K.9	Přítomnost regionu lidové architektury	X	
K.10	Přítomnost archeologických lokalit	X	

5.4.8 Prostorové vztahy, měřítko krajiny a vztahy v krajině

Řeka Svatka spolu s přítoky jakoby vytvořila kolem sebe působivou krajinu připomínající horstvo, vyznačující se zvýšenou přírodní hodnotou. Svatka je základní a významnou přírodní osou celého prostoru. Území tvoří mnoho drobných prostorů odlesněných enkláv skládající se v celek.

Velká část území je zalesněna. Lesy pokrývají především svažité polohy, ve vyvýšených polohách přecházejících do vrchovinné krajiny však řídnu a tvoří spolu se zemědělskými plochami velmi specifickou mozaiku. Dna údolí jsou odlesněna a zemědělsky využívána, rozšířené části na soutoku s přítoky jsou osazeny sídly.

Uspořádání prostorů lze chápat ve třech úrovních: dna údolí výrazně vymezená zalesněnými svahy vytvářející různě široké prostory s mozaikou zemědělské krajiny, prostory s odlesněnými enklávami v členitém reliéfu nad údolími ve vyšších polohách a polootevřené prostory v okrajích oblasti na styku s okolními vrchovinnými prostory.

Krajinná scéna je převážně uzavřená do jednoznačně vymezených údolních prostorů, vyšší polohy poskytují velmi efektní malebné průhledy do hornaté krajiny. V krajině jsou četná rozhledová místa dovolující nejen prohlédnout krajinu Svratecké hornatiny a okolí, ale i vzdálené pohraniční hory S a SV směrem.

Přístupné rozhledny:

	<p>Rozhledna Karasín</p> <p>707 m.n.m</p> <p><u>ROZHLED:</u></p> <p>kruhový rozhled na Svrateckou hornatinu a Bystřicko</p>	<p><u>POLOHA:</u></p> <p>Rozhledna nad Karasínem s restaurací je řešena jako jednopodlažní zděný objekt s čtvercovou věží. Dosahuje výšky třiceti metrů.</p> <p><u>PŘÍSTUP:</u></p> <p>Sezónně.</p>
	<p>Rozhledna Kopaniny</p> <p>675 m.n.m</p> <p><u>ROZHLED:</u></p> <p>kruhový rozhled do krajiny Svratecké hornatiny, na Českomoravskou vrchovinu, Orlické hory, Jeseníky</p>	<p><u>POLOHA:</u></p> <p>Odlesněný prostor nad Olešnicí pod vrcholem kopce Kopaniny, Zelenkův kopec</p> <p><u>PŘÍSTUP:</u></p> <p>Sezónně přístupná.</p>
	<p>Horní les u Rovečné</p> <p>774 m.n.m</p> <p><u>ROZHLED:</u></p> <p>kruhový rozhled do krajiny Svratecké hornatiny, na Českomoravskou vrchovinu, Orlické hory, Jeseníky</p>	<p><u>POLOHA:</u></p> <p>Stojí 9 m pod vrcholem stejnojmenného vrchu u Rovečné v Hornosvratecké vrchovině.</p> <p><u>PŘÍSTUP:</u></p> <p>Sezónně přístupná.</p>
	<p>Zřícenina hradu Zubštejn</p> <p>687 m.n.m</p> <p><u>ROZHLED:</u></p> <p>rozhled na vzdálené Jeseníky a Svrateckou hornatinu</p>	<p><u>POLOHA:</u></p> <p>Zříceniny rozlehlého hradu Zubštejna, zvaného původně Kámen, se nacházejí na skalnatém hřebenu po pravém břehu řeky Svratky.</p> <p><u>PŘÍSTUP:</u></p> <p>Sezónně přístupná.</p>

5.4.8.1 Identifikace znaků prostorové povahy, měřítka a vztahů v krajině

Znaky prostorové povahy		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Výrazná přírodní osa krajiny řeky Svratky, přírodní osy jejích přítoků	XXX	+	XX
2.	Výrazné zalesněné vymežující přírodní horizonty	XXX	+	X
3.	Specifické otevřené průhledy zakončené hornatými partiemi	XX	+	X
4.	Četná vyhlídková referenční místa umožňující pohledy na	XX	+	X

	vzdálené Jeseníky a Orlické hory			
5.	Přítomnost významných pozitivních kulturních dominant	X	+	X
6.	Přírodní charakter území	XXX	+	X
7.	Drobné měřítko odlesněných prostorů	XXX	+	X
8.	Vysoká kulturní hodnota daná harmonickým utvářením krajiny a mírou dochovanosti sídel a jejich krajinného rámce	XXX	-	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spoluurčující	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.4.8.2 Významné narušení krajinného rázu

- × Místy scelené polní hony do půdních bloků
- × Necitlivé přestavby tradičních usedlostí
- × Některá sídla trpí nevhodně umístěnými novostavbami z konce minulého století a přestavbami tradičních usedlostí a objektů lidové architektury
- × S část území je narušena stavbou správní budovy dálkového vodovodu z Vírské nádrže u Švařce
- × Údolí Svratky přetíná měřítkem odlišná silnice Žďár – Bystřice n. P. - Boskovice
- × Rekreační výstavba

5.4.8.3 Citlivost území

Z pohledu výstavby

- × Nepřiměřené dominanty technicistní povahy
- × Větrné elektrárny
- × Necitlivé dostavby sídel s dochovanou urbanistickou strukturou a přestavby tradičních usedlostí
- × Živelné a nekoncepční rozšiřování zastavěných území sídel
- × Záměrné výstavby nerespektující tradiční prostorové uspořádání sídla

Z pohledu změny využití území

- × Odlesnění svahů a horizontů
- × Scelování ploch a odstranění mezí
- × Regulace vodních toků

5.4.9 Opatření k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu, ochranné podmínky OKR

V oblasti krajinného rázu je třeba dbát na minimalizaci zásahů a zachování významu znaků krajinného rázu, které jsou zásadní nebo spoluurčující pro ráz krajiny a které jsou dle cennosti v rámci státu či regionu jedinečné nebo význačné. Jedná se o následující zásady ochrany krajinného rázu, z nichž

některé jsou obecně použitelné pro ochranu přírody a krajiny a některé pro územně plánovací činnost:

- Zamezit výstavbě průmyslových zón a halových objektů
- Zamezit dostavbám sídel s dochovanou urbanistickou strukturou a výstavbě nerespektující tradiční prostorové uspořádání sídla
- Zamezit necitlivým přestavbám tradičních zemědělských usedlostí a chalup a živelnému nekoncepčnímu rozšiřování zastavěných území sídel
- Zamezit výstavbě nerespektující tradiční měřítka a proporce v daném místě.
- Zamezit výstavbě rekreačních objektů a chat
- Zamezit výstavbě výškových staveb a větrných elektráren v celém prostoru a v navazujícím okolí, odkud se mohou vizuálně uplatnit v prostorech oblasti
- Zamezení výstavbě vertikál technicistní povahy do vymezujících horizontů a krajinných předělů nebo míst, kde budou v kontrastu se stávajícími kulturními dominantami
- Zajistit ochranu širšího krajinného rámce Jimramova
- Zamezit výstavbě potlačující přírodní charakter území
- Zamezit scelování polí
- Zamezit technickým úpravám vodních toků a budování přehrad potlačujících typický charakter údolí

5.4.10 Seznam vymezených specifických míst krajinného rázu

V oblasti jsou vymezena následující specifická místa krajinného rázu:

- SMKr Kozlov - Vrtěříž – prostor typické mozaiky krajiny s dochovanými prvky historického uspořádání krajiny
- SMKr Jimramovsko – krajinný rámeček v okolí Jimramova
- SMKr Vírsko – hornatý prostor obklopující Vírskou nádrž
- SMKr Horní Čepí – malebný prostor krajinného rámce drobné vsi s plužinou dělených úseků
- SMKr Lískovec – Kovářová - prostor typické mozaiky krajiny s dochovanými prvky historického uspořádání krajiny

Ochranu a vymezení míst je nutné zabezpečit na úrovni ÚP.

5.4.11 Přítomnost odlišujících se typických prostorů na úrovni míst krajinného rázu

Jako místa krajinného rázu lze vymezovat jednotlivé části údolí řek, odlesněné prostory se sídly.

5.5 Oblast krajinného rázu Havlíčkobrodsko (CZ0610-OB001)

5.5.1 Vymezení oblasti a základní charakteristika oblasti

Havlíčkobrodsko zaujímá severní část kraje Vysočina zasahující do středu území a zahrnuje zemědělskou krajinu s charakterem intenzivně obdělávaných ploch orné s hospodářskými lesy položenou podél významné přírodní osy řeky Sázavy. Nerepresentativní část území tvoří S okraj oblasti u Světlé nad Sázavou, který se vyznačuje členitější krajinnou strukturou.

Obrázek 3: Převládající zemědělská krajina Havlíčkobrodsko se vyznačuje prvky upozorňujícími na intenzifikaci zemědělské výroby

5.5.2 Charakteristika přírodního prostředí, přírodní rámeček oblasti

5.5.2.1 Geologická stavba a geomorfologie území

Horninná skladba oblasti je monotónní. Dominují kyselé přeměněné horniny – pararuly s přechody do migmatitů. V západní části oblasti v nich vystupují středně velké masívy varijských kyselých žul různých subtypů. Ve východní polovině území jsou naopak úzké pruhy bazičtějších přeměněných hornin – amfibolitů, erlánů a dokonce i hadců. Je pozoruhodné, že všechna žulová tělesa i vločky bazičtějších hornin mají výrazně protažený směr JJV – SSZ. Tento směr pak ovlivňuje i orientaci některých hřbítků téměř kolmo k údolí Sázavy.

Monotónní komplexy pararul přecházející až do migmatitů tvoří přibližně 80 % plochy oblasti. Pararuly mají víceméně patrnou foliaci, která je převážně ukloněna k východu s nejčastějším sklonem

kolem 40°. Jde o poměrně kompaktní horniny, ne však příliš odolné, takže výskyt přirozených skal je na nich vzácný. Nevysoké skály jsou zde vázány převážně na úpatí svahů údolí v blízkosti vodního toku. Při zvětrávání se rozpadají na ploché hranaté polyedrické balvany s mezerní hmotou vytvořenou drobnými kameny.

Žuly jsou poměrně všesměrně homogenní kyselé hlubinné vyvřeliny. Při zvětrávání se rozpadají podle navzájem kolmých ploch odlučnosti ve kvádry. Na skalách a balvanech nejdříve zvětrávají hrany, takže se skály i bloky postupně zaoblují a vznikají bochníkovité skály a oválné (žokovité) balvany. Mezi nimi se nachází drobně šterkovitá až hrubě písčité dobře propustná zvětralina. Z žulových masívů je nejvýraznější masív v severním pokračování Melechova (západně od Světlé n./Sázavou), do něhož se zařizla Sázava a vytvořila průlomové údolí s peřejemi, v nejdívočejší části zvané Stvořidla. Tato výrazné údolí je vyvinuto ve zvláštním odolném typu žuly (hrubozrnný dvojslídny granit). Méně výrazný a méně souvislý je masív žul mezi obcemi Lučice a Herálec. Drobné výskyty žul jsou i při severovýchodním okraji oblasti jižně od Přibyslavi a jižně od Malé Losenice.

Od jihovýchodu až k Polné zasahuje severozápadní výběžek třebíčského masívu, který je stejného stáří i původu jako masívy žulové, je však tvořen tmavší bazičtější velmi hrubozrnnou horninou – syenitem, odborně nověji označovaným za porfyrický (tj. s velkými vyrostlicemi minerálů) amfibol biotitický křemenný syenogranit – durbachit. Vlivem své vyšší bazičnosti a v daném území i malého erozního rozčlenění povrchu neprojevuje se tato hornina na povrchu tak výrazně jako žuly.

Amfibolity jsou šedo zelené staré bazické přeměněné horniny. Vlivem metamorfózy však uvolňují své živiny do půdy pomalu, a tak půdy na nich nejsou výrazně živnější než na pararulách. Silně bazické a chemicky extrémnější jsou erlány, ty však ve východní části oblasti tvoří příliš úzké pruhy, než aby se v krajinném měřítku mohly nápadněji projevit.

Zajímavější jsou výskyty hadců – přeměněných ultrabazických hornin. Nacházejí se v okolí Polné v až 300 m širokých pruzích - mezi Polnou a Věžnicí, jižně od Záborné u Polné, sz. od Poděšína a v údolí Sázavy u Otína. Drobné výskyty jsou i v okolí Havlíčkovy Borové. Horniny jsou nápadné svou tmavozelenou barvou. Vlivem extrémního chemismu (uhličitan s toxickým obsahem hořčíku) se jim většina rostlin vyhýbá, a pak na nich vznikají specifická hadcová společenstva, která se projevují v krajině přirozeným výskytem borů. To se projevuje i v místních názvech (Za borkem u Záborné, Havlíčkova Borová, Borský mlýn pod Polnou aj.).

V ploché sníženině mezi Lukami n. J. a Ždírcem a pak v malých ostrůvcích na plošinách jižně od Sázavy se vyskytují zbytky třetihorních písků až štěrků. V krajině se projevují prostřednictvím vegetace – jsou kyselé a neúrodné, proto jsou zpravidla zalesněny. Vlivem vysychavého charakteru jsou zde pěstovány převážně borovice, přičemž příměs borovice zde byla jistě přirozená. Ostaně místní názvy to naznačují (např. les Boroviny u Vel. Beranova).

Ve sníženině mezi Jihlavou a Polnou se nacházejí rozsáhlejší pokryvy sprašových hlín z období posledního glaciálu (doby ledové). Na Vysočině a v této poměrně značné nadmořské výšce se jedná o zvláštní úkaz. Umožňovaly téměř souvislé zornění a vyznačují se zvláště plochým a měkkým reliéfem bez terénních hran.

Na úpatích svahů jsou běžné až několik metrů mocné hlinito-kamenité svahoviny. Zahlazují reliéf a zvláště dolní partie svahů, místy se do nich ovšem snadno zařizly vodní toky, úvozy a strže. V nich pak vystupuje převážně kamenitý materiál.

Dna údolí toků vyplňují údolní nivy, tvořené písčito-kamenitým materiálem, pokrytým na povrchu jemnozrnějšími povodňovými hlínami. Vlivem polohy této oblasti krajinného rázu se zde nivy vyskytují poměrně často, ale převážně v úzkých pruzích. Nivní sedimenty široké i několik set metrů vyplňují dna údolí Sázavy a dolní Šlapanky. Vyznačují se vysokým obsahem živin i vody a umožňují tak přirozený růst bujné nitrofilní vegetace.

K nejvzácnějším horninám oblasti náleží rašeliny. Vyskytují se v malých ostrůvcích v širokých pramenných depresích. Zpravidla byly odvodněny, tím zmineralizovaly a byla zničena jejich specifická rašelinná vegetace. Jejich výskyt je evidován v širším okolí Malčína u Světlé n./Sáz. a menší výskyty jsou i jinde, zvl. ve sníženině severně od Jihlavy.

Georeliéf je poměrně monotónní. Celkově se jedná o plochou prohnutou sníženinu směru ZSZ – VJV, která se východně od Havlíčkova Brodu rozděluje na dvě větve. Severní z nich prochází dále podél řeky Sázavy až k obci Sázava u Žďáru, jižní se stáčí podél Šlapanky a pokračuje přes Polnou až k řece i městu Jihlavě. V ose této cca 20 km široké ploché sníženiny si řeka Sázava a říčka Šlapanka vytvořily mělké, leč zpravidla výrazně zaříznuté údolí.

Nejvyšší body této oblasti se logicky nacházejí při jejím obvodu a pouze mírně přesahují nadmořskou výšku 600 m. K nejvyšším vrcholům patří na západě poněkud netypický, relativně vysoký žulový Žebrákovský kopec (601 m n. m.), na severu Vizáb (598 m), na severovýchodě jv. od Chotěboře několik vrcholů s výškou přes 600 m, přičemž nejvyšší je Friedlerův kopec (614 m). Východní okraj oblasti tvoří oblast Žďárských vrchů, které jsou nad Havlíčkobrodsko významně vyzdviženy. Nad jižní částí východní hranice oblasti se zvedají tzv. Arnolecké hory náležející již oblasti krajinného rázu Žďársko – Bohdalovsko. Na jihovýchodě na rozvodí Šlapanky a Balinky leží ploché vrchy Skalek (626 m) a Kopeček (627 m). Nad jihozápadní hranicí Havlíčkobrodsko se zvedají relativně výrazné vrchy oblasti krajinného rázu Humpolecko, překračující nadmořskou výšku 600 m nebo dokonce přesahující 700 m (Melechov 715 m). V rámci Havlíčkobrodsko nejvyšší vrchy při jihozápadní hranici dosahují výšek jen nepatrně přes 500 m n. m. (vrch u Kojkovic – 513 m). Nejnižším místem je přirozeně bod, kde řeka Sázava opouští pod Stvořidly oblast Havlíčkobrodsko (cca 355 m n. m.). Celkové převýšení v rámci oblasti je tedy pouze asi 270 m.

Pokud se týče výškové členitosti, převážnou část oblasti lze charakterizovat jako členitou pahorkatinu (s převýšením 75 – 150 m na vzdálenost 4 km). V severozápadní části oblasti, kde nad údolí Sázavy vystupují větší ploché kopce dosahuje reliéf charakteru ploché vrchoviny s převýšením 150 – 180 m. Netypickou výjimkou je již zmíněný poměrně vysoký Žebrákovský kopec (601 m n. m.) západně od Světlé, jehož jižní svahy k Sázavě mají celkové převýšení 230 m a tím charakter členité vrchoviny. Tato výjimka je souvisí s problémem, do které oblasti krajinného rázu Žebrákovský kopec vlastně přiřadit. Svým rázem nejvíce odpovídá oblasti krajinného rázu Humpolecko, od níž jej však odděluje hluboké údolí Sázavy, které by bylo v Humpolecku ještě více cizorodým prvkem. Sama Stvořidla jsou na druhou stranu svou divokostí výjimkou i v Havlíčkobrodské oblasti, přece jen jí však jsou nejbližší. Západní okraj Havlíčkobrodsko lemuje masív Melechova, náležejícího již do Humpolecké oblasti. Hranice Humpolecké a Havlíčkobrodské oblasti v tomto místě vede na málo znatelné horní hraně údolí Sázavy a dále nahoru po svahu na Melechov již pokračuje oblast Humpolecko. Celkové převýšení svahu Melechov – Stvořidla přes tuto hranici oblastí dosahuje 360 m a je v širokém okolí s velkým odstupem nejvyšší. Charakter reliéfu zde tak dosahuje rázu ploché hornatiny.

Typickými prvky georeliéfu jsou více či méně rozsáhlé plošiny, mírně ukloněné k Sázavě a střídající se s mělkými zaříznutými údolími potoků a řek. Zmíněná údolí jsou hluboká 30–60 m, jen výjimečně více a s výjimkou údolí Sázavy jsou beze skal. Výjimky z uvedeného charakteru reliéfu oblasti jsou vzácné a ne příliš výrazné – jedná se o kupovité pahorky vystupující nad plošiny, např. Duškův kopec jižně od Pohledu a Sv. Anna severně od obce, Horní Chlum (570 m) nad Veselým Žďárem, Homole (554 m) u Světlé či již zmíněný Žebrákovský kopec. Vrchy vystupující při jihu západní hranici oblasti náležejí již do oblasti krajinného rázu Humpolecko. Při jihovýchodní hranici takovýmto výraznějším vrchem je Kopeček (627 m) u Nadějkova. Od základního typu reliéfu se odlišují i rozvodní plošiny na severní hranici oblasti mezi Chotěboř a Leštinou u Světlé a pak na jihu mezi městem Jihlavou a Vysokou Studnicí. Zde chybějí zaříznutá údolí a v plošinách jsou vyvinuta mělká široká úvalovitá údolíčka hluboká do 20 m. Na severu mají větší spád a často působí jako součást mírného svahu návrší.

K zajímavým tvarům středního měřítka patří tok Sázavy mezi Dobrou n./Sáz. a Havlíčkovým Brodem. Zde Sázava prakticky nemá vyvinuto zaříznuté údolí a teče po plochém dně sníženiny. Jako geomorfologická osa území se v tomto úseku vytrácí. Zvláštní je i údolí Sázavy nad Havlíčkovým Brodem až po východní hranici oblasti. Je mělké, ale přitom ve dně sníženiny tvoří výrazné zaklesnuté meandry.

Skály se vyvinuly a zachovaly prakticky jen v některých úsecích údolí Sázavy. Vznikly podkopáním svahu intenzivní boční erozí řeky a dosahují výšky do 10 m. Nacházejí se ve Stvořidlech, východně od Světlé, u Chlístova a pak až východně od Pohledu; celkově jsou ojedinělé a nejsou příliš nápadné, neboť jsou většinou skryty v lese.

Nápadnější balvany v krajině jsou vzácné, čtenější bývají na úpatí skal. Někdy vystupují i ve svazích beze skal, a to jako součást erozí nebo antropogenně obnažených svahovin.

Antropogenní tvary jsou v oblasti zastoupeny zářezy a násypy dopravních staveb, především železniční trati Brno-Praha. Nápadnější je i zářez státní silnice vých. od H. Brodu. Lomy v oblasti vlivem nepřítis kvalitního materiálu jsou vzácné a zpravidla jsou vázány na dobře přístupné údolí Sázavy (U Pohledu, Otína). Ojediněle se lomy nacházejí i jinde, např. u Železných horek u H. Borové a Hrbova u Polné.

5.5.2.2 Klimatické podmínky

Klima území je vlivem monotónního reliéfu rovněž poměrně monotónní. Je mírně teplé a srážkově vzhledem k nadmořské výšce průměrné. Nižší polohy dobře reprezentuje stanice Havlíčkův Brod, kde průměrná roční teplota dosahovala za období 1901–1950 7,0°C a srážky 712 mm. Vyšší polohy dokumentuje stanice Chotěboř na severním okraji oblasti, kde průměrné roční teploty dosahovaly 6,4 °C a srážky 740 mm. Západní a jižní část oblasti je obecně mírně sušší (Světlá n./Sáz. 668 mm) a teplejší než severní a východní. Dle klimatické klasifikace dle Quitta se Havlíčkobrodsko nachází v mírně teplé oblasti, konkrétně MT7, MT5 a ponejvíce v trochu chladnější MT3. Z projevů místního klimatu jsou nejvýznamnější teplotní inverze, rozvíjející se v teplé polovině roku v noci a v zimě po celý den při dnech údolí a dalších špatně provětrávaných sníženin. Tyto teplotní inverze jsou doprovázené v zimě a na podzim špatným rozptylem kouře, mlhou a nepříjemnou vysokou vlhkostí vzduchu, v létě čtenou rosou. Dna údolí a úpatí svahů tak vytvářejí poněkud temnější, chladnější a vlhčí prostředí, které se blíží prostředí vyšších poloh. To umožňuje výskyt horských a podhorských druhů rostlin při dnech údolí. Expoziční klima (tj. rozdíly v mikroklimatu různě orientovaných svahů) se v oblasti příliš neprojevuje, neboť příkré svahy jsou nízké a do značné míry zastíněné vysokými

stromy na dně údolí. Jako nápadně teplý (a suchý) se projevuje jihozápadně orientovaný sráz nad železniční tratí východně od Světlé.

5.5.2.3 Hydrologické podmínky

Vodní prvky jsou v oblasti zastoupeny řekami, říčkami, potoky, prameny a rybníky. Nejdůležitější je řeka Sázava, která do oblasti vstupuje na východě jako podhorská říčka a na západě ji opouští jako středně velká řeka. Na Sázavě byla vybudována celá kaskáda jezů pro náhony na bývalé mlýny nebo současné továrny a elektrárny. S výjimkou úseků při východní a západní hranici oblasti se tak zde proudící tok vyskytuje jen ojediněle. Z hlediska krajinného rázu naštěstí nebyla takto Sázava využita v oblasti Stvořidel, kde tak řeka na vzdálenost cca 4 km překonává převýšení 18 m četnými peřejemi mezi žulovými balvany. Strořidla jsou tak jednoznačně nejpozoruhodnějším vodním prvkem v oblasti. Říčky dolní Šlapačka, Sázavka i Sázava nad Pohledem mají v delších úsecích zachovány volné zákruty a vzácně i malé meandry. Většina potoků protéká v lesnatých údolích nebo opuštěných nivních loukách, a tak v těchto úsecích mají zachován více či méně přirozený průběh koryta. Kontrastní k tomu je situace na náhorních plošinách v polních tratích, kde je většina potoků regulována a menší toky a pramenné úseky velmi často zatrubněny. Tím zmizel nebo byl podstatně omezen původně hojný a typický vodní prvek v krajině.

Rybníků je v Havlíčkobrodské oblasti podprůměrné množství. Je to dáno jednak relativně nízkou polohou s relativně teplejším klimatem vhodným pro polní hospodaření, jednak vlivem zařezávajících se údolí zde chybějící větší podmáčené ploché sníženiny vhodné pro jejich výstavbu. Protáhlé úzké rybníky se nacházejí v mělkých údolích na pramenných zdrojnicích Šlapanky. Některé z nich sloužily či ještě slouží i pro letní rekreaci. Ve střední části Havlíčkobrodsko se rybníky vyskytují jen vzácně, a to buď ojediněle na dnech mělkých údolí potoků nebo na drobných potocích v pramenných sníženinách – zde pak někdy jsou vybudovány i kaskády o několika zpravidla malých rybníčkách (do 3 ha). Větší rybníky byly postaveny až v plochem reliéfu na severní hranici oblasti, a to na horní Sázavce a Březnickém potoce u Chotěboře. Jiříkovský rybník nad Habry má délku zátopy 1,1 km a celkovou plochu asi 22 ha, a je tak největším rybníkem Havlíčkobrodské oblasti. Jen o něco málo menší je Haberský rybník u obce Habry a rybník Kamenná trouba pod Lipnicí nad Sázavou.

Otevřených pramenů vody je málo. Většina prameništ v polích byla odvodněna. V lesích se prameny zachovaly, ale velké nebo zvláště významné se zde nenacházejí. Upravené prameny jsou Žižkova studánka u Světlé n./Sáz. a minerální sírnato-železitý pramen v poutním areálu Svatá Anna u Pohledu. Znamější je ještě pramen Králova studně severovýchodně od Havlíčkova Brodu. Mnohé prameny v lesích byly podchyceny do jímacích studní pro vodovody.

5.5.2.4 Vegetace

Téměř celá Havlíčkobrodská oblast náleží dle geobiocenologické klasifikace do 4. vegetačního stupně – bukového. Potenciální vegetaci oblasti tvořily z více než 90 % kyselomilné bikové bučiny. Ty se zde dnes téměř nevyskytují, většina byla přeměněna v pole, zbytek v převážně smrkové monokultury, při okrajích lesů s příměsí borovice a břízy, v údolí Sázavy i dubů. Na jižních svazích údolí Sázavy postupně k východu vyzníval 3. vegetační stupeň – dubovo-bukový. Z fytoocenologického hlediska se jednalo o bikové acidofilní doubravy. Smíšené pionýrské dřeviny (s břízou a borovicí) s dubem se vyskytují na tomto svahu východně od Světlé n./Sáz. Na četných prameništích se vyskytovaly olšiny, ty také z větší části zanikly, některé se v posledních desetiletích samovolně obnovují. Potoční

jasanovo-olšové nivy byly z větší části nejdříve přeměněny v louky a posléze v pole. Dnes, po opuštění hospodaření se některé pomalu vracejí do přirozeného stavu jasanových olšin, a tvoří dnes nejčastější typ přírodě blízkého lesa. Specifická byla vegetace na hadcích, na svazích se vyskytovaly bazofilní hadcové bory, na plošinách hadcové bory kyselé. Dodnes se tato vegetace zachovala ve fragmentech, největší pozoruhodností je hadcový les u Borského mlýna severně od Polné.

Převážná část Havlíčkobrodsko je dnes odlesněna. Plošiny jsou zpravidla využity pro pole, svahy údolí kryjí jehličnaté lesy s příměsí listnáčů. Často lesy z údolí přesahují i na okolní plošiny, zde pak mají ráz intenzivně hospodářsky využívaných jehličnatých lignikultur. Menší i větší lesy jsou rozptýleny víceméně rovnoměrně po celé oblasti, pouze bližší okolí Havlíčkova Brodu, území jižně od něj a okolí Haber má lesů minimálně.

Travních porostů je na Havlíčkobrodsku podprůměrně, porosty jsou dnes téměř výhradně tvořeny loukami na vlhčích místech – v depresích a v nivách toků. Buď jsou dnes intenzivně využívány nebo jsou zcela opuštěné. Zvláště mnohé lesní louky byly opuštěny a zarostly náletem, nejčastěji olší. Biologicky hodnotných luk je minimální množství.

5.5.3 Přírodní dominanty

Svým způsobem se v dálkových pohledech projevuje jako dominanta celá protáhlá sníženina Havlíčkobrodsko. Dominantní kopce regionálního významu zde chybějí, nejvíce se jim blíží Žebrákovský kopec nad Stvořidly. Ten tvoří spolu s Melechovem typické dvouvřší, oddělené údolím Sázavy. Je viditelné i v dálkových pohledech z východní poloviny středních Čech, při dobré viditelnosti i ze Žďárských vrchů. Ostatní výraznější vršky zmíněné v kapitole o geomorfologii jsou dominantami místního významu. Za tvar přitahující pozornost (a tedy za dominantu) lze označit i údolí Sázavy. Není sice hluboké ani široké, ale jeho téměř souvislý zřetelný průběh v ose sníženiny je při pozornějším sledování krajiny nápadný.

5.5.4 Identifikované znaky přírodní povahy a jejich přítomnost (Přírodní charakteristika území)

Znaky přírodní charakteristiky území		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Plochá sníženina Havlíčkobrodsko s osou směru ZSZ - VJV	XXX	0	X
2.	Mělké zaříznuté údolí Sázavy tvořící osu oblasti	XX	+	X
3.	Mírně ukloněné plošiny střídané mělkými zalesněnými údolími	XX	0	X
4.	Stvořidla s peřejemi Sázavy	XX	+	XXX
5.	Žebrákovský kopec – regionální dominanta	XX	+	XX
6.	Zaklesnuté meandry údolí Sázavy v úseku Pohled - Sázava	X	+	XX
7.	Volné zákruty a meandry koryta Sázavy, Šlapanky a Sázavky	X	+	XX
8.	Nápadnější pahorky (zpravidla zalesněné)	X	+	X
9.	Hrubozrná mozaika polí a lesů	XXX	0	X
10.	Převaha rozsáhlých scelených polí bez dostatečné zeleně	XXX	-	X

11.	Dominance jehličnatých lignikultur v lesích	XXX	-	X
12.	Doprovodná zeleň v okolí drobných rybníků a břehové porosty	XX	+	X
13.	Výskyt hadců a hadcových borů	X	+	XX
14.	Sázava většinou přetvořená v kaskádu jezů	XX	-	X
15.	Převážně odvodněné pramenné oblasti se zatrubněním	XX	-	X
16.	Převážně neupravované potoky v lesnatých údolích	X	+	X
17.	Značné zaplevelení neužívaných ploch s četnými invazními druhy rostlin	XX	-	X

5.5.5 Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty KR

Přítomnost indikátoru je vyjádřena v následující tabulce:

P	Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
P.1	Přítomnost národního parku (NP) vč. ochranného pásma		X
P.2	Přítomnost chráněné krajinné oblasti (CHKO)	X	
P.3	Přítomnost národní přírodní rezervace (NPR) vč. ochranného pásma		X
P.4	Přítomnost národní přírodní památky (NPP) vč. ochranného pásma		X
P.5	Přítomnost přírodní rezervace (PR) vč. ochranného pásma	X	
P.6	Přítomnost přírodní památky (PP) vč. ochranného pásma	X	
P.7	Přítomnost evropsky významné lokality (EVL) sítě Natura 2000	X	
P.8	Přítomnost ptačí oblasti (PO) sítě Natura 2000		X
P.9	Přítomnost přírodního parku (dle §12 zák. 114/1992 Sb.)		X
P.10	Přítomnost skladebných prvků vyšších ÚSES (regionálních, nadregionálních)	X	
P.11	Přítomnost významných krajinných prvků (VKP)	X	

5.5.6 Přítomnost území zvýšené přírodní hodnoty

Velkoplošná zvláště chráněná území

- CHKO Žďárské vrchy

Maloplošná zvláště chráněná území

- PP Hroznětínská louka, PP Šlapanka, PR Kamenná trouba, PR Stvořidla, PP Jersínská stráž

Přírodní parky

- PrP Melechov - řírodní park se nachází v Melechovské vrchovině v západní části okresu Havlíčkův Brod. Jádrem přírodního parku tvoří zalesněný vrch Melechov s nadmořskou výškou 715 m. Ze severu je ohraničen hlubokým průlomovým údolím řeky Sázavy s Přírodní rezervací Stvořidla. Relativní převýšení od řečiště Sázavy k vrcholu Melechova činí 350 m. Západní část Melechovského masivu, oddělená Kouteckým potokem, má relativně plochou vrcholovou část, ze které jen s malým převýšením vystupují jednotlivé vrcholy (Vlčí hůra 636 m n. m., Oltárnice 639 m n. m., Šafranice 627 m n. m.). Západní svahy těchto vrcholů prudce spadají do údolí řeky Želivky zatopeného vodárenskou nádrží. Jižním směrem se terén masivu snižuje jen pozvolna a charakteristická krajina s vysokými estetickými i přírodními hodnotami přesahuje hranice přírodního parku (Přírodní rezervace rybník Pařez). Melechovský masiv výrazně vystupuje více než 150 m nad zarovnaný georeliéf okolní ploché Humpolecké vrchoviny.

Melechovský masiv byl vymodelován v tvrdých horninách moldanubického plutonu, hrubozrnných až středně zrnitých granitech (žulách) až adamellitech melechovského typu. Pouze malá, západní část území zasahuje do pestré série moldanubika s rulami a migmatity. Zvětrávání a odnos žuly vytváří izolované skály, žokovité balvany, kamenná moře a suťoviska. Na mnoha místech byla suťoviska lidskou rukou přetvořena v kamenné snosy a zídky lemující cesty a zemědělské pozemky. Pozoruhodným výsledkem erozního zvětrávání a odnosu hrubozrnného granitu je Přírodní památka Čertův kámen (izolovaná skála typu tor).

Značná členitost reliéfu, charakter osídlení a způsob využívání území v minulosti podměnily vznik typického krajinného rázu, charakterizovaného rozptýleným osídlením s roztržitými drobnými plochami luk, pastvin a orné půdy, četnými vrstevnicovými mezemi, kamennými snosy, remízky a lesíky s křovinnými lemy.

Lesní porosty jsou tvořeny převážně bučinami a kulturními smrčiny. Bučiny často pokrývají suťové svahy a balvanité remízky. Přírodě blízká lesní společenstva zůstala zachována i v podobě přípotočních olšin.

Stavební památky dokládají vývoj osídlení zdejší krajiny a harmonicky ji dotvářejí. Přímo v území přírodního parku se zachovala tvrz Melechov (nedaleko obce Kouty) a raně gotický kostelík v Loukově. Ze západních svahů zahlédneme starodávný kostel na břehu vodárenské nádrže, který připomíná zaniklé městečko Zahradku. Městečko, stejně jako značná část historicky časně osídleného údolí řeky Želivky (Svatavin újezd), bylo zatopeno v sedmdesátých letech dvacátého století. Při pohledu z Melechova na opačnou, východní stranu, nepřehlédneme krajinnou dominantu nedalekého hradu Lipnice.

Územní systém ekologické stability

Nadregionální biocentra

- Nejsou vymezena

Regionální biocentra

- 720 Stvořidla, 1620 Lučice, 719 Nová Ves, B05 Peleštrov, 1982 Špitálský les, 721 Sázavka, 716 Ronov, 724 Ronovický les, 1906 Volichov, 722 Volský vrch, 1619 Chlístov, 1567 Stříbrné Hory, 723 Břevnický potok, 702 Borky, 701 Dobronín, 717 Dlouhovské rybníky, 1618 Hamry

Nadregionální biokoridory

- tento prvek ÚSES prochází v severní části oblasti

5.5.7 Kulturní a historická charakteristika oblasti

5.5.7.1 Historický vývoj území v širších souvislostech

Dominantním centrem jižní části Havlíčkobrodsko, která zasahuje do území ORP Jihlava, je Polná, která vznikla jako strážní a odpočinkové místo při Haberské stezce uprostřed hlubokých pomezních hvozdů mezi Čechami a Moravou pravděpodobně v polovině 12. století. S jistotou je doložena existence trhové vsi s kostelem v polovině 13. století. Díky své strategické poloze se rychle rozvíjela a brzy byla povýšena na město. Polenské panství bylo od samého začátku v držení významných šlechtických rodů. Po pánech z Polné vlastnili panství páni z Lipé a od poloviny 14. století jejich příbuzní páni z Pirkštejna. V té době už zde s jistotou stál hrad, který byl za husitských válek významným opěrným bodem strany podobojí, jejímž vůdcem byl Hynek Ptáček z Pirkštejna. Ten rozšířil polenské panství o Přibyslav a městu udělil právo várečné. Významným majitelem byl také Viktorin z Kunštátu, syn krále Jiříka z Poděbrad, který Polné udělil v roce 1479 významná městská privilegia, erb a právo červené pečeti. Za válek proti Matyáši Korvínovi odtud král Jiří řídil významné vojenské operace, v roce 1471 zde se svým protivníkem vedl mírová jednání. O půl století později zde české stavy vítaly krále Ludvíka Jagellonského. Město se úspěšně hospodářsky rozvíjelo v 16. století, kdy bylo v majetku pánů z Hradce a Žejdiců ze Šenfeldu.

Historický vývoj Polné charakterizuje v podstatě vývoj celé oblasti. V její jižní části se výrazněji projevil vliv Jihlavy, která v 16. století vlastnila například Střítež s Německým Šicendorfem (Dobronín) a městečko Štoky (jejich sloučením vzniklo 1597 panství Střítež – Štoky) či Nové Dvory, kde vesměs převažovalo německé obyvatelstvo.

Zlom v úspěšném rozvoji udělala třicetiletá válka. Většina Polenska byla obětí rabování a požárů a na konci války byla značně zpusťšená. Už brzy po skončení bojů zde však začal čilý stavební ruch a kraj začal znovu ožít. Podíleli se na tom většinou noví majitelé, protože po bitvě na Bílé Hoře tu došlo k rozsáhlým konfiskacím. Dost rozsáhlé polensko-přibyslavské panství koupil kardinál František Ditrichštejn, který změnil městská privilegia i znak Polné. V majetku Ditrichštejnů panství zůstalo téměř 300 let. Za jejich vlády byl v Polné postaven kupříkladu kostel Nanebevzetí Panny Marie (1701-1707), jedna z největších trojlodních bazilik u nás, nebo Panský pivovar (1712), jenž byl v provozu až do roku 1927 a jehož areál se stal ve 20. století předmětem památkové ochrany. V roce 1681 byla v Polné vybudována první část židovské čtvrti. Židovská komunita se stala organickou součástí města a žila zde až do německé okupace. Město utrpělo několika požáry (v roce 1794 vyhořel zámek, který vznikl renesanční přestavbou hradu v polovině 16. století, a nebyl již nikdy zcela obnoven), které byly jedním z důvodů, proč byla správa panství přesunuta do Přibyslavi. Zatímco význam Polné poklesl, rozmach zaznamenaly nedaleké Štoky, kam se v roce 1760 také díky nově vybudované silnici Vídeň – Praha, soustředila správa rozsáhlého panství Hohenzollernů. V letech 1770-1773 postihl Polensko hladomor, který měl za následek několik tisíc mrtvých. Situace se zlepšila až po roce 1774, kdy se na Vysočině začaly pěstovat brambory. V roce 1805 se v oblasti odehrál boj francouzských a bavorských oddílů, které nestihly bitvu u Slavkova, a padlo v něm na 1600 vojáků.

Ač její význam poklesl, zůstala Polná i v 19. století kulturním a společenským centrem pro široké okolí. Rozvíjelo se i hospodářsky, zejména zásluhou soukenictví, přestože nejdůležitější dopravní a obchodní cesty již vedly jinudy. V polovině 19. století v Polné žilo 6 500 obyvatel a město bylo třetím

největším na Vysočině. Katastrofou byl pro město obrovský požár v roce 1863, který zničil 189 domů, mnoho rodin zůstalo bez přístřeší. Z této události se už město nikdy nevzpamatovalo, mnoho obyvatel se vystěhovalo a zcela se změnil jeho vzhled i hospodářský charakter. Hospodářský úpadek dovršil fakt, že se městu vyhnula železniční trať (o 6 km) a že zdejší řemeslníci se bránili industrializaci. Z významného města se stalo malé městečko s omezenou možností dalšího rozvoje. V okolních sídlech však rozvoj pokračoval, za připomínku stojí například založení skláren v Německém Šicendorfu (Dobronín)a Antonínově Dole.

Do historie se Polná neslavně zapsala v letech 1899 a 1900, kdy zde propukla tzv. "hilsneriáda". Člen zdejší židovské obce Leopold Hilsner byl neprávem obviněn z vraždy Anežky Hružové a odsouzen k trestu smrti.

Na složení obyvatelstva se významně podepsaly události spojené s německou okupací (židovské obyvatelstvo skončilo z větší části v koncentračních táborech) a odsunem německého obyvatelstva po 2. světové válce, které se dotklo zejména jižní části oblasti, kde bylo německé obyvatelstvo často ještě i mezi válkami v početní převaze nad českým (Štoky).

Vzhled krajiny se výrazně změnil ve druhé polovině 20. století především v souvislosti s intenzifikací zemědělské výroby. Tradiční způsob hospodaření, vytvářející typickou mozaiku členění polí, luk a pastvin, byl zcela změněn. Změnila se i majetková držba a s ní postupně vztah k půdě. Došlo k mohutné koncentraci a centralizaci, používání nových výrobních postupů, rozvoji mechanizace, obrovský nárůst používání chemických přípravků.

5.5.7.2 Identifikace dochovaných znaků historické povahy (Historická charakteristika území)

Znaky historické charakteristiky území		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Dochované obrazy sídel s typickými dominantami	XX	+	XX
2.	Dochované původní prostorové uspořádání sídel	XX	+	X
3.	Dochovaná historická jádra měst s četnými historickými objekty měšťanských domů, veřejných budov, veřejnými prostory, parky	XX	+	XX
4.	Cestní síť vedená v původní historické stopě s doprovodnou zelení a travnatými příkopy, železniční tratě respektující reliéf	XX	+	X
5.	Dochované objekty sakrální architektury, typické dominanty kostelních věží umocňující obraz sídla	XX	+	X
6.	Přítomnost dochovaných bývalých panských sídel zámků, hradů, tvrzí, zříceniny hradů, klášterů	X	+	X
7.	Dochované objekty lidové architektury	X	+	X
8.	Dochované znaky původního historického členění krajiny (meze oddělující pozemky, remízky, úvozy a polní cesty)	X	+	XX
9.	Dochované historické objekty samostatných usedlostí, mlýnů, hamrů a objektů sakrální architektury ve volné krajině	X	+	X

10.	Dochované prvky upozorňující na existenci Haberské obchodní cesty	X	+	XXX
-----	---	---	---	-----

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouštěcí	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.5.7.3 Typologie lidové architektury

V oblasti Havlíčkovobrodka převládá především typologie domu Českomoravské vrchoviny. Na území ORP se v j. cípu oblasti se mírně uplatňuje vliv lokální dobové formy dyjsko-oslavského domu sledující původní obchodní stezku. Tato forma se projevuje zejména svojí štítovou zástavbou, domy jsou zděné z kamene, smíšeného zdiva nebo vepřovic se sedlovými střechami, podle typu území je kryta šindelem (později lepenkou a eternitem), v bohatších a úrodnějších oblastech taškami.

V j. části území zasahuje též vliv tzv. Vnitřních Sudet poznamenaný i vlivy německé středověké kolonizace, která se více či méně čitelně projevuje v urbanistickém uspořádání jader obcí.

Komponované prostory a panská sídla, významné kulturní lokality a objekty v krajině

Kulturně a historicky významné lokality kulturní krajiny	
Městské památkové rezervace (MPR)	Městské památkové zóny (MPZ)
0	Polná, Havlíčkův Brod, Přibyslav, Havlíčkova Borová,
Vesnické památkové rezervace (VPR)	Vesnické památkové zóny (VPZ)
0	0
Lokality s cennou architekturou	Lokality s cennou lidovou architekturou a dochovanou urbanistickou strukturou
Polná, Havlíčkův Brod, Světlá n.S. Havlíčkova Borová, Jamné, Přibyslav, Habry	Matějov, Rosička, Petrkov, Filipovské chaloupky
Krajinné památkové zóny (KPZ), komponované krajinné prostory	Významné stavby v krajině
Prostor poutního kostela Svaté Anny u Pohledu	Poutní kostel Svaté Anny v Pohledu
Národní kulturní památky	Archeologické lokality
Rodný dům Karla Havlíčka Borovského	Polná, Přibyslav, Ronovec, Ronov

5.5.7.4 Současný stav krajiny

Základní strukturu krajiny tvoří nevelké lesní komplexy a zemědělské plochy s lesíky ve svažitých částech mnoha údolí umístěné do prostoru pahorkatiny s rozsáhlými zarovnanými povrchy podél významné osy řeky Sázavy. Území je rozděleno osou řeky Sázavy na dvě části. Severní prostory v okolí Přibyslavi, Havlíčkovy Borové, Havlíčkova Brodu a České Bělé, mezi Habry a Světlou n.S. se vyznačují téměř paralelně uspořádanými přítoky Sázavy vytvářejícími krátká zaříznutá údolí, rozsáhlými převážně zemědělskými plochami ukloněnými k jihu. Jižní, s významným prostorem

v okolí Polné a menšími prostory zejm. mezi Lípou a Havlíčkovým Brodem, utvářený především krajinou otevřených náhorních prostorů mezi Šlapankou a Sázavou a v okolí Dobronína a Štok. Východní prostor havlíčkobrodské oblasti se vyznačuje náhorními pohledově exponovanými prostory s nevýraznými dominantami vyvýšených kopců (Přibyslavsko - Havlíčkova Borová, Malá Losenice, Pořežín, Cibotín).

Údolní prostory tvoří kontrast vůči zbývajícím částem zemědělské krajiny často. Jde vlastně mnohdy o specifická místa krajinného rázu utvářená zařezávajícími se, často meandrujícími přítoky Sázavy a výraznou údolní osou Sázavy s bohatě meandrujícím tokem. Rokle Často je možné zde spatřit skalní drobné útvary. Svahy údolí jsou často zalesněny, lesy lemují údolní hrany a drobné lesíky spolu s doprovodnou vzrostlou zelení dotváří interiér údolních prostorů. Lesní porosty tvoří převážně smrky s významným podílem listnatých dřevin. Místy jsou zde stále patrné dnes již neudržované, původně obdělávané terasy, údolím prochází většinou komunikace respektující vždy hlavní osu údolí a jeho reliéf.

Struktura krajiny je utvářena velkými nepravidelnými avšak výrazně geometrizovanými zemědělskými scelenými plochami a lesy vytvářejících charakter zarovnaných a mírně zvlněných povrchů s vyvýšeninami nevýrazných kopců. Hranice ploch tvoří často pravidelné oddělující linie částečně vedené podél komunikací, technicky upravených vodotečí a okrajů lesních porostů. I přes značné potlačení původní struktury krajiny lze stále místy vnímat vymezení a tvar původní plužiny. Tato struktura je rozrušena nepravidelnými liniemi zařízených údolí s odlišným prostorovým uspořádáním ploch a plošek drobného měřítka podřízených ose údolí. Údolí tvoří místy rokle a úzké hluboké kaňony. Významně se uplatňuje uspořádání komunikací, jež je zesíleno doprovodnými stromořadími. Rozsáhlé půdní bloky orné a pastvin nahradily původní měřítko krajiny a její charakteristickou strukturu. Ta byla tvořena především rastrem drobného členění dlouhých pásů záhumenicové a traťové plužiny převažujících lánových vsí s vtroušenými prostory staršího uspořádání úsekové plužiny. Tato struktura se však v oblasti dochovává jen sporadicky a ve fragmentech zarostlých zpustlých mezí a remízků. Reliéf je místy rozrušen drobnými kamenolomy.

Sídelní struktura je statická, středisková, osídlení je soustředěné. Převažují sídla venkovského charakteru umístěná v závěrech údolí nebo při v ústí přítoků tvořících rozšířené údolní prostory. Sídelní struktura pochází především z období vrcholně středověké kolonizace území, jsou zde však sídla starší (prospektorské osady, kolonizační centra). Struktura mnoha drobných sídel v údolích je výrazně podřízena údolní ose. Převážnou část venkovských sídel tvoří lánové obce, návesní ulicovky, jsou však k vidění roztroušené i starší návesní urbanistické formace (okrouhlice), hromadné vsi s úsekovou plužinou a lesní návesní vsi s plužinou záhumenicovou. Sídla jsou orientována především na stará správní centra: Havlíčkův Brod, Přibyslav, Světlou nad Sázavou, Štoky, Polnou, která se vyznačují dochovanými historickými jádry, městskou strukturou zástavby a průmyslovými okraji. I přes charakter krajiny změněné v důsledku zemědělské intenzifikace lze spatřit dochované obrazy sídel, mnoho sídel si stále ponechává původní prostorové uspořádání, trpí však četnými nevhodnými přestavbami a dostavbami ze 70. let min. stol. Sídla v okolí Havlíčkova Brodu, Žďáru nad Sázavou a Jihlavy v současné době atakována novou zástavbou z posledního období, která narušuje jejich původní prostorové uspořádání. Města jsou zasažena necitlivě řešenou zástavbou ze 70. let min. stol.; především panelová zástavba v okolí Havlíčkova Brodu, řetězová zástavba vícegeneračních domů.

Převažuje zemědělské využití krajiny s výrazně se uplatňujícími důsledky intenzifikace zemědělské výroby ze 70. let min. stol. Interiér a okraje převahy lesních porostů se vyznačuje hospodářským charakterem. Obytné prostory jsou tvořeny převážně drobnými vesnicemi, jejichž struktura vychází ze středověkého uspořádání a je podřízena přírodnímu rámci území. Havlíčkův Brod tvoří menší urbanizovaný prostor s typickými znaky takových území v kraji Vysočina (okraje s průmyslovými zónami, výrazně se uplatňující dálkové komunikace apod.). Pastviny a louky tvoří menší prostory zejména v okolí Malé Losenice, Havlíčkovy Borové a Rosičky a především vyplňují dna a nezalesněné svahy údolí. Květnaté louky a přírodě blízké podmáčené louky se zachovaly jen v drobných fragmentech zejména v údolích a v okolí rybníků. Jen místy jsou v krajině drobné rybníky a rybníční soustavy (Dlouhá Ves, Kněžská, Velká Losenice, Světlá nad Sázavou, Peklo u Polné).

Řeka Sázava sama vytváří krajinu údolí s často se rozšiřující nivou údolí se zemědělsky obhospodařovanými prostory zejména pastvin a sečených luk. Výjimkou nejsou ani zorněné plochy zasahující téměř až k břehům řeky. Ve zúžených místech se tvoří hluboké zářezy ohraničené i skalními stěnami dávajícími dojem krajiny menších kaňonů (Hamry - Sázava, Ronov n.S., Světlá n.S., Dvorce). Přítoky Sázavy často tvoří při ústí rozšířené údolní prostory, do nichž je umístěna zástavba některých sídel, a úzké zářezy se zalesněnými svahy. Lesní komplexy umístěné převážně do náhorních poloh tvoří téměř výhradně smrkové monokultury s příměsí partií porostů tvořených listnáči s geometricky upravenými okraji. Lesy však doprovází údolí ve směru os a zesilují tak dojem přírodních částí krajiny.

Typickými pozitivními prvky krajiny Havlíčkobrodsko dotvářejícími celkový charakter dílčích obrazů jsou především drobné přírodě blízké prostory v okolí rybníků, přírodní partie údolí (rokle, kaňony se skalními útvary), stromořadí lemující silnice a komunikace, zeleň v sídlech a jejich okrajích, dochované drobné prostory utvářené fragmenty původní drobné struktury krajiny. Venkovská sídla s dochovanou nenarušenou strukturou prostorového uspořádání objektů a dochovanými objekty lidové architektury, spolu s historickými jádry měst jsou důležitým znakem zvyšujícím estetickou hodnotu krajinného rázu oblasti. Důležitým pozitivně vnímaným znakem krajiny jsou kulturní dominanty kostelních věží, zejména pak tvoří-li typický obraz sídla (Polná, Přibyslav, Světlá nad Sázavou, Havlíčkova Borová, Ždírec). Zajímavou kulturní dominantu tvoří i rozhledna na Rosičce.

Celkovou hodnotu krajinného rázu snižuje především převažující hospodářský charakter s viditelnými znaky intenzifikace zemědělské výroby (geometrizační, přítomnost velkých ploch bez dalšího členění, viditelné znaky odvodnění a technických úprav vodních toků, technické úpravy krajiny), monotónnost lesních porostů a jejich geometrické okraje tvořící často hranice s ornou, četné zemědělské areály v okrajích sídel a ve volné krajině, dominanty komínů.

5.5.7.5 Kulturní dominanty (pozitivní projev)

Věž kostela sv. Václava ve Žďírci	dominanta obce v jižní části oblasti v pseudogotickém slohu, postavená po roce 1893 jako náhrada za starší, vyhořelý kostel (1890).
Děkanský chrám Nanebevzetí Panny Marie v Polné	dominanta jižní části oblasti vytvářející typický, téměř intaktně dochovaný obraz historické podoby města Polná, postavená v letech 1700 - 1707 podle původních plánů italského mistra Dominika de Angeli. Trojlodní barokní bazilika je jedna z nejmohutnějších u nás - je 63 m dlouhá, 26 m široká a 22 m vysoká. Po požáru v roce 1863 znovu postavena věž podle návrhu arch. Schmoranze - sahá do výšky 64 m. Vnitřek je bohatě vyzdobený štukatérskou prací florentinských umělců, jsou zde hrobky rodu Žejdliců, 10 oltářů, cínová křtitelnice z roku 1617, Sieberovy varhany jsou největším zachovaným barokním nástrojem domácí provenience u nás.

Věž farního kostela Nalezení svatého Kříže v Jamném	dominanta barokní věže kostela uplatňující se v místě krajinného rámce obce.
Věž farního kostela sv. Markéty	Dominanta barokní věže kostela uplatňující se v místě krajinného rámce obce.
Kostel Panny Marie Sedmibolestné v Záborné	Dominanta věže barokního kostela v místě krajinného rámce obce.
Lipnice nad Sázavou – zřícenina hradu	Zřícenina hradu (národní kulturní památka)+ ochranné pásmo hradu uplatňující se z okraje Humpolecka.
Kostel v Havlíčkově Borové	Pozdně gotický kostel sv. Víta stojící na kopci, jehož vrchol se vypíná do výšky 637 m n.m., je zdaleka viditelnou dominantou této části Českomoravské vrchoviny.

5.5.7.6 Identifikované znaky kulturní povahy a jejich přítomnost v současné krajině území oblasti (Kulturní charakteristika území)

Znaky kulturní charakteristiky území		Klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Rozsáhlé půdní bloky převážně zorněné vyznačující se geometrizovanými okraji nesoucí důsledky intenzifikace zemědělské výroby – meliorace, technické úpravy vodních toků	XXX	-	X
2.	Hospodářský charakter lesních porostů vyznačující se četnými průseky, pravidelnými okraji a převahou lignikultur	XXX	-	X
3.	Sídla venkovského typu převážně v původním prostorovém uspořádání zachovávající svůj typický charakter s dochovanými objekty lidové architektury	XX	+	X
4.	Necitlivě prostorově a architektonicky řešené dostavby sídel s novostavbami z daného období, technické úpravy toků a návesních rybníků (betonové požární nádrže)	XX	-	X
5.	Průmyslové zóny, agroindustriální areály na okraji měst a ve volné krajině vyznačující se kontrastním měřítkem, objemem hmot a proporcemi	XX	-	X
6.	Stromořadí doprovázející komunikace	XX	+	X
7.	Liniové objekty dálkového vedení (VVN, VN) s příhradovými stožáry, stožáry GSM a necitlivě ztvárněné a umístěné vysílače	X	-	X
8.	Drobné rybníky a jejich soustavy a malé vodní nádrže s doprovodnou zelení a břehovou vegetací	X	+	XX
9.	Liniové nadzemní vedení VN a VVN s příhradovými stožáry a stožáry GSM	X	-	X
10.	Ovocné sady, ovocné dřeviny doprovázející komunikace	X	+	X
11.	Přítomnost drobné sakrální arch. (kříže, sochy, boží muka, kaple) a pomníků	X	+	X

12.	Nadměrně frekventované komunikace a dálkové komunikace I. třídy a dálnice, železniční koridory	X	-	X
-----	--	---	---	---

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouštějící	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.5.7.7 Indikátory zvýšené kulturní hodnoty krajiny zvyšující estetickou hodnotu krajinného rázu

K	Indikátory přítomnosti hodnot kulturní a historické charakteristiky	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
K.1	Přítomnost národní kulturní památky (NKP) vč. pam. ochranného pásma (POP)	X	
K.2	Přítomnost archeologické památkové rezervace (vč. navrhované a POP)		X
K.3	Přítomnost městské památkové rezervace (MPR)(vč. navrhované a POP)		X
K.4	Přítomnost vesnické památkové rezervace (VPR)(vč. navrhované a POP)		X
K.5	Přítomnost městské památkové zóny (MPZ)(vč. navrhované a POP)	X	
K.6	Přítomnost vesnické památkové zóny (VPZ)(vč. navrhované a POP)		X
K.7	Přítomnost krajinné památkové zóny (KPZ)(vč. navrhované)		X
K.8	Přítomnost kulturní nemovité památky (vč. navrhované a POP)	X	
K.9	Přítomnost regionu lidové architektury	X	
K.10	Přítomnost archeologických lokalit	X	

5.5.8 Prostorové vztahy, měřítko krajiny a vztahy v krajině

Celý prostor oblasti se převážně terasovitě svažuje k údolí Sázavy, která je výraznou přírodní osou krajiny celé oblasti. Vymezení nízké horizonty jsou tvořeny střídajícími se zalesněnými partiemi a odlesněnými prostory, které poskytují místy rozsáhlé průhledy do další vzdálené krajiny. Zejména z vyšších míst je patrný rozsah celé oblasti rámované do okolních vyzdvižených vrchovinných částí s výraznějšími převážně zalesněnými kopci: Peperek – Henzlíčka, Devítiskalská oblast ve Žďárských vrších, okolí Křemešnicku, Čeřínek, prostor v okolí Melechova. V těchto pohledech se uplatňuje vliv evropské rozvodnice, od které se krajina svažuje na obě strany.

Menší města si dochovala svůj typický obraz, který je však narušen přítomností nevhodně umístěných cizorodě se uplatňujících prvků. Stále se uplatňuje historická osa Haberské stezky v přítomnosti historických jader významných sídel a v dochovaných prvcích krajiny - Polná, Přibyslav Havlíčkův Brod, Habry. Tato sídla se vyznačují zvýšenými kulturními hodnotami historické povahy.

Základním rysem krajiny je celková otevřenost krajinné scény. Významné vyhlídkové body jako referenční místa vnímání obrazu krajiny a chápání krajinné scény oblasti jsou umístěny především do nevýrazných, avšak vyvýšených náhorních poloh. Především jde o vrcholové části kopců: prostor v okolí gotického kostela v Havlíčkově Borové, prostor v okolí Rosičky s rozhlednou, rozhled z přibyslavské věže, kopec nad Cibotínem, prostor U Božích muk nad Českou Jablonnou, odlesněné části Blažkova nad Sirákovem, kopec Vysoká u Vysoké, kopec Vizáb u Sedletína.

Přístupné rozhledny:

	<p>Věž na kopci Rosička</p> <p>645 m.n.m</p> <p><u>ROZHLED:</u> kruhový rozhled – Žďárské vrchy, Peperek – Henzlíčka – Ransko, Žďársko, Jihlavské vrchy a okolí Křemešníku, Havlíčkovobrodsko</p>	<p><u>POLOHA:</u> Zalesněný kopec Rosička, ze sveru se uplatňující jako dominanta krajiny z j. plochý nevýrazný zalesněný vrch ve v. části Havlíčkovobrodsko.</p> <p><u>PŘÍSTUP:</u> Trvale přístupná.</p>
	<p>Přibyslavská gotická věž</p> <p>520 m.n.m</p> <p><u>ROZHLED:</u> Výhled j. směrem do údolí Sázavy</p>	<p><u>POLOHA:</u> Historické jádro Přibyslavi na okraji terénní hrany sázavského údolí.</p> <p><u>PŘÍSTUP:</u> Přístupná příležitostně.</p>

Identifikace znaků prostorové povahy, měřítka a vztahů v krajině

Znaky prostorové povahy		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Osa krajiny celé oblasti utvářena údolím Sázavy	XXX	+	XX
2.	Nízké horizonty často vrstvené v několika plánech bez výrazných narušení kontrastními prvky	XX	+	X
3.	Specifické otevřené průhledy do okolních krajin	XX	0/+	X
4.	Přítomnost významných pozitivních kulturních dominant	X	+	XX
5.	Nepřirozený kontrast drobného měřítka údolních prostorů a otevřené zemědělské krajiny velkých ploch	XX	-	X
6.	Velké měřítko tvořené potlačením původního měřítka členité krajiny	XXX	-	X
7.	Narušené vztahy sídel a jejich krajinného rámce	XX	-	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouřující	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.5.8.1 Významné narušení krajinného rázu

- × Výrazné potlačení původního středního měřítka krajiny utvářeného členěním pozemků plužiny sídla důsledky intenzifikace zemědělské výroby.
- × Výrazná geometrizace krajiny
- × Necitlivě umístěná a řešená zástavba 70. let min. stol. v sídlech, četné a necitlivé přestavby
- × Halové objekty v pohledově exponovaných místech bránící průhledu do krajiny či pohledu na typický na obraz
- × Absence vrostlé zeleně v krajině a v některých sídlech

Citlivost území

Z pohledu výstavby

- × Nevhodná kontrastní výstavba ve vsích narušující původní urbanistickou strukturu sídla
- × Necitlivé dostavby proluk v zastavěných částech dochovaných vsí
- × Necitlivé přestavby původních objektů lidové architektury či historických budov sídel
- × Nerespektování fragmentů přírodních
- × Zastavování typických průhledů z prostoru sídla do krajiny
- × Zastavování volné krajiny nadměrnými objekty

Z pohledu změny využití území

- × Umísťování vertikál technicistní povahy do volné krajiny do vyvýšených krajinářsky exponovaných míst
- × Zakládání větrných farem na výrobu el. energie v krajinářsky exponovaných vyvýšených prostorech nebo v místech odkud se mohou kontrastně uplatnit v esteticky hodnotných územích
- × Výstavba logistických center, průmyslových zón a halových objektů narušující krajinářsky hodnotné průhledy na obrazy sídel nebo esteticky hodnotné krajinné scenérie
- × Záměry devastující nebo výrazně potlačující dochované fragmenty přírodních prostorů

5.5.9 Opatření k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu, ochranné podmínky OKR

V oblasti krajinného rázu je třeba dbát na minimalizaci zásahů a zachování významu znaků krajinného rázu, které jsou zásadní nebo spouřující pro ráz krajiny a které jsou dle cennosti v rámci státu či regionu jedinečné nebo význačné. Jedná se o následující zásady ochrany krajinného rázu, z nichž některé jsou obecně použitelné pro ochranu přírody a krajiny a některé pro územně plánovací činnost:

- Zohlednění významu a cennosti údolních prostorů v lesních hospodářských plánech, v technologii údržby a managementu krajiny.
- Zachování drobných lomů, skalních výchozů a sutí se specifickou vegetací.

- Ochrana vegetačních prvků liniové zeleně podél komunikací, vodních toků a vodních ploch jakožto důležitých prvků prostorové struktury a znaků přírodních hodnot.
- Respektování dochované a typické urbanistické struktury. Rozvoj venkovských sídel bude v cenných polohách orientován do současně zastavěného území (s respektováním znaků urbanistické struktury) a do kontaktu se zastavěným územím.
- Zachování dimenze, měřítka a hmoty tradiční architektury u nové výstavby situované v cenných lokalitách se soustředěnými hodnotami krajinného rázu. V kontextu s cennou lidovou architekturou bude nová výstavba respektovat i barevnost a použití materiálů.
- Zachování měřítka a formy tradičních staveb při novodobém architektonickém výrazu u nové výstavby v polohách mimo kontakt s cennou lidovou architekturou.
- Rozlišování takových zón ve struktuře obcí, které zachovávají znaky historického charakteru obce a v polohách mimo kontakt s těmito zónami uplatňovat diferencovaný přístup k regulaci zástavby.
- Omezení možnosti umístění staveb a technických zařízení výškového charakteru (výška přes 20 m na volném prostranství nebo přes 8 m nad obklopující lesní porost) na exponovaných horizontech (hřbety Vraního vrchu, Lhotského vrchu, Spáleného vrchu).
- Zachování siluet a charakteru okrajů obcí s cennou architekturou, urbanistickou strukturou a cennou lidovou architekturou.
- Dbát na zachování historických krajinných úprav a na strukturu kulturní krajiny.

5.5.10 Seznam a ochrana vymezených specifických míst krajinného rázu (SMKr)

V oblasti jsou vymezena následující specifická místa krajinného rázu:

- SMKr Polná – Peklo (CZ0610-OB001-M001) - ochrana historicky nezměněného údolního prostoru v okolí Polné s Rybníky a meandrujícím tokem Šlapanky

5.5.10.1 SMKr Polná – Peklo (CZ0610-OB001-M001)

Údolní prostor procházející centrální částí historického jádra města Polná pod bývalou tvrzí s rybníky v původním uspořádání jednotlivých prvků krajiny podřízený základní údolní ose s výraznou dominantou děkanského chrámu Nanebevzetí Panny Marie. Prostor tvoří místy meandrující tok Šlapanky v mírně zaříznutém přerušovaném rybníky s doprovodnou vzrostlou zelení údolí, dno údolí tvoří četné podmáčené louky, téměř v intaktní podobě dochovaná zástavba historického jádra Polné, židovský hřbitov, prvky upozorňující na existenci procházející Haberské stezky, zejm. původní přibližně půlkilometrový úvoz (resp. dochovaných 150 m, jinak zavezeno) - Klešter sloužící pravděpodobně jako celnice.

5.5.11 Přítomnost odlišujících se typických prostorů na úrovni míst krajinného rázu

Jako místa krajinného rázu lze vymezovat jednotlivé části údolí řeky Sázavy, údolní prostory přítoků řeky Sázavy, zejm. Šlapanky, dále prostory sníženin s drobnými rybníky.

5.6 Oblast krajinného rázu Železné hory (zahrnuje území Hlinecka, Trhovokamenicka, Svratecka)

5.6.1 Vymezení oblasti a základní charakteristika oblasti

Vymezené území je protaženo ve směru jv.-sz. Je tvořeno především vrchovinou s pestrá geologickou stavbou. V západní části je výrazný železnohorský hřbet (zlom). Tato část vytváří tektonickou kru, která se pozvolna svažuje na s. do Polabí. Celá oblast je velice lesnatá. V těchto lesích se pak otvírají více méně rozlehlá „prostranství“ s mozaikou polí, luk, sadů a sídel. Převládají toky se s. až sv. orientací toku.

Obrázek 4: Letecký snímek zobrazující zalesněné partie Železnohorského hřbetu (archiv Správy CHKO ŽH).

5.6.2 Charakteristika přírodního prostředí, přírodní rámeček oblasti

5.6.2.1 Geologická stavba a geomorfologie území

Železné hory leží na styku dvou základních jednotek, bohemika a kutnohorského krystalinika, což se odráží v pestrosti geologické stavby. Oblast je charakterizovaná jednak kontaktem několika základních geologických jednotek a také komplikovanými tektonickými poměry na křížení dvou základních zlomových systémů jihlavského (směr zhruba s.-j.) a železnohorského (směr sz.- jv.), podél něhož byly Železné hory v terciéru vyzdviženy. Nacházejí se zde formace starohorní, možná i prahorní, dále útvary prvohorního stáří, svrchně druhohorní a také čtvrtohorní. Z časového hlediska představuje tvorba těchto formací asi 2,5 miliardy let.

Nejstarším geologickým útvarem je podhořanské krystalinikum, které vystupuje jako pás jemnozrnných pararul, svorů, amfibolitů a kvarcitů podél železnohorského zlomu od Labe ke hradu Lichnice. Stáří této geologické formace je starohorní -proterozoikum, u bazických eruptiv se nevylučuje ani stáří prahorní - archaikum. Oblast je charakteristická silně metamorfovanými horninami, které byly původně mořskými usazeninami a dále doprovodnými vulkanity a jejich tufy. V nadloží podhořanského krystalinika leží rozsáhlý komplex starohorních (proterozoických) hornin, označovaných jako chvaletické proterozoikum. Jedná se o slaběji metamorfované, původně mořské usazeniny s četnými projevy podmořského vulkanizmu. Mírný severovýchodní svah Železných hor tvoří chrudimské paleozoikum s velmi slabě metamorfovaným vulkano-sedimentárním komplexem. V nadloží kambria vystupují usazeniny ordovické, silurské i devonské, jedná se o souvrství arkóz, drob, jílových břidlic a v okolí Vápenného Podola u Prachovic lavicovitě šedobílé vápence, které jsou zde těženy.

Většina oblasti je spjata s variským vrásněním, které proběhlo v mladším paleozoiku od středního devonu do spodního permu. V centrální části Železných hor se nacházejí tři dílčí úseky: ohebské krystalinikum, nasavrcký masív a lukavická skupina.

Horniny ohebského krystalinika (kutnohorské krystalinikum) navazují na podhořanské krystalinikum u Lichnice a tvoří hlavní železnohorský hřbet včetně nejvyšších partií, Vestce a Spálavy. Ve své sz. části je jednotka poměrně úzká, 1-2 km, ve své centrální části v oblasti Seče dosahuje šířky kolem 5 km a v jz. části zapadá ohebské krystalinikum pod sedimenty svrchní křídly (oblast Dlouhé meze na Čáslavsku a Chotěbořsku). Jsou zde různé typy migmatitů a ortorul s muskovitem a biotitem. Jejich stáří bylo určeno na 306 milionů let, karbon, tedy do období variského vrásnění. Lokálně jsou též zastoupeny biotitické svorové ruly, muskovitické kvarcity a krystalické vápence tvořící menší tělesa. V neostře, nejspíše tektonické hraniční oblasti zmíněných krystalinik, došlo ke dvojímu prořezání tvrdých biotitických migmatitů a pararul tvořících jinak souvislý hřbet a po obou stranách hradu Lichnice vznikla strmá erozní údolí. Do Lovětínské rokly navíc ční mohutný amfibolitový skalní výchoz. Na zmíněné neostře hranici se objevují četné mylonity, které jsou také typické pro střední oblast ohebského krystalinika. Zde jsou nejspíše povrchovými projevy hlubinného přibyslavského zlomu směru ssv.-jjz. Ohebské krystalinikum vystupuje v širším údolí horního toku Chrudimky v úseku Horní Bradlo - Seč, kde se řeka od středního pleistocénu stáčí téměř k východu.

Nejjihnější strukturální jednotkou je nasavrcký masív, označovaný také jako železnohorský pluton, s rozlohou cca 200 km. Masív vznikl před 380 až 280 miliony let, kdy došlo ke vniknutí magmatu do prostředí střední a jižní části Železných hor. Pro tento složitý variský komplex jsou typické

granodiority, gabra, diority a granity, přičemž nejmladší z nich jsou až svrchnokarbonského stáří. Na severovýchodě se hlubinné vyvřeliny noří pod sedimenty východočeské křídové pánve, pod kterými ale pokračují na sever až do okolí Hradce Králové.

Nejmladší období paleozoika, perm, je zastoupen v okolí Kraskova u Pekelských rybníků, v tektonicky založené pánvi mezi Sečí a hradem Lichnice málo mocným souvrstvím arkózových pískovců, slepenců a permokarbonských vápenců.

Na jihozápadě i severovýchodě jsou Železné hory lemovány druhohorními sedimenty svrchní křídy. Jde o slepence, pískovce, písčité slínovce (opuky), prachovce a vápence.

Konec mezozoika a prakticky celý terciér se nesl ve znamení saxonských tektonických pohybů, během nichž došlo k vyzdvihnutí železnohorských ker, exhumaci předkřídového reliéfu a zformování reliéfu oblasti zhruba do současné podoby. V pliocénu až starším pleistocénu s doznívající tektonickou aktivitou se vytvořila hrubá kostra dnešní říční sítě s převažujícím směrem odtoku k severu, případně severovýchodu či severozápadu. V této době došlo k načerpování Chrudimky, hlavní říční osy Železných hor.

Kvartémí pokryv tvoří vrstva jílovito-písčitého až jílovitého zvětralinového pláště s malou mocností 2 - 4 m. Rozsáhlé uloženiny navátých písků se nalézají na severu, v okolí Sovolusk, spráše a sprášové hlíny jsou jen v podhůří u Heřmanova Městce, Chrudimi a Chrasti. Z doby glaciálů jsou dochovány produkty intenzivního mechanického zvětrávání hornin. Vedle hojných eluvií to jsou především kamenná moře, velmi dobře patrná při úpatí rulového masivu, na němž stojí hrad Oheb nad Sečskou přehradou, dále v Lovětínské rokli pod Lichnicí nedaleko Třemošnice a v údolí Clrudimky pod Křižanovickou přehradou v prostoru přírodní rezervace Krkanka. Vyskytuje se zde také několik drobných rašelinišť a slatinišť s malou mocností na Nasavrcku a při jv. periférii Železných hor.

Železné hory vytváří samostatný geomorfologický celek, který zaujímá převážnou část oblasti krajinného rázu. Tento celek náleží ke geomorfologické oblasti Českomoravská vrchovina, resp. vytváří její s. část. Jedná se o plochou vrchovinu s trojúhelníkovým půdorysem protaženým od jv. k sz., pestrého geologického složení; plocha 761,77 km², střední výška je 480,4 m a střední sklon 3°45'. Jádrem tvoří vyvřeliny nasavrckého (železnohorského) a chvaletického žulového masivu, sz. část proterozoické a paleozoické zvrásněné horniny, ostrůvky křídových usazenin. Tato vrchovina představuje klínovou kru ukloněnou k sv. a omezenou na jz. výrazným zlomovým svahem Dlouhé meze. Typická jsou dlouhá údolí k sv., zejména složitá údolí Chrudimky. Zastoupeny jsou i krasové jevy ve vápencích u obcí Prachovice a Vápenný Podol. Nejvyšším bodem je vrch Vestec 668,0 m v Sečské vrchovině. Charakteristická je mozaika polí, luk a lesíků; název geomorfologického celku pochází od dolování železné rudy.

V rámci Železných hor je vymezeno několik podcelků, které samostatně odlišují specifika území. Jde především o:

Podcelek Chvaletická pahorkatina – představující prostor v sz. části Železných hor. Jedná se o členitou pahorkatinu se sklonem povrchu od jz. k sv. Plocha podcelku zaujímá 159,16 km², střední výška je 300,2 m, střední sklon je 2°54'. Tato pahorkatina je tvořena zvrásněnými horninami železnohorského proterozoika a paleozoika, biotitickou žulou a gabrem, ostrůvky křídových usazenin. Jedná se o klínovou kru, kdy jz. hranici tvoří příkrý složený zlomový svah Dlouhé meze. Charakteristický je plochý povrch se zbytky poloroviny, který se sklání k sv. a nad něj se zvedají strukturní hřbety ve spilitických

porfyrech, v s. části pak antecedentní průlomové údolí Labe u Týnce nad Labem. Ve sníženinách jsou červené tropické zvětraliny, na hřbetech kryogenní tvary. Podcelek pokrývá mozaika polí, luk a smrkových porostů.

Podcelek Sečská vrchovina – představující prostor v jv. části Železných hor. Jedná se o členitou vrchovinu s povrchem skloněným k sv. pestrého geologického složení. Rozloha podcelku dosahuje 602,62 km², střední výška je 520,8 m a střední sklon 3°56'. Jádrem tvoří vyvěřeliny nasavrckého masivu (žuly, granodiority, gabra až diority) obklopené zvrásněnými proterozoickými a paleozoickými horninami kutnohorského krystalinika (rulami), ostrůvky křídových usazenin. Jz. hranici tvoří složený zlomový svah Dlouhé meze, hlavní odvodňovací osu tvoří údolí Chrudimky. V silurských vápencích u obcí Prachovice a Vápenný Podol se vyskytují tvary tropického krasu. Nejvyšším bodem je vrch U oběšeného se 737,0 m v Kameničské vrchovině. Podcelek tvoří mozaika polí, luk a smrkových lesíků. K podcelku náleží tři menší okrsky:

Kameničská vrchovina – členitá vrchovina s povrchem skloněným od jz. k sv. Plcha okrsku dosahuje 393,33 km². Jádrem tvoří vyvěřeliny nasavrckého masivu obklopené na s. usazeninami staršího paleozoika a na j. horninami železnohorského paleozoika až proterozoika, za nimi pak navazuje kutnohorské krystalinikum. Vyskytují se i ostrůvky křídových usazenin. Jedná se o plochý povrch, který je rozřezán hlubokým údolím řeky Chrudimky s ohybem u Seče. U Herálce a Svatky se nachází kotlinovitá sníženina se zbytky křídových usazenin. V silurských vápencích u obcí Prachovice a Vápenný Podol jsou tvary tropického krasu. V okrsku převládá 3.-5. v. s., mozaika polí, luk a převážně smrkových porostů.

Podhradská kotlina - oválná erozně-denudační kotlina na migmatitech až granodioritech pláště nasavrckého plutonu s výplní permských usazenin o rozloze 18,50 km². Protéká jí Zlatý potok a jeho přítoky, které vytvořily hluboká údolí. Nejvyšší bod je Prachovický kopec se 484,8 m; Převládá 4.-5. v. s.. Krajina je převážně zalesněná smrkem s vtroušenou borovicí, ostrůvkovitě i bukovými porosty.

Skutečská pahorkatina - pahorkatina protáhlá od sz. k jv. o rozloze 140,61 km². Sz. část je tvořena vyvěřelinami nasavrckého masivu, v. část horninami kutnohorského krystalinika a stř. část usazeninami železnohorského staršího paleozoika a proterozoika a ostrůvky křídů. Charakteristický je plochý povrch s plošinami poloroviny, které prořezává hluboké údolí řeky Chrudimky. Okrsek zaujímá 4.-5. v. s., je středně zalesněná a to převážně smrkem. Na v. jsou zastoupeny borové porosty s příměsí dubu.

5.6.2.2 Klimatické podmínky

Železné hory patří klimaticky převážně do mírně teplé a mírně vlhké oblasti. Podle Quitta (1971) lze území rozdělit na 5 regionů: CH7, MT3 (vyšší partie), MT10 (nižší okrajová území) MT2 (úzká přechodná zóna mezi oběma výše uvedenými regiony) a T2 (okolí Chvaletic).

Tabulka 3: Charakteristiky klimatických regionů Železných hor, upraveno dle Quitta (1971).

Klimatický region	T2	MT2	MT3	MT10	CH7
počet letních dní	50-60	20-30	20-30	40-50	15-30
počet dní s průměrnou teplotou 10°C a více	160-170	140-160	120-140	140-160	120-110
počet mrazových dní	100-110	110-130	130-160	110-130	140-160
počet ledových dní	30-40	40-50	40-50	30-40	50-60
průměrná teplota v lednu (°C)	od -2 do -3	od -3 do -4	od -3 do -4	od -2 do -3	od -3 do -4

průměrná teplota v červenci (°C)	18-19	16až17	16až17	17až18	15-16
srážkový úhrn za rok (mm)	550-700	700-800	600-750	600-800	850-1000
počet dní se sněhovou pokrývkou	40-50	80-100	60-100	50-60	100-120

5.6.2.3 Hydrologické podmínky

Území Železných hor spadá do povodí středního Labe. Největší plochu odvodňuje Chrudimka, jihozápadní část Doubrava a pouze v okrajových částech na severu zasahují na území povodí menších levostranných přítoků Labe. Pro vývoj dnešní údolní sítě měly největší význam saxonské tektonické pohyby od konce mezozoika a v průběhu téměř celého terciéru, kdy došlo k vyzdvižení železnohorské kry a v pliocénu až starším pleistocénu se vytvořila hrubá kostra dnešní údolní sítě s převažujícím směrem odtoku k severu, případně severovýchodu či severozápadu. Předpokládá se, že ještě koncem třetihor pokračovala páteřní řeka území, Chrudimka, od Seče ve směru svého horního toku, tedy dále na severozápad a u Mladotic ústila do Doubravy. Domněnku říčního pirátství údolních systémů dvou samostatných vodních toků podporuje ráz údolí a sklonové poměry, neboť horní, starší, tok Chrudimky severozápadního směru po Seč sleduje v nepříliš hlubokém údolí severovýchodní svah Železných hor s celkem vyrovnaným sklonem, který pravidelně klesá ze 6,5‰ na 1,5‰ nad Sečí. U Ohebu dochází k prudkému stočení toku k vsv. (téměř o 180°) a s poměrně velkým a nevyrovnaným sklonem proráží v hlubokém erozním údolí nasavrcký pluton. V kaňonu mezi Křižanovicemi a Svídnicí dosahuje vůbec největšího sklonu 13,3‰.

Rozvodnice mezi povodími Chrudimky a Doubravy vede především po Spálavském hřbetu. Po stočení toku došlo u Seče k přiblížení rozvodní čáry k původnímu korytu toku na pouhý 1 km (před napuštěním přehrady v r. 1935) a v současnosti dokonce už jen na 600 m od západní hranice zátopy vodní nádrže Seč. Lze tak pozorovat tendence směřující k opětovnému podchycení horní Chrudimky Zlatým (Počáteckým) potokem, který je největším pravostranným přítokem Doubravy.

Hustota hydrografické sítě je do značné míry dána geomorfologickými podmínkami. Větší hustotu, 1,7 - 2,0 km/1 km², mají vodní toky se širším a více rozvětveným povodím v oblastech starších denudačních reliéfů. Příkladem je povodí Dlouhého potoka severně od Vestce s hustotou hydrografické sítě 1,92 km/1 km². Naopak toky s úzkým povodím, údolím hluboce zaříznutým a s nevýraznými přítoky mají malou hustotu hydrografické sítě nabývající hodnot 0,8 - 1,0 km/1 km². To je typické pro říční síť zmlazenou zpětnou hloubkovou erozí, čímž je charakteristický střední tok Chrudimky a také mladé svahové toky, především pravostranné přítoky Doubravy ze Spálavského hřbetu a převážná část říční sítě Chvaletické pahorkatiny. U povodí s nepravidelným tvarem hodnoty hustoty hydrografické sítě kolísají od 1,1 do 1,7 km/1 km² (Okrouhlický potok 1,15 km/km², Barchanecký potok 1,34 k/km²).

V povodí Chrudimky byly vybudovány 2 údolní nádrže: Seč (194 ha, 22 mil. m³) a Křižanovice (32 ha, 2 mil. m³) a 2 vyrovnávací nádrže: Seč II. a Práčov. Do povodí spadá celkem 63 rybníků (stav v roce 2002).

Od 50. let 20. stol. začalo být velkým problémem Chrudimky znečištění. Zdrojem kontaminací byly hlavně průmyslové podniky podél toků a zemědělská výroba. Po uvedení ČOV Hlinsko do provozu v r. 1992 se situace zlepšuje.

Povodí řeky Doubravy je velmi úzké. Pravostrannými přítoky jsou pouze krátké toky s větší a nevyrovnanou křivkou sklonu a erozní charakter koryt stékající z jihozápadního zlomového svahu.

Výjimkou je pouze Zlatý potok a jeho malé povodí v Podhradské kotlině a Lovětínský potok, které prorážejí hlavní železnohorský hřbet u Lichnice a vytvářejí tak hluboká erozní údolí. Zlatý potok je zároveň největším pravostranným přítokem Doubravy.

5.6.2.4 Vegetace

Na území oblasti je registrováno přes 1 200 druhů vyšších rostlin, z toho asi 1 000 druhů domácích tj. druhů přirozeně se vyskytujících. Z toho je přes 170 druhů uvedeno v Červeném seznamu ohrožených rostlin ČR.

Oblast spadá do fyto geografického okresu Železné hory, který je tvořen dvěma podokresy: Sečskou vrchovinou a Železnohorským podhůřím.

Fyto geografický podokres Sečská vrchovina zaujímá plochu asi 411 km² v nadmořské výšce od 320 m (u mlýna Peklo na Chrudimce) po 693 m (vrch Hradiště u Studnice). Většina území leží v nadm. výšce 400-600 m.

Fyto geografický podokres Železnohorské podhůří má v tomto vymezení plochu asi 287 km² v nadm. výšce od 200 do 560 m (nejnižší bod: břeh Labe u Záboří, nejvyšší bod: jv. od kóty 534 u Otradova).

Vegetační kryt Sečské vrchoviny byl před příchodem člověka tvořen převážně bučinami a buko-jedlinami, kdežto v Železnohorském podhůří se rozkládaly hlavně jedlové a bikové doubravy.

Oba celky se tedy ve svých rekonstrukčních jednotkách naprosto liší, mají společné jen jediné společenstvo, as. *Stellario-Alnetum*, které však tvoří je nepatrný zlomek vegetace podél toků.

Odlišnost vegetace Sečské vrchoviny a Železnohorského podhůří je zřejmá i v nelesních společenstvech. Tak např. as. *Arrhenatheretum elatioris* (ovsíkové louky) je omezeno prakticky jen na Podhůří (s výjimkou vápencového "ostrova" u Vápenného Podolu), zatímco as. *Cirsietum rivularis*, *Polygono-Cirsietum palustris*, *Sanguisorbo-Festucetum commutatae*, *Caricetum goodenowii*, *Carici rostratae-Sphagnetum apiculati* a *Nardo-Festucetum capillatae* jsou omezeny na Sečskou vrchovinu. Potenciální přirozenou vegetaci tvoří bikové a květnaté bučiny, suťové lesy svazů *Luzulo-Fagion*, *Fagion* a *Tilio-Acerion*.

5.6.3 Přírodní dominanty

Hlavní dominantou je železnohorský hřbet, který se nejvíce uplatňuje ze západních pohledů z Čáslavska, Ronovska a Chotěbořska a částečně i z východních pohledů avšak v jeho bezprostřední blízkosti (Počátecké údolí, okolí Seče, apod.). Samotným charakterem „vnitrozemí“ oblasti je pahorkatina s různě vysokými elevacemi, které nevytvářejí výraznější dominanty.

5.6.4 Identifikované znaky přírodní povahy a jejich přítomnost (Přírodní charakteristika území)

Znaky přírodní charakteristiky území		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Reliéf pahorkatiny a vrchoviny	XXX	+	X
2.	Četné a rozmanité geomorfologické jevy (jako suťová pole, mrazové sruby, tory, skalní stěny, kaňonovitá údolí atd.)	XX	+	XX

3.	Osa území v podobě hlavního hřebenu Železných hor	XXX	+	XX
4.	Osa území v podobě řeky Chrudimky	XX	+	X
5.	Výskyt přirozených lesních společenstev (bučiny, suťové lesy, reliktní bory, olšiny)	XX	+	X
6.	Výskyt přirozených bylinných společenstev (mokřady, rašeliniště, extenzivní pastviny a louky)	XX	+	X
7.	Rozsáhlé komplexy lesů převážně monokulturní smrkové nebo borové	XX	+	X
8.	Mozaika lesů, polí, luk a pastvin	XX	+	X
9.	Rybníky s rozsáhlými litorálními pásy, s výskytem ohrožených druhů rostlin a živočichů	XX	+	X
10.	Přirozená vegetace doprovázející nivy vodních toků	X	+	X
11.	Výskyt starých soliterních stromů (včetně památných)	X	+	X
12.	Drobné "selské" lesíky se smíšenou porostní skladbou s výraznějším podílem listnatých dřevin uvnitř i v okrajích	XX	+	X
13.	Mimolesní vzrostlá zeleň tvořená listnatými dřevinami doprovázející specifické prvky krajiny (v okolí lomů, podél komunikací a vodních toků a v sídlech)	XX	+	X
14.	Kulturní pastviny a louky v okolí sídel a na svazích údolí	XX	+	X
15.	Četné travnaté pásy podél komunikací, oddělující kultury či jiné prvky	X	+	X
16.	Komunikace doprovázené ovocnými stromy a keři	X	+	X
17.	Drobné vodní toky v původním korytě s bohatými břehovými porosty	XX	+	X

5.6.5 Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty KR

Přítomnost indikátoru je vyjádřena v následující tabulce:

P	Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
P.1	Přítomnost národního parku (NP) vč. ochranného pásma		X
P.2	Přítomnost chráněné krajinné oblasti (CHKO)	X	
P.3	Přítomnost národní přírodní rezervace (NPR) vč. ochranného pásma	X	
P.4	Přítomnost národní přírodní památky (NPP) vč. ochranného pásma		X
P.5	Přítomnost přírodní rezervace (PR) vč. ochranného pásma	X	
P.6	Přítomnost přírodní památky (PP) vč. ochranného pásma	X	
P.7	Přítomnost evropsky významné lokality (EVL) sítě Natura 2000	X	
P.8	Přítomnost ptačí oblasti (PO) sítě Natura 2000		X
P.9	Přítomnost přírodního parku (dle §12 zák. 114/1992 Sb.)	X	

P.10	Přítomnost skladebných prvků vyšších ÚSES (regionálních, nadregionálních)	X	
P.11	Přítomnost významných krajinných prvků (VKP)	X	

5.6.6 Přítomnost území zvýšené přírodní hodnoty

Velkoplošná zvláště chráněná území

- CHKO Žďárské vrchy
- CHKO Železné hory

Maloplošná zvláště chráněná území

- NPR Lichnice-Kaňkovy hory
- PP Bahna
- PP Boušovka
- PP Buchtovka
- PP Farář
- PP Hrobka
- PP Kaštanka
- PP Les na dolíku
- PP Louky v Jeníkově
- PP Mlýnský rybník a rybník Rohlík
- PP Na skalách
- PP Návesník
- PP Polánka
- PP Ratajské rybníky
- PP Skalka u Sovolusk
- PP U Tučkovy hájenky
- PP Upolíny u Kamenice
- PP Utopenec
- PP V Koutech
- PP Vršovská olšina
- PP Zadní rybník
- PP Zlámanec
- PR Anenské údolí
- PR Hluboký
- PR Hubský
- PR Krkanka
- PR Oheb
- PR Polom
- PR Strádovka
- PR Strádovské Peklo
- PR Vápenice
- PR Volákův kopec

- PR Zubří

Přírodní parky

- Heřmanův Městec
- Údolí Krounky a Novohradky

Územní systém ekologické stability

Nadregionální biocentra

- Lichnice
- Polom

Regionální biocentra

- Bítovánka
- Blatno
- Bučina
- Čachnov
- Hrbokov
- Chuchel
- Kameničky
- Kladno
- Ledecká obora
- Litošice
- Mokřiny u Týnce
- Na Pilce
- Na Skalkách
- Niva Chrudimky u Trhové Kamenice
- Oklika
- Palác
- Proseč
- Slavická obora
- Suchý kopec
- Šilingův důl
- Vápenice

Nadregionální biokoridory

- Procházejí jz. a s. částí oblasti.

5.6.7 Kulturní a historická charakteristika oblasti

5.6.7.1 Historický vývoj území v širších souvislostech

Z fosilních nálezů lze usuzovat, že v holocénním klimatickém optimu pokrývaly plně rozvinuté lesy celé Žďárské vrchy a Železné hory a zasahovaly až k Labi. V jeskyních u Vápenného Podola, sprašových hlínách u Hrochova Týnce i na dalších místech byly nalezeny kosterní pozůstatky čtvrtohorních zvířat. Dodnes však nebylo prokázáno, zda byly tyto druhy člověkem starší a střední doby kamenné na území Železných hor (alespoň v okrajích) loveny či nikoliv. Osídlení pravěkými zemědělci se však zcela jistě železným horám vyhnulo, protože bylo vázáno na nejúrodnější oblasti černozemě a hnědozemě na sprašovém podloží. Přesto jsou krátkodobé nebo sezónní pobyty lidí v Železných horách v této epoše pravěkého zemědělství prokázány vzácnými, většinou povrchovými

nálezy kamenných broušených nástrojů (např. Přemilov). Prvním doloženým a dodnes znatelným působením člověka z doby bronzové a železné je osídlení na Práčově (lužická kultura 1000 let př. n. l.) a keltské osídlení na Hradišti (2. a 1. stol př. n. l.). Samotný prostor Železných hor byl dlouhodobě (již od neolitu) ovlivněn existencí starých dálkových kupeckých cest, později známých jako Libická (Libjecké) a Haberská kupecká stezka na jihu a Česká kupecká stezka na severu propojující hlavní trasy jantarových kupeckých stezek vedoucích z jižní do severní Evropy. Samotná Libická stezka (později zastíněná Haberskou kupeckou stezkou) sledovala v zájmovém území tok řeky Doubravy pod hlavním hřbetem Železných hor. Zatímco Česká kupcecká stezka sledovala tok Labe. Dle doložených nálezů je pravděpodobné, že geomorfologicky příhodné „vstupy“ do centrálních částí Železných hor byly čile využívány již v tomto laténském období, kdy samotné Železné hory byly zdrojem značného množství nerostných surovin.

Z hlediska samotného trvalého osídlení má však hlavní význam až pozdně středověká vnitřní kolonizace. Jádrem Železných hor obsazoval kolonisty vilémovský klášter do roku 1392 (kdy své středisko kolonizace Železných hor, Bojanovský újezd, předal pod správu hradu Lichnice). Severní část Železných hor byla ve stejném období kolonizována Podlažickým klášteřem.

Zakládání vsí v Železných horách měly převážně tvar lesní lánové vsi a lesní návesní vsi.

V případě lesních lánových vsí bylo využíváno potočních úvalů, kdy usedlosti byly umístěny v řadách podél osy údolí, od kterých vedly rovnoběžně rozměřené pozemky až na hranici obce (Horní Studenec). Druhým typem jsou lesní návesní vsi, kdy v rovinnatějším terénu uprostřed obdělátných pozemků (s možností prameniště) vzniká zástavba kolem okrouhlé veřejné plochy (placu). Pozemky jsou pak rozděleny vějířovitě od usedlostí. Lze tvrdit, že ve 14. století je již sídlištní síť zahuštěna v podstatě na dnešní úroveň.

Od 14. století docházelo k rozdrobování velkých klášterních územních celků i v oblasti Železných hor. Správy menších zakoupených nebo přidělených území se ujímá drobná šlechta, s čímž souvisí stavby četných tvrzí a malých hradů (např. Lipka, Strádov, Rabštejnec).

Od 17. století nevznikla téměř žádná další sídla, nepočítáme-li samoty, naopak pustošením za třicetileté války některé vsi zanikly. Rozmach zaznamenala pouze místa s výrobou pro válečné potřeby.

Příznivá hospodářská situace první poloviny 18. století se i zde odráží v dalším rozmachu železářské výroby, v založení sklárny v Hostětinkách v r. 1744 a stavbou papírny ve Svídnici v roce 1714. Podobně jako i jinde v Čechách dochází v poslední třetině 18. století k zakládání posledních osad. Krajinu doplňují nová honosná panská sídla jako barokní zámky v Běstvině a Třemošnici. Barokní ráz dávají stavitelé opravovaným kostelům, v Trhové Kamenici se na místě dřevěného kostela staví zděný barokní, v Krásném se dřevěný kostelík úplně ruší.

Devatenácté století je ve znamení nárůstu chalup bezzemků, a to na obecní půdě buď na úkor návsi, nebo na „obecním place“ poblíž vsi, přestavují se poslední dřevěné kostelíky, a to evangelický v Hradišti a katolický ve Včelákově, ve druhé polovině 19. století začíná převažovat zděná konstrukce domů a nově vznikajících nebo přestavovaných zemědělských staveb, nastává rozmach dopravní sítě stavbou erárních silnic Chrudim - Ždírec v roce 1892 a v poslední třetině století vznikem většiny okresních silnic. Od roku 1871 protíná krajinu železnice Pardubice - Havlíčkův Brod, od roku 1881 Čáslav – Závratec. Sídelní krajinu a její obyvatele ovlivňuje nástup průmyslu. Připomeňme si výrobu

javorového cukru v Travném od roku 1810, výrobu železa a strojírenství v Hedviččině údolí od roku 1816, sklárnu v Horním Bradle od roku 1866 a s ní související brusírny skla v Dolním Sokolovci, Novém Studenci a pod Libicí nad Doubravou. Ke zprůmyslnění krajiny přispívá stavba cukrovarů, lihovarů, sušáren čekanky, cihelen a šachtových i kruhových vápenek. Devatenácté století je také obdobím rozsáhlých ničivých požárů, výrazně ovlivňujících další stavební úpravy sídel jako např. v Nasavrkách v roce 1820, v Trhové Kamenici v roce 1834, kde po požárech byla rozšířena náměstí.

V regionu Železných hor se v minulých šesti stoletích vyskytoval neobvykle vysoký počet výrobních zařízení, využívajících vodní pohon, což poznamenalo krajinný ráz množstvím drobných vodotechnických děl. Umožnily to četné vodní toky s velkým spádem a blízká odbytíště. V Železných horách v Hedviččině údolí až do roku 1890 pracovala dřevouhelná vysoká pec, patřící mezi poslední v Čechách.

V Horním Bradle již v roce 1899 zahájili stavbu vodní elektrárny, na místě bývalého kujního hamru u Kocourova se objevil a zachránil u nás jediný odlitek huscového železa z 18. století. Tento kus nazývaný houska vznikl odpichem ve vysoké peci v Sobiňově kolem roku 1730 a byl do Kocourova převezen ke zkujnění. Nyní je uložen u hamru ve Svobodných Hamrech.

Železné hory lze řadit ke stavebně nejrázovitějším územím východních čech, které stále náleží být okraji vysoko položené Českomoravské vrchovině. Přestože i zde je mnoho vesnic vrcholně středověkého původu (zejména v severní části u Nasavrk, a Slatiňan), značná část osídlení vznikla i v období mladším, zejména v 16. století a později. Důvodem byla právě obtížnost přístupu, nutnost mýcení lesů při získávání orné půdy, vzhledem k drsnějšímu podnebí i relativně krátká vegetační doba, v níž bylo možné dosáhnout rentabilních výsledků teprve v období vyspělejšího zemědělského hospodaření. Tyto okolnosti se odrážejí i ve způsobech uspořádání vesnic, usedlostí i jednotlivých objektů. Zatímco starší vesnice, zakládané ještě ve výhodnějších polohách, mají většinou návěsní nebo ulicový půdorys, mladší sídliště se údolní řetězovou nebo rozptýlenou dvorcovou formou více podřizují podmínkám terénu i zemědělsko-pasteveckému způsobu života. Nejcharakterističtější znakem uspořádání zdejších usedlostí, zvláště ve vyšších polohách, je snaha seskupit objekty do kompaktního čtyřstranného útvaru obklopujícího dvůr. V rozptýlené zástavbě a chladném větrném podnebí poskytovala takto utvářená usedlost relativně snesitelné podmínky vnitřního provozu i v zimním období. V níže položených částech území je pak i skladba usedlosti volnější.

5.6.7.2 Identifikace dochovaných znaků historické povahy (Historická charakteristika území)

Znaky historické charakteristiky území		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
10.	Dochované obrazy sídel s typickými dominantami	XX	+	X
11.	Dochované původní prostorové uspořádání sídel	XX	+	X
12.	Dochovaná historická jádra měst a s četnými historickými objekty měšťanských domů, veřejných budov, veřejnými prostory, parky	X	+	X
13.	Cestní síť vedená v původní historické stopě s doprovodnou zelení a travnatými příkopy, železniční tratě respektující reliéf	XX	+	X

14.	Dochované objekty sakrální architektury, typické dominanty kostelních věží umocňující obraz sídla	X	+	X
15.	Přítomnost dochovaných bývalých panských sídel zámků, hradů, tvrzí, zříceniny hradů, klášterů	X	+	XX
16.	Dochované objekty lidové architektury horáckého typu	X	+	XX
17.	Dochované znaky původního historického členění krajiny (meze oddělující pozemky, remízky, úvozy a polní cesty)	X	+	XX
18.	Dochované historické objekty samostatných usedlostí, mlýnů, hamrů a objektů sakrální architektury ve volné krajině	XX	+	XX
19.	Dochované prvky upozorňující na existenci obchodních cest	X	+	XX
20.	Dochované artefakty starobylého osídlení (hradiště, doly, archeologické lokality aj.) – Keltské hradiště u Nasavrky	X	+	XX

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouštěcí	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.6.7.3 Komponované prostory a panská sídla, významné kulturní lokality a objekty v krajině

Kulturně a historicky významné lokality kulturní krajiny	
Městské památkové rezervace (MPR)	Městské památkové zóny (MPZ)
0	Skuteč - Předhradí
Vesnické památkové rezervace (VPR)	Vesnické památkové zóny (VPZ)
Svobodné Hamry	Hodonín, Javorník - Kopánky
Lokality s cennou architekturou	Lokality s cennou lidovou architekturou a dochovanou urbanistickou strukturou
Skanzen na Veselém kopci, Dřevíkov, Svobodné Hamry	Svobodné Hamry, Hodonín, Předhradí
Krajinné památkové zóny (KPZ), komponované krajinné prostory	Významné stavby v krajině
Slatiňansko-slavický areál	0
Národní kulturní památky	Archeologické lokality
0	Nasavrky - hradiště

5.6.7.4 Současný stav krajiny

Území představuje lesnatou krajinu doplněnou zemědělskou výrobou. V některých částech pak převládá zemědělské využití krajiny s neúměrnou intenzifikací projevující se většími scelenými polními kulturami, avšak doplněnými drobnými převážně hospodářskými lesy a drobnými loukami

umístěnými zejména v méně přístupných místech a v okolí obcí. Krajina je většinou uzavřená a horizonty vymezují lesní porosty. Pouze na s. a j. okrajích se otvírají široké průhledy do krajiny Čáslavské pánve (na j.) či do roviny Polabské nížiny na s. Jedná se o krajinu s převážně středním až drobným měřítkem utvářeným především lesními komplexy a mozaikou polí, luk, pastvin a drobných sídel. Nelesní pozemky jsou často přetínány komunikací a tokem s doprovodnou zelení. Krajina je doplněna četnými drobnými prvky kulturní povahy (stožáry VVN, VN, GSM, nevysoké dominanty kostelních věží). Tyto kulturní prvky se však uplatňují díky velké lesnatosti a díky velkému množství doprovodné zeleně jen lokálně. Sídla jsou ve většině případů citlivě začleněna do krajinného rámce vzrostlou zelení, zahradami a sady. Místy je dochována pestrá mozaika upozorňující na předchozí bohatou strukturu krajiny před intenzifikací zemědělské výroby. Lesní komplexy uvnitř oblasti jsou převážně monokulturní (smrčiny a bory) a vyznačující se hospodářským charakterem, ostře hraničí s navazujícími plochami (často ornou), ale jsou většinou opláštěny. Místy se vyskytují rozsáhlé přirozené lesní porosty. Pastviny a louky jsou přítomny v menších i větších plochách a to především v hůře obdělávatelných prostorech a na svazích. V mnoha případech se jedná o květnaté louky. Vodní toky jsou převážně ve svém původním korytě, jen místy jsou technicky upraveny (zejména v obcích).

Komunikace jsou v historické stopě doprovázené ovocnými stromy, místy i keřovou vegetací.

Zajímavým specifickým, které velmi obohacuje krajinu oblasti, jsou četné lomy, z nichž převážná část je v současné době zarostlá vegetací a zatopena vodou a v jejichž okolí se vytváří velmi malebné drobné prostory (především v centrální části oblasti). Převládají sídla venkovského typu s vysokým podílem zeleně, převážně jednopodlažní zástavbou. Sídla vytvářejí v oblasti převážně kompaktnější menší formace uspořádané do okrouhlíce na návrších nebo do formace mírně protažené podél komunikací sledujících vodoteč, strukturálně orientovaná na větší sídla Skuteč, Hlinsko, Chrast, Chrudim, Přelouč, Heřmanův Městec, jak tomu nasvědčuje pestrá síť drobných komunikací s převážně asfaltovým povrchem. Sídla v celém prostoru se vyznačují vysokým podílem vrostlé zeleně, díky níž velmi citlivě navazují na svůj místy méně pestrý krajinný rámec velkých ploch orné ostře hraničící s lesními porosty. Architektonická podoba objektů vychází z tradičního venkovského stavení. V některých sídlech (především v centru) jsou vícepodlažní budovy inspirující se měšťanskými domy. Venkovská sídla až na výjimky netrpí výraznými přestavbami a necitlivými novostavbami.

5.6.7.5 Kulturní dominanty (pozitivní projev)

Vysílač Krásné	Tubusová stavba červenobíle natřená. Výrazná technicistní dominanta.
Vyrovnávací věž Práčovské vodní elektrárny.	Výrazná dominanta z betonu, žlutě natřená. Střet s kulturní dominantou kostela sv. Jakuba v Práčově.

5.6.7.6 Identifikované znaky kulturní povahy a jejich přítomnost v současné krajině území oblasti (Kulturní charakteristika území)

Znaky kulturní charakteristiky území		Klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Výrazně hospodářský charakter lesních porostů a kulturních luk a pastvin	XX	-	X
2.	Velké plochy orné scelených bloků odlišného měřítka	XX	-	X

3.	Sídla v údolích a v mírných svazích a na návrších v závěrech údolí převážně venkovského typu s převahou zemědělských usedlostí o jednom podlaží	XX	+	X
4.	Četné stožáry GSM na návrších (zejm. na Skutečsku)	XX	-	X
5.	Drobné komunikace respektující terénní členitost	XX	+	X
6.	Zatopené lomy různé velikosti s vegetací	XX	+	X
7.	Činné lomy s technologickým zázemím	X	-	X
8.	Četná boží muka v podobě křížků při cestách a ve volné krajině	X	+	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spoluurčující	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.6.7.7 Indikátory zvýšené kulturní hodnoty krajiny zvyšující estetickou hodnotu krajinného rázu

K	Indikátory přítomnosti hodnot kulturní a historické charakteristiky	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
K.1	Přítomnost národní kulturní památky (NKP) vč. pam. ochranného pásma (POP)		
K.2	Přítomnost archeologické památkové rezervace (vč. navrhované a POP)		
K.3	Přítomnost městské památkové rezervace (MPR)(vč. navrhované a POP)		
K.4	Přítomnost vesnické památkové rezervace (VPR)(vč. navrhované a POP)		
K.5	Přítomnost městské památkové zóny (MPZ)(vč. navrhované a POP)		
K.6	Přítomnost vesnické památkové zóny (VPZ)(vč. navrhované a POP)	X	
K.7	Přítomnost krajinné památkové zóny (KPZ)(vč. navrhované)		
K.8	Přítomnost kulturní nemovité památky (vč. navrhované a POP)		
K.9	Přítomnost regionu lidové architektury		
K.10	Přítomnost archeologických lokalit		

5.6.7.8 Významná sídla a jejich siluety a zapojení do krajinného rámce

Vápenný Podol - historicky lázeňské městečko s dochovanou strukturou a architektonicky hodnotnými budovami rozkládající se v přírodním „amfiteatru,“ na který se otvírají z výše položených míst malebné pohledy. Částečně narušeno vápenkou a cementárnou v Prachovicích.

Kostelec u Heřmanova Městce - obec s výraznou siluetou ze s. pohledů s gradací do kostelní věže.

5.6.7.9 Specifické krajinářsky cenné prostory vynikající zvýšenou estetickou hodnotou

Heřmanův Městec - prostor tvořen zámeckým parkem a navazujícím lesním komplexem zvaným Palác. Na s. navazuje na park Bažantnice. V celém prostoru dominuje přírodní složka doplněná kulturními prvky a parkovými úpravami, které dávají celému prostoru charakter harmonicky využívané krajiny. V zámeckém parku je pohledová osa z návrší nad rybníkem směrem přes zámek na Kunětickou horu.

5.6.8 Prostorové vztahy, měřítko krajiny a vztahy v krajině

Z okolních prostorů především z východních pohledů je západní část oblasti oddělena monumentálním zalesněným hřebenem Železných hor. Od severu pak celá oblast působí jako lesnatá krajina uklánějící se k severu.

V území se uplatňují dominanty kostelních věží, výrazněji pak se uplatňuje zřícenina hradu Lichnice, kostel v Kostelci u Heřmanova Městce a ve Včelákově. V území je mnoho nežádoucích dominant narušujících typické krajinné scenérie jako je vysílač v Krásném a Práčovská vodárenská věž. Lokálně se uplatňují negativně též komíny cementárny v Prachovicích. Z okolní krajiny lze v průhledech spatřit specifickou dominantu Kunětické hory a na několika místech i výraznou dominantu kostela Chlumek v Luži. Z několika průhledů lze spatřit též komíny a chladírenské věže elektráren v Opatovicích a Chvaleticích a též cukrovar v Hrochově Týnci. V neposlední řadě pak i panelová zástavba v Chrudimi (Na Větrníku).

Krajinu Železných hor utváří pestrá mozaika ploch a plošek především tvořených lesy a poli s loukami a pastvinami. Převážná většina plošších částí s vrchovinným reliéfem je zorněna, svahy a návrší zalesněna nebo osazena chlupy. Tuto monotónnost však potlačuje pestrá síť drobných vodotečí tvořících často zářezy, kde se dochovaly původní louky a pastviny, dále mimoletní zeleň v sídlech a doprovázející vodoteče a komunikace a též významné zlomy. Na Skutečsku jsou jedním z fenoménů krajiny četné zatopené lomy. Horizonty jsou převážně nerušené a táhlé, místy v průhledech do okolní krajiny pak tvoří skladbu řazených horizontů v několika plánech. Většina horizontů je zalesněna, severní prostory pak uzavírají vyšší kopce Žďárských vrchů.

5.6.8.1 Identifikace znaků prostorové povahy, měřítko a vztahů v krajině

Znaky prostorové povahy		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Centrální orientace sídel	XX	-	X
2.	Patrná změna vztahu ve využívání zemědělské krajiny - scelené pluziny, větší plochy kultur	XX	-	X
3.	Převážně uzavřená krajinná scéna, pouze na s. a j. okrajích široké průhledy do krajiny sousedních oblastí	XX	+	X
4.	Vymezení j. straně zlomem, na s. pak výrazným přechodem do rovinatého Polabí	XX	+	X
5.	citlivé začlenění převahy sídel do krajinného rámce díky vysokému podílu vzrostlé zeleně	XX	+	X
6.	Citlivé začlenění převahy sídel do krajinného rámce díky vysokému podílu vzrostlé zeleně S/+	XX	+	X

7.	Dominanty kostelů	X	+	X
8.	Dominanty staveb technicistní povahy narušující krajinný ráz	XX	-	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouřující	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.6.8.2 Významné narušení krajinného rázu

- × Přítomnost typických znaků socialistického zemědělství (scelené bloky orné, meliorace a technická úprava drobných vodních toků, zemědělské areály)
- × Nevhodná dominanta vysílače Krásné.
- × Nevhodně umístěná dominanta GSM stožáru nad Trhovou Kamenicí.
- × Průsek s el. vedením vedený napříč železnohorským hřbetem v blízkosti Lichnice.
- × Výrazné negativně se uplatňující znaky (v rámci dotčeného prostoru, z pohledu oblasti)
- × Scelené plochy orné v ostrém kontrastu s měřítkem krajiny a ostatními prvky krajiny
- × Některé necitlivě umístěné stožáry mobilních GSM operátorů a vodárenských věží
- × Objemově a proporčně odlišné stavby zemědělských areálů často v pohledově exponovaných místech
- × Výraznější průmyslová zóna je Prachovicích, ale uplatňuje se jen lokálně.
- × Přítomny jsou vodárenské věže, vysílače GSM, výraznější je vysílač Krásný.
- × Krajinou na několika místech prochází VVN. V lesnatých partiích je uplatnění jen lokální.

Citlivost území

Z pohledu výstavby

- × Díky celkové výškové členitosti a lesnatosti je krajina velmi citlivá na výškové stavby převyšující cca 40 - 60 m, jejichž projev bude posouzen jako záporný, pokud uplatnění zasáhne velkou část území, zejména pak krajinářsky cenné prostory.
- × Vzhledem k charakteru vsí je nevhodné do jejich okrajů či dovnitř zástavby umisřovat komplexy nadměrných budov odlišných proporcí a měřítka.
- × U vsí zvýšených historických a kulturních hodnot, tj. s převahou dochovaných tradičních objektů lidové architektury v původním prostorovém uspořádaní není vhodné provádět rozvoj, který nerespektuje převažující prostorové uspořádaní a též jsou nevhodné dílčí přestavby usedlostí porušující jejich ráz.

Z pohledu změny využití území

- × Zalesňování nebo zornění luk a pastvin.
- × Výstavby nových údolních nádrží.

5.6.9 Opatření k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu, ochranné podmínky OKR

V oblasti krajinného rázu je třeba dbát na minimalizaci zásahů a zachování významu znaků krajinného rázu, které jsou zásadní nebo spouřující pro ráz krajiny a které jsou dle cennosti v rámci státu či

regionu jedinečné nebo význačné. Jedná se o následující zásady ochrany krajinného rázu, z nichž některé jsou obecně použitelné pro ochranu přírody a krajiny a některé pro územně plánovací činnost:

- zamezit výstavbě vertikálních výškových staveb technicistní povahy v krajinářsky cenných prostorech, průhledech na scénérii CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné hory
- zamezit výstavbě vertikálních výškových staveb technicistní povahy uplatňujících se v krajinné scéně CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné hory
- zamezit výstavbě vertikálních výškových staveb technicistní povahy výrazně přesahujících krajinné předěly
- zamezit výstavbě vertikálních výškových staveb technicistní povahy uplatňujících se v obrazu sídla Kostelec u Heřmanova Městce, Včelákov, Vítanov, Svojšice, Bumbálka, Horní Babákov, Vysočina, Vápenný Podol, Licibořice, Hošťalovice, Turkovice, Mladovice, Liboměřice, Urbanice, Sovoluská Lhota, Cihelna, Bukovina u Přelouče, Na Kozovce, Na Skalkách, Holotín, Morašice, Úherčice
- zamezit výstavbě v prostoru přírodního parku Heřmanův Městec
- zamezit výstavbě vertikálních výškových staveb technicistní povahy uplatňujících se v siluetě sídel Vápenný Podol, Kostelec u Heřmanova Městce
- vertikální výškové stavby technicistní povahy do výšky cca 40 m směřovat jako doprovod stávajících stožárů el. vedení nebo jiných prvků technicistní povahy (u vyšších nemá toto pravidlo příliš opodstatnění, naopak může způsobit kumulativní efekt)
- zamezit výstavbě vertikálních výškových staveb technicistní povahy uplatňujících se spolu s dominantami kostelů, kdy může dojít k "soupeření" dominant
- případné nutné stavby GSM stožárů umisťovat přednostně k VVN.

5.6.10 Přítomnost odlišujících se typických prostorů na úrovni míst krajinného rázu

Jako místa krajinného rázu lze vymezovat jednotlivé části drobných údolí, prostorů s rybníky a komponovaných prostorů v okolí panských sídel.

5.7 Oblast krajinného rázu Dářská brázda

5.7.1 Vymezení oblasti a základní charakteristika oblasti

Protáhlá sníženina představující nejzazší výněžek Dlouhé meze České křídové tabule, s kvarterními písčitymi a jílovými překryvy, typická akumulací vod, rozsáhlými rašeliništi v okolí Velkého Dářka jejíž jihovýchodní výběžek zasahuje do CHKO Žďárské vrchy ose údolí Doubravy.

Obrázek 5: Pohled do krajiny v okolí Žďírce nad Doubravou

5.7.2 Přírodní charakteristika oblasti

5.7.2.1 Geologická stavba a geomorfologie území

Část Havlíčkobrodské pahorkatiny utvářena protáhlou sníženinou směru SZ- JV, tektonicky zaklesnuté křídové usazeniny. Napříč sníženinou probíhá hlavní evropské rozvodí. Zvláštností je bifurkace u rybníku Dářko, odkud je území odvodňováno z jednoho místa do dvou úmoří. V s. části převládají pole a louky, j. část převážně značně zalesněná, borové porosty se smrkem a smrkové porosty na rašelinných půdách s břízou pýřitou, zbytky luk s rašelinnými a vlhkomilnými druhy, vrchoviště s výskytem borovice blatky a rašeliništních vegetací.

5.7.2.2 Klimatické podmínky

Území náleží ke klimatu charakteristickému pro Žďárské vrchy a patří do vlhčích míst naší republiky, počet srážek převyšuje tzv. srážkové normály. Množství srážek je v jednotlivých letech značně proměnlivé. V suchých letech činí 50% a ve vlhkých naopak 150% dlouhodobého ročního průměru. Počet dní se sněžením je větší v západní části oblasti a sněhová pokrývka dosahuje průměrně výšky 25 - 30 cm a maximální hodnoty obvykle nepřesahují 90 cm.

Dlouhodobý průměr lednových teplot (v nejvyšší části území je -5 °C) ukazuje, že leden je nejchladnějším měsícem. Průměrné lednové teploty jsou zde o 1,2 - 1,4 °C nižší než ve stejných polohách jiných míst naší republiky. Nejteplejším měsícem je červenec (průměrné teploty se pohybují 15,5 - 16,6 °C). Období, kdy průměrná teplota dosahuje hodnot nad 10 °C trvá průměrně 136 - 147 dní.

Větrné poměry v oblasti jsou podobně jako srážkové značně proměnlivé. Převládají zde však větry severozápadní a jihovýchodní. Průměrná rychlost větru se zvyšuje markantně zejména na podzim a maxima dosahuje v listopadu.

Klimatické poměry předurčují ráz osídlení a způsob využití krajiny, který z počátečního „těžebního boomu“ výstavby železáren a skláren postupně přecházel k extenzivním formám zemědělství. Díky tomu je okolní krajina CHKO utvářena rozsáhlými lesními komplexy ohraničujícími prostory s pestrou mozaikou zemědělské krajiny. Klimatické podmínky podměnily též charakter zástavby. Na území oblasti jsou klimatické podmínky příznivější k zemědělskému hospodaření.

5.7.2.3 Hydrologické podmínky

Územím probíhá hlavní evropská rozvodnice, která dělí úmoří Černého moře a Severního moře. Prostor se vyznačuje pro své ploché dno bifurkací vod, odkud odchází vody z dářského prostoru Doubravou a Sázavou do dvou úmoří. Sázava patří mezi nejvýznamnější toky širšího území, Doubrava pak mezi významné řeky vytvářející osu oblasti. Prostor je významným místem akumulace vod stékajících z okolních kopců. Odtokové poměry jsou jen málo rozkolísané, což je podmíněno vysokou retenční schopností krajiny.

Pro oblast jsou typická četná prameniště a mokřady s rašelinnou vegetací. Sídla z počátků kolonizace území jsou položena v blízkosti vodotečí nebo pramenišť a stále tvoří základní osnovu osídlení krajiny podřízenému existenci obchodních stezek (např. Vojnův – Krucemburk – Ždírec nad Doubravou – Sobiňov). Hydrologické poměry spolu s plošší terénní modelací daly možnost vzniku významných rybníků Velké Dářko, Malé Dářko, Řeka, Ranský rybník.

5.7.2.4 Vegetace

Území bylo původně pokryto hlubokými jedlo-bukovými lesy 4. – 5. vegetačního stupně. Při osídlování území byla velká část těchto lesů přeměněna na zemědělskou půdu (louky, pastviny, pole). V současné době pokrývají lesy především okolní prostory a hlavními dřevinami jsou smrk ztepilý, buk lesní. Původní lesní společenstvo zůstalo zachováno ve fragmentech zejména v na rašeliništích okolí Velkého Dářka (národní přírodní rezervace Dářko a Radostínské rašeliniště). V současné době převládají smrkové monokultury a využití lesů je převážně hospodářské. Původní dřevina jedle bělokorá je dnes v oblasti poměrně vzácná.

Území patří do hercynské květenné oblasti, která zabírá chladnější pahorkatiny a pohoří západní poloviny naší republiky. Jednotvárný ráz květeny je ovlivněn drsným, chladným, mírně až značně vlhkým klimatem, a studeným nevyživným podkladem prahorních a prvohorních hornin. Ve skladbě květeny rostliny, které charakterizují podhorské oblasti. Současná vegetace je v důsledku změn tvořena s převážné části náhradními společenstvy. Typické jsou fragmenty podmáčených luk se vstavači, vachtou trojlistou a rosnatkou okrouhlostou. Významné jsou louky na opukách s vápnomilnou vegetací a též ekotony v okolí vodních nádrží.

5.7.3 Přírodní dominanty

Dominantní celek Ransko – bučinami a jasanovými olšinami zalesněný hřbet ranského masivu (NRP Ransko).

Dářská rašeliniště – doposud dochovaný postglaciální komplex rašelin vrchovištního typu vzniklých na zatopených depresích s výskytem typických druhů s borovicí blatkou.

5.7.4 Identifikované znaky přírodní povahy a jejich přítomnost (Přírodní charakteristika území)

Znaky přírodní charakteristiky území		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Specifický vymežující reliéf protáhlé sníženiny zasahující až k Velkému dáčku ohraničený stráněmi Suchého a Křížového kopce a Ranským masivem vytvářející osu a směr celého prostoru	XXX	+	XX
2.	Specifické údolí Doubravy s rybníky a mokřady v ploché sníženině	XX	+	X
3.	Okraje lesních porostů okolní krajiny vytvářející typickou kulisu krajiny často s bukovými porosty	XX	+	X
4.	Smrkové a borové lesy ve sníženině v okolí Velkého Dářka	XX	+	X
5.	Blatkové porosty na rašelínách (Padrtiny)	XX	+	XX
6.	Kulturní louky a pastviny s chudými travními společenstvy	XX	+	X
7.	Rozsáhlá rašeliniště vrchovištního typu, mokřady přecházející v rašeliniště v okrajích rybníků s typickou vegetací s výskytem ohrožených druhů	XX	+	XXX
8.	Dřeviny doprovázející hlavní komunikace s mnoha věkovitými stromy	XX	+	X
9.	Květnaté louky a louky podmáčených stanovišť s ostřicemi a sítinami, louky sušších stanovišť na stráních s typickými dřevinami (vrby, olše, krušina aj.)	X	+	X
10.	Strž tvořená Štírovým potokem s typickými porosty lesa s jedlí a pasenými travinami s hořečkem českým	X	+	XX
11.	Drobné lesíky převážně smrkové	X	+	X
12.	Drobné vodní toky s břehovými porosty	X	+	X
13.	Vzrostlá mimolesní zeleň doprovázející fragmenty mezí a úvozových cest, vytvářející solitery, keře šípku a hlohů na okrajích strání a ve stráních	X	+	X
14.	Rákosiny na okrajích rybníků	X	+	X
15.	Ruderální vegetace v místech lidské činnosti (zbor, skládka)	X	-	X
16.	Zeleň zahrad s ovocnými dřevinami	X	+	X

5.7.5 Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty KR

Přítomnost indikátoru je vyjádřena v následující tabulce:

P	Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
P.1	Přítomnost národního parku (NP) vč. ochranného pásma		X
P.2	Přítomnost chráněné krajinné oblasti (CHKO)	X	
P.3	Přítomnost národní přírodní rezervace (NPR) vč. ochranného pásma	X	
P.4	Přítomnost národní přírodní památky (NPP) vč. ochranného pásma		X
P.5	Přítomnost přírodní rezervace (PR) vč. ochranného pásma	X	

P.6	Přítomnost přírodní památky (PP) vč. ochranného pásma	X	
P.7	Přítomnost evropsky významné lokality (EVL) sítě Natura 2000	X	
P.8	Přítomnost ptačí oblasti (PO) sítě Natura 2000		X
P.9	Přítomnost přírodního parku (dle §12 zák. 114/1992 Sb.)		X
P.10	Přítomnost skladebných prvků vyšších ÚSES (regionálních, nadregionálních)	X	
P.11	Přítomnost významných krajinných prvků (VKP)	X	

5.7.6 Přítomnost území zvýšené přírodní hodnoty

Velkoplošná zvláště chráněná území

- CHKO Žďárské vrchy

Maloplošná zvláště chráněná území

- NPR Dářko
- NPR Radostínské Rašeliniště
- PR Řeka
- PR Štíří důl
- PP Suché kopce
- PR Niva Doubravy
- PR Údolí Doubravy

Přírodní parky

- Nejsou vyhlášeny

Územní systém ekologické stability

Nadregionální biocentra

- NRBC Údolí Doubravy
- NRBC Dářko

Regionální biocentra

- RBC Štíří důl
- RBC Ransko (okraj)

Nadregionální biokoridory

- Nejsou vymezeny

5.7.7 Kulturní a historická charakteristika oblasti

5.7.7.1 Historický vývoj oblasti v širších souvislostech

Celá oblast je položena podél významné historické osy utvářené starými obchodními stezkami. Nejstarší byly stezky Liběcká a Trstenická, které sloužily kupcům a pocestným v době, kdy řada dnešních vsí nebyla ještě zmiňována (např. Krucemburk), ale lze předpokládat, že v jejich místech existovaly drobné osady. První písemná zmínka o Liběcké stezce je v listině, která byla sepsána kolem roku 1144. Stezka vedla od Čáslavi směrem k Brnu. Procházela mezi močály a bažinami, vinula se nepropustnými pralesy, po březích a údolích řeky Doubravy, Sázavy a Oslavy. Na vyvýšených místech

stávaly strážnice. Pod Krucemburkem, v místech dnešní Hluboké, se křížila Liběcká cesta se stezkou Trstenickou, vedoucí z Východních Čech směrem na Polnou. Ještě mnohem starší stopy sahají do doby mezi druhým stoletím před naším letopočtem a pátým stoletím našeho letopočtu. Z tohoto období pocházejí nálezy římských mincí, bronzových spon a dalších předmětů, které byly nalezeny v Ronově nad Doubravou, Žlebech, Chotusicích a na dalších místech. Nálezy svědčí o tom, že římsští kupci a řemeslníci chodili po stezkách podél břehů řeky Doubravy, kudy vedla obchodní cesta navazující na cesty vycházející z důležitých římských stanovišť nad Dunajem. Liběcká stezka se ve 14. - 16. století proměnila v cestu chotěbořsko-žďárskou. Začaly vznikat nové odbočky, které mezi sebou spojovaly nově založené osady. Objevily se tak nové cesty směrem na Německý Brod, Jihlavu, Chrudim a další místa. V 17. - 19. století, za rozvoje železářského průmyslu v regionu, se na chotěbořsko-žďárské cestě zvyšuje frekvence přepravy. Kapacita cesty nestačí provozu, a proto je vybudována takzvaná erární silnice (hovorově „císařská“). Odbočovala v Golčově Jeníkově z vídeňské silnice, procházela Chotěboří a Žďárem nad Sázavou směrem na Brno. Původní chotěbořsko-žďárská cesta vedoucí od Ždírcce nad Doubravou rozdělovala les „Hať“, pokračovala přes pole pod „Skalkou“, křížila nynější ulici Drahotín a pod okny staré budovy Intermontu vedla k evangelické faře a napojila se na současnou silnici č. 1/37. Při rekonstrukci této komunikace v první polovině osmdesátých let dvacátého století se tato skutečnost potvrdila při výkopových pracích v místě před bývalou evangelickou školou, když byly nalezeny zbytky původní cesty. Poblíž dnešního zdravotního střediska v Krucemburku stál dům, který byl postaven v roce 1771 pro výběrčího mýta. Přes silnici byla umístěna závora a mýto zde bylo vybíráno až do roku 1902.

Cesta pokračovala po břehu bývalého rybníka Dious pod Binkovými dolci směrem na Vojnův Městec. Roku 1825 byla postavena nová silnice, na současné trase komunikace 1/37 od Ždírcce nad Doubravou. V Krucemburku před parkem se na ni napojovala silnice vedoucí do Starého Ranska. Ta byla vybudována r. 1828 knížecím rodem Dietrichsteinů vlastním tamní železárnou. Povrch silnice z r. 1825 byl prašný. Mimo Krucemburk byla osázena ovocnými stromy, většinou višněmi. V roce 1892 byla postavena komunikace do Hluboké, v roce 1902 silnice vedoucí do Hlinska směrem přes Košínov. Pro zajímavost uvádím, že při výstavbě „erární“ silnice se jezdilo od Ždírcce nad Doubravou provizorními polními cestami vedoucími kolem Starého Ranska, Hluboké, Radostína a Polničky, přibližně v místech, kudy v minulosti vedla stezka Liběcká.

Významným sídlem Dářské brázdy byl Vojnův Městec, který náleží k nejstarším osadám českým. Za jeho zakladatele je označován Žďárský cisterciácký klášter, a také první dochovaná zmínka, již z roku 1293, souvisí právě s klášterem, který velkou měrou i nadále ovlivňoval podobu obce v průběhu staletí. V první polovině 14. století se osada Heinrichsdorf (Jindřichova ves) jmenovala podle svého majitele Jindřicha z Lichteburga. Kolem roku 1357 už nenajdete na historických mapách ves, ale městečko Münprech. Tehdy na městečko povýšenou ves získal do dědičného nájmu Vojna ze Štětína a k dnešní podobě názvu obce nebylo daleko. Ve třicátých letech 15. století získala obec svůj přívlstek „Vojnův“ od posledního majitele rodu Jana Vojny ze Štětína (později z Městce). Jan Vojna patřil v 15. století k posledním uživatelům městecké tvrze. Ta vznikla pravděpodobně na ochranu „Libické stezky“ již v 10. století, i když tento fakt nelze doložit. Do dnešních dnů se tvrz nedochovala.

Do dějin této obce se zapsaly výrazně války. V roce 1643 to byli Švédové, kteří vtrhli do kraje. Napoleonovým vojákům se v roce 1805 musel Vojnův Městec vyplatit 500 zlatými. Svě oběti si vzaly

světové války ve dvacátém století, o čemž svědčí památníky na náměstí obce. S tkalcovskou minulostí obec spojují dnešní textilní továrny Bukovský a synové, a Rasta. Částmi obce jsou osady Nová huť a Borky.

V severozápadním výběžku oblasti se nachází obec Sobíňov a Bílek. Historie obou obcí byla spjata s existencí Liběcké obchodní stezky. V místech, kde se stezka dělila na soumarskou a pěší byla vystavěna tvrz ke střežení rozcestí. Tvrz nebo také lidově Soví hrádek Soběnov se poprvé uvádí v r. 1358. Dodnes jsou zde patrné hradní příkopy. O vzniku jména obce koluje několik pověstí, správný název je pravděpodobně od osobního jména Soběn. Od konce 14. století ztrácí Sobíňov svoji samostatnost jako šlechtický statek a stává se součástí panství Kunštátu. V 16. století patřil Trčkům z Lípy, po nich se dostal do panství Polenského. První zpráva o Sopotech je z r. 1242. V okolí se dolovalo stříbro a železné rudy a horníci tady postavili kapli, která byla přestavěna v letech 1749 – 1752 v barokní kostel.

Navazující část Sopoty jsou známé poutní místo. Druhé části na severu obce nazývané Nová Ves se dodnes říká Huť, protože tady stály pece na tavení železa. Osada dostala své jméno podle cihelny a hrncírny, které tu kdysi byly. Jména Markvartice a Zvolanov pocházejí pravděpodobně odvozením jmen svých zakladatelů. Nad železniční zastávkou vedle pomníku padlých v 1. světové válce je umístěn mramorový křížek z r. 1620, na němž je vytesán nápis: " L. P. 1620 ve středu po Početí Panny Marie zabit tuto Jakub, syn pana Jakuba Richnovského, měštěnáina města Chotěboře, písaře radního, od lidu vojanského zabit". Podle pověsti utíkal jmenovaný z bitvy na Bílé hoře, byl chycen a za živa přerézán dřevěnou pilou. V horní části obce je u hřbitůvku občanů padlých 5. května 1945 pomník obětím 2. světové války.

Nad Sobíňovem pod kopcem Březinka stojí kamenný kříž. Podle pověsti zde bylo ložení švédského vojska po bitvě u Sloupna. Lidé z vesnice kolem nich chodili do lesa na houby a někdo dal ochutnat vojákům houby smažené. Těm zachutnaly a také si nasbírali. Sebrali i jedovaté a po jejich požití jich několik zemřelo. Uvádí se nestejný počet vojáků pod křížem pohřbených, většinou kolem deseti. Kříž je však z pozdější doby, pravděpodobně kolem roku 1830.

Obec Bílek se nachází 4 km východně od Chotěboře na řece Doubravě v nadmořské výšce 540 m. Název vsi je odvozován od zakladatele obce Albína (česky Bílka) z Krucemburku nebo od bývalého bělidla, které se v obci nacházelo. Historickým předchůdcem Bílku byl dvůr Přečhod. Ten vznikl ve 13. století nedaleko dnešní vsi, a to blízko brodu, kde Libická stezka přecházela přes řeku Doubravu. První zmínka o přechodu je v darovací listině z roku 1242, kterou Jan z Polné dává les Slubický (rozkládající se od Branišova k Markvaticům a k Přečhodu) řádu německých rytířů. Přečhod je dále zmiňován v roce 1359, kdy Jan řečený Kokot z Přečhodu byl patronem kostela v Běstvině. O třicet let později se dvůr Přečhod uvádí jako pustý. Jeho úlohu převzal patrně dvůr Křivý.

Starý brod u Přečhodu přestal vyhovovat a byl ve 14. století nahrazen novým brodem o něco výše proti proudu, okolo něhož vznikla postupně osada Bílek. Koncem 14. století byl v místě tohoto brodu zřízen pány z Lichtenburka kamenný most se dvěma oblouky, podobný mostům z doby Karla IV. Tento most přečkal do dnešních dnů mnoho pohrom. Největší z nich byla povodeň dne 20. června 1883 způsobená velkou průtrží mračen a protržením Bíleckého rybníka, jenž byl největším rybníkem na Doubravě.

Od svého založení až do roku 1667 patřil Bílek k panství Krucemburskému. V době husitských válek byl jeho majitelem Spik z Krucemburku, v 16.století patřil rytířům Střelům z Rokyc. V 17.století byli jeho vlastníky Smilovští z Palmberka, jejichž dědici ho roku 1667 prodali knížeti Ferdinandu Josefovi z Dietrichštejna (1655-1698), čímž byl Bílek přičleněn k panství Polná, pod které patřil až do roku 1848. V polovině 19.století se bílečské obyvatelstvo kromě zemědělství zabývalo zejména tkalcovstvím. V roce 1871 byla v obci stavěna železniční trať z Německého (dnes Havlíčkova) Brodu do Rosic nad Labem, která protíná oblast pouze v této části.

V letech 1933 a 1934 vznikly v okolních lesích rozsáhlé vojenské muniční sklady. V této souvislosti byla obnovena činnost místního lomu založeného okolo roku 1900. Za okupace, v letech 1941-1942, byla zřízena vlečka spojující muniční sklady s chotěbořským nádražím. V souvislosti s muničními sklady byla také v roce 1942 vybudována v Bílku železniční zastávka.

5.7.7.2 Identifikace dochovaných znaků historické povahy (Historická charakteristika území)

Znaky historické charakteristiky území		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Dochované obrazy sídel s typickými dominantami	XX	+	X
2.	Dochované původní prostorové uspořádání sídel	XX	+	X
3.	Cestní síť vedená v původní historické stopě s doprovodnou zelení a travnatými příkopy, železniční tratě respektující reliéf, doposud zachovaná tzv. císařská cesta	XX	+	X
4.	Dochovaná soustava rybníků dotvářejících krajinný obraz území	XX	+	X
5.	Dochované objekty sakrální architektury, typické dominanty kostelních věží umocňující obraz sídla (Vojnův Městec, Krucemburk)	X	+	X
6.	Přítomnost dochovaných bývalých panských sídel a tvrzí	X	+	X
7.	Dochované objekty lidové architektury	X	+	X
8.	Dochované prvky upozorňující na existenci obchodních stezek	XX	+	XX

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spoluurčující	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.7.7.3 Typologie lidové architektury

Celý prostor náleží typologicky k horáckému lidovému domu.

5.7.7.4 Komponované prostory a panská sídla, významné kulturní lokality a objekty v krajině

Kulturně a historicky významné lokality kulturní krajiny	
Městské památkové rezervace (MPR)	Městské památkové zóny (MPZ)
0	0
Vesnické památkové rezervace (VPR)	Vesnické památkové zóny (VPZ)
0	0
Lokality s cennou architekturou	Lokality s cennou lidovou architekturou a dochovanou urbanistickou strukturou
Krucemburk	Krucemburk, Vojnův Městec, Radostím
Krajinné památkové zóny (KPZ), komponované krajinné prostory	Významné stavby v krajině
0	Krucemburk, Sobíňov
Národní kulturní památky	Archeologické lokality
0	Sobíňov, Krucemburk

5.7.7.5 Současný stav krajiny

Interiér celku tvoří výrazně se projevující zemědělská krajina s efektními krajinářsky i přírodně velmi hodnotnými prostory především v okrajích celku. Vzniká tím velmi ostrý kontrast zemědělské krajiny, která působí neutěšeným dojmem zejména v jarním a podzimním období, kdy se silně uplatňuje orná, a krajinářsky a přírodně cenných partií v rámování vysokými stráněmi nebo ve strži či v široké sníženině spolu s rybníky. Krajinu lze tak definovat jako zemědělskou, intenzivně obdělávanou krajinu s výrazným projevem razantního odvodnění, s absencí zeleně a ztrátou původní struktury rámovanou krajinářsky cennými scenériemi luk, mokřadů rybníků a rašelinišť a vysokými stráněmi. Hospodářské využití krajiny je patrné až na výjimky ze všech koutů OKR. Reliéf je převážně mírně zvlněný, v okrajích se zvedá k sousedním částem krajiny a na J okraji vytváří efektní vysoké stráně, které mnohdy oddělují velmi specifické prostory. J až JV část Dářské brázdy tvoří specifický prostor rybníku Velkého Dářka obklopeného lesy s tzv. Dářskými rašeliništi (Padrtiny, Radostínské rašeliniště, Ostrov, rašeliniště u Nového rybníku). Velké Dářko je s 205 ha vodní hladiny největším rybníkem na Vysočině. V jeho okolí jsou rašeliniště vrchovištního typu s borovicí lesní a smrkem a s efektními interiéry porostu borovice blatky na Padrtinách. Rašeliniště patří k nejcennějším přírodním segmentům v CHKO. Drastické se potom zdají být četné hluboké odvodňovací kanály, které mnohdy byly obnovovány v pol. 90. let. min. století. J strana prostoru je silně rekreačně využívána (chatová kolonie, tábořiště, pláže, půjčovna lodí). Prostor je zakončen na S straně menším rybníkem zvaným Malé Dářko, které je lemováno ostřicovými okrajovými porosty a ukončením Radostínského rašeliniště. Mezi oběma rybníky jsou bifurkace vod na hlavním evropském rozvodí. Pramení zde dvě řeky: Sázava a Doubrava; krajina je odvodňována severním i jižním směrem. SV část odvodňuje Městecký potok s drobnými rybníky často rámovanými vzrostlými stromy.

5.7.7.6 Vnější pohledy

Krajina Dářské brázdy se jeví z pohledů okolních svahů jako zemědělská krajina s několika sídly položených podél hlavní, výrazně se projevující komunikace s doprovodnou vzrostlou zelení, místy s rybníky a drobnými fragmenty přírodě bližších luk, mezi a remízků. V centrální části Dářské brázdy je ve volné krajině místy patrná absence vzrostlé zeleně.

5.7.7.7 Kulturní dominanty (pozitivní projev)

Zemědělské areály u Vojnova Městce a Krucemburku Objemově a proporčně nepřijatelné stavby zemědělských areálů s ocelokolnami a betonovými skladišti na okraji obcí.

Tovární komín sklárny ve Škrdlovicích Tovární komín sklárny ve Škrdlovicích – uplatňující se dominantu továrního komína Škrdlovické sklárny.

5.7.7.8 Identifikované znaky kulturní povahy a jejich přítomnost v současné krajině území oblasti (Kulturní charakteristika území)

Znaky kulturní charakteristiky území		Klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Intenzivně využívané zemědělské plochy orné o velké výměře udávající měřítko vnitřního prostoru krajiny	XX	-	X
2.	Hospodářský charakter převážně části lesů a lesíků a kulturních luk a pastvin	XX	-	X
3.	Urbanizované prostory představující typický historicky daný způsob osídlení a vedení komunikací ovlivněný geomorfologií tvořící osu celé krajiny.	XX	+	X
4.	Dochované objekty tradiční architektury vytvářející návsi a typická jádra obcí alespoň v čitelných náznacích	XX	+	X
5.	Uplatňující se stopy odvodnění krajiny drenáží s odvodňovacími příkopy a technicky upravenými vodními toky	XX	-	X
6.	Komunikační síť vedená převážně v původní historické stopě	XX	+	X
7.	Četné přestavby tradičních objektů a nevhodně řešené novostavby s prvky a tvary bez pochopení kontextu v obcích i na jejich okrajích	XX	-	X
8.	Sídla s narušenou hist. urbanistickou strukturou a architektonickou kvalitou danou současným využíváním krajiny	X	+	X
9.	Objekty zemědělských areálů nadměrných měřítek	X	-	X
10.	Neusměrněné pronikání nové zástavby bez přizpůsobení k původní	X	-	X
11.	Secesní vila, Gočárova chalupa v Krucemburku	X	+	XX
12.	Kostel v Krucemburku a Vojnově Městci a kapličky v Radostíně a Vojnově Městci	X	+	X
13.	Dochované továrničky Vojnův Městec, Krucemburk	X	+/0	X
14.	Doklady v objektech a drobných tvarech reliéfu o existenci železářské výroby ve Starém Ransku	X	+	XX
15.	Drobné komunikace tradičně zpevněné štětováním nebo udusáním s travnatými okraji nebo i s doprovodnou zelení, úvozové cesty	X	+	XX
16.	Okraje sídel vytvářející náznaky původních humen s ovocnými	X	+	XX

	dřevinami			
17.	Nevhodné úpravy venkovských zahrad s implantací okrasných exotických dřevin, skalek připomínající městské zahrady	X	-	XX
18.	Oplocení pozemků a zahrad tradičními plaňkovými ploty s kamennými zídkami	X	+	XX
19.	Technické prvky v krajině elektrické nadzemní vedení, doprovodné technické prvky v okolí komunikací (značení), nevhodné oplocení	X	-	XX

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouštějící	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.7.7.9 Indikátory zvýšené kulturní hodnoty krajiny zvyšující estetickou hodnotu krajinného rázu

K	Indikátory přítomnosti hodnot kulturní a historické charakteristiky	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
K.1	Přítomnost národní kulturní památky (NKP) vč. pam. ochranného pásma (POP)		X
K.2	Přítomnost archeologické památkové rezervace (vč. navrhované a POP)		X
K.3	Přítomnost městské památkové rezervace (MPR)(vč. navrhované a POP)		X
K.4	Přítomnost vesnické památkové rezervace (VPR)(vč. navrhované a POP)		X
K.5	Přítomnost městské památkové zóny (MPZ)(vč. navrhované a POP)		X
K.6	Přítomnost vesnické památkové zóny (VPZ)(vč. navrhované a POP)		X
K.7	Přítomnost krajinné památkové zóny (KPZ)(vč. navrhované)		X
K.8	Přítomnost kulturní nemovité památky (vč. navrhované a POP)	X	
K.9	Přítomnost regionu lidové architektury	X	
K.10	Přítomnost archeologických lokalit	X	

5.7.8 Prostorové vztahy, měřítko krajiny a vztahy v krajině

Protáhlá sníženina orientovaná v SZ-JV směru, kterou napříč probíhá evropské rozvodí – bifurkace u rybníku Dářko, z JZ ohraničena mohutným zalesněným masivem Ranska a na opačné straně pak zlomem končícím zalesněným Centrálním hřbetem. Charakteristické jsou terénní zlomy v okolí Radostína a Hluboké vytvářející vysoké stráně, pod nimiž vznikly překvapivě efektní prostory (Radostínská mez, U stráně, stráň nad Doubravníkem). Zvlněnou krajinu mezi Radostínem a Vojnovým Městcem rozřezává Štírový potok, který zde vytváří strž v opukách s fragmenty původního porostu. Převážně intenzivně využívaná zemědělská krajina, ve které převládají pole o velkých výměrách s absencí vzrostlé zeleně na okrajích i uvnitř a četné, převážně kulturní louky ve svazích a na okrajích celku. Mozaiku krajiny tvoří především střídání velkých ploch orné s ostatními plochami

luk a pastvin, rybníků a lesů. J část KC v okolí rybníka Dářko je převážně zalesněná a značně se odlišuje jako specifický krajinný prostor utvářený mírně zvlněným převážně zalesněným terénem s rašelinnými bory v okolí Velkého Dářka (rozlohou největší rybník na Českomoravské vrchovině). Podobně je tomu v okolí rybníků Řeka a Doubravník. Výraznou umělou osu vytváří silnice I. tř. Žďár n.S. - Ždírec n.D. Přírodní osu celého území tvoří řeka Doubrava a též paralelně tekoucí Vojnoměstský potok. Uspořádání sídel je doposud podřízeno existenci starých obchodních stezek tvořících historickou osu krajiny.

Vymezující horizont tvoří převážně zalesněné kopce ohraničující sníženinu, z nichž nejvýznamnější je ranský masiv zalesněný rozsáhlými bučinami a olšinami s výskytem bledule jarní. Měřítko krajiny lze určit ve dvou úrovních, střední část je převážně odlesněná a tvoří ji scelené bloky orné na mírně vyklenutých částech zvlněné krajiny a utváří ji střední měřítko. Zatímco údolí Doubravy a Vojnoměstského potoka tvoří stráně s loukami a četnými shluky zeleně a vyznačují se harmonií drobného měřítka. Typická je též opuka použitá často jako stavební materiál, ale též dobře patrná na polích, která místy působí velmi světle až bělostně zejména v okolí Radostína.

5.7.8.1 Identifikace znaků prostorové povahy, měřítka a vztahů v krajině

Znaky prostorové povahy		klasifikace znaků		
		dle významu	dle projevu	dle cennosti
1.	Specifické odlišné krajinné prostory s efektními až překvapujícími průhledy do krajiny s kulisami okolních zalesněných celků	XX	+	X
2.	Přírodní charakter Dářka a jeho okolí s rašeliníšti	XX	+	XX
3.	Silné působení krajinné scenerie zalesněného Ranska s členitým reliéfem stírající do určité míry hospodářský výraz krajiny	XX	+	X
4.	Rybník Velké Dářko s pískovými plážemi a vysokou Radostínskou strání, rákosinami s vysokou historickou a přírodní hodnotou	XX	+	XX
5.	Významná historická osa daná existencí Libické obchodní stezky vytvářející doposud základní osu osídlení	XX	+	XX
6.	Specifické krajinářsky hodnotné prostory v okolí obcí (stráně, rybníky, parky)	X	+	X
7.	Novostavby a proporcčně i objemově nevhodné areály výrobních hal a zemědělských objektů ovlivňujících své okolí	X	-	X
8.	Hlavní komunikace Žďár nad Sázavou – Ždírec nad Doubravou vytvářející umělou osu krajiny podtrhující základní osu danou tvarem brázdy	XX	+	X
9.	Silná geometrizace krajiny daná jejím využitím (liniové stavby, obdělávané plochy)	XX	-	X
10.	Poměr zastavěného a nezastavěného území	XX	+	X
11.	Místa silný kontrast přírodních segmentů krajiny s kulturními prvky a složkami	XX	+	XX
12.	Nadměrný hluk z hlavní komunikace	X	-	X
13.	Technická dominanta továrního komína škrdlovické sklárny vytvářející cizorodou vertikálu v JV části KC	X	-	X
14.	Kulturní dominanty kostelních věží	X	+	X

Legenda:	XXX zásadní	+ pozitivní	XXX jedinečný
	XX spouřčující	- negativní	XX význačný
	X doplňující	0 neutrální	X běžný

5.7.8.2 Významné narušení krajinného rázu

- × Scelené bloky orné s typickými znaky intenzifikace zemědělské velkovýroby
- × Zemědělské areály na okraji sídel
- × Četné nevhodné přestavby tradičních usedlostí
- × Nevhodná urbanizace Žďírce nad Doubravou potlačující původní charakter sídla (díky vybombardování)

5.7.8.3 Citlivost území

Z pohledu výstavby

- × Nevhodné přestavby tradičních objektů
- × Výstavba ve volné krajině
- × Nevhodné dostavby sídel
- × Výstavba výškových staveb a stožárů technicistní povahy převyšujících výšku nad 35 m v celém prostoru

Z pohledu změny využití území

- × Smýcení doprovodné zeleně
- × Zalesňování luk
- × Odvodnění krajiny
- × Rozorání luk a mezí
- × Výstavba rekreačních areálů

5.7.9 Opatření k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu, ochranné podmínky OKR

V oblasti krajinného rázu je třeba dbát na minimalizaci zásahů a zachování významu znaků krajinného rázu, které jsou zásadní nebo spouřčující pro ráz krajiny a které jsou dle cennosti v rámci státu či regionu jedinečné nebo význačné. Jedná se o následující zásady ochrany krajinného rázu, z nichž některé jsou obecně použitelné pro ochranu přírody a krajiny a některé pro územně plánovací činnost:

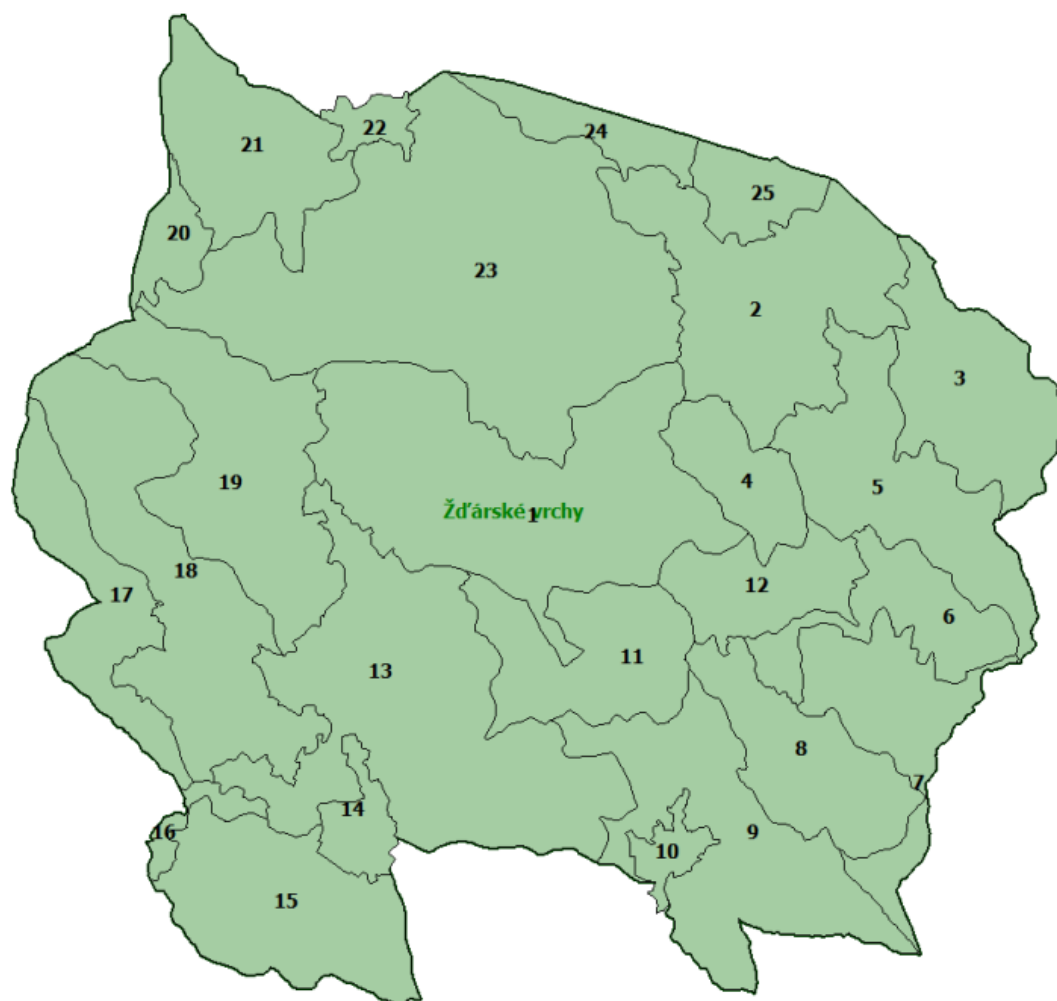
- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
- zachovat zbytky historického členění pozemků (úvozy, meze)
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- zachovat vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů (dářská rašeliniště, Radostínská stráž, Malé Dářko)

- rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru
 - zachovat členité okraje lesa
 - zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
 - zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel
 - urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel, nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
 - ve volné krajině neumísťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
 - při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Železné hory a CHKO Žďárské vrchy
 - neumísťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
 - nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
 - zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
 - zachovat dálkové výhledy a průhledy
 - zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
 - v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
 - vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
 - potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
 - posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
 - úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítka a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu
- Dářko
 - zachovat „přírodní“ charakter území
 - zmírňovat a eliminovat viditelné projevy střetů hospodářského a rekreačního využití krajiny s ochranou přírody
 - zabránit výstavbě nevhodných staveb
 - zamezit odvodňování krajiny vhodným zasypáním stávajících kanálů
 - vhodně esteticky řešit naučnou stezku formou číslovaných zastávek s popisem v brožuře nikoliv panely (často rozbité), nevytvářet nevhodná značení a turistické či naučné upoutávky
 - Doubravník
 - zachovat „přírodní“ charakter území
 - zabránit výstavbě
 - - Řeka
 - zachovat „přírodní“ charakter území
 - zabránit rozšíření stávajících rekreačních ploch

6 Charakteristika míst krajinného rázu

6.1 Seznam míst krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy

Řešené území CHKO Žďárské vrchy představuje pestrou mozaiku drobných krajin různého typu od prostorů vytvářejících obrazy podhorské krajiny ve vrchovinách až krajiny s hlubokými kaňony v lesích. Z tohoto důvodu bylo přistoupeno k detailnímu vymezení míst krajinného rázu vystihujících krajinné fenomény Žďárských vrchů na území CHKO, aby bylo možné zajistit ochrany nejen hlavních rysů této malebné krajiny (na úrovni oblasti krajinného rázu), ale i typických znaků utvářejících charakter místa.

Mapka 9: Vymezení míst krajinného rázu na území CHKO Žďárské vrchy

No.	Název KC	Kód KC	Vymezení	Matrice	Typ krajiny	Hodnota KC	Typ krajiny
1	Centrální hřbet	ZV/01	vglh	I	I	B	lesní
2	Borovský les	ZV/02	vgl	I	I	B	lesní

3	Poličko - Telecko	ZV/03	lhgv	oz	lz	BC	lesně-zemědělská
4	Milovská kotlina	ZV/04	gavlh	ta	lz	A	lesně-zemědělská
5	Údolí Svatky	ZV/05	galv	lt	zl	A	zemědělsko-lesní
6	Údolí Fryšávky	ZV/06	gavl	lt	zl	A	zemědělsko-lesní
7	Věcov - Písečné	ZV/07	lghv	oz	lz	B	lesně-zemědělská
8	Pohledecký les	ZV/08	vlg	l	l	BC	lesní
9	Novoměstsko	ZV/09	lghv	o	z	C	zemědělská
10	Nové Město na Moravě	ZV/10	uh	u	u	C	urbanizovaná
11	Fryšava – Sklené	ZV/11	lghv	lt	lz	B	zemědělsko-lesní
12	Sněžensko	ZV/12	lghv	z	z	C	zemědělská
13	Žďársko	ZV/13	lhgv	oz	z	C	zemědělská
14	Žďár nad Sázavou	ZV/14	uh	u	u	C	urbanizovaná
15	Veselská sníženina	ZV/15	glvha	ol	lz	B	lesně-zemědělská
16	Údolí Sázavy	ZV/16	galv	tl	zl	B	zemědělsko-lesní
17	Přibyslavsko	ZV/17	lgvh	o	z	BC	zemědělská
18	Peperek - Henzlička - Ransko	ZV/18	vgl	l	l	B	lesní
19	Dářská brázda - Dlouhá mez	ZV/19	glhva	o	z	C	zemědělská
20	Stružinecká pahorkatina	ZV/20	lgv	o	z	C	zemědělská
21	Trhovokamenicko	ZV/21	lvhg	zlo	lz	B	lesně-zemědělská
22	Hlinsko	ZV/22	uh	u	u	BC	urbanizovaná
23	Hlinecko	ZV/23	lgvh	to	lz	BC	lesně-zemědělská

24	Skutečsko	ZV/24	lhvg	o	z	C	zemědělská
25	Pustá Kamenice	ZV/25	lgvh	oz	lz	BC	lesně-zemědělská

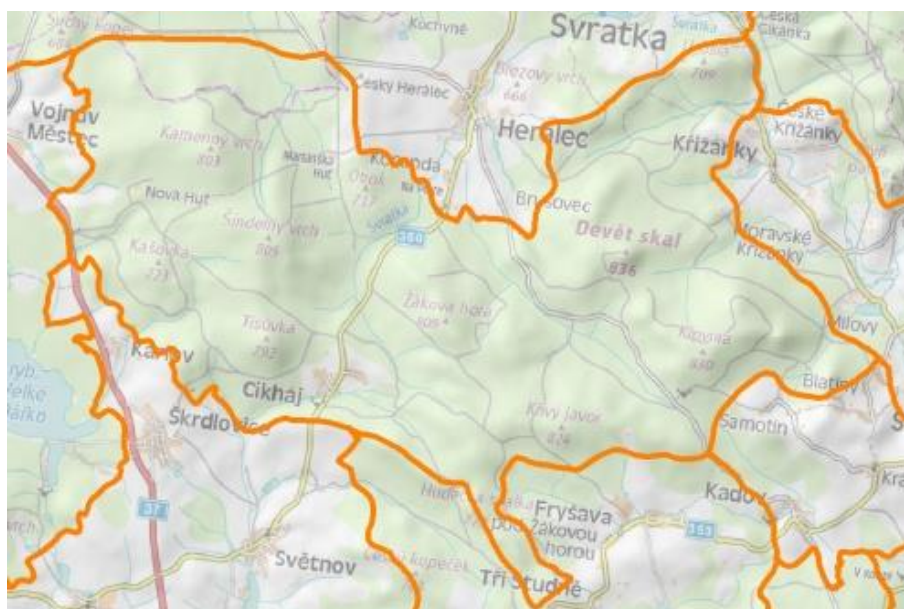
6.2 ZV/01 - Centrální hřbet

6.2.1 Charakteristika

Výrazný dominantní kompaktní celek, který tvoří zalesněné jádro CHKO a nejvyšší část Žďárských vrchů, utvářený plochou vrchovinou s vyklenutým povrchem, tvořenou krystalinickými horninami, s průměrnou nadmořskou výškou cca 660 m s mnoha vrcholy nad 800 m, na jihozápadní straně omezena složeným zlomovým svahem v pokračování Dlouhé meze. Příznačné jsou protáhlé úzké hřbety se skalními útvary oddělené hlubokými, ale široce rozevřenými údolími. Nejvyšším bodem je vrchol Devět skal 836 m, tvořený skalním „městem“. Celek je převážně zalesněn smrkovými porosty s příměsí buku, jedle, modřínu a borovice. Na úzkých hřbetech jsou četné skalní útvary- izolované skály, skaliska, mrazové sruby, kryoplanační terasy, skalní hradby, místy ostrůvky křídových hornin. Původní lesy byly bukové s jedlí, na podmáčených stanovištích olšové nebo smrkové, v extrémních místech pak borové či smrkové (kamenná moře, skalní výchozy apod.). Turisticky navštěvovaný prostor, zejm. jeho centrální část. KC prochází evropské rozvodí Labe - Dunaj.

6.2.2 Vnější pohledy

Centrální hřbet patří ke kulminačním oblastem Českomoravské vrchoviny. Pro svůj vyklenutý charakter a průměrnou nadmořskou výškou se velká část krajinného celku uplatňuje v okolní krajinné scéně jako charakteristický dominantní celek s četnými vyvýšenými vrcholy, často se skalisky (Tisůvka, Malínská skála, Dráteníčky, Devět skal). V některých částech z lesních porostů vystupují skály na hřebenech nebo svazích (Černá skála, Brožova skalka). Uplatnění celého masivu centrálního hřbetu posilují celoročně zelené lesní porosty tvořené převážně monokulturálními hospodářskými smrččinami. Místy se uplatňují navenek i odlišné porosty, zejména bukové s vtroušenými javory či smrky, a olšové na podmáčených stanovištích. Mezi nejvýznamnější patří NPR Žákova hora - přirozený bukový porost s příměsí javoru kleny, smrku a se soušemi jedle. Na různých místech lze v rámci celku spatřit zarůstající mladé paseky a holiny (Malínská skála, Tisůvka), které se v některých částech silně uplatňují v krajinné scéně a zesilují tak vnímání charakteru hospodářského lesa.

6.2.3 Dominanty

Významnými body uplatňujícími se v krajinné scéně jsou: Devět skal 836 m, Křivý javor 823 m, Malínská skála 811 m, Žákova hora 810 m, Šindelný vrch 806 m, Lisovská skála 802 m, Kamenný vrch 802 m, Tisůvka 792 m, Hudecká skalka 778 m, Dráteničky 776 m, Brožova skalka 765 m, Bílá skalka 742 m. Některé z vrcholů působí jako přírodní dominanty místa; část lze označit jako dominanty většího prostoru (oblasti). Dominanty centrálního hřbetu nejsou nijak vysoké a jejich uplatnění v krajinné scéně lze vnímat jako mírné. Oblé kopce centrálního hřbetu působí harmonicky a jsou evidentně značně citlivé vůči kulturním výškovým dominantám. Nejvýznamnějšími dominantami jsou především: Tisůvka, Devět skal, Malínská skála, Dráteničky, Křovina.

6.2.4 Interiér

Interiér krajinného celku je složitý a značně proměnlivý především proto, že se jedná o lesní krajinu. Na první pohled se zdá, že jde o fádňní krajinu tvořenou smrkovými porosty s převažujícím hospodářským charakterem. Krajina však v sobě skrývá mnoho míst, které tvoří rozdílný efektní interiér lesa nebo odlesněných enkláv. Především se jedná o drobné vodní toky v přírodním korytě, kamenná moře v okolí skal, skalní útvary – mrazové sruby s kryoplanačními terasami, bukové porosty, olšiny, mokřady, znaky dokládající historické události, odlesněné enklávy zastavěných území obcí. K nejvýznamnějším prostorům patří okolí skal, pralesovitý porost na Žákově hoře, partie v okolí vodních toků Svatky, Brušovce, kamenné moře pod Dráteničky. V neposlední řadě je nutné uvést doplňující znaky, které společně dotváří celkový výraz interiéru lesa: lišejníky na kmenech a větvích stromů, padlé dřevo v partiích připomínajících „přírodní prales“, vyvinuté travino-bylinné a mechové patro v některých partiích lesa. Atraktivitu území zpřístupňují četné turistické trasy a naučná stezka.

6.2.5 Urbanizované prostory

- V rámci krajinného celku existuje několik urbanizovaných prostorů: Cikháj, Nová Huť, hájenky nad Fryšavou. Cikháj i Nová Huť jsou urbanizované prostory obcí se specifickým charakterem území i zástavby. Interiér těchto prostorů odpovídá jejich historickému vzniku.
- Nová Huť [p03] – vznik je spjat sklářskou výrobou, zachovává si svůj charakter, převažuje rekreační využití větší části objektů (chalupáři). S prostorem je spojen i volný nezastavěný prostor odlesněné enklávy reprezentovaný jedním směrem orientovanou jednoduchou mozaikou luk, polí zemědělské krajiny. Prostor je i přes urbanizované území obce uváděn jako specifický krajinný prostor.
- Cikháj [p01] – pasekářská obec, částečné narušení charakteru novou výstavbou rodinných domků v 70. a 80. letech, obchod „Jednota“, rekreační budova bývalá restaurace Tisůvka. I přesto si zachovává svůj původní charakter. Vysoký podíl trvale žijících obyvatel. S prostorem je spojen i volný nezastavěný prostor odlesněné enklávy reprezentovaný mozaikou luk, polí a drobných prvků zemědělské krajiny. Prostor je i přes urbanizované území obce uváděn jako specifický krajinný prostor.
- Mariánská Huť [p04] – vznik je spjat se sklářskou výrobou, zachován rybníček, několik stavení s okolními původními loukami, kde převažují v současné době ruderální společenstva. Prostor je i přes urbanizované území obce uváděn jako specifický krajinný prostor, zejména pro svůj současný charakter luk a vodní nádrže.

6.2.6 Specifická místa krajinného rázu – krajinné prostory

- Rumpoltův mlýn [p59] – bývalý mlýn s rybníkem s meandrujícím tokem Břímovky, stavba mlýnu již není dochována.
- Žákova hora [p55] – území představující „původní“ lesní porost „květnaté až acidofilní bučiny“ pralesovitého charakteru s místy bohatým podrostem.
- Pihoviny [p02] – podmáčené území odlesněné enklávy tvořené rašeliništní vegetací s místy vyvinutými charakteristickými buly.
- Kamenné moře pod Dráteničky [p60] – borový lesní porost se smrkem na balvanitém proudu vytvářejícím kamenné moře s podrostem borůvky s velmi efektním interiérem lesa.
- Hájenky nad Fryšavou [p28] – vznik je spjat s účelem lesního hospodaření, stavení si charakter stále ponechává.

6.2.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 4: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Specifický reliéf utvářený plochou vrchovinou s vyklenutým povrchem, protáhlými úzkými hřbety se skalními útvary oddělenými hlubokými, ale široce rozevřenými údolími	zásadní	+	význačný
Lesní porosty smrčin s drobnými porosty buku, borovice či olše a ostatními dřevinami s místy vyvinutým mechovým a bylinným patrem	zásadní	+	běžný
Četné skalní útvary s charakteristickým okolím teras a balvanitých proudů	spoluurčující	+	význačný
Četné, místy meandrující, vodní toky v přírodních korytech vytvářející specifická místa v lesním porostu	spoluurčující	+	běžný
Mokřady s charakteristickými společenstvy	doplňující	+	význačný
Vzrostlá zeleň v sídlech a doprovodná vzrostlá zeleň podél komunikací	doplňující	+	běžný
Společenstva pasek a drobných luk	doplňující	+	běžný
Specifický interiér kamenných moří s porosty borovice, smrku a borůvkám	doplňující	+	význačný
Padlé dřevo vytvářející dojem lesního porostu pralesovitého charakteru	doplňující	+	běžný
Lišejníky na kmenech a větvích stromů	doplňující	+	běžný
Místa s vyvinutým travino-bylinným nebo mechovým patrem dotvářejícím výraz lesa	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Hospodářský charakter převážné části lesních porostů (monokultury) s pravidelnými okraji lesa	zásadní	-	běžný
Lesní cesty a komunikace s mosty a mostky zvýrazňující hospodářský charakter lesa	spoluurčující	0	běžný
Lesnické meliorace, technicky upravené toky, odvodňovací kanály mění interiér lesa	spoluurčující	-	běžný

Urbanizované prostory v odlesněných enklávách dokládající historický způsob osídlení vázaný na využití krajiny (pasekářská obec Cikháj, sklářské hutě) s převážně zachovanou urbanistickou strukturou	spoluurčující	+	běžný
Začlenění sídel do krajinného rámce odlesněnou enklávou se vzrostlými dřevinami a převážně rozvolněnou urbanistickou strukturou	spoluurčující	+	běžný
Dochované architektonicky cenné objekty v sídlech	doplňující	+	běžný
Necitlivé přestavby, oplocení zahrad, novostavby cizorodých forem v nepřijatelných proporcích, drobné nepatřičně vypadající stavební prvky v sídlech (kůlny, garáže)	doplňující	-	běžný
Prostory ke stahování a manipulaci se dřevem	doplňující	0/-	běžný
Chaty v turisticky exponovaných prostorech (Eleonorka, Srub pod Devíti skalami), hájenky	doplňující	0/+	běžný
Drobné lesní stavby technického charakteru	doplňující	-	běžný
Označené a upravené studánky	doplňující	+	běžný
Památníky („Železný sloup“, vyhlášení CHKO, partyzánské hnutí)	doplňující	+	význačný
Znaky dokládající těžbu rud, sklářskou a železářskou výrobu a výrobu dřevěného uhlí	doplňující	+	význačný
Průsek plynovodu s odlesněným manipulačním prostorem	doplňující	-	běžný
Mobiliář značení turistických tras a ostatní prvky nesoucí informační charakter	doplňující	0	běžný

6.2.8 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 5: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Monumentální projev celku v okolní krajině s dominantními partiemi vytvářející kulisu okolní krajiny	zásadní	+	význačný
Celistvost krajinného celku se dvěma převažujícími výrazy: mohutný zelený prostor a zasněžený bílý monument (v zimním období).	spoluurčující	+	běžný
Přírodě blízký výraz celku i přes hospodářský charakter lesních porostů	spoluurčující	+	běžný
Velké množství odlišujících se partií, drobných intimních prostorů v okolí potoků, v drobných údolích, v okolí skal a v odlišných lesních porostech	spoluurčující	+	běžný
Geometrize, technické projevy kulturních složek a prvků krajiny	spoluurčující	-	běžný

6.2.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 6: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
-------------------	--------	--------	---------

Uzavřená krajinná scéna s významnými výhledy do okolní krajiny	zásadní	+	význačný
Významný krajinný předěl	zásadní	+	význačný
Drobné odlišující se části vytvářející odlišné prostory v jinak monotónním prostoru (okolí skal, potoků, odlišující se porosty, odlesněné enklávy)	spoluurčující	+	význačný
Proměnlivé měřítko lesní krajiny	spoluurčující	+	běžný
Průseky a široké lesní cesty nepřírozně otevírající krajinnou scénu	doplňující	-	běžný
Členité okraje lesa vytvářející přechodové prostory do okolních celků	doplňující	+	běžný

6.2.10 Základní krajinné složky a prvky

- Lesní porost s místy vyvinutými podrosty
- Mrazové sruby - skály s terasami a balvanitými proudy, kamenná moře
- Drobné vodní toky a prameniště
- Odlesněné enklávy většího rozsahu
- Urbanizované prostory v odlesněných enklávách

6.2.11 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území celku patří do II. zóny ochrany přírody, v některé cenné části pak do I. zóny ochrany přírody.

Vyhlášená maloplošná chráněná území: NPR Žákova hora, PR Devět skal, PP Tisůvka, PP Černá skála, PP Bílá skála, PP Malínské skály, PP Lisovská skála, PP Brožova skalka.

6.2.12 Jiná nezanedbatelná specifika

Lesní plody (houby, ostružiny, maliny, borůvky), hnízdiště mnoha druhů ptáků (sýc rousný, výr velký, krkavec velký, jestřáb lesní, čáp černý), myslivost – spárkatá i černá zvěř, rekreační využití – turistika, cyklistika, cvičné skály.

6.2.13 Narušení z hlediska krajinného rázu

Zásadní podíl nepůvodní smrkové monokultury, „přebujelá“ síť lesních cest, rozsáhlé holiny v pohledově exponovaných partiích pod Malinskou skálou, pod Tisůvkou, v části Žákovy hory. Negativní viditelný dopad vysokého rekreačního využití území (Dráteničky, Devět skal), technicky upravené vodní toky a odvodňovací příkopy podílející se na ztrátě retenční schopnosti krajiny a ztrátě charakteristických pramenišť.

6.2.14 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: rozsáhlá odlesnění, zahuštění komunikační sítě, výškové stavby přesahující výšku lesa, nežádoucí odkrytí skalních partií lesa, odvodňování, v jehož důsledku dochází k „prefabrikaci“ vzhledu lesního porostu, zakládání nových odlesněných enkláv, široké průseky geometrizující krajinu uplatňující se do okolní krajiny.

6.2.15 Návrh ochrany krajinného rázu KC Centrální hřbet

Tabulka 7: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf bez implantace výrazných umělých antropogenních tvarů
 - zachovat „přírodní“ charakter horizontů
 - zachovat rozsah a charakter vegetačního pokryvu lesa
 - zachovat dochované části původních lesních stanovišť a dřevin a posilovat tento podíl na úkor smrkových monokultur
 - zachovat „přírodní“ charakter vodních toků břehových porostů
 - zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
 - zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
 - zachovat „přírodní“ charakter (i tvar, rozsah a estetické působení skalních útvarů a kamenných polí)
 - pokud možno rozčleňovat a rozvolňovat geometrizaci lesních komplexů a zejména jejich okrajů
 - zachovat, popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce (Cikháj)
 - zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel
 - urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích
 - ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
 - při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
 - neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně převyšovaly výškovou hranici lesa
 - zachovávat estetické působení drobných partií a prostoru (například drobná údolí, okolí skal apod.)
 - nevhodné objekty a stavby upravovat tak aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
 - zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
 - zamezit vzniku rozsáhlých pasek v pohledově exponovaných prostorech
- *Mariánská huť, Nová huť*
 - zachovat specifický urbanistický charakter a genius loci těchto míst daných historickým vývojem
 - nepřipouštět činnosti a úpravy, které by snižovaly nebo omezovaly dochovanou historickou hodnotu těchto souborů
 - uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí a drobné a doprovodné stavby
 - neumisťovat nové stavby mimo stávající platná místa
 -
 - *Cikháj*
 - vhodným způsobem upravit či odclonit nevhodné stavby v sídlech, zejména restauraci Tisůvka a její bývalý areál
 -
 - *Hájenky nad Fryšavou*
 - zachovat charakter samot
 - neumisťovat nové stavby
 - uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
 -
 - *Rumpoltův mlýn*
 - zachovat „přírodní“ charakter lesního meandrujícího toku
 - úpravy rybníka a jeho technického zařízení realizovat způsobem, který bude odpovídat historické a estetické hodnotě daného území
 - vhodným způsobem řešit možné úpravy přepadu a přelivu
 -
 - *Žákova hora*
 - neprovádět žádné činnosti a stavby, které by neodpovídaly přírodnímu charakteru a vysoké hodnotě tohoto prostoru
 - redukovat značení a informační cedule, nepřidávat další nevhodná označení
 -
 - *Pihoviny*
 - zachovat „přírodní“ charakter území a zejména jeho vysokou estetickou hodnotu
 - zachovat členité okraje lesa a přechod do louky prostřednictvím rozvolněného nezapojeného porostu
 - zachovat charakter lučního porostu včetně „bultů“
 -
 - *Kamenné moře pod Dráteničky*

- zachovat „přírodní“ charakter místa včetně vysoké estetické hodnoty dané konfigurací jednotlivých přírodních prvků

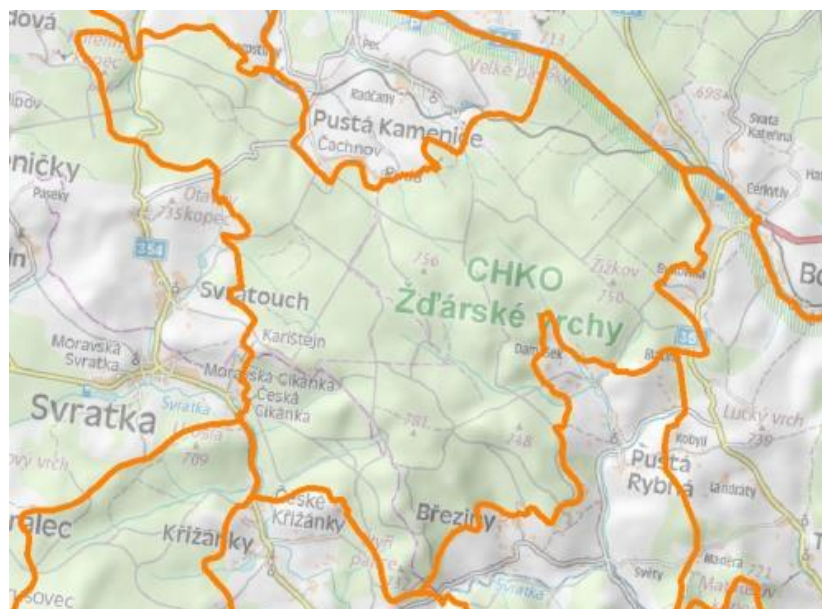
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- podporovat výsadbu původních dřevin vedoucí k obnově stanovišť
- brát zřetel na mimoprodukční funkce lesa
- zmírnit negativní projev plynovodu vhodně členěnými výsadbami a změnou výrazu geometricky upraveného průseku
- podpořit agroturistiku a jiné aktivity vedoucí k extenzivnímu užívání odlesněných prostorů
- sjednotit výraz naučných a informačních tabulí

6.3 ZV/02 – Borovský les

6.3.1 Charakteristika

Jeden z rozlehlých, výrazných lesních celků, který tvoří část Žďárských vrchů. Jde o vrchovinu tvořenou krystalickými a v sv. cípu také vyvěřelými horninami, na hřebtech jsou skalní tvary, vzniklé kryogenními pochody (izolované skály, kryoplanační terasy, balvanová moře), převážně zalesněnou smrkovými porosty s příměsí buku, jedle, modřínu a borovice, v s. části borové porosty, při okrajích pastviny a louky s vlhkomilnými a rašeliništními druhy (rosnatka okrouhlostá aj.). Nejvyšší bod tvoří Spálený kopec 765 m jako nepřiliš výrazná výšková dominanta. V část celku se výrazněji svažuje do zaříznutého údolí řeky Svatky a jejích přítoků. Průměrná nadmořská výška celku je nižší oproti Centrálnímu hřebetu. Celek se vyznačuje uzavřenou krajinnou scénou s výhledy do okolní krajiny. Někdy bývá nazývaný jako Čachnovský les. Borovský les pokračuje mimo hranice CHKO. KC prochází evropské rozvodí Labe – Dunaj. Turisticky navštěvovaná především oblast Zkamenělého zámku a Čtyř palic.

Mapka 11: Vymezení MKR Borovský les.

6.3.2 Vnější pohledy

Borovský les patří ke čtyřem největším lesním komplexům, který se uplatňuje v okolní krajinné scéně z mnoha pohledů především pro svůj ucelený lesní charakter. V některých částech, zejména směrem do Milovské kotliny, jsou charakteristické skalní útvary vystupující z lesního porostu (Čtyři palice, Milovské Perničky). Okraje lesa jsou často členité, ale i geometricky upravené. Silné uplatnění celku je dáno celoročně zelenými lesními porosty tvořenými převážně monokulturními hospodářskými smrčiny. Místy se uplatňují navenek i odlišné porosty, zejména bukové s vtroušenými javory či smrky a olšové na podmáčených stanovištích a borové. Na různých místech lze v rámci celku spatřit zarůstající mladé paseky, které se v některých částech silně uplatňují v krajinné scéně a zesilují tak vnímání charakteru hospodářského lesa.

6.3.3 Dominanty

Významnými dominantami uplatňujícími se v krajinné scéně jsou především Spálený kopec 765 m, Čtyři palice 732 m, Zkamenělý zámek 765 m; dalšími významnými body jsou: Bubnovaný kopeček 757 m, Rybenské Perničky 748 m, Skalka 699 m, Stanov 670 m, Milovské Perničky. Dominanty se nevyvyšují výrazně nad okolní terén, více působí jako součást okolního zalesněného masivu.

6.3.4 Interiér

Podobně jako u Centrálního hřbetu je interiér Borovského lesa složitý a značně proměnlivý především proto, že se jedná o lesní krajinu. Lesní krajina tvořená smrkovými porosty s převažujícím hospodářským charakterem je doplněná četnými drobnými, různě se odlišujícími prostory, které tvoří rozdílný efektní interiér lesa nebo několik drobných odlesněných enkláv. Jako v přechodím případě se jedná především o drobné vodní toky v přírodním korytě, kamenná moře v okolí skal (především v j. části celku), skalní útvary – mrazové sruby s kryoplanačními terasami, bukové porosty, olšiny, mokřady, znaky dokládající historické události, drobné odlesněné enklávy pasek s travními porosty. K nejvýznamnějším prostorům patří okolí skal, zejména Čtyř palic, kde lze nalézt drobné porosty borovice. K zajímavým patří též Milovské Perničky, kde jsou dobře vyvinuté drobné útvary – prohlubně tzv. perničky. Doplnujícími znaky, které společně dotváří celkový výraz interiéru lesa, jsou: lišejníky na kmenech a větvích stromů, padlé dřevo v partiích připomínajících „přírodní prales“, vyvinuté travino-bylinné a mechové patro v některých partiích lesa.

6.3.5 Urbanizované prostory

- Karlštejn [p53] – drobný urbanizovaný prostor v z. okraji celku směrem na Svatku, kterému dominuje lovecký zámeček Karlštejn. V okolí zámečku je v rozvolněné urbanistické formaci několik původních chalup a na okraji lesa necitlivě umístěná chatová kolonie. Prostor je i přes urbanizované území obce uváděn jako specifický krajinný prostor, zejména pro svůj současný charakter luk a okrajů lesa.

6.3.6 Specifická místa krajinného rázu – specifické krajinné prostory

- Na Novinách [p54] – drobný odlesněný prostor – louka – v jz. části celku směrem ke Svatce, který je z části zastavěn chatovou kolonií.

6.3.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 8: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Specifický reliéf utvářený plochou vrchovinou s vyklenutým povrchem, protáhlými úzkými hřbety se skalními útvary svažující se ve v. části do údolí Svatky	zásadní	+	význačný
Lesní porosty smrčín s drobnými porosty buku, borovice či olše a ostatními dřevinami s místy vyvinutým mechovým a bylinným patrem	zásadní	+	běžný
Skalní útvary s charakteristickým okolím teras a balvanitých proudů	spoluurčující	+	význačný
Vodní toky v přírodních korytech	doplňující	+	běžný
Mokřady s charakteristickými společenstvy	doplňující	+	význačný
Společenstva pasek a drobných luk v odlesněných partiích	doplňující	+	běžný

Reliktní bory v okolí Čtyř palic	doplňující	+	význačný
Padlé dřevo vytvářející dojem lesního porostu pralesovitého charakteru	doplňující	+	běžný
Lišejníky na kmenech a větvích stromů	doplňující	+	běžný
Místa s vyvinutým travino-bylinným nebo mechovým patrem dotvářejícím výraz lesa	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Hospodářský charakter převážné části lesních porostů (monokultury) s pravidelnými okraji lesa	zásadní	-	běžný
Četné lesní cesty a komunikace s mosty a mostky zvýrazňující hospodářský charakter lesa	spoluurčující	0	běžný
Četné průseky zvýrazňující hospodářský charakter lesa a zesilující dojem geometrizace	spoluurčující	-	běžný
Lesnické meliorace, technicky upravené toky, odvodňovací kanály mění interiér lesa	doplňující	-	běžný
Urbanizovaný prostor Karlštejn s kontrastním uplatněním historické hodnoty zámečku a původních objektů lidové architektury, zničené obory a hájenky a rekreačního využití území v podobě chat a jejich nevzhledného okolí	doplňující	+	běžný
Historická hodnota loveckého zámečku a jeho okolí včetně příjezdové komunikace tzv. Čachnovské cesty a zaniklé obory.	doplňující	+	běžný
Odlesněná enkláva Na novinách s loukami a chatovou kolonií v okraji lesa	doplňující	+	běžný
Prostory ke stahování a manipulaci se dřevem	doplňující	0/-	běžný
Drobné lesní stavby technického charakteru	doplňující	-	běžný
Označené a upravené studánky	doplňující	+	běžný
Mobiliář značení turistických tras a ostatní prvky nesoucí informační charakter	doplňující	0	běžný

Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 9: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Mírně dominantní projev celku v okolní krajině s dominantními partiemi vytvářející kulisu okolní krajině především okraji lesních porostů zasahujících do okolní krajiny	zásadní	+	význačný
Celistvost krajinného celku se dvěma převažujícími výrazy: mohutný zelený prostor a zasněžený bílý prostor (v zimním období).	spoluurčující	+	běžný
Přírodě blízký výraz celku i přes hospodářský charakter lesních porostů	spoluurčující	+	běžný
Geometrizace, technické projevy kulturních složek a prvků krajiny	spoluurčující	-	běžný

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Efektní vizuální propojení s členitými partiemi navazujícího KC Údolí Svatky	doplňující	+	význačný
Odlišující se partie drobných intimních prostorů v okolí potoků, v drobných údolích, v okolí skal a v odlišných lesních porostech	doplňující	+	běžný

Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 10: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Uzavřená krajinná scéna s významnými výhledy do okolní krajiny	zásadní	+	význačný
Proměnlivé měřítko lesní krajiny	spoluurčující	+	běžný
Významný krajinný předěl	spoluurčující	0/+	běžný
Členité okraje lesa vytvářející přechodové prostory do okolních celků	spoluurčující	+	běžný
Průseky a široké lesní cesty nepřírozeně otevírající krajinnou scénu	doplňující	-	běžný
Drobné odlišující se části vytvářející odlišné prostory v jinak monotónním prostoru (okolí skal, potoků, odlišující se porosty, odlesněné enklávy)	doplňující	+	běžný

Základní krajinné složky a prvky

- Lesní porost s místy vyvinutými podrosty
- Mrazové sruby – skály s terasami a balvanitými proudy
- Drobné vodní toky

MCHÚ a jiná ochrana

Území je převážně ve II. zóně ochrany přírody CHKO s drobnými prostory v I. zóně.

Vyhlášená maloplošná chráněná území: PR Čtyři palice, PP Milovské Perničky, PP Rybenské Perničky.

Jiná nezanedbatelná specifika

Lesní plody (houby, ořechy, maliny, borůvky), hnízdiště mnoha druhů ptáků (sýc rousný, krkavec velký, datel černý, čáp černý, včelojed lesní), myslivost – spárkatá i černá zvěř, rekreační využití – turistika, cyklistika, cvičné skály.

Narušení z hlediska krajinného rázu

Zásadní podíl nepůvodní smrkové monokultury, hustá síť lesních cest. Negativní viditelný dopad vysokého rekreačního využití území v některých částech území (Čtyři palice, Milovské Perničky, Noviny, Karlštejn), technicky upravené vodní toky a odvodňovací příkopy.

Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: rozsáhlá odlesnění, zahuštění komunikační sítě, výškové stavby přesahující výšku lesa, nežádoucí odkrytí skalních partií lesa, odvodňování, v jehož důsledku dochází k „prefabrikaci“ vzhledu lesního porostu, zakládání nových odlesněných enkláv, široké průseky geometrizující krajinu uplatňující se do okolní krajiny.

Návrh ochrany krajinného rázu MKR Borovský les

Tabulka 11: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf bez implantace výrazných umělých antropogenních tvarů
 - zachovat „přírodní“ charakter horizontů
 - zachovat rozsah a charakter vegetačního pokryvu lesa
 - zachovat dochované části původních lesních stanovišť a dřevin a posilovat tento podíl na úkor smrkových monokultur
 - zachovat „přírodní“ charakter vodních toků břehových porostů
 - zachovat „přírodní“ charakter (i tvar, rozsah a estetické působení skalních útvarů a kamenných polí)
 - pokud možno rozčleňovat a rozvolňovat geometrizaci lesních komplexů a zejména jejich okrajů
 - zachovat členité okraje lesa
 - ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
 - při výstavbě (zejména opravách a úpravách) dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
 - neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně převyšovaly výškovou hranici lesa
 - zachovávat estetické působení drobných partií a prostoru (například drobná údolí, okolí skal apod.)
 - nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
 - zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
 - zamezit vzniku rozsáhlých pasek v pohledově exponovaných prostorech
- *Karlštejn*
 - zachovat historický charakter loveckého zámečku a jeho bezprostředního okolí
 - zachovat vzrostlou kvalitní zeleň, zejména alej k vstupní bráně
 - zachovat vnější charakter drobných zemědělských usedlostí
 - odstranit nevhodné technické a doprovodné stavby (stavební buňky)
 - neumisťovat nové stavby mimo platná stavební místa
 - zachovat charakter rozvolněné zástavby
 - potlačit (například výsadbou) vizuální působení chatové kolonie
 - *Na Novinách*
 - neumisťovat nové stavby
 - potlačit (například výsadbou) vizuální působení chatové kolonie
 - zachovat „přírodní“ charakter nezastavěného prostoru

NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

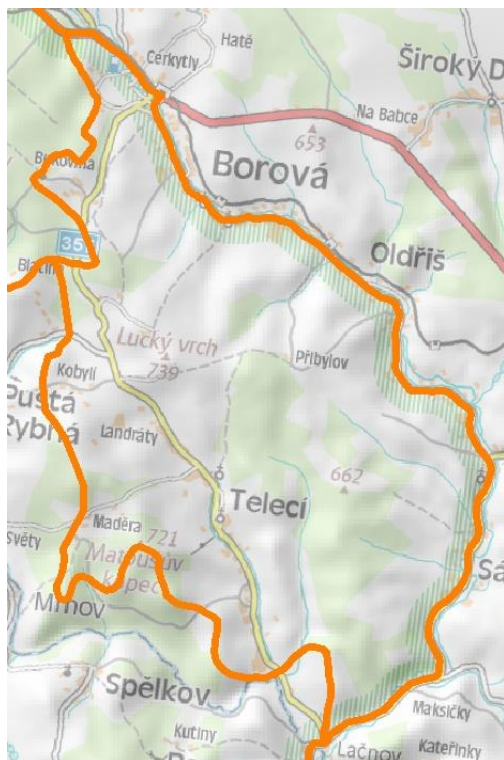
- podporovat výsadbu původních dřevin vedoucí k obnově stanovišť
- brát zřetel na mimoprodukční funkce lesa

- zmírnit negativní projev četných průseků jejich postupným zalesněním

6.4 ZV/03 Poličsko – Telecko

6.4.1 Charakteristika

Celek navazuje na lesní krajinu Borovského lesa a Údolí Svratky, zasahuje okrajově až k Poličce, kde přechází v širokém pásu neostrou hranicí do krajiny Poličska, vyznačující se odlišnými znaky charakteristik krajinného rázu. Pro celek je typický členitý reliéf Svratecké hornatiny, s místy zalesněnými kopci s převahou smrkové monokultury z velké části tvořené pastvinami a loukami střídajícími se v plošších partiích s ornou. Typologicky se liší od ostatních především kombinací specifického rozložení obcí v širokých údolích na obou stranách Luckého vrchu v urbanistické formaci uliční zástavby (lánové obce) s uzavřenými dvorci poličského typu, se hřbety vytvářejícími přechodový prostor mezi zalesněným Borovským lesem a členitější Pohledeckoskalskou vrchovinou. Charakteristická je mozaika zemědělské krajiny střídající se malých ploch orné, travních porostů, lesíků a rozptýlené zeleně s menšími lesy. Přírodní osy území tvoří potoky na dně údolí (Telecký, Černý, Bílý ptk.). Místy rozvolněná zástavba (Lucký vrch, Betlém, okolí Pusté Rybné), rekreační zástavba (Lucký vrch – turistická ubytovna s chatkami a tábořištěm).

Mapka 12: Vymezení MKR Poličsko - Telecko

6.4.2 Vnější pohledy

Díky členitosti se Telecko uplatňuje v rámci dálkových pohledů ze sousedních prostorů především ve V směru. Poskytuje z několika míst členité horizonty a působivou krajinnou scénu.

6.4.3 Dominanty

Krajina Telecka neoplývá výraznými dominantami vyjma Luckého vrchu se stožárem vysílače, který tvoří dělicí hranici krajinných celků a je místem dalekých rozhledů a zalesněného Matoušova kopce.

Lucký vrch – méně patrná přírodní dominanta s výraznější kulturní dominantou turistické ubytovny a vysílače.

Matoušův kopec – přírodní dominanta vyvýšeného zalesněného kopce, který se z některých pohledů jeví jako dominantna místa.

6.4.4 Interiér

Interiér krajinného celku je tvořen pestrou mozaikou polí, luk a pastvin střídajícími se s drobnými i většími lesy převážně smrkovými obklopující malebné obce rozložené podél potoků. Okraje lesních porostů naznačují svůj hospodářský charakter a jsou převážně pravidelné. Místy lze najít pestré přechody lesních porostů do volné krajiny s rozvolněnou vzrostlou mimolesní zelení – krajinářsky cenné partie. Pestrost je dána postupným zarůstáním původních kamenic a drobných, dnes již neobdělávaných polí. Vodní prvek je zastoupen především drobnými vodními toky, které tvoří viditelnou přirozenou osu svých prostorů s doprovodnou umělou osou hlavní komunikace. Vyšší

místa (např. Lucký vrch) poskytují malebný rozhled nejen v rámci KC na zemědělskou krajinu, ale i do okolních celků (Údolí Svratky, Borovský les, Centrální hřbet). Měřítko krajiny je drobné a citlivé na plošně i výškově naddimenzované stavby (zemědělský areál, kulturní dům v Telecí apod.). Pestrá mozaika harmonizuje vztahy i měřítko malých ploch navázaných na sídlo. Ve vyšších polohách se měřítko mění díky dalekým rozhledům.

6.4.5 Urbanizované prostory

- Telecí [u40] – ves rozložená v širokém údolí pod Luckým vrchem silničního typu v délce několika km s vyšším podílem dochované původní zástavby roubených stavení a uzavřených dvorců poličského typu, význačný soubor v okolí hřbitova se zvonící.
- Sádek [u36] – obec uličního typu s rozptýlenými staveními dvorcového typu, necitlivé přestavby některých původních stavení, roubené i zděné selské dvorce poličského typu.
- Borová – typická ulicová ves Poličska, dochované francké dvorce pasekářské zástavby, přestavby původních stavení na rekreační chalupy.
- Oldřiš [u23] – obec s dramatickým terénem v intravilánu; s heterogenní zástavbou předsazená před původní francké statky, ranně barokní zámeček, významná změna trasování původní komunikace.
- Lucký vrch [u108] – Na Dědku – heterogenní rozvolněná zástavba drobných zemědělských stavení a dvorců pod Luckým vrchem s turistickou ubytovnou (horská bouda) s drobnými chatami.

6.4.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Lucký vrch [p61] – vrcholová partie hřbetu oddělujícího údolí Teleckého a Černého potoka, turistická chata ve stylu 20. let minulého století, chatky, rozvolněná zástavba zemědělských stavení.

6.4.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 12: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Členitý reliéf výrazně modelovaný drobnými vodními toky, které udávají směr hřbetů, historicky určující způsob osídlení podél vodních toků na dnech údolí	zásadní	+	běžný
Vymezující členité okraje a rámování porostní stěnou s kulisami Borovského lesa	spoluurčující	+	běžný
Drobné lesy ve vrcholových partiích a svazích (s pravidelnými okraji)	spoluurčující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v obcích a jejich okrajích utvářející přechod sídla do krajinného rámce i charakter sídla s četnými starými stromy (i památnými stromy)	spoluurčující	+	běžný
Kulturní travnaté louky a pastviny s fragmenty květnatých luk na suchých nebo podmáčených stanovištích upravované převážně sečením	spoluurčující	+	běžný
Mimolesní zeleň v okrajích navazujících lesních porostů Borovského lesa a údolí Svratky vytvářející přechodová pásma	doplňující	+	běžný
Vodní toky v přírodních korytech	spoluurčující	+	běžný

Doprovodná zeleň komunikací (dřeviny s travními porosty okrajů komunikací)	doplňující	+	běžný
Doprovodná zeleň vodních toků vytvářející přírodě blízké a přírodní partie údolí	doplňující	+	běžný
Mimolesní vzrostlá zeleň remízů a mezí	doplňující	+	běžný
Ojedinelé mokřady a podmáčená stanoviště s typickou vegetací	doplňující	+	běžný
Mírně se uplatňující přírodní dominanta Luckého vrchu	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Specificky uspořádaná sídla s převážně čitelnou dochovanou původní urbanistickou strukturou rozložená podél vodních toků	zásadní	+	význačný
Zemědělské plochy o velké výměře zesilující dojem hospodářského charakteru intenzivně využívané krajiny s absencí vzrostlé zeleně	spoluurčující	-	běžný
Hospodářský charakter drobných i větších lesů (Sádecké lesy) i navazujících lesních komplexů v okrajích KC	spoluurčující	-	běžný
Vysoký podíl dochovaných architektonicky cenných původních objektů lidové architektury dokládajících způsob osídlování a života na vsi (francký statek, stavení horáckého typu - dřevěnice)	spoluurčující	+	význačný
Komunikace převážně vedené v původní historické stopě bez předimenzování tělesa komunikace	spoluurčující	+	běžný
Sakrální stavby (kostely a kaple v Oldřiši, Borové, Sádce, Telecím) a jejich soubory (hřbitov se zvonící a hřbitovním kostelem Telecí) s dominantami kostelních věží a zvoníc, drobné sakrální stavby v sídlech i volné krajině (kostnice v Borové)	spoluurčující	+	běžný
Stožáry a linie elektrického vedení 400 kV zesilující technicistní projev kult. prvků	spoluurčující	-	běžný
Dochované stavby vodních mlýnů a hamrů s náhony nebo prvky dokládající jejich existenci	doplňující	+	běžný
Dochované fragmenty dokládající původní členění zemědělské krajiny v okrajích KC	doplňující	+	význačný
Výšková dominanta vysílače na Luckém vrchu	doplňující	-	běžný
Předimenzované stavby zemědělských areálů s dominantním projevem v místě představované architektonicky nekvalitními objekty nezačleněné do krajinného rámce	doplňující	-	běžný
Fragmenty plužin dokládajících charakter původní zemědělské krajiny	doplňující	+	běžný
Drobné rybníky a vodní nádrže v obcích	doplňující	0/+	běžný
Architektonicky nevhodné stavby přesahující obvyklou hladinu zástavby obce a měřítko staveb (např. kulturní dům v Telecím)	doplňující	-	běžný

Nevhodné přestavby tradičních objektů, novostavby bez pochopení kontextu a nevhodně umístěné novostavby v okrajích sídel nebo v exponovaných pohledech	doplňující	-	běžný
Zahrady vymykající měnicí tradiční okolí venkovského stavení v arboreta a zahrady městského typu	doplňující	-	běžný
Místy se výrazně uplatňující rekreační charakter některých objektů a jejich okolí	doplňující	-/0	běžný
Upravená budova strojního mlýna na zámeček v Sádku	doplňující	+/0	běžný

6.4.8 Znaký estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 13: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaký estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Charakteristické uspořádání sídel podél komunikací	zásadní	+	význačný
Přírodní charakter vodních toků	spoluurčující	+	běžný
Hospodářský výraz kulturních ploch s výrazně se uplatňujícími intenzifikačními prvky	spoluurčující	-	běžný
Převažující pozitivní zasazení sídel do krajinného rámce	spoluurčující	+	běžný
Celkový dojem rozvolněnosti ulicové zástavby v přírodním prostředí díky poměru nezastavěných a zastavěných ploch	spoluurčující	+	běžný
Výrazný historický aspekt některých objektů a jejich souborů zejména sakrální architektury, vodních mlýnů a hamrů, statků dvorcového typu	spoluurčující	+	běžný
Komorní scenérie v sídlech i ve volné krajině a jejich pestrost	doplňující	+	běžný
Převážně nerušené horizonty z vyšších partií se uplatňující ve více plánech	doplňující	+	běžný

6.4.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 14: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Hrubá mozaika zemědělské krajiny s drobnými odlišujícími se prostory v okrajích charakterizovaná střídáním orné s lesy a urbanizovanými prostory ve směru SZ - JV	zásadní	0/-	běžný
Navazující zalesněné svahy Borovského lesa tvořící kulisu části krajiny KC	spoluurčující	+	běžný
Výrazně lesně zemědělské uspořádání krajiny s převahou orné ve velkých zcelených plochách měnicí (zvětšující) dříve drobné měřítko krajiny	spoluurčující	-/0	běžný
Specifický poměr zastavěného a nezastavěného území v obcích vyplněný často loukami udávající celkový charakter sídla korespondující s poměrem urbanizovaného a neurbanizovaného prostoru v KC	spoluurčující	+	význačný

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Výhledy a průhledy do okolní krajiny	spoluurčující	+	běžný
Poměr urbanizovaného a neurbanizovaného prostoru krajiny KC	spoluurčující	0/+	běžný
Čitelné zahuštění původní nejstarší urbanistické formace vlivem rozvoje sídel způsobující místy odsun franckých dvorců pasekářské zástavby do druhého plánu	doplňující	0/+	význačný
Fragmenty přírodě blízkých až přírodních prvků tvořících specifické krajinné prostory spolu s prvky dokládajícími původní uspořádání zemědělské krajiny	doplňující	+	běžný
Mírná geometrizace krajiny v podobě pravidelného členění velkých ploch	doplňující	-	běžný
Dominanty kostelních věží (zejm. Sádek)	doplňující	+	běžný
Dominanta vysílače na Luckém vrchu, převažující technicistní charakter	doplňující	-	běžný

6.4.10 Základní krajinné složky a prvky

- mozaika krajiny střídání polí luk a lesů
- široká údolí potoků z části rovnoběžná
- dominanta Luckého vrchu s dalekými výhledy
- drobné vodní toky s břehovými porosty tvořící přirozenou osu krajiny
- komunikace sledující směr vodoteče vytvářející umělou osu krajiny
- hospodářské lesní porosty s místy členitými okraji přecházející z okolních krajinných celků
- specifické osídlení s vysokým podílem dochovaných architektonicky cenných objektů v původní urbanistické struktuře
- rekreační charakter přestaveb objektů a využití krajiny

6.4.11 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část KC spadá do III. a II. zóny ochrany přírody. V KC se nenacházejí vyhlášená maloplošná ZCHÚ.

6.4.12 Narušení z hlediska krajinného rázu

Nevhodné a necitlivé přestavby původních objektů.

Objemově a proporčně předimenzované novostavby z konce minulého století (kulturní dům v Telecí, zemědělský areál v Telecím, Oldřiši, Borové).

Velké scelené plochy orné zvětšující původní drobné měřítko krajiny, snižující její estetickou hodnotu.

Rekreační charakter dochovaných objektů lidové architektury a jejich okolí s mírným dopadem na využití krajiny.

6.4.13 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb na horizont, odlesnění drobných lesů, vedení nových komunikací v odlišném trasování, které nevychází z historického kontextu, výstavbu komunikací v

rozporu s měřítkem krajiny, výstavbu technických dominant a instalaci technických prvků do volné krajiny, objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na kontext, zastavování specifických průhledů ze zastavěného území a vyhlídek, budovy umístěné v pohledových osách vedoucích k historicky cenným partiím sídla i volné krajiny, nevhodné přestavby tradičních objektů lidové architektury, nevhodné zahuštění stávající urbanistické formace sídel, odvodňování krajiny a technickou úpravu vodních toků, změnu poměru orné a luk, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků (oplocení, značení, informační tabule, prvky členící fasády domů, technické prvky, skleníky apod.), výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků.

Návrh ochrany krajinného rázu MKR Poličsko – Telecko

Tabulka 15: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat nerušené horizonty a prostorové předěly, zamezit jakékoliv výstavbě ve vrcholových partiích a v pohledově exponovaných prostorech jak ve volné krajině, tak i v sídle
- zachovat charakter volného prostoru bez stavební činnosti mimo zastavěné území
- zachovat reliéf bez implantace výrazných antropogenních tvarů uplatňujících se v krajinné scéně nebo obrazu sídla
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
- zachovat zbytky historického členění pozemků (úvoze, meze)
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru, zejména u sídel se zachovanou urbanistickou strukturou typu lesní lánové vsi s rozvolněnější zástavbou
- zachovat, popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel, zejména u rozvolněných zástaveb a samot
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích s důrazem na zachování poměru zastavěného a nezastavěného prostoru
- ve volné krajině neumísťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumísťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- zachovat vnější charakter zemědělských třístranně uzavřených usedlostí a ostatních architektonicky cenných objektů lidové architektury (i těch bez památkové ochrany)
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
- vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
-
- *Telecí*
- zachovat průhledy na partie tvořené zástavbou lidovou architekturou
- zachovat uspořádání a estetické působení partií se zástavbou lidové architektury
- potlačit (zeleň, barva) nevhodné objemové proporční měřítko zemědělského areálu, silážního žlabu a

kravína a kulturního domu

-
- *Sádek, Borová*
- zachovat komorní partie kolem kostelů
- zachovat průhledy, pohledy a estetického působení kostelů jako lokálních dominant
- zachovat stávající drobná technická vodní díla v obci, zejména náhony
- potlačit nevhodné působení zemědělských staveb a areálů

-
- *Oldřiš*
- potlačit nevhodné působení zemědělských staveb a areálů
-

- *Lucký vrch*
- zachovat dálkové nerušené výhledy a pohledy do ostatních krajinných celků
- zachovat stávající zeleň a posilovat její podíl tak, aby došlo k pohledovému odclonění výškových staveb, zejména radiokomunikačního stožáru, „finských domků“ a částečně i turistické chaty
- při přestavbách zásadně nezvětšovat půdorys, objem a výšku staveb
- při úpravách turistické chaty obnovit její historický charakter
- neumísťovat nové stavby mimo stávající platná stavební místa
-

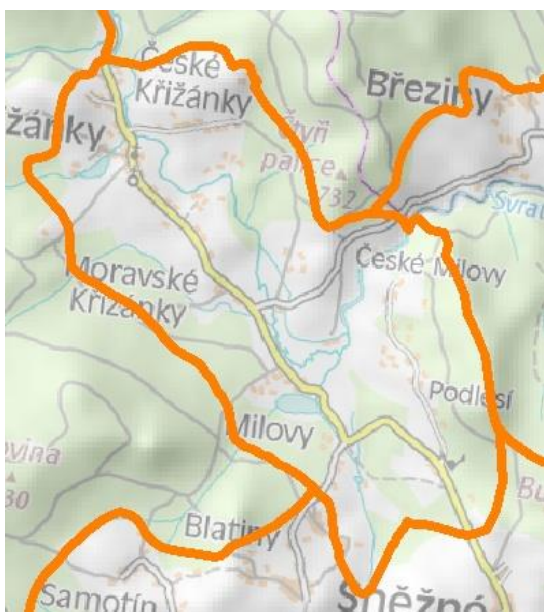
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- podporovat členění velkých ploch orné vhodnou výsadbou a založením mezí se vzrostlou vegetací
- eliminovat technicistní působení elektrického vedení 400 kV vhodnou výsadbou vzrostlé zeleně
- podpořit eliminaci nepřijatelného vzhledu zemědělských areálů vhodnými přestavbami a výsadbami vzrostlé zeleně
- podporovat výsadbu vzrostlé zeleně do volné krajiny se zřetelem na autochtonní materiál
- změny v krajině provádět ve smyslu zvýšení ekologické stability území
- podporovat vhodné přestavby architektonicky nekvalitních objektů tak, aby bylo dosaženo jejich vhodnějšího začlenění
- podporovat smysluplnou revitalizaci zemědělské krajiny

6.5 ZV/04 Milovská kotlina

6.5.1 Charakteristika

Uzavřený prostor ohraničený ze všech stran zalesněnými kopci, vzniklý činností řeky Svratky s jejími zachovalými meandry s přírodními a přírodě blízkými společenstvy a s charakteristickým střídáním ploch a plošek luk, orné půdy a mimolesní zeleně s převážně rozvolněnou zástavbou. Velmi specifický a jasně vymezený krajinný celek oválně protažené kotliny ve směru SZ-JV podél horní Svratky, která tvoří jeho výraznou osu. Dno kotliny je v centrální části ploché s dochovaným meandrujícím tokem řeky a loukami s vlhkomilnými a mokřadními společenstvy. Horní partie kotliny v SZ části jsou z části

Mapka 13: Vymezení MKR Milovská kotlina

urbanizovány obcí Křižánky. Jako celek je Milovská kotlina v CHKO jedinečná.

Krajinná scéna prostoru kotliny je uzavřená, omezuje se pouze na prostor kotliny, drobné měřítko krajiny je v některých místech z malé části potlačeno neúměrně velkými plochami orné.

6.5.2 Vnější pohledy

Milovská kotlina poskytuje z několika míst okolní krajiny úchvatné scenérie, zejm. z prostoru vrchu „Na vrších“, Čtyřech palic, Malínské skály.

6.5.3 Dominanty

V rámci kotliny se neprojevují výškové dominanty. Za plošnou dominantu lze označit území Rychtářek na dně kotliny a kulturní dominantou prostoru je bezesporu hotel 9 skal. Z okolních prostorů se

uplatňují v uzavřené krajinné scéně skály z okolních celků Čtyři palice, Milovské perníčky, Černá skála, Malínská skála, Dráteníčky.

6.5.4 Interiér

Interiér kotliny tvoří pestrá mozaika luk a polí, lesů a drobných lesních porostů, urbanizovaného území a rekreačního areálu. Členitá krajinná scéna uvnitř kotliny je zastoupena urbanizovaným prostorem Křižánek, přírodě blízkým prostorem Rychtářek a rekreačním areálem v okolí Milovského rybníku, mezi kterými je mozaika luk, podmáčených stanovišť v okolí, menších rybníků (Řásník, Kyšperský rybník, Nový rybník). Přirozenou osou celého území kotliny je tok řeky Svratky, umělou osu pak vytváří komunikace Svratka – Nové Město n.M.

6.5.5 Urbanizované prostory

- Podlesí [p57] – osada Podlesí sestává z původní zástavby s architektonicky dochovanými cennými objekty zemědělských dvorů a samostatných chalup v rozvolněné urbanistické struktuře a rekreačních objektů chat a zejména necitlivě umístěného rekreačního areálu „Podlesí“, který navíc vytváří kulturní dominantu místa s negativním projevem. Místo bylo zařazeno pro svůj poměr nezastavěného a zastavěného území s četnými loukami a okraji lesů ke specifickým krajinným prostorům. Prostor lze vnímat ve dvou částech Podlesí I

(představuje část rozvolněné zástavby s dominantou hotelu) a Podlesí II (JZ okrajová část s chatovou výstavbou na okraji lesa).

- Rekreační areál Mílovy [p24] – dnes již silně urbanizovaný prostor s rekreační výstavbou a jen těžko čitelnou urbanistickou formací stírající historický charakter místa v okolí Milovského rybníku. Místo bylo i přes silně urbanizovanou část rekreačního areálu zařazeno ke specifickým krajinným prostorům pro svůj „přírodní“ charakter rybníku a výrazné dominanty Dráteníček.
- Křížánky [u109] – urbanizovaný prostor sídla s ulicovou a rozvolněnou zástavbou na okrajích sídla (památková rezervace).

6.5.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Rychtářky [p23] - místní název území cenného pro své vysoké přírodní hodnoty, které dává navíc charakter velké části dna milovské kotliny. Území Rychtářek utváří horní tok řeky Svratky, který zde vytváří typické meandry dávající pocit, kdy tok teče nazpátek.

6.5.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 16: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Oválný tvar protažené kotliny podél horní Svratky navazující na okolní hřbety s širokou údolní nivou řeky.	zásadní	+	jedinečný
Meandrující horní tok řeky Svratky s přirozenými břehovými porosty vrb a olší s navazujícími podmáčenými loukami	zásadní	+	jedinečný
Lesní porosty navazující na okolní celky s místy členitými okraji	spoluurčující	+	běžný
Louky a pastviny s travními společenstvy na sušších stanovištích s nižšími dřevinami	spoluurčující	+	běžný
Mimolesní vzrostlá zeleň v sídlech, doprovázející stavení a citlivě začleňující sídlo do krajinného rámce s mnoha vysokými staršími dřevinami (zejm. lípy, javory)	spoluurčující	+	běžný
Drobné lesíky a vzrostlá zeleň remízků a mezí, místy vytvářející zapojené porosty	spoluurčující	+	běžný
Kulisy skal vystupujících z navazujících lesních komplexů dotvářejících efektní scénérii Milovské kotliny	spoluurčující	+	běžný
Podmáčené okraje drobných i větších vodních nádrží (litorální pásma) s dřevinou vegetací a společenstvy podmáčených luk	doplňující	+	běžný
Doprovodné dřeviny podél komunikací s travnatými příkopy	doplňující	+	běžný
Drobné vodní toky v přírodním korytě	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Z velké části dochovaná struktura krajiny nepravidelného dělení pozemků s mezemi a remízky s dřevinou vegetací s náznaky pro kraj typických kamenic (zejména Český kopeček)	zásadní	+	běžný
Scelené prostory orné nerespektující měřítko krajiny	spoluurčující	-	běžný
Hospodářský charakter lesních porostů zesílený pravidelnými okraji a převahou smrčín	spoluurčující	-	běžný
Komunikace Svratka – Nové Město n.M. tvořící umělou osu krajiny	spoluurčující	0	běžný

Urbanizované území Křižánek v převážně zachované urbanistické formaci ulicové zástavby s rozvolněnými okraji - ves. památková rezervace	spoluurčující	+	běžný
Rozptýlená zástavba okrajů Křižánek, Podlesí a Českých Milov	spoluurčující	+	běžný
Vysoký podíl architektonicky kvalitních a památkově chráněných objektů lidové architektury	spoluurčující	+	význačný
Četné novostavby rodinných domů zejm. z posledního období zachovávajících proporce a členění hmot v dochovaném architektonickém výrazu původních objektů, zahušťující však a rozšiřující nepřírozně původní zástavbu bez pochopení kontextu	spoluurčující	-	běžný
Komunikační síť zachovaná v historické stopě	spoluurčující	+	běžný
Předimenzovaný rekreační areál v okolí Milovského rybníku s výrazně se uplatňujícím nevzhledným hotelem 9 skal, který nerespektuje měřítko krajiny a mění měřítko místa, neupravenými chatami a drobnými dřevěnými „budníky“, neupraveným kempem	doplňující	-	běžný
Naddimenzovaný hotel na Podlesí vytvářející nevzhlednou dominantu místa	doplňující	-	běžný
Chatové kolonie a ojedinělé chaty v krajině (Podlesí, Mílovy, České Křižánky)	doplňující	-	běžný
Zemědělské dvorce ve volné krajině a na dně nivy	doplňující	+	běžný
Dochované objekty dnes již nefunkčních vodních mlýnů a hamrů a doprovodných vodních děl (náhony) na řece Svratce	doplňující	+	běžný
Objekty se sníženou architektonickou kvalitou v nepřírozném členění z druhé pol. min. století charakterizované často brizolitovými fasádami, a různě vyčnívajícími nebo vlomenými prvky (balkóny, lodžie apod.)	doplňující	-	běžný
Předimenzované objekty zemědělských staveb	doplňující	-	běžný
Předimenzované objekty v obci Křižánky rušící charakter místa (objekt dílny u autobusové zastávky uprostřed sídla a u odbočky na České Křižánky)	doplňující	-	běžný
Rybníky s doprovodnými břehovými porosty a sypanými hrázemi	doplňující	+	běžný
Obnovené původní rekreační stavby hotelů a hostinců s promenádou na okraji Milovského rybníku s využitím efektní scenérie dominanty Dráteníčků a Malínské skály odrážející se ve vodní hladině	doplňující	+	běžný
Budova čistírny odpadních vod na Mílovech ve volné krajině se zpevněnou komunikací	doplňující	-	běžný
Nepřírozně nahloučené drobné dřevěné stavby pazderen v oblasti Rychtářek, které slouží k rekreaci	doplňující	-	běžný

6.5.8 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 17: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Pestrá mozaika krajiny tvořená střídáním luk, pastvin, orné, mokřadů, vodních ploch a zastavěného území podél přírodní osy krajiny řeky Svratky	zásadní	+	význačný

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Začlenění okrajů sídla Křižánky do krajinného rámce	spoluurčující	+	běžný
Výrazný kontrast rekreačního využití krajiny a přírodního prostředí	spoluurčující	-	běžný
Přírodní charakter řeky Svratky kulminující v prostoru Rychtářek	spoluurčující	+	význačný
Vysoká kvalita dochovaných původních objektů lidové architektury	spoluurčující	+	význačný

6.5.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 18: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Přirozená osa krajiny celého území MKR tvořená prostorem zásadní meandrů přírodního toku řeky Svratky	zásadní	+	význačný
Místy se výrazně uplatňující umělá osa krajiny komunikace Svratka– Nové Město nM.	spoluurčující	0/+	běžný
Silně se uplatňující rekreační charakter mnoha objektů	spoluurčující	-	běžný
Jednoduchý až mírně členitý horizont	spoluurčující	0	běžný
Uzavřený prostor kotliny s převahou lesů na jejích okrajích	spoluurčující	+	běžný
Nerušené, z velké části zalesněné, horizonty	spoluurčující	+	běžný
Průhledy do svahů krajiny Sněženska s uplatňujícími se plochami orné	doplňující	+/-	běžný

6.5.10 Základní krajinné složky a prvky

- Specificky vymezené území kotliny
- Mozaika krajiny
- Urbanizovaný prostor Křižánek
- Rekreační areál
- Rozvolněná zástavba
- Meandrující přírodní tok řeky Svratky s doprovodnými porosty vytvářející osu krajiny.

6.5.11 MCHÚ a jiná ochrana

I. zóna Rychtářky. V KC nejsou vyhlášena maloplošná ZCHÚ.

6.5.12 Jiná nezanedbatelná specifika

Hnízdiště mnoha druhů ptáků (hýl rudý, tuhýk obecný, křepelka polní, ořešník kropenatý), výskyt rejska horského, vydry říční, zmije obecné, myslivost – spárkatá i černá zvěř, rekreační využití – turistika, cyklistika.

6.5.13 Narušení z hlediska krajinného rázu

Výrazně se uplatňující rekreační využití krajiny. Nevhodně začleněné novostavby a stavby zahušťující urbanistickou strukturu Křižánek ve specifických průhledech.

6.5.14 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: vedení nových komunikací v odlišném trasování, které nevychází z historického kontextu, komunikace uplatňující se v rozporu s měřítkem krajiny, výstavbu technických

dominant a instalaci nových technicistních prvků (zejm. el. vedení, stožáry), objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na okolní kontext, zastavování specifických pruhledů ze zastavěného území, budovy umístěné v pohledových osách vedoucích k historicky cenným partiím sídla i volné krajiny, nežádoucí zahuštění stávající urbanistické formace Křížánek, nevhodné přestavby tradičních objektů lidové architektury, výstavbu budov ve volné krajině, technické úpravy vodních toků, změny způsobující zásah do mozaiky krajiny, odvodňování krajiny, změnu poměru orné a luk, snížení podílu mimolesní vzrostlé zeleně, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků uplatňujících se v pruhledech nebo pohledově exponovaných místech (oplocení, značení, informační tabule, prvky členící fasády domů, technické prvky, skleníky apod.), výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků, výstavbu nových rekreačních zařízení, výstavbu parkovišť a jiných cizorodých ploch.

6.5.15 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Milovská kotlina

Tabulka 19: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf kotliny bez implantace výrazných antropogenních tvarů uplatňujících se v krajinné scéně nebo obrazu sídla
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat pruhledy na výrazné scéně, zejména ze skal na horizontech
- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
- zachovat zbytky historického členění pozemků (úvozy, meze)
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů (Rychtářky, Kyšperský rybník)
- rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru, zejména u sídel se zachovanou urbanistickou strukturou rozvolněné a skupinové zástavby
- rozvoj sídel realizovat pouze na základě komplexního posouzení prostřednictvím územního plánu
- zachovat členité okraje lesa
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel, zejména u rozvolněných zástaveb a samot
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
- ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a pruhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- zachovat vnější charakter zemědělských uzavřených usedlostí a ostatních architektonicky cenných objektů lidové architektury (i těch bez památkové ochrany)
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
- respektovat památkářský přístup při obnově kvalitních objektů lidové architektury i mimo rezervaci

nebo památkovou ochranu

-
- *Podlesí*
- úpravy, případně rozvoj rekreačního areálu Podlesí realizovat pouze s důrazem na potlačení nevhodného objemového měřítka staveb
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- neumisťovat nové stavby mimo současná platná stavební místa
-
- *Podlesí I (pohledově exponovaný prostor stráně)*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko hotelu (barva, materiály, zeleň)
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělské usedlosti
-
- *Podlesí II (u lesa v jz. části)*
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělské usedlosti
-
- *Rychtářky*
- neumisťovat žádné nové stavby, zejména technicistního a technického rázu, které by snížily přírodní a zejména estetickou hodnotu daného území
-
- *Rekreační areál Milovy*
- nerozšiřovat rekreační areály mimo stávající obvody
- nezvyšovat počet rekreačních objektů
- stávající skupiny či solitery odclonit prostřednictvím zeleně
- zachovat zeleň, která má v současné době již krycí funkci v rámci stávajících areálů
- úpravy břehů a okolí Milovského rybníka provádět s ohledem na jeho přírodní a ekologickou funkci
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- zachovat vnější charakter bývalého hamru pod hrází Milovského rybníka
-
- *Křížánky*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko bytovky a školy
- zachovat jedinečnost a vysokou estetickou hodnotu partie samostatně stojícího hřbitova
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělské usedlosti
- vhodným způsobem upravit budovu Kučerova mlýna (zlepšení proporčního měřítka a architektonického výrazu objektu)
-
- *Rybník*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)

- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko bytovky a školy
- zachovat jedinečnost a vysokou estetickou hodnotu partie samostatně stojícího hřbitova
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělský usedlostí
- vhodným způsobem upravit budovu Kučerova mlýna (zlepšení proporčního měřítká a architektonického výrazu objektu)

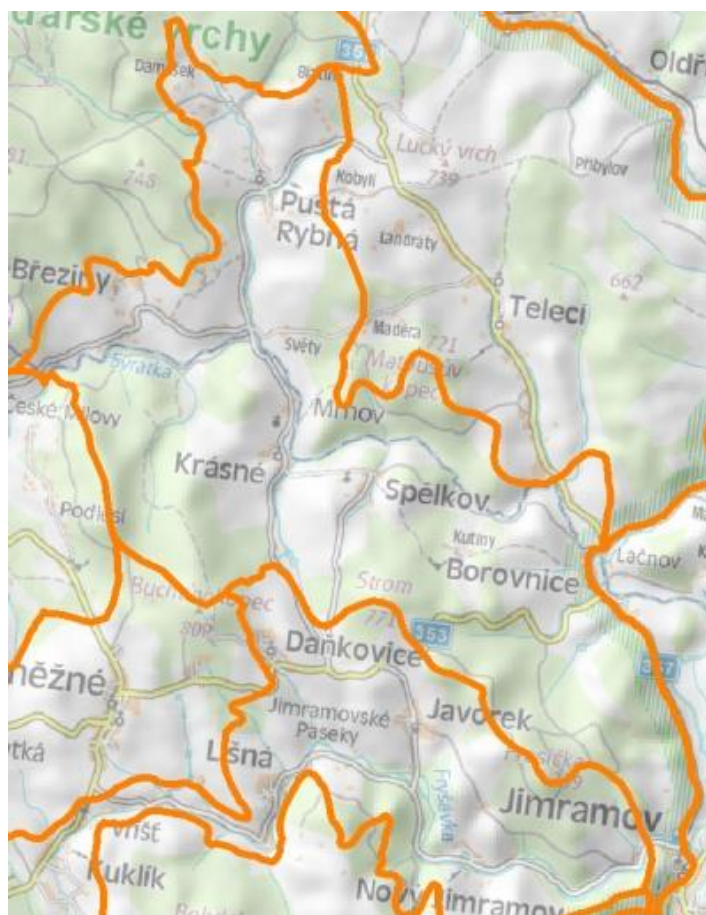
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- podporovat členění velkých ploch orné vhodnou výsadbou a založením mezi se vzrostlou vegetací nebo jejich zatravnění a převedení na pastviny
- podpořit eliminaci nepříjemného vzhledu zemědělských staveb vhodnými přestavbami a výsadbami vzrostlé zeleně
- podporovat výsadbu vzrostlé zeleně do volné krajiny se zřetelem na autochtonní materiál
- změny v krajině provádět ve smyslu zvýšení ekologické stability území
- podporovat vhodné přestavby architektonicky nekvalitních objektů tak, aby bylo dosaženo jejich vhodnějšího začlenění
- podporovat smysluplnou revitalizaci zemědělské krajiny s důrazem na zachování původní historické struktury krajiny

6.6 ZV/05 Údolí Svatky

6.6.1 Charakteristika

Hluboké údolí řeky Svatky a jejích přítoků rozřezávají krajinu členité vrchoviny až hornatiny, tvořící rozsáhlé, neobyčejně členité území s vyklenutým povrchem. Vymezený celek pokračuje mimo CHKO až k Tišnovu. MKR vychází z navazující Milovské kotliny a je ze SZ ohraničen zalesněným masivem Borovského lesa. V údolí jsou místy patrné drobné skalky v údolí nebo svazích. Hluboké údolí začínající u Českých Milov, postupně se zařezávají s členitými travnatými svahy na levém břehu (Březiny, Č. Milovy) a pravém břehu (Krásné, Borovnice), členěné drobnými lesíky a rozptýlenou mimolesní zelení je utvářeno charakteristickou mozaikou střídajících se ploch a plošek s typickou rozvolněnou zástavbou a lesními porosty v okrajích ve vyšších polohách údolí. V SZ části MKR navazující na Borovský les je výrazně se odlišující se prostor Pusté Rybné v údolí potoka Hlučálu, která představuje horskou ves rozloženou podél místní komunikace v urbanistické formaci nepravidelné ulicovky. Charakterově se však více přibližuje celku Údolí Svatky.

Mapka 14: Vymezení MKR Údolí Svatky

6.6.2 Vnější pohledy

Krajina Údolí Svatky poskytuje z několika málo míst velmi efektní scénérii členitého údolí s malebnými vesnicemi a patrnou přirozenou osou krajiny řeky Svatky.

6.6.3 Dominanty

Vysoký kopec – přírodní dominanta mohutného zalesněného masivu nad prostorem v okolí Krásného.

Buchtův kopec – mírně se projevující přírodní dominanta nesoucí výrazný objekt radaru leteckého provozu, vytvářející kulturní dominantu SV části CHKO.

Kostel sv. Václava – dominanta obce Krásné a okolní kotliny, umocňuje malebnost sídla gradací hmot a barokní architekturou.

6.6.4 Interiér

Prostor poskytuje mnoho působivých scénérií a atraktivních dálkových pohledů z vyšších poloh (nad Spělkovem, nad Březinami). Měřítko krajiny i rozměr krajinné scény lze chápat ve dvou dimenzích ve spodních částech a na dně údolí, kdy je měřítko i prostor jasně vymezen a ohraničen; ve vyšších partiích, které poskytují více průhledů do okolní krajiny se vnímání měřítka mírně změní. Krajina je tak poměrně citlivá na předdimenzované výškové dominanty, ale zejména na dominanty plošné. Horizonty jsou převážně nerušené kulturními dominantami. V prostoru Krásné se silně uplatňuje v krajinné scéně nevhodně řešený a necitlivě zasazený zemědělský areál. Horizonty většinou jednoduché, v místech dalekých průhledů i víceplánové. Cenné jsou i urbanizované prostory pro svou dochovanou urbanistickou strukturu a vysoký podíl architektonicky cenných objektů lidového stavitelství. Sídla v krajinném celku v rámci CHKO se navíc poměrně od sebe liší a vytváří ve svém okolí specifické vzájemně se lišící prostory (Březiny, Krásné, Spělkov, Borovnice, Pustá Rybná). V rámci prostoru KC se v současné době stále silněji projevuje tlak na rekreační využití území: převládají chalupářsky užívané objekty, existence chat, snaha o novostavby „jakoby“ v původním členění hmot, avšak v mnoha případech se značnou dávkou nepochopení kontextu. Zajímavými prvky s velmi silným duchovním projevem jsou hřbitovy ve volné krajině se vzrostlou zelení (Krásné, Březiny). Vysoký podíl vzrostlé zeleně v sídlech (zejm. věkovité stromy), podél komunikací i v okolí řeky umocňuje malebnost a spoluvytváří typický ráz krajiny tohoto údolí. Komunikace jsou vedeny v historické stopě tak, že doplňují malebnost celé krajiny. Zatímco místy lze cítit určitou „absenci“ vzrostlé zeleně, „trpí“ některé prostory postupným zarůstáním (např. Pustá Rybná – postupné zarůstání kamenic a neobdělávaných polí).

6.6.5 Urbanizované prostory

- České Milovy – prostor rozvolněné zástavby pod Čtyřmi palicemi s vysokým podílem luk a pastvin s ornou, místy nerespektující měřítko krajiny, dochované avšak nefunkční mlýny, hájenky odlišující se od ostatních zemědělských stavení, viditelný vliv rekreace - významný podíl rekreačních objektů (chaty, upravené chalupy, zahrady s městskými prvky. (Prostor není pro svou rozvolněnou zástavbu vymezen v mapě a představuje území obce).
- Březiny – obec s rozptýlenou zástavbou v odlesněném pásu jižních svahů podél řeky Svratky s vyšším podílem dochovaných architektonicky kvalitních objektů lidového stavitelství, střed tvoří proporčně i architektonicky se lišící budovy (škola, požární zbrojnice, bytovky), značný počet nevhodných přestaveb původních stavení, necitlivé stavby bytovek, dochovaná stavba

Kučerova mlýna. (Prostor není pro svou rozvolněnou zástavbu vymezen v mapě a představuje území obce).

- Krásné [u48] – obec rozkládající se podél komunikací na dně svrateckého údolí vytvářejícího kotlinu ve tvaru vějíře v nepravidelném půdorysu s dominantou kostela a četnými architektonicky cennými objekty tradiční lidové architektury, místy nevhodné přestavby, necitlivě umístěná prodejna Jednoty.
- Spělkov [u49] – horská, jakoby „ztracená“ obec uspořádaná jako nepravidelná ulicovka rozložená v údolí podél drobného potoka a po vrstevnici nad údolím Svratky, které tvoří celé obci efektní krajinné panorama.
- Borovnice [u52] – ves řadového typu ležící na pravém břehu Svratky, značně různorodá v urbanistické struktuře ulicovky.
- Pustá Rybná [u35] – horská obec v údolí potoka Hlučál, nepravidelná ulicovka s rozvolněnými okraji, s dochovanými avšak zarůstajícími kamenicemi v navazující krajině.
- Jimramov [u67] – malebné městečko při ústí Fryšávky rozkládající se podél Svratky s bohatou historií se zástavbou kolem protáhlého trojúhelníkového náměstí s klasicistními domy, renesanční radnicí, školou, zámek rodu Bellcredi a kostelem sv. P. Marie.

6.6.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- U Babičky [p20] – specifický drobný prostor v okolí drobného rybníku s vyvinutými olšovými porosty.
- Damašek [p56] – kulturní prostor rozptýlené osady při potoku Hlučál s výraznou modelací terénu prudkými svahy a převahou luk, na dně údolí podél potoka prostor tvořený mokřadem.

6.6.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 20: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Reliéf hlubokého údolí modelovaného tokem řeky Svratky a jejími přítoky s četnými meandry rozřezávajícího členitou vrchovinu až hornatinu, vytvářejícího páteř okolní krajiny	zásadní	+	význačný
Meandrující vodní tok řeky Svratky v přírodním korytě a její drobné přítoky	zásadní	+	význačný
Břehové porosty řeky a přítoků místy prolínající se s okraji lesů tvořené vzrostlou zelení a keři (vrba, olše, jasan)	spoluurčující	+	běžný
Lesní porosty a jejich členité okraje ve svazích a hřbetech uzavírajících pohledově údolí s převahou smrku zasahující místy až ke korytu řeky	spoluurčující	+	běžný
Četná vzrostlá zeleň na dně údolí a svazích reprezentovaná solitéry a vytvářející shluky až zapojené porosty především listnatých dřevin a keřů s četným výskytem olší a vrb	spoluurčující	+	běžný
Kulturní travnaté louky a pastviny s dochovanými fragmenty květnatých luk na suchých nebo podmáčených stanovištích upravované převážně sečením	doplňující	+	význačný
Mimolesní vzrostlá zeleň doprovázející fragmenty mezi a remízků v mozaice zemědělské krajiny	doplňující	+	běžný

Mohutné věkovité solitéry (především lípy, javory) ve volné krajině a v okolí stavení v rozptýlené zástavbě	doplňující	+	význačný
Vzrostlá zeleň v obcích a jejích okrajích utvářející přechod sídla do krajinného rámce i charakter sídla s četnými věkovitými stromy	doplňující	+	význačný
Doprovodná zeleň komunikací (dřeviny s travními porosty okrajů komunikací) se specifickými partiemi v okolí věkovitých dřevin	doplňující	+	běžný
Doprovodná zeleň drobných vodních toků vytvářející přírodě blízké a přírodní partie údolí	doplňující	+	běžný
Drobné skalní útvary a výchozy s balvany tvořícími místy dno koryta řeky	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Orná degradující původní charakter krajiny nerespektující měřítko krajiny s absencí vzrostlé zeleně	spoluurčující	-	běžný
Hospodářský výraz lesů a zemědělské krajiny v plošších částech a na dně údolí	spoluurčující	-	běžný
Intaktně dochovaná urb. a sídlištní struktura historicky vázaná na využívání krajiny s převahou architekton. kvalitních objektů v tradičních formách	spoluurčující	+	běžný
Heterogenní sídlištní struktura údolí tvořená sídly lišícími se vznikem, strukturou i umístěním	spoluurčující	+	běžný
Hlavní komunikace vedená v původní historické stopě kopírující základní osu krajiny tvořenou řekou, jejíž těleso respektuje měřítko krajiny	spoluurčující	0/+	běžný
Dochované objekty dnes již nefunkčních vodních mlýnů a hamrů a doprovodných vodních děl (náhony) na řece Svratce	spoluurčující	+	běžný
Kompaktní zástavba obce Krásné v dochované původní struktuře	doplňující	+	běžný
Dochovaná městská zástavba Jimramova v původním členění s měšťanskými domy podél trojúhelníkového náměstí	doplňující	+	běžný
Rozptýlená zástavbě Březin v horní části údolí s vysokým podílem dochovaných tradičních objektů lidové architektury, samoty	doplňující	+	běžný
Hřbitovy ve volné krajině obehnané zděným plotem s doprovodnou vzrostlou zelení věkovitých dřevin (Krásné, Březiny)	doplňující	+	běžný
Kostely s kostelními věžemi (Krásné, Pustá Rybná, Borovnice, Jimramov) a drobná sakrální architektura kapliček, boží muka ve volné krajině	doplňující	+	běžný
Nevhodné přestavby tradičních objektů a novostavby z konce minulého století nerespektující tradiční formy	doplňující	-	běžný
Pomístní členění zástavby v několika horizontálních vrstvách (Březiny, Krásné)	doplňující	+/-	běžný
Drobné komunikace v sídlech a ve volné krajině z asfaltovým povrchem s vysokým podílem částí zpevněných tradičním štětováním nebo udusáním	doplňující	+	běžný
Viditelné odvodnění některých míst drenáží a jeho uplatňující se důsledky v krajině	doplňující	-	běžný

Roztroušená chatová zástavba s četnými úpravami okolí zesilující rekreační charakter některých prostorů	doplňující	-	běžný
Dochované fragmenty mezí, úvozových cest s mezemi a remízků se vzrostlou zelení	doplňující	+	běžný
Kamenné zídky v oplocení, dřevěné plaňkové ploty, kamenice a snosy, tradiční zpevnění komunikací, travnaté okraje cest s drobnými kulturními prvky zesilující malebnost venkovské krajiny	doplňující	+	běžný
Nevhodně řešené zahrady s jehličnany a cizokrajnými dřevinami připomínající městské zahrady	doplňující	-	běžný

6.6.8 Znamy estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 21: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znamy estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Pestrá mozaika všech krajinných složek vytvářející charakteristické proměnlivé drobné měřítko s četnými intimními prostory, průhledy a otevřenými místy	zásadní	+	běžný
Členitost okrajů lesů zesílená reliéfem krajiny	spoluurčující	+	běžný
Rekreační výraz mnoha objektů konzervující jejich stav, ale ztrácející jejich původní funkci	spoluurčující	+/-	běžný
Převážně citlivé začlenění sídel do krajinného rámce vzrostlou zelení a tradičními drobnými prvky venkovské zástavby	spoluurčující	+	běžný
Velké plochy orné nepříznivě otevírající krajinnou scénu a měnící měřítko krajiny	spoluurčující	-	běžný
„Přírodní“ charakter celého prostoru MKR	spoluurčující	+	běžný

6.6.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 22: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Základní přírodní osa krajiny utvářená prostorem přirozeně meandrujícího toku řeky Svratky s doprovodnými porosty a loukami	zásadní	+	význačný
Jednoduché vymežující nerušené horizonty převážně zalesněné	spoluurčující	+	běžný
Náhlé průhledy do bohatě zvlněné krajiny Svratecké hornatiny s dramatickými proporcemi	spoluurčující	+	význačný
Proměnlivé převážně drobné měřítko krajiny tvořené mozaikou lesů, polí, luk a urbanizovaných prostorů	spoluurčující	+	běžný
Poměr zastavěného a nezastavěného prostoru v území rozvolněných zástaveb	spoluurčující	+	běžný
Kulturní dominantna místa kostela sv. Václava v Krásném	doplňující	+	běžný
Přírodní dominantna zalesněného Vysokého kopce (805 m)	doplňující	+	běžný

6.6.10 Základní krajinné složky a prvky

- Zařezávající se přírodní tok řeky Svratky s břehovými porosty tvořící přirozenou osu krajiny
- Lesní porosty

- Louky a pastviny střídající se místy v hrubší mozaice s ornou
- Specifické urbanizované prostory v různých polohách údolí

6.6.11 MCHÚ a jiná ochrana

Celé území se nachází ve II. zóně ochrany přírody CHKO a drobné přírodně cenné části v I. zóně ochrany přírody.

Vyhlášená maloplošná chráněná území: PR Damašek.

6.6.12 Narušení z hlediska krajinného rázu

Necitlivé přestavby tradičních objektů.

Viditelné dopady rekreačního využití území (přestavby původních staveb a nepřírodně vyhlížející kopie původních chalup), necitlivé vedení drobných komunikací k novostavbám.

Viditelné odvodnění některých míst drenáží.

Místy absence vzrostlé zeleně v krajině a podél komunikací.

6.6.13 Jiná nezanedbatelná specifika

Hnízdiště a tahová cesta mnoha druhů ptáků (čáp černý, krkavec velký, sýc rousný), myslivost – spárkatá i černá zvěř, rekreační využití – turistika, cyklistika, ubytování v penzionech.

6.6.14 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: zastavění významných průhledů a umístění staveb a stavebních prvků na horizonty či do pohledových předělů, vedení nových komunikací v odlišném trasování, které nevychází z historického kontextu, komunikace uplatňující se v rozporu s měřítkem krajiny, výstavbu technických dominant a instalaci nových technicistních prvků (zejm. el. vedení, stožáry), jakékoliv změny zasahující základní přírodní osu krajiny (údolní nádrže, odklonění toku nebo narovnání koryta, nové náhony, svedení vody z říčního koryta, odstranění doprovodné zeleně aj.), objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na okolní kontext, zastavování specifických průhledů ze zastavěného území, budovy umístěné v pohledových osách vedoucích k historicky cenným partiím sídla i volné krajiny, nežádoucí zahuštění rozvolněné zástavby (Březiny, České Milovy a okraje Pusté Rybné), překročení hladiny zástavby (Krásné, Spělkov, Borovnice, Jimramov, Pustá Rybná), výstavbu nových objektů do prostoru dna nivy řeky Svatky, nevhodné přestavby tradičních objektů lidové architektury, výstavbu nových budov ve volné krajině, technické úpravy drobných vodních toků, změny způsobující zásah do mozaiky krajiny, odvodňování krajiny, změnu poměru orné a luk, snížení podílu mimolesní vzrostlé zeleně, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků uplatňujících se v průhledech nebo pohledově exponovaných místech (oplocení, značení, informační tabule, prvky členící fasády domů, technické prvky, skleníky apod.), výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků, výstavbu parkovišť a jiných cizorodých velkých ploch, sjezdovky s vleky.

6.6.15 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Údolí Svatky

Tabulka 23: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- nepovolovat nadále velkoplošné holoseče, volit takový způsob těžby, který by nezměnil charakter

- výrazu navazujícího lesa
 - nepovolovat vznik nových stabilních lesních cest
 - zachovat reliéf
 - zachovat „přírodní“ charakter horizontů
 - zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
 - zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
 - zachovat průhledy na výrazné scenérie
 - zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
 - zachovat zbytky historického členění pozemků (úvozy, meze)
 - obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
 - zachovat zbytky kamenic
 - zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
 - zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů (Damašek, České Milovy, Polsko)
 - rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru, zejména u sídel se zachovanou urbanistickou strukturou rozvolněné a skupinové zástavby
 - rozvoj sídel realizovat pouze na základě komplexního posouzení prostřednictvím územního plánu
 - zachovat členité okraje lesa
 - zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
 - neinstalovat výškové stavby ani dočasné do dominantních partií
 - zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel, zejména u rozvolněných zástaveb a samot
 - urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
 - ve volné krajině neumísťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
 - při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
 - neumísťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
 - nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
 - zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
 - zachovat dálkové výhledy a průhledy
 - zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
 - zachovat vnější charakter zemědělských uzavřených usedlostí a ostatních architektonicky cenných objektů lidové architektury
 - v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
 - vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
 - potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
 - posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
 - úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítká a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu
- *České Milovy*
 - úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
 - uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
 - neumísťovat nové stavby mimo stávající platná stavební místa a místa vyhrazená územním plánem u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělských usedlostí
 - zachovat vnější charakter i estetickou kvalitu partie U mlýna
 - zachovat popřípadě obnovovat dochovaná vodní díla (zejména náhony) jako doklad hospodářského využívání krajiny
 -
 - *Březiny*
 - vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)

- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko bytovky a školy
- zachovat jedinečnost a vysokou estetickou hodnotu partie samostatně stojícího hřbitova
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
- u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělských usedlostí
- vhodným způsobem upravit budovu Kučerova mlýna (zlepšení proporčního měřítka a architektonického výrazu objektu)

- *Krásné*
- zachovat estetické působení a průhledy na lokální dominantu kostela
- revitalizovat návesní prostor vzniklý po odstranění Belcrediho velkostatku
- pokud možno v historické barevnosti obnovovat fasády patrových statků v centru obce
- odstranit, architektonicky nebo zelení upravit nevhodnou stavbu ocelokolny v centru obce

- *Spělkov*
- zachovat charakter horské, těžko dostupné vsi
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělských staveb (barva, materiály, zeleň)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby

- *Borovnice*
- pokud možno v historické barevnosti obnovovat fasády patrových statků v centru obce
- vhodnými úpravami zlepšit estetické působení prodejny jednoty (zlepšení proporčního měřítka a architektonického vzhledu objektu)
- zachovat funkční vodní díly i stavby – Horní a Dolní mlýn při současném zlepšení jejich proporčního měřítka a architektonického výrazu

- *Pustá Rybná*
- zachovat charakter a vysoké estetické historické a kulturní hodnoty partií Damašek, Polsko, Na kopci, Betlém
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
- u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělských usedlostí
- zachovat přírodní tok potoku Hlučál
- zachovat průhledy na kostel
- zachovat charakter a estetickou hodnotu partie u polygonální stodoly
- u rozvolněných zástaveb a samot nepovolovat nové stavby mimo platná stavební místa a místa vyhrazená územním plánem

- *Jimramov*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko bytovky a školy
- zachovat jedinečnost a vysokou estetickou hodnotu partie samostatně stojícího hřbitova
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
- u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělských usedlostí
- vhodným způsobem upravit budovu Kučerova mlýna (zlepšení proporčního měřítka a

architektonického výrazu objektu)

- *U Babičky*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko bytovky a školy
- zachovat jedinečnost a vysokou estetickou hodnotu partie samostatně stojícího hřbitova
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
- u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělský usedlostí
- vhodným způsobem upravit budovu Kučerova mlýna (zlepšení proporčního měřítka a architektonického výrazu objektu)

- *Sedliště*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko bytovky a školy
- zachovat jedinečnost a vysokou estetickou hodnotu partie samostatně stojícího hřbitova
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
- u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělských usedlostí
- vhodným způsobem upravit budovu Kučerova mlýna (zlepšení proporčního měřítka a architektonického výrazu objektu)

- *Sedliště – V loukách*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko bytovky a školy
- zachovat jedinečnost a vysokou estetickou hodnotu partie samostatně stojícího hřbitova
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
- u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělský usedlostí
- vhodným způsobem upravit budovu Kučerova mlýna (zlepšení proporčního měřítka a architektonického výrazu objektu)

NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- podporovat členění velkých ploch orné vhodnou výsadbou a založením mezí se vzrostlou vegetací
- podpořit eliminaci nepřijatelného vzhledu zemědělských areálů vhodnými přestavbami a výsadbami vzrostlé zeleně
- podporovat výsadbu vzrostlé zeleně do volné krajiny se zřetelem na autochtonní materiál
- změny v krajině provádět ve smyslu zvýšení ekologické stability území
- podporovat smysluplnou revitalizaci zemědělské krajiny

6.7 ZV/06 Údolí Fryšávky

6.7.1 Charakteristika

Zaříznuté údolí tvořené řekou Fryšávkou s doprovodnou zelení a charakteristickou mozaikou střídajících se ploch a plošek s typickou rozvolněnou zástavbou a skalními výchozy ve vrcholových zalesněných partiích tvořené soustavou dílčích prostorů s dramatickými proporcemi: od kotliny v okolí Kuklíka a náhorních poloh J orientovaných svahů odlišujícího se prostoru zemědělské krajiny Sněženska k zaříznutému údolí u Jimramova.

Mapka 15: Vymezení MKR Údolí Fryšávky.

6.7.2 Vnější pohledy

Vzhledem ke své poloze a charakteru poskytuje údolí jen z několika málo míst překvapivé a velmi působivé pohledy. Krajina údolí se jeví jako značně členitá a dramatická. Kulisu celého údolí tvoří navazující Svratecká hornatina.

6.7.3 Dominanty

Štarkov – mírně se uplatňující přírodní dominanta zalesněného kopce se zříceninou hradu v lesním porostu.

Buchtův kopec – mírně se projevující přírodní dominanta nesoucí výrazný objekt radaru leteckého provozu vytvářející kulturní dominantu SV části CHKO.

Prosička – skalní útvar vystupující mírně z lesního porostu zalesněného hřbetu Obory.

Štarkov – mírně se uplatňující dominanta zalesněného vrchu se zříceninou hradu, která však není patrná.

6.7.4 Interiér

Horní část tvoří mělké údolí, které se od soutoku Fryšávky s Bílým potokem postupně zužuje. Vodoteče mají přírodní meandrující charakter s přirozenými břehovými porosty a podmáčenými nivními květnatými loukami. J část prostoru je vymezena lesnatým masivem Pohledeckého lesa s přírodní dominantou Pohledecké skály, jejíž působení je však setřeno umělými dominantami letecké hlásky a radiokomunikačního stožáru. Místy se uplatňují nezalesněné horizonty s trvalými travními porosty a mimolesní zelení, která lemují meze a fragmenty kamenic. Směrem k Odranci je členění těchto partií větší v kombinaci travních porostů a orné půdy. Spodní část tvoří zařízlé údolí, jehož osou je přírodní tok řeky Fryšávky s doprovodnou zelení. Úbočí jsou částečně zalesněna. Pro celé údolí Fryšávky je charakteristická mozaika zalesněných a odlesněných ploch se střídáním luk, pastvin a orné. Ve spodní části převažují lesy a louky. Pro obě části údolí (horní i spodní) je charakteristické drobné měřítko krajiny, které není doposud narušeno. Rekreační využití se zde projevuje viditelně upravenými původními stavbami na „chalupy“, a drobnými chatkami (zejména ve spodní části údolí). Charakteristické jsou též drobné skalní útvary a balvanité proudy.

6.7.5 Urbanizované prostory

- Kuklík – Celý prostor je charakterizován zachovalou strukturou rozvolněné zástavby se solitéry zděných usedlostí z poloviny 19. století a skupinovou zástavbou drobnějších chalupnických objektů. V prostoru se jako negativní kulturní dominanta uplatňuje letecká hlásky v Pohledeckém kopci, zemědělský areál a lokálně stavba bytovky a obecního úřadu. (Prostor není pro svou rozvolněnou zástavbu vymezen v mapě a představuje území obce).
- Vříšť – Zachovaná urbanistická formace území je vedena ve dvou historických podobách. Starší je tvořena lánovou rozvolněnou zástavbou horského typu na dně údolí, která byla ve volnějším prostoru postupně zahuštěna drobnější chalupnickou zástavbou (zadní Vříšť). Mladší urbanistická formace vystupuje po svazích až do vrcholných partií. Na svazích jsou situovány větší zemědělské usedlosti, na vrcholu drobná chalupnická zástavba („Rabuňka“). Pozůstatkem po rozsáhlé hutní výrobě je budova „Huťského dvora“ a požární zbrojnice spolu s pozůstatky vodních děl vázaných na tuto výrobu (bývalá hráz rybníka Kukly, hamerské náhony). (Prostor není pro svou rozvolněnou zástavbu vymezen v mapě a představuje území obce).
- Líšná [u63] – obec harmonicky zasazená do krajinného rámce se zachovanými usedlostmi a domky, v exponovaných místech jsou větší hospodářské budovy, z V strany necitlivá část zástavby.
- Daňkovice [u54] – ves na půdoryse návěsí silnicovky pod Buchtovým kopcem ve svahu orientovaném JV a J směrem s heterogenní zástavbou.
- Javorek [u57] – sídlo usazené v harmonické krajině v údolí vytvořeném bystřinou přítokem Fryšávky, obec původně s téměř kruhovým půdorysem, necitlivá výstavba v exponovaných místech.
- Nový Jimramov [u68] – drobné sídlo usazené na dně údolí.

Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Kuklík [p58] – prostor mělkého údolí, které se postupně zužuje, jehož osu vytváří přírodní tok meandrující Fryšávky s přirozenými břehovými porosty a podmáčenými loukami, se zachovalou strukturou rozvolněné zástavby se solitery zděných usedlostí z poloviny 19. století a skupinovou zástavbou drobnějších chalupnických objektů.

6.7.6 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 24: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Reliéf zaříznutého údolí modelovaného tokem řeky Fryšávky s drobnými meandry prořezávajícího se členitou vrchovinou až hornatinou, vytvářejícího páteř okolní krajiny	zásadní	+	význačný
Přírodní horský vodní tok řeky Fryšávky místy s charakterem horské bystřiny v kamenitém korytě	zásadní	+	význačný
Místy značně vyvinuté břehové porosty řeky prolínající se s okraji navazujících lesů tvořené vzrostlou zelení a keři (vrba, olše, jasan)	spoluurčující	+	běžný
Lesní porosty a jejich členité okraje ve svazích a hřbetech uzavírajících pohledově údolí s převahou smrku zasahující místy až ke korytu řeky	spoluurčující	+	běžný
Četná vzrostlá zeleň na dně údolí a svazích reprezentovaná solitery a vytvářející shluky až zapojené porosty především listnatých dřevin a keřů s četným výskytem olší, vrb a jasanů	spoluurčující	+	běžný
Kulturní až polokulturní louky a pastviny s dochovanými fragmenty květnatých luk na suchých nebo podmáčených stanovištích upravované převážně sečením	doplňující	+	běžný
Mimolesní vzrostlá zeleň doprovázející fragmenty mezí a remízků v mozaice krajiny	doplňující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v obcích a jejich okrajích utvářející přechod sídla do krajinného rámce i charakter sídla s četnými věkovitými stromy	doplňující	+	běžný
Doprovodná zeleň komunikací (dřeviny s travními porosty okrajů komunikací) se specifickými partiemi v okolí věkovitých dřevin	doplňující	+	běžný
Skalní výchozy a skaliska v údolí s chudou vegetací	doplňující	+	běžný
Četné drobné nepravidelně podmáčené louky doprovázející vodní tok vytvářející drobné specifické prostory	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Scelené plochy orné měnicí mírně měřítko krajiny v horní části údolí a v plošších částech s absencí vzrostlé zeleně	spoluurčující	-	běžný
Hospodářský výraz lesů a zemědělské krajiny v plošších částech vrcholových partií horní části údolí	spoluurčující		
Hlavní komunikace vedená v původní historické stopě kopírující základní osu krajiny tvořenou řekou, jejíž těleso respektuje měřítko krajiny	spoluurčující	+ / 0	běžný
Intaktně dochovaná urb. a sídlištní struktura historicky vázaná na využívání krajiny s převahou architekton. kvalitních objektů v tradičních formách	spoluurčující	+	běžný
Dochované četné fragmenty mezí, úvozových cest s mezemi a remízků se vzrostlou zelení	spoluurčující	+	běžný

Dochované objekty dnes již nefunkčních vodních mlýnů a hamrů a doprovodných vodních děl (náhony) na řece Svatce	doplňující	+	běžný
Rozptýlená zástavba Kuklíku v horní části údolí s vysokým podílem dochovaných tradičních objektů lidové architektury, samoty	doplňující	+	běžný
Drobná sakrální architektura kapliček, boží muka	doplňující	+	běžný
Nevhodně začleněné stavby zemědělských areálů bez vazby na tradiční formu zemědělské zástavby mimo měřítko původních zemědělských staveb	doplňující	-	běžný
Roztroušená chatová zástavba, chatové kolonie	doplňující	-	běžný
Předimenzované mostky s cizorodě působícími plechovými svodidly	doplňující	-	běžný
Nevhodné přestavby tradičních objektů a novostavby z konce minulého století nerespektující tradiční formy	doplňující	-	běžný
Viditelné odvodnění některých míst drenáží a jeho uplatňující se důsledky v krajině	doplňující	-	běžný
Drobné komunikace v sídlech a ve volné krajině z asfaltovým povrchem s vysokým podílem částí zpevněných tradičním štětováním nebo udusáním	doplňující	+	běžný
Roztroušená chatová zástavba s četnými úpravami okolí zesilující rekreační charakter některých prostorů	doplňující	-	běžný
Kamenné zídky v oplocení, dřevěné plaňkové ploty, kamenice a snosy, tradiční zpevnění komunikací, travnaté okraje cest s drobnými kulturními prvky zesilující malebnost venkovské krajiny	doplňující	+	běžný

6.7.7 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 25: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Drobná mozaika krajiny lesů, polí luk a urbanizovaných prostorů podél vodního toku	zásadní	+	běžný
Převážně citlivé začlenění sídel do krajinného rámce vzrostlou zelení a tradičními drobnými prvky venkovské zástavby	spoluurčující	+	běžný
„Přírodní“ a celkově harmonický charakter celého prostoru KC zesílený loukami	spoluurčující	+	běžný
Členitost okrajů lesů zesílená reliéfem krajiny	doplňující	+	běžný
Rekreační výraz mnoha objektů konzervující jejich stav, ale ztrácející jejich původní funkci	doplňující	-/0	běžný

6.7.8 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 26: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Pestrá drobná mozaika všech krajinných složek vytvářející charakteristické proměnlivé drobné měřítko s četnými intimními prostory, drobnými průhledy do údolí (zejm. vyšších poloh)	zásadní	+	běžný
Malá velikost jednotlivých ploch	spoluurčující	+	běžný
Potlačení velkých ploch díky dramatické krajinné scéně	spoluurčující	+	běžný
Přírodní dominanta Buchtova kopce nesoucí radarovou stanicí ŘLP	doplňující	0/-	běžný

Přírodní dominanta skaliska vystupujícího nad lesní porost Prosičky	doplňující	+	běžný
Dominanta zalesněného vrcholu Štarkov se zříceninou hradu	doplňující	+	běžný

6.7.9 Základní krajinné složky a prvky

- Členité malebné údolí
- Zařezávající se přírodní tok řeky Fryšávky s břehovými porosty tvořící přirozenou osu krajiny
- Lesní porosty
- Specifické urbanizované prostory v různých polohách údolí
- Jemná mozaika krajiny

6.7.10 MCHÚ a jiná ochrana

Celé území se nachází ve II. zóně ochrany přírody CHKO a drobné přírodně cenné části v I. zóně ochrany přírody.

Vyhlášená maloplošná chráněná území: PP Prosička, PP Štarkov.

6.7.11 Narušení z hlediska krajinného rázu

Necitlivé přestavby tradičních objektů.

Viditelné dopady rekreačního využití území (přestavby původních staveb a nepřírodně vyhlížející kopie původních chalup), necitlivé vedení drobných komunikací k novostavbám.

Viditelné odvodnění některých míst drenáží v horní části údolí.

6.7.12 Jiná nezanedbatelná specifika

Hnízdiště a tahová cesta mnoha druhů ptáků (čáp černý, krkavec velký), myslivost – spárkatá i černá zvěř, rekreační využití – turistika, cyklistika, agroturistika, ubytování v penzionech.

6.7.13 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: zastavění významných pruhledů a umístění staveb a stavebních prvků na horizonty či do pohledových předělů, vedení nových komunikací, výstavbu technických dominant a instalaci nových technicistních prvků (zejm. el. vedení, stožáry), jakékoliv změny zasahující základní přírodní osu krajiny (údolní nádrže, odklonění toku nebo narovnání koryta, nové náhony, svedení vody z říčního koryta, odstranění doprovodné zeleně, narušení balvanitého charakteru říčního koryta aj.), objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na okolní kontext, nežádoucí zahuštění rozvolněných zástaveb, výstavbu nových objektů do prostoru dna i okrajů nivy řeky Fryšávky, nevhodné přestavby tradičních objektů lidové architektury, výstavbu nových budov ve volné krajině, změny způsobující zásah do mozaiky a drobného měřítko krajiny, odvodňování krajiny, změnu poměru orné a luk v náhorních partiích údolí, snížení podílu mimolesní vzrostlé zeleně, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků uplatňujících se v pruhledech nebo pohledově exponovaných místech (oplocení, značení, informační tabule, prvky členící fasády domů, technické prvky, skleníky apod.), výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků, výstavbu parkovišť a jiných cizorodých velkých ploch, sjezdovky s vleky.

6.7.14 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Údolí Fryšávky

Tabulka 27: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

TABULKA Č.7: LIMITY PRO VLASTNÍ SÍDLO

- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
- zachovat zbytky historického členění pozemků (úvozy, meze)
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- zachovat zbytky kamenic
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů (Damašek, České Milovy, Polsko)
- rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru, zejména u sídel se zachovanou urbanistickou strukturou rozvolněné a skupinové zástavby
- rozvoj sídel realizovat pouze na základě komplexního posouzení prostřednictvím územního plánu
- zachovat členité okraje lesa
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel, zejména u rozvolněných zástaveb a samot
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
- ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- zachovat vnější charakter zemědělských uzavřených usedlostí a ostatních architektonicky cenných objektů lidové architektury
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
- vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítka a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu
-
- *Štarkov*
- zachovat „přírodní“ charakter dominanty
- zachovat intimní charakter esteticky cenné partie se zříceninou hradu
-
- *Kuklík*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko bytovky
- uplatňovat zprůsvětlená kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
- u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělské usedlosti
-
- *Vříšť*

- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko bývalého síla a továrny (barva, materiály, zeleň)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter chalupnických objektů a jejich okolí
- zachovat esteticky cenné partie roubených staveb v Horní Vříšti a Rabůnce
- obnovit správcovskou budovu bývalých „Železných hutí“
-
- *Líšná*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
-
- *Daňkovice*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- zachovat jedinečnost a vysokou estetickou hodnotu partie evangelické modlitebny se hřbitovem
-
- *Javorek*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení „opravný aut“
-
- *Nový Jimramov*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko továrny v centru obce (barva, materiály, zeleň)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělských usedlostí

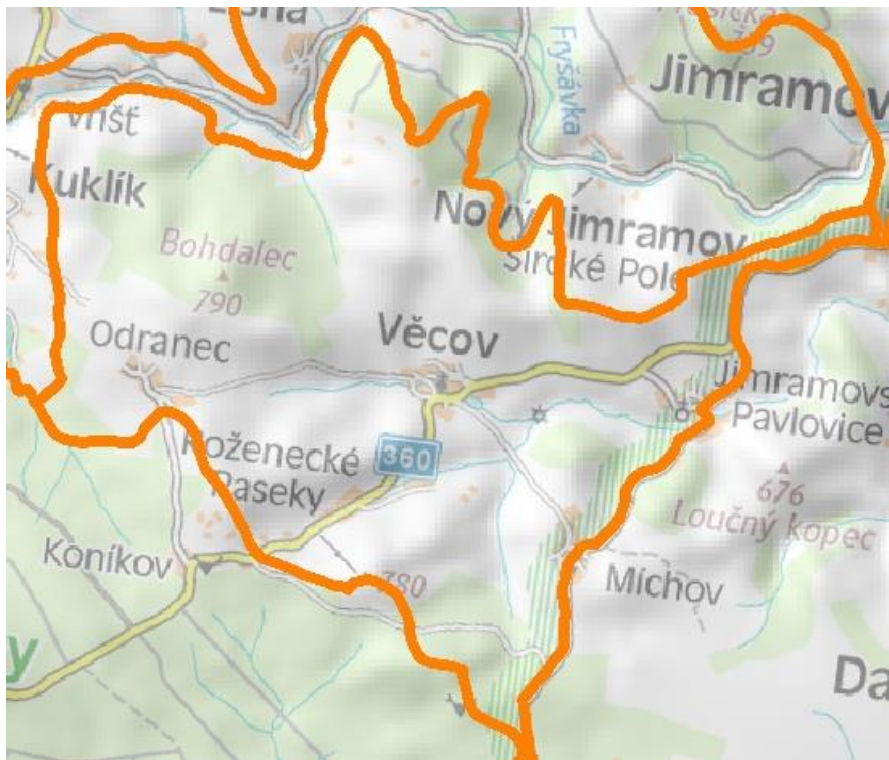
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- podporovat členění velkých ploch orné vhodnou výsadbou a založením mezí se vzrostlou vegetací
- podpořit eliminaci nepřijatelného vzhledu zemědělských areálů vhodnými přestavbami a výsadbami vzrostlé zeleně
- podporovat výsadbou vzrostlé zeleně do volné krajiny se zřetelem na autochtonní materiál
- změny v krajině provádět ve smyslu zvýšení ekologické stability území
- podporovat smysluplnou revitalizaci zemědělské krajiny

6.8 ZV/07 Věcov – Písečné

6.8.1 Charakteristika

Krajina kamenic a otevřeného prostoru s mnoha loukami a poli s drobnými lesy a „selskými“ lesíky zasazenými do členité vrchoviny až hornatiny, která je součástí rozsáhlého území s vyklenutým povrchem, rozřezaného hlubokým údolím řeky Svratky a jejích přítoků. MKR tvoří otevřený prostor převážně odlesněné členité a pestré zemědělské krajiny svažující se do Svratecké hornatiny, který se rozkládá od Jimramova až k zalesněnému Pohledeckému lesu. Kulturní krajina je tvořena pestrá mozaikou střídajících se ploch orné, luk a pastvin s drobnějšími lesy, často dělenými dlouhými mezemi vedenými po svahu s vyskládanými snosy kamene – kamenicemi a drobnými remízky s dřevinou vegetací keřů a stromů s chudým travino-bylinným podrostem. Typické pro porosty kamenic jsou borůvky a jeřáby s břízou. Prostor Věcovska v části CHKO je utvářen údolím Věcovského potoka, které se uklání k V, kam se otevírá a poskytuje efektní dálkové výhledy do členité Svratecké hornatiny. Celý prostor je navíc významně dotvářen venkovskými sídly s rozptýlenou zástavbou horského typu a s uliční zástavbou sídel vzniklých v období horské kolonizace.

Mapka 16: Vymezení MKR Věcov - Písečné.

6.8.2 Vnější pohledy

Z okolních prostorů poskytuje krajina Věcovska (část v CHKO) velmi efektní a specifické pohledy s kamenicemi vytvářejícími meze ve směru svahů s dřevinou vegetací. Krajina patří mezi „ikony“ CHKO jako příklad harmonické kulturní krajiny s vysokým podílem dochovaných prvků poukazující na původní strukturu.

6.8.3 Dominanty

Zemědělské areály Věcov, Odranec - kulturní dominantní místa drasticky se uplatňujících areálů.

Pohledecký les – mohutný dominantní celek zalesněného severního svahu Pohledeckého lesa.

Pohledecká skála – přírodní dominanta kopce, v jehož vrcholové části je skalní masiv a v jeho blízkosti pak drobný vojenský prostor s tubusem vysílače a stožárem hlásky leteckého provozu, který vystupuje cca 30 m nad okolní porost a tvoří tak kulturní dominantu kraje. Stožár stírá původní charakter přírodní dominanty, což umocňuje jeho světelné značení (stroboskop).

Bohdalec – mírně se uplatňující přírodní dominanta zalesněného kopce.

Loučný kopec – mírně se uplatňující přírodní dominanta zalesněného kopce s nevhodně instalovaným stožárem GSM uplatňujícím se v krajinné scéně CHKO.

6.8.4 Interiér

Interiér celku tvoří členitá krajina dotvářená pestrou mozaikou polí, luk a lesů, často oddělených dochovanými mezemi s kamenicemi, porostlými keři a stromy s chudým travino-bylinným podrostem. Celý prostor je charakterizován zachovalou strukturou rozvolněné zástavby se solitéry zděných usedlostí z poloviny 19. století a skupinovou zástavbou drobnějších chalupnických objektů v členitém reliéfu a pestré krajinné mozaice, obcemi v uliční urbanistické formaci s četnými přestavbami tradičních objektů a novostavbami, jejichž vznik byl spjat s dobýváním železné rudy. Specifické pro daný prostor jsou výrazně dochované, po svahu orientované meze tvořené kamenicemi se specifickými porosty jeřábu a borůvek. JZ část je jasně vymezena zalesněným masivem Pohledeckého lesa s přírodní dominantou Pohledecké skály, jejíž působení je však setřeno umělými dominantami letecké hlásky a radiokomunikačního stožáru. Typická je též mimolesní vzrostlá zeleň s travním podrostem, která se uplatňuje jako zeleň remízků, mezi a kamenic, doprovodná zeleň komunikací a jako soliterní či shluková v zastavěných územích. Přirozenou, mírně se uplatňující osu krajiny vytváří Věcovský potok s břehovými porosty a drobnou rybníční soustavou u Věcova.

6.8.5 Urbanizované prostory

- Odranec [u77] – vysoko položená obec, jejíž založení je spojeno s těžbou železné rudy, roubené chalupy, četné přestavby tradičních objektů a necitlivé novostavby s mnoha cizorodými prvky (balkóny, verandy, lodžie apod.), nevhledný obchod bývalé Jednoty.
- Věcov [u78] – vznik obce spjat s těžbou železné rudy pro železářny v Kadově a ve Vříšti, zástavba položená podél komunikací v údolí Věcovského potoka při silnici na Nové Město n.M. - Jimramov, drastické uplatnění zemědělského areálu, necitlivé novostavby a přestavby.
- Jimramovské Pavlovice [u79] – obec zasazená podél komunikace s bývalým panským dvorem s palírnou (dnešní lihovar), velký pozitivně působící statek.
- Roženecké paseky [u110] – pasekářská obec tvořená rozptýlenou zástavbou s vysokým podílem dochovaných objektů tradiční lidové architektury.
- Míchov [u84] – obec na hranici CHKO tvořená ulicovou zástavbou umístěná do sedélka pod Vrchem (702 m), výrazně se uplatňující zemědělský areál, četné přestavby a necitlivé novostavby z konce 70. let min. stol.
- Lísek [u92] – obec na hranici CHKO tvořená uliční zástavbou umístěná do svahu Pletnice, pozdně empírový kostel.

- Vojtěchov [u97] – obec v sedle Rychtářova kopce s hůře čitelnou urbanistickou strukturou uliční zástavby s četnými dochovanými objekty lidové architektury v původní formě i objemu, přestavby, novostavby.

6.8.6 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 28: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Reliéf členité vrchoviny až hornatiny s rozevřeným údolím Věcovského potoka	zásadní	+	běžný
Drobné převážně smrkové lesní porosty	spoluurčující	+	běžný
Pastviny a louky s fragmenty květnatých pestrých luk	spoluurčující	+	běžný
Vzrostlá zeleň dřevin (zejména břízy, jeřáby) a keřů (vrby, šípky, lísky, hlohy) s podrostem borůvek a travinami	spoluurčující	+	běžný
Vzrostlá zeleň dotvářející prostor sídel a jejich okrajů s četnými věkovitými stromy	spoluurčující	+	běžný
Doprovodná zeleň komunikací a cest s travními podrosty	doplňující	+	běžný
Drobné vodní toky s podmáčenými loukami a fragmenty břehových porostů vytvářející drobná údolí	doplňující	+	běžný
Ojedinelé fragmenty drobných rašelinných luk a prameništ s typickými druhy	doplňující	+	běžný
Travnaté okraje polí, komunikací a luk s ovsíkem a psárkou	doplňující	+	běžný
Cizorodé výsadby nepůvodních dřevin v zahradách a v sídlech, zejména na Koníkově	doplňující	-	běžný
Ruderální společenstva okrajů sídel a lesů, v prostorech dokládajících původní zemědělské využití	doplňující	-	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Soubor členitých lesních porostů o pravidelných okrajích o malé výměře a intenzivně využívaných ploch orné zesilující dojem hospodářského využití krajiny	spoluurčující	-	běžný
Polní hony orné o výměře nerespektující drobné měřítko území	spoluurčující	-	běžný
Sečení a pasení travních porostů a květnatých luk	spoluurčující	+	běžný
Převážně zachovalá historická urbanistická struktura sídel se značným podílem architektonicky kvalitních objektů v tradičních objektů lidové architektury	spoluurčující	+	běžný
Rekreační charakter mnoha usedlostí s nepřirozeným výrazem původních objektů lidové architektury a změněným charakterem okolních pozemků; chaty ve volné krajině a v okolí sídel	spoluurčující	-	běžný
Specifické rozvolněné zástavby pasekářských obcí v okrajích prostoru ve vyšších partiích	spoluurčující	+	běžný
Komunikační síť vedená převážně v původní historické stopě, těleso komunikace v souladu s měřítkem krajiny	spoluurčující	+	běžný
Pastevní areály obehnané ohradníky s pasoucími se zvířaty	spoluurčující	+	běžný
Zemědělské areály v nevhodném objemovém a proporčním měřítku, ocelokolny, silážní věže	spoluurčující	-	běžný

Elektrické ohradníky	doplňující	0/-	běžný
Dochovaný velkostatek v Jimramovských Pavlovicích dokládající historický rozvoj sídla	doplňující	+	význačný
Uzavřené zemědělské usedlosti v zachovávající tradiční výraz objektů lidové architektury	doplňující	+	běžný
Objemově a proporčně nevhodná stavba kulturního domu v Odranci	doplňující	-	běžný
Prvky a terénní tvary dokládající dolování železné rudy na počátku kolonizace území	doplňující	+	běžný
Kostel v Lísku, kapličky a boží muka ve volné krajině	doplňující	+	běžný
Samostatně stojící hřbitov Jimramovských Pasek	doplňující	+	význačný
Nevhodně vedené místní komunikace s asfaltovým povrchem, změněný charakter tradičně zpevněných komunikací štětováním na okraji sídla a ve volné krajině	doplňující	-	běžný
Tradičně zpevněné komunikace štětováním nebo udusáním	doplňující	+	běžný
Lada s náletovými dřevinami a pestrou vegetací	doplňující	+	běžný
Ovocné sady a ovocné dřeviny v zahradách a na okrajích obcí	doplňující	+	běžný

6.8.7 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 29: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Pestrá mozaika krajiny specifikovaná dochovaným vedením původních mezí – kamenic s doprovodnou vegetací navazující na sídelní strukturu krajiny	zásadní	+	význačný
Otevřená krajinná scéna s nerušenými horizonty s kulisami Svratecké hornatiny	spoluurčující	+	běžný
Četné krajinářsky cenné prostory	spoluurčující	+	běžný
Drastické uplatnění silážní věže zemědělského areálu ve Věcově, uplatnění ostatních objemově a proporčně nevhodných staveb zemědělských areálů v krajině	spoluurčující	-	běžný

6.8.8 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 30: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Místy se silně uplatňující dom. celek Pohledeckého lesa tvořený zalesněnými svahy	spoluurčující	+	běžný
Dálkové pohledy z vyšších míst s vrstvením horizontů	spoluurčující	+	běžný
Přírodní dominanta kopce Pohledecká skála s tubusem vysílače a stožárem hlásky leteckého provozu s umocňujícím efektem světelného značení (stroboskop).	spoluurčující	-	běžný
Les v okolí Bohdalce tvořící drobný krajinný předěl	doplňující	+	běžný
Zemědělské areály mimo měřítko tradičních staveb vytvářející dominanty místa	doplňující	-	běžný

6.8.9 Základní krajinné složky a prvky

- Mozaika krajiny
- Orná
- Pastviny
- Meze s kamenicemi
- Drobné lesy
- Urbanizované prostory
- Rozptýlená zástavba

6.8.10 MCHÚ a jiná ochrana

Celé území se nachází ve II. a III. zóně ochrany přírody CHKO a drobné přírodně cenné části v I. zóně ochrany přírody.

V krajině Věcovska nebylo doposud vyhlášeno maloplošné chráněné území.

6.8.11 Narušení z hlediska krajinného rázu

Necitlivé přestavby tradičních objektů.

Objemově i proporčně nevhodné zemědělské areály.

Viditelné dopady rekreačního využití území (přestavby původních staveb a nepřírozeně vyhlížející kopie původních chalup), necitlivé vedení drobných komunikací k novostavbám, výsadba nepůvodních dřevin.

Necitlivě scelené plochy orné.

6.8.12 Jiná nezanedbatelná specifika

Hnízdiště mnoha druhů ptáků (čáp černý, krkavec velký), myslivost – spárkatá zvěř, rekreační využití – turistika, cyklistika, agroturistika, ubytování v penzionech.

6.8.13 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb na horizont a do průhledů, odlesnění drobných lesů, vedení nových komunikací v odlišném trasování, které nevychází z historického kontextu a výstavbu komunikací nerepsektujících měřítko krajiny, výstavbu technických dominant a instalaci technických prvků do volné krajiny, objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na kontext, zastavování specifických průhledů ze zastavěného území a vyhlídek, budovy umístěné v pohledových osách vedoucích k pohledově exponovaným krajinářsky cenných partií volné krajiny, nevhodné přestavby tradičních objektů lidové architektury, nevhodné zahuštění stávající urbanistické formace sídel, odvodňování krajiny a technickou úpravu vodních toků, změnu poměru orné a luk, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků (oplocení, značení, informační tabule, prvky členící fasády domů, technické prvky, skleníky apod.), výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků, narušení kamenic odstraněním.

6.8.14 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Věcov – Písečné

Tabulka 31: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf
 - zachovat „přírodní“ charakter horizontů
 - zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
 - zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
 - zachovat průhledy na výrazné scenérie
 - zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
 - zachovat zbytky historického členění pozemků (úvozy, meze)
 - zachovat cenné fragmenty liniových kamenic
 - obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
 - zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů
 - rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru, zejména u sídel se zachovanou urbanistickou strukturou rozvolněné a skupinové zástavby
 - zachovat členité okraje lesa
 - zachovat, popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
 - zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel, zejména u rozvolněných zástaveb a samot
 - urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
 - ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
 - při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
 - neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
 - nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
 - zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
 - zachovat dálkové výhledy a průhledy
 - zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
 - zachovat vnější charakter zemědělských uzavřených usedlostí a ostatních architektonicky cenných objektů lidové architektury
 - v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
 - vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
 - potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
 - posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
 - úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítka a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu
- *Odranec*
 - vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
 - vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko kulturního domu
 - *Věcov*
 - vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň) včetně výhledového odstranění silážní věže
 - *Jimramovské Paseky*
 - zachovat jedinečnost a vysokou estetickou hodnotu partie samostatně stojícího hřbitova
 - úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
 - uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělských usedlostí
 - vhodným způsobem upravit budovu Kučerova mlýna (zlepšení proporčního měřítka a

architektonického výrazu objektu)

- *Jimramovské Pavlovice*
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko lihovaru
- architektonicky upravit areál bývalého velkostatku
-
- *Roženecké paseky*
- zachovat charakter rozvolněných zástaveb ve vyšších partiích
- u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělský usedlostí

- *Míchov*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)

- *Lísek*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- zachovat jedinečnost a vysokou estetickou hodnotu partie kostela se vzrostlou zelení
-
- *Vojtěchov*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)

NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- podporovat členění velkých ploch orné vhodnou výsadbou a založením mezí se vzrostlou vegetací nebo jejich zatravnění a převedení na pastviny
- podpořit eliminaci nepřijatelného vzhledu zemědělských staveb vhodnými přestavbami a výsadbami vzrostlé zeleně
- podporovat výsadbou vzrostlé zeleně do volné krajiny se zřetelem na autochtonní materiál
- změny v krajině provádět ve smyslu zvýšení ekologické stability území
- podporovat vhodné přestavby architektonicky nekvalitních objektů tak, aby bylo dosaženo jejich vhodnějšího začlenění
- podporovat smysluplnou revitalizaci krajiny s důrazem na zachování původní historické struktury krajiny

ZV/08 Pohledecký les

6.8.15 Charakteristika

Mohutný zalesněný protáhlý hřbet oddělující široká údolí (Věcovsko, Novoměstsko) táhnoucí se ve směru SZ-JV od Pasecké skály k Pohledecké skále. Severní strana celého hřbetu je zalesněna převážně smrkovou monokulturou. Jižní strana je pak z velké části odlesněna a zemědělsky využívána a z tohoto důvodu byla začleněna jako specifický prostor Novoměstska, ač se morfologicky odlišuje. Krajinu Pohledeckého lesa tvoří severní strana protáhlého zalesněného hřbetu zakončeného méně přehlednou lesní krajinou Českého lesa v JV části MKR. Na hřbetu jsou četné kryogenní tvary (izolované skály, mrazové sruby, kryoplanační terasy, balvanová moře), nejvýznamnější Pasecká skála 819 m, Pohledecká skála 812 m. Významný je i památník ulovení posledního vlka pod vrcholem Samotín, dokládající stopy existence původní fauny.

Mapka 17: Vymezení MKR Pohledecký les.

6.8.16 Vnější pohledy

Severní strana zalesněného hřbetu poskytuje až monotónní kulisu mohutného smrkového komplexu vyznačujícího se protáhlým nevysokým hřbetem. Patrná je dominanta Pohledecké skály zvýrazněná tubusem vojenské hlásky. JV část KC představují plošší partie Českého lesa.

6.8.17 Dominanty

Pohledecká skála – přírodní dominanta kopce, v jehož vrcholové části je skalní masiv a v jeho blízkosti pak drobný vojenský prostor s tubusem vysílače a stožárem hlásky leteckého provozu, který vystupuje cca 30 m nad okolní porost a tvoří tak kulturní dominantu kraje. Stožár stírá původní charakter přírodní dominanty, což umocňuje jeho světelné značení (stroboskop).

Pasecká skála – přírodní dominanta se skaliskem, které se uplatňuje především v JV pohledu z navazujícího celku Sněžensko.

Kopeček – mírná dominanta místa z části zalesněného kopce

6.8.18 Interiér

Podobně jako u ostatních lesních MKR je interiér Pohledeckého lesa složitý a značně proměnlivý především proto, že se jedná o lesní krajinu. Lesní krajina tvořená monotónními smrkovými porosty s převažujícím hospodářským charakterem je doplněna drobnými různě se odlišujícími prostory, které tvoří rozdílný interiér lesa nebo několik drobných odlesněných enkláv (Sládkovo, Kopaniny, rekreační areál Paseky, Dvůr). Jako v předchozím případě se jedná především o drobné vodní toky v přírodním korytě vytvářející údolí, kamenná moře v okolí skal, skalní útvary – mrazové sruby s kryoplanačními terasami, bukové porosty, olšiny, mokřady, znaky dokládající historické události, drobné odlesněné enklávy pasek s travními porosty. K nejvýznamnějším prostorům patří okolí skal, zejména Pasecké skály a Pohledecké skály. V lese je však ukryto větší množství drobných skalek balvanů a skalisek (Zubří – Olšinka, U bílého kříže aj.). K zajímavým patří i odlesněné luční enklávy na okrajích KC. Pod Samotínem se nachází bučina s památníkem k poslednímu vlka na Vysočině. Mezi krajinářsky nejhodnotnější partie patří nesporně Koníkovsko s výhledem na krajinu v okolí Věcova a Jimramovských Pasek s četnými kamenicemi.

6.8.19 Urbanizované prostory

- Koníkov – typická horská obec s rozptýlenou zástavbou, býv. osada dřevařů, patří k mladšímu osídlení oblasti, vysoký podíl původních objektů lidové architektury, architektonicky nepřilíživě řešené objekty novostaveb, části Horní Koníkov, odlehlá část Zadní Koníkov, Koníkov. (Prostor není pro svou rozvolněnou zástavbu vymezen v mapě a představuje území obce).
- Dvůr – drobná osada tvořená rozptýlenou zástavbou. (Prostor není pro svou rozvolněnou zástavbu vymezen v mapě a představuje území obce).

6.8.20 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Zuberský rybník [p45] – rybník ve sníženině s vyvinutou okrajovou zónou podmáčených luk s navazujícím tábořištěm býv. pionýrského tábora s chatkami a většími budovami.
- Paseky [p65] - rekreační areál zasazený do odlesněné enklávy podél komunikace Nové Město n.M. - Svratka, vyhořelá hájovna.
- Metodka [p64] – členitý prostor, který je dokladem původní struktury krajiny s četnými mezemi a kamenicemi, remízky, drobnými poli a loukami s pastvinami, krajinářsky exponované a vysoce hodnotné území.

6.8.21 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 32: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Reliéf severních svahů protáhlých úzkých hřbetů v jednom směru se skalními útvary v okolí Pohledecké skály a Kopečku svažujících se do hlubokého, ale široce rozvěšeného údolí Bílého potoka a Fryšávky	zásadní	+	význačný
Lesní porosty smrčin s drobnými porosty buku, borovice či olše a ostatními dřevinami s místy vyvinutým mechovým a bylinným	zásadní	+	běžný

patrem			
Skalní útvary s charakteristickým okolím teras a balvanitých proudů, spoluurčující drobné skalky	+		význačný
Drobné, místy meandrující, vodní toky v přírodních korytech vytvářející drobná údolí a odlišující se lesní partie	doplňující	+	běžný
Drobné mokřady s charakteristickými společenstvy olšin a ostřic	doplňující	+	běžný
Vzrostlá zeleň podél komunikací v odlesněných prostorech s travinnými podrosty	doplňující	+	běžný
Společenstva pasek a drobných luk v odlesněných enklávách a okrajích KC	doplňující	+	běžný
Padlé dřevo vytvářející dojem lesního porostu pralesovitého charakteru	doplňující	+	běžný
Lišejníky na kmenech a větvích stromů	doplňující	+	běžný
Místa s vyvinutým travino-bylinným nebo mechovým patrem dotvářejícím výraz lesa	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Hospodářský charakter převážné části lesních porostů (monokultury) s pravidelnými okraji lesa	zásadní	-	běžný
Objekt vojenského uzavřeného vojenského prostoru s dominantou hlásky letového provozu se dvěma stožáry	spoluurčující	-	běžný
Světelné označení stožáru hlásky vojenského letového provozu (stroboskop)	spoluurčující	-	běžný
Lesní cesty a komunikace s mosty a mostky zvýrazňující hospodářský charakter lesa	doplňující	-	běžný
Místa „zničené“ lesní cesty a průseky vlivem stahování dřeva	doplňující	-	běžný
Lesnické meliorace, technicky upravené toky, odvodňovací kanály mění interiér lesa	doplňující	-	běžný
Prostory ke stahování a manipulaci se dřevem	doplňující	0/-	běžný
Vyhlídky na Pasecké skále	doplňující	+	význačný
Památník posledního vlka pod Samotínem	doplňující	+	význačný
Znaky dokládající těžbu rud, sklářskou a železářskou výrobu	doplňující	+	význačný
Drobné urbanizované prostory rekreačních areálů a tábořišť s chatkami a ubytovacími penziony a hotely v odlesněných enklávách	doplňující	-	běžný
Urbanizované prostory původní zástavby s převahou dochovaných objektů lidové architektury v okrajích KC (V Koutě, Koníkov, Studnice z KC Novoměstsko)	doplňující	+	běžný
Hájenka na Pasekách dokládající historický způsob správy lesních celků	doplňující	+	běžný
Volné odlesněné enklávy	doplňující	0	běžný
Pastviny a sečené louky v okrajích KC dokládající způsob hospodaření	doplňující	+	běžný

6.8.22 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 33: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Dominantní projev vrcholových partií a severních svahů v okolní krajině s dominantou Pohledecké skály vytvářející místy kulisu okolní krajině	spoluurčující	+	běžný
Charakteristický výraz harmonické kuturní krajiny tvořené pestrpou mozaikou drobných ploch	spoluurčující	+	běžný
Monotónní projev severního svahu MKR	spoluurčující	0/-	běžný
Technicistní charakter dominanty hlásky vojenského letového provozu se dvěma stožáry a nápadným označením (světelné - stroboskop)	spoluurčující	-	běžný
Celistvost krajinného celku se dvěma převažujícími výrazy: mohutný zelený prostor a zasněžený bílý monument (v zimním období).	doplňující	+	běžný
Drobné odlišující se prostory v okolí potoků, v drobných údolích, v okolí skal a v odlišných lesních porostech a v odlesněných enklávách	doplňující	-	běžný
Geometrize, technické projevy kulturních složek a prvků krajiny	doplňující	-	běžný

6.8.23 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 34: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Uzavřená krajinná scéna s významnými výhledy do okolní krajiny	zásadní	+	význačný
Výrazně zemědělské uspořádání krajiny s četnými uplatňujícími se prvky dokladujícími původní strukturu krajiny vytvářejícími drobné až střední měřítko krajiny	spoluurčující	-/0	běžný
Proměnlivé měřítko lesní krajiny	spoluurčující	+	běžný
Navazující zalesněné svahy Pohledeckého lesa tvořící kulisu části krajiny KC	spoluurčující	+	běžný
Členité okraje lesa vytvářející přechodové prostory do okolních celků	spoluurčující	+	běžný
Významný krajinný předěl	spoluurčující	+	běžný
Specifický poměr zastavěného a nezastavěného území v rozvolněných zástavbách vyplněný loukami udávající celkový charakter sídla	spoluurčující	+	význačný
Poměr urbanizovaného a neurbanizovaného prostoru krajiny KC	spoluurčující	+	běžný
Drobné odlišující se části vytvářející odlišné prostory v jinak monotónním prostoru (okolí skal, potoků, odlišující se porosty, odlesněné enklávy)	doplňující	+	běžný
Mírná geometrize krajiny v podobě pravidelného členění velkých ploch	doplňující	-	běžný
Místní negativně se projevující dominanty zemědělských areálů	doplňující	-	Běžný

6.8.24 Základní krajinné složky a prvky

- Lesní porost s místy vyvinutými podrosty
- Mrazové sruby – skály s terasami a balvanitými proudy

- Drobné vodní toky vytvářející místy odlišné prostory
- Paseky a luční okraje
- Rekreační areály

6.8.25 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území KC se nachází ve II. a II. zóně ochrany přírody CHKO.

Vyhlášená maloplošná chráněná území: PP Pasecká skála, PP Vlčí kámen

6.8.26 Jiná nezanedbatelná specifika

Lesní plody (houby, ostružiny, maliny, borůvky), myslivost – spárkatá i černá zvěř, rekreační využití – turistika, cyklistika, cvičné skály. Hnízdiště mnoha druhů ptáků (sýc rousný, výr velký, krkavec velký, jestřáb lesní, čáp černý), významné druhy v této oblasti (skorec vodní, křepelka polní), na Věcovsku a Koníkovsku – chřástal polní

6.8.27 Narušení z hlediska krajinného rázu

Zásadní podíl nepůvodní smrkové monokultury, místy hustá síť lesních cest, zejm. v JV části zvýrazňující hospodářský charakter prostoru. Negativní viditelný dopad vysokého rekreačního využití území v některých částech území (Pasecká skála), technicky upravené vodní toky a odvodňovací příkopy zejm. v prostoru Českého lesa.

6.8.28 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: rozsáhlá odlesnění, zahuštění komunikační sítě, výškové stavby přesahující výšku lesa, nežádoucí odkrytí skalních partií lesa, odvodňování v jehož důsledku dochází k „prefabrikaci“ vzhledu lesního porostu, zakládání nových odlesněných enkláv, široké průseky geometrizující krajinu uplatňující se do okolní krajiny.

6.8.29 Návrh ochrany krajinného rázu KC Pohledecký les

Tabulka 35: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf bez implantace výrazných umělých antropogenních tvarů
- zachovat převážně nerušený charakter horizontů
- zachovat rozsah a charakter vegetačního pokryvu lesa
- zachovat dochované části původních lesních stanovišť a dřevin a posilovat tento podíl na úkor smrkových monokultur
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a jejich břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter (tvar, rozsah a estetické působení skalních útvarů a kamenných polí)
- pokud možno rozčleňovat a rozvolňovat geometrizaci lesních komplexů a zejména jejich okrajů
- zachovat členité okraje lesa v přechodových partiích
- ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě (zejména opravách a úpravách) dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně převyšovaly výškovou hranici lesa
- zachovávat estetické působení drobných partií a prostoru (například drobná údolí, okolí skal apod.)
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku

- zamezit vzniku rozsáhlých pasek v pohledově exponovaných a citlivých prostorech S a SV svahů KC, v okolí dominanty Pohledecké skály, Pasecké skály
- nepovolovat nadále velkoplošné holoseče, volit takový způsob těžby, který by nezměnil charakter výrazu jednotlivých prvků v krajině
- nepovolovat vznik nových stabilních lesních cest, zejména s asfaltovým povrchem
- zvýšit ochranu významných segmentů přírodně blízké vegetace: olšiny na prameništích, podmáčené smrčiny, klenoviny, porosty buku, druhově diverzní porostní pláště lesa, vegetace včetně dřevin v okolí toků (vytvořit ochranná pásma toků uvnitř celku)
- stávající stavby trvalého charakteru, které přesahují výšku lesa, začlenit do krajinného rázu pomocí zeleně, nátěru apod.
- neinstalovat výškové stavby ani dočasné do dominantních partií.
-
- *Koníkov, Dvůr*
- zachovat historický charakter prostoru okrajů pasekářské obce
- zachovat vzrostlou kvalitní zeleň v okolí stavení
- zachovat vnější charakter drobných zemědělských usedlostí
- odstranit nevhodné technické a doprovodné stavby (stavební buňky)
- neumisťovat nové stavby mimo platná stavební místa
- zachovat charakter roztroušené a shlukové zástavby
-
- *Zuberský rybník, Paseky*
- neumisťovat nové stavby
- potlačit (například výsadbou) vizuální působení chatkových areálů, chatových kolonií v okrajích lesa a v enklávách doplněním vzrostlé zeleně, architektonickou sanací objektů
- posílit přírodní charakter nezastavěného prostoru
- zabránit rozšíření působení znaku na okolní krajinu v podobě drobných úprav a instalace drobných objektů či asfaltových komunikací
- zachovat a podpořit obnovu hájovny v Pasekách
-
- *Na cikánce (místo vztaženo k místnímu názvu)*
- zachovat charakter prostoru
-
- *Na kopci (místo vztaženo k místnímu názvu)*
- zachovat charakter prostoru

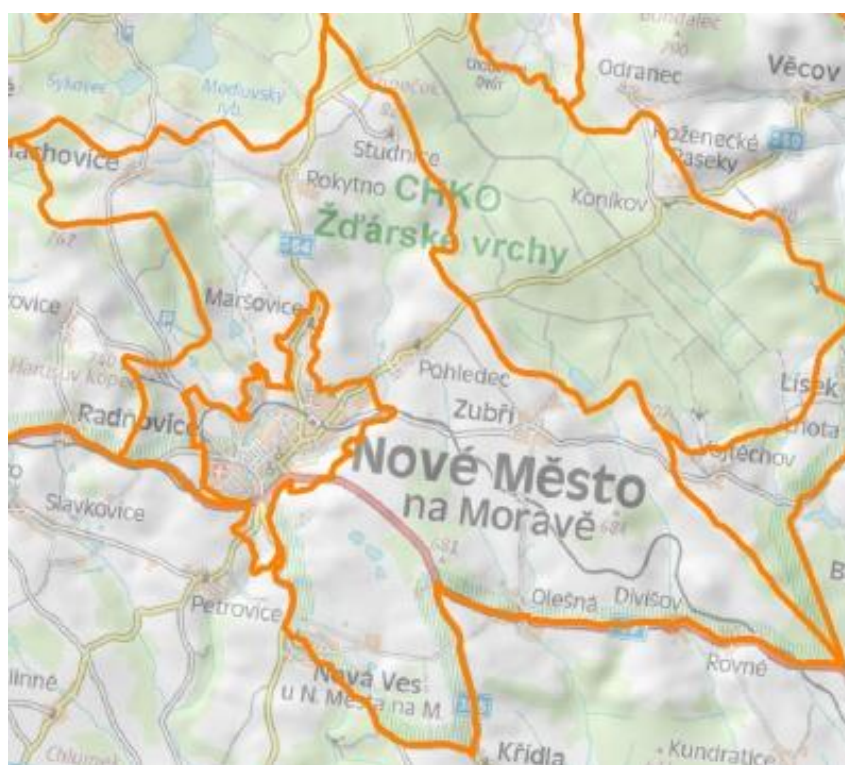
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- podporovat výsadbu původních dřevin vedoucí k obnově stanovišť
- brát zřetel na mimoprodukční funkce lesa
- zmírnit negativní projev četných průseků jejich postupným zalesněním
- postupně obnovovat původní porosty zejména ve vrcholových částech, které jsou v současné době nejvíce exponované z hlediska imisního zatížení

6.9 ZV/09 Novoměstsko

6.9.1 Charakteristika

Rozsáhlá intenzivně obdělávaná zemědělská krajina v pahorkatině okolo urbanizovaného městského prostoru Nového Města n.M. (Novoměstská pahorkatina) s převahou orné, v okolí většího urbanizovaného prostoru města se specifickými drobnými i většími prostory s fragmenty dochovaných přírodě blízkých společenstev podmáčených luk či sušších stanovišť, skal a potočních niv s náznaky původní struktury krajiny a pravidelně ohraničených drobných převážně hospodářsky využívaných smrkových lesů (selské lesy). Původní charakter krajiny, podobně jako u ostatních zemědělských krajín CHKO, byl v období intenzifikace zemědělské velkovýroby především v 70. letech minulého století značně setřen scelením orné do velkých předdimenzovaných ploch bez jakéhokoliv členění. Zemědělská krajina tak dostala neutěšený vzhled, který zesiluje otevřenost krajinné scény s mnoha průhledy. Reliéf Novoměstska je na rozdíl od krajiny Žďárska mírně členitější. I přes dominanci základní složky krajiny uplatňující se ve všech pohledech do krajinné scény poskytuje krajina Novoměstska překvapivě krajinářsky cenné prostory s četnými fragmenty přírodě blízkých stanovišť, sečenými loukami a pastevními areály. Krajinný celek je vymezen zejména dominancí ploch orné a ostatních zemědělských ploch a z velké části (zejména na S, SV, SZ a Z straně) je ostře ohraničen porosty navazujících lesních komplexů. Novoměstsko oplývá několika velkými prostory, které se značně odlišují od většiny krajiny, kde převažuje zemědělský „intenzifikační ráz“. Krajina na rozdíl od sousedního prostoru Žďárska není bohatá na rybníky a vodní nádrže a je odvodňována drobnými toky. Ojediněle se vyskytují balvany a drobné skalky, (Na skále 749 m, izolovaná skála Vávrovka), místy fragmenty přírodě blízkých biotopů. Jedním z důležitých prvků krajiny je mimolesní zeleň a její uplatnění v sídlech, podél komunikací i ve volné krajině.

Mapka 18: Vymezení MKR Novoměstsko.

6.9.2 Vnější pohledy

Krajina Novoměstska poskytuje řadu pohledů do svého prostoru z okolních výše posazených krajinných celků. Sama o sobě se jeví jako široké údolí mísovitého tvaru se zvlněnými okraji. V celém prostoru se silně uplatňuje urbanizované území Nového Města (viz samostatné hodnocení), velké zemědělské plochy místy až s absencí mimolesní zeleně nebo jejím viditelným nedostatkem.

6.9.3 Dominanty

TV vysílač na Harusově kopci – silně se uplatňující stožár TV vysílače ovlivňující celou okolní krajinu, které se „snaží“ stát pomyslným středem.

Harusův kopec - zalesněných vrchol, dnes výrazná dominanta J části CHKO díky televiznímu vysílači usazenému do vrcholové partie dominantního kopce, který jednoznačně stírá původní charakter kopce.

zemědělské areály – nevhodné naddimenzované budovy zemědělských areálů v pohledově exponovaných lokalitách

kulturní dominanty místa – zemědělské areály v pohledově exponovaných lokalitách ZD Rokytno, ZD Pohledec; panorama současné zástavby Nového Města n.M.

Pohledecká skála – přírodní dominanta kopce, v jehož vrcholové části je skalní masiv a v jeho blízkosti pak drobný vojenský prostor s tubusem vysílače a stožárem hlásky leteckého provozu, který vystupuje cca 30 m nad okolní porost a tvoří tak kulturní dominantu kraje. Stožár stírá původní charakter přírodní dominanty, což navíc umocňuje jeho světelné značení (stroboskop).

Příhradové stožáry u Studnic – cca 40 m vysoké stožáry 400 kV příhradové konstrukce umístěné v exponované lokalitě mírného svahu ukloněného Z až JZ směrem, které se platňují poměrně silně v krajinné scéně okolních KC.

6.9.4 Interiér

Interiér krajiny Novoměstska se vyznačuje zemědělským charakterem převážně intenzivně obdělávané krajiny, kde převládají plochy orné s absencí vzrostlé mimolesní zeleně doplněné lesy s převahou smrku a pravidelnými okraji, kulturními pravidelně sečenými loukami, pastvinami. Značná část krajiny se vyznačuje silnou geometrizací složek, kterou mírně potlačuje reliéf. Urbanizované prostory jsou položeny převážně podél komunikací, v místy v hůře čitelné urbanistické formaci uliční zástavby a díky vysokému procentu novostaveb a přestaveb původních tradičních objektů lidové architektury se uplatňují jako nesourodé a heterogenní zástavby s nepříliš vysokým estetickým projevem. V okrajových částech KC je nemalý podíl výrazně se odlišujících prostorů, které se vyznačují překvapivě vysokou krajinářskou hodnotou (pastervní areál Bezděčka, Kaňásky-Šarátky, Pernovka, Bobrůvka). V exponované části poblíže Studnic je dominantna 3 příhradových stožárů, nevkusně se uplatňujících v rozlehlé krajinné scéně celé této části oblasti. Většina luk je pravidelně sečena, upravený charakter krajiny. Pastviny s volně se pasoucími zvířaty působí malebným dojmem a zjemňují působení intenzifikovaného území. U Studnic se nacházejí lomy (vápenice) a štolý dokladující těžbu vápenice s vápnomilnou květenou na jejich okrajích s doprovodnou vzrostlou zelení, která dotváří celkovou estetickou hodnotu krajiny, v lokalitě U Bezděkova se nachází louka s výskytem šafránu bělokvětého. V SV části je v současné době prosazuje extenzivnější forma využití krajiny pasením (Rokytno, pastervní areál Bezděčka). Typické jsou též komunikace s vysokými stromy

(jasany a javory) a travnatými okraji. Komunikace jsou převážně zpevněné asfaltovým povrchem ve volné krajině mnohdy necitlivě vedené zemědělské cesty, fragmenty úvozových cest a polních cest zpevněných štětováním nebo udusáním. Četné jsou nesourodé dočasné cesty vytvořené zemědělskými stroji v polích. V okrajích sídel jsou patrné rozsáhlé předimenzované a objemově i proporčně nevhodné zemědělské areály s typickými ocelokolnami. Interiér je z části podřízen mnohdy dominantně se projevující městské zástavbě Nového Města n.M., která vytváří místy razantně se uplatňující kulisu krajiny.

6.9.5 Urbanizované prostory

- Vlachovice [u83] – typická horská obec s roubenými staveními s tzv. žudry (vchody chráněnými před nepohodou), zemědělský areál, bytovka, památný strom.
- Rokytno [u82] – vysoko položená obec s četnými přestavbami, návesní vodní nádrž se starou rychtou z 18. stol.
- Studnice [u80] – nejvýše položená obec na Českomoravské vrchovině, v okolí stopy po dolování železné rudy a těžbě vápence, kaplička horáckého typu, turistická chata.
- Pohledec [u90] – příklad lánové vsi se soustředným půdorysem a pravidelně rozdělenými pozemky.
- Zubří [u93] – typická obec staršího osídlení v urbanistické struktuře okrouhlice se samostatnou částí s četnými dochovanými objekty lidové architektury.
- Nová Ves [u104] – vesnice návesního typu, pokusy těžby železné rudy s pokusnou šachtou, kaplička na návsi.
- Olešná [u101] – raně barokní zámek přestavěný na statek, klasicistně přestavěný gotický kostel.
- Divišov [u102] – ves s dobře zachovalou zděnou zástavbou v okrouhlé návsi.
- Rovné [u103] – sousedící obec s Divišovem na planině nad údolím Nedvědičky.

6.9.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Vávrova skála [p66] – ojedinělý skalní útvar v odlesněné krajině v pastevním areálu Bezděčka obklopený z jedné strany členitými okraji lesa a mezemi s lučními společenstvy ze strany druhé, výhled do kraje.
- Trnka-Křivka-Plameňák [p47] – soustava drobných rybníků obklopená intenzivně obdělávanou zemědělskou krajinou s nepříliš vyvinutými břehovými porosty.
- Pastevní areál – Bezděčka [p39] – krajinářsky hodnotné území pastvin a drobných lesů s četnými lomy a štolami po těžbě železné rudy u Studnic s fragmenty podmáčených luk a luk na vysychavých stanovištích s vápencovým podkladem v okolí Studnic s výskytem ohroženého hořečku českého, harmonická kulturní krajina. Součástí území je krajinářsky vysoce hodnotné území s prameništi a údolní nivou potoka Bezděčky – Kaňásky - Šarátky.

6.9.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 36: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Členitý reliéf vrchoviny vytvářející dojem širokého údolí mísovitého tvaru	zásadní	+	běžný
Menší lesní komplexy s vtroušenými ostatními dřevinami (modřín, spoluurčující		+	běžný

borovice, buk) bez výrazných porostních plášťů (ostrý přechod les - orná)			
Drobné lesy a „selské“ lesíky na úbočích převážně tvořené smrkovými porosty s převážně ostrými okraji porostní stěny	spoluurčující	+	běžný
Převážně kulturní louky a pastviny	spoluurčující	+	běžný
Doprovodná zeleň se stromy v okolí hlavních komunikací	spoluurčující	+	běžný
Drobné vodní toky s břehovými porosty a fragmenty mokřadů	doplňující	+	běžný
Fragmenty květnatých luk, mokřadů s typickými společenstvy a vzrostlou zelení tvořící mnohdy specifické „přírodní“ prostory	doplňující	+	význačný
Doprovodná zeleň drobných fragmentů mezi a remízků	doplňující	+	běžný
Travnaté okraje polí, lesů a komunikací	doplňující	+	běžný
Vzrostlá zeleň a rákosové okraje drobných vodních nádrží (rybníků)	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Intenzivně využívané zemědělské plochy o velké výměře s výraznou absencí vzrostlé zeleně a travnatých okrajů udávající celkové měřítko krajiny	zásadní	-	běžný
Hospodářský charakter převážné části lesních porostů (monokultury) s často pravidelnými okraji lesa	spoluurčující	-	běžný
Harmonické kulturní prostory pastvin s přírodními a přírodě blízkými prvky s pasoucími se zvířaty	spoluurčující	+	běžný
Technické úpravy vodních toků a viditelné dopady značného odvodnění krajiny	spoluurčující	-	běžný
Sečení a pasení louk a pastvin s přítomností zvířat ve volné krajině s ohradníky	spoluurčující	+	běžný
Sídla s částečně narušenou architektonickou kvalitou danou současným využíváním krajiny s nezanedbatelným podílem architektonicky kvalitních objektů lidové architektury	spoluurčující	-/0	běžný
Nová zástavba stírající svým ztvárněním původní charakter mnoha obcí	spoluurčující	-	běžný
Komunikační síť s doprovodnou zelení vedená převážně v původní historické stopě	spoluurčující	0/+	běžný
Fragmenty prvků dokládajících původní strukturu krajiny, místy s náznaky původních plužin charakteristické zejména v okrajích KC (meze, remízky, kamenné snosy)	spoluurčující	+	běžný
Zachovalá urbanistická struktura horské obce Studnice s četnými dochovanými objekty lidové architektury	doplňující	+	běžný
Zemědělské areály v okrajích sídel v nevhodném objemovém a proporčním měřítku	doplňující	-	běžný
Hotelové komplexy a rekreační zařízení v okolí obcí a v volné krajině kontroverzního architektonického vzhledu bez pochopení kontextu	doplňující	-	běžný
Sportovní areál u Ski hotelu známý pro lyžařský závod Zlatá lyže	doplňující	+	význačný
Drobné rybníční soustavy a ojedinělé rybníky	doplňující	+	běžný
Vápencové lomy a štolý a díry po dolování železné rudy dokládající	doplňující	+	běžný

kolonizaci území				
Elektrické ohradníky	doplňující	0/-	běžný	
Nevhodně vedené místní komunikace s asfaltovým povrchem, změněný charakter tradičně zpevněných komunikací štětováním na okraji sídla a ve volné krajině	doplňující	-	běžný	
Tradičně zpevněné komunikace štětováním nebo udusáním	doplňující	+	běžný	
Těleso železniční tratě dělicí krajinu s doprovodnými technickými prvky	doplňující	0/-	běžný	
Objemově a proporčně odlišné tovární a skladové budovy v okrajích Nového Města	doplňující	-	běžný	
Ojedinelé ovocné sady a ovocné dřeviny v zahradách a na okrajích obcí	doplňující	+	běžný	
Drobné stavby sakrální architektury, boží muka	doplňující	+	běžný	
Sjezdovka na Harusově kopci	doplňující	-/+	běžný	

6.9.8 Znak estetiké hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 37: Výčet znaků estetiké hodnoty krajinného rázu

Znak estetiké hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Hospodářský výraz kulturních ploch s výrazně se uplatňujícími intenzifikačními prvky	zásadní	-	běžný
Charakteristické uspořádání sídel podél hlavních komunikací	spoluurčující	+	význačný
Udržované pastviny a kulturní louky (pastva, sečení)	spoluurčující	+	běžný
Uplatnění městské zástavby Nového města n.M. s výškovými panelovými domy stírajícími uplatnění kostelních věží a okraji s novodobou výstavbou v exponovaných prostorech	spoluurčující	-	běžný
Uplatnění esteticky vysoce hodnotných prostorů výrazně se odlišujících od intenzivně obdělávané zemědělské krajiny	spoluurčující	+	běžný
Výrazně zemědělské uspořádání krajiny s převahou orné ve velkých scelených plochách měnicí (zvětšující) dříve střední měřítko krajiny	spoluurčující	-	běžný
Pasení skotu s pobýváním zvířat ve volné krajině	doplňkový	+	běžný
Zalesněné horizonty často v několika plánech	doplňující	+	běžný

6.9.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 38: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Silně nápadná geometrizace krajiny díky trasování polních komunikací, lesním okrajům a velkým plochám orné bez členitých okrajů	spoluurčující	-	běžný
Hrubá mozaika zemědělské krajiny s drobnými odlišujícími se prostory v okrajích, charakterizovaná velkými plochami orné s drobnými lesy a urbanizovanými prostory	spoluurčující	-	běžný
Navazující zalesněný hřbet Pohledeckého lesa s přírodní dominantou kopce Pohledecká skála s tubusem vysílače a stožárem hlásky leteckého provozu s umocňujícím efektem světelného značení (stroboskop)	spoluurčující	-	běžný

Přírodní dominanta kopce Pohledecká skála s tubusem vysílače a stožárem hlásky leteckého provozu s umocňujícím efektem světelného značení (stroboskop)	spoluurčující	-	běžný
Dominantní celek panoramatu současné zástavby Nového Města n.M.	spoluurčující	-/0	běžný
Kulturní dominanty místa zemědělských areálů	doplňující	-	běžný
Výrazné stožáry měřících standů u Studnic u Rokytna	doplňující	-	běžný
Kulturní dominanta vysílače na Harusově kopci uplatňující se především v J části KC	doplňující	-	běžný

6.9.10 Základní krajinné složky a prvky

- Zemědělské plochy orné
- Drobné lesy
- Pastviny a kulturní sečené louky
- Fragmenty květnatých druhově bohatších luk

6.9.11 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území KC se nachází ve III. a IV. zóně ochrany přírody CHKO, cenné partie pak ve II. zóně a cenné dochované části přírodě blízkých biotopů v I. zóně CHKO.

Vyhlášená maloplošná chráněná území: PP U Bezděkova - louka s výskytem šafránu bělokvětého, PR Kaňásky – Šarátky, PP Vávrova skála, PP Pernovka

6.9.12 Narušení z hlediska krajinného rázu

Velké scelené plochy orné měnící měřítko krajiny.

Nepřijatelný výraz přestavěných domů v sídlech a novostaveb na okraji sídel.

6.9.13 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb na horizont a do průhledů, odlesnění drobných lesů, výstavbu komunikací nerespektujících měřítko krajiny, zesílení geometrizace krajiny, narušení specifických krajinných prostorů či změnu jejich charakteru, výstavbu technických dominant a instalaci technických prvků do volné krajiny zesilujících uplatnění ostatních technických prvků, objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na kontext, zastavování volných průhledů ze zastavěného území a vyhlídek, zvětšení plochy orné, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků zesilujících uplatnění negativních znaků charakteristik krajinného rázu, výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně do volné krajiny, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků.

6.9.14 Návrh ochrany krajinného rázu KC Novoměstsko

Tabulka 39: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachování nerušených horizontů z okolních KC, s důslednou eliminací stávajících negativních dominant a zamezením výstavby objektů, které svou výškovou hladinou přesahují čáru horizontu a rozbíjí ji tak, popř. zamezení přesahu výškové hladiny zástavby nad vrchol lesa - exponované pohledy
- cílená podpora rozšíření mimolesní zeleně ve vztahu k ekologické stabilitě krajiny a ochrana

fragmentů liniových pásů travních společenstev s keří a soliterními stromy, remízků, mezí a jiných formací mimolesní zeleně ve stávající intenzivně zemědělsky využívané krajině s podporou rozvoje mezí a větrolamů

- podpora vytváření přirozených přechodů kompaktních sídel do krajinného rámce (zakládání extenzivně využívaných zahrady bez oplocení, sady a lada, popř. situování vhodnějších stavebních objektů v okrajích obcí v místech jejich rozvoje s podmínkou vzniku rozvolněné zahrady, sadu apod.)
 - potlačovat vznik nových staveb ve volné krajině, zejména pak rekreačních objektů
 - zachovat vzrostlou zeleň v sídlech a podporovat její výsadbu
 - zamezit výstavbě nových stavebních objektů ve volné krajině, a zejména pak výškových staveb, které by přesáhly svou velikostí výškovou hladinu lesa, nepovolovat vertikální stavby narušující horizonty, působící jako zesilující prvek negativního projevu technických charakteristik krajiny
 - ochrana všech stávajících přírodně blízkých, ale i polokulturních ploch, které rozbíjejí svým umístěním převažující monotónnost orné půdy
 - zachovat reliéf
 - zachovat „přírodní“ charakter horizontů
 - zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
 - zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
 - zachovat průhledy na výrazné scenérie
 - obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
 - zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
 - rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru
 - zachovat členité okraje lesa a selské lesíky
 - zachovat, popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
 - zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel
 - urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
 - ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
 - při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
 - neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
 - nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
 - zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
 - zachovat dálkové výhledy a průhledy
 - zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
 - v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
 - vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky) potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
 - posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
 - úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítka a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu
- *Harusův Kopec*
 - veškerou činnost ovlivňující vzhled tohoto prostoru posuzovat tak, aby nedošlo ke zhoršení působení negativní dominanty vysílače a sjezdovky
 - *Vlachovice*
 - vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
 - vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko bytovky
 - *Rokytno*
 - vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského

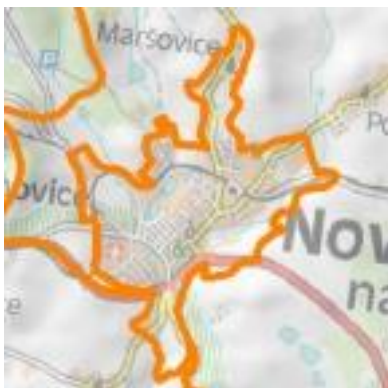
- areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko bytovky a hasičské zbrojnice
- *Studnice*
- zachovat charakter a vysokou estetickou hodnotu upravené návsi
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
- *Pastevní areál - Bezděčka*
- posilovat podíl mimolesní zeleně a členění zemědělských intenzivně využívaných pozemků
- *Pohledec*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko některých obytných staveb (zejména u hlavní komunikace)
- *Zubří*
- zachovat charakter a dochované členění na návsi jako historicky dochované okrouhlíce
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko některých obytných objektů
- *Nová Ves*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- zachovat charakter návsi a zemědělských statků, které ji tvoří
- *Olešná*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- *Divišov*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- *Rovné*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- *Vojtěchov*
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
- *Zahradníkův kout*
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší
- *Trnka – Křivka - Plameňák*
- zachovat vysokou přírodní a estetickou hodnotu celého prostoru
- odstranit nevhodnou stavbu rybářského zázemí
- neumísťovat nové stavby

- eliminovat převážně negativní projev nové zástavby, zejména urbanisticky a architektonicky nekvalitních okrajů Nového Města n.M. vhodnými stavebními úpravami a výsadbou vhodné zeleně, eliminovat negativní působení panelové výstavby z urbanizovaného MKR Nové Město n.M. podporou a instalací vhodnějšího tvaru střech
- podporovat a iniciovat zakládání trvale zatravněných ploch a zejména pak zakládání květnatých luk, remízů, mezí a jiných společenstev s dřevinou vegetací
- snížit negativní působení velkých ploch orné jejich rozbitím vhodnou parcelací a zakládáním větrolamů, remízků, mezí
- podporovat a iniciovat vznik členitých lesních okrajů a jejich plynulých přechodů do volné krajiny
- podpora vytváření členitých okrajů sídel vytvářejících humna
- změny v parcelaci by měly být prováděny s ohledem na základní produkční a mimoprodukční funkce krajiny
- změny v krajině by neměly vyvolat narušení ekologické stability

6.10 ZV/10 Nové Město na Moravě

6.10.1 Charakteristika

Urbanizovaná krajina sídla městského typu s částečně zachovalými architektonickými prvky a zásadně narušenou urbanistickou strukturou se středem v náměstí s dochovanými měšťanskými domy a kostelem.

Mapka 19: Vymezení MKR Nové Město n. M.

6.10.2 Vnější pohledy

Nové Město n.M. se uplatňuje v okolní krajině jako městská zástavba s panelovými domy, které stírají dominanty kostelních věží, s průmyslovými zónami v okraji města. Zdánlivě malebně působí zástavba s četnou zelení na svahu kopce Kalvárie.

6.10.3 Dominanty

Výškové panelové domy – dominanty panelových domů uplatňující z městské zástavby do volné krajiny.

Kostelní věže katolického a evangelického kostela – mírně se uplatňující kostelní věže dvou kostelů Nového Města n. M.

TV vysílač na Harusově kopci – silně se uplatňující stožár TV vysílače ovlivňující celou okolní krajinu, které se „snaží“ stát pomyslným středem.

6.10.4 Interiér

Městská zástavba v okolí náměstí s dochovanými měšťanskými domy, s četnými panelovými domy a nevhodnými novostavbami.

6.10.5 Znaký přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Znaký jsou součástí kategorizace sídel.

6.10.6 Základní krajinné složky a prvky

- Urbanizovaný prostor města
- MCHÚ a jiná ochrana
- Převážná část území MKR se nachází ve IV. zóně ochrany přírody CHKO.

6.10.7 Vyhlášená maloplošná chráněná území

PP U Bezděkova - louka s výskytem šafránu bělokvětého

6.10.8 Narušení z hlediska krajinného rázu

Panelové výškové domy, průmyslová zóna s architektonicky, objemově i proporčně cizorodými halami bez zapojení do krajinného rámce

6.10.9 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Nové Město n. Mor.

Tabulka 40: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf

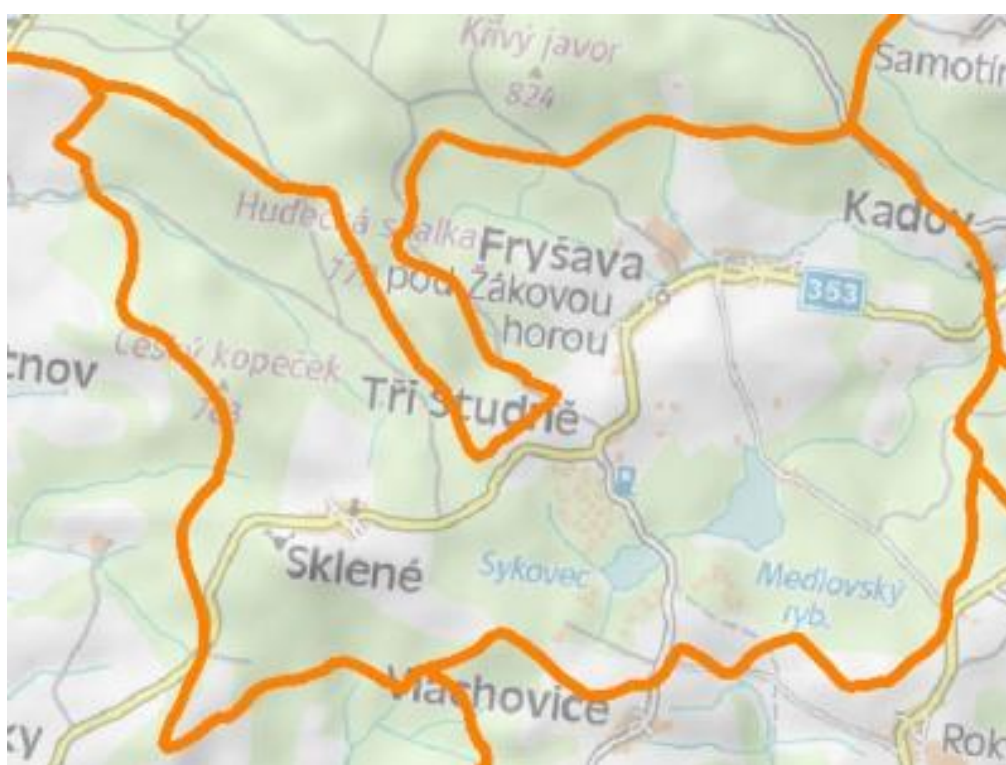
ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídle
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů (Kalvárie, Starý dvůr)
- zachovat, popřípadě posilovat začlenění sídla do krajinného rámce
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítka a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu
-
- *Náměstí*
- zachovat historický charakter náměstí s partií kostela a vzrostlou zeleň
-
- *Maršovice*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského a průmyslového areálu (barva, materiály, zeleň)
- při výstavbě dodržovat všeobecné podmínky pro výstavbu v CHKO
-
- *Medín*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko areálu (barva, materiály, zeleň)
-
- *Sporten*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko areálu (barva, materiály, zeleň)

6.11 Fryšava – Sklené

6.11.1 Charakteristika

Z části intenzivně využívaná zemědělská krajina dvou odlesněných enkláv obklopená lesy, navazující na Centrální hřbet s výrazným uplatněním a celkovou převahou orné půdy o velkých výměrách měnících měřítko krajiny i celkový vzhled krajiny. Krajina vyniká několika odlišnými obcemi, zejména: Fryšavou, která je položena v údolí podél vodního toku horní Fryšávky a podél komunikace a udává i základní chápání rozměru celého prostoru, s mnoha průhledy do okolní krajiny a obcí Sklené, položené do SZ orientovaného svahu. Charakter celku dotváří především lesní porosty v okrajích, které celý prostor MKR vymezují, vyjma zalesněné Medlovské sníženiny a přechodového pásu mezi Skleným a Fryšavou. K diskusi zůstává, zda tento KC by neměl být součástí Centrálního hřbetu, na který bezprostředně navazuje.

Mapka 20: Vymezení MKR Fryšava - Sklené.

6.11.2 Vnější pohledy

Krajina MKR poskytuje z několika vyhlídek pohled především na zemědělskou krajinu velkých polí v podzimním a jarním období často „hnědo-zelený“ výraz. V okolí Medlova se nachází rekreační areál s objemově i proporčně odlišnými stavbami a četnými chatovými koloniemi.

6.11.3 Dominanty

Pohledecká skála – přírodní dominantna kopce, v jehož vrcholové části je skalní masiv a v jeho blízkosti pak drobný vojenský prostor s tubusem vysílače a stožárem hlásky leteckého provozu, který vystupuje cca 30 m nad okolní porost a tvoří tak kulturní dominantu kraje. Stožár stírá původní charakter přírodní dominanty, což umocňuje jeho světelné značení (stroboskop).

Příhradové stožáry u Studnic – cca 40 m vysoké stožáry 400 kV příhradové konstrukce umístěné v exponované lokalitě mírného svahu ukloněného Z až JZ směrem, které se uplatňují poměrně silně v krajinné scéně okolních MKR.

Pasecká skála – skalní útvar ve vrcholové části zalesněného kopce.

Studnické stendy – tři stožáry příhradové konstrukce umístěné v pohledově exponovaném svahu u Studnic.

Stožár GSM – menší stožár mobilního operátora s technologiemi nad Fryšavou v lese.

6.11.4 Interiér

Interiér krajiny MKR je utvářen dvěma dominantními složkami: ornou o velkých plochách, která nahradila původní členění krajiny a lesy, jež vymezují z části prostor MKR a z části jej vyplňují. Volná krajina jednotlivých enkláv je doplněna fragmenty připomínajícími původní strukturu (části mezí, kamenné snosy, zbytky kamenic, remízky, travnaté pásy a louky, mokřady), nečetnou vzrostlou zelení solitérní nebo ve shlucích, která je zejména v okrajích enkláv a často navazuje na okraje lesních porostů. V okolí Fryšavy je bezesporu nejcennějším územím vodní tok Fryšávky, který je částečně technicky upraven, v SV části pak veden v původním korytě s doprovodnými prvky luk, mezí a vzrostlou zelení. Celý prostor připomíná původní strukturu krajiny Fryšavska. Na řece Fryšávce i v prostoru Medlova jsou patrná vodní díla bývalých mlýnů, ale i dochované stavby nebo jejich zbytky. Specifickým prostorem je soustava dvou větších rybníků ve sníženě Medlov a Sykovec, v jejichž okolí jsou četné rekreační areály (mnohdy předimenzované) s hotely, chatkami a tábořišti. Oba rybníky jsou chovné a v létě slouží ke koupání. V prostoru lze nalézt reliktní hadcový bor. Na tento prostor navazuje výrazný rekreační komplex z podnikových chat a chatové kolonie na Třech Studních, jež se výrazně uplatňují v rámci sídla Tři Studně, které je tvořeno dvěma částmi centrální obcí se shlukovou zástavbou a oddělenou rozptýlenou zástavbou v samostatném prostoru. Rozptýlená zástavba Třech Studní patří vzhledem ke své dochovanosti k velmi cenným partiím obce a je minimálně zasažena rekreačními areály. Okolí obce Sklené patří ke krajinářsky hodnotnějším částem KC. Jsou zde dochované fragmenty podmáčených luk a olšin, louky a pole s fragmenty mezí a remízků se vzrostlou zelení. Obec je položena do svahu a rámována ze všech stran lesy. Vrchní část navazuje na velké plochy orné. Hlavní komunikace jsou v MKR vedeny v původní historické stopě a jsou často lemovány dřevinami, místy věkovitými. V prostoru Třech Studní je výrazná absence zeleně v okolí komunikace. Obec se obecně vyznačuje četnými dochovanými objekty tradiční lidové architektury, které jsou mnohdy nešťastně přestavěny nebo kontrovány nevhodnými novostavbami. Četné novostavby (Sklené, Fryšava, Tři Studně) snižují estetický dojem. Sklené se vyznačuje v některých částech zanedbaným vzhledem. V krajině se místy dochovaly úvozové cesty, z nichž některé byly zpevněny asfaltovým povrchem. V některých částech se výrazně uplatňuje rekreační charakter krajiny. Sakrální architektura je zastoupena v obcích především drobnými kapličkami, vyjma Fryšavy, kde je kostel. V obcích i ve volné krajině lze nalézt četná boží muka, často z litiny, pravděpodobně vyrobené v místních železárnách v době rozmachu těžby a zpracování železné rudy.

6.11.5 Urbanizované prostory

- Sykovec [u110] – lesní rybník využívaný k rekreaci a pěstování ryb s rekreačními areály v okolí.
- Medlov [u76] – rekreační areál v okolí rybníka Medlov.

- Sklené [u74] – horská obec ve svahu Sklenského vrchu trpící četnými nevhodnými přestavbami a novostavbami.
- Fryšava [u60, u61, u69] – horská ves řadového typu s heterogenní zástavbou s četnými přestavbami, objemově i proporčně nevhodné stavby zemědělského areálu na okraji obce s ocelokolnami a silážními jámami s betonovými okraji
- Tři Studně [u72, u73, p33] – rozporuplná obec, z části silně narušená rekreační zástavbou chat a hotelů a z části s vysoce cennou dochovanou rozptýlenou zástavbou [prostor: p33] s převahou typických tradičních usedlostí v historicky daném rovinatém prostoru na okraji lesa.

6.11.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Medlov – Sykovec [p34] – prostor v okolí dvou rybníků v lesích se silným uplatněním rekreačního prvku s hotely, chatkami a tábořišti
- Horní tok Fryšávky [p67] – prostor s meandrujícím tokem řeky s doprovodnými břehovými porosty a loukami

6.11.7 Znamy přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 41: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znamy přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Lesní porosty smrčín ohraničující enklávy minimální příměsí ostatních dřevin s členitými, ale pravidelně „ukrajovanými“ okraji	zásadní	+	běžný
Navazující odlesněná část reliéfu Centrálního hřbetu, který reprezentuje kulminační část Devítiskalské vrchoviny s vyklenutým povrchem a protáhlými úzkými hřbety	spoluurčující	+	běžný
Kulturní louky a pastviny	spoluurčující	+	běžný
Vzrostlá mimolesní zeleň ve volné krajině doprovázející fragmenty mezí, remízků a komunikace vytvářející stromořadí, solitery i místy shluky zapojených porostů s keři, místy typický jeřáb a bříza	spoluurčující	+	běžný
Vodní tok horní Fryšávky s doprovodnou vzrostlou zelení a loukami	spoluurčující	+	běžný
Fragmenty podmáčených luk a květnatých luk sušších stanovišť (chráněná území)	doplňující	+	význačný
Doprovodná zeleň (olšiny, jasany) s travními společenstvy v okrajích vodních nádrží s místy rákosinami	doplňující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v sídlech s věkovitými stromy	doplňující	+	běžný
Travnaté pásy v krajině oddělující pole a komunikace	doplňující	+	běžný
Reliktní bory na hadcích	doplňující	+	význačný
Ruderální vegetace v místech lidské činnosti (zbor, skládka)	doplňující	-/+	běžný
Zeleň zahrad s ovocnými dřevinami	doplňující	+	běžný
Znamy kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Intenzivně obdělávané zemědělské plochy o velkých výměřích s absencí vzrostlé zeleně bez travnatých pásů oddělujících jednotlivé kultury	zásadní	-	běžný
Hospodářský charakter lesních porostů umocněný pravidelnými okraji	spoluurčující	-	běžný
Komunikační síť vedená převážně v původní historické stopě	spoluurčující	+/0	běžný

Dochovaný historický způsob osídlení horských vsí vázaný na využití krajiny	spoluurčující	+	běžný
Neuspořádané rekreační areály s hotely, tábořišti, a chatkami, chatové kolonie (Tři Studně, Sykovec, Medlov) vymykající se tradiční architektuře s mnoha nešťastně architektonicky řešenými objekty	spoluurčující	-	běžný
Rybníky Sykovec, Medlov	spoluurčující	+	běžný
Četné přestavby tradičních objektů a nevhodně řešené novostavby s prvky a tvary bez pochopení kontextu v obcích i na jejich okrajích	spoluurčující	-	běžný
Dochované objekty tradiční lidové architektury s typickými zdobnými prvky jednotlivých období v obcích i rozptýlených zástavbách	doplňující	+	běžný
Patrné pozůstatky po těžbě hlíny a železné rudy	doplňující	+	běžný
Dochované objekty mlýnů a hamrů a vodní díla	doplňující	+	běžný
Objekty zemědělských areálů nadměrných měřítek	doplňující	-	běžný
Neusměrněné pronikání nové zástavby bez přizpůsobení k původní	doplňující	-	běžný
Nová výstavba kontrující s dochovanými enklávami původních tradičních objektů bez začlenění či podřízení se původnímu konceptu se zřetelem na historickou kontinuitu (řadovky, typizované katalogové rodinné domky, proporčně i objemově nevhodné rodinné domy - vily)	doplňující	-	běžný
Drobné objekty sakrální architektury (kapličky, kostel ve Fryšavě, četná boží muka ve volné krajině i v obcích)	doplňující	+	běžný
Drobné komunikace tradičně zpevněné štětováním nebo udusáním s travnatými okraji nebo i s doprovodnou zelení, úvozy	doplňující	+	běžný
Fragmenty mezi s kamenicemi, kamenné snosy, remízky s doprovodnou zelení s náznaky původních plužin vytvářející doklad o struktuře původní krajiny	doplňující	+	běžný
Okraje sídel vytvářející náznaky původních humen s ovocnými dřevinami	doplňující	+	běžný
Nevhodné úpravy venkovských zahrad s implantací okrasných exotických dřevin, skalek připomínající městské zahrady	doplňující	-	běžný
Rekreační charakter některých objektů se snahou zvýraznění tvarosloví lidových staveb bez pochopení kontextu	doplňující	-	běžný
Neuspořádanost a nepořádek veřejných prostorů s mnohdy zbytečně velkými zpevněnými plochami zejména asfaltovým povrchem bez jakéhokoliv členění s absencí zeleně	doplňující	-	běžný
Oplocení pozemků a zahrad tradičními plaňkovými ploty s kamennými zídkami	doplňující	+	běžný
Znatelné projevy odvodňování krajiny drenáží a technicky upravenými vodními toky zatrubněním nebo narovnáním koryta se zpevňujícími prvky	doplňující	-	běžný
Technické prvky v krajině elektrické nadzemní vedení, GSM stožár nad Fryšavou, doprovodné technické prvky v okolí komunikací (značení), nevhodné oplocení	doplňující	0/-	běžný

6.11.8 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 42: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Kontrast velkých intenzivně obdělávaných ploch s drobnými intimními prostory se vzrostlou zelení	spoluurčující	-/0	běžný
Přírodní charakter intimních prostorů a dochovaných fragmentů podmáčených luk	spoluurčující	+	běžný
Silné působení krajinné scenérie zalesněného Centrálního hřbetu a ostatních částí krajiny spolu s členitým reliéfem stírající do určité míry hospodářský výraz krajiny	spoluurčující	+	běžný/význ.
Četné novostavby kontrující s původním uspořádáním obce a původními soubory dochovaných tradičních objektů lidové architektury	spoluurčující	-	běžný
Silně se uplatňující rekreační charakter některých prostorů působící neuspořádaně a předimenzovaně v kontrastu s okolní krajinou	spoluurčující	-	běžný
Rybníky v lesním prostředí	spoluurčující	+	běžný
Zimní aspekt bílých plání se zasněženými zelenými lesy	spoluurčující	+	běžný
Jarní a podzimní neutěšený vzhled oranisek	spoluurčující	-	běžný

6.11.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 43: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Mozaika velkých ploch daných současným intenzivním hospodářským využitím	zásadní	+/-	běžný
Dominující odlesněný zoraný kopec nad Fryšavou (Fryšavský kopec) vytvářející předěl s umocňující dojem intenzivně využívané zemědělské krajiny	spoluurčující	-	běžný
Dominantní celek zalesněného Centrálního hřbetu se hřbetem Křivého javoru	spoluurčující	+	běžný
Mírně se uplatňující Pasecká skála vystupující z lesního porostu	doplňující	+	běžný
Plošné dominanty zemědělských areálů odlišného měřítka	doplňující	-	běžný
Technicistní výškové dominanty stožárů (Studnice, GSM nad Fryšavou) zesilující projev technických prvků v krajině	doplňující	-	běžný
Rekreační využití některých částí kontrující s drobnými přírodními prostory a intenzivně obdělávanými plochami	doplňující	-/+	běžný

6.11.10 Základní krajinné složky a prvky

- Lesy tvořené smrkovými monokulturami
- Intenzivně obdělávané zemědělské plochy orné
- Vzrostlá zeleň doprovázející komunikace a vodní toky
- Urbanizované prostory
- Rekreační komplexy
- Rybníky

6.11.11 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území MKR se nachází ve III. zóně ochrany přírody CHKO, cenné části pak v I. zóně.

Vyhlášená maloplošná chráněná území: PP Olšina u Skleného, PP Sklenské louky

6.11.12 Narušení z hlediska krajinného rázu

Intenzifikace zemědělství, která vyžaduje velké plochy orné, výrazně setřené struktura původní krajiny, rekreační využití krajiny, technicistní dominanty stožárů, předimenzované těleso křižovatky Tři Studně – Fryšava – Sklené, objemově a proporčně cizorodé stavby zemědělského areálu ve Fryšavě a rekreačních zařízení a hotelů na Medlově.

6.11.13 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb na horizont, odlesnění drobných lesů a odstranění místní členitosti jejich okrajů, vedení nových komunikací v odlišném trasování, které nevychází z historického kontextu, výstavbu komunikací v rozporu s měřítkem krajiny, výstavbu technických dominant a instalaci technických prvků do volné krajiny, objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na kontext, zastavování specifických průhledů ze zastavěného území a vyhlídek, budovy umístěné v pohledových osách vedoucích ke krajinářsky exponovaným prostorům volné krajiny a sídel, nevhodné přestavby tradičních objektů lidové architektury, nevhodné zahuštění stávající urbanistické formace sídel, odvodňování krajiny a technickou úpravu vodních toků, zvýšení plochy orné, rozorání nebo zastavění luk, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků (oplocení, značení, informační tabule, prvky členící fasády domů, technické prvky, skleníky apod.), výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků.

6.11.14 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Fryšava - Sklené

Tabulka 44: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
- zachovat zbytky historického členění pozemků (úvozy, meze)
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- zachovat zbytky kamenic
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů
- rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru, zejména u sídel se zachovanou urbanistickou strukturou rozvolněné a skupinové zástavby
- zachovat členité okraje lesa
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel, zejména u rozvolněných zástaveb a samot
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
- ve volné krajině neumísťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy

- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- zachovat vnější charakter zemědělských uzavřených usedlostí a ostatních architektonicky cenných objektů lidové architektury
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
- vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítká a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu
-
- *Sykovec - Medlov*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko rekreačních areálů a staveb
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- zachovat a posilovat přírodní charakter prostoru
-
- *Medlov*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko rekreačních areálů a staveb
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- zachovat a posilovat přírodní charakter prostoru
-
- *Sklené*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko některých obytných objektů a objektu DDM
-
- *Fryšava - obec*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítko zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko školy
- zachovat působení dominanty kostela v některých průhledech a pohledech
- zachovat působení a pohledy na alej u zemědělského areálu
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
-
- *Tři Studně – rozvolněná zástavba*
- zachovat jedinečnost a vysokou estetickou hodnotu partie statku
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)
- uplatňovat zprůsněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby u rozvolněné zástavby zachovat vnější charakter zemědělských usedlostí

-
- *Tři Studně obec*
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko Hotel u Loubů
- úpravy, přestavby rekreačních chat v chatových lokalitách povolovat pouze za předpokladu, že se nezhorší jejich působení na krajinu (zachování výškové hladiny zástavby, zachování krycí zeleně, atd.)

NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- iniciovat vytvoření chlumku na Fryšavském kopci s výsadbou vzrostlé zeleně a podporovat výsadbu alespoň části původních mezí v rámci celého kopce
- podporovat výsadbu původních dřevin (buk, javor, jedle) v lesích, stanovištní obnova
- podporovat obnovu mezí ve volné krajině
- podporovat výsadbu dřevin podél komunikací (doplnění prázdných prostorů)
- podporovat celoroční pastvu s výsadbou zeleně do pastevních areálů

ZV/12 Sněžensko

6.11.15 Charakteristika

Intenzivně využívaná zemědělská krajina uprostřed lesních komplexů navazující na Centrální hřbet s převahou orné půdy o velkých výměrách měnících měřítko krajiny. Otevřená, mírně ukloněná k J, zemědělsky intenzivně hospodářsky využívaná krajina s převahou orné půdy o velkých výměrách v okolí obce Sněžné s malebnými kouty na okrajích (Krátká, Samotín a Blatiny, okolí Kadova); Masarykova léčebna TBC v SV části v lesním porostu. V minulosti bylo Sněžensko svým charakterem četných mezí, kamenic, drobných mokřadů, vývozových cest více součástí krajiny horního toku Fryšávky; vlivem intenzifikace zemědělské výroby v období normalizace (70. léta min. stol.) změnila krajina Sněženska svou původní malebnou tvář. Dopady této intenzifikace spočívají v razantním odstranění původní krajinné struktury plužin a polních cest scelením orné, odvodněním značné části podmáčených stanovišť, nahrazením původní pestré mozaiky krajiny fádni zemědělskou krajinou a odlišují tak krajinu Sněženska od okolních. Změnou velikosti ploch orné půdy došlo ke změně původního drobnějšího měřítka krajiny. Původní struktura krajiny je zachována jen v drobných fragmentech a částečně v cenném prostoru v okolí Kadova a prostoru Krátká – Samotín – Blatiny. Východní strana Sněžného je značně poznamenána agresivní novou výstavbou z konce minulého stol. (novostavby rodinných domů, zemědělský areál, který tvoří dominantu místa), naopak západní si stále i přes nepříznivé zásahy v okrajích sídla zachovává svou původní tvář i pro četné fragmenty mezí se vzrostlou zelení. Dominantou kraje je Buchtův kopec s dominantou radarové stanice leteckého provozu. Ve V části Sněženska je v mělkém údolí uprostřed polí drobná soustava malých rybníků lemovaných vzrostlou zelení s fragmenty luk zakončená Líšeňským dvorem (rekreační využití).

Mapka 21: Vymezení MKR Sněžensko.

6.11.16 Vnější pohledy

Krajina Sněženska je v poměrně v pohledově exponovaném prostoru, který je odlesněným pokračováním Centrálního hřbetu. Charakterem reliéfu se od centrálního hřbetu neliší, není však zalesněný. Krajina se vyznačuje velkou rozlohou orné v členitém reliéfu s ostatními prvky krajiny.

6.11.17 Dominanty

Kostelní věž katolického kostela ve Sněžném – uplatňuje se jako dominanta místa.

Zemědělský areál v horní části Sněžného – rozsáhlý agresivní a necitlivě umístěný stavební komplex železných „hangárů“ ocelokolen a betonových budov hmotově i proporčně mimo měřítko krajiny i navazujícího urbanizovaného území.

Radarová stanice na Buchtově kopci – zajímavě řešená kulturní dominanta s „míčovitou“ kopulí zvyšující mírně se uplatňující přírodní dominantu Buchtova kopce.

Křovina a Centrální hřbet – mohutný zalesněný masiv Centrálního hřbetu.

Dráteníčky – skalisko uplatňující se ve vrcholové partii kopce především v S a SV směru.

Malínská Skála – soubor skal ve vrcholové partii Centrálního hřbetu uplatňující se S a SV směrem, z Milovské kotliny především díky rozsáhlé pasece.

Pohledecká skála – přírodní dominanta kopce, v jehož vrcholové části je skalní masiv a v jeho blízkosti pak drobný vojenský prostor s tubusem vysílače a stožárem hlásky leteckého provozu, který vystupuje cca 30 m nad okolní porost a tvoří tak kulturní dominantu kraje. Stožár stírá původní charakter přírodní dominanty, což navíc umocňuje jeho světelné značení (stroboskop).

Příhradové stožáry u Studnic – cca 40 m vysoké stožáry 400 kV příhradové konstrukce umístěné v exponované lokalitě mírného svahu ukloněného Z až JZ směrem, které se uplatňují poměrně silně v krajinné scéně okolních KC, stožáry slouží k výzkumu námrazy.

6.11.18 Interiér

Velká část krajiny působí odtažitě díky „neprůchodnosti“ nadměrných zemědělských ploch. O to větší hodnotu získávají jakékoliv odlišující se prvky a složky krajiny představované fragmenty původních mezí, lesíky, vývozy, solitérní mimolesní vzrostlá zeleň, nebo rybníční soustava Líšeňského dvora. Kontrastním a cenným prostorem je krajina v okolí obce Kadov především pro horní tok Fryšávky s doprovodnou zelení a loukami a četnou vzrostlou zelení v sídle. Neznámějším a nejvíce vyhledávaným je však bezesporu prostor v okolí Samotína, Krátké a Blatin, kde se dochovaly četné meze, kamenice s typickým porostem borůvek a jeřábu ptačího, louky, skalky a „balvany“ a vývozové tradičně zpevněné cesty s rozptýlenou zástavbou s převahou tradičních objektů lidové architektury. Tento prostor skýtá mnoho monumentálních pohledů na dvě typické dominanty Centrálního hřbetu: Malínskou skálu a Dráteníčky. Samotín a Blatiny jsou odděleny od sebe krátkým zatravněným sedlem. Krátká je umístěna za hřbetem. Měřítko tohoto prostoru odpovídá původnímu měřítku krajiny Sněženska. Nedostatkem je bezesporu převaha rekreačního využití sídel s dopadem na jejich okolí. Krajina v okolí Sněžného má díky své současné struktuře tři kontrastní tváře: střídání barev „hnědého oraniska“ působícího značně neutěšeně se žluto-zlatým a zeleným barevným aspektem dozrávajících obilí a ostatních plodin v letním období a bílých zasněžených plání v zimě. Východní část v okolí obce Sněžné je převážně monotónní doplněna drobným údolím nad Líšeňským dvorem s cennými partiemi rybníční soustavy v „přírodním“ prostředí a bývalým panským dvorem.

6.11.19 Urbanizované prostory

- Sněžné [u56] – významná středisková obec, s kompaktní, avšak značně znehodnocenou tradiční zástavbou přestavbami a novostavbami, rozsáhlý zemědělský areál dominující obci, značná neuspořádanost a nepořádek.
- Kadov [u64] – viz dále.
- Blatiny-Samotín-Krátká [p26, p23, u58, p24]– viz dále.

6.11.20 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Blatiny-Samotín-Krátká [p24] – prostor nejednoznačně vizuálně vymezený, jehož hlavním rysem je spojení velmi specifické části Sněženska, charakterizované roztroušenou zástavbou v krajinářsky exponovaném a esteticky vyváženém prostředí. Zahrnuje okolí Samotína, Blatin a Krátké a je částečným vyústěním Milovské kotliny. Samotín je přehledný, uzavřený prostor s roztroušenými skupinami statků a chalup. Prostor je jasně vymezený reliéfem sníženiny, zalesněnými porosty centrálního hřbetu. Typické je drobné měřítko, charakterizované rozptýlenou zástavbou, členitými okraji lesů a zemědělskými pozemky. Vysoce hodnotná lidová architektura v souladu s přírodním prostředím. Krátká tvoří prostor kompaktní intaktní zástavby horského typu. Blatiny tvoří prostor shlukové a roztroušené zástavby. Součást většího prostoru v severovýchodně ukloněném svahu, poskytujícím pohledy do okolní krajiny, s kulisami dominant Buchtova a Vysokého kopce. Prostor je charakterizován vysoce hodnotnou rozptýlenou zástavbou v efektním krajinném rámci luk a pastvin s dochovanými podmáčenými loukami a drobným rybníkem na dně údolí. Četná rozptýlená zeleň v sídle, podél cest a v dochovaných mezích. Mezi Krátkou a Samotínem doposud patrné původní plužiny oddělené kamenicemi se vzrostlou zelení.
- Kadov [p30] – prostor utvářený kotlinou, na jejímž dně se rozkládá obec Kadov s okolními partiemi luk, polí a pastvin. Krajinářsky hodnotný interiér členitého prostoru s četnými přírodě blízkými a přírodními prvky, s přirozeným tokem Fryšávky s břehovými porosty a bohatou doprovodnou zelení sídla a podél komunikací. Přirozenou osu prostoru tvoří Fryšávka. Dominantami je mohutně se projevující zalesněný masiv Křoviny a skalní výchoz Pasecké skály. Typický je harmonický poměr polí, luk a lesů a zastavěného území s vysokým podílem vzrostlé zeleně. Obec se vyznačuje architektonicky vysoce hodnotnou zástavbou tradičních objektů.
- Líšenský dvůr [p28] – drobný prostor původního zemědělského statku sloužícího dnes k rekreaci se soustavou drobných rybníků.
- Zálesí [p62] – odlesněný převážně zatravněný prostor v současné době tvořený rozptýlenou zástavbou několika staveních ve svahu.

6.11.21 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 45: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Specifický tvar reliéfu, který je pokračováním odlesněné části Centrálního hřbetu (Devítiskalská vrchovina) uklánějícího se převážně k údolí modelovanému Fryšávkou	spoluurčující	+	běžný
Lesní porosty smrčin vymezující V část KC s minimální příměsí ostatních dřevin s parvidelně „ukrajovanými“ okraji	spoluurčující	+	běžný

Kulturní louky a pastviny	doplňující	+	běžný
Drobné fragmenty podmáčených luk a sušších stanovišť s charakteristickou vegetací	doplňující	+	běžný
Drobné lesíky s pravidelnými okraji se smrkem a borovicí s příměsí ostatních dřevin	doplňující	+	běžný
Vzrostlá mimolesní zeleň ve volné krajině doprovázející fragmenty mezí, remízků a komunikace vytvářející stromořadí, solitery i místy shluky zapojených porostů s keři, místy typický jeřáb a bříza	doplňující	+	význačný
Vodní tok Fryšávky s přírodními porosty olší a podmáčených luk v okolí Kadova	doplňující	+	běžný
Doprovodná zeleň s travními společenstvy v okrajích drobných rybníků nad Líšeňským dvorem	doplňující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v sídlech s věkovitými stromy	doplňující	+	běžný
Travnaté pásy v krajině oddělující pole a komunikace	doplňující	+	běžný
Ruderální vegetace v místech lidské činnosti (zbor, skládka)	doplňující	-	běžný
Zeleň zahrad s ovocnými dřevinami	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Intenzivně obdělávané zemědělské plochy o velkých výměrách s absencí vzrostlé zeleně bez travnatých pásů oddělujících jednotlivé kultury	zásadní	-	běžný
Hospodářský charakter lesních porostů umocněný pravidelnými okraji	zásadní	-	běžný
Komunikační síť hlavních silnic vedená převážně v původní historické stopě	spoluurčující	+/-0	běžný
Celkově snížený estetický a architektonický výraz sídla Sněžné s agresivní zástavbou ve východní části	spoluurčující	-	běžný
Roztroušené zbytky mezí a remízků dokládající historické využití krajiny v okolí Samotína, Blatin a Krátké	spoluurčující	+	význačný
Objekty zemědělských areálů nadměrných měřítek vůči původní zástavbě i měřítku krajiny (Sněžné, Krátká)	spoluurčující	-	běžný
Částečně dochovaný historický způsob osídlení horských vsí vázaný na využití krajiny s uliční zástavbou	spoluurčující	+	běžný
Dochovaná urbanistická struktura rozptýlené zástavby Blatin a Samotína a volně rozestavenými obcemi kolem rozlehlé návsi v Krátké	spoluurčující	+	význačný
Znatelné projevy odvodňování krajiny drenáží a technicky upravenými vodními toky zatrubněním nebo narovnáním koryta se zpevňujícími prvky	spoluurčující	-	běžný
Četné přestavby tradičních objektů a nevhodně řešené novostavby s prvky a tvary bez pochopení kontextu razantně se uplatňující v krajinném obrazu sídla (Sněžné)	spoluurčující	-	běžný
Dochované objekty tradiční lidové architektury (Kadov, Blatiny, Samotín) zemědělské dvory a měšťanské domy (Sněžné) s typickými zdobnými prvky jednotlivých období v obcích i rozptýlených zástavbách	spoluurčující	+	běžný

Dochované objekty mlýnů a hamrů a vodní díla v Kadově	doplňující	+	běžný
Novostavby se snahou o dodržení členění i proporcí a objemu odpovídajícímu charakteru původní zástavby, avšak bez pochopení kontextu mnohdy v nevhodných pohledově exponovaných místech	doplňující	-	běžný
Objekty sakrální architektury (kapličky, kostely ve Sněžném, boží muka ve volné krajině i v obcích)	doplňující	+	běžný
Fragmenty drobných komunikací tradičně zpevněných štětováním nebo udusáním s travnatými okraji nebo i s doprovodnou zelení, úvozy	doplňující	+	běžný
Pozůstatky typických mezí s kamenicemi v rastru původní struktury krajiny v okolí Teplé nad Samotínem s kamenicemi s kamennými snosy, remízky s typickou vegetací borůvek, jeřábů a bříz s travinami	doplňující	+	význačný
Nevhodné úpravy venkovských zahrad s implantací okrasných exotických dřevin, skalek připomínající městské zahrady	doplňující	-	běžný
Rekreační charakter některých objektů se snahou zvýraznění tvarosloví lidových staveb bez pochopení kontextu	doplňující	-	běžný
Oplocení pozemků a zahrad tradičními plaňkovými ploty s kamennými zídkami	doplňující	+	běžný
Technické prvky v krajině - elektrické nadzemní vedení, doprovodné technické prvky v okolí komunikací (značení), nevhodné oplocení	doplňující	0/-	běžný

6.11.22 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 46: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Značný kontrast prostorů s částečně dochovanou strukturou původní krajiny včetně sídel s velkými intenzivně obdělávanými plochami stírajícími strukturu krajiny i původní měřítko a Sněžného, sídla s narušeným krajinným obrazem	spoluurčující	-	běžný
Harmonický kulturní charakter intimních prostorů a dochovaných fragmentů podmáčených luk s přírodními prvky	spoluurčující	+	běžný
Značně proměnlivé a (nepřijatelné) aspekty ročních období	spoluurčující	-/+	běžný
Kontrast původní poměrně kvalitní zástavby s novostavbami a přestavěnými objekty ve Sněžném, četné novostavby kontrující s původním uspořádáním obce a původními soubory dochovaných tradičních objektů	doplňující	-	běžný

6.11.23 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 47: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Převážně setřená struktura krajiny rozoráním mezí a odstraněním původní sítě polních cest, vývozů – ztráta charakteru a měřítka krajiny	zásadní	-	běžný
Odlíšující se prostory zachovávající původní strukturu krajiny	spoluurčující	+	význačné
Kulturní dominantu se zajímavým projevem na Buchtově kopci - radarová stanice ŘLP	spoluurčující	0	význačný

Drasticky se uplatňující dominanta zemědělského areálu ve Sněžném, který stírá celkový charakter původně malebné obce	spoluurčující	-	běžný
Typické přírodní dominanty skal – Dráteničky, Malínská skála	spoluurčující	+	význačný
Kulturní dominanta radarové stanice civilního ŘLP na Buchtově kopci	spoluurčující	+/-	význačný
Mírně se uplatňující dominanta kostelní věže ve Sněžném	doplňující	+	běžný
Výrazně se uplatňující dominanta vojenské hlásky a stožáru ŘLP na Pohledecké skále díky světelnému označení	doplňující	-	běžný

6.11.24 Základní krajinné složky a prvky

- Zemědělské plochy – orná
- Drobné lesy
- Kulturní louky
- Kamenice a meze v původní struktuře
- Urbanizované prostory venkovských sídel

6.11.25 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území KC se nachází ve III. zóně ochrany přírody CHKO s cennými částmi ve II. zóně..

Na území Sněženska nejsou vyhlášena maloplošná zvláště chráněná území.

6.11.26 Narušení z hlediska krajinného rázu

Intenzifikace zemědělské velkovýroby v podobě scelených ploch orné, proporčně i objemově nevhodná zástavba zemědělských areálů i četných novostaveb, odvodnění krajiny, absence mimolesní vzrostlé zeleně.

6.11.27 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb na horizont a do průhledů, odlesnění drobných lesů, zvýšení, výstavbu komunikací nerespektujících měřítko krajiny, zesílení geometrizace krajiny, narušení specifických krajinných prostorů či změnu jejich charakteru, výstavbu technických dominant a instalaci technických prvků do volné krajiny zesilujících uplatnění ostatních technických prvků, objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na kontext zesilující uplatnění prvků snižujících estetickou hodnotu krajinného rázu, zastavování volných průhledů ze zastavěného území a vyhlídek, zvětšení plochy orné, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků zesilujících uplatnění negativních znaků charakteristik krajinného rázu, výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací.

6.11.28 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Sněžensko

Tabulka 48: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- důsledná ochrana západní části Sněžného s mnoha krajinnými prostory
- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat průhledy na výrazné scenérie

- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
- zachovat zbytky historického členění pozemků (úvozy, meze)
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- zachovat zbytky kamenic
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů (Damašek, České Milovy, Polsko)
- rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru, zejména u sídel se zachovanou urbanistickou strukturou rozvolněné a skupinové zástavby
- rozvoj sídel realizovat pouze na základě komplexního posouzení prostřednictvím územního plánu
- zachovat členité okraje lesa
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel, zejména u rozvolněných zástaveb a samot
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
- ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- zachovat vnější charakter zemědělských uzavřených usedlostí a ostatních architektonicky cenných objektů lidové architektury
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
- vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítka a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu
-
- *Samotín*
- zachovat jedinečnost a vysokou estetickou hodnotu partií tvořených stavbami lidové architektury
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělské usedlosti
-
- *Krátká*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítka zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
- revitalizovat malé vodní nádrže v sídle
-
- *Blatiny*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítka zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- zvětšovat podíl extenzivních sadů a solitérů ovocných dřevin
- zachovat přírodní charakter drobných vodotečí a podmáčených luk
- neumisťovat nové stavby mimo stávající stavební místa
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby u rozvolněné zástavby a samot zachovat vnější charakter zemědělské usedlosti
-
- *Sněžné*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítka zemědělského

- areálu (barva, materiály, zeleň)
- vhodnými úpravami (architektonické prvky, barva) snížit nevhodné architektonické řešení a objemové měřítko staveb Na Sojčím vrchu
- zachovat působení dominanty obou kostelů
 -
 - *Kadov*
- zachovat charakter návsi se zelení
 -
 - Kadovsko
- zachovat „přírodní“ charakter nivy Fryšávky
 -
 - *Líšeňský dvůr*
- zachovat estetickou a historickou hodnotu staveb a jejího okolí včetně partie s rybníky
 -
 - *Zálesí*
- neumísťovat nové stavby
- zachovat charakter a složení kamenic
- zachovat cennou partii chalupy se žentourem
- uplatňovat zpřísněná kritéria pro úpravy okolí, úpravy zahrad, oplocení a drobné a doprovodné stavby
- zachovat vnější charakter zemědělský usedlostí

NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

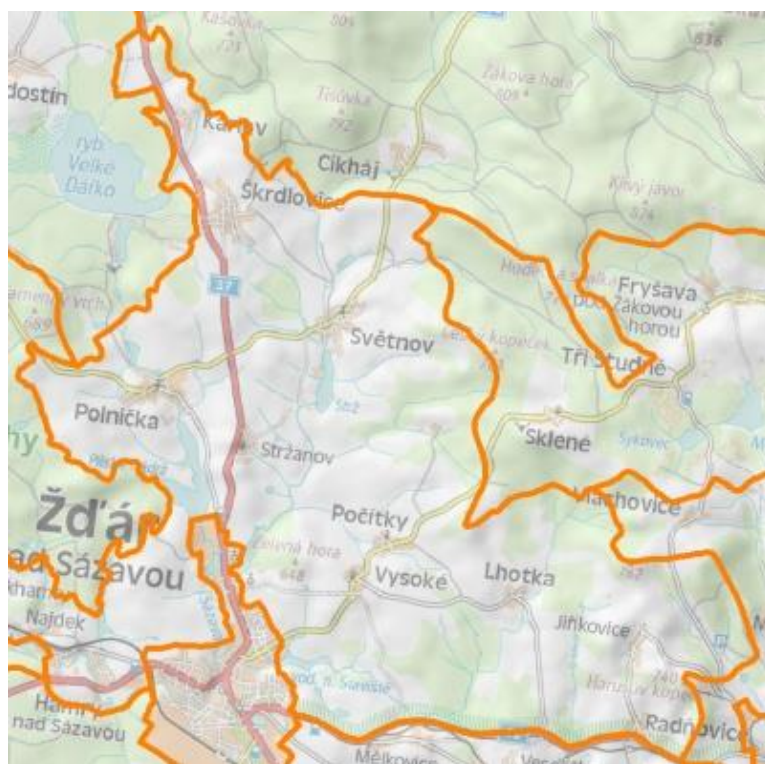
- podporovat alespoň částečnou obnovu původní struktury krajiny instalací mezi dělicích původní parcely, remízků, podporovat výsadbu chlumků i solitérní vzrostlé zeleně
- Iniciovat celkovou revitalizaci krajiny a revitalizovat zatrubněné a technicky upravené toky
- podporovat výstavbu rybníků ve vhodných prostorech
- Iniciovat zatravnění a pastevní formy
- podporovat extenzivní formy obdělávání krajiny
- Iniciovat a podporovat agroturistiku

6.12 ZV/13 Žďársko

6.12.1 Charakteristika

Převážně otevřená zemědělská krajina s drobnými lesy mělkými údolími, mnoha rybníky a vodními nádržemi a drobnými fragmenty přírodě blízkých společenstev s výraznou umělou osou silnice I. třídy, která pomyslně dělí krajinu Žďárska na dvě části. Prostor vymezují okolní lesy a na J straně navazující agresivní městská zástavba města Žďáru n.S. Krajinu tvoří plochá vrchovina, plochý povrch je rozřezaný údolími vodních toků; mozaika polí, luk a drobných lesíků. Území je odvodňováno Sázavou a jejími přítoky. Krajina částečně podřízená urbanizovanému prostoru města Žďáru nad Sázavou a vyznačuje se mnoha typizujícími znaky.

Městská krajina Žďáru s narušenou původní urbanistickou strukturou s vysokým podílem architektonicky nevhodných staveb působí na okolní krajinu jako technicistní dominantní komplex. Ten je vytvářen především výškovými budovami panelové zástavby, průmyslovými závody s vysokými komíny (Žďas, Tokoz apod.) a obytnými čtvrtěmi nevhodně situovaných řadových domů na obzoru. Severní okraj města utváří historický areál bývalého kláštera spolu s kostelem sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Tato část města se vyznačuje vysokými historickými hodnotami, které kontrastují s nevhodně umístěnou obytnou zástavbou na Zelené hoře a industriální výstavbou na S straně.

Mapka 22: Vymezení MKR Žďársko

6.12.2 Vnější pohledy

Krajina Žďárska poskytuje z okolní krajiny pohled do otevřené členité zemědělské krajiny s převahou velkých scelených ploch orné často rámovaných zelení a pravidelně ohraničenými lesy, s četnými porosty vzrostlé mimolesní zeleně. Sídla jsou mnohdy překvapivě umístěná v pohledově exponovaných lokalitách Škrdlovice, Vysoké, Světnov, Šlakhamry nebo v údolí vodních toků Polníčka, Hamry, Počátky, Lhotka. Původní struktura krajiny je dochována jen ve fragmentech a v místech údolí.

Krajina oplývá mnoha rybníky a rybníčními soustavami obklopenými vzrostlou zelení a vodními nádržemi Pilskou a Strží. Krajina poskytuje mnoho drobných specifických prostorů odlišujících se od ostatní krajiny zejména extenzivním využitím, početnými rybníky, vodními toky v přírodním prostředí.

6.12.3 Dominanty

Tisůvka – místy výrazně se uplatňující zalesněný kopec se skálou ve vrcholové části.

Klášter a kostel sv. Jana Nepomuckého – historicky velmi hodnotný soubor staveb cisterciáckého kláštera, poutního kostela na Zelené hoře.

Adamův kopec – mírně se uplatňující dominanta zalesněného kopce nad Pilskou nádrží.

Panelová bytová a industriální výstavba města Žďáru – agresivně se uplatňující městská zástavba s továrními komíny, „věžáky“.

TV vysílač na Harusově kopci – silně se uplatňující stožár TV vysílače ovlivňující celou okolní krajinu, které se „snaží“ stát pomyslným středem.

Tovární komín sklárny ve Škrdlovicích – uplatňující se dominanta továrního komína Škrdlovické sklárny.

6.12.4 Interiér

Celý prostor lze rozdělit do dvou částí: údolí Stržského potoka a jeho drobných přítoků a údolí Sázavy. Obě části se od sebe liší konfigurací prvků a složek nikoliv obsahem. Údolí Stržského potoka je rozsáhlé široce rozevřené údolí s velmi efektními partiemi v tzv. Světnovské sníženině s cennými biotopy podmáčených luk (PP Světnovské údolí), s drobnými rybníky, nádrží Strž s pokračováním malebného drobného prostoru Pod Strží. Stržský potok je místy technicky upraven a narovnan a působí tak spíše jako odvodňovací strouha; na okraji městské zástavby (klášter) však vytváří velmi efektní a přírodně cenné podmáčené území pod strání (PP Louky u Černého lesa). Celý prostor je doplněn drobnými lesy a především tvořen intenzivně využívanými plochami orné s drobnými fragmenty luk. Údolí Sázavy je charakterově velmi podobné dominuje mu však rybníční soustava zakončená měřítkově odlišnou Pilskou nádrží u města Žďáru n.S. V okolí rybníků jsou často vyvinuta a zachována cenná přírodní společenstva podmáčených luk (PP Pod Kamenným vrchem). Rozsáhlé plochy orné s fragmenty mezí a místy dochovanými alejemi podél cest, drobnými remízky, rybníky a nádržemi dává celkový charakter krajině Žďárska. Lze zde najít četné malebné kouty v okolí Polničky, Hamrů nad Sázavou, ale i v blízkosti města Žďáru nad Sázavou, které je obklopeno drobnými i většími rybníky zasazenými v malebných prostorech. V Polničce je patrný doposud činný kamenolom. Navazující město Žďár nad Sázavou výrazně ovlivňuje J část KC. Město je agresivním kontrastem k poměrně malebné zemědělské krajině, která je utvářena lesními komplexy a menšími lesy, pastvinami a loukami, polními hony umístěnými do zvláště reliéfu a v neposlední řadě rybníky. S rybníčními soustavami je hospodářsky spjata i historie kláštera a současného zámku. Nad krajinou se zvedá zalesněný masiv centrálního hřbetu Žďárských vrchů spolu s Tisůvkou, která se v krajině Žďárska projevuje jako přírodní dominanta. V J části se uplatňuje velmi efektní lesní porost Černého lesa s jedlovými výstavkami, které jsou v současné krajině CHKO něčím výjimečným. Rozsáhlé intenzivně využívané zemědělské plochy o výměře nerespektující až měnící měřítko krajiny jsou v zimním období využívány k lyžování. Zimní aspekt krajiny Žďárska patří k nejmalebnějším v JZ části CHKO. Přirozenou přírodní osu krajiny vytváří řeka Sázava, která pramení nedaleko v rybníku Velké

Dářko. Krajina je jakoby rozdělena výraznou umělou osou státní silnice I. třídy, která se významně uplatňuje v krajinné scéně. V J části je významná železniční trať s doprovodnými technickými prvky. Obě komunikace jsou zároveň výraznou hlukovou bariérou. Komunikace se obvykle paprskovitě rozbíhají od obcí.

Obec Karlov byla zahrnuta do tohoto KC i přes svou charakterovou příslušnost k Dářské brázdě. Hodnotitele k tomuto začlenění a vymezení KC Žďársko vedla určitá odlišnost karlovskej krajiny, jejíž osou je částečně upravený tok Karlovskeho potoka, bezprostředně navazující na Škrdlovice i rybník Dářko s okolními lesy. Konfigurace krajinných složek i prvků více koresponduje se Žďárskem, reliéf i charakter obce naopak více s Dářskou brázdou. Jedná se tedy spíše o překrývání obou celků s neostrou hranicí a doporučením je pracovat v posuzování záměrů s oběma.

6.12.5 Urbanizované prostory

- Hamry nad Sázavou [u89] – původní nejstarší hamr na železo, obec položená podél řeky Sázavy a komunikace s výrazně narušenou urbanistickou strukturou, necitlivé přestavby a novostavby, srůstající zástavba s městem Žďár n/S., kaplička.
- Najdek [u89] – zadní část obce Hamry n/S. nad řekou Sázavou a pod železniční tratí.
- Vysoké [u86] – obec položená do hřbetu Zlaté horky s výraznou dominantou zemědělského areálu, kaplička uprostřed návsi.
- Počítky [u85] – zemědělská obec, k obci patří drobné prostory Výpustek a Čtvrť.
- Stržanov [u75] – obec umístěná do svahu pod státní silnicí s dochovanou obdélníkovou vsí s četnými přestavbami tradičních objektů, kravín, hluková dominanta silnice.
- Světnov [u66] – obec umístěná do táhlého svahu Českého kopečku s heterogenní, zdánlivě neuspořádanou zástavbou uličního typu, kaplička, ve vrchní části náznak návsi, zemědělský areál, necitlivé protnutí komunikací.
- Polnička [u71] – obec známá dnes již zaniklými železárnami, původní železářské centrum, lidové stavby se štíty zdobené štukaturou, výrazné změny prostoru obce moderní úpravou prostranství, kamenolom, novostavby v uspořádání připomínajícím příměstské suburbie.
- Radňovice [u95] – obec na pomezí Novoměstska a Žďárska s narušenou původní urbanistickou strukturou, s velkým množstvím necitlivých novostaveb a přestaveb, dělená hlavní komunikací.
- Jiříkovice [u88] – obec na pomezí Novoměstska a Žďárska s dochovanou urbanistickou strukturou ve výjimečně krásném krajinném rámci na konci krátkého údolí, četné dochované tradiční stavby lidové architektury.
- Lhotka [u87] – obec položená v harmonickém krajinném prostoru mírného údolí potoka Staviště, shluková zástavba bez návsi se směsí starých a nových budov, rybník, exponovaný velkoprostorový seník, kravín.
- Karlov [u53] – obec umístěná v rovinaté části nad nivou Karlovskeho potoka (utváří drobnou osu krajiny) na rozhraní Dářské brázd, vymezeného Žďárska a Centrálního hřbetu, shluková zástavba, kravín, sklárna, motorest. Prostor je výrazně ovlivněn komunikací I. třídy, která jej odděluje od podstatné části krajiny a působí zde jako výrazná bariéra.
- Škrdlovice [u55] – obec umístěná do odlesněného Z svahu Tisůvky sestávající ze dvou částí: staré zástavby ve stráni (z velké části přestavěné) a novostaveb utvářejících výrazně se uplatňující nesourodou ulicovou zástavbu v návrší nad původní obcí. Charakteristickou

dominantou obce je tovární komín sklárny. Prostor obce je výrazně ovlivněn komunikací I. třídy, která jej odděluje od podstatné části krajiny a působí zde jako výrazná bariéra.

6.12.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Šlakhmry [p42] – rozptýlená ulicová zástavba v malebném prostoru na okraji lesa.
- Dívka – Mikšovec [p41] – velmi efektní prostor sníženiny s rybníky a rákosinami.
- Pod Černým lesem [p38] – podmáčené louky s mnoha ohroženými druhy rostlin navazující na litorály Konventského rybníku.
- Pilská nádrž [p36] – prostor se vzrostlou zelení a drobnými prostory na okraji s rekreačními zařízeními.
- Strž [p32] – malebný prostor v okolí údolní nevelké nádrže za Světnovem s lesem a vzrostlou zelení v okolí s chatařskou kolonií.
- Meandry potoka Staviště [p44] – místo utvářené meandrujícím tokem potoka Staviště s doprovodnou zelení a podmáčenými loukami.

6.12.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 49: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Zvlněný reliéf, s širokými údolími Sázavy a potoka Staviště a Stržského potoka s mírnými vyvýšeninami dlouhými svahy a četnými sníženinami	zásadní	+	běžný
Navazující lesní porosty smrčín okolních KC ohraničující prostor Žďárska	zásadní	+	běžný
Drobné lesy a lesíky s pravidelnými okraji, převážně smrkové s vtroušenými listnatými dřevinami a jedlí	spoluurčující	+	běžný
Přírodní toky řeky Sázavy a potoků Stržský, Staviště s doprovodnou vzrostlou zelení a podmáčenými loukami (místa bohatými porosty)	spoluurčující	+	běžný
„Přírodní“ rámování vodních nádrží a četných rybníků břehovými porosty s mokřadními společenstvy a rákosinami	spoluurčující	+	běžný
Četné porosty listnatých dřevin ve volné krajině dotvářející linie fragmentů úvozových cest a mezí, ve shlucích na podmáčených stanovištích a prameništích, remízkách, hájky, chlumky	spoluurčující	+	běžný
Travnaté pásy v krajině oddělující pole a komunikace	spoluurčující	+	běžný
Kulturní louky a pastviny	doplňující	+	běžný
Olšiny s jasanem a břízou	doplňující	+	běžný
Efektní a malebné uplatnění jedlových výstavek nad Černým lesem	doplňující	+	význačný
Aleje a stromořadí doprovázející komunikace s četnými věkovitými stromy	doplňující	+	běžný
Fragmenty přírodních a přírodě blízkých stanovišť květnatých a podmáčených luk se specifickými druhy rostlin a živočichů	doplňující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v sídlech s věkovitými stromy	doplňující	+	běžný
Ruderální vegetace v místech lidské činnosti (zbor, skládka)	doplňující	+	běžný
Zeleň zahrad s ovocnými dřevinami	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost

Intenzivně obdělávané zemědělské plochy o velkých výměrách s zásadní absencí vzrostlé zeleně měnící původní mírně měřítko krajiny	-	běžný
Hospodářský charakter lesních porostů umocněný pravidelnými okraji, kulturních luk i pastvin	spoluurčující -	běžný
Komunikační síť vedená převážně v původní historické stopě	spoluurčující +	běžný
Výrazně se uplatňující měřítkově rozměrné těleso silnice I. třídy Žďár n.S. - Žďárec n.D. S doprovodnými prvky a čerpacími stanicemi v odlišujícím se architektonickém ztvárnění vytvářející umělou osu i bariéru krajiny	spoluurčující -	běžný
Sídla s částečně narušenou původní urbanistickou strukturou a architektonickou kvalitou objektů, s mnoha necitlivými přestavbami a novostavbami, četnými náznaky příměstské výstavby (suburbánní charakter)	spoluurčující -/+	běžný
Historicky cenné a výrazně se uplatňující partie žďárského kláštera gradované dominantou poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře (památku UNESCO)	spoluurčující +	jedinečný
Četné rybníky a rybníční soustavy, drobné nádrže (rybníkářská tradice, rybářství)	spoluurčující +	význačný
Údolní nádrže začleněné do krajiny vzrostlou zelení měnící charakter původní krajiny s vysokými hrázemi měnícími měřítko okolí	spoluurčující +/-	běžný
Znatelné projevy odvodňování krajiny drenáží a technicky upravenými vodními toky zatrubněním nebo narovnáním koryta se zpevňujícími prvky, které viditelně proměnilo původní charakter krajiny	spoluurčující -	běžný
Dochované objekty mlýnů a hamrů a vodní díla	doplňující +	běžný
Dochované jednotlivé objekty tradiční lidové architektury s typickými zdobnými prvky jednotlivých období v obcích	doplňující +	běžný
Polní hony a pastviny o malých výměrách ohraničené mnohdy mezemi, naznačující původní uspořádání plužin	doplňující +	běžný
Pastviny s pasoucími se zvířaty s ohradníky posilující malebnost krajiny	doplňující +	běžný
Neuspořádané rekreační prostory tábořišť a chatových kolonií s mnoha nešťastně architektonicky řešenými objekty	doplňující -	běžný
Činný lom v Polničce	doplňující -	běžný
Drobné antropogenní tvary poukazující na původní využití krajiny (hráze zaniklých rybníků, balvany, fragmenty zpevněných prostorů, místa po těžbě, zatopené drobné lomy, terénní deprese citlivě začleněné do krajiny)	doplňující -	běžný
Objekty zemědělských areálů nadměrných měřítek (Polnička, Světnov, Vysoké, Počítky, Stržanov) s četnými ocelokolnami	doplňující -	běžný
Drobné objekty sakrální architektury (kapličky, boží muka ve volné krajině i v obcích)	doplňující +	běžný
Drobné komunikace tradičně zpevněné štětováním nebo udusáním s travnatými okraji nebo i s doprovodnou zelení, úvozové cesty	doplňující +	běžný

Nevhodné úpravy venkovských zahrad s implantací okrasných doplňující exotických dřevin, skalek připomínající městské zahrady	-	běžný
Neuspořádanost a nepořádek veřejných prostorů s mnohdy zbytečně velkými zpevněnými plochami zejména asfaltovým povrchem bez jakéhokoliv členění s absencí zeleně	-	běžný
Nevhodná oplocení pozemků a zahrad pomocí betonových kvádrů, železnými dráty apod.	-	běžný
Technické prvky v krajině elektrické nadzemní vedení, doprovodné technické prvky v okolí komunikací (značení), bilboardy u silnic	-	běžný

6.12.8 Znaký estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 50: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaký estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Kontrast velkých intenzivně obdělávaných ploch s absencí zeleně s drobnými intimními prostory v pestře lemovaných rybníků vzrostlou zelení s podmáčenými loukami a rákosinami	zásadní	+/-	běžný
Jemné nezastavěné průhledy kulturní krajinou vyznačující se harmonickým projevem všech složek (pohled od Škrdlovic, Pohled na Polničku)	spoluurčující	+	běžný
Přírodní charakter intimních prostorů a dochovaných fragmentů podmáčených luk	spoluurčující	+	běžný
Silné působení krajinné scenérie zalesněného Centrálního hřbetu a zalesněného hřbetu Henzličky a Peperku udávající měřítko krajiny	spoluurčující	+	běžný
Vodní hladina s odrazem korun stromů v okolí obcí i ve volné krajině zjemňující hospodářský charakter krajiny	spoluurčující	+	běžný
Výrazný zimní aspekt bílých plání se zasněženými zelenými lesy	spoluurčující	+	běžný
Jarní a podzimní neutěšený vzhled oranisek	spoluurčující	-	běžný

6.12.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 51: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Struktura krajiny s fragmenty dokládajícími její historický vývoj (zbytky hrází rybníků, meze, remízky, vývozy, kanály apod.)	spoluurčující	+/-	běžný
Dominantní projev plošné urbanizace městského typu města Žďáru n. S. se agresivním uplatněním výškových budov industriální a sídlištní výstavby s továrními komíny stírající původní charakteristickou dominantu kostela sv. Prokopa	spoluurčující	-	běžný
Zalomená přírodní osa prostoru tvořená řekou Sázavou	spoluurčující	+	běžný
Místa výrazná geometrizace krajiny daná jejím využitím (liniové stavby, obdělávané plochy)	spoluurčující	-	běžný
Uplatnění dominant okolních lesních celků Centrálního hřbetu a Henzličky: Peperok - Vápenice - Kamenný vrch, Tisůvka - Brožova sk., Sklenský v. - Bednářův kop. - Harušův kop. - Ochoza, charakteristická dominantu - Tisůvky	spoluurčující	+	běžný

Uplatňující se dominanty kostelních věží sv. Prokopa v historické zástavbě Žďáru n. S., kostelní věže klášteře a kostelu sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře	spoluurčující	+	běžný
Specifické překvapivě krajinářsky hodnotné prostory v okolí (stráně nad Škrdlovicemi s průhledy na Dářko, jemná krajina v údolí Polničky s rybníky, krajina Strže u Světnova, od.)	spoluurčující	+	běžný
Uplatnění technických dominant zemědělských areálů, zejména nad obcí Vysoké	doplňující	-	běžný
Uplatňující se výšková dominanta TV vysílače na Harusově kopci ve V části KC	doplňující	-/0	běžný
Jemné nuance dotváří v celkovém projevu charakter krajiny	doplňující	+	běžný

6.12.10 Základní krajinné složky a prvky

- Velké zemědělsky obdělávané plochy orné
- Vymezující lesní porosty
- Drobné lesy a lesíky s remízky
- Mimolesní vzrostlá zeleň
- Solitérní dřeviny
- Vodní toky s rybníky a nádržemi
- Historicky hodnotné partie krajiny i zástavby
- Urbanizované prostory

6.12.11 MCHÚ a jiná ochrana

PP Louky u Černého lesa, PP Světnovské údolí, PP Díly u Lhotky

6.12.12 Narušení z hlediska krajinného rázu

Negativní vliv urbanizované krajiny města Žďáru nad Sázavou, velké plochy orné měnící původní měřítko krajiny, odvodnění a jeho viditelné dopady, silnice I. třídy, negativní technické dominanty, absence zeleně v některých částech krajiny, novostavby uspořádané v příměstské „suburbie“.

6.12.13 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb na horizont a do průhledů, budovy umístěné v pohledových osách vedoucích k historicky cenným partiím sídla i volné krajiny (kostel sv. Jana Nepomuckého, historické jádro Žďáru nad Sázavou, klášter ve Žďáru nad Sázavou, průhledy na Peperek, Harusův kopec, Tisůvku, Dářko od Škrdlovic aj.), odlesnění drobných lesů, nevhodné rozšiřování stávajících urbanizovaných prostorů bez kontextu s původní urbanistickou strukturou, výstavbu komunikací nebo jiných liniových nebo plošných prvků nerespektujících měřítko krajiny, zesílení geometrizace krajiny, narušení specifických krajinných prostorů či změnu jejich charakteru, výstavbu technických dominant a instalaci technických prvků do volné krajiny zesilujících uplatnění ostatních technických prvků, objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na kontext, zastavování volných průhledů ze zastavěného území a vyhlídek, zvětšení plochy orné, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků zesilujících uplatnění negativních znaků charakteristik krajinného rázu, výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků a rybníků.

6.12.14 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Žďársko

Tabulka 52: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru
- zachovat členité okraje lesa a selské lesíky
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
- ve volné krajině neumísťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumísťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
- vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítka a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu
-
- *Vysoké*
- vhodnými úpravami odstranit či zmírnit nevhodné proporční a objemové měřítka zemědělského areálu (barva, materiály, zeleň)
- zmírnit nebo eliminovat uplatnění dominanty sila na okraji obce
-
- *Hamry nad Sázavou, Najdek*
- zamezit rozrůstání obce do pohledově exponovaných partií v části Najdek
-
- *Škrdlovice*
- podporovat výsadbu vzrostlé zeleně v obci
- zamezit rozvoji sídla ve smyslu zachování nezastavěných efektních průhledů a přechodových zón s rybníkem Dářko a jeho lesními porosty důrazem na zachování akcentu zemědělské krajiny
-
- *Polnička*
- vhodnými úpravami vytvořit adekvátní návesní prostor
- zamezit rozšiřování výstavby do pohledově exponovaných částí na styku sídla s krajinným rámcem
- podpořit výsadbu vzrostlé zeleně v obci
-
- *Zelená hora, areál kláštera (navazující okrajová část města Žďáru n.S.)*
- posilovat uplatnění historicky hodnotných partií kláštera a kostela sv. Jana Nepomuckého citlivým otevíráním vhodných průhledů a posilováním stávajících eliminací rušivých prvků

- potlačovat „křiklavé“ a kontrastní uplatnění stávající zástavby města a ostatních objemově i proporčně nevhodných staveb v pohledově exponovaných průhledech
- zamezit výstavbě nevhodných koncepčně, proporčně i objemově nepřijatelných staveb, které mohou zasáhnout do pohledových os souvisejících s areálem kláštera a poutního kostela
- neotevírat pohledové osy necitlivě zasažené razantní zástavbou města nebo jinými nevhodnými prvky

NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- eliminovat převážně negativní projev nové zástavby, zejména urbanisticky a architektonicky nekvalitních okrajů města Žďáru n. S. vhodnými stavebními úpravami v okrajích města a výsadbou vhodné zeleně, eliminovat negativní působení panelové výstavby podporou a instalací vhodnějšího řešení tvarů střech a jejich členění
- podporovat a iniciovat zakládání trvale zatravněných ploch a zejména pak zakládání květnatých luk, remízů, mezí a jiných společenstev s dřevinou vegetací
- snížit negativní působení dominantní orné, rozbitím velkoplošných polních honů vhodnou parcelací a pomocí mezí, remízků, větrolamů aj. vhodných složek krajiny vytvářejících intimní prostory
- snížit negativní působení velkých ploch orné jejich rozbitím vhodnou parcelací a zakládáním větrolamů, remízků, mezí
- podporovat a iniciovat vznik členitých lesních okrajů a jejich plynulých přechodů do volné krajiny
- podpora vytváření členitých okrajů sídel připomínající humna
- změny v parcelaci by měly být prováděny s ohledem na základní produkční a mimoprodukční funkce krajiny
- změny v krajině by neměly vyvolat narušení ekologické stability

6.13 ZV/14 Žďár nad Sázavou

6.13.1 Charakteristika

Urbanizovaná krajina sídla městského typu s částečně zachovalými architektonickými prvky a zásadně narušenou urbanistickou strukturou s výrazně narušeným náměstím v centrální části s mnoha architektonicky nevhodnými objekty a hradbou panelových sídlišť, dominantou továrních komínů a hal Žďasu.

Mapka 23: Vymezení MKR Žďár n. S.

6.13.2 Vnější pohledy

Žďár nad Sázavou je umístěn ve velmi malebné krajině, do které se uplatňuje v okolní krajině jako městská zástavba s panelovými domy, které stírají dominanty kostelních věží s průmyslovými zónami v okraji města.

6.13.3 Dominanty

Výškové panelové domy a panelová sídliště

Kostelní věž novogotického kostela sv. Prokopa

Tovární komíny a výrobní haly

Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

6.13.4 Interiér

Městská zástavba v okolí výrazně přestavěného náměstí s cenným souborem staveb v okolí Tvrze a s několika dochovanými měšťanskými domy, s četnými panelovými sídlišti a nevhodnými novostavbami vytvářejícími celé čtvrtě. Nejcenější soubor staveb se nachází v části Zámek Žďár, klášter přestavěný na zámek s kostelem a konventní budovou, a dominantou významné památky poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Městská krajina Žďáru s narušenou původní urbanistickou strukturou s vysokým podílem architektonicky nevhodných staveb působí na okolní krajinu jako technicistní dominantní komplex. Ten je vytvářen především výškovými budovami panelové zástavby, průmyslovými závody s vysokými komíny (Žďas, Tokoz apod.) a obytnými čtvrtěmi nevhodně situovaných řadových domů na obzoru. Severní okraj města utváří historický areál bývalého kláštera spolu s kostelem sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Tato část města se vyznačuje vysokými historickými hodnotami, které kontrastují s nevhodně umístěnou obytnou zástavbou na Zelené hoře a industriální výstavbou na S straně. Město je situováno do poměrně malebné krajiny, která je dalším kontrastem oproti celkovému výrazu města, které není příliš dobře zapojeno do krajinného rámce. Krajina je utvářena lesními komplexy a menšími lesy, pastvinami a loukami, polními hony umístěnými do zvlněného reliéfu a v neposlední řadě rybníky. S rybníčními soustavami je hospodářsky spjata i historie kláštera a současného zámku. Nad krajinou se zvedá zalesněný masiv centrálního hřbetu Žďárských vrchů spolu s Tisůvkou, která se v krajině Žďárska projevuje jako přírodní dominant. V okolí města, především V směrem, jsou rozsáhlé intenzivně využívané zemědělské plochy o výměře nerespektující až měnicí měřítko krajiny s mnoha segmenty přírodě blízkých společenstev. Přírodní osu krajiny vytváří řeka Sázava, umělými osami jsou především paprskovitě se rozbíhající komunikace

a železniční koridor, který je zároveň výraznou hlukovou bariérou. Sázava tvoří specifickou a doposud dochovanou přírodní osu města. Kulturní osou města je státní silnice procházející městem.

6.13.5 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Znaky jsou uvedeny v kategorizaci sídel.

6.13.6 Základní krajinné složky a prvky

- Urbanizovaný prostor města s dochovanými fragmenty původní zástavby
- Panelová sídliště
- Historický komplex kláštera.
- Silnice I. třídy - „průtah“ městem
- Sídliště z 50. let (sorela)

6.13.7 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území KC se nachází ve IV. zóně ochrany přírody CHKO.

Na území města není vyhlášeno žádné maloplošné chráněné území, hraničí s ním však PP Louky u Černého lesa.

Památka UNESCO poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře.

6.13.8 Narušení z hlediska krajinného rázu

Panelové výškové domy a sídliště, průmyslová zóna s architektonicky, objemově i proporčně cizorodými halami bez zapojení do krajinného rámce s výškovými dominantami

6.13.9 Návrh ochrany krajinného rázu KC Žďár nad Sázavou

Tabulka 53: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

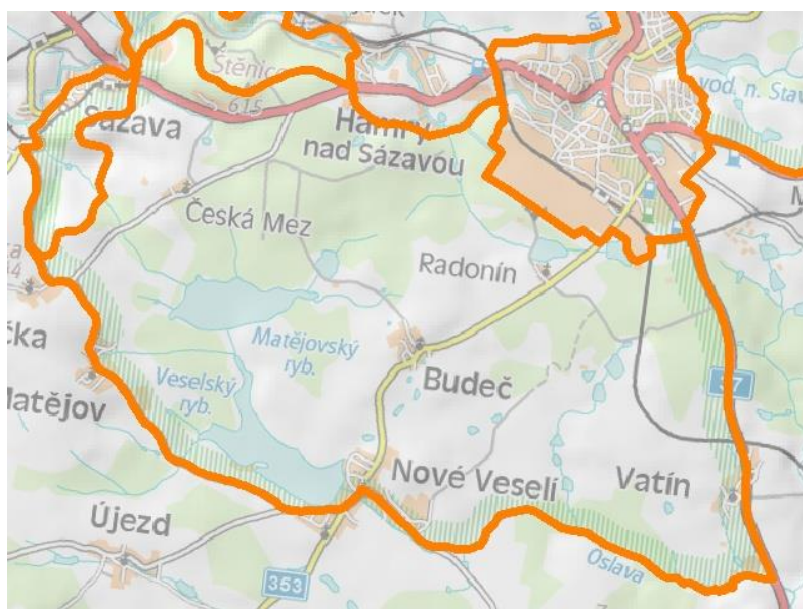
ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídle
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů (Zelená hora, Starý dvůr, Zámecký areál)
- zachovat doposud kvalitní přírodní přechody do volné krajiny (Černý les, Pilská nádrž atd.)
- zachovat výrazné estetické a historické působení dominanty Zelené hory
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídla do krajinného rámce
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- posilovat a iniciovat vznik parků a parkové krajiny prolínající se s krajinným rámcem
- posilovat fenomén přírodního toku Sázavy procházející městem začleněním do zelené zóny a koridoru města

6.14 ZV/15 Veselská sníženina

6.14.1 Charakteristika

Veselská sníženina je částí Bítešské vrchoviny vrchoviny zasahující až ke Žďáru nad Sázavou, vyznačující se plochou vrchovinou, složenou z krystalických břidlic (hlavně z rul) a vyvřelin, místy s ostrůvky mořských neogenních usazenin. Ve Veselské sníženině bylo v neogénu průtokové jezero. Současnou krajinu Veselské sníženiny tvoří plochá sníženina v rulách, do které je zasazena zemědělská krajina tvořená mozaikou polí, luk a drobných lesů s četnými soustavami rybníků; pramenná oblast řeky Oslavy s plochými rozevřenými údolími vodních toků. Lesní porosty tvoří především smrkové monokultury s příměsí borovice, borové porosty, místy bučiny ve svazích. Obce mají v současné době převážně vzhled typických venkovských sídel s mnoha přestavbami původních tradičních objektů a zemědělskými areály na okrajích (Bohdalov, Rudolec, Nové Veselí, Budeč). Urbanistická formace převážné části obcí je návesní a uliční a místy jsou dochované vysoce hodnotné okrouhlíce (Matějov, Rosička).

Mapka 24: Vymezení MKR Veselská sníženina.

6.14.2 Vnější pohledy

Krajina je součástí přírodního parku Bohdalovsko a je typická četnými rybníky. Poskytuje tak z vyšších poloh velmi působivé pohledy a díky tomu si i přes svůj zemědělský charakter zachovává svůj půvab. Typické pro krajinu Veselské sníženiny jsou vysoké věže barokních kostelů. Lesy dotváří spolu s rybníky krajinou scénérii.

6.14.3 Dominanty

Kostelní věže, zvonice – typické věže barokních kostelů (Nové Veselí, Bohdalov)

GSM stožáry – v krajině jsou dva stožáry GSM, které se však v části CHKO neuplatňují.

Tovární komíny – vysoké tovární komíny Žďasu.

6.14.4 Interiér

Veselská sníženina zasahuje severní částí do okraje CHKO v okolí obce Nové Veselé, Budeč, Matějov až po vrchol Štěnice. Rozlehlá sníženina utvářená zemědělskou, místy intenzivně obdělávanou krajinou, kterou reprezentují velké plochy orné nerespektující měřítko krajiny, četné drobné lesy s pravidelnými okraji a lesní komplexy v okrajích se specifickými prostory rybníčních soustav a samostatných rybníků s četnými mokřady a rákosinami. Krajina má místy až rybníční charakter a zasahuje až do Žďárska, se kterým se mírně prolíná v okolí města Žďáru nad Sázavou. Znamou dominantou krajiny je věž bohdalovského kostela, která spolu s rybníkem vytváří velmi malebnou krajinářskou scénérii. V CHKO zasahuje dvěma rozlehlými rybníky Veselský a Matějovský, který je obklopen lesy v okolí Babína. V oblasti Babína, který navazuje přímo na město Žďár nad Sázavou, jsou četné mokřady a rašeliniště vrchovištního typu (část byla v minulosti odtěžena a krajina pak rekultivována). Rybníky vytváří kolem sebe specifický prostor a jsou bohaté na výskyt vodního ptactva. Krajina díky intenzifikaci zemědělství v 70. letech min. stol. přišla o typické drobné dělení pozemků nepravidelných plužin patrné již jen ve fragmentech a četnou vzrostlou mimolesní zeleň. Zvláštní scénérii poskytuje původní veselská silnička před Budčí, dříve spojující město Žďár n. S. s obcí Nové Veselí, která byla násilně přerušena továrnou Žďas (tvoří dominantu prostoru) a ztratila svůj význam. V současné době poskytuje zvláštní výraz opuštěnosti a „nepotřebnosti“ (genius loci), je doprovázena dřevinnou vegetací a postupně zarůstá.

6.14.5 Urbanizované prostory

- Budeč [u99] – obec s někdejšími železornými doly, s dochovanými s dochovanými zemědělskými usedlostmi, četné nevhodné přestavby a novostavby, požární zbrojnice, škola, založena pro dolování železné rudy, v současné době obec rozložená podél trojúhelníkové návsi protnutá hlavní komunikací.
- Nové Veselí [u105] – obec položená do svahu Strážné a ve sníženině pod hrází Veselského rybníka, s dochovanou návší, barokní kostel, bývalý zámek, průmyslová zóna, zemědělský areál
- Vatín [u106] – obec na okraji CHKO s náznakem okrouhlé návsi s kapličkou, protnutá hlavní komunikací s četnými nevhodnými přestavbami a novostavbami.
- Česká mez [u96] – drobná obec při silnici, kaplička.
- Radonín [u98] – drobná osada v blízkosti města Žďáru, kde je setřen původní charakter drasticky se uplatňující dominantou Žďasu s převážně architektonicky nekvalitními objekty.

6.14.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Babín [p46] – prostor s drobným rybníkem s rašelinou vodou a poměrně velkým vrchovištěm v S okraji, mokřady a lesy a sousedící Matějovský rybník.
- Vetelská soustava [p48] – soustava drobných rybníků v loukách uprostřed „rozorané“ krajiny s pestrými podmáčenými okraji.
- Rybníky pod Budčí [p49] – soustava rybníků s pestrými mokřadními společenstvy (šípatka, vachta).

6.14.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 54: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Plochý reliéf sníženiny	zásadní	+	běžný
Lesní komplexy převážně monokulturní s částečně pestrými porostními plášti	spoluurčující	+	běžný
Přechodová pásma v okolí rybníků s četnými mokřady (podmáčené louky, drobná rašeliniště) s výskytem vzácných druhů rostlin a živočichů	spoluurčující	+	význačný
Doprovodná vzrostlá zeleň rámuující rybníky a podmáčená stanoviště, doprovázející vodoteče s převahou listnatých dřevin (zejm. vrby a olše s jasaný)	spoluurčující	+	význačný
Kulturní louky a pastviny	spoluurčující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v sídlech, v okrajích sídel a podél komunikací, stromořadí	spoluurčující	+	běžný
Dřevinná vegetace fragmentů mezi a drobných remízků s keři a stromy	doplňující	+	běžný
Drobné vodní toky s fragmenty břehových porostů	doplňující	+	běžný
Porosty vrb, krušin a bříz	doplňující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v sídlech s místy dochovanými věkovitými stromy	doplňující	+	běžný
Travnaté pásy v krajině oddělující pole a komunikace	doplňující	+	běžný
Ruderální vegetace v místech lidské činnosti (zbor, skládka)	doplňující	+	běžný
Zeleň zahrad s ovocnými dřevinami	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Intenzivně obdělávané zemědělské plochy o velkých výměrách s absencí vzrostlé zeleně bez travnatých pásů oddělujících jednotlivé kultury nerespektující měřítko krajiny	spoluurčující	-	běžný
Hospodářský charakter lesních porostů umocněný pravidelnými okraji, luk i pastvin (chudá druhová skladba)	spoluurčující	-	běžný
Stále místy patrný charakter barokní rybníční krajiny	spoluurčující	+	význačný
Sídla s převážně dochovanou urbanistickou strukturou návesního a návesně – ulicového typu v centrálních původních částech	spoluurčující	+	běžný
Četné nevhodné přestavby tradičních objektů zemědělských dvorců a domků a bezkontextové novostavby	spoluurčující	-	běžný
Rybníční soustava navazující z CHKO na celé Bohdalovsko	spoluurčující	+	význačný
Znatelné projevy odvodňování krajiny drenáží a technicky upravenými vodními toky zatrubněním nebo narovnáním koryta se zpevňujícími prvky	spoluurčující	-	běžný
Dochované okrouhlíce Matějova a Rosičky	doplňující	+	význačný
Okraje města Žďáru nad Sázavou s výškovými dominantami industriálního charakteru	doplňující	-	běžný
Nadměrné zemědělské areály, a traktorová stanice, silážní věže v Novém Veselí, Bohdalově, Matějově, Rudolci	doplňující	-	běžný
Vertikály technicistního charakteru (výšková stavba vodárny, stožáry VVN 400 kV, stožáry mobilních operátorů příhradové nebo	doplňující	-	běžný

tubusové konstrukce)				
Četné drobné sakrální stavby v obcích a ve volné krajině (kapličky, boží muka)	doplňující	+		běžný
Pozůstatky vodní tvrže v Bohdalově	doplňující	+		význačný
Historicky cenný stavební soubor zámečku a návsi v Novém Veselí	doplňující	+		význačný
Sečení luk	doplňující	+		běžný
Rekultivovaná plocha bývalého rašeliniště vrchovištního typu na Babíně měnící charakter krajiny (technicky upravené toky, nádrž, lemniskáty)	doplňující	-/+		význačný
Prvky připomínající těžbu železné rudy při silnici na Nové Veselí	doplňující	+		význačný
Nová zástavba průmyslové zóny na okraji Nového Veselí zhoršující začlenění sídla do krajinného rámce a měnící charakter okraje sídla s narušením dominanty kostela	doplňující	-		běžný
Dochované objekty tradiční lidové architektury s typickými zdobnými prvky jednotlivých období v obcích i rozptýlených zástavbách	doplňující	+		běžný
Zámeček v Rudolci	doplňující	+		význačný
Dochované objekty mlýnů a mlýnských technických děl	doplňující	+		běžný
Vertikály bizardních vodáren	doplňující	-		běžný
Nová výstavba kontrující s dochovanými enklávami původních tradičních objektů bez začlenění či podřízení se původnímu konceptu se zřetelem na historickou kontinuitu (řadovky, typizované katalogové rodinné domky, proporčně i objemově nevhodné rodinné domy - vily)	doplňující	-		běžný
Drobné komunikace tradičně zpevněné štětováním nebo udusáním s travnatými okraji nebo i s doprovodnou zelení, úvozové cesty	doplňující	+		běžný
Okraje sídel vytvářející náznaky původních humen s ovocnými dřevinami	doplňující	+		běžný

6.14.8 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 55: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Kontrast velkých intenzivně obdělávaných ploch s rybníční krajinou s lesy a mokřady	spoluurčující	+/-	běžný
Přírodní charakter prostorů v okolí rybníků s dochovanými společenstvy podmáčených luk a rákosin	spoluurčující	+	běžný
Efekttní obraz sídla Bohdalov nad Rybníkem s dominantou kostelní věže	spoluurčující	+	běžný
Vymezující lesní horizonty místy s bučinami	spoluurčující	+	běžný
Jarní a podzimní neutěšený vzhled oranisek zvyšující ostře kontrující charakter přírodního prostředí	spoluurčující	-	běžný

6.14.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 56: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
-------------------	--------	--------	---------

Mozaika krajiny utvářená uspořádáním rybníků, lesů, polních honů a mimolesní zeleně dávající měřítko krajině	spoluurčující -	běžný
Stavebně historické místní dominanty zejména barokní architektury (kostely v Bohdalově, Novém Veselí a Rudolci, zámek v Rudolci a Novém Veselí, fary v Bohdalově a Novém Veselí)	spoluurčující +	běžný
Výrazně až vtíravě se uplatňující dominanta technicistního charakteru továrny Žďár s vysokými továrními komíny.	spoluurčující -	běžný
Začlenění sídel do krajinného rámce s dominantami jednotlivých kostelních věží, přímý kontakt větších vodních ploch se sídlem a jeho zapojení v obrazu sídla (Nové Veselí, Březí, Bohdalov)	spoluurčující +	Běžný
Novostavby a objemově i proporčně nevhodné objekty v okrajích sídel výrazně narušující začlenění sídla do krajinného rámce	spoluurčující -	běžný

6.14.10 Základní krajinné složky a prvky

- Intenzivně obdělávané plochy orné
- Lesy
- Rybníky
- Mokřady
- Urbanizované prostory

6.14.11 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území KC se nachází ve III. a II. zóně ochrany přírody CHKO, cenné části jsou pak zařazeny do I. zóny.

Na území Veselské sníženiny nejsou v CHKO vyhlášena maloplošná zvláště chráněná území.

6.14.12 Narušení z hlediska krajinného rázu

Intenzivně obdělávané plochy orné, objemově i proporčně nevhodné zemědělské areály, nízká architektonická kvalita okrajů sídel, objekty tradiční lidové architektury trpí četnými přestavbami, odvodnění krajiny a technické úpravy vodních toků.

6.14.13 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb na horizont a do krajinářsky cenných partií (zejm. rybníky a lesy), budovy umístěné v pohledových osách vedoucích k dominantám barokních kostelů, odlesnění drobných lesů, výstavbu komunikací nerespektujících měřítko krajiny, zesílení geometrizace krajiny, narušení specifických krajinných prostorů či změnu jejich charakteru, výstavbu technických dominant a instalaci technických prvků do volné krajiny zesilujících uplatnění ostatních technických prvků, objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na kontext, zvětšení plochy orné, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků zesilujících uplatnění negativních znaků charakteristik krajinného rázu, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků a vzrostlé mimolesní zeleně, devastaci mokřadů a „přírodních“ okrajů rybníků, odstranění rybníků, odstranění fragmentů poukazujících na původní členění krajiny.

6.14.14 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Veselská sníženina

Tabulka 57: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

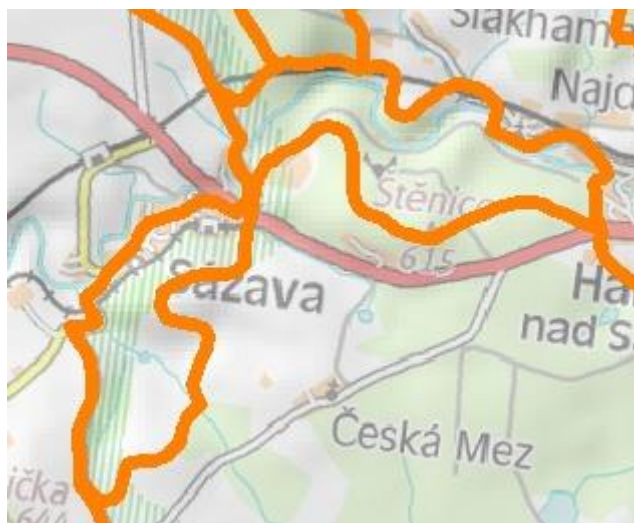
- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- zachovat „přírodní“ charakter rybníků a jejich silné estetické působení v území
- zachovat působení dominant věží barokních kostelů (Nové Veselí, Bohdalov)
- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
- zachovat zbytky historického členění pozemků (úvozy, rybníky)
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů
- zachovat členité okraje lesa
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích
- ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
- vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítká a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu

NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- Iniciovat výsadbou vzrostlé zeleně v zemědělských prostorech
- Revitalizovat krajinu ve smyslu zvýšení ekologické stability
- Dosáhnout soulad přírodních a hospodářských prvků ve smyslu harmonické kulturní krajiny

6.15 ZV/16 Údolí Sázavy (okrajový MKR)

6.15.1 Charakteristika

Mapka 25: Vymezení MKR Údolí Sázavy.

Zaříznuté údolí tvořené řekou Sázavou, které se místy otevírá do okolní krajiny, s vysokým podílem dřevinné vegetace, skalními výchozy, s relativně vysokým zastoupením orné půdy střídající se s loukami a pastvinami a přírodě blízkými stanovišti. Údolí vytváří přirozenou osu krajiny. Celek zasahuje do CHKO okrajově.

6.15.2 Vnější pohledy

Údolí poskytuje z vyšších poloh četné harmonické scenérie, které často potlačuje okolní zemědělská krajina Přibyslavska i Nížkovska.

6.15.3 Dominanty

V údolí se díky členitosti a uzavřenosti převážně části krajinné scény neuplatňují žádné výrazné dominanty vyjma efektního obrazu historického jádra města Přibyslavi s kostelní věží (mimo CHKO).

6.15.4 Interiér

Nepříliš hluboké, místy mírně kaňonovité údolí, se skalními výchozy a skalami a strmými svahy, lemováno smíšenými porosty a drobnými smrkovými lesy, loukami a v širších částech plochami orné. Některé části údolí působí velmi malebně, v kontrastu k nim jsou pak části širší nivy s uplatňující se zemědělskou krajinou. Řečiště je tvořeno balvany a drobnými kameny a je lemováno četnými břehovými porosty vrb, olší nebo jasanů. Údolí představuje horní tok Sázavy směřující k Havlíčkovu Brodu. Interiér údolí poskytuje překvapivé scenérie a průhledy do okolní krajiny, zejména v okolí Přibyslavi (historické jádro města s kostelní věží). V CHKO představuje krajina Údolí Sázavy několik částí: zastavěný prostor uspořádaný podél řeky s četnými nepravidelně zaplavovanými loukami v Hamrech nad Sázavou, kde jsou doposud patrné mlýny a vodní díla (náhony, jezy), lesy obehnaný intimní prostor s efektní přírodní scenérií Rozštípené skály a otevřené území v okolí obce Sázava s četnými poli a kulturními loukami. Zajímavým, dnes již romantickým prvkem je dochovaná klikatící se stará železniční trať vedoucí do Žďáru nad Sázavou.

6.15.5 Urbanizované prostory

- Sázava [u91] – obec na okraji CHKO s dochovanými objekty bývalého hamru, s četnými dochovanými tradičními objekty.

6.15.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Štěnice [p43] – žulové lomy v lesním porostu pod vrcholem Štěnice, hnízdiště výra velkého.

6.15.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 58: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Členitý reliéf převážně zaříznutého údolí modelovaný tokem řeky Sázavy vytvářející zaříznuté údolí střídající se s širokou nivou	zásadní	+	běžný
Přírozeně meandrující tok řeky Sázavy částečně peřejnatého charakteru zejména v lesnatých úsecích vytvářející osu krajiny	zásadní	+	běžný
Místa bohaté břehové porosty s vysokým podílem listnatých dřevin (zejm. vrb, jasanů a olše)	spoluurčující	+	běžný
Drobné mokřady a nepravidelně zaplavované louky s přírodě blízkými společenstvy	spoluurčující	+	běžný
Pastviny a kulturní louky v plošších částech na dně údolí a jeho svazích	spoluurčující	+	běžný
Lesní porosty s převahou smrkové monokultury s borovicí a ostatními dřevinami (zej. listnáči)	spoluurčující	+	běžný
Skalní výchozy a skalní útvary (Rozštípená skála) s typickou vegetací borů a bříz s vysokým podílem doprovázejících listnatých dřevin	spoluurčující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v sídle a na jeho okrajích, doprovodná zeleň komunikací a staré železniční tratě	doplňující	+	běžný
Travnaté pásy v krajině oddělující pole a komunikace	doplňující	+	běžný
Ruderální vegetace v místech lidské činnosti (zbor, skládka)	doplňující	-/+	běžný
Zeleň zahrad s ovocnými dřevinami	doplňující	0	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Osídlení venkovského typu formované umístěním v sevřeném údolí	spoluurčující	+	běžný
Hospodářský výraz lesních porostů smrčín zvýrazněný pravidelnými okraji, kulturní výraz pastvin a luk s chudou druhovou skladbou	spoluurčující	-	běžný
Intenzivně obdělávané plochy orné zasahující v mělkých částech údolí až k jeho dnu	spoluurčující	-	běžný
Železniční koridor tratě Žďár nad Sázavou – Havlíčkův Brod a Sázava – Přibyslav s doprovodnými technickými prvky místy narušující přírozenou osu krajiny	spoluurčující	-	běžný
Dochované historické části sídel, zejm. ucelený komplex historické zástavby Přibyslavi s dominantou kostela sv. Jana Křtitele vypínající se na okraji údolí	spoluurčující	+	význačný
Dochované historické památky technického rázu vázané na využívání řeky, zejména mlýny (Šlakhamry, Sázava, Červený mlýn u Nížkova, Ronov nad Doubravou, Přibyslav)	spoluurčující	+	běžný
Četné novostavby a nevhodné přestavby tradičních objektů narušující architektonickou kvalitu sídla i jejich původní urbanistickou strukturu, celková neuspořádanost nové výstavby (Sázava)	doplňující	-	běžný
„Klikatící“ se stará železniční trať vedoucí z Přibyslavi do Žďáru nad Sázavou	doplňující	+	běžný
Drobné opuštěné kamenolomy s typickou vegetací	doplňující	+	běžný
Roztroušená chatová zástavba v říční nivě vyznačující se neuspořádaností	doplňující	-	běžný

Komunikační síť vedená převážně v původní historické stopě	doplňující	+	běžný
Býv. vojenský rekreační areál nad Sázavou s chatkami	doplňující	-	běžný
Drobné objekty sakrální architektury (kapličky, boží muka)	doplňující	+	běžný

6.15.8 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 59: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Převažující „přírodní“ charakter díky vodnímu toku a břehovým porostům	spoluurčující	+	běžný
Celková členitost a pestrost prostoru krajiny MKR v CHKO	spoluurčující	+	běžný
Absence břehových porostů v otevřených partiích řeky	doplňující	-	běžný

6.15.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 60: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Osa krajiny utvářená vodním tokem řeky Sázavy	zásadní	+	běžný
Pestrá mozaika všech krajinných složek vytvářející charakteristické proměnlivé drobné měřítko s četnými intimními prostory, drobnými průhledy do údolí (zejm. vyšších poloh)	spoluurčující	+	běžný
Efektní dominantní působení typické siluety historické části Přebyslavi s dominantou kostelní věže	spoluurčující	+	význačný
Skalní výchozy podtrhující místy dramaticčnost údolí	doplňující	+	běžný
Členité nerušené horizonty vytvářející místy polootevřenou krajinnou scénu	doplňující	+	běžný

6.15.10 Základní krajinné složky a prvky

- Vodní tok horní Sázavy
- Břehové porosty
- Drobné lesy
- Květnaté a podmáčené louky
- Kulturní louky a pastviny
- Zemědělské plochy orné
- Drobné urbanizované prostory a prvky mlýnů s náhony

6.15.11 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území MKR se nachází ve II. zóně ochrany přírody CHKO.

Vyhlášená maloplošná chráněná území: PP Rozštípená skála

ÚSES biokoridoru nadregionálního významu Horní Sázava

6.15.12 Narušení z hlediska krajinného rázu

Zasahující zemědělské plochy orné, nevhodná zástavba.

6.15.13 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: zastavění významných průhledů a umístění staveb a stavebních prvků na horizonty či do pohledových předělů, vedení nových komunikací, výstavbu technických dominant a instalaci nových technicistních prvků (zejm. el. vedení, stožáry), jakékoliv změny zasahující základní přírodní osu krajiny (údolní nádrže, odklonění toku nebo narovnání koryta, nové náhony, svedení vody z říčního koryta, odstranění doprovodné zeleně, narušení balvanitého charakteru říčního koryta aj.), objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na okolní kontext, výstavbu nových objektů do prostoru dna i okrajů nivy řeky Svatky, výstavbu nových budov ve volné krajině, změny způsobující zásah do mozaiky a drobného měřítka krajiny, odvodňování krajiny, snížení podílu mimolesní vzrostlé zeleně, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků uplatňujících se v průhledech nebo pohledově exponovaných místech (oplocení, značení, informační tabule, prvky členící fasády domů, technické prvky, skleníky apod.), výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků, výstavbu parkovišť a jiných cizorodých velkých ploch.

6.15.14 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Údolí Sázavy

Tabulka 61: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat charakter a estetické působení skalní výchozů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
- zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů (Rozštípená skála, bývalý hamr, Štěnice)
- zachovat členité okraje lesa
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných územích sídel nebo na jejich okrajích
- ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- zachovat dochovaná vodní díla jako doklad historického využívání krajiny
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
- vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítka a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu

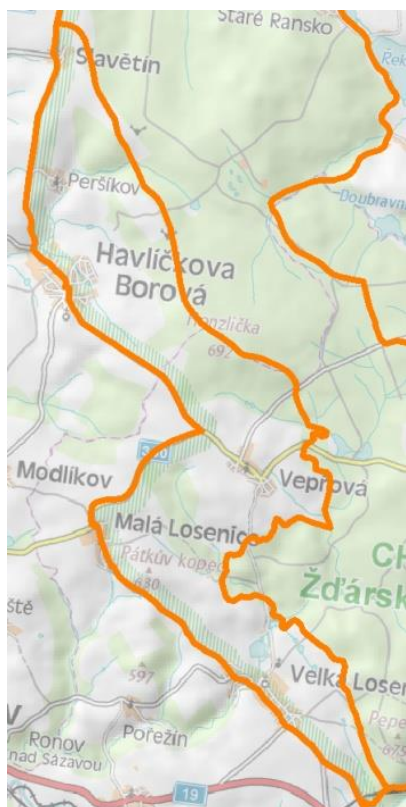
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- Posilovat přírodní funkce řeky.
- Odstranit intenzivní zemědělské využití krajiny v údolí.
- Podporovat výsadbu břehových porostů v otevřených partiích, kde chybí.

6.16 ZV/17 Přibyslavsko (okrajový MKR)

6.16.1 Charakteristika

Jedná se o členitou pahorkatinu tvořenou rulami s pruhy amfibolitů, na rozvodích se vyskytují místy hluboké zvětraliny; plochý povrch je proříznut údolím Sázavy a přítoků. Nejvyšším bodem je Roudnice 661 m n. m. Přibyslavská pahorkatina (část Havlíčkobrodské pahorkatiny), kde převládají pole, drobné lesíky jsou tvořeny převážně smrkovými porosty s borovicí a v sv. části dominují smrkové porosty s bukem a zbytky bučin. Převážně zemědělská krajina vyznačující se intenzivním využíváním s vysokým podílem ucelených polních honů, které svými rozměry nerespektují měřítko krajiny, s hospodářskými monokulturními lesními porosty, drobnými selskými lesy převážně smrkovými a fragmenty přírodě blízkých stanovišť, vázaných zejména na vodní prvky (drobné rybníky, vodoteče, mokřady) s velkým podílem dřevinné vegetace doprovázející komunikace, vodoteče, vodní nádrže (rybníky a menší rybníční soustavy). Důležitým prvkem je mimolesní vzrostlá zeleň zjemňující rastr celé krajiny. Do CHKO Žďárské vrchy zasahuje jen okrajově. Sídla v CHKO jsou obecně bez výrazných vertikálních dominant (vyjma Havlíčkovy Borové).

Mapka 26: Vymezení MKR Přibyslavsko.

6.16.2 Vnější pohledy

Krajina poskytuje mnoho pohledů z protějších svahů nad Nížkovem, zejména pak na velmi efektní a krajinářsky exponovaný obraz historického jádra Přibyslavi s gotickou kostelní věží a zámečkem nad hranou údolí řeky Sázavy.

6.16.3 Dominanty

V CHKO Přibyslavsko dominantami neoplývá, vyjma objektivě i proporčně nevhodného zemědělského areálu v Malé Losenici a zalesněného vrchu Rosička s rozhlednou a stožárem GSM.

Peperek – bučinou zalesněný vrchol na okraji lesního komplexu Peperek – Henzlička se skalními útvary a rozhledem do kraje.

6.16.4 Interiér

Převážně zemědělská krajina vyznačující se intenzivním využíváním s vysokým podílem scelených polních honů do rozsáhlých bloků, které svými rozměry nerespektují měřítko krajiny, s hospodářskými monokulturními lesními porosty, drobnými selskými lesy převážně smrkovými a fragmenty přírodě blízkých stanovišť, vázaných zejména na vodní prvky (drobné rybníky, vodoteče, mokřady) s velkým podílem dřevinné vegetace doprovázející komunikace, vodoteče, vodní nádrže (rybníky a menší rybníční soustavy). V CHKO reprezentuje celek okolí Velké a Malé Losenice a Havlíčkovy Borové. Krajina v okolí Havlíčkovy Borové patří k impozantním scenériím díky gradaci sídla ke gotickému kostelu na návrší v komponované krajině s dochovanými (nebo alespoň

připomínajícími) prvky barokní krajiny. Krajina v okolí Malé Losenice je z velké části narušena intenzivně využívanými zemědělskými plochami orné, i přesto si zachovává specifické překvapivé průhledy do líbivých scenérií s četnými loukami a zelení v okolí potoka Losenička s drobnými rybníčky. Krajina Velké Losenice patří k intenzivně využívaným krajinám typickým pro Přibyslavsko, poskytuje však četné drobné prostory v okolí drobných rybníků. Nezanedbatelné jsou prvky dokládající těžbu rud (Peperek).

6.16.5 Urbanizované prostory

- Malá Losenice [u70] – obec rozložena v širokém úvalu potoka Losenický, který teče ve směru SZ-JV, volný prostor je vymezen lesem, znatelná historická stopa urbanistické formace se zemědělskou usedlostí podél dvou komunikací s páteří potoka; statky horáckého typu, rybník se zelení a klasicistní kapličkou na návsi, velký podíl zeleně v sídle, znatelný přechod humen a členění plužiny zahrad, dominující zemědělský areál mimo měřítko a výškovou hladinu ostatní zástavby.
- Velká Losenice [u81] – původně hornická osada k dobývání stříbra na Peperku, barokní kostnice, přestavěný pův gotický kostel, značně narušená původní urbanistická struktura nevhodnými novostavbami suburbárního typu.
- Havlíčkova Borová [u51] – tvoří velmi specifický a pohledný krajinný obraz sídla gradujícího k dominantě gotického kostela s okolní krajinou, která si „jakoby“ zachovala svůj raně barokní ráz. Obec přesto trpí zemědělským areálem na okraji a četnými nevhodnými přestavbami a novostavbami. Centrum obce tvoří široká obdélníková svažující se návěs.
- Peršíkov [u47]– drobná obec na okraji CHKO s několika dochovanými tradičními objekty lidové architektury.

6.16.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Losenický rybník – líhně [p31] – pestrá mozaika krajiny tvořená rybníky a drobnými nádržemi zasazená do rámce okraje lesa a luk, pstruží líhně v drobných nádržích, místa narušení technickými stavbami.

6.16.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 62: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Pahorkatinný mírně zvlněný reliéf omezující projev geometrizace krajiny	zásadní	0/+	běžný
Drobné lesní porosty převážně tvořené smrkem	spoluurčující	+	běžný
Drobné vodní toky s fragmenty přírodě blízkých společenstev a vzrostlou zelení vytvářející mělká údolí.	spoluurčující	+	běžný
Četná údolí drobných vodních toků (zejm. Borovský potok, Bělá) s lesíky a lesy, s doprovodnými břehovými porosty vrby, olše a jasanu	spoluurčující	+	běžný
Louky v okrajích sídel nebo lesů převážně druhově chudé	spoluurčující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v sídlech a na jejich okrajích, podél komunikací a volné krajinně potlačující negativní projev technicistních kulturních prvků krajiny s četnými věkovitými dřevinami	spoluurčující	+	běžný
Drobné skalky v údolích a vrcholových částech některých kopců	doplňující	+	běžný

Členité okraje lesa v okolí Krouny vytvářející přechodové zóny s listnáči	doplňující	+	běžný
Dřevinná vegetace fragmentů mezí a remízků	doplňující	+	běžný
„Přírodní“ okraje vodních nádrží s dřevinami a mokřadními společenstvy	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Intenzivně obdělávané, převážně nedělené zemědělské plochy s převahou orné o velké výměře s výraznou absencí vzrostlé zeleně	zásadní	-	běžný
Hospodářský výraz lesních porostů a kulturních luk a pastvin	spoluurčující	-	běžný
Mozaika fragmentů drobných ploch lesů, luk a pastvin střídajících se s velkými plochami orné	spoluurčující	-	běžný
Sídla s převážně zachovanou urbanistickou strukturou okrouhlic, návěsních obcí, uliční zástavby	spoluurčující	+	běžný
Četné dochované tradiční objekty lidové zděné architektury v sídlech vytvářejících efektní návěsní formace	spoluurčující	+	běžný
Místy výrazná geometrizace krajiny	spoluurčující	-	běžný
Novostavby uspořádané v nepatřičném urbanistickém členění bez návaznosti na původní jádra obce (Velká Losenice, Přibyslav)	doplňující	-	běžný
Vyšší podíl architektonicky nekvalitních objektů a necitlivých přestaveb v okrajích sídel a uvnitř původní zástavby	doplňující	-	běžný
Stožáry příhradové konstrukce, tubusy o výšce 30 – 40 m (VVN, nosiče technologií mobilních operátorů) a energovody	doplňující	+	běžný
Dochované fragmenty původní krajinné struktury (zejm. v okolí Havlíčkově Borové)	doplňující	+	běžný
Dochované drobné stavby sakrální architektury v sídlech i ve volné krajině (kapličky, boží muka) dokládající často však setřený barokní charakter krajiny	doplňující	+	běžný
Rozsáhlé objemově i proporčně nevhodné zemědělské areály na okrajích sídel, zejména Malá Losenice a Velká Losenice	doplňující	-	běžný
Drobné rybníky a rybníční soustavy na vodotečích	doplňující	+	běžný
Oplocení pozemků a zahrad tradičními plaňkovými ploty s kamennými zídkami	doplňující	+	běžný
Sady s ovocnými stromy	doplňující	+	běžný
Komunikace vedené převážně v historické stopě	doplňující	+	běžný
Hlavní silnice Žďár nad Sázavou - Havlíčkův Brod ostře „prořezávající“ některé prostory krajiny	doplňující	-	běžný

6.16.8 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 63: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Setřené měřítko krajiny velkými monotónními plochami orné	spoluurčující	-	běžný
Převažující kulturní hospodářský výraz krajiny potlačením nebo odstraněním přírodních částí s uplatněním intenzifikačního trendu využití	spoluurčující	-	běžný

Místa „tvrdé“ přechody zástavby do volné krajiny	doplňující	-	běžný
--	------------	---	-------

6.16.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 64: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Nepřirozeně velké měřítko krajiny setřené obdělávanými plochami orné půdy	spoluurčující	-	běžný
Otevřená krajinná scéna s drobnými prostory odhalující velké části zemědělské krajiny	spoluurčující	+/-0	běžný
Výrazná geometrizace zemědělské krajiny	spoluurčující	-	běžný
Dominanta uplatňující se rozhledny se stožárem GSM na Rosičce	spoluurčující	-/+	Běžný
Nerušené táhlé horizonty	spoluurčující	0	běžný
Drobné komorní prostory s průhledy v sídlech a okolní krajině s drobnými údolími a sníženinami	doplňující	+	běžný

6.16.10 Základní krajinné složky a prvky

- Orná půdy o velkých rozlohách
- Kulturní louky a pastviny
- Drobné pravidelně ohraničené lesy
- Drobné potoky tvořící osu sídel
- Urbanizovaná území sídel vesnického charakteru
- Urbanizovaná území městského charakteru

6.16.11 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území MKR se nachází ve III. a IV. zóně ochrany přírody CHKO.

Na území Přibyslavska nejsou v CHKO vyhlášena maloplošná zvláště chráněná území.

6.16.12 Narušení z hlediska krajinného rázu

Velké plochy orné měnící vnímání původního měřítka krajiny, výstavba nových „domkářských“ kolonií připomínajících příměstskou suburbární krajinu, četné nevhodné novostavby a přestavby tradičních objektů zemědělských usedlostí a chalup, objemově i proporčně nevhodné stavby, viditelné projevy odvodňování krajiny.

6.16.13 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb na horizont, umístění staveb do významných pohledových os vedoucích na historické jádro Přibyslavi a Havlíčkovy Borové a Rosičku ve směru od Malé Losenice, odlesnění drobných lesů, výstavbu komunikací nerespektujících měřítko krajiny, zesílení geometrizace krajiny, narušení specifických krajinných prostorů či změnu jejich charakteru, objemově a proporčně nevhodné budovy, zastavování volných průhledů ze zastavěného území Havlíčkovy Borové a Malé Losenice, zvětšení plochy orné, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků zesilujících uplatnění negativních znaků charakteristik krajinného rázu do členitějších partií a pohledově exponovaných prostorů, odstranění mimolesní zeleně a „přírodních“ okrajů drobných nádrží a rybníků.

6.16.14 Návrh ochrany krajinného rázu KC Přibyslavsko

Tabulka 65: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru
- zachovat členité okraje lesa a selské lesíky
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
- ve volné krajině neumísťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumísťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
- vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítká a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu

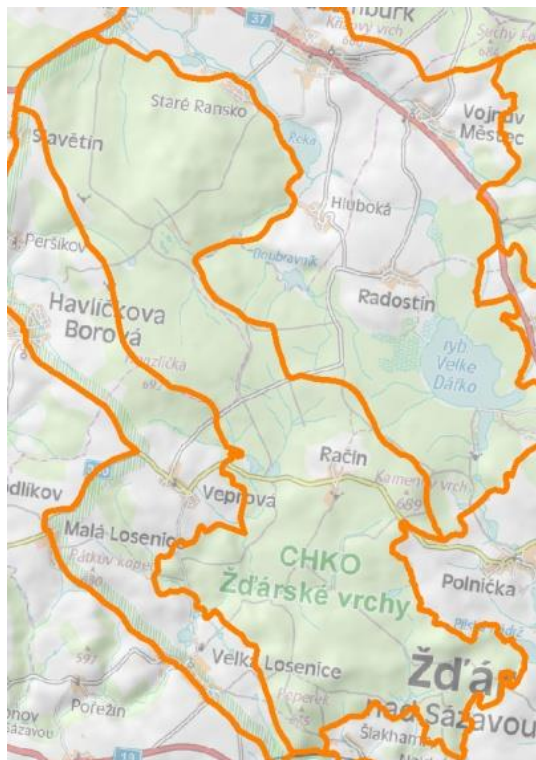
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- iniciovat celkovou revitalizaci krajiny
- podporovat začlenění okrajů obcí s novostavbami do krajinného rámce vhodnou výsadbou

6.17 ZV/18 Peperek - Henzlička – Ransko

6.17.1 Charakteristika

Nevýrazné hřbety utvářené členitou pahorkatinou, v S části gabry ranského masívu a v J části migmatickými rulami a ortorulami. Vyšší kra lemující Dářskou brázdu na Z. Jeden z rozlehlých,

Mapka 27: Vymezení MKRPeperek - Henzlička.

výrazných lesních celků, který tvoří Z část CHKO Žďárské vrchy navazující na zemědělskou krajinu Příbyslavska a Dářské brázdy. V okolí Velkého Dářka tvoří neostrou hranici se zalesněným závěrem Dářské brázdy. Krajina celku je poměrně pestrá a bohatá na drobné odlišující se prostory utvářené zejména „lesními“ rybníky s charakteristickými břehovými společenstvy a zpevněnými hrázemi, četnými vodními toky s mokřady a drobnými lomy, i tzv. hliníky; chudá však na specifické skalní útvary typické pro Centrální hřbet, Borovský les a Pohledecký les (výjimku tvoří Peperek, vrcholové partie a S svahy Ranska), jsou zde zastoupena četná balvanová pole. Převážná část celku je zalesněna smrkem s příměsí buku, modřínu, jedle a borovice, místy větší bukové porosty (Ransko, Kamenný vrch, Peperek). Převážná část celku se vyznačuje až na výjimky pravidelnými lesními okraji. Okraje celku v přechodových pásmech utváří pastviny

a louky s vlhkomilnými a rašeliništními druhy. Krajinu celku lze rozdělit na dvě části: S část tvořenou

ranským masívem a vrchem Henzlička, J části v okolí Adamova kopce a Vápenice. Obě části se liší především geologickou stavbou, jejíž specifika se projevují i jako znaky přírodní charakteristiky krajinného rázu. Toto rozdělení nemá pro hodnocení krajinného rázu však zásadní význam a nejsou proto hodnoceny samostatně jako prostory. Nejvyšší bod tvoří Henzlička 692 m jako nepříliš výrazná výšková dominanta. Celek se vyznačuje uzavřenou krajinnou scénou s velmi sporadickými výhledy do okolní krajiny. KC pokračuje mimo hranice CHKO.

6.17.2 Vnější pohledy

Zalesněný masív Peperek – Henzlička – Ransko působí v okolní krajině jako nevýrazný zalesněný hřbet s místními dominantami nevýrazných kopců a vymežujícími okraji lesních porostů. Je chápán jako les patřící ke čtyřem největším lesním komplexům CHKO. Nejsilněji se uplatňuje v S části směrem do Dářské brázdy masívem Ranska s bukovými porosty, Adamovým kopcem se smrčínami v okolí Pilské nádrže S od Žďáru n.S. a v okolí Velké Losenice pestrým zalesněným masívem Peperku. V ostatních částech se odlišuje vymežujícími vlastnostmi lesních porostů a nepříliš častými průhledy do lesní krajiny. Okraje lesních porostů jsou z velké části pravidelné, upravené bez přechodových pásem do volné krajiny.

6.17.3 Dominanty

Ransko – tvoří dominantní celek uplatňující se především v krajině Dářské brázdy a díky porostům bučin se výrazně odlišuje od ostatních smrkových lesů.

Vápenice – nevýrazný zalesněný kopec vystupující z táhlého zalesněného masívu s nerušenými horizonty dominující krajinnému předělu.

Peperek – tvoří méně výraznou místní dominantu v krajině v okolí Velké Losenice s pestrými porosty a skalními výchozy.

6.17.4 Interiér

Na rozdíl od ostatních tří lesních MKR není Peperek – Henzlička – Ransko charakterizován typickými a četnými skalními útvary s kryoplanačními terasami a balvanovými proudy, ale tvoří jej četné různorodé drobné prostory, jejichž vznik je dán původním i současným využitím krajiny (rybníky, lomy, hliníky, odlišné formy lesního hospodaření, měnicí se podrost, křižovatky cest). Interiér lesa je díky tomu složitý a značně proměnlivý, což zesiluje uzavřená krajinná scéna lesa. Teoreticky je možné krajinu celku rozdělit na dva samostatné prostory S a J, které se od sebe odlišují především geologickou stavbou území. Interiér obou částí se liší především v zastoupení dřevin. Pro Ransko jsou charakteristické rozsáhlé bučiny a četné porosty podmáčených jasanových olšin s výskytem bledule jarní. Specifický členitý prostor v lesním porostu ranského masívu vytváří lokalita nazývaná Ranská jezírka. Místo charakterizované četnými drobnými zatopenými lomy, mnohdy již zčásti zazemněnými mokřady s vysokými haldami hlušiny v efektní lesní scénérii. Pro J část pak jsou charakteristické podmáčené partie v okolí přírodních vodních toků, rybníků a v odlesněných enklávách s hlubokými smrkovými lesy s drobnými skalkami. Převážnou část obou prostorů však tvoří monotónní smrkové lesy s vtroušenými ostatními dřevinami (modřín, jedle, borovice, buk). Přibližně uprostřed KC se nachází v drobné odlesněné enklávě jediný urbanizovaný prostor obce Račín. Mezi nejhodnotnější partie patří území členěná mladými a staršími porosty (tyčkovina, kmenovina) s bohatými porosty třtin, ostřic, metličky křivolaké, ostružin, borůvek (nad Losenicemi). Krajina poskytuje dílčí málo obvyklé efektní průhledy z lesa do okolní krajiny ze svahů a několika skalních výchozů (Ransko, Peperek). Místa jsou patrné stopy dobývání rud a těžby kamene. Území je členěno četnými zpevněnými cestami a silnicemi s asfaltovým povrchem. Ojedinele upravené udržované studánky. V J části jsou historicky cenné partie v okolí Peperku, kde jsou doposud patrné prvky dokládající dobývání stříbra a železné rudy.

6.17.5 Urbanizované prostory

- Račín [u65, p29] – drobná obec v odlesněné enklávě tvořené převážně kulturními loukami s fragmenty podmáčených stanovišť, dnes rekreační charakter s dominující budovou hotelu, místy četná vzrostlá zeleň, převaha stavebně upravených původních objektů a nových architektonicky neutrálních rodinných domků.
- Staré Ransko [u39] – obec umístěná pod zalesněným masivem Ranska na severním mírném svahu k nivě řeky Doubravy s kaskádou rybníků, původní železářny, domy uspořádané do rovnoběžných řad, chalupy s štíty s lomenicemi a typickými podlomenicemi (s kuklami, polovalby), místy zachovalé brány, chatová kolonie, nevhodná nová zástavba, alej vzrostlých stromů podél řeky.

6.17.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Rejznarka [p40] – specifický prostor v okolí rybníků Křižní a Rejznarka s podmáčenými stanovišti olšin a rašelinných luk s vyvinutými mechovými bulty a okraji s rákosinami.
- Gruntovní rybník [p35] – specifický prostor v okolí rybníku Gruntovní s podmáčenými stanovišti olšin a rašelinných luk v okrajích.
- Vepřovské rybníky [p68] – soustava dvou lesních rybníků s charakteristickými okraji ostřicových a rákosinami s navazujícím meandrujícím tokem Mlýnského potoku.
- Ranská jezírka [p69] – ojedinělý, velmi efektní „přírodní“ prostor zatopených prohlubní po těžbě rud s doposud patrnými „haldami“ s ojedinělou faunou a flórou na hadcích a bazických horninách. Prostorem prochází drobný potok. Krajina připomíná miniaturu jezerní krajiny.
- Ransko [p70] – mohutný zalesněný masív s vysokým podílem bučin a podmáčených jasanových olšin, tvořící dominantní celek okolní krajiny, s mnoha drobnými odlišitelnými prostory skalek, podmáčených stanovišť s bledulí jarní, acidofilních bučin a hospodářských smrčín.

6.17.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 66: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Specifický reliéf vyšší kry lemující Dářskou brázdou na Z utvářený zásadní členitou pahorkatinou s nevýraznými vrcholy		+	význačný
Lesní porosty smrčín s drobnými porosty buku, borovice či olše a ostatními dřevinami s místy vyvinutým mechovým a bylinným patrem s borůvkou a ostružinami	zásadní	+	běžný
Lesní porosty převážně acidofilních (místy květnatých) bučin a jasanových olšin se smrkem a ostatními dřevinami s místy vyvinutým mechovým a bylinným patrem s borůvkou a ostružinami, četným výskytem bledule jarní	spoluurčující	+	význačný
Drobné ojedinělé skalky, skalní útvary s charakteristickým okolím balvanitých proudů	doplňující	+	význačný
Často meandrující vodní toky v přírodních korytech s doprovodnými porosty	doplňující	+	běžný
Mokřady s charakteristickými společenstvy s místy vyvinutými bulty	doplňující	+	význačný
Společenstva pasek a drobných luk v odlesněných partiích	doplňující	+	běžný
Reliktní bory na hadcích (Ranský Babylon)	doplňující	+	význačný
Padlé dřevo vytvářející dojem lesního porostu pralesovitého charakteru	doplňující	+	běžný
Lišejníky na kmenech a větvích stromů v S, SZ a Z partiích	doplňující	+	běžný
Místa s vyvinutým travino-bylinným nebo mechovým patrem, s borůvkou, s ostružinami dotvářejícím výraz lesa	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Hospodářský charakter převážné části lesních porostů (monokultury) s pravidelnými okraji lesa	zásadní	-	běžný
Zpevněné lesní cesty a komunikace s asfaltovým povrchem s mosty	spoluurčující	0/-	běžný

a mostky zvýrazňující hospodářský charakter lesa			
Rybníky se zpevněnými sypanými hrázemi dokládající hlubokou tradici rybníkářství	spoluurčující	+	běžný
Průseky zvýrazňující hospodářský charakter lesa a zesilující dojem geometrizace	doplňující	-	běžný
Lesnické meliorace, technicky upravené části toků, odvodňovací kanály mění interiér lesa	doplňující	-	běžný
Historická hodnota spojená s kolonizací krajiny, těžbou kamene a rud, rybníkářstvím	doplňující	+	běžný
Urbanizovaný prostor obce Račín v odlesněné enklávě dokládající historický způsob osídlení vázaný na dřívější formy využití krajiny	doplňující	+	běžný
Začlenění sídla Račín do krajinného rámce odlesněnou enklávou se vzrostlými dřevinami s ulicovou urbanistickou strukturou	doplňující	0/+	běžný
Necitlivé přestavby, oplocení zahrad, novostavby cizorodých forem v nepřijatelných proporcích, drobné nepatříčně vypadající stavební prvky v sídlech (kůlny, garáže, chatky) v obci Račín	doplňující	0/-	běžný
Prostor po těžbě zvaný Ranská jezírka s četnými mokřady	doplňující	+	význačný
Drobné odlesněné enklávy s pasekami a loukami	doplňující	+	běžný
Prostory ke stahování a manipulaci se dřevem	doplňující	0/-	běžný
Drobné neupravené lesní stavby technického charakteru	doplňující	-	běžný
Označené a upravené studánky	doplňující	+	běžný
Drobné prvky poukazující na dobývání rud	doplňující	+	význačný
Mobiliář značení turistických tras a ostatní prvky nesoucí informační charakter	doplňující	0	běžný

6.17.8 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 67: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Mírně dominantní projev celku v okolní krajině s dominantními partiemi vytvářející kulisu okolní krajiny, především okraji lesních porostů zasahujících do okolní krajiny	zásadní	+	význačný
Celistvost krajinného celku se dvěma převažujícími výrazy: mohutný zelený prostor a zasněžený bílý prostor (v zimním období)	spoluurčující	+	běžný
Přírodě blízký výraz celku i přes hospodářský charakter lesních porostů	spoluurčující	+	běžný
Geometrizace, technické projevy kulturních složek a prvků krajiny	spoluurčující	-	běžný
Efektívní vizuální propojení s členitými partiemi navazujícího MKR Údolí Svratky	doplňující	+	význačný
Odlišující se partie drobných intimních prostorů v okolí potoků, v drobných údolích, v okolí skal a v odlišných lesních porostech	doplňující	+	běžný

6.17.9 Měřítka a vztahy v krajině

Tabulka 68: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítka a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
-------------------	--------	--------	---------

Uzavřená krajinná scéna s významnými výhledy do okolní krajiny	zásadní	+	význačný
Proměnlivé měřítko lesní krajiny	spoluurčující	+	běžný
Významný krajinný předěl	spoluurčující	0/+	běžný
Členité okraje lesa vytvářející přechodové prostory do okolních celků	spoluurčující	+	běžný
Průseky a široké lesní cesty nepřirozeně otevírající krajinnou scénu	doplňující	-	běžný
Drobné odlišující se části vytvářející odlišné prostory v jinak monotónním prostoru (okolí skal, potoků, odlišující se porosty, odlesněné enklávy)	doplňující	+	běžný

6.17.10 Základní krajinné složky a prvky

- Lesní porosty s převahou smrku
- Lesní porosty s převahou buku
- Rybníky
- Lesní cesty a komunikace
- Potoky v přírodních korytech
- Odlesněné enklávy

6.17.11 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území celku patří do II. zóny ochrany přírody, v některé cenné části pak do I. zóny ochrany přírody.

Vyhlášená maloplošná chráněná území: PR Mlýnský potok-Uhlířky, PP Peperek, PR Ranská jezírka, NPR Ransko.

6.17.12 Jiná nezanedbatelná specifika

Lesní plody (houby, ostružiny, maliny, borůvky), hnízdiště čápa černého, kulíška nejmenšího, sýce rousného, ojediněle se vyskytuje jeřábek lesní, v minulosti tetřívka obecná, myslivost – spárkatá i černá zvěř, rekreační využití – turistika, cyklistika, rybaření.

6.17.13 Narušení z hlediska krajinného rázu

Zásadní podíl smrkové monokultury, hustá síť lesních cest s asfaltovým povrchem, lesní meliorace.

6.17.14 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: rozsáhlá odlesnění, zahuštění komunikační sítě, výškové stavby přesahující výšku lesa, nežádoucí odkrytí skalních partií lesa, odvodňování, v jehož důsledku dochází k „prefabrikaci“ vzhledu lesního porostu, zakládání nových odlesněných enkláv, široké průseky geometrizující krajinu uplatňující se do okolní krajiny.

6.17.15 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Peperek – Henzlička – Ransko

Tabulka 69: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat rozsah a charakter vegetačního pokryvu lesa
- zachovat dochované části původních lesních stanovišť a dřevin a posilovat tento podíl na úkor

- smrkových monokultur
- zachovat drobné prostory a partie uprostřed lesního masivu
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- zachovat členité okraje lesa
- ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- zachovat urbanistický charakter sídel
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinařsky cenné partie či širší území
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinařsky a esteticky cenné partie a prostory
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat charakter a působení skalních výchozů

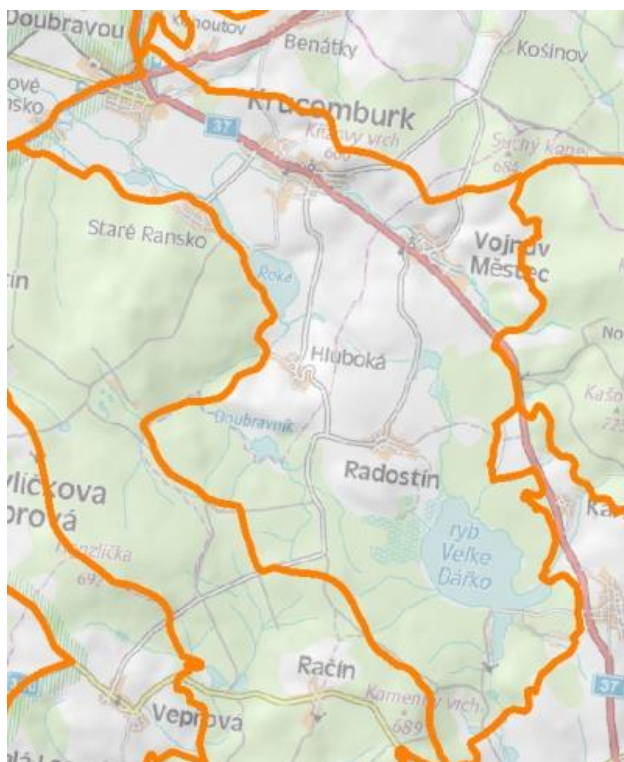
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- podporovat výsadbu původních dřevin vedoucí k obnově stanovišť
- brát zřetel na mimoprodukční funkce lesa
- zmírnit negativní projev četných průseků jejich postupným zalesněním

6.18 ZV/19 Dářská brázda (Dlouhá mez)

6.18.1 Charakteristika

Protáhlá sníženina orientovaná v SZ-JV směru, kterou napříč probíhá evropské rozvodí – bifurkace u rybníku Dářko, z JZ ohraničena mohutným zalesněným masivem Ranska a na opačné straně pak zlomem končícím zalesněným Centrálním hřbetem. Charakteristické jsou terénní zlomy v okolí Radostína a Hluboké vytvářející vysoké stráně, pod nimiž vznikly překvapivě efektní prostory (Radostínská mez, U stráně, strán nad Doubravníkem). Zvlněnou krajinu mezi Radostínem a Vojnovým Městcem rozřezává Štírový potok, který zde vytváří strž v opukách s fragmenty původního porostu. Převážně intenzivně využívaná zemědělská krajina, ve které převládají pole o velkých výměrách s absencí vzrostlé zeleně na okrajích i uvnitř a četné, převážně kulturní louky ve svazích a na okrajích celku. Mozaiku krajiny tvoří především střídání velkých ploch orné s ostatními plochami luk a pastvin, rybníků a lesů. J část KC v okolí rybníka Dářko je převážně zalesněná a značně se odlišuje jako specifický krajinný prostor utvářený mírně zvlněným převážně zalesněným terénem s rašelinnými bory v okolí Velkého Dářka (rozlohou největší rybník na Českomoravské vrchovině). Podobně je tomu v okolí rybníků Řeka a Doubravník. Výraznou umělou osu vytváří silnice I. tř. Žďár n.S. - Ždírec n.D.

Mapka 28: Vymezení MKR Dářská brázda

6.18.2 Vnější pohledy

Krajina Dářské brázdy se jeví z pohledů okolních svahů jako zemědělská krajina s několika sídly položených podél hlavní, výrazně se projevující komunikace s doprovodnou vzrostlou zelení, místy s rybníky a drobnými fragmenty přírodě bližších luk, mezí a remízků. V centrální části Dářské brázdy je ve volné krajině místy patrná absence vzrostlé zeleně.

6.18.3 Dominanty

Dominantní celek Ransko – bučinami a jasanovými olšinami zalesněný hřbet ranského masivu (NRP Ransko).

Zemědělské areály u Vojnova Městce, Křížové – objemově a proporčně nepřijatelné stavby zemědělských areálů s ocelokolnami a betonovými skladišti na okraji obcí.

Tovární komín sklárny ve Škrdlovicích – uplatňující se dominantu továrního komína Škrdlovické sklárny.

6.18.4 Interiér

Interiér celku tvoří výrazně se projevující zemědělská krajina s efektními krajinářsky i přírodně velmi hodnotnými prostory především v okrajích celku. Vzniká tím velmi ostrý kontrast zemědělské krajiny, která působí neutěšeným dojmem zejména v jarním a podzimním období, kdy se silně uplatňuje orná, a krajinářsky a přírodně cenných partií v rámování vysokými stráněmi nebo ve strži či v široké sníženině spolu s rybníky. Krajinu lze tak definovat jako zemědělskou, intenzivně obdělávanou krajinu s výrazným projevem razantního odvodnění, s absencí zeleně a ztrátou původní struktury rámovanou krajinářsky cennými scenériemi luk, mokřadů rybníků a rašelinišť a vysokými stráněmi. Hospodářské využití krajiny je patrné až na výjimky ze všech koutů MKR. Reliéf je převážně mírně zvlněný, v okrajích se zvedá k sousedním částem krajiny a na J okraji vytváří efektní vysoké stráně, které mnohdy oddělují velmi specifické prostory. J až JV část Dářské brázdy tvoří specifický prostor rybníku Velkého Dářka obklopeného lesy s tzv. Dářskými rašeliništi (Padrtiny, Radostínské rašeliniště, Ostrov, rašeliniště u Nového rybníku). Velké Dářko je s 205 ha vodní hladiny největším rybníkem na Vysočině. V jeho okolí jsou rašeliniště vrchovištního typu s borovicí lesní a smrkem a s efektními interiéry porostu borovice blatky na Padrtinách. Rašeliniště patří k nejcennějším přírodním segmentům v CHKO. Drastické se potom zdají být četné hluboké odvodňovací kanály, které mnohdy byly obnovovány v pol. 90. let. min. století. J strana prostoru je silně rekreačně využívána (chatová kolonie, tábořiště, pláže, půjčovna lodí). Prostor je zakončen na S straně menším rybníkem zvaným Malé Dářko, které je lemováno ostřicovými okrajovými porosty a ukončením Radostínského rašeliniště. Mezi oběma rybníky jsou bifurkace vod na hlavním evropském rozvodí. Pramení zde dvě řeky: Sázava a Doubrava; krajina je odvodňována severním i jižním směrem. SV část odvodňuje Městecký potok s drobnými rybníky často rámovanými vzrostlými stromy.

6.18.5 Urbanizované prostory

- Ždírec nad Doubravou [u33] – obec umístěná v širokém úvalu, téměř rovinatém, ve směru toku řeky Doubravy, zástavba založená systémem ulic, hlavní ulice prostorná, bez veřejného prostoru, urbanistická formace připomínající kobercové zástavby.
- Krucemburk [u34] – sídlo umístěné do svahu Dářské brázdy spodní části Křížového vrchu, do jižního úbočí je situována náves-náměstí ukončené dominantou kostela a hřbitova, zástavba chaotická, značně přestavěná, bez kontextu, původní městská zástavba zchátralá.
- Vojnův Městec [u41] – původní osada ze 13. stol., v ploché nivě Městeckého potoka, budovy měřítkově se vymykající ostatní zástavbě, dochovaná náves-náměstí obdélníkového půdorysu, průtah hlavní silnice I. třídy, barokní hostinec-bývalý klášter, hřbitov s hřbitovní kaplí, dominantní kostel mimo náměstí, okály.
- Radostín [u50] – malé sídlo soustředěné kolem prostorné nepravidelné návsi, působivý prostor návsi s rybníkem, vysoký podíl dochovaných architektonicky cenných objektů lidové architektury, při cestě směrem na Borky nepříliš šťastně řešené novostavby.
- Borky – osada rozložená podél komunikace, jednostranná ulicovka, která vznikla pro těžbu rašeliny a její borkování.
- Hluboká [u46] – odlehlá obec na okraji lesního komplexu pod Vysokou stráň, zástavba svažující se místy strmě, shluková zástavba, převládají tradiční chalupy, avšak značně upravené, roubené stavby, v horní partii alej starých klenů.

- Rekreační areál Dářko – nemalý prostor při hrázi Velkého Dářka s chatami a tábořištěm, pláží a půjčovnou lodí.

6.18.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Dářko [p21] – známý a rozlohou největší rybník na Vysočině založený v 15. století v prostoru mělké sníženiny v původních Dářských blatech, chov ryb, rekreace, vodní sporty, Nový rybník s chatovou zástavbou.
- Dářské rašeliny a lesy [p53] – rozsáhlý zalesněný prostor v okolí rybníku Velké Dářko s výskytem borovice blatky na tzv. Dářských rašeliništích, známý nejen pro velkou vodní plochu (viz Dářko), ale především pro výskyt vlhkomilných rašelinných druhů ve svém rozsahu ojedinělý v rámci Českomoravské vrchoviny s vysokou přírodní hodnotou; efektními interiéry porostu borovice blatky a velmi zajímavé scenérie v intimním prostoru pod tzv Radostínskou mezí, která poskytuje rozhled na Dářská blata z ptačí perspektivy; území je známo nejen rašeliništi, ale též bifurkací vod. V území jsou patrné výrazné střety rekreačního využití a hospodářského využití s jeho přírodními hodnotami. Celý prostor je lemován pestrými okraji lesa s četnými mokřady a rybníky:
- Doubravník – intimní drobný prostor pod vysokou strání s loukami a lesy v okolí malého rybníku orámovaného lesem a loukou s vyvinutými mokřady a v lese umístěnou hrází.
- Radostínská mez – intimní prostor mezi rašelinnými lesy a intenzivně užívanou zemědělskou krajinou na jižně orientovaných svazích tzv. Radostínské meze, výskyt vzácných druhů rostlin.
- Doubravniček – velmi drobný přírodní intimní prostor v okolí malého rybníčku v lesním porostu s vyvinutými mokřady v jeho okolí.
- Malé Dářko - Radostínské rašeliniště – velmi členitý prostor mokřadů mezi Velkým a Malým Dářkem s cennými rašelinnými biotopy, loukami a ostřicovými společenstvy na břehu rybníku Malé Dářko.
- Pod Kameným vrchem – podmáčené louky s rybníkem s typickými společenstvy.
- Řeka [p12] – poměrně velký prostor v okolí rybníka Řeka rámovaného zelení, opírajícího se o lesní okraje s rekreačními prostory u hráze a podmáčenými biotopy na opačné straně podél Doubravy.

6.18.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 70: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Specifický vymežující reliéf protáhlé sníženiny zasahující až k Velkému dářku ohraničený stráněmi Suchého a Křížového kopce a Ranským masivem vytvářející osu a směr celého prostoru	zásadní	+	význačný
Specifické údolí Doubravy s rybníky a mokřady v ploché sníženině	spoluurčující	+	běžný
Okraje lesních porostů okolní krajiny vytvářející typickou kulisu krajiny často s bukovými porosty	spoluurčující	+	běžný
Smrkové a borové lesy ve sníženině v okolí Velkého Dářka	spoluurčující	+	běžný
Blatkové porosty na rašelínách (Padrtiny)	spoluurčující	+	význačný
Kulturní louky a pastviny s chudými travními společenstvy	spoluurčující	+	běžný
Rozsáhlá rašeliniště vrchovištního typu, mokřady přecházející v rašeliniště v okrajích rybníků s typickou vegetací s výskytem	spoluurčující	+	jedinečný

ohrožených druhů			
Dřeviny doprovázející hlavní komunikace s mnoha věkovitými stromy	spoluurčující	+	běžný
Květnaté louky a louky podmáčených stanovišť s ostřicemi a sítinami, louky sušších stanovišť na stráních s typickými dřevinami (vrby, olše, krušina aj.)	doplňující	+	běžný
Strž tvořená Štírovým potokem s typickými porosty lesa s jedlí a pasenými travinami s hořečkem českým	doplňující	+	význačný
Drobné lesíky převážně smrkové	doplňující	+	běžný
Drobné vodní toky s břehovými porosty	doplňující	+	běžný
Vzrostlá mimolesní zeleň doprovázející fragmenty mezí a úvozových cest, vytvářející solitery, keře šípků a hlohů na okrajích strání a ve stráních	doplňující	+	Běžný
Rákosiny na okrajích rybníků	doplňující	+	běžný
Ruderální vegetace v místech lidské činnosti (zbor, skládka)	doplňující	-	běžný
Zeleň zahrad s ovocnými dřevinami	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Intenzivně využívané zemědělské plochy orné o velké výměře udávající měřítko vnitřního prostoru krajiny	spoluurčující	-	běžný
Hospodářský charakter převážně části lesů a lesíků a kulturních luk a pastvin	spoluurčující	-	běžný
Urbanizované prostory představující typický historicky daný způsob osídlení a vedení komunikací ovlivněný geomorfologií tvořící osu celé krajiny.	spoluurčující	+	běžný
Dochované objekty tradiční architektury vytvářející návsi a typická jádra obcí alespoň v čitelných náznacích	spoluurčující	+	běžný
Uplatňující se stopy odvodnění krajiny drenáží s odvodňovacími příkopy a technicky upravenými vodními toky	spoluurčující	-	běžná
Komunikační síť vedená převážně v původní historické stopě	spoluurčující	+	běžný
Četné přestavby tradičních objektů a nevhodně řešené novostavby s prvky a tvary bez pochopení kontextu v obcích i na jejich okrajích	spoluurčující	-	běžný
Sídla s narušenou hist. urbanistickou strukturou a architektonickou kvalitou danou současným využíváním krajiny	doplňující	+	běžný
Objekty zemědělských areálů nadměrných měřítek	doplňující	-	běžný
Neusměrněné pronikání nové zástavby bez přizpůsobení k původní	doplňující	-	běžný
Secesní vila, Gočárova chalupa v Krucemburku	doplňující	+	význačný
Kostel v Krucemburku a Vojnově Městci a kapličky v Radostíně a Vojnově Městci	doplňující	+	běžný
Dochované továrničky Vojnův Městec, Krucemburk	doplňující	+/0	běžný
Doklady v objektech a drobných tvarech reliéfu o existenci železářské výroby ve Starém Ransku	doplňující	+	význačný
Drobné komunikace tradičně zpevněné štětováním nebo udusáním s travnatými okraji nebo i s doprovodnou zelení, úvozové cesty	doplňující	+	význačný

Okraje sídel vytvářející náznaky původních humen s ovocnými doplňující dřevinami	+	význačný
Nevhodné úpravy venkovských zahrad s implantací okrasných doplňující exotických dřevin, skalek připomínající městské zahrady	-	význačný
Oplocení pozemků a zahrad tradičními plaňkovými ploty s doplňující kamennými zídkami	+	význačný
Technické prvky v krajině elektrické nadzemní vedení, doprovodné doplňující technické prvky v okolí komunikací (značení), nevhodné oplocení	-	význačný

6.18.8 Znaký estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 71: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaký estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Specifické odlišné krajinné prostory s efektními až překvapujícími průhledy do krajiny s kulisami okolních zalesněných celků	spoluurčující	+	běžný
Přírodní charakter Dářka a jeho okolí s rašeliništi	spoluurčující	+	význačný
Silné působení krajinné scenérie zalesněného Ranska s členitým reliéfem stírající do určité míry hospodářský výraz krajiny	spoluurčující	+	běžný
Rybník Velké Dářko s pískovými plážemi a vysokou Radostínskou strání, rákosinami s vysokou historickou a přírodní hodnotou	spoluurčující	+	význačný
Specifické krajinářsky hodnotné prostory v okolí obcí (stráně, rybníky, parky)	doplňující	+	běžný
Novostavby a proporčně i objemově nevhodné areály výrobních hal a zemědělských objektů ovlivňujících své okolí	doplňující	-	běžný

6.18.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 72: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Hlavní komunikace Žďár nad Sázavou – Ždírec nad Doubravou vytvářející umělou osu krajiny podtrhující základní osu danou tvarem brázdy	spoluurčující	+	běžný
Silná geometrizace krajiny daná jejím využitím (liniové stavby, obdělávané plochy)	spoluurčující	-	běžný
Poměr zastavěného a nezastavěného území	spoluurčující	+	běžný
Místa silný kontrast přírodních segmentů krajiny s kulturními prvky a složkami	spoluurčující	+	význačný
Nadměrný hluk z hlavní komunikace	doplňující	-	běžný
Technická dominanta továrního komína škrdlovické sklárny vytvářející cizorodou vertikálu v JV části MKR	doplňující	-	běžný

6.18.10 Základní krajinné složky a prvky

- Intenzivně obdělávané plochy orné s absencí zeleně
- Lesní porosty v okrajích s rašelinnými bory
- Rašeliniště
- Rybníky se vzrostlou zelení nebo v lese
- Strž a sníženiny

- Urbanizované prostory
- Vodní toky

6.18.11 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území KC se nachází ve II. až III. zóně ochrany přírody CHKO s cennými částmi v I. zóně.

Vyhlášená maloplošná chráněná území: NPR Dářko, NPR Radostínské rašeliniště, PR Řeka, PR Suché kopce, PR Štíří důl

Z hlediska ÚSES tvoří rašeliniště na Padrtinách i Borkách biocentrum nadregionálního významu.

6.18.12 Narušení z hlediska krajinného rázu

Zemědělské areály u Vojnova Městce, Křížové

Soustava odvodňovacích příkopů v okolí rašelinišť a podmáčených stanovišť, nadměrné plochy orné vytvářející hrubou mozaiku a měnící měřítko krajiny, nadměrný hluk z hlavní komunikace silnice I. třídy a uplatnění jejího tělesa s doprovodnými prvky (čerpací stanice, velké křižovatky u Ždírci nad Doubravou), silné uplatnění neúměrného odvodnění krajiny (technicky upravené vodní toky, drenáže), uplatnění nevodné výstavby v kobercové urbanistické formaci Ždírci nad Doubravou.

6.18.13 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb na horizont a do krajinářsky cenných partií (zejm. rybníky a lesy), odlesnění drobných lesů, výstavbu nových komunikací nerespektujících měřítko krajiny, zesílení geometrizace krajiny, narušení specifických krajinných prostorů či změnu jejich charakteru, výstavbu technických dominant a instalaci technických prvků do volné krajiny zesilujících uplatnění ostatních technických prvků, objemově a proporčně nevhodné budovy, zvětšení plochy orné, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků zesilujících uplatnění negativních znaků charakteristik krajinného rázu, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků a vzrostlé mimolesní zeleně, devastaci mokřadů a „přírodních“ okrajů rybníků, odstranění rybníků, odstranění fragmentů poukazujících na původní členění krajiny, snížení přírodní hodnoty rašelinišť a mokřadů odvodněním.

6.18.14 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Dářská brázda (Douhá mez)

Tabulka 73: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
- zachovat zbytky historického členění pozemků (úvozy, meze)
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- zachovat vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů (dářská rašeliniště, Radostínská stráň, Malé Dářko)
- rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru
- zachovat členité okraje lesa
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce

- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
- ve volné krajině neumísťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumísťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
- vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítká a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu
-
- Dářko
 - zachovat „přírodní“ charakter území
 - zmírňovat a eliminovat viditelné projevy střetů hospodářského a rekreačního využití krajiny s ochranou přírody
 - zabránit výstavbě nevhodných staveb
 - zamezit odvodňování krajiny vhodným zasypáním stávajících kanálů
 - vhodně esteticky řešit naučnou stezku formou číslovaných zastávek s popisem v brožuře nikoliv panely (často rozbité), nevytvářet nevhodná značení a turistické či naučné upoutávky
-
- Doubravník
 - zachovat „přírodní“ charakter území
 - zabránit výstavbě
-
- Řeka
 - zachovat „přírodní“ charakter území
 - zabránit rozšíření stávajících rekreačních ploch
 - posílit revitalizaci technicky upravených částí toky Doubravy s výsadbou vzrostlé zeleně

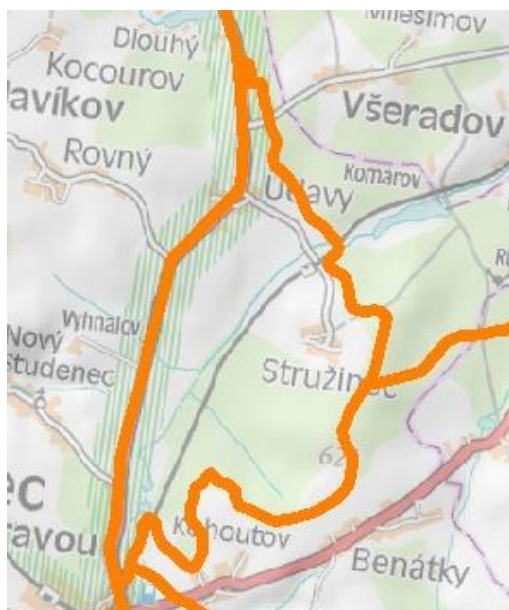
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- iniciovat a podporovat výsadbu zeleně a zakládání mezí a remízků v otevřené krajině zemědělských ploch
- podporovat revitalizaci krajiny směřující k zvýšení ekologické stability území

6.19 ZV/20 Stružinecká pahorkatina

6.19.1 Charakteristika

MKR je umístěno do ploché, místy až členité pahorkatiny. Je tvořen zemědělsko - lesní krajinou s velkými plochami intenzivně obdělávané, převážně nedělené orné půdy, s výraznou absencí mimolesní zeleně, s architektonicky narušenými obcemi a častými pomístními dominantami zemědělských areálů. Lesní porosty jsou převážně monokulturální smrčiny s příměsí ostatních dřevin (zejména modřínů, pomístně buků aj. listnatých dřevin); okraje lesů jsou převážně pravidelné a podílí se tak spolu s plochami orné a dalšími kulturními plochami na výrazné geometrizaci krajiny. Krajinný celek zasahuje do CHKO Žďárské vrchy pouze okrajově.

Mapka 29: Vymezení MKR Stružinecká pahorkatina

mezi lesy se zdánlivě „zapadlou“ obcí Stružinec. Prostor v okolí obce je utvářen mozaikou zemědělské krajiny a patří k cennějším částem krajiny celého MKR. Obec představuje rozvolněná zástavba podél lichoběžníkovitě uspořádaných komunikací s paprskovitě se rozbíhajícími tradičně zpevněnými cestami do zemědělské krajiny; rozlehlý návěsní prostor s loukami a rybníčky. Zástavbu tvoří převážně dochované tradiční objekty lidové architektury původních domkářů. Velmi působivá je kaplička s vysokými věkovitými lipami odhadovaného stáří cca 200 let. Okolní krajinu tvoří orná střídající se s loukami a drobnými „selskými“ lesíky. Drobná příjezdová komunikace ze Z strany je zpevněna s asfaltovým povrchem a představuje jediný kontakt obce s okolím.

6.19.5 Urbanizované prostory

- Stružinec [u22] – drobná obec ve svahu pod Barchancem s četnými dochovanými tradičními objekty lidové architektury, zvonička, plaňkové ploty.

6.19.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Barchanecké rybníky [p09] – soustava drobných rybníků rámovaných v „přírodním“ prostředí podmáčených luk a mokřadů na okraji lesa.

6.19.2 Vnější pohledy

Stružinecko poskytuje pohled do spíše členité avšak zemědělskými plochami poměrně fádňící krajiny s výraznou geometrizací hranic orné a kulturních luk a ostře vymezených lesních porostů v heterogenní mozaice.

6.19.3 Dominanty

Krajina v CHKO výraznými dominantami neoplývá.

6.19.4 Interiér

V CHKO Žďárské vrchy je krajina Stružinecka zastoupena menším hospodářským lesním porostem Kohoutovského lesa s převahou smrku, s ostře ohraničenými okraji rovnou porostní stěnou, zalesněným vrcholem kopce Barchanec a odlesněným poměrně malebným koutem

6.19.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 74: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Reliéf Stružinecké pahorkatiny s plochými hřbety převážně odlesněnými	zásadní	0/+	běžný
Barchanecký potok s drobnými přítoky často s absencí doprovodné zeleně s travními okraji tvořící mělká rozevřená údolí	spoluurčující	+	běžný
Převážně menší až drobné lesy tvořené smrkem	spoluurčující	+	běžný
Kulturní louky	spoluurčující	+	běžný
Květnaté louky a drobné fragmenty podmáčených společenstev s typickými keři a dřevinami v okolí rybníků (Barchanecké rybníky)	doplňující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v sídle s věkovitými dřevinami	doplňující	+	význačný
Doprovodné dřeviny v okolí komunikací	doplňující	+	běžný
Travnaté pásy oddělující velké polní plochy a na okrajích cest a toků	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Zemědělské plochy orné o velkých výměrách nerespektující měnících drasticky měřítko krajiny	zásadní	-	běžný
Hospodářský výraz lesů a kulturních luk	spoluurčující	-	běžný
Stružinec s dochovanou urbanistickou hodnotou a architektonickou kvalitou tradičních objektů lidové architektury	spoluurčující	+	běžný
Technicky upravený napřímený tok Barchaneckého potoka včetně jeho přítoků s výrazně se uplatňujícím odvodněním krajiny drenáží	spoluurčující	-	běžný
Železniční trať	doplňující	0	běžný
Drobné rybníčky v obci	doplňující	+	běžný
Kaplička v obci Stružinec	doplňující	+	běžný
Okraje sídel vytvářející náznaky původních humen s ovocnými dřevinami	doplňující	+	běžný
Oplocení pozemků a zahrad tradičními plaňkovými ploty s kamennými zídkami	doplňující	+	běžný
Nevhodné úpravy zahrad připomínajících městské zahrady	doplňující	-	běžný
Komunikační síť vedená v převážně v historické stopě	doplňující	+	běžný
Soustava Barchaneckých rybníků se sypanými hrázemi oddělenými s mokřady	doplňující	+	běžný

6.19.8 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 75: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Výrazné potlačení původní struktury krajiny	zásadní	-	běžný
Krajinářsky cenný prostor v okolí Stružince	spoluurčující	+	běžný
Historická i přírodní hodnota obce Stružinec	doplňující	+	běžný

6.19.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 76: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Hrubá mozaika krajinných složek s velkými plochami orné, zásadní drobnými lesy a kulturními loukami potlačující původní charakter krajiny		-	běžný
Ztráta přírodní osy krajiny Barchaneckého toku díky technickým úpravám	spoluurčující	-	běžný
Umístění prostoru v okolí Stružince charakter zapadlé vsi	spoluurčující	+	běžný

6.19.10 Základní krajinné složky a prvky

- Zemědělsky obdělávané velké plochy orné
- Lesy o různých výměrách se zarovnanými okraji
- Technicky upravené vodoteče
- Drobné rybníky
- Ojedinelé fragmenty mezí a remízků

6.19.11 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území KC se nachází ve III a IV. zóně ochrany přírody CHKO, Barchanecké rybníky jsou zařazeny do I. zóny.

Na území Stružinecka nejsou vyhlášena maloplošná zvláště chráněná území.

6.19.12 Narušení z hlediska krajinného rázu

Zemědělské areály na okraji sídel nerespektující měřítko krajiny, sídla s ostrým přechodem do krajiny a menším podílem zeleně a velkou mírou přestavěných objektů se sníženou architektonickou kvalitou. Zemědělská krajina s dominancí orné s absencí mimolesní zeleně.

6.19.13 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb na horizont, výstavbu komunikací nerespektujících měřítko krajiny, zesílení geometrizace krajiny, objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na kontext, zvětšení plochy orné, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků zesilujících uplatnění negativních znaků charakteristik krajinného rázu, výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků.

6.19.14 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Stružinecká pahorkatina

Tabulka 77: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter

- rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru
- zachovat členité okraje lesa a selské lesíky
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
- ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
- vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítká a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu

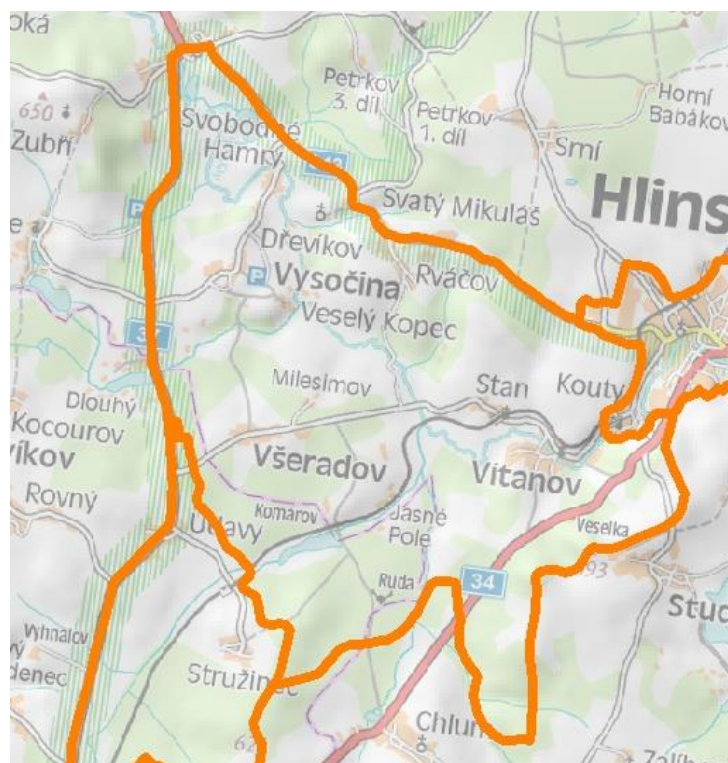
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- Podpořit celkovou revitalizaci krajiny a obnovu původní struktury alespoň do snesitelné míry

6.20 ZV/21 Trhovokamenicko (okrajový MKR)

6.20.1 Charakteristika

Plošší krajina široce rozevřeného údolí Chrudimky v okolí Trhové Kamenice, které má charakter harmonické malebné krajiny s četnými prostory v okolí řeky a obcemi většinou citlivě zasazenými do krajinného rámce. Urbanizované prostory jsou typické svou dochovaností a historickou „výmluvností“. Krajinu utváří pestrá mozaika polí, luk a lesíků s četnými doprovodnými porosty řeky a komunikací. Místy se na plošších částech uplatňují souvislé plochy orné, které jsou částečně „rozbity“ drobnými remízky. Charakter většiny obcí je dán vysokým podílem dochovaných tradičních objektů lidové architektury.

Mapka 30: Vymezení MKR Trhovokamenicko.

6.20.2 Vnější pohledy

Trhovokamenicko poskytuje pohled na malebný prostor plný lesíků a doprovodných porostů vrb a olší s jasanu s meandrujícím tokem řeky Chrudimka a malebnými sídly ve specifických prostorech.

6.20.3 Dominanty

Hlinsko – uplatňující se stavby průmyslové zóny a sila Z okraje Hlinska.

Přední a Zadní Hradiště - strmé zalesněné homole Předního a Zadního Hradiště vypínající se nad krajinu.

VVN – místy silně se uplatňující elektrické nadzemní vedení VVN 400kV.

6.20.4 Interiér

Rozmanitá krajina široce rozevřeného údolí řeky Chrudimky v okolí Trhové Kamenice s bohatou historií, kde na plošinách a mírných svazích jsou převážně souvislé plochy orné rozbité malými remízky, lesíky a fragmenty mezí s keři nebo stromy, působí velmi malebně. Strmější svahy jsou většinou zalesněny smrkovými nebo borovými porosty a v potočnicích či říčních nivách převažují trvale zatravněné plochy navazující na dobře vyvinuté břehové porosty. Rozptýlené polní lesíky s členitými okraji, liniová doprovodná zeleň v okolí cest a silnic a mnohdy zachovalá sídla v tradiční vesnické zástavbě umocňují malebnost celého kraje. Meandrující tok řeky Chrudimky vytváří nepravidelnou, pomyslnou přírodní osu celého MKR. Břehové porosty jsou tvořeny převážně porostem olší a vrb. Charakter většiny obcí je dán převahou památkově chráněných a architektonicky kvalitních objektů s cennými doklady kulturně historického využívání krajiny. Charakteristickou dominantu tvoří kostelní věž trhovokamenického kostela. Krajinný celek přechází do sousedního území CHKO Železné hory. V krajině jsou patrné stavby mlýnů a s nimi spjatých vodních děl. Známý je skanzen lidové architektury a řemesel na Veselém Kopci. Ač je krajina chudá na rybníky, lze nalézt v okolí Trhové Kamenice krajinářsky i přírodně velmi hodnotnou rybníční soustavu Mlýnský rybník a Rohlík, dále ojedinělý rybník Januš u Všeradova. Území je citlivé na výškové dominanty.

6.20.5 Urbanizované prostory

- Vítanov - Stan [u09] – dvě obce srostlé zástavbou obec na levém břehu Chrudimky, ulicová zástavba, zemědělský areál, barokní kaplička sv. Anny.
- Rváčov [u05] – obec položena k hlavní a vedlejší komunikaci utváří uliční zástavbu převážně přestavěných tradičních domů s četnými novostavbami, v okolí mokré louky, niva potoka.
- Králova Pila – roubené vodní dílo- mlýn a pila patrně z konce středověku, dnes využívaný jako soukromý rekreační objekt. (Prostor není vymezen).
- Milesímov – roztroušená zástavba objektů tradiční lidové architektury, rekreační charakter. (Prostor není vymezen)
- Všeradov [u11] – drobná obec podél komunikace, barokní lidová architektura.
- Veselý Kopec – soubor tradičních staveb lidové architektury a technických staveb z oblasti Vysočiny – skanzen. (Prostor není vymezen).
- Svatý Mikuláš – drobná osada v okolí kostela se hřbitovem. (Prostor není vymezen)
- Svobodné Hamry [u02] – památková zóna lidové architektury s pozdně renesanční tvrzí přestavěnou na zámeček, dochovaná roubená hospoda z 18. stol. a hamr na vodní pohon.
- Dřevíkov [u07] – bývalá židovská ulička, četné dochované tradiční objekty lidové architektury, dřevěná zvonička, za obcí židovský hřbitov.
- Možděnice - obec s vysokou historickou hodnotou, součást skanzenu lidových staveb a řemesel Veselý Kopec, dochované objekty kovárny, truhlářské a kolářské dílny s četnými objekty lidové architektury (mimo CHKO).

6.20.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Mlýnský rybník a Rohlík [p01] – silně zarostlé rybníky s bohatou vlhkomilnou květenou a cennými mokřadními biotopy.
- Januš [p04] – rekreační rybník mezi lesy s chatami v okolí hráze, vyvinuté mokřady v zadní části rybníka, železniční trať.

6.20.7 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 78: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Reliéf široce rozevřeného údolí široké údolní nivy řeky Chrudimky s nevysokými kopci (suky)	zásadní	+	běžný
Meandrující vodní tok Chrudimky s typickými porosty vrb a olší doprovázející celý tok s četnými podmáčenými loukami utvářející páteř území s drobnými přítoky	zásadní	+	význačný
Drobné lesní porosty smrčín s příměsí listnatých dřevin s pravidelnými okraji	spoluurčující	+	běžný
Četná vzrostlá mimolesní zeleň často listnatých dřevin (zejm. olše, jasany, vrby) ve volné krajině doprovázející fragmenty mezí, remízku a komunikace vytvářející stromořadí, solitery i místy shluky zapojených porostů s keři, chlumky	spoluurčující	+	běžný
Kulturní louky a pastviny, travnaté plochy mezí, květnaté a podmáčené louky	spoluurčující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v sídlech s věkovitými stromy	spoluurčující	+	běžný
Rašelinné a slatinné biotopy s výskytem vzácných druhů rostlin	doplňující	+	běžný
Okrajové porostní pláště některých lesů s vysokým podílem listnáčů (často bříza)	doplňující	+	běžný
Doprovodné porosty vrb, olší a podmáčených luk drobných vodních nádrží	doplňující	+	běžný
Travnaté pásy v krajině oddělující pole a komunikace	doplňující	+	běžný
Zeleň zahrad s ovocnými dřevinami vytvářející místy humna a okraje sídel	doplňující	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Členitá struktura kulturní zemědělské krajiny s místy dochovanými prvky původního členění podřízená ose řeky Chrudimky s doprovodnými porosty	zásadní	+	běžný
Zemědělské plochy orné s prvky poukazujícími na snahy o intenzifikaci zemědělské velkovýroby v území potlačující původní členitou strukturu krajiny	spoluurčující	-	běžný
Prostory s dochovanou strukturou rozptýlené zástavby dokládající hist.využívání krajiny s četnými tradičními objekty lidové architektury	spoluurčující	+	běžný
Architektonicky kvalitní a památkově chráněné objekty	spoluurčující	+	význačný
Sídla s převážně dochovanou historickou urbanistickou strukturou	spoluurčující	+	běžný
Nevhodné přestavby a novostavby v sídlech a ne jejich okrajích bez začlenění do krajinného rámce a bez kontextu (často kontrující původní zástavbu)	spoluurčující	-	běžný
Velký podíl nadzemních liniových staveb EV umocněný nadzemním vedením 400 kV protínajícím krajinu s vysokými nosníky příhradové konstrukce	spoluurčující	-	běžný
Dochované objekty mlýnů a hamrů a vodní díla s vysokou historickou hodnotou	spoluurčující	+	běžný

Uplatňující se hospodářský charakter lesních porostů a spoluurčující zemědělských ploch	+	běžný
Zchátralost některých tradičních objektů	doplňující -	běžný
Zemědělské areály na okrajích sídel Dřevíkov, Vítanov, Svobodné Hamry nadměrných měřítek	doplňující -	běžný
Komunikační síť vedená převážně v původní historické stopě	doplňující +	běžný
Rekreační charakter objekty, chaty a zařízení	doplňující -	běžný
Drobné rybníky (zejm. Januš, Mlýnský a Rohlík, Barchanecké rybníky)	doplňující +	běžný
Neusměrněné pronikání nové zástavby bez přizpůsobení k původní	doplňující -	běžný
Objekty sakrální architektury (kapličky, kostely, četná boží muka ve volné krajině i v obcích)	doplňující +	běžný
Drobné komunikace tradičně zpevněné štětováním nebo udusáním s travnatými okraji nebo i s doprovodnou zelení, úvozové cesty	doplňující +	běžný
Nevhodné úpravy venkovských zahrad s implantací okrasných exotických dřevin, skalek připomínající městské zahrady (zejm. v okolí rekreačních objektů)	doplňující -	běžný
Oplocení pozemků a zahrad tradičními plaňkovými ploty s kamennými zídkami	doplňující +	běžný
Mírné uplatnění odvodňování krajiny drenáží a technicky upravenými vodními toky zatrubněním nebo narovnáním koryta se zpevňujícími prvky	doplňující 0/-	běžný

6.20.8 Znamy estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 79: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znamy estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Pestrá mozaika zemědělsky intenzivně využívaných ploch s drobnými lesy, poli a loukami podél obou břehů meandrující řeky Chrudimky	zásadní	+	běžný
Harmonický výraz krajiny s řekou v přírodním korytě	zásadní	+	běžný
„Přírodní“ charakter prostoru	spoluurčující	+	běžný
Místa se uplatňující rekreační charakter krajiny se ztrátou typických funkcí spjatých s trvalým obyváním krajiny	doplňující	-	běžný
Malebnost dochovaných původních částí sídel	doplňující	+	běžný
Skansen lidového stavitelství a řemesel na Veselém kopci	doplňující	+	jedinečný

6.20.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 80: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Mozaika zemědělsky intenzivně využívaných ploch s četnými drobnými lesy, loukami a poli	spoluurčující	+	běžný
Specifická dominantna věže kamenického kostela	spoluurčující	+	běžný
Dominanty zalesněných vrcholů Předního a Zadního Hradiště	spoluurčující	+	běžný
Agresivní dominantna místa zemědělského areálu v Dřevíkově	doplňující	-	běžný

Specifická a ojedinělá dominanta místa kostela sv Mikuláše u doplňující Rváčova	+	běžný
Technické dominanty zástavby Hlinska a dominanta rozhledny se doplňující stožářem GSM	-	běžný

6.20.10 Základní krajinné složky a prvky

- Meandrující tok Chrudimky s doprovodnými porosty s přítoky
- Zemědělské plochy orné stírající původní drobnější strukturu krajiny
- Drobné louky a pastviny
- Drobné lesy
- Četné prostory se vzrostlou mimolesní zelení
- Drobné rybníky
- Urbanizované prostory venkovské zástavby

6.20.11 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území MKR se nachází ve II. zóně ochrany přírody CHKO.

Vyhlášená maloplošná chráněná území: PP Mlýnský rybník a rybník Rohlík, PP Les na Dolíku, PP Louka u Rváčova, PP V rybníčkách, PP Rybník na Dolíku, PP Mezi lesy

6.20.12 Narušení z hlediska krajinného rázu

Elektrické nadzemní vedení VVN vytvářející výrazný cizorodý prvek, individuální rekreační zástavba – chaty, plochy orné nerespektující měřítko krajiny v okolí Hlinska.

6.20.13 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb na horizont a do průhledů tvořený okolními KC, odstranění mimolesní zeleně a drobných lesů, výstavbu komunikací nerespektujících měřítko krajiny, zesílení geometrizace krajiny, narušení specifických krajinných prostorů či změnu jejich charakteru, výstavbu technických dominant a instalaci technických prvků do volné krajiny zesilujících uplatnění ostatních technických prvků, objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na kontext, nevhodné přestavby tradičních objektů lidové architektury, výstavbu nevhodných objektů do pohledových os vedoucích k cenným partiím tradiční zástavby (Veselý kopec, Svobodné Hamry, Trhová Kamenice), zvětšení plochy orné, odvodnění krajiny a technické úpravy vodních toků, zásahy do přirozené osy krajiny utvářené Chrudimkou, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků společně narušujících vysokou hodnotu dochovaných částí sídel a krajiny, výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků, odstranění květnatých luk.

6.20.14 Návrh ochrany krajinného rázu KC Trhovokamenicko

Tabulka 81: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat průhledy na výrazné scenérie

- zachovat „přírodní“ charakter rybníků a jejich silné estetické působení v území
- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídlech
- zachovat zbytky historického členění pozemků (úvozy, rybníky)
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů
- zachovat členité okraje lesa
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích
- ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak, aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné, potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.
- vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítka a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu
- zachovat dochovaná vodní díla a zachovat vysoké estetické a historické působení některých partií (Sv. Mikuláš, Králova pila, Veselý Kopec, Dřevíkov, Židovský hřbitov v Dřevíkově)

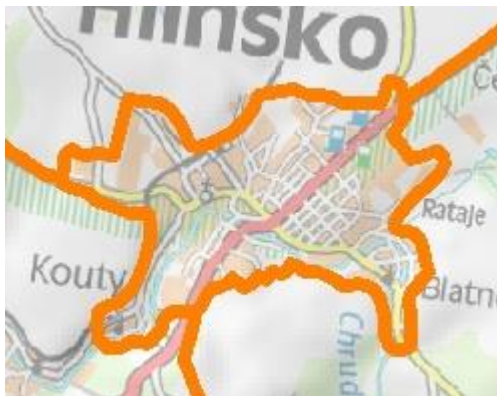
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- Posilovat a podporovat členění velkých ploch orné a zatravnění krajiny
- Výsadba vzrostlé zeleně podél komunikací a v okrajích sídel
- Podpora agroturistiky
- Osvěta směřovaná k zachování cenných částí sídel

6.21 ZV/22 Hlinsko

6.21.1 Charakteristika

Urbanizovaná krajina sídla městského typu s částečně dochovanou původní zástavbou a zásadně narušenou urbanistickou strukturou v okrajích. Střed města tvoří svažité náměstí s dochovanými měšťanskými domy a kostelem.

Mapka 31: Vymezení MKR Hlinsko.

6.21.2 Vnější pohledy

Hlinsko se uplatňuje v okolní krajině především svými okraji jako městská zástavba s průmyslovými zónami na okraji města.

6.21.3 Dominanty

Silo – vysoké betonové silo tvoří dominantu Z okraje města a uplatňuje se do okolní krajiny.

6.21.4 Interiér

Městská zástavba v okolí náměstí s dochovanými měšťanskými domy, s četnými přestavbami působícími neuspořádaně, s necitlivě začleněnými okraji průmyslových zón a sídlišť do krajinného rámce. Městem prochází řeka, v jejímž okolí bylo vytvořeno místy malebné nábřeží. Sídlu trpí absencí vzrostlé zeleně.

6.21.5 Znaký přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Znaký odpovídají provedenému průzkumu zpracovaném v kategorizaci sídel CHKO Žďárské vrchy.

6.21.6 Základní krajinné složky a prvky

- Urbanizovaný prostor města.

6.21.7 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území MKR se nachází ve IV. zóně ochrany přírody CHKO.

6.21.8 Narušení z hlediska krajinného rázu

Panelové výškové domy, průmyslové zóny s architektonicky, objemově i proporčně cizorodými halami bez zapojení do krajinného rámce, silo, čistička v údolí navazující na město.

6.21.9 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Hlinsko

Tabulka 82: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídle
- zachovat prostory v okolí řeky a zajistit jejich úpravu
- podporovat aktivity posilující začlenění sídla do krajinného rámce
- neumísťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území

- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat cenné dálkové výhledy a průhledy
-
- *Náměstí*
- zachovat historický charakter náměstí s radnicí
- zajistit ozelenění plochy
-
- *Betlém*
- zachovat charakter místa s domky
- zachovat esteticky cenné partie a prostory
- nepovolovat výstavbu necitlivých novostaveb uvnitř a v bezprostředním okolí

6.22 ZV/23 Hlinecko

6.22.1 Charakteristika

Velmi různorodý prostor utvářený několika samostatně vnímatelnými částmi: Svratecko položené ve sníženině pod Centrálním hřbetem Žďárských vrchů (Devítiskalské vrchoviny), okolí Vortové v odlesněné enklávě na úpatí Vortovského vrchu, široce rozevřené údolí Chrudimky s údolní nádrží Hamry a poměrně plochá krajina v okolí Zalíbeného a Košínova. Většina sídel trpí četnými přestavbami tradičních objektů a nepřiliš citlivými novostavbami v okrajích i uvnitř sídel. Prostor se nachází na rozhraní Žďárských vrchů a Železných hor, které zde tvoří místy neostré hranice.

Mapka 32: Vymezení MKR Hlinecko.

6.22.2 Vnější pohledy

Krajina Hlinecka se uplatňuje velmi málo z vyhlídek a vyvýšených míst Centrálního hřbetu jako členitá krajina tvořená rozdílnou mozaikou polí, luk a lesů s vodními prvky.

6.22.3 Dominanty

Přední a Zadní Hradiště – přírodní dominanty dvou zalesněných vrcholů na rozhraní Hlinecka a Trhovokamenicka.

Kamenný vrch – Šindelný vrch – mohutný zalesněný hřbet s dvěma vyvýšeninami.

Pešava – drobný vrch nad Jeníkovem uplatňující se především pro kulturní dominantu stožáru GSM.

6.22.4 Interiér

Rozsáhlá a členitá krajina na severu CHKO navazující z J strany na urbanizovaný prostor Hlinska, přecházející mimo hranice území CHKO; výběžek Železných hor, který je reprezentován Kameničskou vrchovinou. Členitá vrchovina s povrchem skloněným od JZ k SV, jejíž plochý povrch je rozřezán zpočátku velmi mělkým a širokým údolím řeky Chrudimky. V okolí Svratky a Herálce kotlinovitá sníženina se zbytky křídových usazenin. Krajinu tvoří mozaika polí, luk a lesů a lesů (převážně

smrkových porostů, místy bory – Krejcarský les) s rybníky a vodními nádržemi v efektním rámování břehových porostů dotvářejících celkovou scénérii, s četnými mokřady v lesích i ve volné krajině a doprovodnou zelení podél komunikací (často jeřáby dotvářející efektní podzimní aspekt krajiny) a vzrostlou zelení v sídlech. Významnými vrcholy jsou především Přední Hradiště 693 m, Zadní Hradiště 682 m. Krajina Hlinecka se vyznačuje členitostí krajinné scény a lze zde najít několik specifických míst: v JV části kotlinovitou sníženinu se dvěma vzájemně se odlišujícími sídly orámovanou lesními porosty, v J části pak prostor odlesněné enklávy obce Vortová, kulturní harmonická krajina v okolí Kameniček s četnými mokřady, efektní krajina údolí Chrudimky u Studnic a Hamrů u Hlinska a v neposlední řadě rovinatá krajina s rašeliništi v okolí Košínova a Zalíbeného a krajina vyznačující se rysy intenzifikace zemědělské velkovýroby v okolí Chlumu a Kohoutova s výrazně se uplatňujícími projevy technických úprav stírajícími původní krajinnou strukturu.

6.22.5 Urbanizované prostory

- Dědová [u8, u10] - obec položená v drobném sedle pod Dědovským kopcem v rovině odlesněné ploše, obklopená drobnými chlumky, neuspořádaná různorodá zástavba nízké kvality, zemědělský areál.
- Ovčín [u14] – drobná osada, neuspořádanost, bytovka.
- Jeníkov [u15] – obec položená do svahu Pešavy podél komunikace, vyniká necitlivými novostavbami a přestavbami tradičních objektů.
- Kameničky [u20] – obec položená podél komunikace ve zvlněné krajině Kameničské pahorkatiny, ulicová zástavba, kostel, škola, značné přestavby tradičních objektů, novostavby v příčných uličkách.
- Svratouch [u24] – obec ve svahu Otavy, zástavba srůstá se sousední Svratkou, v pohledech uplatnění domu s plochou střechou, zahuštění zástavby, přestavby.
- Vortová [u31] – obec v odlesněné enklávě, tradiční zástavba při potoce, novější ulicová zástavba, četné dochované objekty lidové architektury.
- Zalíbené [u27] – drobné sídlo v rovinatém prostoru v lukách na okraji lesa, uspořádáno podle ulice, kaplička.
- Studnice [u19] – sídlo položeno v mírné kotlině v otevřených loukách, kostelík, zahradní domky, řadové garáže, zemědělský areál, celková neuspořádanost.
- Hamry u Hlinska [u18] – obec při Horní Chrudimce, tradiční zástavba chalup horáckého typu se zpevněnými štíty, vodní mlýny, barokní kaple, stupník, kulisu tvoří chlumky.
- Herálec [u38, u42] – obec ležící v odlesněné enklávě s mnoha kontrasty dochované původní zástavby s agresivně se uplatňujícími novostavbami, kostel, Brušovecká alej.
- Familie [u37] – osada v enklávě Herálce, kravín, rybník.
- Kocanda [u44, u45] – osada položená podél silnice rozdělená do dvou částí, mlýn.
- Svratka [u107] – malé město s výrazně narušenou původní urbanistickou strukturou, neuspořádanými okraji, cenné části: Račana, hřbitov se zvonící a kostelem.
- Chlum [u26] – obec rozkládající se po obou stranách komunikace Hlinsko – Žďírec n. D. obklopená zemědělskou krajinou vyznačující se rysy intenzifikace zemědělské velkovýroby, urb. struktura hůře čitelná, architektonická kvalita objektů snížena četnými přestavbami a novostavbami, hlavní komunikace sídlo rozděluje na dvě části, rybník Mlynářka, kaplička, zemědělský areál.

- Benátky [u28] – shluková a uliční zástavba v hůře čitelném urbanistickém uspořádání narušená hlavní komunikací protínající sídlo, architektonická kvalita dochovaných objektů snížena četnými přestavbami a novostavbami, sídlo je obklopeno zemědělskou krajinou s výrazně se uplatňujícími projevy intenzifikace zemědělské velkovýroby.
- Kohoutov [u32] – obec s uliční zástavbou podél komunikací protnutá frekventovanou komunikací II. třídy Hlinsko – Ždírec n. D. v zemědělské krajině vyznačující se rysy intenzifikace zemědělské velkovýroby, urb. struktura čitelná, architektonická kvalita dochovaných objektů výrazně potlačena novostavbami a necitlivými přestavbami.

6.22.6 Specifická místa krajiny – krajinné prostory

- Herálecko - Sníženina Svatky a Herálce [p50]

Jde o zřetelně vymezený prostor okraji lesů s mírně zvlněným terénem s rozsáhlými polními hony a drobnými loukami s četnou rozptýlenou zelení v široce rozevřeném údolí řeky Svatky a jejích drobných přítoků. Údolí se zařezává v oblasti Moravské Cikánky, kde se prolamuje Devítiskalskou vrchovinou do Milovské kotliny. Původní tok řeky Svatky dal název i městu Svatka (pův. Zvratka od slova „zvrátit“; řeka meandry řeky vyvolávaly pocit, že místy teče řeka zpět). Meandrující tok řeky jako symbol krajiny celého prostoru byl v 60 a 70. letech minulého stol. razantně v celé své délce od Herálce až po Svatku technicky upraven a narovnan a ztratil tak svou původní tvář. V současné době řeku připomíná jen podle názvu, výrazem působí spíše jako odvodňovací strouha. U tzv. Melezínkovy studánky lze ještě doposud nalézt zbytky původních meandrů a velmi krátký úsek původního koryta řeky v lese. Podobně utrpěla jemná mozaika s četnými mezemi, remízky a mokřady v okolí obou obcí, kde ještě v 60. letech byl datován výskyt rosnatky okrouhlosté. Krajina byla velmi necitlivě odvodněna a zúrodněna velkoplošnými polními hony. Výsledky těchto změn se projevují v krajině doposud silně. Podobně je tomu s výstavbou. Původně malebné obce s převahou tradičních objektů lidové architektury a měšťanských domů v centru Svatky (dochovaných částečně dodnes) byly v 70. letech minulého stol. atakovány agresivní a necitlivou zástavbou brizolitových domů proporčně i měřítkem často mimo hranice snesitelnosti. Obce tak ztratily svou původní tvář. I přesto lze v prostor vnímat jako malebný pro dochovanost cenných drobných přírodních hodnot a i díky postupné extenzifikaci využití území (zakládání pastvin, snaha o revitalizaci krajiny). Heterogenní zástavba Herálce doposud mírně graduje ke kostelu sv. Anny s vertikálou kostelní věží, nad kterým je v pohledově exponovaném místě významná architektonicko krajinářská kompoziční osa aleje od kostela k Brušovci. Cenné místo drobného údolí Brušoveckého potoka pro svůj „přírodní“ charakter luk a drobných mokřadů. Přírodní dominantu celého místa utváří zalesněný masiv Centrálního hřbetu. Zástavba Svatky je položena na dno prostoru širokého a zahlubujícího se údolí, na S straně srůstá se zástavbou sousedního Svatouchu. Obě obce odděluje nepatrný hřbet Louckého kopce. Z vyšších poloh se otevírají působivé dálkové pohledy na krajinu Borovského lesa a Centrálního hřbetu s horizonty ve více plánech a mění se i vnímání měřítka krajiny. Prostor se i přes razantní zásahy do okolní krajiny Svatceka vyznačuje rovnováhou mezi zástavbou a zemědělskými plochami a lesními porosty s příznivým měřítkem prostoru. Místy je znatelný vysoký podíl zemědělských ploch s ornou a necitlivě výrazně potlačení původní členité struktury drobných polí oddělených mezemi. Sníženině v okolí Svatky dominuje charakteristická kompaktní zástavba většího sídla – Svatky.

- Vortovsko - Vortová – lesní enkláva a sídlo [p51]

Odlesněná planina uprostřed lesního komplexu pod Vortovským vrchem s umístěná v mělkém údolí Vortovského potoka se třemi rybníky a kompaktní formou obce Vortová. Vnitřní prostor je charakteristický pro planiny v lesním komplexu navazujícím na přechodu Železných hor a Devítiskalské vrchoviny na úpatí Centrálního hřbetu. Obec je položena podél silnice cesty Herálec – Hlinsko, která tvoří umělou osu celého prostoru. Podél této osy je novější ulicová zástavba, tradiční zástavba je mimo silnici na Z okraji Vortovského potoka, který tvoří přirozenou původní osu celého prostoru enklávy. Zástavba prostoru je bez architektonických dominant s velkým množstvím vzrostlé zeleně. Západní část prostoru vyniká bohatými přírodními znaky, zejm. rybniční soustavu se třemi rybníky, rozptýlenou vzrostlou zelení ve volné krajině drobných luk a polí, rámuující okolí rybníků a doprovázející Vortovský potok. Přirozeně meandrující tok Vortovského potoka s doprovodnou zelení spojující rybníky v přirozeném přírodním rámci v okraji lesa je základním znakem přírodní charakteristiky udávající tvář této části prostoru. V část je položena do mírně se zvedající stráně až k lesu, kde je v rovinatější partii položena drobná zástavba Lhoty. Rytmičky střídající se pole a louky v rozsáhlé lesní planině dávají celkový charakter prostoru. S Vortovou lze spojit historizující hájovnu U vily (arch. J. Fanta) v lese v blízkosti Zlámance.

- Kameničky – Vojtěchův kopec [p06]

Rozlehlý prostor širokých údolí Chrudimky a Chlumětínského potoka ohraničený ze dvou stran lesy, na S straně se otevírající do zemědělsky intenzivně obdělávané krajiny, s kompaktní zástavbou obcí kolem silnic přecházející ve vyšších polohách v mělká údolí zakončená okraji lesů s rozptýlenou zástavbou (Filipov, Paseky). Prostor sám je poměrně členitý skladbou složek a prvků tvořících krajinu a je vymezený odlišným terénem výběžku Železných hor Kameničské vrchoviny s horizonty ve více prostorových plánech; z vyšších poloh překvapivé dálkové pohledy u efektních scénérií s kulisami Centrálního hřbetu. Cenné partie rybníků v přírodním prostředí i dochované části přírodních toků s břehovou zelení (údolí Chrudimky) a četné dochované podmáčené a rašelinné louky (Filipovské rašeliniště, louky u Jeníkova, rašelinné louky pod Volákovým kopcem, Bahna) jsou typickým znakem Kameničska. Dominantní částí je lesní komplex nazývaný Krejcarský les, který je převážně tvořen smrkovou monokulturou s borovými porosty a místy dochovanými rašeliništi s klikvou žoravinou. Interiér lesa působí místy monotónně, silně se uplatňuje hospodářský vzhled lesních porostů a je často „rozřezán“ lesními komunikacemi a cestami. Cenné partie lesa vyváří drobné vodní toky. Kompaktní zástavba sídel s četnými novostavbami (domy s brizolitovou fasádou) působícími nepříznivě v panoramatických pohledech i detailu se především uplatňuje krajinném obrazu Kameniček, Chlumětína (mírně), Ovčina a Jeníkova. V náhorních a méně přístupných polohách jsou drobné urbanizované prostory s kompaktní zástavbou v souladu s krajinným rámcem. V okraji Kameniček se mírně uplatňuje v krajinném obrazu sídla zemědělský areál. Četnými jsou i typické kvádry drobných obchodů bývalé Jednoty v centrálních částech obcí. Typickým znakem krajiny Kameniček je četná doprovodná zeleň komunikací s vysokým podílem pro kraj typického jeřábu ptačího (efektní aspekt konce léta s červenými jeřabinami). V krajině Kameničska se i přes dochovanost mnoha mokřadů silně uplatňuje odvodnění a technické úpravy toků (velká část Chrudimky a jejích přítoků). Zajímavým ojedinělým prvkem krajiny je zatopený lom v přírodní scénérii ve vrcholové části Vojtěchova kopce (místním názvem Volákův) s dalekými rozhledy.

- Studnice, Hamry – údolní nádrž Hamry [p05]

Rozlehlé údolí Hamerské vodní nádrže ležící na Chrudimce a Valčici, oddělené výšinami Hrobek od Kameniček a na opačné straně pozvolnými svahy stoupajícími k Hradišti. Velmi členitý prostor velkého měřítka s mnoha prostorovými plány a horizonty, bohatě formovaný členitými okraji lesů, rozptýlenou zelení a tvarem vodních ploch. Pro území je charakteristická neatraktivní zástavba obcí Studnice-Hamry. Ploché partie na okraji hraničící s výběžkem Centrálního hřbetu se vyznačují rozsáhlými rašeliništi (Košínovské rašeliniště), z velké části však narušenými odvodněním. V tomto prostoru lze spatřit harmonické zapojení rozptýlené zástavby krajinného rámce (Zalíbené, Svatojánské lázně).

Prostor poskytuje zejména ze S částí překvapivě strhující scénérie s vodní hladinou nádrže v hlubokém údolí na pozadí kulis Centrálního hřbetu.

- Hlinsko [samostatný nehodnocený MKR]

Urbanizovaná krajina sídla městského typu s cca 8 tis. obyvateli s částečně zachovalými architektonickými prvky a zásadně narušenou urbanistickou strukturou

6.22.7 Znamy přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 83: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znamy přírodní charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Lesní komplexy navazující na zalesněný Centrální hřbet, tvořící neostré přechodové pásmo mezi oběma celky, které jsou zároveň na hranici Žďárských vrchů a Železných hor s drobnými enklávami a enklávami Herálce, Vortové, Svatky	zásadní	+	běžný
Drobné lesy s členitými okraji s listnatými dřevinami v okrajích	spoluurčující	+	běžný
Louky a pastviny s četnými dochovanými květnatými lučními společenstvy sušších stanovišť, mokřadů s rákosinami a mnoha rašelinnými biotopy	spoluurčující	+	běžný
Přírodní toky řeky Chrudimky s doprovodnou zelení spolu s travními porosty drobných luk v kamenitém korytě	spoluurčující	+	běžný
Drobné vodní toky s fragmenty doprovodné zeleně z části v přírodních korytech	doplňující	+	běžný
Doprovodná zeleň komunikací a silnic s vysokým podílem jeřábů a bříz vytvářející typický obraz krajiny	spoluurčující	+	běžný
Selské lesy s pravidelnými ostře ohraničenými okraji	doplňující	+	běžný
Vzrostlá zeleň doprovázející vodní nádrže	doplňující	+	běžný
Vzrostlá zeleň doprovázející vodní nádrže spolu s podmáčenými biotopy	doplňující	+	běžný
Fragmenty přírodě blízkých až přírodních prvků tvořících krajinné prostory	doplňující	+	běžný
Aleje s věkovitými dřevinami (javory, lípy), alej na Brušovci	doplňující	+	význačný
Významné drobné fragmenty rašelinišť, pramenišť a podmáčených luk	doplňující	+	význačný
Travnaté okraje cest a silnic	doplňující	+	běžný
Zeleň venkovských zahrad s ovocnými dřevinami a ovocné sady na okrajích sídel a podél cest	doplňující	+	běžný

Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Kuturní zemědělská krajina utvářená souborem zemědělsky intenzivně využívaných ploch s členitými lesy udávající měřítko KC	zásadní	+/-	běžný
Hospodářský výraz lesních porostů a drobných lesů	spoluurčující	-	běžný
Intenzivně využívané zemědělské plochy o velké výměře	spoluurčující	-	běžný
Sečení a pasení travních porostů a květnatých luk	spoluurčující	+	běžný
Komunikační síť s doprovodnou zelení vedená převážně v původní historické stopě	spoluurčující	+	běžný
Sídla s částečně narušenou urbanistickou strukturou (Svratka, Herálec, Jeníkov)	spoluurčující	-	běžný
Nová zástavba stírající svým ztvárněným původní charakter mnoha obcí	spoluurčující	-	běžný
Necitlivé přestavby tradičních objektů lidové architektury snižující architektonickou kvalitu zástavby sídla	spoluurčující	-	běžný
Dochované tradiční objekty lidové architektury	spoluurčující	+	běžný
Typické odlesněné enklávy pasekářských obcí udávající rozměr a vymezení prostoru daného sídla s vysokou historickou hodnotou dokládající osídlování krajiny (Vortová, Herálec, Svratka, Svratouch	spoluurčující	+	běžný
Patrné uplatňující znaky dokládající drastické odvodňování krajiny (drenáže, technicky upravené vodní toky)	spoluurčující	-	běžný
Místy silně se uplatňující městská zástavba Hlinska	doplňující	-	běžný
Zemědělské areály v okrajích sídel v nevhodném objemovém a proporčním měřítkem	doplňující	-	běžný
Objekty hamrů a mlýnů s dochovanými vodními stavbami (náhony , rybníčky)	doplňující	+	běžný
Vodní nádrž Hamry	doplňující	+	běžný
Drobné rybníční soustavy a ojedinělé rybníky	doplňující	+	běžný
Fragmenty prvků dokládajících původní strukturu krajiny (meze, remízky, úvozové cesty)	doplňující	+	běžný
Tradičně zpevněné komunikace štětováním nebo udusáním	doplňující	+	běžný
Neuspořádané a nevhodně začleněné drobné stavby dřevníků, skleníků a zahrad	doplňující	-	běžný
Skládky s ruderálními společenstvy ve volné krajině	doplňující	-	běžný
Lada s náletovými dřevinami a pestrou vegetací			
Sakrální stavby (kostely, kaple, areály hřbitovů obehnaných zdmi, zvonice, boží muka ve volné krajině i v obcích)	doplňující	+	běžný
Stožár GSM na Pešavě	doplňující	-	běžný
Chatové kolonie a a ojedinělé chaty v krajinářsky cenných scénériích	doplňující	-	běžný
Patrné prohlubně po těžbě hrncířské hlíny a písku (hliníky, písničky) dokládající jeden ze způsobů obživy realizovaný ještě v 1. pol. min. stol.	doplňující	+	význačný

6.22.8 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 84: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Přírodní charakter toku Chrudimky a jejích přítoků s přírodními a přírodě blízkými břehovými porosty	spoluurčující	+	běžný
Přírodní charakter okolí rybníků s rákosinami a mokřady	doplňující	+	běžný
Převažující začlenění obcí do krajinného rámce pomocí vzrostlé zeleně	spoluurčující	+/-	běžný

6.22.9 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 85: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Četné vzájemně se odlišující prostory s rozdílným charakterem krajiny a uspořádáním složek utvářející heterogenní členitou krajinu definovanou mnoha specifickými prostory	zásadní	+ / 0	běžný
Pestrá mozaika krajiny	spoluurčující	+	běžný
Četné drasticky se uplatňující novostavby rodinných domků nevhodného architektonického řešení bez pochopení kontextu v pohledově exponovaných místech	doplňující	-	běžný
Dominantní celek panoramatu zalesněné krajiny Centrálního hřbetu	spoluurčující	+	běžný
Kulturní dominanty místa zemědělských areálů	doplňující	-	běžný
Dominanta stožáru GSM na Pešavě	doplňující	-	běžný
Mírně se uplatňující dominanty kostelů (Kameničky, Chlum)	doplňující	+	běžný

6.22.10 Základní krajinné složky a prvky

- Intenzivně obdělávané zemědělské plochy orné
- Pastviny a louky
- Mokřady
- Lesy
- Rybníky a vodní díla
- Řeka s drobnými přítoky

6.22.11 MCHÚ a jiná ochrana

Převážná část území KC se nachází ve II. a III. zóně ochrany přírody CHKO s cennými fragmenty v I. zóně ochrany přírody CHKO.

Vyhlášená maloplošná chráněná území: PR Vojtěchův kopec, PP Rašeliniště u Filipova, PP Louky u Jeníkova, PP Louka pod hrobkou, PP Bahna, PR Zlámanec, PP Návesník

6.22.12 Jiná nezanedbatelná specifika

Výskyt chráněných druhů živočichů (tetřevky), lesní plody (houby), myslivost – spárkatá i černá zvěř, rekreační využití – turistika, cyklistika, agroturistika.

6.22.13 Narušení z hlediska krajinného rázu

Velké scelené plochy orné měnící měřítko krajiny, necitlivé přestavby tradičních objektů lidové architektury, necitlivé novostavby v proporcích i objemech se vymykající tradiční výstavbě, zemědělské areály s ocelokolnami.

6.22.14 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb na horizont a do průhledů, odlesnění drobných lesů, výstavbu komunikací nerespektujících měřítko krajiny, zesílení geometrizace krajiny, narušení specifických krajinných prostorů či změnu jejich charakteru, výstavbu technických dominant a instalaci technických prvků do volné krajiny zesilujících uplatnění ostatních technických prvků, objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na kontext, výstavba domů na okrajích sídel bez kontextu, zastavování volných průhledů ze zastavěného území a vyhlídek, zvětšení plochy orné, odvodnění krajiny a technické úpravy vodních toků, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků zesilujících uplatnění negativních znaků charakteristik krajinného rázu, výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací a vodních toků, narušení „přírodních“ okrajů vodních nádrží a rybníků.

6.22.15 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Hlinecko

Tabulka 86: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf
- zachovat charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- zachovat a posilovat podíl vzrostlé zeleně v sídle
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- zachovat působení, charakter esteticky cenných partií a prostorů (Betlém)
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídla do krajinného rámce
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory a jejich „přírodní“ charakter
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítka a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu

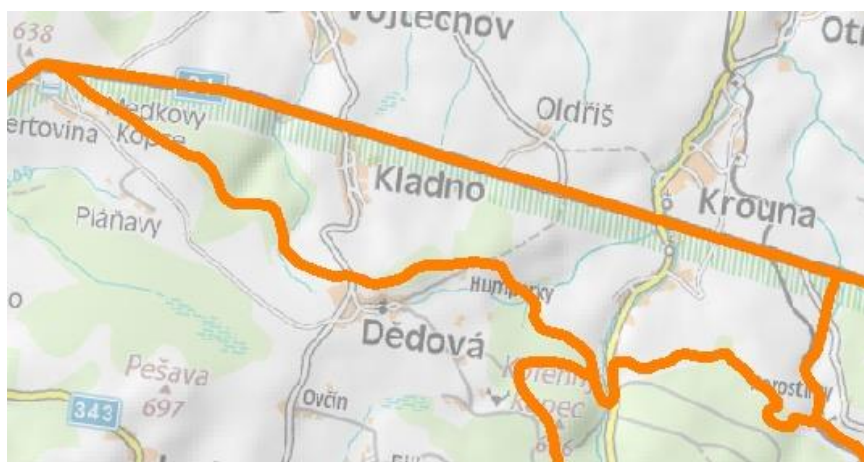
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- Podpořit celkovou revitalizaci krajiny a obnovu původní struktury alespoň do snesitelné míry

6.23 ZV/24 Skutečsko (okrajový MKR)

6.23.1 Charakteristika

Skutečsko patří k otevřeným intenzivně obdělávaným krajinám, s vysokým podílem mimolesní zeleně v sídlech a podél komunikací, s četnými sídly venkovského a městského typu různé kvality a velkým množstvím drobných odlišujících se krajinných prostorů v okolí lomů, malých vodních nádrží s mokřady, údolí potoků, okraje sídel (humna), drobné lesy. Specifickým krajinným prvkem jsou zde četné opuštěné a převážně zatopené lomy v různém stádiu sukcese. Do CHKO Žďárské vrchy zasahuje pouze okrajově v S části v okolí Krouny a Kladna. Měřítko krajiny je dáno reliéfem a poměrem ploch orné a luk s roztroušenými lesíky a převážnou otevřeností krajinné scény.

Mapka 33: Vymezení MKR Skutečsko.

6.23.2 Vnější pohledy

Převážně zemědělská krajina s mnoha drobnými prvky vytvářejícími různorodé prostory s četnými obcemi často podél vodních toků.

6.23.3 Dominanty

V části CHKO není patrná žádná dominantanta ani prvek s dominantním projevem.

6.23.4 Interiér

V CHKO se jedná o zemědělskou krajinu navazující z části na Hlinecko, se kterým vytváří neostrou hranici a z části na jasně vymezený masiv zalesněného Borovského lesa. Pro krajinu Skutečska v části CHKO je typická zemědělská krajina s drobnými pravidelně ohraničenými lesy zvýrazňujícími hospodářský charakter využití území a sídly rozloženými podél vodních toků, trpícími mnohými necitlivými přestavbami původních objektů.

6.23.5 Urbanizované prostory

- Kladno [u06] – sídlo v otevřené ploše podél drobného vodního toku, který tvoří nepatrnou osu jeho prostoru, s relativně vyšším počtem zachovalých tradičních stavení.
- Krouna [u03] – sídlo rozložené podél komunikace, která kopíruje směr potoku Krounka s čitelnou, místy však narušenou urbanistickou strukturou ulicovky, trpící mnoha necitlivými přestavbami tradičních objektů s jasně čitelnou přírodní osou potoka. Dominantou místa je věž kostela.

6.23.6 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 87: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky v rámci CHKO	Význam	Projev	Cennost
Pahorkatinný mírně zvlněný reliéf omezující projev geometrizace krajiny	zásadní	0/+	běžný
Drobné lesní porosty převážně tvořené smrkem	spoluurčující	+	běžný
Drobné vodní toky s fragmenty přírodě blízkých společenstev a vzrostlou zelení vytvářející mělká údolí	spoluurčující	+	běžný
Louky v okrajích sídel nebo lesů, převážně druhově chudé	spoluurčující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v sídlech a na jejich okrajích, podél komunikací a volné krajinně potlačující negativní projev technicistních kulturních prvků krajiny	spoluurčující	+	běžný
Drobný skalní útvar podél potoka Raná V borovinách	doplňkový	+	běžný
Členité okraje lesa v okolí Krouny vytvářející přechodové zóny s listnáči	doplňkový	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Intenzivně obdělávané, převážně nedělené zemědělské plochy s převahou orné o velké výměře	zásadní	-	běžný
Mozaika fragmentů drobných ploch lesů, luk a pastvin střídajících se s velkými plochami orné	spoluurčující	-	běžný
Sídla s převážně zachovanou urbanistickou strukturou	spoluurčující	+	běžný
Vyšší podíl architektonicky nekvalitních objektů a necitlivých přestaveb	doplňkový	-	běžný
Místy výrazná geometrizace krajiny	spoluurčující	-	běžný

6.23.7 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 88: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Prolínání některých částí sídel s okolní krajinou	doplňkový	+	běžný
Setřené měřítko krajiny velkými monotónními plochami orné	spoluurčující	-	běžný
„Tvrdé“ přechody zástavby do volné krajiny	doplňkový	-	běžný
Hlučný projev hlavní komunikace Polička – Hlinsko	doplňkový	-	běžný

6.23.8 Měřítko a vztahy v krajině

Tabulka 89: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítko a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Nepřirozeně velké měřítko krajiny setřené obdělávanými plochami orné	spoluurčující	-	běžný
Otevřená krajinná scéna s drobnými intimními prostory	spoluurčující	+	běžný
Komorní prostory v sídlech a drobných údolích, intimní prostory ve volné krajině	doplňkový	+	běžný

6.23.9 Základní krajinné složky a prvky

- Orná o velkých rozlohách
- Drobné pravidelně ohraničené lesy
- Drobné potoky tvořící osu sídel
- Urbanizovaná území sídel vesnického charakteru

6.23.10 Narušení z hlediska krajinného rázu

Scelené polní hony a odstranění plužin vedlo k odstranění drobné mozaiky krajiny a změně měřítka.

Odvodňování krajiny a technické úpravy vodních toků

Architektonicky nevhodné a měřítkově naddimenzované objekty zemědělského areálu v Krouně.

6.23.11 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: umístění staveb do krajinářsky cenných průhledů, výstavbu komunikací nerespektujících měřítko krajiny, narušení specifických krajinných prostorů či změnu jejich charakteru, výstavbu technických dominant přesahujících výšku navazujících MKR, objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na kontext, zastavování volných průhledů ze zastavěného území a vyhlídek, zvětšení plochy orné, výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací, vodních toků a mimolesní zeleně.

6.23.12 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Skutečsko

Tabulka 90: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zachovat reliéf
- zachovat „přírodní“ charakter horizontů
- zachovat „přírodní“ charakter vodních toků a břehových porostů
- zachovat „přírodní“ charakter mokřadů, podmáčených a květnatých luk
- zachovat průhledy na výrazné scenérie
- obnovovat a posilovat na základě historických podkladů členění velkých ploch lučních monokultur a orné půdy
- zachovat drobné vodní plochy a posilovat jejich přírodní charakter
- rámcově zachovat poměr zastavěného a nezastavěného prostoru
- zachovat členité okraje lesa a selské lesíky
- zachovat popřípadě posilovat začlenění sídel do krajinného rámce
- zachovat dochovanou urbanistickou strukturu sídel
- urbanistický rozvoj realizovat pouze v zastavěných území sídel nebo na jeho okrajích (týká se pouze kompaktních urbanistických formací)
- ve volné krajině neumisťovat stavby s výjimkou těch, které jsou v souladu s pravidly plánu péče o CHKO
- při výstavbě dodržovat obecné podmínky pro výstavbu CHKO Žďárské vrchy
- neumisťovat žádné stavby (zejména výškové a technického charakteru) na horizonty nebo tam, kde by výrazně ovlivňovaly krajinářsky cenné partie či širší území
- nevhodné objekty a stavby upravovat tak aby byly lépe začleněny do krajiny v souladu s obecnými podmínkami pro výstavbu, není-li to možné potlačit nevhodné působení výsadbou zeleně nebo vhodnějším architektonickým řešením
- zachovat odlišnost a samostatnost jednotlivých drobných prostorů v rámci celku
- zachovat dálkové výhledy a průhledy
- zachovat krajinářsky a esteticky cenné partie a prostory
- v rámci sídel zachovat drobné, ale esteticky či historicky cenné partie s objekty lidové architektury, sakrálními drobnými stavbami apod.

- vhodnými úpravami (zeleň, architektonické prvky)
- potlačovat nevhodné estetické, objemové či hmotové řešení stávajících objektů
- posilovat podíl mimolesní zeleně ve volné krajině
- úpravy a přestavby chatových objektů povolovat pouze za předpokladu zlepšení jejich proporčního měřítká a zachování stávajících pozitivních hodnot krajinného rázu

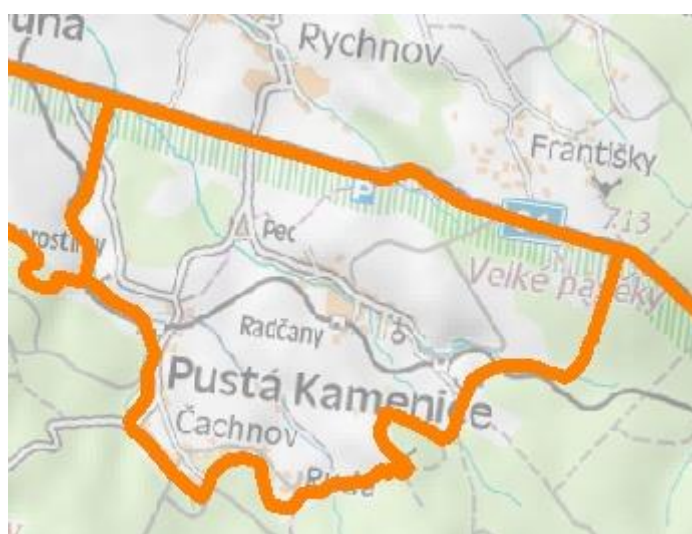
NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- Posílit podíl vzrostlé zeleně ve volné krajině instalací mezí a remízků na hranicích pozemků.

6.24 ZV/25 Pustá Kamenice (okrajový MKR)

6.24.1 Charakteristika

Prostor na okraji zalesněného masívu Borovského lesa sklánějící se mírně k severozápadu, pokračující za hranice CHKO. Prostor je charakterizován v CHKO rozptýlenou zástavbou a členitou mozaikou polí, luk a drobných lesů, posílený členitými okraji přecházejícími z Borovského lesa. Klidný a harmonický projev prostoru posiluje vzrostlá zeleň ve volné krajině podél komunikací a v sídlech. Umělou osu v prostoru lze spatřit v železniční trati. Přírodní osu utváří potok Kamenická Voda vytvářející mělké údolí - žlab, který se však uplatňuje mírně. Poblíž Pusté Kamenice je drobný izolovaný skalní útvar Hápova skála. Prostor v CHKO je pokračováním krajinného celku Prosečska v neostrém přechodu Borovského lesa do sousední krajiny.

Mapka 34: Vymezení MKR Pustá Kamenice.

6.24.2 Vnější pohledy

Krajina vzhledem ke své poloze příliš mnoho vnějších pohledů neposkytuje.

6.24.3 Dominanty

Dominanta místa - kostelní věž barokního kostela sv. Anny

6.24.4 Interiér

Členitý prostor mělkého žlebu s množstvím drobných míst, protnutý železniční tratí s poměrně zajímavým prostorem sídla s bohatou historií. Krajina je členěna mozaikou polí, luk a lesů, na J straně se opírá o kulisy zalesněné části Borovského lesa. Díky členitosti poskytuje krajina v okolí poměrně mnoho drobných míst. Původní členění krajiny bylo setřeno scelením polních honů. Zajímavým neuspořádaným prostorem je nádraží s dřevařským závodem a nepříliš hodnotnými stavbami v Čachnově. Územím prochází negativně se projevující el. vedení 400 kV.

6.24.5 Urbanizované prostory

- Pustá Kamenice [u13] – stará hornická osada, zničená v období třicetileté války s roubenými chalupami horáckého typu s barokním kostelem sv. Anny

- Čachnov [u17, u21] – obec s velmi různorodou zástavbou umístěná do odlesněné náhorní planiny s rozvolněnou zástavbou, samotami i necitlivých novostaveb podél silnice, neuspořádaným komplexem staveb se projevuje prostor nádraží.
- Pec [u12] – drobná osada rozvolněnou zástavbou v křižovatce na Pustou Kamenici a Čachnov.

6.24.6 Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu

Tabulka 91: Výčet znaků jednotlivých charakteristik krajinného rázu

Znaky přírodní charakteristiky v rámci CHKO	Význam	Projev	Cennost
Reliéf mělkého žlebu modelovaný drobnými vodními toky	zásadní	+	běžný
Drobné lesní porosty převážně tvořené smrkem	spoluurčující	+	běžný
Drobné vodní toky s fragmenty přírodě blízkých společenstev a vzrostlou zelení vytvářející mělká údolí	spoluurčující	+	běžný
Louky v okrajích sídel nebo lesů	spoluurčující	+	běžný
Vzrostlá zeleň v sídlech a na jejich okrajích, podél komunikací a volné krajinně potlačující negativní projev technicistních kulturních prvků krajiny	spoluurčující	+	běžný
Drobné rybníčky s břehovými porosty vytvářející dojem přírodního prostředí	doplňkový	+	běžný
Drobný skalní útvar Hápova skála ve vrcholové drobného hřbetu Na hřívě	doplňkový	+	běžný
Znaky kulturní a historické charakteristiky	Význam	Projev	Cennost
Intenzivně obdělávané, převážně nedělené zemědělské plochy s převahou orné mírně zasahující do měřítka krajiny	spoluurčující	-	běžný
historicky dochovaná sídlištní a urbanistická struktura s převahou zástavby rozvolněného charakteru	spoluurčující	-	běžný
Odvodnění krajiny a technicky upravené úseky vodotečí	doplňující	-	běžný
Neuspořádaný prostor v Čachnově v okolí nádraží	doplňující	-	běžný
Těleso železniční tratě s doprovodnými prvky	doplňující	0/+	běžný
Dochované zbytky kutacích jam a haldy poukazující na historický původ obce	doplňující	+	běžný
Ojedinelé drobné vodní nádrže – rybníky a jejich hráze	doplňující	+	běžný

6.24.7 Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině

Tabulka 92: Výčet znaků estetické hodnoty krajinného rázu

Znaky estetické hodnoty	Význam	Projev	Cennost
Prolínání některých částí sídel s okolní krajinou, převážně kvalitní začlenění do krajinného rámce	spoluurčující	+	běžný
Kulisa zalesněného masivu Borovského lesa	spoluurčující	+	běžný
Hlučný projev hlavní komunikace Polička – Hlinsko	doplňkový	-	Běžný
Působivý historický vývoj území a obcí s dochovanými znaky v krajině	spoluurčující	+	běžný

6.24.8 Měřítka a vztahy v krajině

Tabulka 93: Výčet znaků definujících prostorové vztahy, měřítka a vizuální hodnoty krajiny

Prostorové vztahy	Význam	Projev	Cennost
Mozaika drobných ploch orné, lesů, luk a pastvin v mělkém žlebu a na jeho okrajích	zásadní	-	běžný
Drobné měřítko krajiny vytvářející mnoho intimních míst, dané charakterem zástavby a členitostí krajiny	spoluurčující	-	běžný
Otevřená krajinná scéna s drobnými intimními prostory	spoluurčující	+	běžný
Komorní prostory v sídlech a drobných údolích, intimní prostory ve volné krajině	doplňkový	+	běžný
Horizonty ve více plánech, prostor poskytuje daleké výhledy	doplňkový	+	běžný
Dominanta kostelní věže kostela sv. Anny	doplňkový	+	běžný

6.24.9 Základní krajinné složky a prvky

- Orná o velkých rozlohách
- Drobné pravidelně ohraničené lesy
- Drobné potoky tvořící osu sídel
- Urbanizovaná území sídel vesnického charakteru

6.24.10 Narušení z hlediska krajinného rázu

Scelené polní hony a odstranění plužin vedlo k odstranění drobné mozaiky krajiny a změně měřítka.

Odvodňování krajiny a technické úpravy vodních toků

Architektonicky nevhodné a měřítkově naddimenzované objekty zemědělského areálu v Krouny.

6.24.11 Citlivost a zranitelnost

Území je citlivé především na: výstavbu komunikací nerespektujících měřítko krajiny, narušení specifických krajinných prostorů či změnu jejich charakteru, výstavbu technických dominant o výšce přesahující cca 20 m, objemově a proporčně nevhodné budovy, nevhodně umístěné a ztvárněné budovy bez návaznosti na kontext, zastavování volných průhledů ze zastavěného území a vyhlídek, zvětšení plochy orné, instalaci nevhodně umístěných a řešených drobných prvků zesilujících uplatnění negativních znaků charakteristik krajinného rázu, výsadbu nepůvodní vzrostlé zeleně, odstranění doprovodné zeleně komunikací, vodních toků a mimolesní zeleně.

6.24.12 Návrh ochrany krajinného rázu MKR Pustá Kamenice

Tabulka 94: Opatření vedoucí k ochraně pozitivních znaků a hodnot krajinného rázu

ZÁSADY OCHRANY POZITIVNÍCH ZNAKŮ A HODNOT

- zabránit výstavbě výrazných vertikálních a jiných dominant, které by mohly ovlivnit pohledové partie v CHKO.
- zabránit další architektonické korozi kvality sídel osvětou a vhodnými nástroji územního plánování, plánu péče o CHKO.
- vzhledem k nepatrnému zásahu KC do území CHKO a jeho kvalitě není třeba stanovovat další limity ochrany krajinného rázu, postačí limity stanovené plánem péče o CHKO
- Zachovat mimolesní zeleň ve všech jejích formacích
- Zlepšit členění pozemků odstraněním nevhodných velkoplošných honů
- zachovat charakter okrajů lesních porostů
- zachovat charakter volného prostoru mimo zastavěné území
- zachovat množství rozptýlené zeleně
- chránit charakter a množství doprovodné zeleně vodotečí

- zachovat měřítko prostoru a staveb
- zachovat charakter okrajů zástavby a zapojení zástavby do krajinného rámce
- posilovat podíl vzrostlé zeleně v zastavěném území

NÁVRHY OPATŘENÍ NA ZLEPŠENÍ HODNOT KRAJINNÉHO RÁZU A EKOLOGICKÉ STABILITY ÚZEMÍ

- posílit podíl vzrostlé zeleně ve volné krajině instalací mezí a remízků na hranicích pozemků
- revitalizovat drobné vodní toky

7 Pomocné nástroje k ochraně krajinného rázu

7.1 Opakující se znaky jednotlivých charakteristik krajinného rázu, vztahů a měřítka krajiny CHKO Žďárské vrchy, obecná ochrana jejich pozitivního projevu nebo eliminace negativních vlastností

Některé charakteristiky krajinného rázu převážně většího plošného rozsahu se v krajině hodnoceného území v různém uplatnění opakují. Z hodnocení vymezených územních jednotek – krajinné celky, specifická místa krajiny – bylo možné vypracovat rámcové vyhodnocení opakujících se charakteristik, které byly rozděleny do dvou skupin podle projevu: pozitivní, negativní. U každé charakteristiky, podobně jako u tabulek krajinných celků nebo prostorů, je uveden význam a projev. Mimo to je zde dále uvedeno hodnocení charakteristiky (H:) a možnost ochrany nebo eliminace rušivého vlivu (O:). Uvedený význam i projev v tabulkách uvedených charakteristik se vážou na celé území Žďárských vrchů.

Tabulka 95: Opakující se negativní znaky krajiny a zmírnění jejich projevu

Znak	Význam	Projev	Zmírnění projevu
Intenzivně obdělávané převážně nedělené zemědělské plochy	zásadní	-	H: Snižují estetickou hodnotu krajinného rázu větších oblastí a narušují její měřítko. O: Eliminovat výrazně negativní působení charakteristiky, která se jeví jako zásadní, vhodnou výsadbou zeleně na jejich okrajích, rozbitím velkých ploch orné na menší zakládáním nebo obnovou mezí, remízků, dělením kultur apod.
Chatová výstavba shluková nebo roztroušená	doplňující	-	H: Snižuje estetickou hodnotu krajinného rázu místa. O: Nepovolovat další chatovou výstavbu, eliminovat negativní působení současné výsadbou vhodné zeleně a zapojením chatových kolonií a jednotlivých chat do krajinného rámce, zamezit výsadbám nevhodné zeleně městského typu v jejich okolí
Nevhodné stavební objekty ve volné krajině nerespektující měřítko krajiny (zemědělské a průmyslové areály, průmyslové zóny na okraji měst, stožáry, elektrické vedení VVN, dopravní stavby)	doplňující spoluurčující	-	H: Snižují estetickou, a svou funkcí mnohdy i přírodní hodnotu krajinného rázu místa i oblasti. O: V některých případech je možné snížit negativní působení výsadbou vhodné zeleně, popř. úpravami architektonického vzhledu, změnou proporcí, barvy, materiálu apod. Pokud lze objekt odstranit, nebo nahradit kvalitativně lepším, pak toto řešení podporovat.
Silnice I. třídy a některé úseky silnice II. třídy tvořící cizorodou umělou osu v krajině - bariéry	doplňující spoluurčující	-	H: Snižují estetickou i přírodní hodnotu krajinného rázu. O: Pohledově eliminovat výsadbou doprovodné zeleně, dominantní působení hlučných úseků zmírnit výsadbou křovinných pásů, zajistit průchodnost krajiny.
Rozsáhlé rekreační areály nerespektující měřítko krajiny s dominantním působením	doplňující spoluurčující	-	H: Snižují estetickou a svou funkcí i přírodní hodnotu krajinného rázu oblasti či místa O: Zmírnit jejich negativní obraz v krajině minimalizováním výškové hladiny zástavby a její hustoty. Zmírnit výraz stavebních objektů vhodnými přestavbami nebo výsadbami vzrostlých listnatých dřevin, zmírnit výraz nevhodného urbanistického členění vhodnější parcelací. Zamezit výstavbě dalších areálů a rozšiřování stávajících.

Znak	Význam	Projev	Zmírnění projevu
Nevhodně umístěné a architektonicky nevyvážené umělé dominanty	doplňující spoluurčující	-	H: Snižují estetickou hodnotu krajinného rázu oblasti či místa. O: V mnoha případech (stožáry, komíny, sila) apod. lze řešit pouze volbou nátěru, který by zmírnil celkový dojem.
Nevhodně začleněné okraje sídel s ostrým přechodem do zemědělské krajiny	doplňující spoluurčující	-	H: Snižují estetickou hodnotu krajinného rázu místa. O: Zmírnit negativní působení charakteristiky vhodnou výsadbou zeleně, výjimečně výstavbou architektonicky kvalitních objektů na okraji sídla s vhodným ozeleněním v rámci rozvoje obce.
Bezkontextuální novostavby a přestavby tradičních objektů	doplňující spoluurčující	-	H: Snižují estetickou hodnotu krajinného rázu oblasti či místa. O: Lze eliminovat pouze cílenou osvětovou činností, profesionálně zpracovaným územním plánem, doporučeními, podporou vhodného řešení přestaveb.
Hospodářský výraz lesa a kulturních luk a pastvín	spoluurčující	-	H: Snižuje především přírodní hodnotu krajinného rázu O: Lze eliminovat výsevem druhově pestrých směsí, postupnou obnovou alespoň části lesních porostů výsadbou stanovištních dřevin

Tabulka 96: Opakující se pozitivní charakteristiky krajinného rázu a jejich ochrana

Znak	Význam	Projev	Návrh Ochrany
Vzrostlá zeleň v obcích převážně listnatých vysokokmenných dřevin	doplňující	+	H: Zvyšují estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu místa. O: Zamezit rozsáhlejšímu odstraňování, potlačovat výraznou kultivaci nebo náhradu za kultivary, podporovat autochtonní vysokokmenné dřeviny osvěta (spolupráce s obecními zastupitelstvy, média) dotační politika (různé programy)
Vysoký nebo nižší podíl doprovodné vzrostlé zeleně v okolí cest, silnic, okrajů polí a sídel	doplňující	+	H: Zvyšují estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu místa nebo oblasti. O: Zachovat stávající stav zeleně a zamezit jejímu odstraňování. Aktivní ochranou vyžadovat nové výsadby z autochtonních, popř. ovocných dřevin nebo keřů a zmlazování stávajících starších. Obnovovat, omlazovat a zakládat aleje.
Vysoký nebo nižší podíl vzrostlé zeleně v břehových porostech vytvářející široké pásy nebo linie	doplňující spoluurčující	+	H: Zvyšují estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu místa nebo oblasti. O: Zachovat stávající stav břehových porostů, aktivní ochranou a osvětou vyžadovat jejich mírné rozšiřování, liniové porosty obohatit místně shluky keřů a dřevin, popř. navazujícími remízky a mezemi
Pestrá mozaika krajiny	spoluurčující zásadní	+	H: Zvyšují estetickou a přírodní hodnotu krajinného rázu místa nebo oblasti. O: Zachovat charakteristiku jako celek, vhodným členěním velkoplošných polních honů podporovat vznik další mozaiky, zamezit scelování pozemků a vzniku prvků, které potlačují mozaiku krajiny.
Lesní porosty převážně smrkové s vtroušenými listnatými dřevinami nebo listnaté s členitými okraji a vyvinutými porostními plášti	spoluurčující zásadní	+	H: Zvyšují estetickou hodnotu krajinného rázu zemědělské krajiny oblasti. O: Podporovat aktivity vzniku porostních plášťů složených převážně z listnatých dřevin a vhodnou parcelací podporovat členění lesních okrajů.

Znak	Význam	Projev	Návrh Ochrany
Historicko - kulturní a přírodní dominanty s kladným projevem	doplňující	+	H: Zvyšují historickou a estetickou hodnotu krajinného rázu. O: Zamezit vzniku prvků, které mohou potlačit, narušit nebo odstranit kladné působení takové dominanty. H: Zvyšují přírodní a estetickou hodnotu krajinného rázu oblasti či místa.
Geomorfologické útvary (výrazné kopce a hřbety, skalní útvary)	doplňující spoluurčující	+	O: Zamezit vzniku prvků, které mohou ovlivnit, narušit charakter přírodních geomorfologických útvarů (např. odlesnění velké části výrazného hřbetu, odhalení nebo zakrytí skalního útvaru, narušení výrazného kopce těžbou horniny apod.).

7.2 Odstupňovaná ochrana krajinného rázu

Nástroj odstupňované ochrany přírody si neklade za cíl diferenciovat území z hlediska nějaké kvality, ale z hlediska přítomnosti hodnot krajinného rázu, které vytváří jeho přírodní nebo estetickou kvalitu, harmonické vztahy či měřítko krajiny, prostory významných dominant apod.

8 Využití materiálu hodnocení krajinného rázu v rozhodovací praxi

Posláním CHKO je mimo jiné zachování krajinného rázu. Vzhledem k celkové estetické kvalitě území je nutné jeho krajinu zachovat. Vzhledem k tomu, že způsob obhospodařování krajiny je hybnou silou k vytváření či pozměňování současné kvality krajinného rázu krajiny CHKO Železné hory a jejího bezprostředního okolí, je nutné volit šetrné přístupy, které nemohou zesilovat negativní projev stávající charakteristiky nebo uvést charakteristiku novou s negativním projevem.

Ochranu krajinného rázu musíme považovat jako součást komplexního pohledu na společensky žádoucí vývoj krajiny CHKO se zohledněním především:

- ochrany přírodních a přírodě blízkých segmentů krajiny a krajiny samé
- produkčních, avšak extenzivním způsobem využití vyjádřených funkcí krajiny
- způsobem obývání krajiny a šetrným vývojem výstavby ve smyslu historické návaznosti
- mimoprodukčních funkcí krajiny, především rekreačních funkcí
- a dalších funkcí ochranných (např. přirozená akumulace vody, produkce ekologicky čisté biomasy)

Vzhledem k převažujícímu typu současné krajiny, jeho celkového kladného projevu, který je podmíněn vysokou estetickou všesmyslově vnímanou kvalitou krajinného rázu, je žádoucí její zachování, ale i rozvoj. Ochrana krajinného rázu krajiny CHKO spočívá v aktivním přístupu. Tento materiál by měl přispět nejen k ochraně preventivní, ale i do určité míry k ochraně kauzální.

Materiál provedeného hodnocení krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy sestává z textové části, hodnotících tabulek a části mapové.

8.1 Textová část

Textová část obsahuje popis hodnoceného území, rozdělení území na krajinné typy z hlediska krajinného rázu, popis územních jednotek a seznamy krajinných celků a prostorů.

8.2 Tabulka hodnocení

Hodnoty krajinného rázu jsou zákonem vyjádřeny jako kulturní, historická a přírodní. Všechny tyto hodnoty jsou v krajině zastoupeny různým podílem jednotlivých charakteristik. Z tohoto důvodu jsou charakteristiky v použité metodice hodnocení (Bukáček, Matějka 1997) rozděleny na prostorové, přírodní a kulturně-historické. V tomto rozdělení jsou i uvedeny v hodnotících tabulkách. Zároveň je ke každé nalezené charakteristice uveden její význam a projev. Významem rozumíme míru přítomnosti dané charakteristiky v krajině, která je vyjádřena ve stupnici: zásadní, určující, významná¹. Projevem pak její kvalitu, která je vyjádřena: + kladná, - záporná, 0 neutrální. Samostatně jsou v tabulkách uváděny charakteristiky urbanizovaných ploch, dominanty a navazující charakteristiky z okolních krajinných celků.

Hodnocení prostorových vztahů a celkové hodnocení je provedeno v další části tabulky, kde jsou popsány základní charakteristiky krajiny a jejich vztahy, harmonické měřítko krajiny a celkové stručné hodnocení.

¹ Uvedené pojmy jsou převzaty z použité metodiky hodnocení krajinného rázu, kde je i jejich vysvětlení.

Poslední sloupec tabulky obsahuje návrh limitů ochrany krajinného rázu daného celku či prostoru.

8.3 Mapová část

Mapa sestává z hranic CHKO, hranic MKR, ploch krajinných prostorů s číselnými kódy. Všechny vykreslené objekty jsou náležitě popsány v legendě.

8.4 Využití hodnocení krajinného rázu v rozhodovací praxi

Posouzení vlivu konkrétního záměru na kvalitu krajinného rázu je expertním hodnocením potenciálního ohrožení krajinného rázu, např. při investičních záměrech (Sklenička et Mimra 1998). Častou otázkou v rozhodovací praxi je posouzení vlivu konkrétního záměru (umístění stavby a působení jejího vzhledu, změny kultur v krajině při aplikaci pozemkových úprav, odstranění mimolesní zeleně apod.), kterým může vzniknout nová charakteristika krajinného rázu (např. dominanta – výškové stavby, dálnice). Působení záměru může být lokální – řešení detailu v krajině, např. úprava stavení na návsi, výstavba rodinného domku na okraji zastavěného území, odstranění vzrostlé zeleně v obci apod. Může však jít o záměr, který se uplatňuje v širokém okolí – vizuální projev či jiný senzitivní projev (čich, zvuk). Toto hodnocení chápe krajinu jako scénu (např.: Vorel 1995, Baše 1998) skládající se z definovatelných složek, které ji charakterizují (vyjádřeny charakteristikami krajinného rázu stejně jako u předchozích hodnocení – viz další kapitoly) a jednotlivé pohledy jako obrazy.

Předložený materiál obsahuje základní vyhodnocení kvality krajinného rázu území CHKO Žďárské vrchy. Ke každému krajinnému celku je vypsána podrobná hodnotící tabulka se seznamem charakteristik, jejich významu, projevu, a prostorových vztahů. Dále jsou v tabulce uvedeny limity ochrany krajinného rázu daného území.

Posouzení vlivu konkrétního záměru se řídí obecnými pravidly pro hodnocení krajinného rázu (viz hodnocení výše). Zjednodušené schéma posouzení můžeme pak vyjádřit několika kroky:

1. Vymezení a diferenciací předpokládaného dotčeného prostoru - vymezení územních jednotek (OKR, MKR), kterých se záměr dotkne - viz výše
2. Porovnání záměru se základními charakteristikami dotčeného území
3. Zpracování charakteristik krajinného rázu dotčených území s jejich významem a projevem
4. Začlenění záměru jako další charakteristiky, stanovení významu a projevu a vyhodnocení míry ovlivnění stávajících charakteristik krajinného rázu a vyhodnocení změny prostorových vztahů
5. Stanovení přípustnosti záměru

Pokud existuje v dotčeném území rámcové hodnocení, je postup obdobný. Není nutné však zpracovávat nové hodnocení, tzn. přeskočí se body 1 - 3.

8.4.1 Porovnání záměru se základními charakteristikami dotčeného území

Pokud realizací záměru vznikne nová základní charakteristika území (KC, KP) postupujeme podle následující tabulky:

Projev stávajících charakteristik území:	Projev charakteristiky vzniklé záměrem:	Posudek:
--	---	----------

U všech pozitivní	Pozitivní	Charakteristika je přípustná, protože nesnižuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
U většiny pozitivní u menšiny negativní	Pozitivní	Charakteristika je přípustná, navíc zvyšuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
U většiny negativní nebo negativní u všech	Pozitivní	Charakteristika je žádoucí, protože zvyšuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
Neutrální projev zásadní charakteristiky a pozitivní projev ostatních	Pozitivní	Charakteristika je přípustná, protože nesnižuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
Neutrální projev zásadní charakteristiky a pozitivní projev ostatních	Negativní zesílena neutrální charakteristikou	Charakteristika není přípustná, snižuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
U všech pozitivní	Negativní	Charakteristika je nepřípustná, protože snižuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
U většiny pozitivní, u menšiny negativní	Negativní	Charakteristika je nepřípustná, snižuje hodnotu krajinného rázu definovanou zákonem č.114/92 Sb.
U většiny negativní nebo negativní u všech	Negativní	Charakteristika je méně žádoucí, protože se podílí na dalším snížení hodnoty krajinného rázu definované zákonem č.114/92 Sb.

Případ může být daleko složitější; tabulka slouží jako orientační schéma.

8.4.2 Začlenění záměru jako další charakteristiky, stanovení významu a projevu, vyhodnocení ovlivnění stávajících charakteristik krajinného rázu a vyhodnocení změny prostorových vztahů

Charakteristiku vzniklou záměrem musíme považovat za novou charakteristiku krajinného rázu a přidat ji k ostatním charakteristikám daného území. Pak je nutné posoudit:

Vzniknou-li změny v prostorových vztazích:

Nová charakteristika:	Příklad:	Posudek
Změni vzájemné uspořádání (konfiguraci)	Sloučením pozemků a převedení do orné vzniká v členitém silně heterogenním území velká homogenní plocha s negativním projevem	- jedná-li se o negativní projev, je záměr nepřípustný
Přidá výrazný barevný akcent	Hypermarket Globus na okraji Brna zářící výraznými barvami, které	- u většiny případů se jedná se o negativní projev a jde o snížení hodnoty krajinného rázu

	v přirozeném krajinném prostředí nemají obdobu	
Přidá nepřirozené geometrické útvary (geometrizační)	Pravidelné okraje lesních porostů	- jedná-li se o negativní projev, je záměr nepřípustný
Změní nebo přidá novou osu krajiny	Dálnice D1 Praha – Brno je významnou umělou osou krajiny, vyznačuje se negativním projevem	- jedná-li se o negativní projev, je záměr nepřípustný (projev lze eliminovat jeho rozčleněním, např. doprovodná zeleň apod.) - u pozitivního projevu (posílení břehových porostů v prostoru široké údolní nivy) je žádoucí
Zesílí negativní projev některé ze stávajících charakteristik	Odstranění mimolesní vzrostlé zeleně v zemědělské krajině může mít za následek zesílení negativního projevu intenzivně využívaných ploch	- zesílení negativního projevu je vždy nežádoucí
Vytváří pohledovou dominantu	V průhledu z relativně uzavřené krajiny bylo postaveno velké silo, které jednak v průhledu brání a jednak se staví do pozice dominanty	- Pohledová dominanta nesmí být tvořena negativně působícím prvkem
Naruší linii horizontu	Výrazná vertikální stavba v pahorkatinně, kde čára horizontu dává krajině „zadumčivý“ charakter (např. harmonická kulturní krajina CHKO Žďárské vrchy), působí jako rušivý element	- narušení je vždy ve vztahu evidentně cizorodého prvku a směru čáry horizontu a čar jeho předělů nežádoucí
Změní poměr charakteristik vytvářených přírodními a přírodě blízkými krajinnými složkami a charakteristik umělých (kulturních)	Výstavba panelového sídliště na okraji velkoměsta.	- nejen vzhledem k hodnotě krajinného rázu, ale i ve smyslu zachování životního prostředí je zcela žádoucí převaha (alespoň mírná) přírodních a přírodě blízkých složek krajiny nad ostatními - naopak nežádoucí je vnášení umělých prvků do krajiny bez zřetele na přírodní

Vzniknou-li změny v pořadí, významu a projevu:

Nová charakteristika:	Příklad:	Posudek
Stírá význam charakteristiky jiné	Výstavba tzv. vltavské kaskády změnila celkový charakter řeky a jejího okolí	- je-li projev nové charakteristiky negativní, snižuje hodnotu krajinného rázu - je-li projev pozitivní, hodnotu krajinného rázu nezmění nebo zvýší
Mění pořadí charakteristik	Duchovní dominantu kostela v Práčově u Chrudimi je významově degradována o několik desítek metrů vyšší	- pokud dojde k posunu ve smyslu pozitivního projevu, dojde ke zvýšení hodnoty krajinného rázu - v opačném směru dojde ke

	technickou dominantou přečerpávací věže. Přesto stále dominantou kostela zůstává dominantou – nositel jiné hodnoty	snížení hodnoty krajinného rázu
Zesiluje význam jiné charakteristiky	V obci s převažující nekvalitní a neidentickou zástavbou je úprava architektonicky nekvalitního moderního domu (popř. výstavba nového) ve smyslu tradiční výstavby v místě, za dodržení architektonických zásad, velmi pozitivním jevem.	- jde-li o případ posílení charakteristiky s pozitivním projevem dojde k zvýšení hodnoty krajinného rázu - v opačném případě dojde ke snížení hodnoty krajinného rázu
Je nositelem duchovního výrazu nebo jiného	Sakrální stavby Technické historické stavby Stavební slouhy	- duchovní nebo jiný výraz musí být evidentní a žádoucí, aby byl nositelem pozitivního projevu (alespoň v povědomí lidí)
Vytváří bariéru	Vrátíme-li se k Vltavě, kaskáda nádrží zde vytváří hned několik bariér: - hodnotu krajinného rázu nelze zlepšit (jenom naopak) - hráze nádrží jsou bariéry ekologické - v neposlední řadě je zde bariéra výchovná (mladší generace si těžko mohou uvědomit, jak vypadá skutečná řeka)	- bariéry jsou většinou silně nežádoucí a jejich projev je v mnoha případech negativní; pak snižují hodnotu krajinného rázu - nevyhnutelné celospolečenské případy (výstavba komunikací aj.) je nutné řešit úplnou nebo částečnou eliminací negativního projevu
Je nositelem budoucích vlastností	Hlubinné lomy v CHKO Český kras (např. Amerika) byly již v době svého vzniku nositeli budoucích vlastností: - jsou v současné době významné lokality výskytu ohrožených druhů rostlin a živočichů - trvale změní reliéf daného místa - ztráta surovin pro budoucí využití - negativní působení navazujícího zpracovatelského provozu (hluk, prach) aj.	- nelze souhlasit se vznikem charakteristiky, která evidentně vnáší do krajiny další budoucí výrazně negativní charakteristiky.

Proces porovnání a posouzení může být daleko složitější a nelze tedy stanovit přesný obecný postup. Obě tabulky doporučujeme považovat za návod řešení, nikoliv za obecně platný a vždy správný postup.

Pokud jsou pro území stanoveny limity pro ochranu krajinného rázu (viz rámcové hodnocení), je nutné na tyto limity při posuzování vhodnosti záměru brát zřetel.

K doplnění je nutné poznamenat, že v některých konkrétních případech je nutné zpracovat detailní hodnocení krajinného rázu dotčeného území, přestože existuje zpracované rámcové hodnocení – upřesnění hodnocení rámcového.

8.4.3 Stanovení přípustnosti záměru

Na základě provedení předchozích kroků lze již stanovit míru přípustnosti záměru. Sestavením předpokládaných pozitivních a negativních projevů a míry změn v prostorových vztazích shromáždíme podklady pro rozhodnutí orgánu státní správy.

9 Použitá literatura a literární prameny a podklady

Citovaná literatura:

- Baše, M. 1998: Kategorizace sídel na území CHKO Žďárské vrchy. I.část: Metodika. II. Část: Hodnocení. *Depon*. Správa CHKO Žďárské vrchy, Praha, Žďár nad Sázavou.
- Bukáček, R. Matějka, P. 1997: Metodika hodnocení krajinného rázu. Správa CHKO ČR, Praha
- Bukáček R. et Matějka P., 1997: Hodnocení krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy – krajinné celky a specifické krajinné prostory. *Depon*. Správa CHKO Žďárské vrchy, Žďár nad Sázavou.
- Bukáček R. et Matějka, P. 1998: Hodnocení krajinného rázu - metodika. Správa Chráněných krajinných oblastí ČR, Praha.
- Bukáček, R. Matějka, P 1999: Hodnocení krajinného rázu – metodika zpracování (upravená verze), In: Sborník přednášek z kolokvia "Péče o krajinný ráz - cíle a metody " 159 - 187, ČVUT, Praha.
- Bukáček R. et Matějka, P. 1999: Hodnocení krajinného rázu CHKO Železné hory – krajinné celky a specifické krajinné prostory. *Depon*. Správa CHKO Železné hory, Nasavrky.
- Bukáček R. 1999: Popis metody hodnocení krajinného rázu použité v metodice správy CHKO Žďárské vrchy. In: Vorel I. et Sklenička P. [eds]: Péče o krajinný ráz, cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha, sborník příspěvků p. 188 - 192.
- Bukáček R. et Matějka P. 2002: Vývoj krajiny CHKO Žďárské vrchy. In: Dejmal et al [eds]: Sborník referátů konference Tvář naší země, Praha 1999.
- Bukáček R., Rusňák J., Bukáčková P. 2007: Studie potenciálního vlivu výškových staveb a větrných elektráren na krajinný ráz území Pardubického kraje. Krajský úřad Pardubického kraje, Pardubice.
- Bukáček R., Bukáčková P., Culek M., Matějka P., Chroust J., Rusňák J. 2008: Strategie ochrany krajinného rázu kraje Vysočina – díl A – F. Krajský úřad kraje Vysočina, Jihlava, online:http://www.kr-vysocina.cz/vismo5/dokumenty2.asp?id_org=450008&id=4016899&p1=4929.
- Bukáček R. et Culek M. 2009: Vymezování oblastí a míst krajinného rázu a jejich charakterizace pro potřeby územního plánování. In: Vorel I. et Kupka J. Aktuální problémy ochrany krajinného rázu, Centrum pro krajinu s.r.o., Praha. ISBN 978-80-903206-0-4.
- Demek J. et al. 1987: Zeměpisný lexikon ČR - Hory a nížiny. Academia, Praha p. 584.
- Quitt, E. (1971): Klimatická charakteristika území Českomoravské vrchoviny. *Depon*. Správa CHKO Žďárské vrchy, Žďár n.S.
- Lacina J., 1990: Pokus o hodnocení estetických kvalit krajiny CHKO Žďárské vrchy. In: Kol autorů [ed.]: Sborník mezinárodního symposia "Ekologie a kultura, Ochrana a ekologický rozvoj kulturních krajín" konaného k 20. výročí vyhlášení CHKO Žďárské vrchy, Žďár nad Sázavou 65 – 71 p.
- Lipský, Z. 1998: Typologie (kulturní) krajiny jako podklad pro hodnocení a ochranu krajinného rázu. In: Sborník přednášek ze semináře "Krajinný ráz, způsoby jeho hodnocení a ochrany" 65-71, LF ČZU Praha.

- Lipský Z. et. Romportl D. 2007: Specifické typy české krajiny. Spisy Zeměpisného sdružení no. 21. ISSN: 1214-9012 [online]: <http://spizem.sweb.cz/cislo21.htm>
- Löw j., Míchal I. 2003: Krajinný ráz. Lesnická práce s.r.o., Kostelec nad Černými lesy. ISBN: 80-86386-27-9.
- Rubín, J., Balatka, B. a kol. 1986: Atlas skalních, zemních a půdních tvarů. Academia, Praha.
- Sklenička P. 2002. Ochrana krajinného rázu v procesu EIA. EIA, 2002, č. 2, Str. 8-11.
- Sklenička, P., Mimra, M.: Krajinný ráz – několik námětů pro jeho vymezení a ochranu, *In*: Sklenička, P. a Zasadil, P. (eds.), Krajinný ráz, způsoby jeho hodnocení a ochrany, Praha 1998, Str. 45–49.
- Vařeka J. et Frolec V. 2007: Lidová architektura – encyklopedie. Grada Publishing, a.s., Praha, 428 s., ISBN: 978-80-247-1204-8.
- Vorel I., Leštinová E., Vorlová J., Kibic K., 1995: CHKO Žďárské vrchy – hodnocení území z hlediska ochrany krajinného rázu. *Depon.* Správa CHKO Žďárské vrchy, Žďár nad Sázavou.
- Vorel, I. 1997: Hodnocení krajinného rázu - hledání objektivnosti. Územní plánování a urbanismus 24/1-2:32-35.
- Vorel I., Bukáček R., Vorlová J., Culek M., Kupka J., Bukáčková P., Hronovská K., Rusňák J., Sklenička P., Pala P. 2009: Vyhodnocení krajinného rázu Středočeského kraje (2. část). Středočeský kraj - Krajský úřad Středočeského kraje. Atelier V, Studio B&M, Lareco, Praha.

Datové zdroje:

- ČÚZK, Český úřad zeměměřický a katastrální, <http://www.cuzk.cz>
- ČSÚ, Český statistický úřad, <http://www.czso.cz>
- Geoportál CENIA – České informační agentury životního prostředí, <http://geoportal.cenia.cz>
- AOPK, Agentura ochrany přírody a krajiny, <http://www.nature.cz>

Obsah

1	Úvod	4
1.1	Vymezení řešeného území	7
1.2	Cíle	8
1.2.1	Vyhodnocení území z hlediska ochrany krajinného rázu	8
1.2.2	Územně analytické podklady.....	9
1.2.3	Evropská úmluva o krajině	9
1.2.4	Zákonná deklarace ochrany krajinného rázu	11
2	Metodika	12
2.1	Teoretická a metodická východiska zpracování studie	12
2.2	Zvolený postup zpracování.....	13
2.3	Používané pojmy	14
2.3.1	Základní pojmy vycházející ze zákona č.114/92 Sb.	14
2.3.2	Další použité pojmy v následném hodnocení.....	15
3	Charakteristika vymezeného území	17
3.1	Přírodní charakteristika území	17
3.1.1	Geologie.....	17
3.1.2	Geomorfologie.....	18
3.1.3	Charakteristika jednotlivých geomorfologických jednotek vytvářejících území CHKO Žďárské vrchy dle Demka a kol. (1987) upravená ve vztahu ke krajinnému rázu.....	20
3.1.4	Půdní poměry	24
3.1.5	Klimatické poměry.....	25
3.1.6	Hydrologické poměry oblasti a jejich uplatnění v krajinném rázu	26
3.1.7	Vegetační kryt území	26
3.1.8	Fauna	29
3.2	Historický vývoj krajiny.....	30
3.3	Kulturní charakteristika	37
3.3.1	Současné využití krajiny.....	37
3.3.2	Struktura osídlení a cestní síť	39
3.3.3	Lidová architektura, typologie lidového domu	39
3.3.4	Kulturní dominanty.....	41
3.3.5	Moderní vrstva	41
3.3.6	Indikátory přítomnosti zvýšené hodnoty kulturní a historické charakteristiky.....	41
3.4	Typy krajiny CHKO Žďárské vrchy	42

3.4.1	Lesní krajiny	43
3.4.2	Zemědělská krajina	44
3.4.3	Urbanizovaná krajina	44
3.5	Vizuální charakteristika území, vztahy v krajině a měřítko krajiny	44
3.5.1	Prostorové a vizuální vztahy a měřítko	44
4	Diferenciace krajiny CHKO Žďárské vrchy z pohledu hodnocení krajinného rázu území	55
4.1	Aktualizace vymezení územních jednotek CHKO Žďárské vrchy z hlediska krajinného rázu	55
4.1.1	Vymezení oblastí krajinného rázu s ohledem na území navazujících krajů	56
4.1.2	Vymezení míst krajinného rázu s ohledem na území navazujícího CHKO Železné hory	60
5	Charakteristika oblastí a míst krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy	64
5.1	Seznam oblastí krajinného rázu zasahujících do CHKO Žďárské vrchy	64
5.1.1	Oblast krajinného rázu Žďárské vrchy	64
5.1.2	Oblast krajinného rázu Žďársko – Bohdalovsko	65
5.1.3	Oblast krajinného rázu Novoměstsko – Bystřicko	65
5.1.4	Oblast krajinného rázu Havlíčkovobrodsko	65
5.1.5	Oblast krajinného rázu Svratecká hornatina	65
5.1.6	Oblast krajinného rázu Železné hory	66
5.2	Oblast krajinného rázu Žďársko - Bohdalovsko	67
5.2.1	Vymezení oblasti a základní charakteristika oblasti	67
5.2.2	Charakteristika přírodního prostředí, přírodní rámeček oblasti	67
5.2.3	Přírodní dominanty	71
5.2.4	Identifikované znaky přírodní povahy a jejich přítomnost (Přírodní charakteristika území)	72
5.2.5	Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty KR	73
5.2.6	Přítomnost území zvýšené přírodní hodnoty	73
5.2.7	Kulturní a historická charakteristika oblasti	74
5.2.8	Prostorové vztahy, měřítko krajiny a vztahy v krajině	82
5.2.9	Opatření k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu, ochranné podmínky OKR	84
5.2.10	Seznam vymezených specifických míst krajinného rázu	84
5.2.11	Přítomnost odlišujících se typických prostorů na úrovni míst krajinného rázu	84
5.3	Oblast krajinného rázu Novoměstsko – Bystřicko	85
5.3.1	Vymezení oblasti a základní charakteristika oblasti	85
5.3.2	Charakteristika přírodního prostředí, přírodní rámeček oblasti	85

5.3.3	Přírodní dominanty.....	89
5.3.4	Identifikované znaky přírodní povahy a jejich přítomnost (Přírodní charakteristika území)	89
5.3.5	Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty KR	90
5.3.6	Přítomnost území zvýšené přírodní hodnoty	90
5.3.7	Kulturní a historická charakteristika oblasti	91
5.3.8	Prostorové vztahy, měřítko krajiny a vztahy v krajině	98
5.3.9	Opatření k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu, ochranné podmínky OKR	99
5.3.10	Seznam vymezených specifických míst krajinného rázu	100
5.3.11	Přítomnost odlišujících se typických prostorů na úrovni míst krajinného rázu	100
5.4	Oblast krajinného rázu Svratecká hornatina	101
5.4.1	Vymezení oblasti a základní charakteristika oblasti.....	101
5.4.2	Charakteristika přírodního prostředí, přírodní rámeček oblasti	101
5.4.3	Přírodní dominanty.....	106
5.4.4	Identifikované znaky přírodní povahy a jejich přítomnost (Přírodní charakteristika území)	106
5.4.5	Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty KR	107
5.4.6	Přítomnost území zvýšené přírodní hodnoty	108
5.4.7	Kulturní a historická charakteristika oblasti	110
5.4.8	Prostorové vztahy, měřítko krajiny a vztahy v krajině	119
5.4.9	Opatření k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu, ochranné podmínky OKR ..	121
5.4.10	Seznam vymezených specifických míst krajinného rázu	122
5.4.11	Přítomnost odlišujících se typických prostorů na úrovni míst krajinného rázu	122
5.5	Oblast krajinného rázu Havlíčkovobrodsko (CZ0610-OB001)	123
5.5.1	Vymezení oblasti a základní charakteristika oblasti.....	123
5.5.2	Charakteristika přírodního prostředí, přírodní rámeček oblasti	123
5.5.3	Přírodní dominanty.....	128
5.5.4	Identifikované znaky přírodní povahy a jejich přítomnost (Přírodní charakteristika území)	128
5.5.5	Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty KR	129
5.5.6	Přítomnost území zvýšené přírodní hodnoty	129
5.5.7	Kulturní a historická charakteristika oblasti	131
5.5.8	Prostorové vztahy, měřítko krajiny a vztahy v krajině	137
5.5.9	Opatření k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu, ochranné podmínky OKR ..	139

5.5.10	Seznam a ochrana vymezených specifických míst krajinného rázu (SMKr)	140
5.5.11	Přítomnost odlišujících se typických prostorů na úrovni míst krajinného rázu	140
5.6	Oblast krajinného rázu Železné hory (zahrnuje území Hlinecka, Trhovokamenicka, Svratecka)	141
5.6.1	Vymezení oblasti a základní charakteristika oblasti	141
5.6.2	Charakteristika přírodního prostředí, přírodní rámeček oblasti	142
5.6.3	Přírodní dominanty	146
5.6.4	Identifikované znaky přírodní povahy a jejich přítomnost (Přírodní charakteristika území)	146
5.6.5	Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty KR	147
5.6.6	Přítomnost území zvýšené přírodní hodnoty	148
5.6.7	Kulturní a historická charakteristika oblasti	149
5.6.8	Prostorové vztahy, měřítko krajiny a vztahy v krajině	155
5.6.9	Opatření k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu, ochranné podmínky OKR ..	156
5.6.10	Přítomnost odlišujících se typických prostorů na úrovni míst krajinného rázu	157
5.7	Oblast krajinného rázu Dářská brázda	158
5.7.1	Vymezení oblasti a základní charakteristika oblasti	158
5.7.2	Přírodní charakteristika oblasti	159
5.7.3	Přírodní dominanty	160
5.7.4	Identifikované znaky přírodní povahy a jejich přítomnost (Přírodní charakteristika území)	161
5.7.5	Indikátory přítomnosti zvýšené přírodní hodnoty KR	161
5.7.6	Přítomnost území zvýšené přírodní hodnoty	162
5.7.7	Kulturní a historická charakteristika oblasti	162
5.7.8	Prostorové vztahy, měřítko krajiny a vztahy v krajině	168
5.7.9	Opatření k ochraně pozitivních hodnot krajinného rázu, ochranné podmínky OKR ..	170
6	Charakteristika míst krajinného rázu	172
6.1	Seznam míst krajinného rázu CHKO Žďárské vrchy	172
6.2	ZV/01 - Centrální hřbet	174
6.2.1	Charakteristika	174
6.2.2	Vnější pohledy	174
6.2.3	Dominanty	175
6.2.4	Interiér	175
6.2.5	Urbanizované prostory	175

6.2.6	Specifická místa krajinného rázu – krajinné prostory	176
6.2.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	176
6.2.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	177
6.2.9	Měřítko a vztahy v krajině	177
6.2.10	Základní krajinné složky a prvky	178
6.2.11	MCHÚ a jiná ochrana.....	178
6.2.12	Jiná nezanedbatelná specifika	178
6.2.13	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	178
6.2.14	Citlivost a zranitelnost	178
6.2.15	Návrh ochrany krajinného rázu KC Centrální hřbet.....	178
6.3	ZV/02 – Borovský les	181
6.3.1	Charakteristika.....	181
6.3.2	Vnější pohledy	181
6.3.3	Dominanty	182
6.3.4	Interiér.....	182
6.3.5	Urbanizované prostory	182
6.3.6	Specifická místa krajinného rázu – specifické krajinné prostory.....	182
6.3.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	182
6.4	ZV/03 Poličsko – Telecko	187
6.4.1	Charakteristika.....	187
6.4.2	Vnější pohledy	187
6.4.3	Dominanty	187
6.4.4	Interiér.....	187
6.4.5	Urbanizované prostory	188
6.4.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	188
6.4.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	188
6.4.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	190
6.4.9	Měřítko a vztahy v krajině	190
6.4.10	Základní krajinné složky a prvky	191
6.4.11	MCHÚ a jiná ochrana.....	191
6.4.12	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	191
6.4.13	Citlivost a zranitelnost	191
6.5	ZV/04 Milovská kotlina	194

6.5.1	Charakteristika.....	194
6.5.2	Vnější pohledy	194
6.5.3	Dominanty	194
6.5.4	Interiér.....	194
6.5.5	Urbanizované prostory.....	194
6.5.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	195
6.5.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	195
6.5.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	196
6.5.9	Měřítko a vztahy v krajině	197
6.5.10	Základní krajinné složky a prvky	197
6.5.11	MCHÚ a jiná ochrana.....	197
6.5.12	Jiná nezanedbatelná specifika	197
6.5.13	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	197
6.5.14	Citlivost a zranitelnost	197
6.5.15	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Milovská kotlina	198
6.6	ZV/05 Údolí Svatky	202
6.6.1	Charakteristika.....	202
6.6.2	Vnější pohledy	202
6.6.3	Dominanty	203
6.6.4	Interiér.....	203
6.6.5	Urbanizované prostory.....	203
6.6.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	204
6.6.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	204
6.6.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	206
6.6.9	Měřítko a vztahy v krajině	206
6.6.10	Základní krajinné složky a prvky	206
6.6.11	MCHÚ a jiná ochrana.....	207
6.6.12	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	207
6.6.13	Jiná nezanedbatelná specifika	207
6.6.14	Citlivost a zranitelnost	207
6.6.15	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Údolí Svatky	207
6.7	ZV/06 Údolí Fryšávky	211
6.7.1	Charakteristika.....	211

6.7.2	Vnější pohledy	211
6.7.3	Dominanty	211
6.7.4	Interiér	212
6.7.5	Urbanizované prostory	212
6.7.6	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu	213
6.7.7	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	214
6.7.8	Měřítko a vztahy v krajině	214
6.7.9	Základní krajinné složky a prvky	215
6.7.10	MCHÚ a jiná ochrana	215
6.7.11	Narušení z hlediska krajinného rázu	215
6.7.12	Jiná nezanedbatelná specifika	215
6.7.13	Citlivost a zranitelnost	215
6.7.14	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Údolí Fryšávky	216
6.8	ZV/07 Věcov – Písečné	218
6.8.1	Charakteristika	218
6.8.2	Vnější pohledy	218
6.8.3	Dominanty	218
6.8.4	Interiér	219
6.8.5	Urbanizované prostory	219
6.8.6	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu	220
6.8.7	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	221
6.8.8	Měřítko a vztahy v krajině	221
6.8.9	Základní krajinné složky a prvky	222
6.8.10	MCHÚ a jiná ochrana	222
6.8.11	Narušení z hlediska krajinného rázu	222
6.8.12	Jiná nezanedbatelná specifika	222
6.8.13	Citlivost a zranitelnost	222
6.8.14	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Věcov – Písečné	222
6.8.15	Charakteristika	225
6.8.16	Vnější pohledy	225
6.8.17	Dominanty	225
6.8.18	Interiér	226
6.8.19	Urbanizované prostory	226

6.8.20	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	226
6.8.21	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	226
6.8.22	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	227
6.8.23	Měřítko a vztahy v krajině	228
6.8.24	Základní krajinné složky a prvky	228
6.8.25	MCHÚ a jiná ochrana.....	229
6.8.26	Jiná nezanedbatelná specifika	229
6.8.27	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	229
6.8.28	Citlivost a zranitelnost	229
6.8.29	Návrh ochrany krajinného rázu KC Pohledecký les	229
6.9	ZV/09 Novoměstsko	231
6.9.1	Charakteristika.....	231
6.9.2	Vnější pohledy	232
6.9.3	Dominanty	232
6.9.4	Interiér.....	232
6.9.5	Urbanizované prostory	233
6.9.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	233
6.9.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	233
6.9.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	235
6.9.9	Měřítko a vztahy v krajině	235
6.9.10	Základní krajinné složky a prvky	236
6.9.11	MCHÚ a jiná ochrana.....	236
6.9.12	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	236
6.9.13	Citlivost a zranitelnost	236
6.9.14	Návrh ochrany krajinného rázu KC Novoměstsko	236
6.10	ZV/10 Nové Město na Moravě	240
6.10.1	Charakteristika.....	240
6.10.2	Vnější pohledy	240
6.10.3	Dominanty	240
6.10.4	Interiér.....	240
6.10.5	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	240
6.10.6	Základní krajinné složky a prvky	240
6.10.7	Vyhlášená maloplošná chráněná území	240

6.10.8	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	240
6.10.9	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Nové Město n. Mor.	240
6.11	Fryšava – Sklené	242
6.11.1	Charakteristika.....	242
6.11.2	Vnější pohledy	242
6.11.3	Dominanty	242
6.11.4	Interiér.....	243
6.11.5	Urbanizované prostory	243
6.11.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	244
6.11.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	244
6.11.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	246
6.11.9	Měřítko a vztahy v krajině	246
6.11.10	Základní krajinné složky a prvky	246
6.11.11	MCHÚ a jiná ochrana.....	247
6.11.12	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	247
6.11.13	Citlivost a zranitelnost	247
6.11.14	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Fryšava - Sklené.....	247
ZV/12	Sněžensko	250
6.11.15	Charakteristika.....	250
6.11.16	Vnější pohledy	250
6.11.17	Dominanty	251
6.11.18	Interiér	251
6.11.19	Urbanizované prostory	252
6.11.20	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	252
6.11.21	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	252
6.11.22	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	254
6.11.23	Měřítko a vztahy v krajině	254
6.11.24	Základní krajinné složky a prvky	255
6.11.25	MCHÚ a jiná ochrana.....	255
6.11.26	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	255
6.11.27	Citlivost a zranitelnost	255
6.11.28	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Sněžensko.....	255
6.12	ZV/13 Žďársko	258

6.12.1	Charakteristika.....	258
6.12.2	Vnější pohledy	258
6.12.3	Dominanty	259
6.12.4	Interiér.....	259
6.12.5	Urbanizované prostory.....	260
6.12.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	261
6.12.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	261
6.12.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	263
6.12.9	Měřítko a vztahy v krajině	263
6.12.10	Základní krajinné složky a prvky	264
6.12.11	MCHÚ a jiná ochrana.....	264
6.12.12	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	264
6.12.13	Citlivost a zranitelnost	264
6.12.14	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Žďársko.....	265
6.13	ZV/14 Žďár nad Sázavou.....	267
6.13.1	Charakteristika.....	267
6.13.2	Vnější pohledy	267
6.13.3	Dominanty	267
6.13.4	Interiér.....	267
6.13.5	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	268
6.13.6	Základní krajinné složky a prvky	268
6.13.7	MCHÚ a jiná ochrana.....	268
6.13.8	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	268
6.13.9	Návrh ochrany krajinného rázu KC Žďár nad Sázavou.....	268
6.14	ZV/15 Veselská sníženina	269
6.14.1	Charakteristika.....	269
6.14.2	Vnější pohledy	269
6.14.3	Dominanty	269
6.14.4	Interiér.....	270
6.14.5	Urbanizované prostory.....	270
6.14.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	270
6.14.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	270
6.14.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	272

6.14.9	Měřítko a vztahy v krajině	272
6.14.10	Základní krajinné složky a prvky	273
6.14.11	MCHÚ a jiná ochrana	273
6.14.12	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	273
6.14.13	Citlivost a zranitelnost	273
6.14.14	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Veselská sníženina.....	273
6.15	ZV/16 Údolí Sázavy (okrajový MKR)	275
6.15.1	Charakteristika.....	275
6.15.2	Vnější pohledy	275
6.15.3	Dominanty	275
6.15.4	Interiér	275
6.15.5	Urbanizované prostory	275
6.15.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	275
6.15.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	275
6.15.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	277
6.15.9	Měřítko a vztahy v krajině	277
6.15.10	Základní krajinné složky a prvky	277
6.15.11	MCHÚ a jiná ochrana	277
6.15.12	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	277
6.15.13	Citlivost a zranitelnost	278
6.15.14	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Údolí Sázavy	278
6.16	ZV/17 Přibyslavsko (okrajový MKR).....	280
6.16.1	Charakteristika.....	280
6.16.2	Vnější pohledy	280
6.16.3	Dominanty	280
6.16.4	Interiér	280
6.16.5	Urbanizované prostory	281
6.16.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	281
6.16.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	281
6.16.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	282
6.16.9	Měřítko a vztahy v krajině	283
6.16.10	Základní krajinné složky a prvky	283
6.16.11	MCHÚ a jiná ochrana	283

6.16.12	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	283
6.16.13	Citlivost a zranitelnost	283
6.16.14	Návrh ochrany krajinného rázu KC Přebyslavsko	284
6.17	ZV/18 Peperek - Henzlička – Ransko	285
6.17.1	Charakteristika.....	285
6.17.2	Vnější pohledy	285
6.17.3	Dominanty	286
6.17.4	Interiér.....	286
6.17.5	Urbanizované prostory.....	286
6.17.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	287
6.17.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	287
6.17.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	288
6.17.9	Měřítko a vztahy v krajině	288
6.17.10	Základní krajinné složky a prvky	289
6.17.11	MCHÚ a jiná ochrana.....	289
6.17.12	Jiná nezanedbatelná specifika	289
6.17.13	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	289
6.17.14	Citlivost a zranitelnost	289
6.17.15	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Peperek – Henzlička – Ransko.....	289
6.18	ZV/19 Dářská brázda (Dlouhá mez).....	291
6.18.1	Charakteristika.....	291
6.18.2	Vnější pohledy	291
6.18.3	Dominanty	291
6.18.4	Interiér.....	292
6.18.5	Urbanizované prostory.....	292
6.18.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	293
6.18.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	293
6.18.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	295
6.18.9	Měřítko a vztahy v krajině	295
6.18.10	Základní krajinné složky a prvky	295
6.18.11	MCHÚ a jiná ochrana.....	296
6.18.12	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	296
6.18.13	Citlivost a zranitelnost	296

6.18.14	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Dářská brázda (Douhá mez)	296
6.19	ZV/20 Stružinecká pahorkatina	298
6.19.1	Charakteristika.....	298
6.19.2	Vnější pohledy	298
6.19.3	Dominanty	298
6.19.4	Interiér	298
6.19.5	Urbanizované prostory	298
6.19.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	298
6.19.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	299
6.19.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	299
6.19.9	Měřítko a vztahy v krajině	300
6.19.10	Základní krajinné složky a prvky	300
6.19.11	MCHÚ a jiná ochrana.....	300
6.19.12	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	300
6.19.13	Citlivost a zranitelnost	300
6.19.14	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Stružinecká pahorkatina.....	300
6.20	ZV/21 Trhovokamenicko (okrajový MKR).....	302
6.20.1	Charakteristika.....	302
6.20.2	Vnější pohledy	302
6.20.3	Dominanty	302
6.20.4	Interiér	303
6.20.5	Urbanizované prostory	303
6.20.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	303
6.20.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	304
6.20.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	305
6.20.9	Měřítko a vztahy v krajině	305
6.20.10	Základní krajinné složky a prvky	306
6.20.11	MCHÚ a jiná ochrana.....	306
6.20.12	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	306
6.20.13	Citlivost a zranitelnost	306
6.20.14	Návrh ochrany krajinného rázu KC Trhovokamenicko	306
6.21	ZV/22 Hlinsko	308
6.21.1	Charakteristika.....	308

6.21.2	Vnější pohledy	308
6.21.3	Dominanty	308
6.21.4	Interiér	308
6.21.5	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	308
6.21.6	Základní krajinné složky a prvky	308
6.21.7	MCHÚ a jiná ochrana.....	308
6.21.8	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	308
6.21.9	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Hlinsko.....	308
6.22	ZV/23 Hlinecko	310
6.22.1	Charakteristika.....	310
6.22.2	Vnější pohledy	310
6.22.3	Dominanty	310
6.22.4	Interiér	310
6.22.5	Urbanizované prostory	311
6.22.6	Specifická místa krajiny – krajinné prostory.....	312
6.22.7	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	314
6.22.8	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	316
6.22.9	Měřítko a vztahy v krajině	316
6.22.10	Základní krajinné složky a prvky	316
6.22.11	MCHÚ a jiná ochrana.....	316
6.22.12	Jiná nezanedbatelná specifika	316
6.22.13	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	317
6.22.14	Citlivost a zranitelnost	317
6.22.15	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Hlinecko.....	317
6.23	ZV/24 Skutečsko (okrajový MKR)	318
6.23.1	Charakteristika.....	318
6.23.2	Vnější pohledy	318
6.23.3	Dominanty	318
6.23.4	Interiér	318
6.23.5	Urbanizované prostory	318
6.23.6	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	319
6.23.7	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	319
6.23.8	Měřítko a vztahy v krajině	319

6.23.9	Základní krajinné složky a prvky	320
6.23.10	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	320
6.23.11	Citlivost a zranitelnost	320
6.23.12	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Skutečsko	320
6.24	ZV/25 Pustá Kamenice (okrajový MKR).....	322
6.24.1	Charakteristika.....	322
6.24.2	Vnější pohledy	322
6.24.3	Dominanty	322
6.24.4	Interiér.....	322
6.24.5	Urbanizované prostory	322
6.24.6	Znaky přírodní, kulturní a historické charakteristiky krajinného rázu.....	323
6.24.7	Znaky estetické hodnoty krajinného rázu a vztahy v krajině	323
6.24.8	Měřítko a vztahy v krajině	323
6.24.9	Základní krajinné složky a prvky	324
6.24.10	Narušení z hlediska krajinného rázu.....	324
6.24.11	Citlivost a zranitelnost	324
6.24.12	Návrh ochrany krajinného rázu MKR Pustá Kamenice	324
7	Pomocné nástroje k ochraně krajinného rázu.....	326
7.1	Opakující se znaky jednotlivých charakteristik krajinného rázu, vztahů a měřítka krajiny CHKO Žďárské vrchy, obecná ochrana jejich pozitivního projevu nebo eliminace negativních vlastností	326
7.2	Odstupňovaná ochrana krajinného rázu.....	329
8	Využití materiálu hodnocení krajinného rázu v rozhodovací praxi	330
8.1	Textová část.....	330
8.2	Tabulka hodnocení	330
8.3	Mapová část.....	331
8.4	Využití hodnocení krajinného rázu v rozhodovací praxi.....	331
8.4.1	Porovnání záměru se základními charakteristikami dotčeného území	331
8.4.2	Začlenění záměru jako další charakteristiky, stanovení významu a projevu, vyhodnocení ovlivnění stávajících charakteristik krajinného rázu a vyhodnocení změny prostorových vztahů.....	332
8.4.3	Stanovení přípustnosti záměru	335
9	Použitá literatura a literární prameny a podklady	336